

JUBILEJNÍ VYDÁNÍ K VÝROČÍ NAROZENÍ A. LUSTIGA
100

ARNOŠT LUSTIG

Krásné zelené oči

Městská knihovna v Praze

PRAHA
MĚSTO
LITERATURY

e-kniha • Praha • 2026

Bez pravdy bych byl strašně chudý,
zatímco s pravdou můžu být jinak chudý,
ale zároveň ohromně bohatý.

Arnošt **Ex Libris**
Lustig
1926 – 2026

Krásné zelené oči

Arnošt Lustig

Znění tohoto textu vychází z díla [Krásné zelené oči](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Mladá fronta v Praze v roce 2007.

§

Text díla (Arnošt Lustig: Krásné zelené oči), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 10. 4. 2026.

OBSAH

ČÁST PRVNÍ	9
1	10
2	16
3	20
4	32
ČÁST DRUHÁ	130
5	131
6	139
7	275
8	277
9	296
ČÁST TŘETÍ	301
10	302
11	391
12	398
13	430
14	444
15	445
16	450
17	465
18	471
19	480
20	488
21	495
Ediční poznámka	500

Trojice přání Arnošta Lustiga

„Píšu povídky, v kterých hledám záhadu života, to nádherný přízemní, co člověka povznáší nad hvězdy, co ho sráží do pekel. Čím je člověk tím nejúžasnějším, co se ve vesmíru objevilo. Čím je dobrý, čím je horší...“

(Dobrý den, pane Lustig. Myšlenky o životě, 1999)

Mám radost, že ke 100. výročí narození spisovatele Arnošta Lustiga vzniká jubilejní elektronická edice jeho vybraných spisů ve zpracování týmu Městské knihovny v Praze v rámci projektu Praha město literatury.

Pro Arnošta Lustiga byla literatura „citovou pamětí člověka... vzrušujícím amalgámem v tom dobrodružství, kterému říkáme život“. A zároveň zastával názor, že „psaní je přitom zápas člověka s pamětí i zápas o krásu a ušlechtilost; zkušenost jednoho, která obohatí mnohé; příslib i varování, že co se stalo, by se mohlo stát znovu“.¹

Své dílo věnoval „obětem židovské tragédie – šoa. A všem, kteří dovedou říct NE totalitním režimům. Těm, co dovedou rozlišovat mezi dobrem a zlem. Těm, co se dokáží rozhodnout. Pro koho slovo demokracie představuje nápravu chyb, životní styl“.²

1 Arnošt Lustig, *Dobrý den, pane Lustig. Myšlenky o životě*, 1999

2 *Ibid.*

V posledních letech přede mnou Arnošt Lustig, můj otec, odhalil svá tři přání. Zaprvé chtěl vdechnout duši těm, kteří se nenarodili pod šťastnou hvězdou. Zadruhé toužil, aby jeho příběhy byly krásné jako píseň. A zatřetí si přál, aby byl čten i za padesát let. Jsem přesvědčená, že Arnošt Lustig se bude číst, dokud literatura bude literaturou.

Eva Lustigová
spoluzakladatelka Nadačního fondu Arnošta Lustiga
7. 5. 2025

*Rád bych poděkoval Luboši Dobrovskému, Jiřímu Friedovi,
Karlu Jadrnému, Jiřímu Kovtunovi a Janu Zelenkovi.*

Evce a všem, co jsou a budou s ní.

Kolik lidí má tajemství, které se nikdo nedoví?

ČÁST PRVNÍ

1

Od rána přijížděly do statku oddíly Waffen-SS. Vynutily si prodloužení směny do čtyř odpoledne.

Patnáct: Herrmann Hammer, Fritz Blücher, Reinhold Wuppertal, Siegfried Fuchs, Bert Lippert, Hugo Redinger, Liebel Ulrych, Alvis Graff, Sigmund Schwerstei, Herbert Gmund, Hans Frische, Arnold Frey, Philip Petsch, Mathias Krebs a Ernst Lindow.

Přes noc nesly koruny zdí statku čerstvou sněhovou hradbu jako dozadu protáhlou kuchařskou čepici. Za červánků, když vítr po bouři rozehnal mraky, se zdálo, že sníh na zemi zkrvavěl. Polil ho na pár minut purpur a rubínová červeň. Nehmatatelné ticho zalehlo kraj.

Chodbou se táhl nápis špičatými gotickými písmeny v rudé a hnědé: *Narodili jsme se, abychom zahynuli*. Dva blesky SS byly runové znaky.

Neviditelné ticho rozrušil nákladák nebo autobus, který směřoval k polnímu nevěstinci. V dálce mezi nebem a zemí duněla děla.

Uprostřed noci se probudila. Cítila bolest v rozkroku. Otevřela oči a v uších jí zněla věta Poláka na rampě v Auschwitz-Birkenau, když vystoupili z vagonů; hluboký prsní hlas ramenatého zřízence komanda Kanada, který v chůzi nabádal matky: „Dejte děti babičkám.“ Až když minula německé doktory na konci zástupu, kteří rozdělovali lidi vlevo, vpravo, to ve frauenkonzentrationslageru rozluštila: Stařeny a děti šly rovnou z rampy do plynu.

Pro všechny měla madam Kuliková radu: „Muže nemůžeš vodit za nos. Vodí se za nos sami.“

Mrazy trvaly už třetí den. Potrubí ve statku popraskalo, zbytek vody v něm zamrzl. Dali jim dvě nové kádě. Také v nich ztuhla voda na kámen. Nejprve zmrzla stojatá, potom proudící voda v řece. Železo rezavělo, ocel pukala. Někdy zastavil za mostem vlak, protože mrazem praskl kotel lokomotivy. Omítka v domě plesnivěla a kouřem černaly zdi v kójičích i ve společné jídelně s dlouhým stolem pro šedesát lidí. Obytné místnosti se podobaly udírně.

Dvanáct: Sepp Erlanger, Konrad von Heincke, Gerald Nauman, Ernst Varin, Nicolaus Geist, Wolf Kramer, Sigfried Barlinger, Ernst Wozarin, Wolf Steinitz, Willi Brecker, Dietrich Bonar Funk a Harry Mützenbecher.

Dvanáct: Manfred Seidenstricker, Horst Gescheit, Asa Jochen Breubauer, Jens Vogelmann, Heinz Zingerle, Fritz Bausinger, Winfried Merzenstiel, Hans Weltfuss, Arno Heintze-Lorentz, Adalbert Hecht, Jürgen Freye a Lutz Renn.

Co zachraňuji z říše zapomnění, je nezbadatelný proužek šera mezi nocí a svítáním. Světlo, v němž nic nevrhá stín. Co píšu, je přibližnost.

Snad to tak bylo. Přítomnost Kůstky, Hanky Kaudersové, v níž chtěla pohřbít minulost.

Ze strážních věží střílely Waffen-SS na vlky. Někdy na krysy. Vlci přebíhali zamrzlou řeku, prodrali se zledovatělým rákosím, minuli opuštěný lom, kde loni v létě popravili holky, které se provinily, a kde se ukrývali kromě vlků banditi, roztroušené vojsko dávno poražené polské armády a židovští utečenci z lágrů.

V čele smečky byl stříbrný vlk, kterého se strážným ještě nepodařilo zastřelit.

Vítr chřestil plechovkami, přivázanými na zdech, aby vlky plašily. Ti, které se podařilo zastřelit, leželi na sněhu. Přes řeku rachotil vlak. U okének stáli dovolenci.

V ledových výškách se objevil letoun, který za sebou zanechával chvost bílých plynů, než zmodraly a zmrzly na skloněné ploše nebe. Nerozeznaly, je-li to německá, nebo ruská stíhačka.

Dvanáct: Bruno Lengbein, Hubert Fitzke-Czerny, Erhard Römer, Hans-Georg Röhrich, Sepp Hoyer, Dietrich Wagner, Gerd Müller, Siegfried Rahm, Franz Burger, Heinrich Brunner, Hermann Loki a Franz-Ulrich Rolf Mötz.

Na zahájení provozu přijel do Nr. 232 Ost generál Waffen-SS brigadenführer ASA Andreas Strassemeyer, doprovázený Waffen-SS brigadenführerem Justenem Herlesem a Waffen-SS standartenführerem Konradem Uhlfelderem. Mluvil o Ahnenerbe - dědictví předků. Nikdo mu nerozuměl, až na prohlášení, že „budou mít krásný život“.

Madam Kuliková pasovala majora Karla Maximiliana von Kalkreutha na svého patrona. Major opakoval po jistém markýzovi, že zlo je člověku vrozeno; čím víc ho napáchá, tím je blaženější; je nesmysl trestat hříchy. Školní moudrost, že člověk chápe dobro, ne zlo, vyvrátila majorovi válka. Souhlasil s markýzem. Nosil madam válečnou čokoládu z přídělů pro letce. Zvedala jí náladu, když měla menstruaci. Dodával jí ústní vodu a zubní pastu. Peníze zásadně v bankovkách. Major nebyl onen polský generál, který ráno, když se prostitutka zmínila o penězích, prohlásil, že by od dámy ze zásady nepřijal groš.

Hráli spolu skat. Byl v stavu prohrát poslední košili. V duši byl major monarchista. Nosil na stříbrném řetízku na hrudi monokl, který mu padal vzápětí, co si ho nasadil. Majorem otřásl loňské září. Poprava jeho oblíbeného klavíristy Karlroberta Kreitena, jemuž se nelíbil Hitlerův knírek.

„Víš, co bych si teď z duše dal?“ zeptal se major. „Schweinschnitzel mit Kartoffelknödel auf bayerische Art.“ Pak by si dal - ještě

před ní – Rüdeshheimer Kaffee se šnapsem z Asbachu a Schwarzwälder Kirschtorte.

Velká Leopolda Kuliková řekla po první směně Kůstce: „Když žena krvácí, krvácí jí srdce.“

Ještě řekla. „Sebelepší rada ti poslouží jen tak, že si dáš poradit. Nebo i bez rady poznáš, co udělat.“

A pak: „Když budeš smutná, umřeš.“

Je to můj milostný příběh. Je o lásce skoro stejně jako o zabíjení, o jedné z jejích mnoha tváří. (Neřekl obersturmführer Sarazin Kůstce při souloži, že zabíjet je pravda a všechno ostatní jsou jen žvásty?) O polním nevěstinci u řeky San. O tom, co za jedenadvacet dnů může prožít patnáctiletá holka. Co s tím udělá nebo neudělá paměť, zapomnění. Zamiloval jsem se do Kůstčina úsměvu. Věděl jsem, co v něm je bezmocné, rozpačité, kolik je v něm naděje. Do vrásek šestnáctileté, které se jí už v některých chvílích dělaly. Mé přiblížnosti zachraňuje čas. Zlomky, z nichž se skládá ten příběh. Jejich barvy, stíny.

Poslední den před evakuací Nr. 232 Ost, než ji postavili ke zdi, pár kroků od polní kuchyně, a než jí první salva roztránila zuby, řekla madam Kuliková, že v hloubi své duše nečekala nic lepšího. Předtím jí řekla: „Ber život, jak jde, jinak tě převálcuje. Všecko je normální. Ničemu se nediv. Křivda? Na tu kašli. Všem se křivdí. Tak to strávíš, jinak se zalkneš.“ Strávila toho asi víc než ostatní.

Dvanáct: Karl-Cottlieb Hain, Johann Oberslatzer, Wilhelm Tietze, Arnold Köhler, Gottfried Lindner, Moritz Krantz, Andreas Schmidt, Granz Biermann, Carulus Mautch, August Kreuter, Felix Körner a Jorgen Hofer-Wettermann.

Poslouchám v duchu, jak madam Kuliková zasvěcuje Kústku, Hanku Kaudersovou, do provozu Nr. 232 Ost. Je pátek ráno. Kústka je tu první den. Co není výslovně povoleno, je zakázáno. (To už

zná Kůstka z lágru v Auschwitz-Birkenau.) Pravidla jsou vylepena na dveřích kójí. Voják má vždycky pravdu. Líbání je zakázáno. Vyžaduje se bezpodmínečná poslušnost. Nesmějí loudit, kouřit (vojáci ano) a tak dál. Měly být čisté a voňavé. Vyhovět. Umět se bavit, o čem chce porozprávět voják. O rybách, o jízdě na saních. O druzích aut. Zbytečně nerozumovat.

Ten první pátek ráno se jí madam Kuliková zeptala, jak se cítí.

„Silná,“ odpověděla.

„Jsem ráda, že nelžeš,“ řekla madam.

Hledala v jejích zelených očích měkkost, kterou zastoupila zatvrzelost.

Síla madam Kulikové netkvěla jen v jejích svalech, mohutných nadrech připomínajících tykve a silných stehnech s tukovými polštářky, ale v její paměti. Slévala jí vše do příběhů a epizod. Navlékala uplynulé a zapomenuté děje svého osobního života jako korálky na šňůru. Chránila se pamětí, neviditelným štítem. Vracela se do lepších časů.

„O výsady se dělíme rovným dílem,“ řekla nakonec madam Kuliková trochu neurčitě a lstivě. Jako pravá kurva poznala hned, kdo je kdo.

Pak dodala: „Muž je jako dítě a často se jako dítě chová. Očekává, že dostane, co chce. Předpokládá, že se k němu budeš chovat nezištně, jako matka.“

Nabádala ji, aby myslela na ty příjemnější věci. Sama už viděla pár poprav holek u zadní zdi; předtím byla v Auschwitz-Birkenau v árijském oddělení. V Krakově s oblibou věšeli Němci Poláky na řeznické háky polské výroby. Mezi pravidly nevěstince to nejzásadnější je: Nemluvit o smrti, o bolesti nebo utrpení, dokonce i kdyby o tom začali vojáci, poddůstojníci nebo důstojníci. Smrt, bolest a utrpení holka ignoruje.

Výprask se dá přežít, pokud jich není víc než tři. Soulož, kdyby to už chtěla vidět jako popravu po kouscích, je na dlouhé lokte.

Oberführer Schimmelpfenig nařídil vylepit na dveře kóji a v čekárně a v umývárně vyhlášku:

Zapovídá se s okamžitou platností: Poskytovat služby bez gumové ochrany. Co nejpřísněji se zakazuje anální, ústní a brutální styk. Brát moč nebo semeno do úst. Sdílet ochranu nebo pomůcky už použité.

Dvanáct: Heinrich Faus, Felix Schellenberg, Fritz Zossen, Siegfried Skarabis, Adolf Seidel, Günther Eichman, Hans Scerba, Rudolf Weinmann, Hugon Gerhard Rossel, Ernst Heidenkamf, Manfred Wostrell a Eberhard Bergel.

Na předloktí a na břicho jim vytetoval Polák, který přijížděl z wehrkreisu, slovo Feldhure, polní kurva, aby se jim nechtělo utéct.

2

Večer při odklizení sněhu u brány s říšskou orlicí srovnávala kopečky sněhu do homolí.

Kdo byla Velká břicho, po které měla kóji číslo 16 a litinový hrnec na ohřívání vody a bečku, a kdo byla Krikri nebo Maria-Gisela? První dvě šly ke zdi, ta třetí do „Hotelu pro cizince“ ve Festung Breslau. Kdo byla holka s přezdívkou Šťastný hlas? Co byla zač Kráska? Estela, Maria z Poznaně a Vysoká, Tlustá, Chytrá a Tichá, ty druhé? Jak se jmenovala nebo jak přezdívaly holce, která měla za tři dny, dvě hodiny po půlnoci, umřít po operaci slepého střeva, protože šéf bordelu, doktor Schimmelpfenig, to zpackal?

„Jestli nebudeš spát, budeš zítra vypadat pod psa,“ řekla Estela. „Tím, že nespíš, nic nezměníš.“

Napadal čerstvý sníh. Na ocelovém mostě rachotil vlak. „Takhle nějak to musí vypadat v Beringově úžině,“ řekla Estela. „Kromě těch, co tam přezimují, nikde ani človíčka.“

„Chtěla bych být v Beringově úžině,“ řekla Kůstka. Nikdy o ní neslyšela.

„Denně jedenadvacet hodin tma. Ledové moře,“ řekla Estela.

„Kolik toho napadlo?“ zeptala se Kůstka.

„Nech toho, spi.“ Pak se najednou Estela zeptala. „Myslíš, že někdo zná pravdu?“

„O čem?“

„O tobě, o mně. O oberführerovi nebo madam Kulikové.“

„Točí se mi hlava,“ řekla Kůstka. „Musíme spát.“

„Mně vynechává paměť,“ řekla Estela.

„Bud' ráda.“

„Proč?“

„Proto.“

„Jsi někdy divná.“

„Proč?“

„Proto,“ řekla Estela. Pak se ozvala: „Řekni mi něco.“

„Jsem barvoslepá,“ vyšeptla Kůstka.

Za chvíli odpověděla šeptem Estela: „Kdo není?“

Kůstce se klížily oči. Byla jí zima; věděla, že bude křehnout až do budíčku. V kóji s vojáky bylo alespoň teplo. Oberführer nedovolil v noclehárně topit. Můžou se k sobě tisknout, řekl. Snad je neprobudí falešným poplachem. Kůstka usínala s obrazem frauenkonzentrationslageru a rampy v Auschwitz-Birkenau, kde byla s matkou, bratrem a otcem. Otec vešel do drátů s vysokým napětím. Zkrátil svou bolest. Prodloužil její? To poslední, co z Ramona viděla, byla jeho záda, rádiovka, šos jeho hnědého zimníku. Zatvrdila se ke všemu, co ji oslabovalo. Soustředila se na to, jak vydržet. Otupělost měla jako neviditelný štít. Jako když voják mluvil o tom, že dostanou neprůstřelné vesty. Vydrž, opakovala si. Vydrž – všechno. Točil se s ní celý svět. Nedokázala otevřít oči, otočit hlavu. Přála si proměnit znechucení v sílu. Před usnutím zapochybovala, jestli v sobě má dost vůle a vytrvalosti.

„Muži jsou zloději a slaboši,“ ulevila si madam Kuliková ráno.

K naplnění kádě bylo třeba šest prádelních hrnců. Vysoká se zeptala Chytré: „Myslíš, že Krikri byla opravdu buddhistka?“

„Proč?“

„Řekla hauptmannovi, že i ta největší rozkoš je zárodkem strádání.“

„Strádání pro něj, nebo pro ni?“

O Krikri, kterou postavili ke zdi, protože vyprávěla vtipy a udělala ještě něco, co se nedoložilo, přežívaly pověsti, že někoho

kousla. I Velké břicho, kterou taky zastřelili, opředly klepy. Kdo byla Maria-Gisela? Šťastný hlas? Slyšela v dunivé ozvěně chodby jejich hlasy.

Vzájemně se mydlily. Mýdlo mělo pachuť kadidla. Ze stěn kádě povlávaly ve vodě tmavě zelené a světle hnědé řasy. Uvolněné chomáčky mechu. Dotkla se břicha. Voda ztemněla omastkem, šplouchala nárazy na dřevo nebo na jejich těla. Kůstka se lekla, že zaoblina jejího břicha se propadla a zvrátila jako obrácená vypouklina dovnitř. Měla hlad. Měnila se jí kůže. V šeru nebylo vidět. Stíny tvořily obrazy zobáků podivných zvířat.

„Kdo ti to říkal?“

„Hauptmann Gerhart Trudell z wehrkreisu. Býval obchodní cestující v prádle.“

„Někomu se to vrazí do náboženství. Věří, že je v něm nějaké světlo nebo vánek, jen to čeká na uplatnění. Svět byl vždycky něco za něco.“ Překročila stěnu kádě.

„Ještě je to teplé...“ řekla Zrzce.

„Lžeš, je to jako led,“ řekla Zrzka.

„Nejsi otužilá?“

„Budeš mít hnusné děti.“

„Já? Budu bezdětná.“

Pak řekla Zrzka Marii z Poznaně: „Dělá se ti na zadku u stehem sulc.“

„Děkuju, bez tebe bych to nevěděla,“ odsekla Maria z Poznaně.

Chodba, kde stály kádě, byla tmavá, profukoval jí vítr. Zrzka a Maria z Poznaně, které čekaly na kád' po Chytré a Vysoké, se ve světle tří petrolejek na zdi podobaly přízrakům. Pod stropem přilepil mráz pavučiny plné zmrzlých much, brouků a koster pavouků.

Jednu z petrolejek blíž vchodu zhasl průvan.

Před úsvitem jí Estela řekla. „Někdy se probudíš, řekneš něco o svém tatínkovi, a potom zase usneš. Posadíš se, učešeš si půlku hlavy a nemáš už sílu se dočesat.“

„Mluvím ze spaní?“

„Trochu se převracíš.“

„Jsem unavená.“

„Nic se neděje.“

3

Oberführer Schimmelpfenig si dopisoval s doktorem S. z Mauthausenu v rakouských Alpách. Jeho přítel se zaučoval, amputoval ruce a nohy. Měřil čas, než amputovaný vykrváčí. Vzpomíná si na Helgu S., se kterou studovali? Ta se zaučuje v Buchenwaldu. Mají nastoupit společně na frontu do vojenského špitálu. Uvažují o válečné svatbě, o manželském štěstí, než ho převedlí na frontu a začne operovat naostro.

Po třech locích kořalky se vracela Velká Leopolda Kuliková do tančíren Odeon a Gloria v Krakově. Pohádka o žabákovi, ze kterého se vyklubal princ za jeden nezištný polibek, by se měla zgruntu přepsat, s jiným začátkem, prostředkem i koncem, aby poučení nikoho nemátlo. Potřebná a osamělá holka v civilu vidí každou náhražku jako lásku. Tak platí svobodné matky za jedno pomilování. Nevěří ve svou cenu. Dávají se lacino, většinou zdarma. Pro vojsko je holka jako dodávka vody do pouště.

Dvanáct: Gustav Habenicht, Sepp Bartells, Hanan Baltrusch, Fritz Puhse, Heinrich Rinn, Otto Scholtz, Heini Baumgarten, Fritz Heindl, Wilhelm Kube, Johannes Kurfürst, Rudolf Margeux-Weismüller a Hans Ewing.

Mlha zamrzala. Řidič nákladáku utrousil pár nestydatých poznámek. Otřel si rukávem sople. Tady se na sebe člověk nemusí dívat s odstupem. Svíce v metrových krabicích, ukradené z dřevěného pravoslavného kostela, než lehl popelem, složili šofér a závodčí do oficíny oberführera doktora Helmutha Gustava Schimmelpfeniga.

Ztratila se mi na konci září v jednom z pěti transportů cestou na východ. S matkou ve frauenkonzentrationslageru Auschwitz-

-Birkenau opravovaly bočnice vagonů, čistily cesty a nosily kámen do Auto-Unionu a zpět. V tu dobu tetovali bez rozdílu každého, kdo přijel. Podle čísla se nedalo poznat, kdo není árijec. Vybírala vajíčka racků u rybníka na Harmenzách.

Nakonec se dostala jako uklízečka do nemocničního baráku obersturmbannführera doktora Julia Kruegera, který ji sterilizoval.

Den po tom, co Julia Kruegera povýšili na obersturmbannführera, transplantoval ve spěchu omrzlému obergruppenführerovi Waffen-SS třiceticentimetrový čtverec kůže, vyříznuté z židovského podčlověka. Za tuhle neslýchanou hanebnost ho s okamžitou platností převeleli na frontu. Nesebral po sobě ze zdi ani diplomy; kromě lékařského měl ještě diplom doktora filozofie a biologie.

Skončila s úklidem ordinace, vytřela vlhkým hadrem krev z dlaždic, vyleštila nástroje. Sedla si, s rozumem u konce. Co bude ráno, až místo Kruegera nastoupí jiný lékař? Jiný personál si radši ani nechtěla představit. Plyn, pak komín. Byla v ordinaci, snad v celém baráku, najednou nějakým nedopatřením, sama. Zhasla. Okna se utopila ve tmě. Byla to jedna z nocí v Auschwitz-Birkenau, kdy šero neznamená jen úbytek světla, ale tmu, která nastane na konci světa, s koncem posledního člověka, posledního stromu, poslední hvězdy. Obestřela ji, prostoupila jí rozum, srdce, duši a tělo. Jakkoli už byla v Auschwitz-Birkenau osmdesát dní, co se tu dělo, přesahovalo její schopnost pochopit.

Ordinace páchla karbolem, jodem a krví a vodou. Oknem viděla ohně druhého a třetího krematoria. Dokud tu byl doktor Krueger, nosila zástěru. Nepracovala venku a nemusela podstupovat, co ostatní děvčata z baráku. Měla v kapse propustku za postenkette, řetěz stráží. Po téhle noci přestávala platit. I kdyby o tom nepřemýšlela déle než vteřinu, uměl si každý člověk v Auschwitz-Birkenau sám sebe představit v podzemní svlékárně, jak ze sebe

stahuje šaty a jde do sprch, než se za ním zavřou neprodyšné dveře bez kliky zevnitř a z falešných kropiček na stropě začnou padat krystalky nazelenalého cyklonu B, z něhož se na vzduchu stane plyn.

Věděla, že pro ni není dobré sedět v ordinaci jako pecka a myslet na to, jak skončí. Neměřila čas, protože neměla hodinky a na zdi žádné nebyly. Měla pocit, jaký mají starci, když už je vše rozhodnuto. Mrtvých se nikdo na nic neptá. Kromě pachů ordinace cítila mastný kouř pronikající každou štěrbínou. Auschwitz-Birkenau byl konečná stanice. Vytanulo jí na mysli německé slovo: Endlösung.

Vnímala napětí, asi jako myš v pasti, když nevidí cestu ven. Ještě večer ji povzbuzovala přítomnost obersturmbannführera Kruegera v uniformě se stříbrnými epoletami a stříbrem obšitými knoflíkovými dírkami. Mohl vzít telefon a zavolat ženě, dospělým dětem, své dceři v Alsasku, nahlas uvažovat, co bude dělat v neděli. I potrestaný obersturmbannführer měl vyhlídky.

Měla hlad, žízeň a věděla, že do rána to bude horší. Bylo jí chladno, nechávala si na hlavě šátek. Minulý týden ji bolel zub.

S děvčetem, které v ordinaci doktora Kruegera vystřídala jako uklízečka, nedělali cavyky. Každý, kdo tu ještě žil, žil na úkor někoho jiného.

Zaslechla hluk v málokdy používané kanceláři. Zpozorněla. Slyšela vrznout a bouchnout dveře. Někdo šel na záchod. Zaslechla vrznutí druhých dveří, splachování vody. Vyšlo děvče.

„Hele,“ řekla.

„Co je?“ zeptalo se děvče polsky.

„Patříš do baráku?“

„Ne.“

Děvčeti bylo osmnáct. Byla oblečená jako někde ve Varšavě. Sukně ke kolenům, blůza s nabíranými rukávy z pestré látky, vlněné

ponožky, šněrovací boty. Takhle vězeňkyně nevypadaly. Vlasy měla načesané do kohouta, jak to nosili začátkem války v Praze i kluci. Řekla jí, že doktor, který má vystřídat Kruegera, právě vybírá v kanceláři holky pro polní nevěstinec někde na východě. „Když budeme mít štěstí, udělají z nás kurvy. Co myslíš, hodím se?“

„Je to selekce?“ zeptala se Kůstka.

„Co je to selekce?“

„Sortierung. Výběr.“

Děvče neznalo lágrové výrazy.

„Je nás šedesát, vyberou třicet šest. Zbytek se může přihlásit za ošetřovatelky.“

Najednou v baráku zhaslo světlo. Venku taky.

„To tu jsou výpadky jako ve Varšavě?“ zeptala se dívka. Měla hezký, klidný hlas. Na zápěstí nosila maličké náramkové hodinky. Už tím se lišila, protože všem ostatním hodinky vzali. Také měla ještě na prostředníku a prsteníku prsteny.

Kůstka si bleskově srovnala v hlavě, co pro ni přehlídka v kanceláři může znamenat.

Otevřenými dveřmi bylo slyšet mužský hlas, jak vztekle křičí do telefonu:

„Cože? Půl hodiny až hodinu? Scheiße. Tady hauptsturmführer doktor Lucian Schneidhuber. Dvacátý první barák.“

Bylo slyšet, jak praštil sluchátkem. Telefon ještě oddrnčel zvonění, než zaškobrtlo a utichlo.

„Je tu v baráku někdo? Potřebuju svíčky,“ volal.

O svíčkách Kůstka věděla. „Tady, hned,“ křikla do tmy přes hlavu děvčete s kohoutem.

Našla po paměti plochou krabici svíček a tápavě s nimi pospíchala na druhý konec chodby k hauptsturmführerovi. Doktor jí pokynul, aby počkala u zdi, u děvčat. Měl ji za jednu z árijek,

které se tísnily v místnosti? Neměla co ztratit. Hauptsturmführer zapálil první svíčku, sklapl zapalovač a hořícím knotem svíčky podpálil druhou. Nato z obou současně odkapal dvě loužičky vosku na sešit s tvrdými černými deskami. Svíčky do nich postavil a chvíli je přidržel.

Dveřmi, které nechala Kůstka rozevřená, táhlo a plamínky se chvěly v průvanu. Stála u zdi, poslední. Moc se nerozhlížela, aby nebyla nápadná, ale zároveň zaznamenala, jak vypadala už vybraná děvčata. Bylo jich patnáct. Holky na sobě měly civilní šaty, blůzy a sukně a boty, na háčích visely jejich pestrobarevné kabáty. Musely být v lágru nové, asi je zrovna přivezli. Všem bylo tak kolem osmnácti dvaceti, ne o moc víc, ale ani méně. Místnost nabrala pachut' potu, voňavek a několik dní nestřídáného prádla. Třicet šest? Pochybovala, že z těch, které si lékař vybere, budou zdravotní sestry.

Cítila se zase jako osmadvacátého září na rampě v Auschwitz I. Odevzdaná všemu, co se dělo, jako slza vosku, z níž každý uhněte, co chce. Měla štěstí, že doktor Krueger nesnášel uklizečky ve vězeňských šatech a nařídil, aby jí ze skladu přinesli civilní šaty s dlouhými rukávy a šněrovací boty s tlustými vlněnými punčochami.

Holky stály ledabyle u zdi a opíraly se o ni zády nebo ramenem. Buď nevěděly, že jsou v Auschwitz-Birkenau, anebo co to znamená.

Chvílemi hauptsturmführer křikl: „Ruhe! Ticho!“

A občas prohlásil: „Schweinerei.“ Vyvolal tři německá jména, která měl na seznamu: „Mathilde Seder, Brunhilde Bausinger, Helga Burger.“ Oči mu podkroužily stíny.

Ty tři se odlepily od zdi. Byly to Vesrpolky. Doktor je bez ptaní připojil k vybraným. Zajímala ho rasa. Počítal: osmnáct. Ještě osmnáct.

Byl vyčouhlý, hubený a měl sýrově bledou tvář. Jedna ze svíček zhasla. Opět ji zapálil. Ve světle roztřesených plamínek vypadal stejně přízračně jako děvčata. Tábor dosud tonul ve tmě. Kůstku napadlo, jestli je v drátech s vysokým napětím proud, spojilo se jí to s myšlenkou na tatínka.

Hauptsturmführer Schneidhuber seděl za velkým psacím stolem. Po pravé ruce měl aktovku se jmenovkou, po levé dotazníky a seznamy. Nad jeho hlavou po stropě tančily stíny.

Kůstka už věděla, že zapře, že je Židovka. Nemohla přejít vyhrocené dotazy hauptsturmführera, který si u každého děvčete ověřoval rasový původ. Zeptá-li se, odpoví, že je árijka. Bude-li se ptát na náboženství, popíše se, jako by byla jejich učitelka kreslení na obecné škole, o které věděla, do jakého chodí kostela. Skládala si v hlavě, co odpoví podle toho, na co se jí hauptsturmführer zeptá.

Byla v Auschwitz-Birkenau osmdesát dní. Ostříhaná dohola. Holky u zdi ještě neměly nařízený mužský střih, na tři milimetry. Ve vlasech spony, mašle, hřebeny. Děvče s vlasy vyčesanými na kohouta neprošlo vyptáváním a postavilo se k boční zdi. Bude ošetřovatelkou. Jak to, že lidi Němcům tolik věří? Je to proto, že je pohodlnější věřit, že není tak snadné nevěřit a hrozné nevěřit ničemu? Jaké vlastnosti musí mít holka, aby jí hauptsturmführer vybral?

Napadlo ji, jak asi naloží s její nepřítomností Beata Kowalská na baráku číslo 18. Už ji pohřbila? Pokud ji nehledali večer, do rána už po ní pátrat nebudou. I v organizaci jako Auschwitz-Birkenau se lidé ztráceli na den, dva i déle, jako příslovečná jehla v kupce sena.

Probrala svoje možnosti. Nikdo nevěděl, že je jí patnáct. Na radu Poláků už na rampě, když přijeli, si přidala tři roky. Za den a noc v Auschwitz-Birkenau by nelhala, kdyby tvrdila, že je jí

tisíc let. Děti pod patnáct šly rovnou z rampy do komína. Ti nad čtyřicet – pokud nelhali – většinou také.

Cítila v kostech, že už přijde na řadu. Sledovala, na co se hauptsturmführer ptal, jak střídal otázky, co si zapisoval. Spěchal. To bylo dobré. Ta s kohoutem na blondaté hlavě brala svůj osud lhostejně. Co na tom, že bude někde na marodce vynášet nočníky? Vzduch v místnosti zhoustl. Svíčky čmoudily.

Vyčouhlý hauptsturmführer doktor Lucian Schneidhuber ujídal při práci z polévkového talíře ovesnou kaši a zapíjel ji minerální vodou z láhve s německým štítkem. Měl pátravě, unavené oči, plavé vlasy ostríhané nakrátko. Čapku s lebkou a zkříženými hnáty si odložil na kraj stolu. Hrozilo jí, že co chvíli spadne. Zatrhával v rubrikách dotazníku vlastnosti děvčat. Vybírat pro Lebensborn, Pramen života, kde zdatní muži SS oplodňovali zdravé svolné německé ženy, aby porodily čistou rasu, měl by jiná měřítka. Pokud se mu některá uprostřed výslechu znelíbila nebo ji podezíral ze lži, netajil se nevolí. „Schweinerei, fort mit dem Dreck.“ Další. Taky mu párkrát přešlo přes rty scheißegal. Mluvil odměřeně, tvářil se věčně. Měl drsnější slovník než obersturmbannführer Julius Krueger, který si taky nebral servítky. Na stropě, svěšená asi na dva lokte, se v průvanu houpala zhasnutá žárovka. Úkol vybrat prostitutky mu připadl na poslední chvíli. Přišla řada na Kůstku. Prohlédl si ji rychle od hlavy k patám. Vzpomněl si, že je to ona, kdo mu přinesl svíčky? Uchopil bičík a lehce jím švihal do pootevřené dlaně.

„To jsi ty,“ řekl. „Tak pojď.“ Položil bičík na stůl a vzal tužku. Něco vepsal na hořejšek papíru a zlomil špičku. Zaklel a pak řekl: „Aber jetzt nur die Wahrheit. Pravdu.“ Byla poslední do předepsaného počtu. Hrabal se v papírech, aby našel třicátý šestý dotazník. Pokynul jí, aby odpovídala jen „ja, nein“. Zdála se mladá a zdravá.

Nebylo to poprvé, co jí šlo o život. Bylo to zároveň pokaždé jako poprvé. Držela se v sobě čehosi, co jí zatím poradilo. Nebyl to jen vzdor, ale obsahovalo to vzdor.

Byla to selekce, jakými procházela, co byla v Auschwitz-Birkenau, každé pondělí. Pokaždé byl její život v cizích rukou. Bude-li žít, nebo ne, rozhodne zase někdo, kdo ji nezná, kdo ji vidí poprvé, na půl oka. Pro Ramona byla první selekce zároveň jeho poslední. Při jedné z neočekávaných selekcí na osmnáctém baráku přišla o matku. Někde v koutku jejího mozku byli známí i neznámí, které viděla při selekcích naposled. Krematoria nesměla mít nezajištěný přísun. Bylo-li málo nemocných, šli zdraví, když neměli Čechy, šli Maďaři. Matka možná ještě žila. Proslechlo se, že její skupina tenkrát nejela na nákladáku Sortierabteilung do krematoria, ale dál, za brány Auschwitz-Birkenau.

To vše se vešlo do mezery mezi tím, než kývla hlavou a zas ji zvedla. Ja, nein. Oblékala nejistotu, kterou znamenal její původ, do lži, jako by to byly ty správné šaty. Ještě nemyslela, co bude dělat, jestli projde.

„Jméno, den, měsíc, rok narození. Místo.“ Hauptsturmführer si přiřízl perořízkem jednu ze dvou tužek. Potlačil říhnutí. Napil se minerálky. „Poslední pracoviště.“

To byly jednoduché otázky. „Ordinace doktora Kruegera.“

„Podívejme se,“ řekl hauptsturmführer Schneidhuber. „Máš nějaké židovské příbuzné?“

„Mám árijskou krev,“ odpověděla celou větou co nejpevnějším hlasem.

„Kdyby sis měla vybrat mezi krysou a králíkem, co by sis vybrala?“

„Králíka,“ řekla.

„Proč?“

„Pro hebkou kůži.“

„Mezi volem a kohoutem?“

„Kohouta.“

„Proč?“

„Nevím...“

„Mezi prasetem a koněm?“

„Koně. Je čistší, rychlejší, chytřejší...“

„Dobře. Co mezi jehnětem a hadem?“

Doktor Schneidhuber jí nakonec poručil, aby si zvedla sukně. To také už znala ze selekce na rampě, když přijela. Rozkročit. Rozkročila se. Má dlouhé nohy, dětská stehna, dobrá, s tím už si poradí, až přijde na věc. (Neřekl kdo.) V tu chvíli zněl hlas hauptsturmführera skoro rozšafně. Ještě neřekl, že prošla.

„Jsem neplodná. Ich bin unfruchtbar. Doktor Krueger mě nechal prosvítit dvěma rentgeny, zepředu a zezadu v rozkroku.“

Probudila v něm zájem.

„Jak jistě to víš?“

„Jako že je Bůh nade mnou.“

„Co když je pod tebou v pekle?“ zasmál se doktor Schneidhuber. „Gott macht die Nüsse, aber er knackt sie nicht auf. Bůh dělá ořechy, ale nelouská je.“ Znělo mu to, jako by se vychloubala, že je slepá, hluchá, němá. S árijkou mu bylo volněji než s židovskými podlidmi, na nichž už zítra začne s pokusy. Podepsal se pod její dotazník. Ukládal dotazníky do aktovky. Na to, že zítra místo ní, aby čísla souhlasila, půjde do komína někdo jiný, nemyslela. Doktor se napil a zvedl čapku.

„Budou ti muset dorůst vlasy,“ řekl. „Moc jich nemáš. Proč? Mělas vši?“

Je to na rok. Sloužit frontovým vojákům je čest. Povinnost vůči Německu je nade vše. Čistota, pořádek, poslušnost. Budou si přát

a zašívát prádlo. Na ruční práce jim zbude času dost. Budou vyšívat, háčkovat, plést svetry a vlněné masky proti mrazu pro sebe i pro vojsko.

V talíři nechal na dně kaši. Byla už studená. Uchopil bičík na koně, který ležel vedle čapky. Rukojeť byla z kůže afrického hrocha. Jedné z holek dovolil, aby kaši dojedla. Vylízala talíř i lžíci. Zvedl telefonní sluchátko. Odjedou s eskortou okamžitě. Morgen geht's los, myslel si.

Strážní se nudili. S prostitutkami nesměli nic mít, třebaže někteří měli. Pro obě strany to znamenalo přestoupit zákaz, nechat se chytit znamenalo potrestání. Provinilý esesák šel na frontu, do einsatzgruppen nebo do lapáku, polní holka, když měla štěstí, putovala do „Hotelu pro cizince“ ve Festung Breslau. V každém případě dostala výprask na holou.

U zdi se popravovalo, když lom zapadal sněhem. U téže stěny pořádali strážní z jednotky, která už zatím byla převelena jinam, psí zápasy. Pochytali v pustině zdivočelé psy, nechali je vyhladovět a k souboji vybrali stejně velké dvojice. Mezi ně hodili nejvysláblejšího, aby ho ostatní roztrhali a namlsali se krve. Pár dní jim nedali napít a nenechali je ani lízat sníh. Ochudili tak jejich organismus o vodu, aby krev nestříkala. Na jednotlivé psy sázeli z žoldu. Vítěz lízal krev poraženého, aby uhasil žízeň. V listopadu pozvali strážní na psí zápas madam Kulikovou. Ovčák, který přežil dva zápasy, se nechal potřetí roztrhat. Už neměl sílu. Jeho krev stříkala až na zeď. Smísila se tam se zaschlými skvrnami krve popravených. Pár chuchvalců s psími chrchly a výkaly jí umazalo nohy až po stehna.

Oberführer Schimmelpfenig spatřoval v krutosti soubojů potvrzení přírodních zákonů. Staří Germáni měli pravdu, když se místo modlení dovolávali letu ptáků, chování koní nebo otrlosti

psů. Zrcadla jezer, bělosti jinovatky. Nemusel se dívat na kurvy, aby si ověřil, jak člověk a zvíře jsou si blízko. Bohužel mu to potvrzovali i vojáci. Cítil se i nevědomě nablízku svým dávným předkům. Nepodobala se pustina s lomem obru z jinovatky? Křasy na sněhu se svými hladovými zuby mu připomínaly veverky, které podle moudrosti předků rozdmýchávaly hádky a zasévaly nesvornost. Trpěl nespavostí. V noci přemítal o hnutí své doby, o německém nacionálním socialismu, kterému vděčil za svůj vzestup. Mráz a osamělost z něj svlékaly předivo lékařského i obecného vzdělání. Příroda ho vracela tam, kde už snad kdysi byl. Fascinovalo ho sledovat boj zvířat.

„Psi, když bojují kdo s koho, tě učí, co je dobré a špatné,“ řekl madam Kulikové. „Napovídají ti, co se děje kolem tebe. Co máš dělat, abys vyhrála. Každý štěk, zavrčení nebo kousnutí mě utvrzuje, že co dělám, dělám dobře. To uč ty svoje mladé kurvičky.“

Pak se zeptal: „Ty se snad chvěješ?“

„Zima je pro mě pomalá smrt,“ odpověděla madam Kuliková. Dala si záležet, aby nebylo znát, o čem přemýšlela: „Vy, Němci, jste ta rychlá.“ Ani se nepokoušela očistit, co na ní namrzalo. Bude se muset převléknout. Všechno třikrát přepere. Nebylo to poprvé, co se otráasala nevolí. Oberführer mařil vyhlídky, které si dělala.

Vítězného psa vyhnali strážní před bránu napospas vlkům. Strážní se zahřívají čajem z termosek, zkřehlýma rukama si rozdělávali výhry a platili sázky. Děvčata se dívala oknem.

Komandant nového strážního oddílu Waffen-SS hauptsturmführer Peter Hanisch-Sacher, který přijel posledního listopadu, si na psí zápasy nepotrpěl. Přivezl si z Bremerhavenu vlčáka Fentiho. Vyčlenil mu místo v kotcích. Divocí psi mu připomínali Cikány. Neměli mezi čistokrevnými v psinci co dělat. Fenti byl mezi čtyřnohými tím, čím byl hauptsturmführer ve svých očích.

Oba měli svou pověst, rasu a čest. Zabití, zakousnutí a vykrvácení psi mu připomínali obřezané, zápas polní prostitutky. V tom si s oberführerem rozuměli. Vadilo mu na oberführerovi, že se tvářil kdykoli a kdekoli, že by radši byl jinde. Styk svých mužů s prostitutkami, pokud nepřekročili míru, přehlížel. Jak se jednou vyjádřil u sklenky šnapsu, chlapi zůstanou chlapy. Nechápal logiku nadřízených vojenských úřadů, které sem jedny esesmany posílaly a druhým to zapovídaly; o posvátnosti rozkazu ovšem nepochyboval. Sám o holky zájem neměl. Štítil se jich, třebaže ho neunavovalo o nich mluvit.

Zápas ovčáka Austriho trval pětatřicet minut. Sturmmanovi Ruhemu prohrál Austri žold. Vítěze nad Austrim roztrhali za pět minut vlci. Vnitřnosti obou psích těl vyžraly krysy.

Velká Leopolda se dostala do postele až v půl třetí ráno, poté, co odeslala čtyři holky do esesácké polní kuchyně škrábat brambory na ranní polévku. Než si přitáhla deky až k bradě, probírala, co den dal.

Po válce jsem někdy v duchu rozmlouval s Velkou Leopoldou Kulikovou, jako by se bavila se mnou. I ten nejlepší člověk (o těch horších nemluvě) udělá nakonec, co mu poslouží. Nebezpečí to jen zvýrazní. (Vyčítala si jen málo, když kradla z přidělů holek chleba, margarín a salám.) Dávala jim prádlo, voňavky a šminky nebo bižuterii, když přivezli bednu z toho, co někde nakradli nebo co zabavili vojákům. Udělala dávno kříž nad oberführerem, že nedrží slovo. Čtrnáct dní nedostaly ani kolečko salámu. Jako by se hněvala na prase, že je prase. Na hada, že se prohadí kdečím a nakonec uštkne, aby se nažral.

„Těžko usnu se studenýma nohama,“ řekla Vysoká Kůstce.

„Já taky,“ přiznala Kůstka.

„Mám snad v břiše cihlu.“

Už věděla, v čem se otcové a matky ve svých dětech mýlí. A v čem se naopak mýlí děti v rodičích.

„Dáváš vždycky do hry víc,“ řekla Vysoká. „Těch devět měsíců, než se narodí dítě, a těch dalších dvacet let, než je vychováš.“ A ještě: „Radši se neptej, jestli to je to, co lidi od sebe chtějí.“

Vyprávěla, že byla s Italem, který nosil ovinovačky.

„Už jsi zažila na jatkách jalovici, aby děkovala řezníkovi, že ji podřeže?“

Neubralo to ani chlup z toho, čím v duchu obdařila oberführera, který čekal, že mu poděkuje za sterilizaci.

Má mu hlásit menstruaci: Neměla by ji dostat.

„Nebude ze mě stará kráva,“ řekla.

„Někteří jsou jako kopřivy,“ chtěla to zmírnit Kůstka. „Můžeš se o ně jen spálit.“

„Nebo jako jed,“ dodala Vysoká.

Vysoká soudila: „Některý holky byly i doma bez zábran. Nebraly si rukavičky.“

Vrazila pár facek Zrzce. Důvod neudávala.

Zrzka měla už v patnácti poměr s chlapy, na které by se Vysoká ve střízlivém stavu nepodívala. Zrzka se kasala, že byla nalitá obden. Tři nebo pět milenců vystřídala i bez Němců. Na začátku války jich mohla napočítat přes padesát!

Madam neplakala, protože ji oberführer ztloukl na dvoře holí, o kterou se ve sněhu opíral. Zasáhl ji do lokte, nemohla ohnout ruku. Bude majora masírovat jednou rukou. Od slz jí namrzaly tváře. Utřela je do rukávu. V jejím nářku se topila ozvěna jejího šedesátiletého milence, když jí bylo čtrnáct; nikdy ji neuhodil. Proklela oberführera.

Na apelu oberführer Schimmelpfenig hřímal: „Ničeho nelituji. Nikomu se neomlouvám. Na nic a na nikoho se neohlížím. Pamatujte si to!“

Nikdo ani nedutal.

V šest ráno před směnou drhly podlahy v ubytovnách strážných. Nanosily esesákům uhlí, umyly okna. Praly ložní prádlo z buničiny z továrny ve Stuttgartu. Byly deky z vlasů z Auschwitz-Birkenau? Dlouhé chlupy pokrývek připomínaly zvířecí srst s rozřepenými hnědozelenými vlasy. Čistila začouzený cylindr petrolejky.

Uprostřed ticha pustiny se zvedl víchr. Hnal před sebou vlny sněhových vloček, které ještě nezmrzly, do závějí. Stejně náhle, jak se vzdul, víchr polevil. Okenní tabulky přestaly drnčet. Den byl slunný, dalo se dohlédnout k lomu. Na obzoru se objevili vlci.

Cítila tučné tělo šikovatele dělostřelectva. Ptal se jí na majora von K. Nezná ho? Ne, odpověděla.

Doktor Schimmelpfenig ošetřil dvaasedmdesátiletého šikovatele Fritze Handlera z Chemnitz. Po souloži trpěl náhlou ztrátou paměti. Nevěděl, od které jednotky přijel, s kým byl, jako by utrpěl ránu do hlavy. Chytrá potvrdila, že se namáhal. Měla za to, že dostal mrtvici.

Madam vyrozuměla oberführera.

„Cože? Ztratil paměť?“

Šikovatel Handler zůstal dvanáct hodin na ošetřovně, než se vzpamatoval.

Oberführer Schimmelpfenig se díval už potřetí na hodinky. Nákladák z wehrkreisu tu měl být před dvěma hodinami, s přísunem dvou beden margarínu, bedny umělého medu, tří beden nábojů do automatů stráží a dvou nových holek. „Scheiße,“ ulevil si. K nepřesnosti byl nesmlouvavý.

„Zvykla sis na uniformy?“ zeptala se jí Estela. Pak řekla: „Ten první den, co jsem přišla, jsem viděla vlky ohryzávat na sněhu nahé tělo. Co nesežrali vlci, spolykali psi.“

„Ty dneska ne,“ řekla Kústce madam. Poslala ji, aby se vykoukala, upravila a čekala. Přejde důstojník, hauptmann wehrmachtu Hentschel. Na kamna ať postaví hrnec s vodou. Dostane voňavku, olej a nové šaty, prádlo a boty. Bude mít na něj času, kolik on bude chtít.

Pak se na ni dlouze podívala svýma vědoucíma šedýma očima. „Jsi pořád jako kočka, která se bojí i toho, kdo ji krmí.“

Potom řekla. „Kdybys nebyla v lágru, viděla bys Němce jako ty ostatní. Od pasu dolů jsou všichni stejní.“

„Nemáš tu zrovna moc světla,“ řekl hauptmann wehrmachtu Daniel Auguste Hentschel. „Nemusíme ani zhasínat.“ Zdálo se, že maličko napadá na levou nohu. Průvanem z otevřených dveří se plamen svíčky zakomíhal, skoro zhasl. Zasalutoval prsty v rukavici a sundal si čapku. Vzhlížela k němu nahoru. Důstojník, myslela si. Co to znamená? Cítila napětí, které nesměla dát najevo. Měl hubenou, přepadlou tvář, štíhlý orlí nos, široce od sebe posazené sytě modré oči a tmavě hnědé vlasy.

Vnesl do kóje zimu. Zelenou barvu kabátu podšitého kožešinou a kalhot uniformy, stříbro a stužku. Klapot těžkých bot. Nechal za sebou od dveří šlápoty. Vdechla z jeho dechu vůni tabáku. Ještě jiné pachy.

Dívala se na důstojníka, jako pohlížela na selekci ve frauenkonzentrationslageru v Auschwitz-Birkenau. Vracelo se to k ní s každou uniformou už týden.

„Je to peklo sem jet. Na mou duši. Jako bys klouzala sněhem a ledem do nějaké podsvětní říše.“

Mluvil s ní od první vteřiny důvěrně. Prostitutky pro něho byly ze stejného fládru. Mohl si odpustit formality. „Minulý týden vůz před mým horchem najel na minu. V mrákotách jsem viděl, jak se nade mnou sklání ošetřovatelka. Nemohlo jí být víc než tobě. Umíral jsem s pohledem na její hrdlo, na žlábek mezi ňadry. Když jsem se probral, skláněla se nade mnou brejlatá ošetřovatelka, starší než moje matka.“

Hauptmann Hentschel hovořil ledabyle, jako by se už znali a on navazoval tam, kde minule přestali. Vdechla pach tmavě zeleného kabátu s ovčí podšívkou a s huňatým kožešinovým límcem, směs naftalínu, střelného prachu, potu a vlhkého sněhu. Přestavila si jeho váhu na sobě. Byl ramenatý, vysoký, silný. Čerstvě oholený. Jeho oblečení by nemohla nic vytknout. S nakrátko ostríhanými vlasy, na konečcích světlejšími, připomínal většinu vojáků, které už měla za šest zdejších dnů. S každým si připadala jako zvíře odhadující druhé. Nechtěla na hauptmanna čučet, jako to dělala Tlustá, ani si před něj klekat jako Zrzka nebo Maria z Poznaně. Byl promrzlý. Ztuhlou rukou otočil dřevěnou závorou. Stahoval si rukavice. Napadlo ji, že musí být dobrý šofér, když dojel v takové vánici. V pouzdře na opasku měl pistoli. Kdyby věděl, kdo je, možná by tu pistoli vytáhl. Nebo by ji vykopal na chodbu. Pak by ji pověsili, jako to dělali v Auschwitz-Birkenau. Na hrud' by jí dali ceduli s nápisem: „Zapřela jsem, že jsem Židovka.“ Nechali by její mrtvolu dřepět na židli tři dny uprostřed lágru, aby se všichni stačili podívat, jako to dělali s uprchlými vězni, které někdo zradil

a které chytili a přivedli nazpět. (To zažila za osmdesát dní ve frauenkonzentrationslageru třikrát.)

Napomenula se k opatrnosti. Neměla kočičí rozněžnělost Zrzky nebo Marmeládové kočky, nebyla schopna nabídnout, co nabízela Ropucha, Maria z Poznaně. Kryla se za svou lhostejnost. Dívala se na něho. Je to zvíře, které čeká napadení od jiného zvířete. Nebo jako služka, které pán za chvíli přikáže, co musí udělat. Co bude chtít, aby udělala? Za co ji pochválí nebo co jí vytkne?

„Jak se máš,“ řekl hauptmann. „Máš se fajn?“

„Ano. Fajn. Jawohl.“

„Připadáš mi smutná. Proč?“

„To se vám zdá.“

„Doufám, že si budeme rozumět.“

Stál u kamen a mnul si ruce. Cítil její bázeň, chlad a nedostatek zájmu a žádnou dychtivost. Podíval se na svoje náramkové jung-hansky. Připomenulo jí to ráno na rampě v Auschwitz-Birkenau. Své první dívčí náramkové hodinky musela nechat ve vagonu, s věcmi, které si přivezli. Přijeli ve čtyři, v půl páté přišla o hodinky a v osm ráno přišla o bratra. Hauptmannovi slzely mrazem oči. Rozkročil se, zamával pažemi, těžkopádně jako zmrzlý pták. Jeho oči si zvykaly na šero kóje. Vzhledem k jeho mohutnosti se pouzdro s pistolí zdálo malé. Třebaže si odklepal sníh na botách už na chodbě, zanechával za sebou šlápoty. Mohlo mu být třicet, pětatřicet.

Šla pro hadr na truhlíku a šlápoty a loužičku utřela a vrátila se na své místo u lůžka. Cítila na každém kousku kůže, jak si ji hauptmann prohlíží. Byla to jen zvědavost? Všichni si ji prohlíželi, jen vešli. Bála se pozvednout pohled a setkat se s jeho očima. Pohrdal jí? Podezíral jí? Dotýkala se jí jeho velikost, to, že byl důstojník, jeden z Němců. Vytušila jeho zájem, náruživost nebo horlivost.

Čeho se dovolával nebo co očekával, když řekl, že doufá, že si budou rozumět?

Hauptmann Daniel Auguste Hentschel věřil, že válka ženu změní. Stane se z ní součást muže, s nímž právě je. Ta část, která si přeje ho chránit. Cítí, že muž ve válce potřebuje splynout tělem s jádrem ženské duše, která je z masa a krve. Z toho, co muže dráždí a uspokojuje. Včetně toho, čeho se muži u žen bojí. V tu chvíli není na muži nic, co by odpuzovalo. Může přijít před bojem nebo po bitvě, zablácený, zpocený a ušmudlaný či zakrvácený. S ohořelými rozedranými šaty, v rozervaných botách, s potrhaným trikem nebo bez košile, zarostlý, zpustlý, rozcuchaný, páchnout dny starým potem a střelným prachem, krví a bahnem, umazaný vyhřezlými vnitřnostmi nepřítele. Dodá mu sebevědomí a sílu, z níž se vydal. Dá mu pocit dosažení, který může mít jen s ní. Napřímí se, vyroste ve svých očích, vrátí si, co se bál, že ztratil. Žena se dívá v takový okamžik na muže jako na dítě. Jako matka schopná dát za dítě život. S takovou ženou má muž, který zabíjí za cenu, že bude zabit, pocit, že se narodili jeden pro druhého.

Měl v pohledu přesvědčení, že se narodil muž – aby válčil a souložil – a proč se narodila žena. Aby utěšila, uspokojila a povzbudila muže. To se týkalo manželek, polních prostitutek, všech.

„Dovedeš si představit, co tady cítili první lidi?“

Na sklo usedaly nabobtnalé vločky. Okno už bylo skoro neprůhledné. Rozestřelo se tu bělavé šero.

Byla by si to ráda vyměnila s prvními lidmi.

„Jsi hezká holka,“ řekl.

Na řasách, na obočí, na bradě a pod noseem skoro do poloviny horního rtu se mu ještě držel sníh. Měl brunátné tváře, ošlehané větrem a ožehlé mrazem, vlhké sněhem, který se už rozpustil.

Vdechla pach jeho kabátu a uniformy, bot. Neslušelo se, aby mu odpovídala. Kóji prokládaly stíny. Kladly se na podlahu a stěny a trámy stropu, pokroucené měnicím se plamínkem svíčky. Ohýnek šlehal spíš do stran než vysoko, komíhal nepravidelně, chvíli bílý, nažloutlý, nízko u knotu do modra. Vosk svíčky stékal do talířku na stole. Po zdech byly skvrny, zbytky zmrzlých brouků, než je sežrali pavouci, už také zmrzlí, na zbytcích potrhaných pavučin.

„Doufám, že nejsi němá,“ řekl hauptmann. „Nebo se teprve učíš mluvit?“ Pronikalo sem vytí vlků. „Nemluvíš?“ Přicházeli až ke zdem statku. Odpovídal jim štěkot psů v kotcích. Branou neustále přijížděla a odjížděla auta, autobusy, nákladáky.

„Dřív jsem věřil ve sny. Teď se jich bojím.“

Nebyl první, kdo ve snu vraždil, co mu přišlo pod ruku. Takových snů se bál. Nepokládal se za vraha. Válčil, protože musel. Bylo svým způsobem krásné muset. Snažil se je zapomenout. Také se mu zdálo, že ho zabili. Takových snů se nebál. Probouzel se z nich živý.

„Co tu v okolí znáš?“

„Nejdál jsem byla na zastávce vlaku.“

„Městečko neznáš?“

„Ne.“

„Dostala ses někdy až do Festung Breslau?“

„Ne.“ Hledala důvod, proč to řekl. Věděl o Festung Breslau, „Hotelu pro cizince“, co slyšely ony?

Čekala, jestli se zeptá i na Auschwitz-Birkenau.

Chtěla jí madam Kuliková ulehčit život, že po šesti dnech služby, každý den dvanáct, jednou čtrnáct a jednou patnáct vojáků, jí poslala důstojníka? Znamená to, že k ní už nikdo jiný nepřijde? Zbaví se pro dnešek dalších jedenácti těl, tváří, rukou a nohou? Ochlupených hrudí a břich?

Usmál se zmrzlými ústy. „Na co bys řekla ano, kdybych se začal ptát?“

„Nevím.“

Obsáhlo to otázku, na co by řekla ne? Proč se jí ptal? Nepřišel snad, aby si vzal, co chtěli ostatní? Nespěchal. Viděla oknem jeho horcha. Zaparkoval vzorně na čáře vysypané pískem ve sněhu, zadní a přední kola v zákrytu. Předek vozu proti čelní zdi jako podle pravítka.

Jakmile se hauptmann Hentschel maličko ohřál, připadala mu černá kóje s břevny na stropě i stěny se zčernalou omítkou útulnější. Oheň v dlouhé rouře hučel. Už si prohlédl tu novou prostitutku. Ocenil štíhlé dětské hrdlo, labutí běl a nazrzlé vlasy, buď ještě nedorostlé, jak ji ostříhali dohola, nebo přistřižené, aby vypadaly jako štětiny nebo přílba. Měla světlounkou pleť, to se mu zamlouvalo. Přejít mezi krkem a rameny jako kočka. Zarudlé, trochu vyděšené oči. Na kurvu vypadala dobře.

Vyhradil si ji u madam Kulikové a oberführera Schimmelpfeniga. Chtěl pro změnu tu nejmladší prostitutku v Nr. 232 Ost. Odkášlal si. Potřeboval si užít a zároveň si přátelsky popovídat. Nechtěl jen čubku, která si lehne a roztáhne nebo zvedne nohy. Nebo fenku, která ani neštěkne.

„Vypadáš dobře. Věřila bys, že ráno, když jsem sem jel, byly ještě červánky? Podívej, jaká se z toho vyklubala vichřice.“ Byl první, kdo se takhle dovolával účasti.

Byla tenká, nebylo divu. Měly tu spíš přísnější dietu. (Viděl jejich porce na plechovém talířku jako pro psa, bramborový salát s mrkví a kedlubnami, kolečko salámu a kelímek marmelády, přiděl na snídani pro mužstvo, obsah asi tří náprstků.)

Rozmrzal každou vteřinou. To je dobré, řekl si pro sebe. Napadlo ho, že by tu měl být Erós alespoň na zdech na plakátech, nenajde-li se v nevěstkách.

Měl v kostech větrnou smršť, kterou teď viděl za oknem, už v suchu a poměrně v teple.

„Vypadáš – skoro – nezletilá.“

„Nejsem nezletilá.“

„Uvidíme.“ Zaslechl ve svém hlasu něco kohoutího. Ona zaslechla něco jiného. Bála se, že prozradí své znechucení. Věděla, že to, pro co si přišel, je neodvolatelné. Nepřestávala se bát. Kdy začne? O co si řekne? Co bude chtít a jak?

Kmitla jí myšlenka o univerzálnosti žen. O tom, v čem se všechny ženy podobaly kurvám včetně matek, manželek nebo milenek, sester, přítelkyň nebo snoubenek. Měl za to, že si v tom ohledu udělal v hlavě pořádek. Trochu světla do temnot východu. Příslušnost jedné půlky člověčenstva do stejného klubu, kam přísluší ta druhá, samozřejmě v tom jednom určitém smyslu.

Usmál se. Bylo snadnější, aby se mu přizpůsobila holka než on jí. Válka ho v tom směru nezměnila. Byla mladá, skoro příliš mladá, což ho maličko zmátlo. Nejsem snad v Indii nebo v Japonsku, na nějakých tichomořských ostrovech. Velitel vojsk SS v oblasti mluvil o Kinderaktion, Dětské akci, ovšemže z pohledu SS. Sháněli děti do jednotlivých středisek, kde se pak třídily. Ne všechny čekal příznivý osud, aby se dostaly do říšských rodin. Procházely rasovým sítem, se vším, co to znamenalo.

„Už jsi rodila?“ zaskočil ji.

„Ne.“

„Zasměješ se někdy?“

Pohlédl do okna. Vánice zesílila. „Živly,“ řekl.

Přál si od té mladé prostitutky slyšet vlídné slovo a sám byl připraven nebýt skoupý na laskavosti. Za maskou přísnosti se hauptmann pokládal za dobráka.

Napadlo ho, že se k sobě směšně přibližují slovními přísloky. (Spíš on než ona.) Jako když vojáci v plné polní čvachtají ve sněhu.

Není vyloučeno, že se sem dostala s podobnou Kinderaktion, pomyslel si. V zádech měl zdejší počasí, zevnitř snesitelnější.

Ulevil si: „A pak se říká Morgenstunde hat Gold im Munde. Ranní ptáče dál doskáče.“ Protože na to nic neřekla, dodal: „Čekalas někoho jiného?“

„Ne.“

„Kdy mě ohlásili?“

„Ráno.“

Sníh na řasách mu roztál, řídil bez přestávky tři hodiny. Svůj černý opancéřovaný horch se silným motorem a řetězy na všech kolech včetně rezervy zaparkoval na předem vyznačeném místě u zdi. Jeho otec měl také horcha, jedno z prvních aut vyráběných v Německu. Držel si šoféra. Patřil k pokolení, jež srostlo s koňmi. Mokro mu zalezlo za límec. Utíral si obličej a krk. Velikýma rukama jí připomínal kobru. Vysunul bradu. Představil si ji, jak tu už stojí s obnaženými rameny, hubená, vyčouhlá Venuše. Prsa měla malá, v těsných šatech její hrud' nevynikala. Odtud mu tedy překvapení nehrozí. Představil si její dětský klín.

Jestliže není válka krásná na bojišti, zkrášlí si ji ženou. Uvidíme, co ženského se vyloupne z téhle holky jako jádro z ořechu. Ještě jím neprocházel vzrušení, příliš vymrzl.

Maličko odstoupil od rozpáleného bubínku. Kamínka měla dobrý tah. Představa ohně a skutečné teplo plnily hauptmanna Hentschela spokojeností. Věděl, že se za chvíli promění ve sdílného muže s nutnou dávkou bezstarostnosti, s kterou si to spolu udělají příjemnější. Tak na tom byl ve většině nevěstinců. Nepodceňoval úlohu přátelského přístupu, který odvrací chlad, jako by

šlo jen o holou službu, nic předtím ani potom. Jedna prostitutka mu řekla, že má hypnotický hlas. Jiná, že jí svlečený připomíná Adama, jak ho vyobrazil slavný německý malíř čtrnáctého století. Dal si pak práci a vyhledal toho malíře ve vojenské divizní knihovně ve svazcích o německém výtvarném umění.

„Jsi tu nová?“

„Sedmý den.“

„Někdo mi o tobě vyprávěl, myslím oberführer nebo madam. Jak ti říkají?“

„Nové jméno jsem ještě nedostala.“

„Vidím, že číslo už ti vytetovali.“

„Jo,“ zrudla.

„Pochybuju, že by tě sem poslali bezejmennou.“

Nevěděla, co na to odpovědět.

„Líbí se ti tu? Jak ses tu zapracovala?“

„Zapracovala jsem se.“

„Mám pro tebe najít jméno?“

„Jak chcete.“

„Počkám s tím. Ty taky počkej.“

Asi nestál o její skutečné jméno.

Nechala poklesnout hlavu. Cítila, jak se dotkla bradou hrudi. Byla ospalá, unavená byla pokaždé po ránu.

Hauptmann Hentschel věděl ze salonu Kitty v Berlíně, kam docházel v rodinné tradici jako jeho otec a otcův otec Ferdinand Otto Friedrich, že přezdívky chrání totožnost holek před hosty i kolegyňmi. Poučil se, jak mezi sebou soutěží o prestiž (jako vojáci o Železné kříže, stužky a medaile), o peníze, vybrané večere i o ty, kteří s nimi hrubě zacházeli. Usmál se v duchu.

Mezi leností a odpočinkem měly ospalou hranici. Bránily jedna druhou, třebaže se zároveň zrazovaly, nasazovaly na sebe, podvá-

děly se a lhaly. Zažil v salonu Kitty i jinde pranice; vytrhávaly si vlasy, brože, fackovaly se. Potrhaly si před ním kraječky, blůzky i noční košile, podrápaly se jako kočky. Mohly přežít, dokud se budou líbit. Pokud je bude možno upotřebit. Byl by to rád viděl o slzu romantičtější. V nouzi se nevybírání. Jen některá to měla v krvi, většina utekla z domova před bídou, z touhy po lehčím životě. Pouze některá byla náruživá. Bály se, že je někdo zraní, zmrzačí nebo zabije, že otěhotní, měly strach z nemocí. Zřídka vychutnávaly, pro co si k nim někdo přišel, třebaže to předstíraly. Měl na prostitutkách rád, že se nelitovaly nebo to na sobě nedaly znát. Byly tu, proč tu byly. Většinou během své profese nepředstíraly. Věřily, že je to umění – jako malba, tanec nebo řecko-římský zápas, jako na olympijských hrách. Souboj nebo závod na atletické dráze pro dva, muže a ženu.

„Jsem tvůj první důstojník?“

Přisvědčila.

„Dneska?“

„Vůbec.“

Nevěnovala vojákům větší pozornost, než musela. Svou málomluvností se proti nim obrnila. Byla ráda, že si důstojník dává načas, aby rozmrzl, nechtěla, aby se jí dotýkal ledovými rukama. S tím, co od ní bude chtít, se předem smířila.

„Odkud umíš německy?“

„Učila jsem se.“

„V armádních kurzech? Doma?“ Skrývalo to dvojsmysl, který nepostřehla.

„Doma i ve škole,“ odpověděla.

„Všude je škola,“ řekl. „Znáš německá přísloví?“

„Nevím, jaká?“

„Unkraut verdirbt nicht. Mráz kopřivu nespálí. Aller Anfang ist schwer. Každý začátek je těžký. Nebo Ende gut, alles gut. Konec dobrý, všechno dobré.“

Snad je někde už zaslechla.

Nebylo by skoro lepší, kdyby se na ni hauptmann vrhl a přestal se vyptávat?

„Nejvíc cizích slov, která jsem se kdy naučil, jsem pochytil v posteli,“ řekl. „Co ty?“

„Nevím.“

„Kde ses narodila?“

„V Praze.“

„Reden ist silber, Schweigen is gold. Jak se to řekne česky?“

„Mluvíti stříbro, mlčeti zlato.“ Červeň opouštěla její tváře jen pomalu.

„Znám jednoho z tvých slavných rodáků, Rilka. Život je těžší než souhrn všech věcí. Ponecháváme jen to, co milujeme. Vozím si v torně Jüngera. Mramorové útesy.“

Neměla tušení, o čem mluví.

V kóji stál u kamen truhlík, u zdi postel a zrcadlo, věšák, emailové umyvadlo, kýbl a dvě židle. Údržbáři Nr. 232 Ost se starali o to, aby lože nevrzalo. V rohu, všem na očích, uviděl nočník.

„Jsi schopná se po ránu na někoho usmát?“

Konečně si začal svlékat plášť. Na kabátci uniformy uviděla Železný kříž.

Vosk stékal po svíčce do talířku na stole. Jeho ztuhlé krůpěje ji upevňovaly. Po zdech a mezi trámy na stropě lezli na tenkých nožkách brouci a pavouci, odolávající mrazu.

Hauptmann v rozepnutém kabátci se sklonil nad svíčku a sfoukl plamen.

„Víš proč?“

Neodpověděla, protože nevěděla.

„Tak to bude útlunější. Budeme si blíží. Nechceš si to užít líp než hůř?“ Měl v hlase důvěrnost. Přátelský tón, který vyvěral z mimoarmádního zdroje.

Šero zhoustlo. Stíny potemněly. Čekala, kdy jí dá pokyn, aby si odložila, potom aby si lehla a dala mu, pro co si přišel. Přála si to mít za sebou? Znervózňoval ji pouhý fakt, že to byl důstojník?

Myslela – jako často, aniž věděla přesně proč – na těla utopenců, která vyťahovala na Harmenzách z Auschwitz-Birkenau z bahna, aby neotravovaly vzduch, který dýchají Němci. Na holky v Terezíně, když se přely, co je pro dívku nečestné ve vztahu ke klukům. Na děvčata v Auschwitz-Birkenau, která se převlékala za muže, aby mohla za řetěz stráží vidět se s otcem, bratrem, manželem či milencem, někdy jen aby se přesvědčila, že ještě žijí. Na Harmenzách záviděla divokým kachnám. Vybírala pro esesmany rackům vajíčka. Měla křehkou skořápku a někdy se jí rozbila v dlani. Tajně jich pár snědla.

Hauptmann naslouchal vánici. Odděloval z hluku dělostřelbu. „To nejsou moje jednotky.“

Mlčela.

„Je tu cítit pižmo?“ zeptal se.

„Před směnou vystřikuje madam Kuliková kóje voňavkou.“

Napadlo ho, nejsou-li tu krysy. „Snad se mi to jen zdá.“

„Nevím.“

„O čem se zdá tobě? Máš sny?“

„Někdy.“

„Vyprávěj mi, co se ti zdá.“

„Už jsem to zapomněla.“

K ránu na dnešek se jí zdálo, že je strom se sloupanou kůrou. Vítr ji rval z ledového příkrovu, i s kořeny. Tekla z ní míza jako

bílá krev, která hned mrzla. Ke konci snu oslepla. Posadila se vedle Estely, vystrašená, že to není sen. Pak se jí zdálo o matce. Běžela po ulici a hořel na ní kožich. Utíkala za ní, najednou byla nahá a místo nader měla na hrudi mělké nafialovělé důlky.

„Škoda,“ řekl hauptsturmführer.

Vedle židle u kamen stála konev s vodou. Na tom trval oberführer Schimmelpfenig, pro případ, že by chytla podlaha od roury. (Už jednou půl statku vyhořelo, madam to zažila.)

„Mělo by tu být někde poblíž kasino. Taky palírna.“

„Neznám to tu.“

„Tak jsem to slyšel.“

„Nevím o tom.“

„Jedu sem z Festung Breslau. Podél cesty je spousta malých koncentračních táborů. Stavěl jsem se v tom největším, v Auschwitzu, převzít kabáty a kožichy pro svůj batalion. Boty, šály a rukavice, zimní výstroj. Přespal jsem tam.“

Sevřela rty. Opak toho, co jí madam Kuliková doporučila. (Nechávat rty a stehna mírně rozevřená.) Patřilo k tomu, aby naslouchala jakoby nic. Vyspal se v lágru jako v hotelu? Nevadilo mu, že měl svůj plášť odtamtud? Jeho vojáci se budou hřát ve svetrech, v rukavicích, v ponožkách po zavražděných? Díval se na její šaty, těsné přes prsa.

„Nemáš zrovna vzdušné oblečení.“

„Nevím,“ řekla zas.

Jim šaty nedávali, třebaže v Auschwitz-Birkenau v komandu zvaném Kanada bylo šest obrovských skladišť s miliony kabátů, dámských i pánských šatečeků a doplňků, se zvláštním oddělením, kde se všechno páralo pod nejpřísnějším dozorem, aby se odkryly skryše peněz, šperků. Z nich šaty a prádlo stahovali. Viděla v lágru skvěle oblečené a obuté a najedené příslušníky komanda Kanada. Elegant-

ní vojáky, poddůstojníky a oficíry SS. Byly to pro ni i ve frauenkonzentrationslageru vzdálené břehy. Denně odtud odjížděly vlaky plné svršků do Říše, aby Zimní pomoc, vymyšlená v protektorátu Čechy a Morava generálem Heydrichem, podělila vybombardované rodiny. Byly to asi už od začátku spojitě nádoby.

„Jsou ti hodně těsné.“

„Jsou mi akorát.“

Mohla si na něm přechíst, jak ohodnotil její prsa.

„Kolik je ti?“

„Osmnáct.“

„Kdy ti bude osmnáct?“

„Už mně bylo.“

„A proč ne třicet nebo sto dvacet? Vypadáš na patnáct,“ usmál se.

Svlékl si kabátec. Skoro jí to ulevilo. Nebude se už na nic ptát? Hluk na dvoře zesílil. Přijela jednotka, několik aut. Nebo to byly autobusy. Hauptmann sepal přezku na opasku s pistolí a pověsil je i s kabátcem na hák u dveří.

„Neshodíš si, co máš na sobě?“

„Jak chcete.“

„Udělej si pohodlí. Chci tu zůstat dlouho, jestli dovolíš.“

Udělal, co poručil. Cítila na sobě jeho oči. Z jeho hlasu i pohledu vyčetla něco mezi blahosklonností, přezíravostí a zvědavostí. Holka je pro ně láhev, do které se vylíjí. Nechtěla si pro sebe říkat, co si říkala dvanáctkrát včera a pokaždé dvanáctkrát nebo čtrnáctkrát nebo patnáctkrát šest dnů předtím. Už o sobě věděla, že se někdy usmívá, i když se jí chce plivat nebo zvracet. Svým pohledem plným obav, jejichž důvod hauptmann dost dobře nechápal, mu připomínala kočku, která se bojí, ačkoli nemusí. Nepřišel sem pro nic, co by ji mohlo ohrozit nebo jí ublížit. Chtěl své podle svých představ, přišel se potěšit a patřilo k jeho zásadám dělit se.

„Nechci, abys byla smutná,“ řekl hauptmann. „Nebo mrzutá. Tím jsou si lidi cizí.“

Nedalo se říct, že to neřekl hezky. Hezké nebude, co bude následovat, jako všech šest dnů předtím. Ne proto, že je jí patnáct. Nebyla mrzutá. Bála se průjmu a měla strach, aby se neprozradila.

Vycházela mu vstříc tím, že se rychle svlékla? Se šaty ztrácela jen zbytek soukromí. Její stud byl už jiný. Ubývalo ho každý z těch šesti dnů. Ale nezmysel. Musela být ráda, že vůbec smí jít s německým důstojníkem. Někde shora se na ni možná dívají bratr, matka, otec, co dělá. Byl to skutečný svět, v němž žila už sedmý den. Nemohla se s tím smířit. Musela se jen přizpůsobit. Znamenalo to stejný otřes jako rampa v Auschwitz-Birkenau dvacátého osmého září tohoto roku, který se chýlil ke konci. Směla si myslet, že nad ní bdí nějaká vyšší síla, i když ne anděl? To, že žila, musel být zázrak navzdory všemu. Měla věřit, že číslo třicet šest je dobré? Byla třicátá šestá. Myslela si po Auschwitz-Birkenau, že snese už všechno. Mýlila se. Ani jediný den, jediná hodina, jediná minuta tady ji nepřipravily na tu další.

Vnímala přítomnost hauptmanna Daniela Augusta Hentschela, aniž na něj pohlédla. Už byla svlečená. Stála se sklopenou hlavou jako dívčí protějšek ke kresbě ze čtrnáctého století, k níž jiná přirovnala hauptmanna, jako Eva vedle Adama, on s fíkovým listem, ona bez listu. Pozorovala si špičky u nohou. Byla čistá? Vykoupala se a vydrhla v ledové vodě mýdlem. Věděla, že se na ni hauptmann dívá, jako se dívají vojáci na holku, s obdivem, žádostí a věcností, v nichž byla kapička nadřazenosti a pohrdání. Odsuzovali ji, aniž ji znali.

„Tak si říkám, děvče, že se děláš starší. Zapíráš svůj věk?“ zasmál se. „Za pár týdnů nebo roků se budeš zase dělat mladší.“

„Nezapírám,“ namítla.

„Mám to přičíst k dobru tobě nebo sobě?“

Prošla za tři měsíce obrovským německým mlecím strojem na maso. Myslela na sebe už sedmý den jako na zužitkovatelný kus masa. Na kůži mezi stehny. Nikdy se necítila čistá. Než se opotřebuje, onemocní nebo ji sežerou vši, krysy nebo vlci anebo shnije. Zkoumala se, jak dospěla. Nebylo to časem, zkušenostmi. Ne přes noc, ne přes den. Ani hodinu za hodinou. Vojáci pro ni byli zdrojem nažloutlého želé. Škrobu mezi stehny nebo prsty. Vůle a chtění, proti nimž nesměla nic namítat.

Místo aby čekal na odpověď, začal se svlékat. Skládal si věci na židli v takovém pořadí, jako by myslel už dopředu na odchod. Odkládal kousky prádla. Přimhouřila oči. Slyšela povědomé zvuky, zvuk rozepínaného opasku s přezkou u kalhot, šustot košile. Měl dvojité zimní prádlo, bílé a šedé. Spodky s tkanicí. Sklopila hlavu. Bylo jí to pokaždé trapné. Nestyděla se jen za sebe. Když se vojáci svlékali, z nějakého důvodu myslela na čtyři kastrované kluky v Auschwitz-Birkenau, které operoval doktor Krueger za asistence dvou židovských doktorů. Všech osm vědělo (doktoři, ona a operovaní), že nebude trvat dlouho a promění se v saze. Sbírala jejich prádlo do koše. Už ho nepotřebovali. Voda v hrnci na kamnech už chvíli bublala.

„To je pro mě?“ chtěl vědět hauptmann.

„Máme nařízeno ohřát vodu.“

„Jsi štíhlá,“ řekl. Myslel na pružnost, svěžest a ohebnost všeho, co je mladé. Travička na jaře, větřík na podzim, vůně borového lesa. Klas obilí. Sklouzl pohledem po jejím klínu. Pozoroval křivky jejího těla. Přála si mít krúnýř. Čekala na ránu, aniž k tomu zavdala důvod. Nestála o to vědět, jak a čím stárnou muži, ne proto, že to mají, ale naopak, že jim to chybí, jak se hauptmann zmínil.

Zacházel s ní jako árijec s árijkou. Přála si vystříhat se neopatrnosti, nástrah, které neznala, chyby, kterou by mohla udělat. Její hlas začal být vlídnější, aniž si to poručila. Hauptmann už byl svlečený. Vyhýbala se očima jeho tělu. Nohy, ruce, břicho a hrud'. Byl veliký, všude. Za chvíli ji začne osahávat jako slepec, zkoumat ji, jako zvíře zkouší a ochutnává maso, jež za okamžik serve z kosti. Vnímala jeho mohutnost, kobří ruce. Hrud' měl zarostlou světlými chloupky. Zrudl v klíně, byl skoro nafialovělý.

„Máš ráda šero?“

„Nevadí mi.“

„Můžeš všechno svést na mě.“ Trochu chraptěl. Vysledovala v jeho hlase dychtivost, chtění, co promění dospělého muže v kohouta, který kokrhá, aniž vydá hlásku, zvedne hlavu nebo ji strhne a dá najevo svou kohoutí pýchu, to malé, co v ní probouzelo odpor a co musela skrývat. „Udělej se mnou, co děláš s každým.“

Vylila horkou vodu do umyvadla. Byla ráda, že může dělat něco jiného, než co bude muset. Ochladila ji studenou vodou z konve a omočila si prsty, aby odhadla, je-li to v pořádku. Soustředila se na vodu.

„Chcete mýdlo?“

„Myslíš, že bych měl?“

„Nevím.“

„Nemám na sobě rád pot, mastné fleky. Nakyslou vůni, když se dva nebo tři dny nesvléknu z uniformy. Čistota půl zdraví, nemyslíš?“

Přikývla.

Voda šplouchala. Dávala pozor, aby moc nevycákala. Řekl jí, že si připadá jako v zapadlém hotelu. Neměla představu, co myslel. Obsluhu? Čistotu? Nebyla nikdy v hotelu. Slyšela jen vzdáleně, co jsou to hotely.

„Jak jsi to dělala s tím přede mnou? Jak to máš ráda? Jak to měl rád on?“

Vyhnula se odpovědi úsměvem z bezmoci. Myslel si, že je to slib?

Vnitřní impulsy jí poradily ve věcech, o nichž neměla potuchy. Matka měla pravdu. Nevěděla jen, kde její rady uplatní. Namydli-la ho, omyla a otřela. Přimhuřovala oči, jako by jí do nich vtékalo mýdlo. Dával si líbit, co dělala, neřekl slovo. Sám se jí ještě nedotkl, nechal ji, aby se ho dotýkala ona. Měl drsnou kůži, byl samý sval.

„Jsi hodně mladá,“ řekl. „Máš dobré ruce. Prsty.“

Věděla, že to není pravda. Měla na ruku mozoly. Nemohla mu říct z čeho. (Tahala provazy s loďkami na Harmenzách za Auschwitz-Birkenau a upravovala cesty k domkům esesáků a vysypávala je pískem, který si navozila v kolečku.)

Madam Kuliková je nabádala, aby nepodceňovaly první dotek, co dělá holka rukama, prsty. Je-li holka nervózní, má ruku zpo-cenou a chladnou. Také když moc mluví, ruší to. Je nutné poznat, kdy sklaptopout.

Vykoupaný se cítil dobře. Otřela ho, než se osušil sám, a otřela si ruce.

„Kolik měříš?“

„Sto sedmdesát čtyři.“

„To už se počítá. Jsi správně dlouhá.“

Neodpověděla.

„Mám rád dlouhé nohy. Něco to pro mě znamená. Ruce s dlouhými prsty.“ Sjel jí očima zdola až nahoru po stehna a klín. Něco si potvrdil.

Nečekala, že se ještě na něco zeptá. „Kams chodila do školy?“

„V Praze.“

„Jsi už dlouho ze školy?“

„Tři roky,“ řekla.

„Sedělas v poslední lavici?“ Laškoval s ní. Očekával, že bude také laškovat? Proč to tak protahoval? Musela hlídat každé slovo. Přepočítával roky, data. Kam a kdy chodila do školy?

„Kolik tříd jsi stihla?“

„Osm.“

„Vzdělání neškodí.“

Podíval se na lůžko.

„Nesedneš si?“

„Když chcete.“

Posadila se na postel. Zakryla si hrud' zkříženýma rukama, přehodila si nohu přes nohu. Nemohla si zakrýt klín.

„Stydíš se přede mnou?“

„Ne,“ odpověděla.

„Ani trochu?“

„Trochu.“

Zrudla. Přišlo mu k smíchu, že se ještě stydí. Shledal v jejím studu něco dětského, ale i majestátného. Così, co ji oddělovalo od ostatních prostitutek. Neměla, co ho dokázalo u některých prostitutek znechutit. Omezenost, která se provalovala hrubostí. Vypozoroval v její bázi jemnost, ale mohla to být i nejistota a nezkušenost. V kóji bylo cítit hnědé uhlí. Hořelo pomalu, protože bylo zvlhlé. Fůra přijela včera z wehrkreis. Měřeno vánicí a mrazem venku bylo v kóji příjemně. Ze začátku přikládala polínka. Bříza měla sloupanou kůru, dub byl cítit houbou a plísní. Čmoud z hnědé uhlí ji dusil. Dřívím musela šetřit.

„Jsi bledá,“ řekl hauptmann.

„Jsem zdravá.“

„To doufám. Pouštějí vás na čerstvý vzduch?“

„Odklízíme ze dvora u brány sníh.“

„Máš skoro průsvitnou pleť.“

„Není tu moc slunce.“

Přistoupil k ní. Připadal jí jako obr. Mhouřila podvědomě oči.

„S dovolením,“ řekl. Sedl si vedle ní.

Vsedě se jí hauptmann Hentschel už nezdál tak obrovitý. Dotkl se jejího zadku. Měla tam zhnisanou, náplastí přelepenou ránu od biče, švihl ji esesák, protože nelezla dost rychle do vlaku v noci, když je eskortovali z lágru do Nr. 232 Ost.

„Kdo ti to udělal? Bolí tě to?“

„Už moc ne.“

„Vypadá to na ránu bičem. Nebo rákoskou. Nedíváš se, čím tě bijou?“

Mohla se jeho nálada změnit z vteřiny na vteřinu? Měl v hlase téměř nevoli, nový odstín, mrzutost vojáka, který si nemůže dovolit nevidět, kdo na něj střílí.

Hauptmann se na ni díval a odhadoval, za kolik se dala koupit a prodat, z vlastní vůle i bez ní, a připomněl si povídku Artura Schnitzlera o důstojníkovi, který si ve styku s prostitutkou uvědomil, že je-li všechno na prodej, včetně masa, kousků masa zvlášť, je schopen se prodat stejně jako ona, přijde-li na okolnosti, které ho k tomu donutí, a udělalo se mu z toho téměř nevolno.

Trvalo vteřinu, než to překonal a hodil za hlavu.

Každý styk s prodejnou holkou ho nutil si uvědomit prodejnost všech lidí, bez ohledu na to, co o tom kdy četl. Mezi koupit a prodat nebo najmout a pronajmout nebyl takový rozdíl. Bylo to poznání na dně všech jeho instinktů, které ve víru myšlenek nabývaly nezvratné logiky.

Válka tomu poskytovala zástěrku; odkaz na to, co se stane vzápětí, to příští, co zahluší, co předcházelo. V něčem je válka dobrá. Odsouvá rychle, v čem by se jinak babral, jako s každou nechutností.

„Válka je báječná,“ řekl.

Nepředpokládal, že by se ho děvče zeptalo proč. Dodal, že válka je zdravá, aniž to vysvětlil, a usmál se, také aniž věděla proč.

(Zároveň ho napadlo, že knihy Schnitzlera vzaly za své při pálení škodlivých knih, většinou židovských autorů, ale také mnoha německých a rakouských. Otcova knihovna by patrně neobstála. Otec ledacos z knihovny odstranil a házet to do pece nesvěřil ani sluhům. Vzal si rukavice a páčil je sám.)

Neušlo mu, jak sebou škubla. Mohla si ho v tu chvíli představit jako velícího oficíra nebo otce dospívající dcery. Byla najednou na překážku i její rána, hnisavá bolest, náplastí přikrytý bolák. Potrestá ji za to?

Čekala, kdy si ji hauptmann Daniel Auguste Hentschel přitáhne k sobě a převrátí se na ni. Skoro to už chtěla. Připravila se v duchu, že roztáhne nohy co možná nejvíc, aby si to ulehčila, ačkoli si to nikdy neulehčila. Ještě se neuměla uvolnit. Nebála se ho, měla strach z prozrazení. Nedokázala si nikoho spočítat předem. Nedovedla si spočítat ani sebe. Měl tolik otázek a každá jí byla nepříjemná, protože předpokládaly odpovědi.

Hauptmann se položil vedle ní, ačkoli ještě seděla. Čekal, že si sama vedle něj lehne? Nevěděla, co má udělat. Hauptmann se protáhl. Slyšela, jak mu praská v kloubech. Připadal jí jako strom. Ležel vedle ní, jako by ji už dávno znal. Přivřel oči. Díval se na ni vleže, zblízka.

„V kasinu by ti to se mnou slušelo. Jsi pěkná.“

A myslel si: Trochu kostnatá. Možná nezkušená.

„Bojíš se mě?“

„Ne.“

„Neboj se.“

„Ne,“ opakovala.

„Nemáš se čeho bát.“

„Ano.“

„Chci to nejlepší.“

Měla pořád ruce zkrřížené na prsou. Nechával ji sedět s nohou přes nohu. Chtěl, aby se odkryla, spustila ruce a roztáhla nohy? Madam Kuliková řekla v pátek minulého týdne, že je samá ruka samá noha, a souhlasilo to. Hauptmann se nadzdvihl na loktech.

„S dovolením,“ řekl a z jeho hlasu zase zmizelo, co chvíli pokládala za nevrlost nebo nepřátelství. Podával jí svou obrovskou dlaň. Chtěl, aby do ní vložila svoji?

„Neměla by ses na mě tak koukat,“ zachraptěl. „Taky se na tebe nedívám jako Zvíře na Krásku. Nebyl bych tu s tebou, kdybys nebyla pěkná a nechtěla mě.“

Cítila stisk jeho prstů. Věděla, co to znamená, i z tónu a volby jeho slov. Jistě lhal. Snažil se ji konejšit? Snad tu za těch sedm dní dospěla. Co znamená dospělost? Bolest mezi nohama? Přání, aby přeskočila svůj život a dotkla se toho, čemu se říká stáří? Je to souhrn všeho, co člověk prožil, poznal a zažil, čeho se bál, co čekal, co bylo vždycky jinak, jak se posmíval tatínek staré anekdotě, kterou v Rybné opakoval pan Naumann, správce židovského starobince? Zkoušela myslet na něco jiného, co s tím, co bylo tady, nemělo tolik společného. Na krákající vrány, vyjící vlky a vánici za oknem, na oheň v kamínkách, za který odpovídala. Na zasněžený lom. Na průmyslové zařízení v Auschwitz-Birkenau, DAW, Deutsche Aufrüstungswerke, součást koncernů Krupp a Siemens. Nebo na Buna-Werke, chemičku v Rajsku za Auschwitz-Birkenau, odkud chodilo tam a nazpět do lágru ve dne v noci několik desítek tisíc otroků, mužů i žen. Věděla, že to tak není. Nikdo si nemohl vybírat. Vybírali jeho. Držela se hauptmannovy dlaně. Ztratila se v ní. Měl pevnou, vlhkou a horkou ruku.

Přítahoval ji pomalu k sobě. Jestli ji chtěl jako pochoutku, nepochutnal si.

„Máš studenou ruku,“ řekl. „Máš hlad?“

„Ne.“ Lhala.

Pootočila se, aby si neležela na ráně. Hauptmann to pochopil.

„To ti udělali tady?“

„Upadla jsem.“

„Kde?“

Váhala. Bála se, aby mu prodleva mezi otázkou a odpovědí nepřipadala dlouhá. „Na rampě, u vlečky, když jsme sem před týdnem jely. Byla jsem daleko od koleje. Přistavovali vagony. Byla ještě tma. Spěchalo se.“

„Vezli vás v noci?“

„Vypadá to podle mě na jezdecký bičík. V Kriegsschule v Postdamu jsme měli jízdu na koni. Doma nás učil jezdit a zacházet s koňmi otec a jeho podkoní. Měli jsme stáj. Nejezdím jen v horchu a v tanku. Koně patří k mé rodinné tradici, jezdecký bičík ke garderobě.“

Řekl, že má ňadra jako kuželky. Odkášlal si. Malé kuželky, s jakými si hrají jeho děti. Také šeptal, že slyší v jejich dětském hlase dávné prázdniny v Alpách, když mu bylo dvanáct a svedla ho jeho první prostitutka. Dal k lepšímu kanadský žertík z válečné školy. Jako kadeti nasypali pepř do nozder oří generálplukovníka von Lothara-Jungera. Kůň ho – ovšemže – shodil, jakmile generálplukovník dosedl. U karet a vína se pak kadeti přeli, je-li správné takhle týrat koně.

Polštáře v kójích byly z režné pytloviny a naplněné pískem. Písek vrzal.

„To není nejhezčí zvuk,“ řekl hauptmann. „Víš, jak vypadáš? Jako moje první maďarská služka. Té bylo čtrnáct, šlo jí na patnáctý. Kdoví, kde její konec?“

(Madam jí řekla: „Nejdřív se dívají na nohy. Potom do očí. Třetí jsou na řadě prsa. Neškodí se vypnout, abys je měla plnější.“) Leží s německým důstojníkem. Nic, na co by směla být pyšná. Minulý pátek by na to nedokázala myslet. Minulý pátek byla mrtvá, třebaže žila. Její maso dokazovalo patnácti vojákům, že žije. Slyšela ozvěnou ženistu, který jí vytkl, že leží jako leklý kapr. Přála si nestrkat své tělo za to, co nemohla ani vůlí, ani přáním změnit. Aby vyšla vstříc hauptmannovi a ulehčila i sobě, zakazovala si odpor. Byla nervózní. Zapomněla si vzít olej. Zachytil její pohled k lahvičce. Zkusila vyprostit ruku a dosáhnout na ni pravičkou.

„Myslíš, že to potřebujem?“

Pozoroval ji, co dělá. Potřela ho, jako když ho prve mydlila. Za šest dní věděla, jak se utkává s tělem vyhladovělý voják a jeho tělo s ním, a jak při tom zápasí sama se sebou. Vnímala, jak se v ní zvětšuje vzdálenost vyvolaná blízkostí. Byl nespokojený.

„Chováš se jako panna.“

„Nejde mi to jinak.“

„Vůbec ti to nejde.“

„Chci to.“

„Chtěj to,“ zachraptěl. „Měla bys chtít, co chci já. Jsi jako špatná novomanželka.“

Roztáhl jí dlaněmi nohy. Pootevřel ústa. Viděla jeho silné bílé zuby. Dýchal prudce. Přitiskl ji hrudí tak silně, že cítila zády a rukama dřevo postele. Pomohl si koleny. Bála se, že ji roztrhne. Už věděla, že by si věděl rady i bez oleje. Už znala, co je síla muže, znásobená zuřivostí, s jakou si bere, co chce.

Nechtěla ho rozzuřit, to by nebylo dobré. Věděla, co je v jejím vlastním zájmu.

Přiměla se přinejmenším dvanáctkrát denně, výjimečně s hauptmannem jednou, nechat cizího člověka, by si dělal s jejím tělem, co

chce. To neviditelné, ale citelné a hmatatelné. Jiný pocit tělesnosti, než když si jako desetiletá vyvrtila na hřišti Hagiboru kotník nebo jí bylo špatně od žaludku, protože něco snědla.

Bylo to pokaždé trapné. Nestyděla se jen za sebe, třebaže byla svědkem jen sama. Nesměla to dát navenek znát. Nemusela myslet na to, kdo přijde na řadu po něm. Druhý, třetí, dvanáctý. Soustředila se na oheň v kamínkách. Na hnědé uhlí v hrudkách, ze kterých vycházel čmoud. Na dříví, kterým zatopila. Na kamnářskou hlínu v peci, kterou měl v oficíně oberführer doktor Schimmelpfenig. Kromě průjmu ji bolela hlava. Tlustá ráno z bolesti hlavy zvracela.

Hauptmann ležel vedle ní, jako by se znali odjakživa.

„Jsi milá,“ řekl. „Docela hezky voníš. Jsi čistá. To všechno oceňuju. Připomínáš mi lesní vřesoviště.“

Naslouchal dělostřelbě.

„Doufám, že nemáš strach.“

„Ne.“ Naučila se rozlišovat mezi lží a lží. Ta nejlepší lež byla ta nejjednodušší, skoro pravda.

Pak řekl: „Byl bych rád, kdybys chtěla, co chci já.“

Neměla vysoké mínění o svém těle. Mezi spánky jí kmitla myšlenka na oceán, který je hlubší, než aby se někdo spustil nebo dohlédl na dno. Na noci tak tmavé, až skoro nevěřila, že se ještě rozední. Na mlhu, ze které vybíhali vlci, těsně u zdí. Vracelo se jí pištění a hemžení krys, jak mizely v nejtemnějších stínech chodby statku. Hauptmannovy rysy ztuhly. Bylo to mimo vážnost nebo náznak úsměvu, skoro grimasa. Bralo jí to dech. Nevěděla, co přijde. Bylo to mimo jeho pohyb a mlčení, jen prudší dech. Propadala se do prázdna a tmy, do chladu, který se neměřil jako led za oknem. Cítila bolest v rozkroku. Zduřelou pokožku, sliznici. Všechno bylo hauptmannovo tělo, potom její tělo. Zasllechla ze sebe hlas otce, matky, bratra. To nechtěla. Zavřela oči. Uši zavřít nemohla. My-

slela na rady Velké Leopoldy Kulikové. Voják je had, holka jícen. Cítila v sobě vodu, prázdno. Pak oheň, tření, bolest.

Pochopila něco, co nechápala od své první kapky krve. Musela pochopit v patnácti, že jsou věci, které by nesvěřila ani Bohu.

Hauptmann oddechoval hlasitěji a rychleji. Myslela na strmé svahy, plochý úhor, na opuštěné šachty v Auschwitz-Birkenau. Snažila se přimět k společnému rytmu. Nevycházelo to. Mihla se jí spánky představa něčeho dávného a mlhavého, bílého jako jinovatka, černého jako uhlí. Myslela na krvácející srst zvířat. Jeho rysy ztuhly.

„Jsi jako kolibřík,“ šeptl hauptmann.

„Chcete víc oleje?“

„Uvolni se.“

Zavřela oči. Styděla se. Dělal, co mohla. Co si přála představit: stavět se zaujatější nebo dospělejší. Mohla mu vyjít vstříc, a tím si ulevit. Přála si dokázat, co nedokázala. Měla strach z průjmu a k tomu se přidala bolest mezi nohama. Bála se, aby nekrvácela. Ztratila přehled. Nemohla se už spoléhat na někdejší pravidelnost. Toužila podobat se bráně do statku Nr. 232 Ost s říšskou plechovou orlicí a hákovým křížem, do které vejde, kdo chce a jak chce a kolikrát chce za sebou. Odváděla se od myšlenek na svoje tělo, rozkrok, střeva a tělo hauptmanna Hentschela k bráně, kde ráno odhrnovala sních a ustoupila esesáku Troppovi na koni, aby vjel dovnitř. Vojáci SS nedělali rozdíl mezi nocí a dnem. Měli rádi noc.

Hauptmann jí všeptával do ucha vedle svých úst něco o vyhrátém středu ledového moře. O mramorových útesech, o nichž četl v noci, než k ní přišel. O jazyku, kterým se jejich dávní předkové dorozumívali v ráji. O závratí, kterou stoupá a klesá, o dorozumění beze slov. Proč někdy nemůže usnout, z čeho se asi rodí jeho dny. Pokládal ji za jednu z nich. To, co chtěla i nechtěla. Slyšela

neslyšný křik, co znělo mimo slova. Ani tisíce omluvitelných proč nemohly vyvrátit jediné proto. Zač dostal Železný kříž a za co ho navrhli na Rytířský kříž a dostal za odměnu povolení navštívit Nr. 232 Ost? Myslela na jeho pistoli. Držel ji kolem ramen. Smířila se s tím, že se nechá objímat německým důstojníkem? Hledala v tom to snesitelnější?

Přála si být od sebe dál než nejbzdálenější souhvězdí. Nedomázala, ale musela si připustit, že jít s důstojníkem je – jakkoli mírná – přece jen výsada, alespoň v očích ostatních. Vnímala to tělesné hauptmanna Hentschela. Navykla si na blízkost německých vojáků, kteří jí byli lhostejní. Vnímala jeho dech, pot, pach tabáku na rtech, jeho oděrky, zhojená zranění, vyrvané a zarostlé maso na levém stehnu, když se jí dotýkal, zraněné koleno, mapu jeho vojenského tažení.

Směla se přetvařovat a tajit, že se přetvařuje. Myslela na ovce a na to, proč se tak často a tolik podobala ovci. Proč se možná chtěla podobat ovci.

„Čistému vše čisté,“ šeptal hauptmann. „Měla bys chtít, aby to byla hostina.“ A potom: „Ve jménu všech nenarozených krásných dětí.“

Až později jí řekl, že dítě není pokaždé to, co zplodí muž, tu větičku, že jsou věci, o kterých jí u kolébky nezpívali, nebo že kapka mužského semene se pro něho v té chvíli rovná vodám všech oceánů, proč jednomu propůjčí sudičky dlouhý a jinému krátký život.

„Připadám ti moc velký?“ šeptal. „Hrubý?“

Připomenul jí kus syrového masa. Musela vědět, že se chová jako špatná kurva. V Německu bylo lepší být špatná kurva než dobrá Židovka.

„Myslím s tebou na to, jak nahé jsou děti,“ šeptal.

Nevěděla, že mu bleskla hlavou myšlenka na jeho ženu Eddu a dvě děti, chlapce a děvče. Dcera se jmenovala Wanna.

Objímal ji oběma rukama, skoro nemohla dýchat. Chtěla vědět, na co při tom myslí? Myslela na ostatní holky. Na Krásku, která je na chvíli šťastná, když sněží. Zdá se jí, jak se narodila a zemřela a dokázala to popsat matce. Když sněžilo, neměla pocit, že se jí svíjí mezi nohama zmije. Na Zrzku, pro kterou byli vojáci jako kočky. Přátelští, když byli spolu, ztraceni vzápětí kdesi, už asi nadobro, když si řekli auf Wiedersehen. Chytrá s nimi mluvila úsečně, nad jejím slovníkem by zrudl i námořník. Vysoká svými vysokými kotníky připomínala klisnu. Srovnávala se s cvičenou lvicí přeskakující v cirkuse dvanácti ohnivými kruhy. Kradla vojákům.

Hauptmann Hentschel se už nesnažil o nic jiného, než aby dosáhl svého. Případal jí stejně cizí, jako když začal. Myslela na vajíčka racků, jež zhltdala syrová, některá teplá, na vajíčko, které snědla studené. Znovu se soustředila na své útroby, ve kterých se chystal průjem.

Hauptmann teď ležel s rukama za hlavou nehybně vedle ní a díval se do okna na sníh a sniženou klenbu nebe, z jehož děr se sypaly vločky. Chtěl ručník. Podala mu ho. Vstala, odešla ke kamnům a přiložila.

„Je tu útulno,“ řekl, když se díval. „Mohla bys být něžná, kdybys chtěla. Nemáš to krásné břicho jen proto, aby ti je propíchl bodákem.“

Potom se zeptal: „Tolik to bolelo?“

„Ne,“ odpověděla.

„Dobře,“ řekl.

„Co ještě můžeš?“

„Co si přejete,“ odpověděla.

„Držíš se zpátky. Proč?“

A pak ji překvapil: „Válka je krásná. Přece jen.“

Byly věci, které nechápala. Cítila na sobě mokro. Styděla se otřít. Nakonec to udělala, aby to na ní neuschlo. Nemohla vědět, že se hauptmannovi nezdálo, ani když se před ním otírala ošetřovatelka, o které jí později vyprávěl.

„To, pokud vím, už odsuzoval Pietro Aretino.“

Bylo půl jedenácté dopoledne. Rachot větru přehlušovala dělostřelba.

Nevěděla, co jí říkal. Bolelo jí tělo. Slyšela v duchu řev, šepot, nářek. Nerozuměla mu. Myslela na matku, na otce, na bratra. Na to, co na ně křičel ráno při poplachu oberführer a co vyprávěla Velká Leopolda Kuliková o námořníkovi. Jaké záhadné zvuky slyší plavci uprostřed oceánu ze dna moře. Věděla už dávno, že život je past. Krátké okamžiky štěstí nebo bezstarostnosti jsou ty, kdy se do pasti nechytí.

Většinou se chytí. Byla vůbec kdy bezstarostná? Byla, když chodila do školy. Ráda se učila, měla v čítance nejraději příběh Blbý Jóna. Co má holka dělat už v pasti, když nechce umřít? Nechtěla si odpovídat na otázku, proč nechce umřít. To byl poslední vzdor, který cítila. Všecko byla past. Její den, dech hauptmanna, světlo, zvuky zvonku. Vlci, vrány, krysy.

Skoro už nevnímala, že je nahá. I její tělo bylo past, do které se chytila. Past, záchranný kruh. Ruka, kterou kdosi podal, aby se vytáhla z vody. Nevěděla ještě o síle svého ženství, a proto i o jeho nedokonalosti. Byla s ním jiná než s ostatními?

Kapitán se utěšil. Vyvrcholilo v něm, co mu připomenulo, proč přišel, a možná ještě něco nebo někoho jiného. Nezáleželo na tom, kdo to je. Byla to ona.

Ta nejmladší v Nr. 232 Ost. Ani ta nejhorší, ale ani ta nejlepší.

„Nejsi moc dobrá, ale jsi lepší než špatná,“ chraptěl. „Mysli na sebe,“ dodal. „Měj se ráda,“ řekl.

Bylo to něco mezi chválou, výtkou a varováním. Nevěděla, co by mohla udělat lépe. Mohla tu jen být. Nechat ho valchovat a drtit její tělo. Byla tu. Byla s ním. Byl s ní. To bylo to nové, co ji teď udržovalo při životě, jako v Auschwitz-Birkenau práce v ordinaci doktora Kruegera nebo opravování bočnic nákladních vagonů anebo love- ní ryb, sbírání vajíček z hnízd racků anebo vytahování utopenců na Harmenzách. Pochybovala, že to stojí za cenu, kterou za to platí, ale byla na tom líp než desítky tisíc ostatních, které nemohly ani to. Jen slovíčko líp, opakované donekonečna, aby se přesvědčila, vydalo ozvěnu, které říkala hůř. Platila za život svým rozkrokem, svou sliznicí, svými stehny, rukama, nohama, rty, prsty, jazykem, duší. Nemyslela už na nemravnost své existence. Přála si, aby její duše neměla oči, které vidí, uši, které slyší, tělo, které cítí. Přála si, aby její duše usnula, jako spí vyčerpané dítě. Snažila se nevnímat. Vypínala vědomí. Ne úplně, to snad ani nešlo. Snažila se zastrčit, co se dělo, ale nemohla to vypudit docela. Trochu. Nevnímala.

Tak to bylo a věděla, že to nemůže být jiné, protože to jiné byl plyn, plyn, pak oheň a popel. Snažila se zapřáhnout rozum a cítila, jak nenávidí hauptmanna Daniela Augusta Hentschela, německého kapitána, prominenta z poloaristokratické rodiny jako tolik Němců, pro kterého byla válka zaměstnání jako pro tatínka účetní knihy obchodníků, kteří mu záviděli matematické nadání, analytické schopnosti, přátelskou povahu i zbožnost, když se potkávali v pátek večer v synagoze. Vylil se do ní v křeči, jež třikrát zaškubala jeho tělem a roztáhla jeho ústa do grimasy, která jí připomenula smrt nebo poslední vzepětí umírajícího, než se vzdá života, nebo alespoň vědomí, jako se vylije řeka do moře nebo se rozervou mraky bleskem v bouři.

Už znala tu temnější i směšnější stránku vášně každého z vojáků, kteří přišli.

Bylo to podobné tomu, čím procházela už sedm dní. A kdyby jí řekli, aby to udělala ještě jednou, za svou matku, tatínka nebo bratra, neváhala by a udělala by to. Ohromilo i zahanbilo ji, co unese. Pochybovala, že by to matka, otec nebo bratr od ní chtěli. Ale kdyby to chtěli, byla by ráda dala matce, otci i bratrovi vědět, že nebude váhat ani zlomek vteřiny, aby je vykoupila, jako vykupovala sebe. Udělala by to za někoho jiného? Asi ne. Byly to zlomky vteřiny, které ji bombardovaly úlomky myšlenek. Nebyly to možná ani myšlenky. Byla to nechuť, smíření a nevole, vzdor, odevzdanost a pálení sliznice, štítivost, již vyvolávala cizí vlhkost, sliz a bolest, kterou předtím neznala. Takhle ji neznal nikdo z těch, kteří se jí vynořili v záblesku představy v paměti, tety, strýcové, známí.

Prošlo jí spánky, čím se člověk vzdává. Byla také na dně moře, toho nejhlubšího oceánu, ale možná, že toho nejmělkčího. Co cítila, viděla a slyšela, se odehrávalo pod hladinou, neviditelné, neslyšné, ale prudké a hrůzné. Na okamžik si představila moře, mělo rudou barvu krve. Barvu průjmu. Rovněž zvuky, které jí vycházely z prsou, se podobaly hlasům, jež vydává dno oceánu a jimž nikdo nerozumí. S kolika námořníky byla Leopolda Kuliková? Bylo to všechno, co Kuliková věděla o moři, oceánech a co jí šeptali nebo potom vyprávěli námořníci? Bylo to tak skutečné, jako jsou příběhy těch druhých, s nimiž se ten, komu je někdo vypravuje, dokáže ztotožnit? Nepřipadala si tím bohatší, spíš chudší, obnaženější, jako někdo, z koho strhali šaty a nechali ho ve větru.

„Jsi na tom docela dobře, že jsi holka,“ chraptěl kapitán Hentschel. „Stačí ti mít, co máš. Byl bych v stavu udělat ti dítě, kdybys chtěla. Kdyby to neneslo riziko anebo kdyby to oberführer dovolil.“

Připadala si jako vlče, které chytil do želez strážný s jizvou od ucha k uchu.

„Chtěla bys?“

Neodpověděla. Proč se jí ptal?

Věděli oba, že tady žádná holka není proto, aby rodila děti. Hned, když Němci vyhladili polské obyvatele statku, tu měla sídlo organizace Lebensborn, Pramen života, aby plánovaným pářením získali plemeno zdravých, plavovlasých a modrookých. To zmeškal. Nebo to možná věděl, ale nemyslel na to. „Jedné z tvých kamarádek jsem říkal, že by byla legrace mít spolu dítě. Aby dítě říkalo: ‚moje maminka kurva‘.“ Věděla rovnou, že to byla Vysoká. Vysokou poslala Leopolda Kuliková už s dvěma důstojníky, ale jen jednou. Ráno Vysoká řekla: „Poslední mamlas si tady dovolí, co by si jinde s žádnou holkou nedovolil.“ Kuliková řekla: „Tělo dokáže všechno.“ Zatímco se hauptmann Hentschel musel vzpamatovávat, jako by doběhl závod na velkou vzdálenost, zůstávala Kůstka soudná, jako by čekala někoho na ledové kře, až k ní připluje a přeskočí z druhé ledové kry, aby byli spolu.

Hauptmann Hentschel ji přátelsky, bez násilí objel kolem ramen. Cítila jeho svaly v pažích a sebe samu, stejně jako cítil hauptmann Hentschel její dlouhé, hubené a horké tělo, které vnímala, jako když stydne upečený chléb, roztopená kamínka, do nichž se už nepřikládá, mech po západu slunce.

Připadala si jako noviny, které někdo přečte a odloží. S možností, že se k nim, k něčemu v nich, ještě vrátí. Věděla, že s ní ještě neskončil. Sama za sebe byla na konci všeho, co může mít konec, jen aby to začalo znovu. Už se ani nepodivovala, že se dotýká cizího těla, jako se cizí tělo dotýká jí. Bylo to, jako když si nazouvá a vyzouvá boty. Svlékne si košili, kalhotky, rukavice. Rozdíl byl jen v šarži důstojníka, kterou se lišil od řadových vojáků a pod-

důstojníků. Uvědomila si, že je to i jeho postavení, co ji zastrašuje a obnažuje nervy.

Neměla by takový strach, kdyby to byl jen sturmmann? Cítila na sobě cizí kůži cizího člověka, jako by to byla látka, kus kůže, záplata na něco, co potřebovalo záplatu.

Nechtěla si opakovat už potisící slovo fuj; nechtěla na sebe v jednom kuse plivat. Musela si najít formuli, klíč, co a jak a proč, aby ji to nezabilo zevnitř. Otupělost by nebyla tou nejhorší protilátkou, až na to, že otupělost ji zbavovala opatrnosti. Neopatrnost byla také jako díra do pekla. Žila v díře do pekla, jako žije myš v díře, kde je jí nejbezpečněji, a vyleze jen, aby se nažrala, a zase se do díry vrací. Žila v díře do pekla, jako žije pavouk v pavučině, kterou si usoukal, protože je pavouk.

„Jak se cítíš?“

„Dobře,“ lhalá.

„V tom ti nebudu bránit.“

Věděla, že si nemůže, nesmí stěžovat. Podepsala by si tím rozsudek. Potvrdila by, že sem nepatří. Chtěla sem patřit. Bylo to poslední, čeho se mohla přidržet. Patřila sem každou souloží méně. Věděla, že to tak je, ne zkušeností, nýbrž opotřebením. I kdyby otupěla, neuniklo by jí, co to znamená se opotřebovat, i tím, jak dýchá.

„Když se mě můj adjutant ptá po návratu, jak se cítím, odpovídám mu, jako bys mohla odpovědět ty mně nebo já tobě: jako motýl, který žije v ráji, ale přilepil se ke stromu.“

Pak řekl: „Srovnávám nevěstinec s rájem.“

„Nevím,“ odpověděla jako pokaždé, když byla v koncích s rozumem, bezbranná z otázek, i kdyby nebyly záludné.

„Chci holku jako sirup,“ pokusil se o žert hauptmann. „Když nic, alespoň víš, co jsi a co chci.“

Ještě řekl: „Měla bys být vlídná hostitelka.“

Necítila se jako hostitelka. Cítila se naopak jako nezvaný host. Přivřela oči. To, co chtěl, nebylo tajemství. Myslela na to, jaké to asi jsou hlasy, které slyší námořníci ze dna moře. Hlasy těch utopených, jejichž lodě ztroskotaly na širém moři, beze svědků? Nebo zvuky z potopených pevnin, ostrovů, o nichž se holky bavily v noci? Z pustiny, ledu, sněhu a větru sem přicházel opar chladu, ale bylo tu teplo. Mezi stěnami lebky se jí mihla představa zmizelých světadílů, něčeho, co bylo a není, jako by to nikdy nebylo, jako jednou nebude ona a jako už není bratr, otec a matka a všichni příbuzní, až do toho posledního, představa ztracených lidí, všeho, co bylo ještě včera, co nebude zítra, možná už za dvě hodiny. Je to tam, co odešel tatínek, Ramon a možná maminka? Kam se ztratí i ona, Nr. 232 Ost, a zůstane jenom pustina, sníh, starý lom? Nezlobila by se, ani by se nedivila, kdyby se protrhlo nebe a zasypal je sníh. A zároveň jí přicházelo na mysl, že to, co udělala, co tomu předcházelo sedm dní a co bude dělat tak dlouho, než se opotřebuje nebo ji zastřelí a odvezou, je to jediné, čím není docela bezmocná.

Pocit bezmoci byl stejně silný jako pocit studu. Oba vytvářely tůň, v níž tonula a která ji lekala a které se podobalo její tělo, její rozkrok a jako zrcadlo toho všeho hauptmann Hentschel, každá uniforma, každé nahé nebo polosvlečené mužské tělo. Bolely ji ruce, nohy. Přála si překonat alespoň únavu. Kdyby musela, došla by k latríně. To třetí byl vzdor, touha nebo tvrdošíjnost, s jakou lpěla na životě. Něco v ní křičelo, šeptalo, upínalo se k ní jako slina v hrdle, dech na špičce plicního hrotu, hlas, který už nikdo neslyšel. Chtěla žít. Odmítla se ptát proč. Měla sílu jen na to první. Ozvěna slov madam Kulikové, že nemůže dovolit, aby jí ubili duši.

Měla malou duši. Měla spráskanou duši, jako jí spráskali tělo, zadek, záda, jako se práská pes, kůň nebo mezek. Ale nesměla vypadat jako spráskaná. To by ji nikdo nechtěl.

Naslouchala hlasu hauptmanna Hentschela. Podbarvovala ho náruživost. Mluvil o tmě, která tu padá brzy a zvedne se a odchází pozdě. Je tu napůl den a napůl noc, věčné šero nebo příšeří. Není příjemné válčit v zimě. Je lepší překonat žízeň než mráz, řekl. Zima je asi blíž smrti než horko, dodal. Tělu dělá lépe teplo.

Když přijde na rasu, řekl, nejlepší rasa je voják. Zarazila se. Bloudila v chladu své duše, ve tmě své duše, šmátrala po zbytcích důvodu, proč ještě žít, jestli může žít jen, jak žije. Dokáže tělo všechno? Proč všechno v Německu začíná a končí rasou?

I její útěcha byla chabá, smutná, skoro chladná a ve tmě. Zima venku jen zdůraznila, co vychládalo, zanikalo nebo spalo, jiným spánkem než ona, než holky, než lidi.

Cítila, jak se z ní zároveň ztrácí chuť k životu a čím si připadá jako studená ryba.

Nejtěžší z těla měla nohy. Každou nohu zvlášť, jako tunu, na které leží další tuna. Byla ráda, že nemusí nikam chodit. Snad se alespoň chvíli nebude muset zvednout. Nevypadalo to na to.

Díval se do stropu, na břevna, pavučinu v koutě, která tam včera ještě nebyla, jako by slyšel v duchu nějakou starou písničku. Měl chuť se s ní bavit. Ale asi jen o tom, co zajímalo jeho. Jeho rozumování jí bylo vzdálené. Poslouchala jen proto, že musela. Mohla si domyslet, kdy byl v duchu tady a současně někde jinde.

„Ta první zkušenost. Tajemství, z kterého ses narodila. Připomenul jsem si to, když jsem šel do první bitvy, odhodlaný a dychtivý a zároveň nevinný, jako ve všem, co děláš poprvé. Běh proti nepříteli; boj muže proti muži. Podivné bratrství v nepřátelství, v tom, co máme ve válce společné. Už mně nebylo dvanáct, ale

opakovalo se to. To první. Musíš to prodělat na vlastní kůži. Nedá se to sdělit.“

„Nevím.“

„Možná, že i bolest je jako první bitva, první soulož, první zkušenosti těla.“

„Nevím.“

„Není to asi dlouho, co se ti to stalo poprvé.“

„Ne.“

Připomenula si, že když vstoupil, pokulhával. Slyšela poprvé takové věci. Viděla německou válku jen z jedné strany a zkušenostmi hauptmanna nahlédla na tu dosud odvrácenou.

Nechtěla mluvit o svých zkušenostech. Měla mluvit o tom, kolikrát ji znásilnili? Postrádala jeho zanícení. Mohla se jen tvářit, že ji to nezajímá nebo že tomu rozumí. Naslouchali oba vzdálené dělostřelbě. Dunění přicházelo a ztrácelo se za někdejší lomem, za řekou San, v pustinách, které pokrýval sníh.

„Stalo se ti to poprvé tady?“

„Tady,“ vydechla.

„Na tomhle lůžku?“

„Tady,“ opakovala.

„Byla jsi panna?“

Mlčení si vysvětlil jako souhlasnou odpověď.

„Myslel jsem si to.“

Mlčela.

„Jaké to bylo poprvé?“

„Nemyslím na to.“

„Co bylo nejlepší?“

„Nevím.“

„Co nejhorší?“

„Nevím už,“ opakovala.

„Budeš se k tomu vracet.“

„Nevím,“ řekla zas.

„Všichni se k tomu vracíme.“

Pak řekl: „Vaše madam by mohla vést manželskou poradnu.“
Usmál se. „Můj adjutant na ni nedá dopustit.“ Byla ráda, že odvedl řeč k madam a k pobočníkovi.

Měla mu povědět, že to nebylo ani divné, ani tajemné, jen bolavé, krvavé, ponižující a otrěsné, ale nesměla na sobě dát nic znát a tvářit se, že je to její denní chleba, že to není poprvé, že se pro to narodila. Odradila by ho ještě víc? Vzpomněla i první den, ten pátek, co přišla, s patnácti muži, večer víc mrtvá než živá; jediná úleva, kterou jí Velká Kuliková poskytla, byla, že nemusela odhrnovat sněh. Chvěla se hrůzou, že se blíží sobota. Spala hodinu. Styděla se, že se v kádi neutopila.

Nechtěla myslet na to, co znamená sobota.

Byla ráda, že hauptmann mluví. Nic od ní nechtěl, než aby naslouchala. Odhadla, jak dlouho asi bude chtít odpočívat. Vyprávěl o ženě, která se jmenovala Lilo.

Byla to vrchní sestra. Vzal ji v noci po její osmnáctihodinové službě do vypáleného stavení. Načichla karbolem, krví raněných, léky. Leželi na zádech vedle sebe. Líbal jí vlasy. Vracela se mu horkost rychlé a splašené lásky, sevřené, omezené a pobízené spěchem. Připomínala mu nádheru a chvějivost doteků, z kterých prýští radost jako osvěžení z vědrem vyprazdňované studny na poušti.

„Blízko její tváře jsem vnímal život stejně silně, jako když jsem šel poprvé do bitvy. Zvala mě k tomu, co je tak dávné, že tam nemůžeme ani dohlédnout. Šeptala mi, že spolu zabíjíme smrt. Nechtěla si připustit, že smrt je náš pán, stejně jako život. Slibovala mi, že zabije smrt dřív, než smrt zabije mě nebo ji. Bodne ji do zad,

vydloube jí oči. Nemluvila o lásce, jen jak zabije smrt. Neptal jsem se jí, jestli se jí bojí. Viděla jako ošetřovatelka víc umírajících, než ty a já uvidíme až do konce času. Hořelo jí tělo. Hodila by se víc sem než do vojenských lazaretů. Nikdy nerodila. Viděli jsme světla na východní obloze. Připomínala mi listy neznámého stromu. Něhu, která mění muže v dítě a dítě v muže. Ovíjela ruce kolem mě jako chobotnice v nočním moři. Rozloučili jsme se polibkem, po němž mi zůstala jizva na rtu, jak mě kousla. Podívej. Tu noc byla plná smrti, protože byla prázdná života. Tvrdila, že smrtí všechno zkrásní. To umírající, co se teprve rodí, polibek, dotek, pootevřené rty, kousíček kůže. Šeptala mi slova plná smrti a krásy, dokud si nebyla jista, že mě přesvědčila, že tomu věřím. Smrt je sestra krásy, snad matka. Je velká sestra všech živých. Tvoje i moje.“

Pak řekl: „Víš, my Němci jsme její milenci.“

Mluvil si pro sebe, ke své mrtvé milence i k ní, tělem tady, duchem někde jinde.

„Tím, co děláme, pro ni vše teprve začínalo.“ Neřekl slovo soulož. Domyslela si to.

Smrt pro ni nebyla matkou ani sestrou lásky. Tělo nebylo začátkem ničeho nového. Nechtěla myslet na to, jak maminka doma v Rybné 8 tlačila do mlýnku na maso kusy bez kostí, aby je rozemlela. Na bolest mezi nohama, v zádech, o které se nemohla zmínit. Na to prázdné místo v těle děvčete, o němž jí říkala matka a kam se nedostane nic nečistého, jen láska. Musela to být jiná láska než ta, kterou měl na mysli hauptmann Hentschel. Nechtěla hřešit myšlenkou na matku. Jen to, co s ní dělal, jak se jí dotýkal, nemělo něhu, kterou slibovala představa, již do ní vsadila maminka, spíš matčin mlýnek na maso. Její tělo jí připomínalo obojí; mlýnek i maso.

Hauptmann si protahoval klouby, které mu praskaly.

„Teď na ni myslím. Je tu s námi. V tom je pro mě nádhera války.“
Mlčela. Připadalo jí to směšné, nicotné, nesrozumitelné. Týkalo se jí to vzdáleně.

„Utkávám se v duchu s představou nesmrtelnosti.“

Pak řekl: „Uprostřed válečné vřavy je tělo posledním potvrzením existence. Dynamo, které probouzí energii. Zbytek je božské vzepětí, jehož odlesk vzkřísí žena jako Lilo. Možná ty.“

A nakonec řekl: „Jsme pořád na cestě do ztraceného ráje, k sobě.“

Podívala se na něj. Měl pohled blahosklonného nebo zkušeného lovce, když už oba, lovec i kořist, o sobě vědí.

Vpadaly sem kromě hlasů německého sboru na gramofonové desce z čekárny zvuky statku. Křik oberführera, jeho vysoký, pisklavý hlas. Hauptmann znovu vyprávěl o ošetřovatelce Lilo. O jejích ústech. Kolikrát a jak si ji vzal tu poslední noc. Kolikrát a jak si vzala jeho. Nemohli tomu věřit. Přál si, aby z něho šla krev. Ráno se naopak polekala vnitřního krvácení ona.

„To, co má být naposled, se v tobě násobí,“ řekl. „Nikdy to z tebe neodejde.“

Nechtěla se ptát proč. Myslela na nástrahy, které jí klade vlastní tělo a tělo hauptmanna Hentschela. Byla ráda, že nepřestával mluvit.

„Pozorovali jsme spršky meteoritů. Déšť padajících hvězd v srpnové tmě. Lilo jim říkala Vavřincovy slzy. Bylo to druhého srpna, na svátek svatého Vavřince. Čtyřbarevné světlo světlušek, které zhasíná a rozsvěcí se krví nebo nějakou bílkovinou v krvi mušek.“

Byla radši, když se mohla schovávat za neznámou ošetřovatelku, které věnoval hauptmann Hentschel větší účast než ostatním, jež pozdvihl na trůn vedle sebe. Nevadilo jí, že se s ní dělil o mrtvou ženu, jako se později rozdělí o ni s nějakou další. Doufala, že o tom

už nebude ona vědět. Byl to jeho druh soustrasti, způsob, jak se dělit o mrtvé?

„Máš malou prcinku,“ pohladil ji na zdravé straně zadku. „Jsi opravdu hezká.“

Byla v něm zjihlost a bezostyšnost, která ji už přestávala rušit. Vychutnával každý dotek. Představoval si snad už i ji mrtvou? Přála si líp předstírat dospělost. Patří k tomu po souloži – kterou se snažila nevnímat – naslouchat muži, jeho verzi světa, když dostal, pro co si přišel? Vzpomínal nahlas na ošetřovatelku Lilo, která mu naspěch před bojem udělala, co chtěl v té chvíli nejvíc. Přál si ji přitom vidět. Její tvář, oči, ústa. Byl letní úplněk. Měsíc stoupal jako obrovské kolo, nejprve nízko, než potom zaujal místo v nejvyšším oblouku nebe a začal cestovat nazpět na východ, jak se otáčela Země, jako obrovská ústa, hotová spolknout noc a svět i s nimi.

Cítila hauptmannův nakyslý pot.

„Slyšeli jsme čejky. Vítr. Jeřáby, hmyz, nevysvětlitelné zvuky noci. Z nevelké vzdálenosti pronikala letním větrem palba těžkých děl a minometů, potom ručních zbraní.“

Jeho jednotka nebyla nasazena. Odhadoval, jak daleko nebo blízko od nich vybuchují ruční granáty. Ráno se čekal útok. Měl hodinu, snad tu poslední v životě. Dalekonosné střely připomínaly meteority, blýskavice. Křehkost a konečnost všeho. Ležet společně bylo o život. Co nebylo? Ne příliš daleko od nich umíraly tisíce, snad desetitisíce lidí. Kdykoli se setkali, potom, co se sešli poprvé, věděli, že to může být naposled.

„I tím je válka krásná,“ řekl hauptmann Hentschel. Měl v paměti objetí Lilo.

Stačilo mu doplnit válku ženou, jakoukoli ženou, někdy i mrtvou ženou?

Kus za nimi bylo muniční skladiště. Ještě dál stála latrína. Vítr vál od nich. Stráže procházely ve vzdálenosti asi dvě stě metrů. Nebe poseté hvězdami jako démanty připomínalo korunu.

„Jsou okamžiky, kdy je každý muž králem, každá žena královnou.“ Vracel se k včerejším dotekům, k něze, jež zhrubla, k hřejivosti, která už vychladla. Nemohl ji obnovit. Mohl si ji jen připomenout.

Dodal: „Myslel jsem na smrt, sycen představou života. Věděl jsem, kolik uhodilo, když se dělostřelba najednou ztišila, než ustala.“

Slyšeli nad sebou padesát bombardérů. Přelétávaly každou minutu. Přitiskli se bezděčně k sobě a do trávy. Potom přelétaly jejich letouny. Junkersy, dornieri a messerschmitty.

Nad nimi ve tmě se rozpoutala letecká bitva. Zasažené letouny se v ohni řítily dolů. Světlomety zdola šlehaly své pruhy světla k nebi, doztracena.

„Věděla o válce víc, než chtěla. Byla na východě druhým rokem. Měla v morku kostí Kursk, tankovou bitvu.“

Hauptmann chvíli mlčel. „Měla velká ústa, měkké a pevné rty, vlahý, teploučký jazyk. Noc jí zkrášlila tvář. Věděla, co jsem od ní chtěl, kdybych měl za chvíli zemřít.“

Lilo vystřídala představenou, která odjela v devátém měsíci rodit do Berchtesgadenu. Byly obě z téhož města. Měla v sobě hory, vyprávěla mu o skalách, kopcích a zámku nad městem, kam chodila s maminkou a tatínkem, když byla malá. Měla dlouhé paže, bílou kůži, ráda si líhala do trávy, celým tělem, břichem a hrudí a klínem proti tenkým stéblům a hleděla přes vrcholky trav před sebou, hlavu složenou na zkřížených zápěstích, se zasněnýma očima, blízko i daleko, až kam dohlédla. Tráva pro ni znamenala něco, co nedokázala vyjádřit, co pronikalo celou její bytostí.

„Chránilo nás minové pole. Nepřítel musel obětovat víc lidí, než kolik měli jednotek. Posílali je bez pušek. Snad to byli vězňové. V každém případě to byli jejich lidi.“

Ještě řekl: „Také už vím o válce víc, než bych chtěl. To krásné i to pouze nutné.“

Potom se zeptal: „Co ty?“

„Jsem tu nová.“

Zmínil se, jak ošetřovatelce Lilo naběhly únavou nohy. Nikdo to nedělal ve špíně, třebaže ne pokaždé na nejčistší zemi. Na kabátu nebo na dece. Vdechl představu masitých bílých stehů. Neostýchal se Kůstce vyprávět o těle lesknoucím se pod měsícem, který pak pár hodin nato svítil na padlé. Na lidi bez nohou, bez rukou, bez očí, ohluchlé, s roztrhanými údy, těly, obličejí.

Také řekl: „Snad jsem se s tím narodil, jako můj otec a otec mého otce. Možná, že je to tím, že to za války mohu. To byla Lilo.“

„Ano,“ řekla Kůstka. „Jawohl.“

Podíval se na ni.

Sledovala, jak se dřevo v kamnech rozhořelo. Roštěm propadly dřevěné uhlíky, několik jisker.

Lilo byla vrchní sestra, kterým se říkalo hnědé pro příslušnost k Waffen-SS. Držela se pralátky jako její milenec nebo přítel, o jehož nevěrách buď věděla a nedbala na ně, nebo jí o nich nic neříkal. Nedělal si iluze, když u toho nebyl, že stejně jako jeho a předtím jeho adjutanta utěšovala mnohé jiné a že to vnímala jako svou povinnost anebo úděl nebo radost, s níž se žena rodí. Byla stejně náruživá až chlípná jako on. Nestála o to připadat si jako chudinka, obětovaná, trpěná, z nouze ctnost. Zahyne jen jednou. Řídila se příslovím, že zbabělec umírá tisíckrát. Smazávala v tom smyslu ze sebe rozdíl mezi ženou a mužem. Chtěla – zase v tom smyslu – dostat od života, co dostává muž. Rvala se s osudem, s předurčením ženy, s přírodou.

Nevadilo jí, kdyby ta poslední nástraha přišla v blízkosti muničního skladiště, uprostřed vybuchujících bomb, pod ocelovým a olověným deštěm leteckých pum, v obrovském třesku s ještě mohutnějším ohňostrojem, v němž z nikoho, kdo ještě před zlomkem vteřiny žil, nezbyl najednou už ani nehet. Přála si, jako hauptmann Hentschel, aby to bylo ve chvíli, kdy to od ní chtěl. Smrt byla konec, soulož začátek. Smrt byla to dávné, prastaré, dary těla, počátek nového. S Lilo byla existence něco mimořádného, bohatšího než dny, kdy člověk vyměšuje. Byla s hauptmannem Danielem Augustem Hentschelem drsná a nezávislá a oddaná. Splňovala jeho i svou představu ženy ve válce. Vozila si s sebou na všechna nemocniční stanoviště z domova v Berchtesgadenu ocelovou klíčku s kanárkem, kterému říkala Albrecht. Dětila se s ním denně o kostku cukru. Brala ho k raněným vojákům, k umírajícím. Někde si ošetřovatelky pěstovaly husy, kachny a slepice. Jednou si v Rusku vykrmily prase.

Stála oběma nohama na zemi. Pohanská, milá k němu, nemilá k lidem, jimiž pohrdala.

„Nebála se, že mě zabijou, ale že mě zmrzačí.“

Nechtěla přijít o ruku, kterou mu přísahala lásku na jednu noc, kus dne, hodinu; nechat si zohavit rty, jimiž si ho brala a jimiž mu vyšeptávala.

Kdykoli vyslovil hauptmann Hentschel její jméno, zjhl mu hlas, mlžily se mu oči. Z Lilo zbyly cáry masa a střev, kůže. Jediná kostička nebyla celá. Ztratila se v ohni i s klecí a žlutým kanárem Albrechtem. Se zdravotním sborem. Shořeli v napalmu.

„Jsme tu tři,“ řekl hauptmann Hentschel. „Její a moje a tvoje tělo.“

Pak řekl: „Nemůžeš vždycky dostat, co chceš.“

Měla mu říct ano, jawohl? Slyšela o trestech za prznění rasy. O zákonu na ochranu německé krve. Němci trestali v lágru každou lež výpraskem. Od vězňů vyžadovali naprostou a bezpodmíneč-

nou pravdu. Její lež by potrestali provazem, kulkou nebo sekerou, jistě plynem. Nikdo, kdo prošel Auschwitz-Birkenau, si neušetřil představu cyklonu B v chřípí, na patře, v očích. Ten první doušek, po němž se začne člověk dusit a dávit, než mu vylezou oči z důlků, ukouše si prsty, prasknou plíce. Obraz na sebe natlačených těl. Co přišlo potom. Zašlapané děti na podlaze, když po sobě lidi lezli, aby se vyšplhali ke stropu, kam se dostal plyn naposled.

Hauptmann Hentschel jí teď přátelsky položil dlaň na břicho, pohroužen do svého světa. Viděl v duchu ošetřovatelku, jež při milování zavírala oči, vychutnávala, co znají jen nevidomí a co se stává zasněným, plná doteků, které vyplnily její prázdnotu. Cítila jeho silné tělo, energii, ze které se vydal i ještě nevydal, jeho ruku. Odmlčel se a vycítila, co ho uspokojovalo. Byl s ní i s ošetřovatelkou: Nebo přemýšlel o tom, proč se narodily ženy a proč a jak si je muži berou a dělí se o ně a čím je válka krásná navzdory své krutosti nebo právě proto a proč a jak v úzkých a řídkých štěrbinách mezi krutostmi jako paprsek pronikne záblesk touhy a něhy a slasti, tisíckrát znásobený válkou.

Přenášel se v duchu z míst, kde byl s Lilo, na odlehlá stanoviště, kde zůstával sám. Chyběla mu jako nikdo před ní, citelněji než jeho žena i – jak si nerad přiznával – jeho děti. Milování ho plnilo smířením se světem, s jeho odvrácenými tvářemi, s temnotou, která ho oslepovala.

„Měla svou písničku.“ Hauptmann měl hlubší hlas, když zpíval. Znělo to trochu směšně.

*Komm, Herzens Liebchen laß uns gehn
Da wo die Waldeswinde wehn,
Da sagen wir auf Wiedersehen, auf Wiedersehen
Mein Lieb*

Neodpustil jí ani zbytek:

*In deinen Armen is so schön
Doch warum muß ich von dir gehn
Muß sagen wir auf Wiedersehen, auf Wiedersehen
Mein Lieb
Und wenn du einsam bist
Einsam und alleine
Liebchen denk an mich
Dass einsam auch bin ich und weine
Und wenn die Frühlingswinde wehn
Dann werden wir uns Wiedersehen
Wir sagen nie auf Wiedersehen, auf Wiedersehen
Mein Lieb...*

Vzdychl si: „Kde jsou ty časy!“ Usmál se. „Nejsem tak starý, ale stejně.“ Připomenul si doteky, které znamenaly život i smrt, světlo, jež pohaslo, slova, která se vytratila doztracena, a nápěv, jenž dozněl.

Musel v duchu slyšet zrnitý, sytý hlas, v němž byla mateřskost, vášeň milenky, zkušenost vrchní sestry, která viděla víc smrti, než aby si ponechala někdejší citlivost.

Patrně tolik, kolik se nedostávalo na citlivosti Lilo, pociťoval teď dodatečně hauptmann Hentschel s mladičkou polní prostitutkou, která mu Lilo vzdáleně připomenula.

Oběma podbarvovaly píseň odlišné zkušenosti.

Nezeptala se, kdo komu tu píseň zpíval, hauptmann jí nebo ona jemu. Představila si hlas Lilo. Jak by asi zněl, kdyby sloužila v Auschwitz-Birkenau, ve frauenkonzentrationslageru.

Kdyby poručila tisícovce žen svléknout se na prostranství apelplatzu donaha, ve větru, v dešti nebo v mrazu, a disciplinárně potrestat některou, která si ulevila mimo latrínu. Mohla si ji v duchu představit, jak sama vykonává trest rákoskou, bičem, jak úderem rozrazí potrestané ňadro.

„Málokdy zpívám,“ řekl. Zase se usmál.

Na zlomek vteřiny si představila sebe jako Lilo, ve stejné náruči hauptmanna. Byli si víc cizí než za celou dobu, co ji tu měl? Neměla v sobě místo pro slova o srdci, o lesním vánku nebo o osamění a milenecké lásce.

Cítila jeho ruku a bála se, aby nedala svou štítivost najevo. Naplňoval ji už napořád, aniž by si povolila výjimku, popel mrtvých v Auschwitz-Birkenau, zima zdejších nocí, když si nesměly topit, kručení v žaludku a neodcházející průjem, který v ní byl na dosah ruky. Strach, že bude krvácet. Bolest mezi nohama. Zároveň jí vedle hauptmanna bylo teplo. Bylo lepší být uvnitř než venku. Lepší s jedním než s dvanácti, třinácti nebo patnácti. „Vidím před očima rozbité Německo,“ řekl hauptmann Hentschel. „Daň, kterou platí za válku naše rodiny, děti a staří a nemocní. Volají na naši adresu na shledanou? Auf Wiedersehen?“ Usmál se potřetí, trochu teskně. „Myslí na nás, jako my vzpomínáme na ně?“

Ještě řekl: „Wir sagen nie auf Wiedersehen, auf Wiedersehen, auf Wiedersehen mein Lieb...“ Nebylo znát, komu to adresoval. Na chvíli se odmlčel. Odkášlal si.

Neplatilo to jí. Hauptmann myslel na své mrtvé, tak jako ona myslela na ty svoje. Hauptmann byl ve svém světě, třebaže vedle ní. Nemělo to s ní nic společného.

Naslouchal dělostřelbě.

„Chtěla bys vedle mě umřít?“

Pak řekl: „Narodil jsem se ve znamení skopce.“

A nakonec: „Je ve mně pořád dost té správné energie.“ Není snad soulož – konec soulože – druh smrti? Není to souboj života a té s kosou? Nepřitahuje někdy smrt stejné závratně jako život? Jako země, po které chodíme? Co člověk je a čím není, ale chtěl by být? Nezavádí, jako svůdná holka, k té nejzazší volnosti: Nejsme až ve smrti sami sebou. Jen zbabělce smrt zastrašuje a odrazuje nebo znejišťuje. Pro ty druhé má úsměv, celou škálu úsměvů, pocit štěstí a té poslední sebejistoty, že věci jsou, jaké jsou, a nemohou být jiné. Podobně soulož. Alespoň pro něho. Nebyl si jist, že s ní.

„Zajímalo by mě, co máš v očích.“

Pak řekl: „Hledám v tvých očích stvoření. Lačnost. Slasti, které dává pokora těla. Sílu, pro niž kokrhá kohout, něhu, kterou se zajíká žena. To, co přináší válka. Znamení, které válka vypaluje. Víno, koláč a žalmy. Purpur noci. Čím všichni povstáváme z mrtvých.“

Hledal pro sebe slovo pro odstín zelené v jejích očích. Prostupovala ji malátnost, která ji zprostila odpovědi. To, co hauptmann chtěl a co od ní čekal, nemělo se stvořením nic společného.

Od toho tu nebyla. Měla hlad a hrozil jí průjem. Necítila by se dobře, i kdyby hauptmann nic nechtěl.

„Snad ti dojde, co a jak od tebe chci.“

Mraky rozháněl vítr. Objevilo se bílé slunce. Vánice odešla za obzor. Zkraje měly mlžiny barvu duhy. Z čáry mezi nebem a zemí přibíhaly smečky vlků. Viděla v duchu zblízka huňatá zvířata se stříbrnýma očima, jak si je představovala zdálky.

„Kdo tě tu zasvětil?“

„Nemáme mluvit o nikom, s kým jdeme nebo s kým jsme byly.“

„Jak vidím, nehodíme se k salonní konverzaci,“ řekl. „Mluvíím jen já k tobě, ne ty ke mně. Proč mi neodpovídáš?“

„Odpovídám vám.“

Své ošetřovatelce by navrhl posmrtně Rytířský kříž s dubovou ratolestí a diamantem. To nejvyšší vyznamenání, jaké může někdo v herrenwaffe dostat. Vzrušovala ho představa její vřelosti. Toho, co v ní bylo drsné i něžné. Jak bylo vstřícné i to, čím byla zdrženlivá. Jaké vlastnosti v něm probouzela. Co ho k ní přitahuje, i když už není. Za co hledá náhradu. Bylo toho málo, co by nechápala, i beze slov. Rozuměli si.

„Jednou mi řekla: Můžeš se vyspat, s kým chceš, když spíš i se mnou.“ Je to nejhlubší, snad nejstarší pud dělit se o ženu, její družky, sestry, ještě starší než pozůstatek dob, kdy si muži ženy loupili. Dával by ženu kamarádům jako květinu, kus zlata, zvíře. Místo meče, místo výsad. Jeho vzpomínky zahrnuły mnoho žen. Případal si jako námořník v nejrůznějších přístavech. Zničí je spíš smrt než rozčarování.

„Nebyl jsem nevděčný,“ řekl. „Ještě pořád nejsem nevděčný.“ Pak řekl: „Nezapomínám.“

S adjutantem měli společně spojařku, přítelkyni Lilo, na sklonku noci, než zase odjela obojživelným autem. Leželi s ní v lese vedle stanu, na mechu, zakryti šípkovými keři, každý z jedné strany, jako by jen chtěli společně dospat zbytek noci. Dotýkali se oba souběžně nejprve ramen, než jejich ruce začaly cestovat podél jejich ňader, pasu a boků dolů, až se jejich prsty setkaly uprostřed.

Slyšeli jen svůj vzájemný trojí dech, téměř neslyšné dívčí záupnění. To nepřetržité vzrušení duše, které nikdy nedokázal popsat. Ani potom nepadlo jediné slovíčko. Jsou věci, které jdou s ním, kamkoli jde on. Hauptmann se s ní dělil o jména: Gerda, Henni a Geli. Ilze, Gizela, Agnes, Helena, Ingeborg a Christa. Liselotte se s ním dělila o ně. Minulé ženy hauptmanna Daniela Augusta Hentschela dostaly jeho prostřednictvím výsadu dělit se o tu, s níž právě ležel.

Hauptmann Hentschel věřil, že si dovede vybrat mezi ženami tu, která v něm probudí to nejmužnější.

„V určitém smyslu jsme všichni prostitutky,“ řekl. Ale ty víc, holčičko, doplnil v duchu.

Představil si sám sebe jako polní děvku. Tady, kdekoli. Kdo ví, napadlo ho, jak by se choval, kdyby se narodil jako žena. Myslel na holky, které si ho dovedly omotat kolem prstu, jako jeho první prostitutka, když mu bylo dvanáct. Na holky, kterým platil, ne šperky. Lilo byla jiná i v tom, v čem si byly všechny podobné. Bral holky jako lovec. Nevěstinec jen zkracoval čas, který by jinak ztratil. V tom si byli s adjutantem podobni.

Měl rád, když se holka usmívala. Neměl rád vážnost na nepravém místě. Ve chvíli blízkosti pro něho znamenal úsměv bránu. Neměl rád vedle sebe vypočítavost nebo chladnou neúčast. Když mu některá dávala najevo, co je účel návštěvy.

„Už třetí noc mám vlhké sny. Snad je to odkaz Lilo.“ Díval se do zamrzlého okna. Zašel ve své vstřícnosti už dost daleko.

Potřebovala učitele, pomyslel si. Měla by si v jeho případě olíz-nout všech deset. Musela by mít duši důstojníka, jako by on musel mít povahu a profesi děvky, aby si vyšli dokonaleji vstříc? Co to v ní bylo, co v něm probouzelo nechtěnou vážnost? Proto jsem za tebou nepřišel, děvče, vzkazoval jí v duchu.

„Myslím, že příště mi bude stačit se na tebe jenom dívat.“ Jeho adjutanta uspokojovalo dívat se na obnažené ženy nebo dívky stejně jako jiné souložit. Adjutant utržil zranění, které oslabilo jeho svalstvo, duševní síly mu však zůstaly. Tahleta zrzečka by se mu líbila. Vzpomněl si na zpěvačku, přítelkyni jeho manželky, se kterou stačilo pít ve společnosti čaj. Pro jeho děti měla téměř svatozář, ačkoli ji nikdy neslyšely zpívat, nebyly na žádném z jejích koncertů, aby se podílely na všeobecném obdivu a někdy divokém, dlouhotrvajícím potlesku.

Byla to jiná svatozář, než jakou důstojníci a vojáci připisovali vůdci. Svatozář mnohých, třebaže zároveň vyvolených. Nějaký magnet, který nevysvětlitelně přitahoval sympatie.

Přistihl se, že se na ni dívá už chvíli očima adjutanta. „Něco na tobě je,“ řekl.

Vzhlédla. Bála se, co přijde.

„Asi se vojákům líbíš, bez ohledu na své vystoupení, abych tak řekl.“

„Nevím,“ řekla.

„Až se naučíš vstávat z mrtvých, bude to s tebou lepší.“

Ještě řekl: „Možná že je důležité, jaký kohout vedle tebe zakokrhá. Nebo kterého kokrháče následuješ. Neznám ještě tvé chutě, tvůj vkus.“

Nakonec se zeptal: „Proč jsi tady?“

„Chci žít,“ odpověděla. „Pracovat.“

„Škoda, že to nezávisí jen na nás. Musíš mít z pekla štěstí být zdravá a za větrem.“

Jeho adjutant boxoval; podržel si už v druhé divizní soutěži titul mistra ve střední váze. Důstojníci většinou pěstovali šerm, někteří dali přednost boxu a on si zvolil střední cestu, holdoval obojímu. Box byla hrubá škola, s přísnými pravidly, jako válka, za každou chybu si dotyčný zaplatil. Adjutant na sebe byl pyšný; neuhodil pod pás, i když sám pár ran pod pás obdržel. Měl u madam Kulikové svůj chlívek v listině příchozích: Siegfried Knappe. Ale neměl štěstí: mohl se jen dívat. Nevěstinec pro něj byla zahrada s jedním stromem. I kdyby se oženil, zůstalo by to na jednom stromu. Směl se dívat. To byla jeho útěcha.

Hauptmann se protáhl. Zapraskalo mu v kloubech. Čas utíkal celkem příjemně. Měl velké tělo, mohutné klouby. Lupání v kloubech připomínalo praskající dřevo. Nemusel spěchat.

„Hraješ si na to, že nevíš, nebo opravdu nevíš?“ zeptal se hauptmann Hentschel, ale neznělo to zlověstně, jen napolo omrzele. „Uvolni se.“

Něco u něho prohrála, něco vyhrála, pomyslel si.

Pak řekl: „Je směšné mít v táboře, jako je Auschwitz, sny o ženách. Poddávat se lačnosti těla. Myšlenkám na něhu a touhu. Splachuje to tam krev. Není to místo, kde by ses naučila objetí. Spíše doteku, jehož hrot oslepuje a usmrcuje. Víš, co se mi tam v noci na dnešek zdálo? Byli jsme s otcem v Alpách. V průsmyku se objevilo děvče v horolezeckých botách. Mělo svalnatá lýtka, plavé vlasy, světle modré oči. Zeptal jsem se jí, jestli se mě bojí. ‚Bojím,‘ odpověděla, ‚jsi veliký, silný, máš hladové oči a chtivé ruce.‘ Možná, řekl jsem. Máš pěkné nohy a ležeš po horách jako kamzík. Toužím po tobě, ale ne, když nechceš. ‚Nechci,‘ řekla ta dívka. Ujistil jsem ji, že bych neudělal nic, co by nechtěla. ‚To říkají všichni,‘ odpověděla. Nemusím, dodal jsem. Podívej se na hory kolem, jsou krásné jako ty. Děvče ve snu mi nevěřilo. Muselo už mít svoje zkušenosti. Mělo pravdu. Lžeme. Muži děvčatům, děvčata vojákům.“

Rozuměla mu, mlčela, nechala ho vyprávět. Chvěla se při každém vyslovení toho místa. Pojem Auschwitz-Birkenau jí naháněl hrůzu. Naskakovala jí husí kůže. Vracela se tam, kam se vracet nechtěla. Připomínalo jí to tenkost ledu, po němž přecházela.

„Když jsem byl malý, brali nás rodiče na zimní prázdniny do Savojských Alp. Mlha v údolích a mezi skalními útesy měla podobné tvary jako tady. Bylo to krásné, nedosažitelné a smutné. V poledne, když jsme seděli v restauraci, přesně ve dvanáct hodin, prosvětlo slunce zasněžené stromy a keře tak prudce, že vypadaly jako skleněné. Získaly téměř neskutečnou záři. Upozornil nás na to tatínek. Trvalo to pár vteřin. Miloval sníh, hory, zimu. Hoteliér v Argentiére dal každému z nás zavírací savojský nůž

značky Opinel, abychom si mohli krájet k chlebu tvrdý savojský salám. Večer nám otec v hotelu Zlatý dvůr ukazoval Mont Blanc osvětlený měsícem. Měl skoro slzy v očích. Šeptal něco o přírodě a věčnosti. Matka to přecházela bez povšimnutí. Slyšela to, když se o ni ucházel. Neukazoval nám totéž loni v Chamonix? Neměla ráda Francii ani Francouze, už si nebyl tak jist. Na konci prázdnin bral matku na den a noc do Brigu u Simplonského průsmyku do horských koupelí, aby se nevracela do Německa mrzutá.“

Pokračoval: „Viděl jsem, jak ji v hotelu Narcis v Brigu znásilnil. Měli jsme dva sousedící pokoje. Jeden pro děti a druhý, větší, pro rodiče. Balkon byl společný. Říkala mu, že je zvíře. Všechny – nás děti – počal jako zvíře. Proti její vůli. Fackoval ji. Nás děti neuhodil. To nechával na matce. Bil ji pěstmi. Rval jí vlasy a škrtil ji. Tekla jí z nosu a ze rtů krev. Potom ji hodil na postel jako pytel brambor a držel jí ruce. Zbytek si domyslíš. Ani nezasténala. K večeři přišla v šátku kolem spánků, s tmavými brýlemi, krk omotaný bílou šálou. Napadla na nohu. Řekla, že upadla na schodech. Byla zasmušilá. To byla její obvyklá nálada. Otec byl spokojený. S chutí jedl svůj smažený vepřový řízek a zapíjel ho pivem. Pak se narodil můj mladší bratr.“

Hauptmann Hentschel se vpíjel očima do běli pláně za oknem. Mlha se už rozpustila, bylo vidět vločky. Soulož v něm otevřela stavidla upřímnosti, kterou nečekala. Nevěděla, zda o ni stála, ale bylo lepší, když hovořil o krásách rodného Bavorska, po němž se mu, jak mohla říct, stýskalo, a o sobě, než když se vyptával.

„Tak se to všechno motá,“ řekl.

„Ano,“ odpověděla.

Přála si vyhnat z hlasu podbízivost, kterou v něm zaslechla.

„Co jeden o druhém víme?“ dodal.

Ještě řekl: „Tělo a chléb. Pole a krev. Dávat a brát, nebo dávat, dávat a brát. Nebo brát, brát, brát – a nedávat nic.“

Do třetice řekl: „Sníh, sníh, sníh. A mráz.“

Znělo to zamýšleně.

„Líbí se ti to?“

Kůstka přivřela oči.

„Věděl jsem, že se ti to bude líbit.“

Nemohlo se jí líbit nic od vteřiny, kdy vešla do brány s nápisem *Narodili jsme se, abychom zahynuli*. Měl dojem, že jí poskytuje to nejlepší, co může dát holce hauptmann jako on. Zvykla si, že je to nenormální a je zbytečné se divit. Mohl být mužem bez bázně a hany a studu. V pohledu skryla myšlenku, co může být dobré na tom, co od ní čekal. Dívala se, kam chtěl, aby se dívala?

„Jsem velký?“ zeptal se kapitán Hentschel. „Má žena říká, že jsem velký.“

Věděla, že rudne. Doufala, že si toho hauptmann nevšimne. V jejích duhovkách a panenkách, v nichž se viděl, mohl kapitán číst, co neřekla, protože se styděla, i za jeho manželku. Bylo to jinak, než měla za to na začátku. Co si myslela, dokud ještě směla vědět.

„Máš pravdu,“ řekl kapitán Hentschel, aniž pronesla slovo. „Máte obě pravdu.“ Pak se zeptal: „Proč se červenáš? Se mnou nemusíš.“

Nakonec řekl, co nečekala: „Je mně to líto, ale necítím se vinen.“

Měl chuť povídat. Jsem jako žena, pomyslel si. „Jsem prase,“ varoval ji přátelsky. Zněla v tom blahosklonnost. „Narodil jsem se v noci. Myslím, že mě rodiče i počali v noci.“ Slyšel ve svém hlase dobromyslnost. Předpokládal, že mu rozuměla. Nevěděl, jestli se jen staví nebo je tak prostá. Chlap musí mít čas od času, někde, někoho, s kým si může dovolit být prase. Přemýšlel o tajemstvích a významu noci.

Přeříkal jí říkanku otce; mohl se domýšlet, kde se jí otec naučil:

*Wie die Nase des Mannes,
So sein Johannes
Wie die Maul eines Weibes
So das ende ihrel Saibes...*

Díval se na sebe. „Chci vidět, co dovedeš,“ řekl.

Bratr hauptmanna Hentschela byl teď v Kriegsschule v Postdamu, kam chodil jeho děd, otec i on sám. Bratr dostal z taktiky, válečného umění a jízdy na koni sehr gut.

Vyprávěl jí o Bavorsku, o alpském velikánu Zugspitze, jezeru Chiemsee a o zámku ve Würzburgu a dómu v Řezně. Nejsou si Češi s Bavyrou podobní? V hudbě, v jídle, letorou i vkusem? Kdyby se nebál stereotypů, řekl by i lehkomyšlností, v určitém smyslu. Neříká se, že Češi jsou ztracený německý kmen? Nebo se vzájemně tolik staletí ovlivňovali, až přebrali jeden od druhého ten či onen rys a jsou si o to podobnější, oč se obě kultury prostoupily? Dál by nešel. Podle jeho matky byli Češi falešní, prolhaní a nepřející. V každém případě požívační, vychytralí, v mnoha směrech opatrní, pohanští, bez ohledu na to, k jaké víře se hlásili. To už neřekl. Zaplavili Německo, Rakousko a zbytek Evropy jako číšníci, sloužící. Vyhýbali se zbraním. Nechali se verbovat k muzice, jak viděl adjutant. Dokážou plivnout do hrachové polévky a pak se uklonit až po pás. Otřít si pomočenou dlaň do fraku.

Bavilo ho svěřovat se kurvičce, která toho moc nenamluvila? Říkal by jí to, kdyby nebyl tak hezká nebo tak mladá? Kde slyšel přísloví, že když se rozbije sklo, pořeže se víc lidí? Rozbité sklo je ostřejší. Uvědomovala si, že s ní zachází, jako by si z ní chtěl udělat kamarádku nebo příští vzpomínku.

Bral ji za ruku. Prohlížel si její prsty, jeden po druhém. Zdály se mu směšně dětské. Řekl to. Bůhví proč si při tom opět vzpomněl na svou první prostitutku, když mu bylo dvanáct. Zas začal vyprávět. Rodiče byli tenkrát v opeře. Procházela se před hotelem na vysokých podpatcích. Pozvala ho do své světničky v podkroví. Potom mu pověděla, že nebýt mu teprve dvanáct, chtěla by s ním mít dítě. Pamatoval si na krásný pocity viny. „Bylo to poprvé a bylo to nejhezčí. Možná to bude ještě hezčí naposled.“

Pominul, co tak hezkého nebylo. Líčil jí, jak někdy odpočívá po boji v zákopu nebo v zemlance a se sklenicí v ruce vzpomíná, co bylo, když viděl ještě vše čisté.

„Cítím se sám. Cítím se osamělý, kdekoli jsem.“

Pak řekl: „Zabím, aby mě nezabili, a cítím život, ale ten nejintenzivnější život cítím s lidmi, jako jsi ty.“

Přiváděl ji do rozpaků, které nemohly pohřbít její strach. Mísilo se to v ní jako slitina. Nemohla si dovolit přemýšlet jako on. Bylo jí to vzdálené, zůstával pro ni cizí. Přicházel ze zruďného světa, který nenáviděla a jemuž nerozuměla a ve kterém byl doma. Esence jeho života byla válka a to, čím odumírá na pár vteřin muž, aby zase ožil staronovým sebevědomím, které mu jako zrcadlo dokáže vrátit ženský klín, a znovu vykročil do války. Pochopila, že si doplňuje vzpomínkou na jiné, co nedostal od ní.

Náhle mu chtěla říct, že je jí patnáct a je Židovka. Bylo to jen setinu vteřiny. Mísila se v tom pošetilost její nedospělosti i umírněnost stařeny, kterou v sobě měla, díky všemu, co se s ní sběhlo. Cítila, jak rudne, a byla ráda, že to neviděl. Myslela na svou a na jeho rasu. Na svou zákonem stvrzenou rasovou nečistotu a méněcennost vedle jeho neposkvrněného plemene. Co jí hauptmann sděloval, bylo určeno pro uši čistokrevných. Vědět, že je Židovka, zacházel by s ní jako s nemocnou, která má každý milimetr kůže

pokrytý boláky, jako s chromou, která se pod maskou vetřela na taneční slavnost. Štítily by se jí dotknout, dal by ji utratit.

Co mohla mít společného s ošetřovatelkou? Pocit krve? Pro ni byla krev jen krev. Děsilo ji, co krvi připisovali Němci. Mysterium, jemuž nerozuměla. Tajuplné vlastnosti, které nevnímala. Znovu zaslechli vzdálenou dělostřelbu.

Hauptmann podotkl: „Ztratili jsme dvacet tisíc vojáků.“ (Odkdy, to neřekl.)

Dvacet tisíc, pomyslela si. To je v Auschwitz-Birkenau noc a jediný den. Dvacet tisíc lidí je obsah pouhých čtyř nebo pěti vlaků po padesáti vagonch z Prahy. Varšavy či Kodaně nebo Paříže. Bordeaux, Osla a Berlína nebo Bremerhavenu. V duchu mu odporovala, aniž pohnula rty. Nemohla se s ním přít jako rovná s rovným. Okolnosti ji odsoudily k mlčení; její život visel na vlásku, mezi nohama. Měla hodně co povědět a ještě víc, co nesměla. Sevřela ústa, nadechla se nosem a připadala si jako ryba pod vodou. Nebo ryba vyvržená na břeh. Anebo holka, která už zemřela.

Ke srovnání jí opět stačil zlomek vteřiny. Brzy to asi nikoho nebude zajímat. Zůstanou vítězové, poražení se vypaří jako dým, který odnese vítr nad ledové moře. Věděla o tom, o čem nesměla mluvit. Vnímala, jak vedle ní ležel, co říkal. Už ani nezkoumala proč. Měla jiné představy než hauptmann Hentschel. To byla její výhoda i neprospěch.

Vrátil se jí obraz, který se jí později vyjevoval častěji. Skoro si přála mu ho svěřit. Zatahnout ho někam, čemu se vyhnul. Čemu se tolik lidí nevyhnulo.

Nahnali padesát holek z osmnáctého baráku do krematoria číslo II, aby uklidily, na co jim esesáci ukážou. Kůstka se dostala do podzemní garáže se třemi zadrátovanými žárovkami u dřevěných trámů. Viděla navršené hromady hlíny nad garáží. Na stěnách, kde

se beton rozevřel, byly nahnědlé skvrny, stejně jako na podlaze i na stropě. Nikdo neřekl, že je to krev. Nejdřív je naplnilo uspokojení nebo druh uklidnění, že jsou ve sprchách. Vedly sem dveře s tabulkou z tak tlustého mléčného skla, jako by bylo z průhledného betonu. Dveře zůstaly celou dobu otevřené a nikdo nevěděl, je-li na nich zevnitř klika. Zvenku byla ocelová klika se zámkem a železnou petlicí. Byly v plynové komoře. Drhly podlahu. Kůstka viděla beton, po kterém šlapaly bosé nohy dětí, žen a starců a mužů, všech dohromady. Teď byla garáž-komora prázdná, nebyl tu cítit plyn, jen ztuchlina a pach podzemí završeného hlínou pronikaly betonem a dřevěnými trámy. Pod stropem, asi v šíři trámů, vedlo elektrické vedení v ocelových trubkách z poloviny zapuštěných do stěny, takže je nikdo nemohl vytrhat. Zdi vyvolávaly dojem, jako by někdo shora vyléval kádě vody, a ta pak stékala dolů a omývala stěny a zanechávala špínu, snad pot, otisky a odřeniny, strhanou kůži. Žádná z žen a děvčat už neřekla slovo. Esesák se díval, jak to tu vymyly; pak řekl, že to stačí, už je to dobré; šly s kbelíky, hadry a košťaty nahoru. Mohly si domyslet, že jsou jediné, které vešly do plynové komory a zase vycházejí nahoru na denní světlo. Kůstka měla před očima betonovou podlahu. Viděla v duchu prohlubně a nechápala, jak se tam ocitly. Vytvářely stopy železných bot. Co vyhloubilo v betonu ty nespočetné jamky, podobné otiskům bosých nohou? Škrabání nehtů? Snažil se snad někdo ukousnout z betonové podlahy? Ptala se v duchu, co z toho, s čím srovnává německé ztráty ona, zná hauptmann Hentschel z první ruky nebo z doslechu.

Hauptmann dojížděl do Auschwitz-Birkenau kvůli skladům a přespával tam, než přebral, pro co si přijel. To nebylo Auschwitz-Birkenau, jak je po osmdesát dní a nocí znala ona. Rampa, baráky, komory. Oheň, popel. Hostili ho čajem s bábovkou v kantýně Waffen-SS, když dojel odpoledne, nebo snídaní a obědem nebo večeří?

Spal na lůžku s hedvábným povlečením pro důstojníky? Chodil po kobercích ukradených z židovských bytů? Díval se kolem sebe? Nebo neviděl vlevo, vpravo, rampu, komíny a vlaky příjíždějící s lidským nákladem a odjíždějící naložené věcmi? Vagony okupovaných zemí a říšské dráhy?

Pokud šlo o hauptmannův vkus, dával přednost frontě, účasti v první linii a polnímu zařízení než tomu, co zběžně zahlédl v Auschwitz-Birkenau. Bezděčně si povzdechl. Válka mu každý den otevírá oči. Naučil se zbavovat se falešného pocitu viny.

„Jsou tam obrovské sklady,“ řekl ještě. „Dílčí náhrada za to, co se už v Německu nevyrábí, co nám rozbily anglické a americké nálety. Alespoň částečná spravedlnost. Rovnováha, jež vyrovnává ztracené. To všechno jsou hodnoty citově nepostižitelné, finančně vyjádřitelné jen v miliardách.“

I když to, co viděl v lágru, hauptmanna Hentschela nepovzbudilo a stav lidí, s nimiž jednali jeho zásobitelé, ho přiměl zabývat se spíš materiálním obsahem návštěvy, řekl mu oberführer zásobovacího oddělení Waffen-SS: „Milý kapitáne, procestoval jsem půl světa včetně Mongolska a Tibetu a žil jsem tři měsíce mezi nomády na okraji Sahary. Umožnili jsme jim život nesrovnatelný s ničím, co žili předtím. Bohatší, zdravější, a pokud jde o zkušenosti, usedlejší, než co provozovali až dosud, roztroušeni po světě. Koncentrovali jsme je, nonplusultra. Změnila se délka života, nesporně. Děláme, co můžeme, i když jsme ledasčeho mohli dosáhnout lépe a rychleji.“

Usmál se: „Vyvrátili jsme tu nesmysl o nezničitelnosti života.“

Pak oberführer zásobovacího oddělení řekl: „Prosím, pane kapitáne, podepište mi příjem těch věcí.“ Pořádek musí být. Měl předtištěný formulář. Se zástupci jednotek se prakticky netrhly dveře. Také v Nr. 232 Ost stáli o jeho podpis, když přijel.

Dal jí na čas, aby setrvala se svými myšlenkami, které v ní vyvolal on a každý vlak, jenž přešel kolem Nr. 232 Ost a rachotil v obou směrech přes ocelový most. Znělo to jako blížící se nebo vzdalující se bouře, než se pustina znovu propadla do ticha.

V Bordeaux se prý výpravčí divil, jak to že vlaky, které odvezly tisíce lidí, jak si spočítal, se vracejí jen prázdné. Ve Vichy měli přesná čísla, papíry, věděli, že je jich pětasedmdesát tisíc. Včetně tisíce dětí, které pochytili s přispěním udavačů, co si tím mastili kapsu. Všechny polapila francouzská policie. Němci se jen dívali. Jeden poddůstojník, který přijel z Francie, říkal, že ve Francii zaznamenali pracovníci Červeného kříže padesát tisíc dětí, které neměly rodiče. Ztratily se už při evakuaci Paříže nebo je zabili.

„Souloží se všichni přesvědčujeme, že jsme ještě živí,“ řekl hauptmann Hentschel.

„Nevím,“ řekla rychle.

„Mám to rád hezké. Nerad se cítím jako zvíře. A když už to musí být jako zvíře, alespoň laskavé zvíře. A musí to platit pro obě strany.“

„Ano,“ přisvědčila.

Ještě řekl: „Ani od pasu dolů nemusíš být zvíře.“

„Ne,“ řekla. „Nein.“

Srovnával ji se sebou? S Lilo?

Už neuvažovala o tom, že je dobře, neví-li hauptmann, komu to říká. Nepásla se na jeho nevědomosti, ale dovolávala se jí v duchu, aby zadržela průjem.

„Je to směšné, že si moji předkové brali do boje ženy, dcery a děti. Když šlo do tuhého. Odhalily si manželky ňadra, aby svým válečnickům ukázaly, co bude hníst ve svých dlaních nepřítel, jestli ho nechají vyhrát.“

Dělostřelba ho vracela od někdejších milenek do přítomnosti.

Zmínil se o Praze. Maličko v ní šklublo. Praha se jí zdála ve společnosti hauptmanna Hentschela vzdálenější o rozměr, který neměřila na kilometry, jako neměřila svou zkušenost roky. Byla to pro ni ztrácející se představa, doznívající ozvěna, pohasínající hvězdička na nočním nebi. Nechtělo se jí tu myslet na město, kde byla doma a které žije bez ohledu na to, co se stalo s ní a s tolika jinými. Praha se ztrácela ve tmě a v mlze, za zasněženou pustinou u řeky San, vzdálené jako osudy bezejmenných. Zdálo se, že svět existuje už jen tady, v bývalém polském statku u řeky San.

Slova hauptmanna Hentschela ji oblávala jako kalná řeka s vlažnou vodou. Věděla, že dokud bude kapitán mluvit, nebudou souložit nebo dělat něco, co se tomu podobalo.

Vzpomněl si na frontu před Moskvou, kterou chtěli dobýt v bleskovém tažení už na podzim 1941. Kulometry kosily nepřátelské vojáky řadu za řadou. Přicházeli stále noví jako kobylinky. Museli překračovat kopce padlých Rusů. Najednou přestali Hentschelovi vojáci střílet. Pochopili, jaký jim nepřítel posílá signál, a polila je hrůza. Mají víc lidí než německá armáda nábojů.

Rozkázal tenkrát obnovit palbu. Neposlechli. Vytáhl pistoli. Byl hotov stisknout spoušť. Masakr pokračoval. Mohli bez konce vraždit protivníkovy vojáky. Nemohli je porazit. Výsledek toho byl, že teď ustupují.

„Těžko se bojuje proti nepříteli, jemuž nezáleží na tom, jestli vyhraje, nebo prohraje.“

Neřekla „možná“, ale myslela si to.

„Mám někdy dojem, že ze snu překračuju do skutečnosti a naopak.“

Pak hauptmann Hentschel znovu objal její dětské tělo a opíjel se jím stejně jako slovy. Hnětl její polodětská ňadra. Bříšky prstů a dlaní jí hladil tetování na břichu. Měla břicho, podbříšek a dole už

jako žena. Nerušila ho namodralá písmena Feldhure. Madam Kuliková pouštěla do čekárny další desku s valčíky rodiny Straussů.

„Tohle je můj způsob ústupu,“ chraptěl hauptmann Daniel Auguste Hentschel. „Když jsem byl malý, zpívala mi matka vážné písně o upírech, kteří pijí panenskou krev, o jasanu, z něhož vyrostli Němci a který ještě uctíváme, o černém koni, který táhne nocí od západu na východ, a o orlu, který na severním konci oblohy rozdmýchává vítr. O konci boha Freye. O pramenu pod stromem světa. Měla to v krvi jako její matka, babičky, tety. Věřila tomu jako bibli. Dívala se na mě přísně, laskavě a smutně. Na Kavkaze jsem viděl padat do strže koně, kteří nemohli vytáhnout děla do strmého kopce. V pádu říčeli. Kanony je táhly dolů.“

Pak řekl: „Matka si myslela, že málokterá dostane manžela, jakého si zaslouží. Matka mé matky umřela mladá. Manželce bylo sedmnáct. Neměla dlouho muže. Jestliže si nedovedly nebo nemohly vybrat, tutlalo se to. Všechny se tvářily, jako že děti přináší čáp.“

U hauptmanna Hentschela nevěděla, co pro něho bylo to nejdůležitější. Mohl fungovat, jak řekl, dokud fungoval od pasu dolů a měl někoho, s kým si to ověřoval, pokud možno s nejkratšími přestávkami. Jeho tělo byla osa, kolem níž se vše otáčelo, obětiště, na které byl ochoten přiložit cokoli. Pamatoval si ženy, s nimiž byl, ale nepočítal je jako adjutant, který dokud mohl, přišel do důstojnického kasina a řekl, že právě dosáhl své první stovky. Ke sto jedné už to nedotáhl. Mohlo takové zranění potkat i jeho?

„Jsme k sobě upřímní, není-liž pravda,“ řekl, jako by se na jeho otevřenosti nebo nestydatosti podílela, ale nepokládal to za nestydatost. Svěřoval jí pravdu jako svému adjutantovi, svým nejbližším kamarádům, a oni jemu. Válku s hormony málokdo vyhraje jednou provždy, ale je to zničující válka, sestra té vnější války, které se svým nepatrným, ale úctyhodným dílem účastnil.

Ještě nevěděla, že návštěva hauptmanna wehrmachtu Hentschela vymaže napříště záporná hlášení v knize madam Kulikové. (Jen stížnosti řadových vojáků, ne důstojníků.)

Vyhнула se pohledu na jeho kožich na dveřích. Přes lenoch židle přehodil hauptmann svůj zelený vlněný svetr s lokty podšitými béžovou jelenicí.

„Díváš se na moji pistoli?“

Zrudla. „Ne. Na váš svetr.“ (Svetr jí potom dal.)

„Do kapitána mají důstojníci luger, od kapitána nahoru parabelu.“ Pak řekl: „Chceš slyšet, jak jsem pochodoval první rok bujný jako mladý stromek, který sílí větrem, bouřemi a mrazem, každým dnem? Byl jsem šťastný, když přišel rozkaz vyrazit do bitvy.“

Snažila se obrátit na bok, aby ji netlačil bolák na zadku. Trochu ji překvapilo, kam v myšlenkách zabloudil.

„Padne-li mi kamarád, jdu to oznámit jeho ženě. Spolužák z Kriegsschule v Potsdamu – těžce raněný – mě prosil, abych jeho manželce řekl, jakou měl smrt. Zazvonil jsem, otevřela a věděla okamžitě, kolik uhodilo. Vrhla se mi kolem krku. Dítě bylo u babičky v Lausitz na Spréevě. Za pár minut jsme leželi v posteli. Je to živočišný hlas, magnetismus těla, starší než ty a já.“

Ležel na jiném konci světa, třebaže ležel vedle ní. Ukládal si do paměti štěrbiny a oblíny jejího těla. To dětské, čemu přidávala roky.

Hauptmann na okamžik zkoumal její tělo. Natažena, s rukama pod hlavou, složenýma v loktech vytvářela přímku, která zdůraznila to ženské. Byla to ladnost vyhladovělého zvířete, jak si pomyslel. Zanést ji osud dál, jinam, v jiných časech, kdoví, kdo by se na ni díval. Čekal, až se její tělo zvlí, tím, co připomíná tanec, jedním, dvěma pohyby, zachvěním. Zkoumal výraz její tváře. Příklon její hlavy k rameni. Nemohla si dovolit odvracet

se od něj. Odlesk sněhu zdůraznil běl pleti na pažích a nadrech, na křivce mezi pasem a boky. Byl kdysi v Paříži, poslouchal džez a připomenul si pohledem na ni melodii. Směšné názvy, jak je ohlašoval kytarista, jeden ze dvou bratří. Čaj pro dva. A když skončil, znovu: Čaj pro dva. Jednu skladbu nazvali Hungaria. Pak poslouchali do třetice Čaj pro dva. Swing 1939. Každou skladbu opakovali dvakrát nebo třikrát. Předtím to nezažil. Myslel na čas, na paměť, na neodvratnost a kudy mu unikal smysl všeho, alespoň nepatrné vysvětlení záhady lidské povahy, vztahů mezi mužem a ženou, nebo mužem a mnoha ženami, jimiž by nahradil nedostatek jedné pro všechny sezony, od začátku do konce. Chtěl by to opravdu? Možná, pomyslel si.

Na okamžik se mu ve světelném oparu od okna a sněhu za ním, zdála ve své obnaženosti krásná, bolavá a bezmocná, s pošpiněnou cudností, kterou v ní dvanáctkrát nebo patnáctkrát nebo vícekrát denně zabíjeli. Nehodlal podlehnout trudnomyslnosti, kterou v něm probouzela soulož. Ženy, které si mohl koupit, včetně jeho manželky, která si, svým způsobem, koupila s její rodinou jeho.

Vrátila hlavu do jedné přímky se svým nataženým tělem. Nechtěla, aby si mohl myslet, že se ho štítí. Podíval se na ni tvrději. Viděl, že se polekala. Přivřela oči, zase jako ohrožené zvíře.

„Sluší ti sních,“ řekl. „Světlo, které odráží. Nic není tak bílé jako sních.“ Pak řekl: „Sluší ti možná víc než šero.“

Zasmál se. Jiným ženám by se to asi zdráhal povědět. Někdy byl s jednou ženou, ale myslel na druhou, na druhé, nemusel přitom zavírat oči. Stačilo mlčet. Opakoval si v duchu jméno někoho, s kým mohl být, ale nebyl a současně byl. Byl ve skutečnosti s dvěma, třemi nebo deseti najednou.

„Jsi bledá jako sních, když se zešeří,“ dodal.

Napadlo ho, aby se jí zeptal, jestli věří v osud. Domyslel si, že odpoví slovem neví. V osud věří člověk, potká-li ho štěstí nebo naopak neštěstí. Svádí na osud svou bezradnost, bezmocnost, co si nedokáže vysvětlit. Co od ní chtěl?

Tutéž otázku si kladla Kůstka. Co si přál slyšet? Snažil se z ní přece něco vytáhnout.

Udělal pohyb paží, polosevřenou dlaní a prsty, jako by v nich držel štětec a maloval ve vzduchu hrubý obrys jejího těla. Mohla to sledovat. Co mohl chtít, kromě toho, co už dostal a co chtějí všichni? Proč je tady?

„Tak se mi ztrácíš,“ řekl. „Neboj se.“

Propojil na vteřinu pojem osud a láska. Nebo co se za lásku vydává. Chtění. Nutkání. Udělal to nejzazší z toho, co se zapovídá. Co je z toho tělo, nic než tělo. To zdivočelé, ubohé, čeho se nikdo nezbaví. To nezkratné a zkrocené. Co není nikdy jednou provždy. Co obsáhne tisíc a jeden pojem. Otec mu vštěpoval od mládí nedůvěru k ženám. Opatrnost, kterou musí předcházet ponížení nebo v lepším případě rozčarování.

„Buď ráda, že jsi kurva,“ řekl.

V jeho hlase zaslechla odstín porozumění. Snad soucitu. Proč? Nevěřila ani jednomu.

Neodhadla, jaké nebezpečí pro ni může znamenat, že se jí svěří důstojník wehrmachtu. Byla už jednou nepohodným svědkem, u doktora Kruegera v Auschwitz-Birkenau. Držela se svých zkušeností, tak jako se hauptmann držel těch svých. Nenapadlo ji, že k tomu, co je zaměstnává, potřebuje hauptmann Hentschel více on jí než ona jeho. Hlídala si zlomečky důstojnosti nebo toho, čemu hauptmann říkal rovnováha, z kterých ujídala úzkost. Ubíjela ji bázeň. Dostala školu na rampě lágru. Nikdo už po Auschwitz-Birkenau nemohl být menší, než byl. Lágr nevymazal jen hodnotu člověka.

Vymazal člověka. Ani kdyby nebyla Židovka, nemohla si v nevěstinci vrátit, o co už neodvolatelně přišla. Měla nevýhodu, kterou ostatní netušily. Bylo šílené dovolávat se spravedlnosti. To si nedovolila ani árijská děvčata. Muselo jí stačit, že nebyl surovější než vojáci, s nimiž byla před ním; bála se, když vstoupil a skoro vyplnil veřeje kóje. Chápala jeho přítomnost: Tak mluví voják s kurvou. Nemohla mu zabránit, aby se jí dotýkal, jak bude chtít. Nemohla říct, že jeho dotek jí připomíná smrt silněji než spásu, pro kterou sem utekla. Ani to, že každý jeho dotek z ní sejme a sedře z té vrstvy, pod kterou se držel její malý život. O kolik v ní ubude života. Skláněla hlavu. Vyhýbala se mu očima. Snažila se odhadnout tok jeho krve.

Hrůze v jejím pohledu hauptmann rozuměl. Viděl podobný pohled v očích koní nebo mezků, když je zasáhl granát, nebo v pohledu vojáků, když umírali. Hrůza ze smrti je tichá. Křik patří bolesti. Strach umírajícím. Neruší nikoho, než toho, kdo má umřít. Odvrací se dovnitř. Je to nesdělitelné pro druhé. To věděli oba. V tom ostatním, na jednom lůžku, dost širokém, aby se na ně vešli, obnaženi, si byli vzdáleni, jako peklo a ráj jeho matky. Nechtěl by, aby dcera, kterou počal se svou manželkou a kterou viděl vyrůstat odkázanou spíš na matku než na jeho kočovný vojenský život, se musela válet s někým, jako si on hrál s její tvářičkou, prsy a křivkami břicha a boků a klínem, jak ji hladil zevnitř stehem. (Byl rád, že je čistá. Ulevilo to mnohé z jeho myšlenek.) Aby vystřídala za směnu, pokud nešla s důstojníkem, běžně nebo přinejmenším dvanáct mužů, málokdy méně, spíš víc. Byla to rovněž jen myšlenka, zlomek myšlenky, ne stud nebo výčitka. Nejružnější praktiky, při kterých si nekladla meze, aby posloužila, čím může nebo musí žena muži posloužit.

Kdy asi poprvé vypila muže? Čekají od ní všestrannou zkušenost; jako on. Díval se jí na rty.

Na vteřinu myslel na pokřivenost světa, do kterého se dívky jako jeho dcera rodí. Nevytýkal si, že je jeho plnokrevnou součástí. Hříchy nedští síru a smrad. Zvykl si. Mluvili o tom se svou aristokratickou matkou. Desatero přikázání, odkaz židovsko-křesťanské civilizace, je spíš návod k nepravostem než pokyn, jak jim zabránit. Usmál se, nejprve v duchu, pak svými širokými pootevřenými rty. Neměla tušení, že se směje své myšlence i jejímu strachu.

„Radši ty, než ona,“ řekl, aniž věděla, co ji spojuje s jeho dcerou.

Pak řekl: „Nerad v posteli zahálím.“

Pohládl jí stehna zvenku. „Jsi hladká. Svěží,“ řekl. „Kůže a tělo mají svou moudrost.“ To mu připadlo chytré. Vida, k čemu inspiruje důstojníka herrenwaffe polní děvka pár kilometrů za frontou.

„Pojď, pohrajeme si spolu,“ dodal. „Ukážeme si, co jsme zač.“ Za chvíli jí řekne, že ho může vypít. Ten okamžik, kdy by mohl umřít. Být i nebýt. Na konci jeho začátku. Odhadoval její trpělivost a odevzdanost, ochotu udělat, co chtěl a jak to chtěl. Zbytek, co k tomu potřebovala.

Pozoroval její pleť na spáncích. Unavená víčka. Namodralé a purpurové mřížky na dětských nadrech. Bílé skvrny po omrzlinách. Krátce ostríhané nazrzlé vlasy. Na spáncích jí znatelně pulzovaly tepny. Nahmatal její tepny na hrdle, na zápěstích a slabínách. Políbil ji na ústa.

„Nesmíme se líbat,“ namítla chabě.

„Moc to neumíš.“

Pak řekl: „Každý den bych to chtěl tisíckrát. Desettisíckrát.“

Co chtěl každý den tolikrát?

O čem s ním měla nebo mohla mluvit? O svých dvanácti vojácích denně? Měla mu vyprávět, jak jí při tom do spánků jako kladivy buší krev? Měla ustavičné výčitky svědomí. Hrůzu z prozrazení.

Při každé souloži byl při tom otec, matka, bratr. Přicházeli, aby je nezapomněla – a aby ji soudili. Měla být ráda, že jsou už po smrti? Nebyla to jejich vina, že byla tady. (Ani že byli mrtví.) Snad to není jen hřích, oslovovala otce. Byla to nutnost, jestli chci žít. Jsem tu ze své vůle, ujišťovala matku. Nechtěla do plynu. Rodiče ani bratr neodpovídali. Odpověděla si sama. Slyšela v duchu jejich hlasy, viděla jejich tváře. Cítila se dospělejší. Zároveň i vedle hauptmanna sama. Sledovala ho koutkem oka.

„Za něco bychom si měli být vděční,“ řekl hauptmann. „Já tobě a ty mně.“

Pak řekl: „Něco musíš ty, něco já.“ Díval se na své tělo. Nečekal, že by mu odpověděla. „Jak často si stříháš nehty u nohou?“

„Každý třetí den.“ Lhala.

„Škrábeš.“

„Promiňte.“

„Jsi dobrá, i když za moc nestojíš,“ řekl. „Dokážeš, že ti říkám o sobě to nejhorší.“

Čekal, že mu to bude vyvracet?

Pak se zeptal, jestli se jí něco z toho, co dělají, líbí. Jeho šepot zase zdůvěrněl. Z toho, pro co si přišel, si neodpustil nic.

„Můj adjutant říká: ‚Zabím, tedy jsem.‘ U mě se existence potvrzuje, když jsem s někým jako s tebou. Dělam to, tedy jsem.“

Vdechoval její vůni. Připomínala mu teplé telátko, které viděl v Rusku v chalupě uvázané u kůlu, o který se zároveň opírala střecha. Víc, než co uměla, ho vzrušoval její věk. To dětské a polodospělé. Musela vědět, že je špatná kurva. Vychutnával si svažitost jejích ramenou. Oblouky paží, když ležela na bříše, s prsy přitištěnými k prostěradlu. Její propadající se (prázdný) žaludek vytvářel křivku, která mu připomínala matčino benátské sklo. Vnímal její tělo jako klas mladého obilí, pružný, měkký a pevný zároveň. Když

se pootočila, jak chtěl, podobala se její záda lesklému, hladkému dřevu podlahy u nich doma v salonu.

„Jsi dobrá, když jsi špatná. Jsi nejlepší, když ze mě dostaneš to nejhorší.“

Líbal ji, kam ho napadlo. Bylo to nestydaté a pro ni nezvyklé, pro něho přirozené? Umírala hrůzou, je-li čistá. Svíjela se do klubíčka jako ježek. Přála si být hlemýžděm schovaným do ulity. Zacházel s ní jako s novorozencem. Nemohl se jí nabažít.

„Uvolni se,“ opakoval. A potom: „Nemilujeme v kurvě to, co milujeme v sobě?“

Napadlo ho, že obráceně už to tak neplatí.

Cítila, že se s ním sblížila, a byla zmatená. Bála se něčeho, co nemohla překonat. Bylo to víc než rozdíl mezi omylem a hříchem a proviněním. Co to bylo, co je spojovalo? Přiměl ji, první ze všech, že se v ní probouzelo něco, co dosud neznala a co nemohla překonat. Nenáviděla ho za to. Byl mohutný, pohledný a cizí a přála si, aby jí tak zůstal. Chtěla si zachovat chladnou hlavu. Nedat se zlákat ani na chvíli. Kladla mezi sebe a hauptmanna zeď, která by ji oddělila od jeho slov i od toho, co asi pokládal za vlídnost nebo porozumění, družnost mezi důstojníkem a kurvou. Nestála o most, který mezi nimi stavěl svou řečností.

Ani se nepohnula. Všechny pohyby obstaral hauptmann Hentschel.

Odvalil se od ní. Odpočíval spokojen. Nechal si podat ručník.

Jsme všichni blázni, myslel si. Ležel a nepřestal ji při tom obejmout.

Poznamenal, že je lepší nic než špatná poloha. S děvčaty je to jako s injekcí u doktora. Musí nejdřív vydržet bolest, aby dosáhla bezbolestnosti.

„Zelené oči, nazrzlé vlasy,“ řekl. „Vím, do čeho bych tě oblékl. A z čeho bych tě pak svlékal. Nepotřebuješ zimní kabát?“

Pak řekl: „Víš, proč jdou vojáci s holkou nejraději před akcí? Nebo rovnou, když se vrátí z boje? Je to odměna, někdy záloha na odměnu, jediné, čím se vymykají ze závazků, které je poutají. K matce, otci, dětem, manželce, rodině, vlasti, starostem.“

Z polní kuchyně se ozývaly údery francouzského klíče na železnou tyč jako gong, které volávaly strážné k obědu. Měla hlad. Představu jídla. Horké polévky s opečenými kostičkami chleba. Hovězího s okurkovou omáčkou.

Ve dne v noci záviděla strážným jídlo.

„Jak ses sem dostala?“

„Přes tábor,“ řekla pro jistotu pravdu. Natáhla k němu ruku s číslem. „Včera jste tam fasoval kožichy.“

„Podívejme se! Proč tě tam poslali?“

„Zatýkali v Praze po atentátu na Heydricha.“

„To bylo ve dvačtyřicátém.“

„Jawohl,“ řekla.

„Nestačí ti tetování na břicho?“ Spočítal si v duchu roky, co už byla z domova.

Ztuhla; soustředila se jako v okamžiku bezprostředního nebezpečí a zachovala duchapřítomnost. Teď by ji mohl strach už jenom dorazit. Čekala ostražitě, jak hauptmann zareaguje. Dopustila se chyby, na kterou doplatí? Upíral na ni pátravě oči. Přemýšlel.

„Co se stalo s rodiči?“

„Myslím, že je zabili. Dali nás do tábora a mě pak poslali sem, s papíry. Má je oberführer Schimmelpfenig.“

„Jako nepřítel říše?“

„Nevím.“

„Nevypadáš jako podvratný živel.“

„Doufám.“

„V něčem neškodí být mladá,“ řekl. „Máš toho ještě hodně před sebou. Jistě jsi díky tomu unikla horšímu postihu.“

„Snad,“ řekla zas a dala si záležet.

„Heydrich o sobě prohlásil, že je nepřítel všech nepřátel, ochránce všeho německého,“ dodal spíš pro sebe. „Měla jsi ještě jiné možnosti?“

„Spíš ne.“

„Na tvém místě bych si na osud nestěžoval.“

Mlčela a čekala, co důstojník ještě řekne. Podvratný živel? Osud? Věděla, co bylo to horší, co ji mohlo postihnout. Tlouklo jí srdce, že je slyšela. Něco mu nasadila do hlavy?

„V lágru jsi pracovala?“

„Dělali na mně pokusy s rentgenem. Sterilizovali mě.“

Jeho pohled říkal, že chápe. Ale mohlo to znamenat i opak. Patřila k českému prostoru, ve kterém, jak se vyjádřil obergruppenführer Reinhard Heydrich, Češi nemají co pohledávat. Nevsadil by na Čechy po válce moc.

„Měli s tím atentátem rodiče něco společného?“

„Ne.“

„Nikdy nebudeš mít děti,“ řekl pomalu. „Možná, že je to štěstí. Pro ně i pro tebe.“

„Snad,“ opakovala.

„Měla bys být silná, abys vyhrála, co musíš vyhrát.“

„Jistě.“

„Musíš být silná a mít rozum, jestli chceš být šťastná.“

„Jistě.“

„Nechceš to?“

„Chci,“ lhala.

„Je mi protivné tě nutit.“

„Nemusíte mě nutit.“

„Zatím jsi měla štěstí.“

„Ano.“

Probíral se jí ve vlasech. Nenáviděla ten bloudící laskající prst a neměla odvahu před ním ucuknout. Myslela na to, jak ji laskal tatínek a jak ji česala matka jako malou holku; mazlila se s Ramonem. Vozila ho v kočárku, když byl malý, pyšná na to, že je starší sestra. Teď jí hauptmann pročesával vlasy všemi prsty. Cítila jeho nehty.

„Začali jsme něco, co nedokážeme dokončit. Uzavřou to za nás ti druzí. Bude to jiné, než jsme zamýšleli. Kdybychom vyhráli, smaže vítězství chyby, které jsme udělali. Vítěze nikdo nekárá. Takhle nám budou připomínat chyby, krajnosti. Je to jen to celistvé, co dává všemu hodnotu. Odsoudili jsme se k dlouhé bezvýznamnosti. Snad na deset, sto, tisíc roků. Bude nás rok od roku méně, za všechny zabitě muže. Budeme se muset smířit s cizinci ve vlastní zemi. Budeme zase známí tím, co dovedeme. Vyrábět auta, fotoaparáty, ledacos. Ale že by nám někdo věřil, nebál se nás? Pochybuju. Co ty? Otec znal Augusta Horcha, myslím, že mi po něm dal jméno. Začal jako dílovedoucí u firmy Benz & Cie. Svěřili mu výrobu automobilů. Tebe asi nezajímá kardanový pohon nebo pochromovaná ozubená kola v převodovce. Můj horch je z roku 1939. Už se nevyrábějí. Jestli nás vyhodí oba do vzduchu – neskončíme ani v muzeu.“ Odkryl se a odmlčel se.

Naslouchala vlkům v pustině. Hluku kroků na chodbě. Zvonečku Velké Leopoldy Kulikové.

„Nemusíš nic říkat, když nechceš. Nechci tě vyslyšet. To není moje věc. Ptám se jen ze zvědavosti. Máš sourozence? Sestru, bratra?“

„Měla jsem bratra. Oddělili nás, když jsme přijeli do lágru. Už jsem ho neviděla.“

„Jak je starý? Nevíš, kde je?“

„Nevím. Bylo mu třináct.“

„Třeba ho přidělili rodině, která ztratila dítě.“

„Je to možné,“ řekla.

„Byla bys ráda?“

„Byla bych, kdyby byl naživu.“

„Mohli tě taky přidělit do rodiny.“ Napadlo ho, co by asi dělala v německé rodině. Přijala by jeho rodina někoho, komu zabili rodiče za atentát proti říšskému protektorovi? Byla opravdu tak stará, jak říkala? „Učila ses tam venku něco?“

„Holičkou,“ plácla.

Naskočil jí obraz Slavomíra Slámy z jejich domu v Rybné a vzápětí zmizel. Pan Sláma se už v jedenačtyřicátém naučil německy, aby mohl stříhat vojáky wehrmachtu a Waffen-SS. Objednal si do oficíny německé barevné časopisy, mezi nimi Adler s obrázky letců a německých letadel, balonů a zepelínů. Letci na obálkách se smáli. Ramon stál před výkladem a okukoval je. To ještě všichni žili. Neměla panu Slámovi co vytýkat. Ležela nahá v posteli vedle německého hauptmanna. Nechala ho, aby se jí svěřoval s důvěrnostmi, které se svěřují jen kurvám. Radši neodpovídala, když nemusela, aby se neprozradila falešným porozuměním. Zapírala už sedmý den, že je Židovka. Stačilo, aby jí položil pár chytrých otázek, a měl by ji.

„Je to směšné, že na začátku tažení mě protivník skoro nezajímal. Zajímalo mě, o kolik se Německo zvětší. Vychutnával jsem, jaká přátelství nabízí válka. Jak člověka svlékne ze světských závazků a otázky peněz. Jak ochotné jsou ve válce ženy. Čím tě všechno zkouší, jestli obstojíš, co ze sebe dokážeš vydat. Na poslední dovolence v Berchtesgadenu jsem nejen nenašel kamarádova otce, jeho matku a sourozence a staré rodiče, abych jim sdělil, že jejich

dvacetiletý chlapec, nositel čerstvého Železného kříže, je v pořádku, nenašel jsem ani jejich dům. Byla tam díra po bombě. Teprve ji uklízeli. Trychtýř, jakých je po Německu víc než myších děr.“

Napadlo ji, že to je místo, k němuž se stahují a kam ustoupí jednoho dne, kterého by se chtěla dožít. Neudivovalo ji, že hauptmann opsal kruh a od zmínky o kasinu, palírně nebo co pro něj znamenaly polní nevěstince na východě, se v duchu i ve slovech přesouval do země za Odrou a Nisou, do svého rodiště, které se už nepodobalo ničemu, co znal. Cítila jeho únavu, co se s ním změnilo od chvíle, co přišel.

„Trochu se prospím. Máš něco proti tomu?“

Prostupoval ho klid, jaký přicházel po tom, co měl za sebou. Tak přichází k muži spánek, když se unavil tím, čím a jak chtěl. Možná jednou bude chtít takhle umřít. Myslel na důstojnost nebo ubohost smrti. Nemusel se ptát, kdy přijde jeho chvíle. Byla s ním nepřetržitě. V tom jí byl blíž, než tušil.

„Starej se mezitím o oheň, nebo taky spi. Jestli nechceš spát, za půl hodiny nebo za hodinu mě vzbud'. Můžeš se dívat na moje hodinky.“

Hauptmann už zpola dřímá. Jen matně zaznamenal její neklid, ale byl v ní už od okamžiku, kdy vešel, a přičítal ho svojí šarži a její nezkušenosti. Viděl, jak se jí ulevilo, když řekl, že se na hodinku prospí. Nerozladilo ho to, ani nepotěšilo. Zaháněl jen předchozí myšlenku na smrt. Rudý oheň z kamen a z roury jí zbarvil obličej, ramena, hrud' a ruce. Líbila se mu. Usínal s myšlenkou, že je mladá, že by si ji dokázal ochočit a vycvičit, kdyby na to měl čas. Nebylo by to špatné. Ausgesprochen gut. Vysloveně dobré.

Usínal s myšlenkou na Auschwitz-Birkenau, kde ji sterilizovali. V Auschwitz-Birkenau přespal z nutnosti. Nebylo to místo, na které byl zvědavý. Lágry byly historickou nutností, průvodním rysem

války. Téhle války, která byla totální, což zakouší na vlastní kůži. Na okamžik myslel na to, jak a z čeho žije manželka a co dělají děti. Díky rodinným statkům a samostatnosti, až chladu manželky si v tomhle ohledu nemusel dělat starosti. Nejlepší nevěry, jak už říkal jeho otec, jsou ty, o nichž manželky neví.

Už nepřikládala, jen vdechovala blízkost ohně a kouře. Dívala se, jak spí. Z nějakého důvodu myslela na jeho matku, rodinu, rodiče. Vybavila si při tom obraz matky čtyř vojáků wehrmachtu, kterou poslali do Terezína. Padli jí všichni synové, jeden po druhém. Když padl čtvrtý, ztratila tím i poslední zákonnou ochranu. Byli to po matce míšenci. Nosili stejnou uniformu jako hauptmann Hentschel i dva důstojníci wehrmachtu, kteří přišli do Terezína, když vyšlo najevo, že měli židovské babičky. Rozplynuli se v židovském moři, v oceánu popela, z něhož se ona zachránila do Nr. 232 Ost, aby se mohla dívat na brunátné, spánkem orosené tváře hauptmanna, na jeho kobří ruce, na kožich na dveřích, jeho Železný kříž a stužku, na prýmky hodnosti. Čekala hodinu, než začal pokašlávat. Takhle pokašlával tatínek, než se po obědě probudil. Spatřila ho v duchu, byl jako živý. Právě se vracel z kavárny Ascherman v Dlouhé třídě a nesl zprávu, že začínají transporty.

Tehdy jezdily Prahou od školy ke škole pojízdné rentgeny. Němci pod záminkou boje proti tuberkulóze sbírali data o rasovém složení obyvatelstva. První rasoví odborníci, které veřejnost viděla. Hlavní úřad pro otázky rasové a osídlovací podrobil obyvatelstvo hromadné prohlídce, aby obstaral vědecké podklady pro pozdější asimilaci. Byli skoro rádi, že tomu ušli transportem do Terezína. Vojáci SS a SA fotografovali děvčata od třinácti roků nahá a později se po nočních barech prodávaly jejich fotografie.

Už se probudil.

„Kapku jsem si zdřímnul. Kolik je hodin? Pojď ke mně.“

Bylo za pět minut čtvrt na jednu. Šla nazpět k posteli. Tělo hauptmanna Hentschela a lůžko voněly spánkem. Trochu se zpotil. Kdyby rozuměla jeho výrazu, četla by, co vyjadřoval. Zdál se nenasytný a nevyčerpatelný.

Měl hodinky junghans s černým ciferníkem a zelenými ručičkami s fosforem, který svítil.

Už viděla, jak se probouzejí muži po tělesném styku.

„Spím rychle,“ řekl. Byl jako rybička.

„Jsi tady?“ zeptal se za chvíli.

„Jsem,“ odpověděla.

„Ruku do ohně bych za to nedal. Díváš se na mě, jako bych byl někde v Berchtesgadenu.“

Lehla si vedle něho a zavřela oči. Mohl si s ní dělat, co chtěl. Nechtěla se na tom podílet víc než tělem. Slyšela, jak řekl, že se na něj dívá, jako by koukala do vody.

Bála se ho rozzuřit.

„To držíš nohy vždycky tak těsně u sebe? Nedokážeš se trochu uvolnit? Máš snad křeč?“ Také se mu nelíbilo, jak svírá ústa. Přijímal její dětinskost, ale nedovedl a nechtěl si připustit, že by se ho snad mohla štítit, a neuznával, proč by se ho měla bát. Spánkem se posílil.

Chtěl, aby se na něj posadila. Není tak špatné dívat se jí do tváře. Potom si ji obrátil.

„Mám radši, když na mě holka vystrkuje zadek než duši.“ Roštěm propadlo pár prskajících jisker.

„Je tu teplo,“ řekl. „Jsme tu jako v ráji. Nebo v pekle. Přijde to najedno.“

Hladil jí břicho, prsa. Dával najevo svou mužnost hlasem, pohyby. Cítla jeho dlaně a prsty na ňadrech jako vír, který ji stahoval, kam nechtěla.

Styděla se za svou obnaženost. Zkoušel, jak se jí pohupují ňadra. Spojoval v sobě neokázalé sebevědomí s blahosklonnou skromností. Ale nebyla v něm nízkost jako v ostatních, kteří spěchali na sebe i na ni. Hrubost, s jakou ji nutili k tomu, co musela. Dopřál jí i víc času, než se podvolila ke všemu, co postupně chtěl.

Zaslechli, jak se u sousedních kójí otevírají a zavírají dveře.

Hauptmann vstal a nahý přešel k oknu. Vánice už odešla za řeku. Dívala se na jeho obrovské tělo.

„Brzy se budeme bránit na Odře,“ řekl. „Pětašedesát kilometrů od Berlína. Mnoho psů zajícova smrt. Jsme tvrdý oříšek, nemají to s námi lehké. Ani my to nemáme lehké. Jsme veliká země, je nás devadesát milionů, ale jsme sami sobě největším nepřitelem. Vysvětlil bych ti, proč ustupujeme, kdyby ses o to zajímala. Jak řekl Fridrich Veliký svým generálům: Kdo brání všecko, neuhájí nic.“

Napadlo ho, že polní kurvičky si nelámou hlavu válčením. Nestarají se o strategii a taktiku, pozici boje, válku v zákopech za minovými poli, o operaci Barbarossa nebo Modrý plán, který ji nahradil, protože původní blesková válka nepočítala s ústupem. Patřilo už do letopisů, že na začátku tažení nedostali ani teplé šaty a boty, protože se počítalo, že do zimy budou doma. Kdo chce znát zimu, měl by strávit den na východě. Jak opakovaly svíčkové báby z matčina příbuzenstva: Wer andern eine Grube gräbt, fällt selbst hinein. Je tedy pravda, že kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá?

Usmál se: „A přitom, válka neválka, denně otěhotní na světě miliony žen. Víc, než kolik padne na všech frontách mužů. K tomu připočítej, že je pětkrát tolik zmrzačených než padlých. Kolik to jen znamená rozbitých rodin. Zmrzačeným velí slušnost uvolnit pole sokům a stáhnout ocas mezi nohy. Promiň. Vidím je, jak se děsí stmívání, přicházející noci, očekávání manželky.“

Pozoroval v šeru dne vlky. Myslel na to, co si ušetřila Lilo, až budou nepřátelští vojáci z východu, kde za sebou nechávala herrenwaffe čtyři pětiny spálené země, obtěžkávat statisíce německých dívek a žen, možná dětí. Nevynechal západní armády, Američany, Angličany a Francouze nebo Indy. Za devět měsíců po válce se narodí v Německu mnoho barevných dětí. V armádním bulletinu už psali o znásilňování nezletilých. Hauptmann Hentschel uvažoval odlehle o hanbě spojené s válkou a tělem. Kdyby chtěl být o stupeň otrlejší, mohl si myslet, že by se možná vyplatilo nevyřazovat zařízení jako Nr. 233 Ost z provozu. Mohou – pro změnu – sloužit dalším vojskům. Napadlo ho, mají-li Američani nebo Angličani podobné instituce. Asi ne. Japonci ano. Usmál se v duchu. Po pravdě mu to nepřipadalo tak směšné. V myšlence přeskočil na další možnost a na jiná zařízení, odkud se doplňovaly zásoby říše, jako kdysi obilí z egyptských sýpek v sedmi hubených letech po rocích hojnosti; přišlo mu na mysl zařízení, odkud budou mít jeho vojáci zimní výstroj, ne tak vzdálené tady odtud. Kolik vlaků by bylo zapotřebí, aby odvezly všechno. Trvalo by to týdný. Viděl největší sklady, jaké kdy zaznamenal.

Je možné, že to nazrhlé dítě mu nasadilo do hlavy myšlenku, které ho mohou spíš rušit? I to bylo směšné.

„To nejhorší jsou tu mrazy.“

Pro ni to nejhorší v Polsku nebyly mrazy. Otočil se od okna.

„Budeš mít hezké vlasy, až ti dorostou. Mám rád zrzky. Máš vlasy po matce nebo po otci?“

Vteřinu hledala odpověď. „Po babičce z otcovy strany.“

„Jak se jmenovala?“

„Ilza.“

Hauptmann Daniel Auguste Hentschel se začal oblékat.

„Zapal svíčku, nevím, kde mám boty.“ Byla ráda, že už odejde. Snad jí už dnes madam Kuliková nikoho nepošle. Hauptmann si nejdříve oblékl triko a košili. Potom kalhoty. Zastrčil podolek. Utáhl opasek. Dovedla si ho přestavit, jak velí svým vojákům; obr, který nese hlavu na krku jako horu. Němec, který se narodil s výsadou být Němec. Oči posazené široko od sebe. Zarostlý býčí krk. Ostrý nos.

Nechával ji ležet. Neřekl, aby se oblékla. Přešel několikrát napříč kójí, pár kroků tam a zpátky. Zkoumal trámy u stropu. Odhadoval, jak rychle by se odtud v případě nouze dostal? Zase vyhlížel oknem. Pokud nepřijde, aby si ji vzal ještě jednou, tak na tom nesejde.

Myslel na to, že nepřítel se přiblížil na dostřel. Teď jsou slyšet děla, zítra to budou kulometry. Kde jsou ty doby, kdy postupovali s větrem v zádech. Teď ustupují. Ženou je, odkud přišli. To se té malé kurvičky nedotkne. Nebudou se muset obtěžovat ani stahováním a výměnou vlajek.

„Domovem je tu mlha. Nebelheim.“

Viděla, že si nevzal svetr. Ležel na židli. „Svetr ti tu nechám. Mám dva.“

„Děkuju. Mám se obléct?“

„Vem si ho na tělo. Tak to dělala Lilo.“

Z postranní kapsy kabátu, který už měl na sobě, vytáhl plnící láhev. Odšrouboval uzávěr. Opasek s pouzdrem pistole nechal viset na háku.

„Obléct se můžeš,“ dodal. „Když nechceš, nemusíš. Hezky se na tebe kouká, když nemáš nic na sobě. Nemáš ničeho moc.“

„Ne,“ řekla skoro proti své vůli.

„Máš něžné tělo.“

„Nevím.“

„Mohla jsi být i chlapec.“

„Měla jsem bratra,“ řekla.

„V tom jednom směru nejsi chamtivá, jak bys mohla.“

„Nevím,“ opakovala.

„Bylo by hezké, kdybys byla lačnější.“

„Řekl jste, že jsem mladá.“

„Jsi hořkosladká. Příště mi posloužíš líp.“

„Ano,“ řekla.

„Měla by ses snažit. Neumíš se uvolnit? Odpoutat se od všeho? Patří to k domu, abych tak řekl.“

„Budu se snažit.“

Použila téhož slova jako důstojník. Vybavila si v duchu otce. Kdyby ji viděl s hauptmannem wehrmachtu, v jeho obrovském svetr, který si navlékla na holé tělo. Překryl jí klín až ke stehnům. Znamenalo by to pro otce větší potupu, než kdyby ji viděl mrtvou? Zabil své tělo, ne náboženství svých otců. Podle jeho vyznání se zkurvila a byla mrtvá. Kdyby její rodina žila, byla by i pro ně mrtvá. Kdyby její rodina žila, byla by i pro ně mrtvá zaživa. Neznali by ji. Nikdo z rodiny by na ni už nepromluvil. Vyvrhli by ji ze svého středu jak prašivou ovci. Ve své duši by ji pohřbili. Netruchlili by po ní, nemodlili by se za ní. Měla snad být radši, že už nežijí? Cítila na sobě drsnou huňatou vlnu, bylo jí teplo a věděla, jak jí svetr poslouží. Předpokládala, odkud ho hauptmann měl? Věděla, odkud měl kožich, odkud odvážel pláště a kožichy a šály. Uvěřil by jí tatínek, kdyby mu lhala, že chtěla být radši mrtvá? Dopustila se hříchu tím, že chce žít?

„Napiješ se se mnou?“ zeptal se hauptmann.

Nalil si kalíšek. Vypil ho naráz. Nalil ho znovu a podal jí ho. Přitukl si s ní lahví. Nevěřil, že stromy v Německu porostou do nebe. Zacházel s ní, jak s ní v bordelu ještě nikdo nezacházel.

„Němci a smrt jsou věrný manželský pár. Padli jsme si do očí. Láska na první pohled.“

Stála ve svetru u postele. Její tělo s uspokojením odpovídalo na teplý dotek vlny. Vypila kořalku naráz jako hauptmann. Rozkuckala se. Hauptmann se smál. Byl to prsní smích, hluboký a drsný jako jeho hlas. Měla pocit, že jí v hrtanu hoří. Prudce se nadechla.

Znovu si nalil a polkl na jediný doušek. „Včera jsem zabil Rusa, který mi před očima zastřelil kamaráda. Vzal jsem pušku a praštil ho po hlavě asi patnáctkrát. Ve vzteku se nekontroluješ. Co je horší, než když vedle tebe padne spolubojovník?“

Předpokládal, že je na jeho straně? Všichni esesáci v lágrech i vojáci wehrmachtu předpokládali, že ponížení si smějí pokládat za čest oceňovat a obdivovat své pokořitele. Byl to jediný odlesk velikosti, který na ně mohl padnout, než zahynou.

Na kazajce hauptmanna se skvěl Železný kříž. Kdoví za co. Byl v Auschwitz-Birkenau pro podíl na kořisti; v těch obrovských skladech, kde bylo všechno, o čem si matka, otec, babičky a tety a bratr a strýcové mysleli, že je nezbytné k životu, a co z nich stáhli. Tím na něm lpělo, co bude lpět na Německu do konce všech časů.

Když si nalil počtvrté, řekl: „Někdy i Němec zapomene, že je Němec.“

Nevěděla, proč to řekl.

„Máte tu vojenskou prodejnu? Někde v nevěstincích jsou prodejny.“

„Tady ne.“

„Nechám ti tu pár marek. Třicet, stačí?“

Polil ji stud, stejný druh hanby, jako když před ním stanula nahá. „Dal jste mi už svetr.“ Jeden šikovatel jí tu nechal gumovou zahřívací láhev.

„A co?“

„Nesmíme si říkat o peníze.“

„Pokud vím, nemusíte je odmítat.“

Položil na židli tři desetimarkové bankovky. Bylo vidět, že ji nechce urazit. Neřekl, co měl na jazyku: Kdo jde ke kurvě, je už taky trochu prostitut. Nesmí se to tak brát. A ani ona tu nebude věčně. Ať ji třeba propustí nebo zastřelí. Byl na odchodu. Nemusel si už dělat iluze.

„Příště ti přinesu pytlík prosa. Musí ti kručet v žaludku. Nehodlám si sám vařit.“

Zarazilo ji slovíčko příště. Řekl to už podruhé. Usmál se. Sáhl jí na špičku nosu. Přijde zas, jak jen to půjde. Rychle se oblékla.

Všimla si, že venku ustal vítr. Hledala v mracích neviditelné slunce. Vločky na okně zářily jako květy.

Opásal se, zavřel přezku a upravil si pouzdro s pistolí. Měla stejně unavené usoužené oči, jako když přišel. Neušlo mu to. Kolik Magdalén už spatřilo světlo světa? Strop a trámy byly nízké, dosáhl na ně, když se narovnal. Držely pevně. Mohl by přijít o Vánocích.

„Chceš se mnou oslavit Nový rok? Vystřelím před statkem červenou světlici, abys věděla, že jsem dorazil.“

Pak se zeptal: „Co je to, co máš v očích? Nenávist nebo jen chlad?“ Sklonil se k ní, blížil se obličejem k jejímu.

„Nesmíme se líbat,“ opakovala znovu.

Náhle nevypadal ani tak obrovský, ani tak laskavý, jak chtěl. Řekl, že mu nejde o to, co nesmí, ale o to, co chce na jeden půlden. Pár vteřin, než se vzpamatoval, se na ni díval spíš jako na milenku než na polní kurvičku. Nepoznala to. Udělala už víc než sedmdesát zkušeností jako polní nevěstka, ale ani jednou jako milenka. Neodvážila se odtáhnout od ruky, kterou ji vzal kolem krku, aby ji mohl políbit.

„Musím přiložit, aby nevyhaslo,“ řekla.

Nebylo jí příjemně, že ji líbal. Každým dotekem jí připomínal, kdo je kdo, na dotek na rty byl odporný. Zrzka vyprávěla, jak si v kabaretu opilci namlouvali muže převlečené za ženy a někdy to nepoznali, ani když se ve tmě svlékli. Kalíšek, o němž jí vyprávěla madam Kuliková, měla po svých sedmdesáti zkušenostech plný, ale neměla ho komu vrátit. Připadala si jako lesklé ryby, které esesmani z Auschwitz-Birkenau lovili na Harmenzách na dlouhý vlasec; mokrá a už dopředu mrtvá. Pokaždé se přiměla, aby pro soulož nebo cokoli, co se tomu podobalo, už dopředu odumřela, jako by to snad ani nedělali s ní, ale s někým, koho z ní vytáhli jako ryby z vody. Se skelnýma očima, s otevřenou tlamičkou, v dásni zkrvavený háček, už napolo leklou.

Zahlédla svou tvář v zrcadle za hauptmannovými zády, přepadlou, se zhrublými rysy, ve kterých se sotva poznávala. Měla být ráda, že se na ni nazpět nedívá zvíře, jakmile hauptmann odejde, osahá si celé tělo, aby se přesvědčila, že má ještě svou kůži, ne zvířecí srst.

Pořád váhal s odchodem. Už byla netrpělivá. Nesměla to dát na sobě znát.

Vytáhl z kapsy pouzdro na cigarety a zapálil si tenkou junu za palovačem. Jak se rozkročil, napadal zase trochu na levou nohu.

„Chytá a hoří,“ pochválil si. „Alespoň něco ještě funguje. Kouříš?“

„Ne.“

„Zkoušel as to?“

„Jako dítě.“

„Chceš?“

„Děkuju, ne. Vážně ne.“

Díval se na žhnoucí rouru a zkoumal ji, jako by se na ni díval poprvé v životě. Na něco si vzpomněl. Usmál se.

„Nebudeš tomu věřit. V ležení máme kamna s rourou jako tahle a v rouře myš. Kdykoli zatopíme, myš se schová. Nikdo neví kde. Jakmile roura vychladne, myš začne škrábat. Musí to být židovská myš. Nestačí asi jen vůle k životu. Nebo se příkrčit před úpalem. Myš musí být chytrá a mít štěstí, jinak nepřežije. Člověk by se měl učit i od myši.“

Viděl, jak zrudla, ale pokračoval. „Líbíš se mi, když se rdíš. Jak vidíš, nemůžu se s tebou rozloučit. Rád bych tě pozval na pivo do hostince u nádraží. Zkusím to, jestli tě se mnou pustí. Mají tam české pivo. Pověz, píšeš si s někým?“

„Ne.“

„Chtěla bys po mně někomu něco vzkázat? Někoho vyrozumět?“

„Děkuju,“ řekla, „ne.“

Sklopila oči. Cítila, jak se chvěje. Proč použil výrazu „židovská myš“?

Položil jí prst na ústa. Ucukla, viděl, jak se polekala, ale nedal to na sobě znát, aby ji nevyplašil ještě víc. Tázal se sám sebe, proč mu tolik záleží na tom, aby si naklonil prostitutku, kterou už měl.

„Zpronevěřila by ses něčemu, kdybys mě na rozloučenou políbila?“

Poslechla.

Pak řekl: „Všechno je to scheißegal. Žij blaze.“

Vzal si své žluté kožešinové rukavice, dlouhé až k lokti. Ty snad ze skladů v Auschwitz-Birkenau nebyly. Byl náhle rozmrzelý. Natahoval si rukavice. Ruku jí tedy nepodá? Mrzí ho, že si zadal? Zašel se svou dvorností moc daleko?

Napadlo ho, s jakým tuctem vojáků tahle hubená, usoužená kurvička půjde zítra, pozítří, každý další den, než ji zlikvidují. Nepochyboval o tom, že se opotřebuje. Životnost polních nevěstek

je kratší než životnost vojenského motocyklu. Myslel už na svého horcha s opancéřovanými boky. Dneska je tady, zítra kdoví kde. Takový je osud důstojníka ve válce. Žít z hodiny na hodinu, ze dne na den. Zrovna tak žije kurva.

„Jsi opravdu ještě dítě,“ dodal.

Nasadil si čepici. Ruce už měl v rukavicích.

Zmenšila se. Stáhla hlavu mezi ramena. Všichni se stavěli navenek mužní a velkolepí a zevnitř byli nejistí a malí. Jejich porozumění bylo falešné a povrchní. Prohlubně v jeho tvářích jí připomněly, jak ráno vstoupil zmrzlý. Teď už byl duchem jinde. Odcházel, jak přišel. Jen místo ze zimy do tepla z kóje do mrazu. Než zaklapl dveře, otočil se – přemohla ji hrůza, čím ji zaskočí, překvapí nebo obviní – a ještě řekl: „Máš krásné zelené oči.“

To jí už zůstalo. V Nr. 232 Ost jí od návštěvy hauptmanna Daniela Augusta Hentschela říkali Krásné zelené oči.

V noci padal sníh. K zemi se řinuly černé vločky, které budou ráno bílé. Kdo ví, jak se dostal hauptmann Daniel Auguste Hentschel ve svém neprůstřelném čtyřsedadlovém horchu zpátky k jednotce. Ve tmě sníh svítil. Voda v kádích už nerozmrzala. Dřevo začalo pukat.

Velká Leopolda Kuliková nabrala mohutný doušek vzduchu do své ještě mohutnější hrudi. Tvrdila, že vůně, kterou tu vdechuje, nemá srovnání s žádnou jinou. Snad by tu i růže nebo konvalinky voněly jinak, než jako na to byly zvyklé doma.

Po ranním apelu to tu vystříká voňavkou. Dostávaly z Auschwitz-Birkenau tutěž, kterou sonderkommando vystříkovalo plynovou komoru a podzemní svlékárnu, aby zabránilo podezření nově přichozích.

Nahá pořád ještě nevypadala nejhůř, říkalo jí zrcadlo. Nahota pro ni měla hypnotické účinky. Inspirovala ji k něčemu, co by ne-

dovedla vysvětlit. Obnaženost jí dovolila pozapomenout, kde je. Vadil jí mráz. Vzpomněla si, že v Koperníkově 19 měli páva, který na hosty v zahradě křičel. Koutkem oka zahlédla oberführera Schimmelpfeniga.

„Kde je ta nezletilá?“ chtěl vědět.

Madam hned uhodla, že se zajímá o Kůstku. Potřeboval znát, jak holky v Auschwitz-Birkenau sterilizovali.

„Čtu ti myšlenky,“ řekl výhrůžně.

Strážní zpívali *Heilige Nacht*, latrína páchla nehašeným vápnem a vodou. Lidskými výkaly. Mužské hlasy obsáhly stesk, to lepší, co v každém esesákovi vyvolala vzpomínka na domov, na dětství, rodiče nebo prarodiče. Blízko statku vyli vlci. Chvillemi se zvedl vítr a zahučel, doprovázel a podbarvoval zpěv strážných.

„Ty pláčeš?“ zeptala se Krásky.

„Ne kvůli tomu,“ řekla Kráska.

Kráska měla už třetí den průjem.

„Myslím na matku,“ řekla.

Zdálo se jí to sto roků od vojáka, který chtěl, aby mu v kóji zpívala. Viděla v duchu, jak si zouval boty. Byl to jen zlomek myšlenky.

Daly se rozlišit hlasy jednotlivých strážných, ty hluboké a ještě hlubší, ty vysoké a ještě vyšší, jako by to zpívaly děti. Byl to hřích, že si vzpomněla na svého malého bratra? Padal sníh. Zrzka a Maria z Poznaně nastoupí ráno v pět na dvůr, aby odklidily závěje kolem latríny.

Dvanáct: Erich Baldur Hoffstangel, Horst Meiner, Albert Bonser, Franz Barlow-Krasinsky, Friedrich Zednick, Egon Klaus Wachenfeld, Bruno Kaiserhoff, Ralf Möhler, Erik Grosser, Manfred Gans, Siegfried Drumm a Wolf Muntz.

Viděl jsem sám sebe jako polní holku, která se dává za to, co potřebuje, aby žila, jako matka potřebuje mléko pro své dítě, sta-

řec vzduch a slepý světlo nebo alespoň sluch a hmat. Nepomohlo mi srdce, svědomí, jen rozum. Používal jsem svoje tělo jako lano, po němž se chci vydrápat. Jako sílu, kterou má pradelna v pažích, zádech a kolenou u necek od osmi do dvou nebo do tří, jako houževnatost, kterou musí mít horník, když kutá uhlí, skrčený a pokroucený. Přežije silný, podlehne slabší. V Kústce jsem obdivoval i to, pro co bylo snadné jí opovrhovat. Něco v ní mě povzbuzovalo a zároveň jsem ji litoval. Nechtěl jsem, aby to vycítila. Nenáviděl jsem, co musela dělat, a nemohl jsem na to přestat myslet.

Oberführer si ten první pátek prohlédl její papíry z Auschwitz-Birkenau. „Na feldhure jsi hodně nesmělá.“

Jedenáct: Baldur Winter, Wolfgang Werther, Rainer Fuchtwangler, Amos Kimmel, Franz Übereither, Lorenz Schönbert-Berlinsky, Hanke Klein, Adolf Sauckel, Hans Konrad Fritsche, Arnold Bohlen a Gerig Worell.

„Taky jsem nechtěla jíst trávu,“ řekla Velká Leopolda Kuliková.

Někdy vyslovovala pomalu, skoro s omluvou. Odstín hlasu madam naznačoval víc než slova, která v jejím hrdle zněla, jako když našlapuje do šterku.

Oberführer Schimmelpfenig na apelu vyhrožoval, že nechá do Nr. 232 Ost přivézt Cikánky. Ví přinejmenším o pěti nevěstincích v Besarábii, kde už Cikánky slouží.

„Tady nikdo není nepostradatelný.“

Kdekdo po ní mohl po válce plivnout. Jestliže bylo chování Němců odporné, jaké bylo její chování, bála se něčeho jiného než otázky, proč se nebouřila, proč si to, jako tolik jiných, dala líbit? Nepřihlásila se do Nr. 232 Ost dobrovolně. Platili jim? Museli vojáci přispívat na soulož do armádní pokladny? Kolik? Půldruhé marky? Nemusela se bát, že otěhotní? Jak spolehlivě ji sterilizovali? Hodnotila každý den svoje tělo, aniž hodnotila těla těch druhých.

„Víš, jak to je,“ řekla mi v záři po válce Kůstka.

„Nevím,“ odpověděl jsem. „Třeba ani nechci vědět.“

Počasí nám šlo na ruku. Už měsíc bylo v Praze hezky.

Posuzovala každý den své tělo, jako předtím, aniž posuzovala těla druhých. Bylo pro ni pořád všechno dvojnásobné? Prosáklo ji to jako vůně, která neodchází?

Myslela na to, jak se zabil tatínek. Někdy nebylo v drátech dost proudu. Lepší to bylo, když přšlo.

„Mám toho dost,“ řekla Estela. „Ty ne? Bylas s tím důstojníkem...?“

Estela přece věděla, s kým byla. Proč se ptala?

Mýdlo bylo hrubé, podlouhlá dvojitá kostka na praní prádla s drsnými zrníčky písku. Omyla ze sebe pot, vůni a kolínskou hauptmanna Hentschela. Kostka jí několikrát vyklouzla a ona ji chytala na dně kádě. Oberführer řekl, že je to stejné mýdlo, jakým se mydlí vojáci.

„Je ti zima?“ zeptala se Estela.

„Ani ne,“ lhala Kůstka.

Vyčítala jí Estela, že byla jen jednou? Musely to vzít za ni? Nerozhodovala o sobě přece sama, bylo to na madam Kulikové, s kým ji pošle. Nechtěla si přehrávat každé hauptmannovo slovo.

„Naučila jsem se to počítat – časem. Ne těly. Kolik hodin mi ještě zbývá. Jako když perou pradleny, fárají havíři, předou tkadleny. Holky v pekárně zadělávají na chleba.“

„Možná.“

„Kdyby chtěl někdo vědět, co jsem se naučila, odpověděla bych lhát a umřít.“

„Ještě jsme neumřely.“

„Dvanáctkrát denně,“ řekla Estela. „Dneska patnáctkrát. Bolí mě třísla.“

Pak řekla: „Nevím, kde je moje rodina, co se s nimi stalo. S otcem, matkou a sestrou. Topím to ve lži. Jako sebe.“

Voda šplouchala. Estela teď nelhala. Kůstka zbystřila. Dalo se tušit, čím se Estelina důvěrnost napájela. Obou se dotklo cosi, co o sobě nechtěly vědět.

Kůstka se na ni podívala. Z Estelina hlasu zněla ozvěna, kterou slyšela zevnitř sebe samé. Předtím Estela o rodině nemluvila. Bylo lepší vědět, že už jsou mrtví, nebo se zmítat v nejistotě, jejíž ohlasy zaslechla v šepotu Estely? Odkládala svoje pochyby na později už od prvního dne, co přijela s rodinou do Auschwitz-Birkenau. Odtud se to zdálo daleko a dávno, ale nebylo to ani daleko, ani dávno.

Kádě stály asi v třímetrových rozestupech. Slyšely hlasy ostatních. Nezáleželo na tom, odkud která přišla, z jaké země, z jakého kraje.

V šesté kádi někdo zpíval. Zrzka? Popěvek o lačnosti těla, o bílé krvi muže. Že se jí chtělo.

Estela se omývala velkou mořskou houbou, kterou přivezl nákladák z wehrkreis. Používali ji vojáci a oberführer na mytí auta.

Kůstka měla uši plné vody.

Na dvoře zpívali vojáci, připravení k odjezdu, píseň o Hitlerovi. Slyšely je hajlovat, třikrát, ještě třikrát.

Estela šeptla: „Jsou to prasata.“ Měla strach, že se nakazí z vody, když, doufejme, dosud neonemocněla stykem s vojáky.

„Oni si to myslí o tobě,“ řekla Kůstka.

„První den jsem měla pocit, že jim lžu. Měla jsem hrůzu, jak jsem vinna. Kdyby mě někdo nařknul, že jsem ti ukradla nos mezi očima, a obě jsme věděly, že to není pravda, protože ho máš mezi očima a můžeš si na něj sáhnout, stejně se cítím vinna. Nemůžu to ze sebe vymýtít. Nemusím nic udělat a cítím se provinilá.“

Cítala zase tu nevysvětlitelnou blízkost Estely, kterou si uvědomovala, i když se jí vzdalovala. Věděla, co to je, cítila se vinna i tím, co neudělala a co by snad dokázala udělat, ale k čemu se – bohužel nebo bohudík – nedostala. Spojovalo je to, kromě toho, co řekla Estela o rodině, která se někam ztratila. Nebyla snad pravda, že kdo se bojí, ví proč? Měla to Estela v očích, jako že jedna a jedna jsou dvě? Chtěly přesvědčit Němce, že jedna a jedna jsou tři? Nebo pět? Němci nebyli tak hloupí.

„Nevěděla jsem do poslední chvíle, že mě přidělí sem. Mluvili o Festung Breslau, o Hotelu pro cizince, o pajzlu pro totálně nasazené dělníky. Někdy jsou pufy pro Waffen-SS přímo v lágrech. Jsem skoro ráda, že o sobě nemusím sama rozhodovat. Řekli mi, že budu dělat animírku. Nevěděla jsem, co to je. Stačí, abych byla živáček, řekl ten hlavní oberführer. Asistovala mu kurva, kterou propustili ze Spandau. Jak ti je?“

„Jak by bylo?“ zeptala se Kústka. „Dobře.“

„Do srdce nikomu nevidíš. Na tom svět nestojí.“

Pak se zeptala: „Předtím nebo potom?“

„Zavírám oči,“ řekla Kústka. „Nechci nikoho vidět.“

„Copak to jde?“

„Někdy.“

„Nevěděla jsem, jaké oči má ďábel. Jeho bratři, bratřanci. Že ďábel má vojenskou hodnost, od obersoldáta k oberführerovi. Že nosí spečené ponožky anebo onuce, zasmraděnou uniformu a nemyje si ruce ani nohy. Měla bych se učit zavírat oči jako ty.“

O Estele se říkalo, že čeká na dva vojáky od minometů, kteří se o ni dělí. Buď nevěděla, který je který, nebo to věděla dobře. Už to, že to vzešlo od Marii z Poznaně, stačilo, aby o tom pochybovaly. Marii se říkalo Ropucha. Měla studené rty, a jak se vyjádřil jeden voják, všechno, co mělo být naopak, chladné jak psí čumák. Jak

může být holka mezi nohama ledomorna? Když přišlo na vášeň, mohla o ní leda mluvit. Byla mazaná i hloupá, jak řekla Vysoká. Co jí nenadělila příroda na kráse, vynahradila si na proradnosti. Střež se ošklivých lidí, tvrdila Vysoká. Nejhorší je se do některého z vojáků zakoukat. Ti, co sepsali regule, věděli dobře, proč se poměr, který by trval, stejně jako líbání, zakazuje. Není to nebezpečné, mít takhle černočerné vlasy a skoro knírek pod nosem? Měla za tatínka a maminku havrany? Kdoví, koho měla za matku a otce, vyslovila se na latríně Maria z Poznaně k Zrzce v přítomnosti Chytré a Vysoké, takže radši sklapla. Třeba to oberführerovi dojde.

„Obersoldát, co mi řekl, že mám oči jako černé kafe, už to má za sebou.“ Neřekla „dobře mu tak“, ale zaznělo to v tom. Z Estely dýchalo něco, čemu Kůstka nerozuměla.

Voda v kádi byla už kalná. Na povrchu pluly skvrny vazelíny. Nečistota smytá z povrchu kůže, z pórů, z nehtů. To špatně rozpustné.

„Připadám si oteklá,“ řekla Estela.

„Nic na tobě nevidím.“

„Jako by mě stvořili z vody místo z krve a masa.“

„Stvořili tě z krve a masa.“

„Ze sliznice a žláz,“ opravila ji Estela.

„Vypadáš normálně.“

„Jako jezero nebo moře, když přeteče.“

Pak řekla. „Snad jsou to normální výtoky.“ Už třetí den se jí zdálo sen, že ji rozťali sekerou, středem lebky, těla až k rozkroku, a obě poloviny žijí a na zbytek noci se spojí, a ona jde do kóje.

„Dovedu už předstírat, co se mi zachce.“

„To mně nejde,“ řekla Kůstka.

„Jsem oteklá jako voda,“ opakovala Estela. „Máš taky dojem, že v tobě mrzne i krev?“

Vylezly z kádě. Utíraly se rychle, aby se zahřály.

V neděli dostaly rozkaz kopat studnu. Vodu z cisterny dostanou stráže. Mohou si rozpouštět na kamnech sních.

Seděla na latríně vedle Estely. Věděly, že by bylo dobře si pospí-šit. Mrzlo. Zřetelně sem doléhalo vytí vlčí smečky, docela blízko. Někdy cítila blízkost k vlkům, aniž si to mohla vysvětlit nebo to omezit na závist k jejich volnosti, nezávislosti, krutosti, s jakou lovili nebo se bránili. Pociťovala něco staršího, než kam sahala paměť, pouto, kterému nerozuměla. Naslouchala jejich vytí, které znělo chvíli jako volání nebo nářek anebo výzva, cosi šíleného, vítězného a nepochopitelného. Mohla si domyslet, že vlk odpovídá jinému vlkovi ve smečce, nebo sólo. Záviděla jim srst, která je chránila před mrazem. Na vteřinu měla dojem, že ucítila v nose pachutí vlčiny. Vlhkost ledového povrchu sněhu.

Vlci ovládali obrovské území za lomem. A na další zlomek vteřiny si přála být vlčicí.

Estela do ní rýpla: „Probud' se, chceš tady zmrznout?“

„Všechny se bojí,“ řekla Estela.

„Máš strach, že tě některý odstřelí?“

„Nevím.“

„Bojíš se, co bys mohla udělat?“

„Co?“

„Nevypadáš ustrašená.“

„Snad to skončí dřív.“

„Zvykla sis?“

„Jako na nemoc.“

„Jak to myslíš?“

„Můžeš s ní žít.“

„Jsi chytrá.“

„Kdybych byla, nebyla bych tady.“

„Kdybys nebyla, nebyla bys už.“

„Není to chytrost.“

V pohledu Estely byla zvědavost, než pohasla.

„Jako krysa, která má zuby a hryže. Jako veš, pijavice, prase. Tak mi připadají vojáci. Potkala jsem jen dva slušnější. Dělán ze sebe němou.“

Nevyslovila, nač myslela v souvislosti se zuby. Sáhla si dlaněmi na třísla.

„Ještě abych dostala kýlu, jako moje maminka. Bud' mám průjem, nebo nemůžu jít na stranu.“

„Slušnější?“ vracela se Kůstka k tomu, o čem se Estela zmínila.

„Vyprávěl i o Anapurně v Himálaji. Při sestupu všichni, kromě něho, umřeli vyčerpáním. Ani to nezaznamenal. Soustředil se jen na sebe, aby přežil. Přišel na to až dole.“

Pak řekla: „Jsme na tom stejně.“

„Myslíš?“ zamlouvala to Kůstka.

Něčím se přitahovaly. Lišila se Estely naděje od její? Bylo to to poslední, čím mohla být pro Němce užitečná?

„Kde se to zvrtilo?“ zeptala se Estela.

Jaké mamince se narodila, uvažovala Kůstka. Jakému otci? Připadaly si obě jako uhasínající jiskry.

„Nechci umřít,“ řekla Estela.

„Neboj se.“

V noci Estela řekla: „Jsem ráda, že jsme spolu.“

„Jsem taky ráda,“ řekla Kůstka.

Lhala? Bylo jí to jedno? Třeba zítra už spolu nebudou. Nemohla usnout. Připadala si obalená houstnoucí pavučinou, z které se už nevyprostí.

„Proč se člověk narodil?“ vydechla Estela.

Ráno bylo slunné a jasné.

„Vím, jak se cítila Krikri,“ řekla ráno Vysoká u kafe z pražených žaludů. „Jednou mě chtěl jeden z einsatzgruppen zastřelit. Už mačkal kohoutek. Stačilo, abych se smála, a přestal být mužský, ačkoli moc nebyl ani předtím. Vrazil mi hlaveň pistole mezi prsa. Říkala jsem si: To je ono. Už jsem mrtvá? Teď. Mělo to nějaké zpoždění. Nejdřív jsem se zděsila. Pak to ze mě vyšumělo. Nic zlého jsem najednou necítila. Žádnou úzkost, hrůzu nebo strach nebo bolest. Proplovala jsem tichem, jaké jsem ještě nezažila. Vplouvala jsem do nejšťastnějšího života, jaký jsem si ani nemohla představit. Vádilo mně, že už nebudu. Čekala jsem, až vystřelí. Byla přede mnou nádherná, nekonečná ledová pláň. Snad ráj. Nebo peklo? Nevím. Bylo mi dobře. Žádná bolest, výčitky, strach, že hřeším nebo něoho nenávidím. Už jsem se nebála, co nebo koho zrazuju. Měla jsem mateřský pocit vůči všemu a všem. Laskavost, jako bych ji pila nebo ji vysílala očima jako paprsky. Nechtěla jsem, aby to přestalo. Pak jsem cítila, jak odtáhl pistoli. A bylo to zase nazpět, kde to bylo předtím, když se rozzuřil. Nakonec se mi div nerozbrečel, takže jsem mu pomohla z bryndy.“

Než odešel, řekl, že měla štěstí. Chtěl jí ustřelit prsa, pak vystřelit oči a udělat jí z hlavy dvě půlky. Tak to řekl. Scheiße, mlel.

„A byla jsem zpátky oběma nohama na matičce Zemi.“

Vysoká si pamatovala na bohatou kamarádku, se kterou chodila do školy. Byly stejně štíhlé, brala Vysokou v jejich městečku do módních obchodů. Tam si zkoušely šaty. Někdy chtěla přítelkyně, aby si je na sebe vzala Vysoká, a pak si je koupila.

Když bylo Vysoké čtrnáct, přestalo ji to bavit. Spočítala si, že si v drahém obchodu nekoupí nakonec ani ponožku.

„Co asi ta bohatá fíflena dělá? Chodí s německým důstojníkem? To by jí bylo podobné.“

Připomenulo jí to přítelkyni, která si domluvila schůzku s holíčem, na tu první nepřišla. Na tu druhou se nedostavila, protože ztratila cestu do domluvené restaurace. A na tu třetí nepřišla, protože byla těhotná. Řekla, že neví, jestli je to jeho.

Představovala si její elegantní prádlo, stejně elegantní milostnou ložnici.

Pak se zeptala: „Holky, myslíte, že máme každá, co si zaslouží?“

Potom řekla: „Vím, proč ještě vegetuju. Jsem duchapřítomná.“

Kdoví, co jí šlo hlavou.

Vysoká pocházela z města, kde žily nejrůznější národnosti a rasy společně, a rasové učení Němců pokládala za chiméru.

„Jdou za něčím, co vidí, ale my nevidíme. Vidí duchy a obludy. Zešíleli.“

Jak říkal Napoleon, na bodácích se dá jen sedět.

Čím byla Velká madam Kuliková starší, byla přesvědčenější, že – pokud jde o muže, ale ženy nevyjímaje – čest a důstojnost procházejí tělem ženy jako tmavým tunelem, v němž mizí. Měla řadu možností, jak to vyjádřit, nejenom slovy. Major si k ní nechodil pro mravní lekce. Byla poslední, s kým mohl dát průchod své prostopášnosti, ne-li bezuzdnosti. Pokud šlo o stud, zprostita majora všeho, co bylo mimo jeho povahu, nad jeho síly. Nepochybovala, že nemít jiné možnosti, žádal by masáž i od dívek školou povinných. (Jako vždycky by to záviselo na tom, jak odpovídá na masáž zbytek jeho těla.) Pokud šlo o věk, vyjádřil se Karl Maximilian von Kalckreuth, že by sem stejně nerad chodil jako do obecné dívčí školy, tak jako do muzea.

„Ber mě jako turistu,“ řekl.

Nevadilo jí, že toho moc nechtěl. Pokrytectví patřilo k jejímu povolání. Věděla o železném zákonu Nr. 232 Ost: brát. Vědět, co dát. Někdy se nenechal major jen masírovat, ale i česat a stříhala mu nehty na rukou i na nohou; přistříhovala mu obočí a chloupky.

Řekl jí: „Mravná budeš, až budeš mrtvá...“

„Ze lži lidi neumírají,“ odpověděla majorovi, jak to říkala její krakovská babička. „Na tomhle ledu se had moc neohřeje.“

„Asi ses s tím už narodila.“

Kůstce se zdálo o krysách. Běhaly po sněhu, po chodbě na kamenných dlaždicích, mezi káděmi. Ukazovaly se jí i s těly jiných zvířat, vždycky však s krysí hlavou. V kůži psů, lišek, vlků nebo ryb. Otevřela oči, zmizely. Když je zavřela, běhaly před ní znovu. Pokřikovaly na ní rady a poučky, z nichž si nepamatovala jedinou.

„Nejlepší je, když ani nevíš, s kým jsi,“ řekla Vysoká. Pověděla jí to v noci, nebo se jí to zdálo? „Abys mohla být, čím seš, musíš být i tou, kterou nechceš.“

„V noci bude ticho,“ řekla Estela. „Vítr je většinou jen přes den.“

K večeru fujavice ustala. Pustinou se rozhostilo ticho. Kůstka cítila tlukot svého srdce, tlak, kterým se jí tlačilo z hrudi. Otekly jí nohy. Po ránu se vítr zvedl s úsvitem, skoro ještě za tmy prohnal čerstvě spadáný sníh dvorem a vršil vločky u zdí a beden složených den předtím, při polní kuchyni a podél baráku strážných a oficíny oberführera Schimmelpfeniga, lomcoval střechou nad kójemi a fičel až do večerního apelu.

Strážní měli cvičný protiletický poplach. Občas slyšely krkavce, vrány, vlky.

Čtvrtý den se vyjasnilo. Bylo bezvětří, mráz dvacet pět pod nulou.

Oberführera kouzl netopýr. Němou pokousala do kotníku a nártnu krysa. Dostala injekci.

Dvanáct: Erich von Eicken, Albrecht Domin, Karl Osten, Varin Arp, Horst Torberg, Theodor Eisenbach, Herwartt Kopf-Eschenbach, Hans Seidel, Endos Bredel, Berthold Wuppertal, Perndt Uhlstein a Max Edell.

Dvanáct: Günter Renner, Brentano Wolfenstein, Bert Bartko, Viktor Holz, Bertrand Heim, Fritz Barthelms, Gottfried Weinheim, Erhard Wiesentier-Mähring, Erik Unruh, Manfred Reinisch, William Pohl a Suardon Mann.

Dvanáct...

ČÁST DRUHÁ

5

Němé dal oberführer propouštěcí listinu v zapečetěné obálce; čekala na eskortu do Festung Breslau, do „Hotelu pro cizince“. Oberführer byl podezřele zdrženlivý. Jen jí zakázal s kýmkoliv mluvit včetně Velké Leopoldy Kulikové. Měla zvláštní pocit, že nedostává ani výprask.

Ráno, místo s eskortou, šla ke zdi. Slyšely tři salvy a v bráně neslyšely žádné auto, které by odjíždělo nebo přijíždělo.

Už věděly, co se stalo. Šikovatel zákopníků byl v kóji s Němou déle, než mu příslušelo. Madam se chystala zeptat oberführera, jestli by neměla šikovatele upozornit, že jeho doba uplynula. Pak vyšla Němá, bledá jako papír. Slyšela a viděla zvoneček v ruce madam, která stála před dveřmi kóje. Ženijní poddůstojník s Němou žertoval. Oholil jí břitvou rozkrok. Posmíval se jí, že mezi nohama vypadá jako nemluvně. Neměl levé oko. Břitvu nechával celou dobu otevřenou na stole u svíčky. Nakonec se svlékl do naha, až dosud si nechával na sobě tričko a dlouhé podvlékačky s tkanicí, kterou pomalu rozvázal. Planul mu zrak. Vytáhl pistoli, odjistil a vzápětí se před ní střelil skrz důlek levého oka.

U gestapa oberführer Schimmelpfenig zjistil, že to měl šikovatel v rodině. Jeho otec – kapitán pěšáckého pluku – si před manželkou, šikovatelovou matkou, prostřelil srdce.

Oberführer madam stroze oznámil, že on ani gestapo nehodlají řešit, proč se takové živly vraždí vlastní rukou. Tuhle kapitolu pokládá za skončenou.

Oteplilo se. Slunce se vyhouplo nad obzor a pozlacovalo sníh.

„Musíme se snažit,“ řekla madam Kuliková u snídaně. Měly na palec tlustý vojenský chléb a řídkou jahodovou marmeládu, nastávanou bramborami, a studenou vařenou zmrzlou bramboru ve slupce. Pily kávu z pražených žaludů. (Někdy jen horkou vodu, do níž vlili kuchaři mléko.) Od pěti ráno odklízely na dvoře sníh.

„Proč?“ spolkla kus rozžvýkané slupky Chytrá.

„Takový je život,“ odpověděla madam. „Vcházíš do dveří, které se pořád zavírají.“

Měla poučku na každý den. Otevřené dveře, které se holce zabouchly před nosem, pokud do nich nevrází nohu a neopře se ze všech sil oběma rukama, byla jen jedna z nich. Hltaly hnědočernou horkou tekutinu se sacharinem, aby se zahřály. Pak půjdou na latrínu a do kádí a do kójí.

Ponaučení madam: Když přijde kohout, chce slepici. I zlatý dukát jde z ruky do ruky. Správná holka zvládne chlastouna i rváče. To poslední: Chytrá holka si nestěžuje.

Slunce svítilo jen krátce. Zatáhlo se. Začalo sněžit. Zvedl se vítr. Čeká je to zas po směně.

Zatímco odklízely sníh, chytal radista hudbu. Naladil orchestr Petera Kreudera. Cisterna s vodou se sem nedostala. Z vojenského rádia se zdála válka veselá, v tanečním rytmu. *Meine Lippen, die küssen so heiß*.

Major von Kalckreuth si otřel mrazem rozpraskané rty, natřené vazelínou. Připil si na uvítanou s madam šnapsem: „Na krásu našich žen. Kůň, který prdí, se nikdy neunaví. Muž, který pšouká, je člověk k pohledání.“

Pak řekl: „Jsme anomálie dějin.“

A před dalším douškem: „Z hoven stavíme hrady.“

Vánice se sněhem mu něčím připomenula seskok padákových myslivců nad Krétou. Neobtěžoval se vysvětlit madam proč.

Dvanáct: Wolhardt Wolf, Stefan Gunther, Alois Merinda, Michal Brunner, Julius Pfeiffer, Franz Kowacz, Herbert Fox, Paul William Wechsler, Juraj Klokocznik, Fred Robert Glass, Franz Gruber a Adalbert von Abele.

Vysoké krvácel zadek. „Stoka,“ řekla. „Udělal z nás kurvy.“

Neviděla cestu zpět. Oberführer nařídil vyšroubovat pojistky. V ložnici se nesvítilo. Na zdi chodby blikala jediná petrolejka, za chvíli petrolej dojde, knot už byl malý, plamen skomíral. V pohledu Vysoké nebyla hrdost, jen opovržení, možná nenávisť, to chladné, v čem stydne duše. Vědělo se, že nešla k doktorovi. Oberführer by ji poslal do Festung Breslau. Měla v očích malátnost. Ten druh spánku, kterým už vícekrát zaspala bolest a ponížení a výraz holky, které se chce spát a spát a spát a možná se už neprobudit.

Slyšely na chodbě oberführera. Nařizoval Velké Kulikové šetřit vodou.

„Čistá rasa,“ ušklíbla se Vysoká.

Hroužila se do šera, potlačovala slova, nechávala si bolest pro sebe. Nebylo lepší nežít? Uvadala jí duše, jako dohasíná srdce? Tekla jí pořád krev. Nebyl to tunel, od nevinnosti k potupě, od čistoty do špíny.

„Nemám duši, krvácí mi zadek.“

Kůstka byla ráda, že je šero. Dala Vysoké svou vatu. Měla dvě náplasti. Vysoká si podsunula pod zadek polštář s pískem, ale i tak se jí špatně leželo.

Taky Kráska dala Vysoké svou vatu.

„Doufám, že se ti to nestane,“ řekla Vysoká.

„Taky doufám,“ řekla Kůstka. (Týž gefreiter to pak udělal Tlusté.)

„Hodil mi do postele SS Leithefte, číslo XVII., abych si počítla. Naskákala mně husí kůže. Válel se se mnou po zemi,“ řekla Vysoká.
„Moje postel mu nevoněla.“

Nákladčák z wehrkreisu přivezl dvě bedýnky s přebalem Schütz-gummi.

Vysoká se bála psů. Vyslechla na latríně psovoda třinácti německých ovčáků z protektorátu Böhmen und Mähren, které přivezl český policista. Učili už někde u Prahy psy na německé povely. Vychvaloval oberführerovi plémě, vynikající zvířecí vlastnosti. Čelisti o síle srovnatelné se stiskem pěti set až tisíce kilogramů na tři centimetry. Kousnutí zanechává hlubokou ránu, neustávající bolest, díru po vyrvaném mase a poškozené nervy. Dovedou vyrvat oko z důlku, i s kusem tváře, obě.

Oberführer se potom ptal komandanta na počasí. Děkuji za optání, odpověděl Schimmelpfenigovi jako v nějakém salonu.

„Noví psi se vyrovnají silou vlkům,“ pochvaloval si oberführer.

Vysoká se poučila, že před rozvzteklým zvířetem musí zůstat stát nehybná jako strom v bezvětrí. Nedráždit zvíře, když se krmí nebo ošetřuje mladé. Hlavní je nekřičet a dívat se psovi upřeně do očí.

„Němci jsou trojího druhu,“ řekla madam. „Obři, červi, trpaslíci. Nestačí jim být vosa. Chtějí být sršeň. Řeknou jim, udělají. Mají mozek, ale myslí za ně druzí.“ Pak dodala své oblíbené: „Střežte se ošklivých.“

Před spaním Estela tvrdila, že je tvrdá jako kámen. „Okoralo mně srdce. Znecitlivěla jsem.“

Ve tmě strčila hlavu pod deku. Proplakala noc.

Potkal jsem Kůstku, Hanku Kaudersovou, v Praze, tři měsíce po válce. Byl horký srpen, dusné dny s krátkými bouřkami. Přitahovala mě něčím, co by mi možná u jiné vadilo. Vnímал jsem, čím je jiná než ostatní, i v čem se od nich neliší. Vytušil jsem na první setkání, že ví něco, o čem se jí nechce mluvit a co bych možná ani neměl vědět. Čím jsem byl zvědavější, tím byla zdrženlivější.

Přišlo jí divné, že může existovat antisemitismus bez Židů. Nejsou už z devíti desetin po smrti? Najednou jsme viděli, že lze přežít válku a podlehnout po ní. To, jak soudil Adler, společný přítel, není náš koflík čaje. Mohla být ozvěna silnější než zdroj?

„Je to nepodepsaná povídka,“ poznamenal Adler.

Naštěstí jsme byli v tom věku, kdy se nikdo necítí smutný dvacet čtyři hodin denně. Snažili jsme si zvednout náladu dalším bezplatným jídlem v jedné z dobročinných pražských vývařoven, kam jsme v trojici pilně chodili. Adler prohodil, že by byl nerad jako vdova, která v polévce místo mastných ok vidí oči mrtvého manžela. Tomu se Kůstka moc nezasmála. Kde Adler ta svoje přísloví bere?

„Koho ti zabili?“ zeptal se jí Adler.

„Všechny,“ odpověděla Kůstka.

„Mně taky,“ řekl Adler.

Tím si vyříkali válku z tohoto úhlu. Bylo to skoro pro všechny stejné. Adlerovi připadlo trochu směšné, když se ho domovnice ptala, jak to mohl svět dopustit. Najednou to stejně směšné připadlo i Kústce. Byl jsem moc rád, že mě se na to nikdo neptal. Patřil jsem do sirotčince už před válkou. Osud babičky Olgy jsem si domyslel, aniž jsem se na ni kohokoliv ptal. Lidi nad pětáctyřicet měli velice malou šanci, nad šedesát vůbec žádnou.

„Co zdědíš?“ zeptal se jí Adler.

Na to mu neodpověděla.

Protože Kůstka tolikrát všechno ztratila, držela se po válce všeho, k čemu si pomohla. Měla už troje boty. Říkala jim „boty, botičky“. Každý den si brala jiný pár. Nebo si hrála s novou sukní (spíš staronovou, protože ji dostala na sociálním oddělení obce od paní Jégrové) a oslovovala ji: „Sukénečko moje červená.“ Už jí to jméno nechala. Ta Červená. Pak měla ještě Zelenou, Kostkovanou,

Pruhovanou a Plisovanou. Přesvědčovala se i v noci, že je to její. Smířila se už dopředu, že by o to mohla přijít. Udivovalo ji, když jí něco zůstalo. Mít, nemít, dostat, ztratit, veličiny nepřímo úměrné. Jakkoli měla ráda své nové věci (nepoznala, co je jako od vetešníka) a měla čím dál pestřejší šatník, cítila se nahá, chudá, asi proto, aby ji nezaskočilo, kdyby k tomu opravdu došlo.

Mluvila o své rodině.

„Tatínek viděl Německo jako rozjetou lokomotivu. Vlak se na nás řítí. Nikdo ho nemohl zastavit.“

Neřekla, že tatínek naběhl na dráty s vysokým napětím. Nic o rottenführerovi Erichu Schratzovi, který ho bil holí do hlavy. Sedmý den rottenführer nepřišel do služby. Do hotelu Táta v městě Auschwitz za ním přijela matka. Rottenführer Schratz dal rozkaz vedoucímu bloku. Blokový ho mlátil o něco šetrněji.

To byl den, kdy to tatínek udělal. Matka potkala svůj osud na mostě, doslova pár kroků od domova. Nejmladší z jejích mrtvých byl Ramon. Šlo mu už na čtrnáctý rok. Umřel první. Chodil by do školy? Učil by se? Tatínek věřil, že řemeslo má zlaté dno.

Mohl jsem si domyslet, o čem přemýšlela, protože řekla: „Hitler si možná taky nemyslel, že je ďábel.“

Sledoval jsem Kůstku, když o tom nevěděla. Ve svých zelených očích s nazrými řasami a světlým obočím měla ustrašenost i půvab. Její tvář se mi zdála stejně krásná jako tvář Greta Garbo, kterou jsme všichni tři viděli v *Ninočce*, v *Dámě s kaméliemi*, v *Královně Kristině*. Vtiskla se jí do tváře pečeť jakési důstojnosti, kterou si nesou ve svém výrazu ponížení. Měla to v očích, poznamenalo to její rysy a hlavu a pohyby a chování, jak vystupovala a jak se vyjadřovala.

Věřila i po válce, po všem, co měla za sebou, pořád ještě v prázdné místo mezi klínem a podbříškem, jež v ní zanechala matčina

láska k otci, se kterou ji počali, a které nenaplní, nezneuctí nebo neznásilní nikdo, koho nepozve. Mohl jsem si představovat její tetované břicho jako skrytou tajnou schránku. I když nechtěla, viděla dál svět jako veliký lágr, v němž jsou nejrůznější podlágry, oddělení a rezervace; když bude mít štěstí, zůstane co nejdéle, snad až do konce, v tranzitu.

Scházel jsem se s Kůstkou každý den, protože jsem najednou začal hodiny, minuty a vteřiny, kdy jsem ji neviděl, pokládat za ztracené. Trvalo pár týdnů, než jsem spatřil její tetování. Feldhure. Neukázala mi břicho z důvodů, kterým bych dal přednost. Chtěla, abych věděl, na čem s ní jsem. A chtěla možná taky vědět, na čem je v tom ohledu ona se mnou i sama se sebou.

Na petřínském vrchu jsem poprvé v životě mluvil o lásce. Miloval jsem Kůstku, Hanku Kaudersovou, slepě, je-li láska slepá, s vytrvalostí, která pomíjí pomíjivé. Začínal jsem nový život jako ona, ochoten vyždímat z každé loužičky moře. Miloval jsem ji neviditelným puzením, které poprvé překoná strach říct, že milujeme, protože zdaleka nestačí, že to není lež.

„Byl bych rád, kdybys viděla ve mně, co já vidím v tobě, Kůstko.“

„Proč na mě spěcháš?“

„Nespěchám na tebe.“

„Třeba mě nemáš tak rád, jak si teď myslíš.“

„Nemyslím si to, vím to,“ řekl jsem.

Miloval jsem ji tou krásnou a krkolomnou rovnováhou mezi tím, co máme a o čem sníme. Okamžikem, v němž žádná nemoc není nakažlivá, žádný hřích neodpuštělný, žádná minulost odstrašující. Bylo to neurčité, mučivé a nádherné zároveň. Byla v tom i tížádost, touha vyšplhat se na strmý kopec bez ohledu na to, co uvidíme na vrcholu a na druhé straně svahu. Ale byl v tom z obou stran i strach.

Tlačilo se do toho, co se stalo v té části Polska u řeky San. Němci ustupovali jako beran, který současně sklání hlavu k odporu a couvá, a bránili každou píd' cizí půdy, jako by byla jejich. Evakuovali Nr. 232 Ost a Kústka utekla. Zachránil ji válečný zmatek, který zachvátil Polsko a potom i Německo. Lhala, měnila totožnost, kradla, když musela. Nechala se najmout do prádelny, v tom jí pomohla Polka, které slíbila půlku mzdy. Polka jí také obstarala papíry, kde stálo, že totožnost nemohla být zjištěna, a tak Kústka dostala průkaz a pracovní povolení. Mohla si hrát na zavlečenou. V prádelně pracovalo asi sto žen.

Vedle byly Katovice, párkrát se tam s děvčaty dostala, dokonce na tancovačku. Vypomáhala taky na nádraží v kuchyni. Tam se po dlouhé době skoro denně dosyta najedla.

Němci prádelnu kontrolovali. Kústka cítila, že má na kahánku. Byly to jiné selekce a totéž nebezpečí. Šla na nádraží, kde znala ženské v kuchyni a nádražní dělníky. Z možných cílových stanic se rozhodla pro Pětikostelí v Maďarsku. Jela ve vagonu s uhlím. Už měla svůj raneček a deky a celtu. Německé a polské peníze si vyměnila s jedním železničářem na pönge. Gestapo vybralo z prádelny pětatřicet dělnic, které pracovaly načerno. Byla by zase třicátá šestá.

6

S rabínem Gideonem Schapírem v Pětikostelí vedla většinou jednostranné rozhovory. Rabín se ptal a ona odpovídala, někdy z úcty k autoritě rabína otevřeněji než jindy. Nebo mlčela a rabín se tázal dál. Než se odmlčel. Deset dní, deset nocí. Nebyla si jistá, jestli se rabínova autorita nezměnila. Viděla rabíny v Auschwitz-Birkenau, nelišili se od ostatních vězňů. Neuměl česky. Kůstka neuměla maďarsky. Domlouvali se německy. Nedivil se, že ji náhoda oklikami přivedla zrovna k němu do Maďarska. Válka zamíchala Evropou jako obrovská vařečka polévkou v kotli pro dvě stě padesát milionů lidí. Z rabína cítila ohled, na jaký nebyla zvyklá. Snažil se přijmout, co se mu přičilo, ale byl opatrný, aby to nevztáhla na sebe. Byl to jediný člověk, kterému – snad aby si ulevila – pověděla úplně všechno. Svlékla to, jako by svlékala strašáka na poli. Ulehčilo jí, že to už bylo za ní. Ukázalo se, že ani Nr. 232 Ost nebyl nezvratný. Nic nebylo nezvratné. Co bylo nezměnitelné, jen tušila. Byla příliš unavená nebo nejistá, aby těm jedenadvaceti dnům vyhlásila válku na život a na smrt. Vycítil v jejích sděleních disonance, ale cítil v ní spřízněnou duši a sblížili se víc, než Kůstka původně chtěla.

Rabín Schapíro měl vlídný hlas, trochu ochraptělý, jako by nastydl, a asi slyšel zevnitř ještě svůj druhý hlas, který ho napomínal. Všimla si, že se na ni dívá, jako by viděl sebe. Nikdy nezvýšil hlas, ale vnímala v něm hněv, nenamířený proti ní. Jiný, než na jaký byla zvyklá. Vyvolával v ní dojem, že se jím napřimuje, mohutní nebo roste. Ve skutečnosti se rabín hrbil. Měl hluboké, chvílemi, jak se jí zdálo, skoro divoké hnědé oči. Pojali k sobě důvěru od

první vteřiny, kdy ji k němu přivedli dva železničáři, na které se obrátila s adresou z Katovic.

„Dítě,“ řekl. První slovo, které vyslovil, když nádražní dělníci odešli. Nemusel se ptát, kolik jí je. Viděl to sám. Nemusel se jí tázat, jak se cítí. Jen se jí zadíval do tváře svýma hnědýma očima, v nichž potom několikrát zahlédla slzy.

„Co jsme?“ zeptal se také, spíš do prázdna, řečnickou otázkou, kterou si chtěl něco potvrdit, nebo vyvrátit. Kus masa a rozbitá duše. Z její reakce vzápětí viděl, že se dopustil chyby. Výrok už neopakoval.

„Byla jsi v domě, z něhož odešel Bůh,“ řekl rabín.

To určilo jejich základní vztah. Někdy nevěděla, jak se na ni dívá, nenašla v jeho očích odpověď. Propadla se do hloubky, ve které se topil. Cítil bezmoc, jakou cítili v lágrech vězni. Naléhaly na něj otázky, na které nebyla odpověď. Jediná otázka, která se rabínu Schapírovi neztrácela, byl dotaz, kde byl Bůh. Podíval se na vitrínu, v níž měl své svaté knihy. Zdálo se mu, že se slévají, jako by byly z vody, která stéká po skle lesknoucím se proti oknu s těžkými rudými záclonami. Chvillemi měla dojem, jako by od ní čekal, že mu odpoví, nač mu Bůh neodpovídal.

„Každý, kdo přežil, je posel,“ povzdechl.

„Nevím,“ řekla.

Pochopila, že v Maďarsku byly jiné poměry než v Čechách nebo v Polsku. Protižidovské zákony tu začaly platit až počátkem roku 1944. Na rozdíl od ghetta v Terezíně sem přijel Eichmann pozdě. Stihl zabít jen polovinu maďarských Židů, asi čtyři sta tisíc.

Rabín měl před sebou dítě, které mluvilo o nevěstinci jako mlynář o mouce, kterou semlel, naplnil do pytlů a vážil, jako zedník o kamenech a cihlách, ze kterých postavil zeď. Nebo mlčela jako ryba nebo zvíře. Neviděl ji ten první pátek v prosinci v kádi s le-

dovou vodou, už po směně, té první, kdy z vnitřní strany stehen smývala svou první, už zaschlou krev. Bála se podívat na svůj rozkrok, který připomínal zduřené zkrvavělé dásně. Její tehdejší teď se odmítalo proměnit v nynější tenkrát. Nevěděla, že rabín dostává každým jejím slovem smrtelnou ránu, kterou zaznamenává jako odkaz. Myslel na pojmy čest, ponížení, poškození. Měl představu vah, na kterých zvažuje, co se nedá zvážit právě tak, jako se to nedá změřit. Myslel na právo silnějšího, do jaké podoby dospělo před polovinou dvacátého století, čtyřicet století od okamžiku, kdy se jeho předkové rozhodli zavrhnout zabíjení, lidské oběti. Kam se ztratilo právo, které buď může patřit všem, nebo se vypaří jako pára nad hrncem? Bral každé její slovo jako výtku, kterou vztahoval na sebe. Odporovalo to všem svatým i občanským kodexům, které znal. Hledal v duchu, kam se ztratila mravnost. Odkud se vzala bezcennost života. Jak zmizel rozdíl mezi dát nebo vzít někomu život? Jak se měří křivda?

Naštěstí Kústka o jeho duševních pochodech nevěděla. Seděli proti sobě, měl dvě veliká křesla a sedělo se v nich pohodlně, jen musela natáhnout nohy před sebe, zatímco on si je složil pod křeslo.

Mohl pochopit oberführera zvaného Žabák tím, že mu přisoudil pokřivený mozek? Duševní chudobu? Nemocné myšlenky? Tím, že ho přirovnal k praseti?

„Jsme jako kámen v bažině,“ řekl rabín.

Trochu si tak připadala.

„Bylo to zmatení,“ řekl rabín. „Špatné se vydávalo za dobré, zkažené se přestrojilo za čisté. Nemoc se prohlásila za zdraví a mor za čisté ovzduší. Shnilé se tvářilo čerstvé. Nízké chtělo být vysoké, hloupost se vydávala za moudrost. Už je to za tebou.“ Ke slovu zkáza se rabín vracel denně. V noci se mu o něm zdálo.

„Nebyl bych spravedlivý soudce, i kdybych chtěl.“

„Já asi také ne,“ souhlasila.

„Nikdo jako ty.“

„Asi ne.“

Rostlo mezi nimi srozumění. Rabín byl vrba i zrcadlo. Mohla se ztotožnit s mnohým z toho, co řekl, ačkoli mluvil málo. Vychutnávala, že nemusí dávat pozor na každé slovo, hlídat své nejmenší hnutí. Mohla se krotit jen přiměřeně.

„Ze začátku jsem nevěděla, co se děje. V Terezíně jsme žili skoro normálně. Byla to tranzitní stanice. Ale i na východě, už v Auschwitz-Birkenau, jsem viděla jen zlomek toho, co se tam odehrává. Nakonec jsem už věděla. Měla jsem pocit, jako bych sama byla lágr. Každý, kdo tam byl, musel mít ten pocit. Nechávali nás spolu, ale tak, abychom byli sami, odtrženi jeden od druhého. Cítila jsem se obehnaná dráty s vysokým napětím, jako bych byla poslední člověk na světě. A kdyby to byl kopec, zůstávala bych u paty kopce. Nemusela jsem se rozhlížet. Viděla jsem, co bylo, co mě čeká. Jeden za druhým kolem mě odcházel do komína. Někdo se zdržením, oklikou, ale nakonec všichni. Všechno bylo jen prozatím. Bylo jen teď, co minulo, nic, co má teprve přijít, kromě komína.“

„... na kolenou,“ řekl rabín.

Rabín se vzdával předem otázky, jestli může duše odmítnout, co nemůže, ale co musí přijmout tělo. Objasnil si rozlohy přiblížnosti.

V duchu se ocital v místě, které popisovala. Nebyl nikdy v nevěstinci a posuzoval ho jakožto místo, kde mužům odpadají závazky. Znal, co je psáno ve starých knihách o Sodomě, Gomoře. Teď to dostalo nová jména: Auschwitz-Birkenau, Feldbordell Nr. 232 Ost, Německo, Evropa. Poprvé ho napadlo, že by se to, co přinesou z táborů lidi jako Hanka Kaudersová, mělo připsat k bibli. Nepsali

bibli lidé přibližně stejně staří jako Kůstka – oráči, tesaři a kože-
luhové – po práci, kterou se živili? Ze zkušeností, které nasbírali
a které neztratí svůj význam ani za další dva tisíce roků?

Myslel si: Ano, setřela se hranice mezi dobrým a zlým, přimě-
řeným a falešným. Rozhraní přestalo být zřetelné. Od ano k ne
vede daleká cesta a cíl je v nedohlednu.

Nemluvil o desateru, protože už je nepokládal za všeobjíma-
jící a všezasahující, za souhrn všeho, co je pod hvězdami. Co se
smí, nesmí, má, nebo nemá. Objevil sílu a prokletí představitosti.
Vnitřní hlas mu říkal, že jí může věřit. A naopak, cítil, že mu říká
jen zlomek. Zároveň ho napadala strašná, hříšná otázka, je-li ještě
Bůh, a jestliže je, není-li bezmocný.

Nebyla to inspirace, co mezi jejími slovy podněcovalo jeho fan-
tazii. Zděsil se obsahu náznaků. Hloubky toho zšedivělého obzoru,
kde už nerozeznával, co odděluje vrcholky hor od nebe.

Kdyby mohl, vstal by od stolu naproti ní, udělal by pár kroků
ke zdi, rozhrnul by ten těžký, trochu zaprášený nachový závěs,
otevřel okno a volal by do světa: „Nechodte, nemnožte se!“

Kůstčina odmlčení rabína znepokojovala. Myslel na svět a lidi,
pro které žádná mravnost neplatí. Ocítl se v kůži těch bezpočet-
ných, kterým nezbylo, než aby si odpovídali na otázky sami. Viděl
kolem sebe povědomé, lhostejné tváře, jejichž pozornost upoutal
spíš jeho kabát a šála a rukavice nebo deštník než jeho život.

V soumraku prvního z těch deseti dnů, které u něho strávila,
rabín Gideon Schapíro řekl: „Chtěl bych být na tvém místě.“

„Nechtěl,“ odpověděla.

„Žili jsme v pohanském světě,“ řekl rabín šeptem, do prázdna, ale
tak, aby se slyšel alespoň sám. Měli osobního boha, své zlaté tele,
svou zvrhlou myšlenku. Pak řekl: „Chtěli mít a vyznávat své obry
z jinovatky, jako ve svém pravěku, a našli ho. Svého obra zla.“

Věděli oba, koho má na mysli. Vystříhal se vyslovit nahlas jméno toho, z něhož povstal ďábel, toho, jehož pokládal za nejbytotnější ztělesnění zla, za souhrn a trest zla všech dob, dozadu i dopředu, toho, jehož duch stále prochází stínem i světlem, hlukem i tichem a obklopuje je jako nejtemnější, neviditelný, ale citelný mrak tím, co vyzařoval, tmavou září, jakou obklopil – jak se rabínu Gideonovi Schapírovi zdálo – pevniny, moře, hory a propasti a prostory mezi tím, to strašlivé prázdno, v němž mizí světadíly i hvězdy. Od nejmenší štěrbiny k mohutným průrvám ve skalách, od středu Země až k vesmírnému prachu.

Kdo a jak bude kdy vzpomínat na den jeho narození v poklidném rakouském městečku a litovat jeho matku, jeho neznámého otce a blahořečit náhodě, že neměl děti?

Rabín se díval před sebe a viděl dveře, které se před ním otevřely, aniž se něčeho dotkl, bez kliky zvenčí i zevnitř, dvě mohutná, dokořán otevřená křídla, aby viděl a slyšel, když nemůže vstoupit, protože mu něco přimrazilo nohy k podlaze, ochromilo ho jako vše pronikající křeč a jako nějaký hrozivý víchr ho to přimělo zavřít oči. Spatřil zlo, které rodilo zárodky dalšího zla, jako když hoří vysoký oheň a jiskry srší do všech stran a rozněcují další plameny, obrovský požár, zažehující celý svět. Nemělo to konce? Viděl před svým duševním zrakem tvář muže s knírem, jak ho vídal na nespočetných podobiznách, na poštovních známkách, v čítankách, novinách a na plakátech na každém rohu, v oknech horlivých vyznavačů jeho myšlenek, s patkou tmavých vlasů, s planoucíma očima, jako by křičely i z očních důlků. Dlouhou chvíli držel rabín víčka spuštěná, protkaná modravými a krvavými nitkami žilek, nafialovělá nevyspáním, úzkostí a únavou z ní, břemenem zla. Pochyboval, že je unese; nechtěl, aby se ze slabosti jeho tělesné schránky stala zbabělost duše.

Cítil, jak se v něm a na něm usadilo zlo jako pot a špína a lišej a maz po vyčerpávající cestě, na které ještě nedospěl a snad nikdy nedospěje k cíli. Cesta Kůstky, Hanky Kaudersové, v druhém, rezervním tendru s uhlím za lokomotivou až sem, do Pětikostelí v Maďarsku, byla jen jeden úsek. Nemusel si vyvracet, že život je nepřehledná cesta od narození k smrti, kde jenom zlomeček vyvolených přijde, žije a odejde důstojně. Málokdo si ohlídá důstojenství toho, co se odehraje mezitím. A tak se díval na dívku z polního nevěstince ve svém domě, jako by byla okno, kterým nahlíží, kam ještě nenahlédl, o čem snad ani nevěděl, že existuje nebo jak.

Myslel na přístavy, které se před ním ztratily z obzoru i z map, a na lodě, které pro ně nepřijely nebo se s nimi potopily.

Potom se zase rabín tázal do prázdna: „Kde byli ti dobří, ti silní, ti, kteří věděli, co je zlo už v zárodku? Co se jich jednou budou ptát jejich děti a děti jejich dětí? Co se budou tázat děti těch, kteří nevěděli?“

Pak mumlal: „Kde byli a co dělali ti, kteří viděli, co se děje, a zavírali oči a neprocitli, ani když je otevřeli?“

Z prázdna nepřicházela odpověď, protože prázdno nevydává ani ozvěnu. Rabín myslel na nezapomenutelná přirovnání a vysvětlení, jimiž ho dříve udivoval Starý zákon a nespočetné spisy, záznamy ústní tradice, moudrostí nejmoudřejších z rabínů, přísloví Šalamounova, zpěvy biblických básníků, břitkost, jasnozřivost a síla pravdivosti, vyřčené bez ohledu na nemocné, padni komu padni, a proroků. Co přesáhlo čas a místo a klamalo všeobecnou platností, která nemá hranice a slouží všem.

Viděl v duchu jestřába na poli, jak se spouští z obrovské výše, v níž měl přehled široko daleko, na polní myšku, která neměla tušení, co jí hrozí, až pro ni bylo pozdě, protože se již ocitla ve spárech dravce. Slyšel svist křídel dravce, pištění myšky, ticho.

Protivilo se mu vidět sebe, svůj lid, dívku s narezlými vlasy a zelenýma očima před sebou jako malou myš, jejíž osud určuje jestřáb na nebi a na zemi past. Ale ta představa se mu vracela. Pijeme to s mateřským mlékem?

„Budou mít všichni ještě ctnost, anebo je to falešná sestra omluvy pro ty, které znám i neznám, i pro mne, jestliže se vztahuje k tomu, co nelze vysvětlit, čím se vzdávám vysvětlení?“ Kůstka mlčela. Trávila vydatný oběd a ještě vydatnější večeři.

U rabína jedla třikrát denně. Skoro se styděla, jak jí chutná. Denně se přesvědčovala, že s jídlem se jí vrací chuť do života. S ohledem na ty, kteří už nemohli, protože nebyli, se hanbila i za chuť žít.

„Byla jsi svědkem ošklivosti světa,“ šeptal rabín. Snad ani nechtěl, aby ho zaslechla. Pouze jí adresoval slova, podpořená silným hlasem, a slova, která zněla jen jako šumění deště, křídel mouchy.

Stala se krutost dětí, které nevědí o zázraku života, krutostí dospělých, protože z ní nikdy nevyrostli? Díky povaze, okolnostem, škole, organizacím mládeže, armádě a předvojenským a všem ostatním sdružením, která se rozrostla po celé Evropě?

Jsou zmateni ti, co byli sebevědomí, anebo jsou sebevědomí ti, co byli zmateni?

Je to trest za to, že za sebe nechalo příliš mnoho lidí rozhodovat jen některé? Je možné tak snadno, jako mávnutím ruky, zaměnit lidi za odpadky, svět za smetiště?

Znělo mu v uších, jak ti, co vyhlašovali nový pořádek, rozvrátili všechno, co k sobě patřilo, jako by šlo zdokonalit světlo dne a šerosvit noci, záři hvězd a zpěv ptáků, barevnost bezového keře, květu lucinky v jeteli, červeň polního máku, štiňlost pšeničného klasu.

Čistotu svědomí.

Sladký dech naděje.

Bezelstnost dvouletých. Průzračnost slzy.

Nebralo to konce. Měl duši jako bezednou jámu bez ozvěn, bezhlučný křik, ohlašující mlčení.

„Proč to dělali?“ šeptal. „Jak mohli?“

Jaká slast byla v tom zabíjet lidi, které ten, kdo je zabíjí, ani nezná? Neodvažoval ptát se Kůstky, Hanky Kaudersové, nahlas.

Jaké sebevědomí získávali Němci tím, že zabíjeli děti? Bylo to pouhé zatmění rozumu? Ztráta lítosti? Neúprosnost bez mezí?

Čeho se měl nebo mohl dovolávat, které z tváří Boha? Boha nekonečna? Boha moudrosti? Boha odplaty? Boha blesku? Nebo Boha milosrdenství? Boha dobroty? Boha třiceti cest moudrosti? Boha padesáti bran světla? Boha s ohnivým mečem? Boha přísahy?

Už zapochyboval o Bohu řeči. Mohl se odvolat leda na Boha mlčení. Boha ticha. Ale tam, kde se díval, bylo víc skrytého než toho, co viděl. Snad byli tito Bozi jen v jeho fantazii; nebylo o nich psáno ve svatých knihách? Kde byl Bůh spravedlnosti, Bůh práva, Bůh zachránce? Ten, který je věčný, nevýslovný, slavný, nekonečný, shovívavý, dobrý, nepochopitelný a tak dále.

Rabín si vzpomínal, jak ho vzrušovaly jako mladého muže tři světy, které se skládají z horního, středního a spodního světa ve vztahu k lidskému tělu, které také obsahuje tři světy: hlavu, prsa a tělo od pasu dolů.

Zdálo se mu nestydaté o tom uvažovat ve vztahu ke Kústce. Tělo od pasu dolů, a u dívky, kterou měl před sebou, i od pasu vzhůru. Obal, střední substance a jádro? Krevní tělíčka? Hlava, nervy a prsy, krev, břicho a lymfa, duch, pocit a instinkt, buněčný život? Neměl na mysli druhou fázi tvoření, plození. Řekla mu o pokusech doktora Kruegera, který ji sterilizoval. O injekcích doktora Schimmelpfeniga. O psychologických výsledcích doktora ober-

führera Blatter-Spirita. Mohl si představit vojáky, kteří jí říkali o svých rodinách, milenkách a matkách a sestřích, o svých dětech. O vojácích a důstojnících, poddůstojnících, pro které jít do války bylo jako jít do zaměstnání. Svá vysvětlení pokládal rabín Gideon Schapiro za nedostatečná, přímo směšná. Nabízela jen částečné odpovědi. Tělo, které se podobá vesmíru, jako se vesmír podobá tělu. Výběžky v prsou a v bříše? Tělo, představitel dolního světa, vnější obal, nositel a obnovitel hmotného obalu člověka, jak o tom mnohokrát četl, ale teď z toho nebyl zrovna moudrý? Čeho se měl dovolávat proti duševní bolesti, proti smutku?

Neviděl začátek, jen pokračování. Věděl už, kde Kústka byla a co dělala. Byl to pro něho nový zeměpis. Snažil se to vidět v souladu se spravedlností, aby nepřipsal ani stín viny tam, kam nepatřila. Nemohl se dovolávat toho, pro co ani náboženství nemělo odpověď. K naukám, které byly všeobecné i tajné, třebaže k nim měl přístup kdokoli, kdo se o ně zajímal. Byl zmaten a dezorientován. Myslel na dvě podoby všeho, jádro a obal, obsah a tvar. Myslel na nestydatost bez hranic. Chtěla žít. Mohla žít jen za cenu, že prošla tím, čím prošla. Kdy je hřích žít, vůle chtít žít? Kdy znamená i pouhá touha žít rouhání? Rabín se ocitl, kde ještě nebyl. Z jeho duše se stalo bludiště. Nebylo to už jen ano a ne. Jen dobře a špatně. Správně a zle. Co byla lež, co pouhý omyl? Spravedlivé a nespravedlivé?

Přál si, aby to bylo jednodušší, pro něho i pro ni. Aby to bylo přehledné jako moře, když stojí na břehu. Jako nebe, když vzhlíží vzhůru. Aby to nemizelo v mlze jako hvězdy v soumraku, stín v noci, jako hranice spravedlnosti a hříchu, rouhání a cti, jako obvinění proti těm, kteří se nemohou hájit.

Odvolával se k svému svědomí, k tomu, co lze odlišit jako noc a den, jako blízko a daleko, krátce nebo dlouze.

Kamkoli v duchu pohlédl, vnímal vinu, ale neměl pro ni jméno. Kde byli ti, kteří mohli zabránit tomu horšímu, ještě než se ze zárodku vyklubalo to nejhorší? Kde byli ti, kteří měli dost dlouhé ruce a sílu, aby se postavili zlu? Proč ti obojí viděli doutnák a zapálenou šňůru, která k němu vede, a chovali se jako bezrucí, jako by u toho nebyli?

Rabín Gideon Schapíro cítil, že v zemi bez Boha, ve světě bez Boha, mezi lidmi bez Boha, pod strženými pilíři pod nebeskou klenbou na něho padá neunesitelné břímě, podobné balvanům, oslepující tříšti kamení a dřevěných třísek, vším pronikajícimu prachu, který zdrtí i toho nejsilnějšího.

„Tak došlo ke katastrofě,“ šeptal rabín. „Odtud přišel ďábel. To otevřelo dveře a okna, strhlo překážky.“

V noci se rabínovi zdálo, že k němu přišel anděl a obvinil ho, že nebyl nikdy, čím chtěl být a čím se stavěl. Ztratil už dávno židovskou duši, pokud nějakou měl. Rabín Gideon Schapíro se nebránil. Musel dát andělovi za pravdu. Nebyl, zvenku ani zevnitř, co si pod pojmem rabín, rabínství, žid, židovství, představoval. Měl už dávno strach, že se zpronevěřil.

Ale čemu se zpronevěřil?

Je možné dovolávat se Boha jako svědka, jako spolupodílníka, jako někoho, z koho se stane místo žalobce spoluviník?

Ve snu se zpotil od paty až k hlavě, slepily se mu vlasy, probudil se uprostřed snu, kdy slyšel hlas anděla. Anděl ho snadno usvědčil. Tváří v tvář andělu se přiznával, nedokázal zapírat, ani nechtěl. Byl i to hřích?

„Nehledal jsem, a proto jsem nenašel?“ tázal se anděla.

„Ztratils víru,“ odpověděl anděl.

„Víra ztratila mne,“ zmohl se rabín šeptem.

Najednou dostal anděl tvář Hanky Kaudersové, děvčete, o které se staral.

„Ztratil jsi židovskou duši,“ řekl anděl.

„Měl jsem ji vůbec?“ zeptal se anděla.

„Jsi svým soudcem,“ řekl anděl.

„Jsem soudcem všeho a všech, a proto i svým vlastním soudcem,“ řekl rabínovi anděl.

„Zapomněl jsi na Boha.“

„Měl jsem strach, že Bůh zapomněl na mne.“

Na ta slova se anděl ztratil a zanechal rabína ve tmě. Byla to otázka, na kterou se nikdy nedočkal odpovědi.

Ráno řekl Kůstce: „Viděl jsem v noci kouř nad komíny v Auschwitz-Birkenau.“

Na to Kůstka zase raději neodpověděla. Jak mohl, když tam nebyl?

„Vím, čím jsme se provinili. Spoléhalí jsme na víru, místo na sebe. Chtěli jsme chytat kouř do sítky na motýly. Chtěli jsme nemožné, aby nás chránil Bůh, místo abychom se bránili sami. Byli jsme lev, který mňoukal. Věřili jsme v zákony, které už neplatily, v civilizaci, která se vypařila. Ve víru, která se rozpustila jako mlha v údolí.“

Cítil, čím se rouhá. Ztišil hlas. Pocítil hrůzu. Nakonec řekl: „Zdálo se mi o tobě. Byla jsi anděl.“

Víc rabín neřekl.

Anděl? Ještě žiju, myslela si.

Pomaloučku jim uběhl další den. Připravila oběd, pak večeři, aby si rabín odpočinul. Od toho dne, šestého, se začali v kuchyni střídat. Jednou vařila Kůstka, jednou rabín. Zamlouvalo se jí ujmout se úlohy pomocnice v domácnosti. Napadlo ji, že rabín potřebuje místo ženy a dcery služku.

Na konec dne se rabín Gideon Schapíro zeptal Kústky: „Myslíš, že jsme válkou ztratili svou židovskou duši?“

Pak řekl: „Šoa.“

Slyšela to poprvé. Bylo to hebrejsky. Mohla si z výrazu rabína, z jeho lesknoucích se hnědých očí, z potu, který mu naskočil na čele, domyslet, co to znamenalo. Vyslovil ta tři písmenka, jako by na sebe strhával skálu.

Opřel se zády o dveře, které otevíral jen jednou za den, kolem desáté dopoledne, kdy mu nosili noviny z předešlého dne. Naposled četl, co se děje, den předtím, než přišla Kústka.

Vnímal její přítomnost zavalen neviditelnou tíží, takže se nemohl narovnat, neschopen napřímit páteř, hýbat rukama, otevřít oči a zhluboka vdechnout. Nebude už nikdy schopen nadechnout se z plných plic jako kdysi, svobodně, nabrat tolik vzduchu, kolik ho mohl pobrat, aby jednal a choval se podle své vůle, svých někdejších schopností? Nebude schopen volně promluvit jako loutka mezi loutkami nebo hlásná trouba mezi hlásnými troubami, aby vyslovil, co může říct člověk, kterého nechromuje a nedusí jeho neviditelné okovy?

„Jsme oba v žaláři,“ řekl.

„Už nejsem,“ řekla Kústka.

„Stala se ze mě ozvěna.“

„Ozvěna?“

„Zamřížovaná kobka, železná koule na nohou, ruce v řetězech. Mučicí nástroje.“

„To snad ne,“ řekla

„Ano.“

Pak řekl: „Byla jsi otrokem, jako jsme byli kdysi všichni otroky v Egyptě.“ Jeho vlastní slova se mu otloukala zevnitř o spánky a sílilo to, až mu pukala lebka. Zaslouchla slovo Egypt. Domyslela si. Tak

se modlil tatínek za ty, kteří byli otroky v Egyptě. V přítomnosti rabína se to najednou nezdálo tak dávno. Natolik vzdálené.

„Byla jsi jako Josef bez bratrů,“ vyšeptával rabín před sebe. „Neměl tě kdo vykoupit. Prodávali tě dvanáctkrát, třináctkrát a patnáctkrát denně.“

A potom, téměř neslyšně: „Očistila ses v domě špíny.“

Nebyla si jista, že to bylo, co chtěla slyšet. Zvykla si rychle, protože se uměla přizpůsobit, a asi ne všechno, co rabín říkal, bylo určeno jejím uším. Stačilo jedno zrcadlo v místnosti, aby si připadala jako v zrcadlové síni, jediná poznámka, aby zaslechla hlasy, o nichž si myslela, že je už neuslyší. Nacházela v sobě námitky, souhlas a odpovědi, které směla pozdržet, aby si doplnila jeho odkazy k tomu, co neřekla nebo co se kdysi učila v náboženství, co jí vyprávěl tatínek. Slova rabína jí zněla jako odvar. Šepot jako poloviční mlčení. Proč bylo takové množství těch – mučil se rabín otázkou, na niž neuměl odpovědět, a připouštěl, že i kdyby to dokázal, neměl by odvahu to vyslovit, dokonce i kdyby to mělo být beze svědků –, kteří se vzdali tolika z toho, co znali, účelnosti, již věci mají, logiky, předtuchy, kam se ztratila vůle těch nejlepších jednat?

Co se stalo s lidskými zákony? Jak bylo možné překroutit natolik ty Boží? Kdo zvrátil pravidla spoluzití všech se všemi?

„Někdy jsem záviděla psům v psinci. O jejich žaludky se starala herrenwaffe pečlivěji než o ty naše.“

Rabín si ještě neodpověděl na to, jak to, že z tolika lidí se stali sluhové, tupější než Golem, příkyvovači za halír z třiceti stříbrných. Kolika jazyky se dorozumívali kromě němčiny, maďarštiny, polštiny?

Co ztratilo inspiraci, jiskru i tvar? Kolika opor se už nikdo nepřidrží, protože se sesuly?

Na rabína se dotazy a sebeobvinění hrnuly v závratném sledu. Dostával závrať, i když seděl, jako se prve opíral o dveře. Tmělo se mu před očima a v duši. Ztrácel také duši jako ti, jež obvinil? Kde byli hrdinové?

„Ty,“ řekl.

„Co já?“

„Všechno.“

„Ráda bych vám rozuměla.“

„Sám si nerozumím.“

Rabína Gideona Schapíra napadla otázka, za niž se hluboce styděl. Je možné, tázal se sám sebe, že nás Bůh trestá?

Nedovedl si připustit, že by dítě, kterému ještě nebylo šestnáct, jeho dotazu nerozumělo, jaká byla tvář Boha trestu? Koho trestal, jestliže trestal? Nemusel se vracet do polního nevěstince, aby jí připsal ctnosti, které možná měla, možná neměla. Nechtěl a neptal se na podrobnosti a čekal, co mu sama poví. Myslel na zvířata, na vlákna, jež se nesmí spřádat dohromady, na zákaz pojídat ovoce mladého stromu během prvních tří roků jeho plodnosti. Uvažoval o předpisech, které se týkají svatební smlouvy, zasnoubení a rozvodu. O umývání rukou a o tom, proč ten, kdo se vykoupal, zůstává ještě nečistý až do západu slunce. O čtyřiceti ranách bez té jedné.

Myslel na předpisy o ženě, která je podezřelá z nevěry. Co není dovoleno. Na předpisy týkající se těla a duše. Přemýšlel o zastřeném smyslu slov, písmen a čísel, dvanácti měsíců roku, dvanácti hodin dne a dvanácti hodin noci. O požehnání a prokletí.

Hanbil se za své myšlenky a zaháněl je jako pach, který přinášel v noci vítr ze dvora nebo z ulice anebo jaký přichází z pohnojeného pole, jako dotěrnou mouchu roznášející nemoci, jako pokušení ke zlu.

Nechtěl si připustit, že člověk může být méně než výkal. Lze člověka zabíjet zevnitř a ponechat ho naživu zvenku? Proměnit člověka v slupku, obal, skořepinu? V kanál? Rabínu Gideonu Schapírovi nepřinášelo útěchu vědomí, že toho, co neví, je neporovnatelně více než toho, co zná, a že je to úděl všech pokolení. Neboť toto pokolení se liší od generací, jež předcházely. Nepřinášelo mu úlevu ani to, že se dovídá z první ruky, co ještě nikdo neslyšel. Jak řekli moudří, myslel si, člověka obviňují báje stejně jako to, co si ohmatá a ověří, legendy vedle počtů a mýty a legendy souběžně s logikou, a to veliké neznámé probouzí představitivost, která se vyrovná vědě nebo ji předčí. Výsledkem toho je neustupující strach, který si každý ověří tolikrát, kolikrát si uvědomí, že žije. Ale to, nač neměl rabín Gideon Schapíro důkazy, tu bylo i bez nich. Měl v hlavě zmatek a požár. Povodeň.

Potom se díval na plamínek jejich první společné páteční svíčky. Hledal a nenacházel v něm ohýnek naděje? Příslib příslibu?

Zapochyboval, zda vůbec kdy panoval světu a člověku řád. Anebo je to jako řeka, jejíž proud nemá začátek a konec, vylije se do moře, jako by nikdy nebyla? Nebyla to jen záhada této chvíle, co hučelo rabínu Gideonu Schapírovi v mozku, v lebeční dutině, jako by měl mezi spánky mlýn, jehož kolo pohánějí neviditelné vody.

Myslel na to, čím by se mohl vykoupit za to, co neviděl, o čem jen slyšel, co neznal, o čem věděl jen z jejího podání. Čím už se zpronevěřil, nejenom sobě. Proč nebyl tam, kde byla Kůstka, Hanka Kaudersová? Kde byla jeho manželka Elza, jeho dcera Eržika, jeho sestra Ella? Jeho příbuzní, nespočet známých a neznámých?

Rod, z něhož vzešel, Schapírové z německého Spierru. Byli s Kůstkou. Byla ona ta poslední, pro něho ta první?

„Jsi ta, kterou vše zase začíná,“ řekl.

„To bych se divila,“ odpověděla.

Nejednou cítila, že naopak jí všechno končí.

Dostával se stále znovu ve svých rozvahách a počtech k nule. Ani nula a nula a nula nejsou tři, pomyslel si.

„Ty,“ řekl, aniž věděla proč, a opakoval to. „Ty, ty...“

„Já? Co?“ zeptala se.

„Ty a všechno,“ řekl zase rabín.

V tu chvíli se možná jejich myšlenky setkaly, jako se potkají dvě hvězdy a někde v nejtemnějším vesmíru dojde k srážce, jejíž výbuch nikdo neuslyší. Nebo jako když se přiblíží před srážkou dvě planety tak těsně k sobě, aby jedna do druhé vyzářovaly, první chlad a druhá horkost. Snad se oba v duchu ptali: Co má člověk dělat, když se jeho naděje změní v iluze a iluze v lež? Ani to nebylo vše. Jakou sílu propůjčí člověku beznadějí? Je člověk jako matka, která porodí dvě děti, nadějí a beznadějí, to první slabé a to druhé obdařené vůlí a silou třebaže jen k tomu poslednímu, co udělal kdysi Samson? Co smí člověk udělat, když už nevěří, protože nemůže věřit nikomu, ničemu, odkázán jen sám na sebe, na svoje ubývající síly a vůli, aby dokázal alespoň ještě to poslední, co dokáže?

„Co mi ještě můžeš říct?“ zeptal se rabín Gideon Schapiro.

Měl tvář jako někdo, kdo podstupuje neviditelná muka.

Ten první den v nevěstinci, jako Estela, pokládala bolest za trest. Neodhadla hloubku ponížení ani bolesti, ani svou nepřipravenost, pocit závratí a pádu, než si na to zvykla, ačkoli slovo zvyk neodpovídalo ničemu nebo všemu, co to zahrnuje. Pomáhalo jí, že i to musela tajit, jako svůj původ? Měla s Estelou společné svalovat na sebe, za co už nemohly. Obklopoval je obě svět, v němž měly ještě svůj vnitřní, pro ty druhé neviditelný, neslyšitelný svět, osobní vinu, do které je uvrhli, svět, v němž se zabydlely. Svět, který spolkl a strávil vše, co bylo, jako kdysi zmizela Atlantida a světa díl Lemurie, který se potopil předtím a ponechával jen to,

co je, aby otrávil smrtelným jedem, co teprve přijde. Naučila se zavírat oči, nic neviděla? Rabín myslel na děje, které jsou viditelné i zavřenýma očima.

„Spravedlnost zahynula,“ řekl rabín.

Pak řekl: „Je to nekonečný řetěz.“ Myslel na nespravedlnost svírající svět, do nějž se narodili. Neznal knihu života, která by je naučila, jak v takovém světě žít.

„Naučili jsme se umírat,“ šeptal, ale tak, aby to neslyšela. Řekl, že čekáme na druhé nebe? Nechtěla se rabína ptát.

Nevadilo jí, že mluvil v hádankách. Možná, že někdy taky mluvila v náznacích, třebaže jí dělalo dobře být upřímná. Váhala, jak daleko smí své upřímnosti popustit uzdu, aby se sama nelekala toho, co sděluje.

Ach dítě, šeptal si rabín v duchu; bál se, že by hlasitost vzala slovům duši; viděla jsi peklo a smrt a smrt, která plodila smrt, a ďábla, který se živil smrtí a vydechoval smrt, z každé šterbiny svého ďábelského těla. Smrt a zlo, zlo a smrt, donekonečna. Smrt, z které se ztratila úcta. Bezectnost smrti. Viděla jsi víc smrti, než bude na této zemi života příštích deset tisíc let.

V koutcích jeho očí se objevily slzy. Nevěděl, že je na nejlepší cestě se pomátnout. Dotkl se hřbety dlaní očí, jako by mu do nich spadly jen popílký. Měl pocit, jako by se mu ta bezectná smrt nastěhovala do očí z pohledu na dívku, které ještě nebylo šestnáct. Všechna smrt, která kdy byla, která už nikdy neodejde. To duchovní, čeho se dosud držel, bez ohledu na věčnost světla. Šepot v něm neutichal, měnil se v tichoučké chrčení. Dělalo se mu špatně. Bolela ho hlava, jako ještě nikdy. Onemocní mu z toho rozum? Rabín si odkašlal.

„Neměli nás rádi,“ řekl potichu rabín Gideon Schapíro.

„Ne,“ přitakala. „Dlouho jsme to nevěděli.“

„Neměli, nemají a nebudou nás mít rádi,“ dodal rabín.

„Nevím, co bude,“ řekla Kůstka.

„Vzývali falešné bohy, kteří jsou nesmrtelní.“

O nesmrtelnosti měla Kůstka své pochyby, které nevyslovila. Mohla si představit tváře esesáků v Auschwitz-Birkenau, kterým by bylo líto, kdyby ji tu viděli, s rabínem, živou. Nevyvolalo to v ní triumf, jen lítost, že je tu ze všech svých lidí sama. Ani to na sobě nedala znát. Cítila v sobě věčnost, kterou se naučila, aniž o tom musela přemýšlet, jako se člověk naučí dýchat, mluvit a chodit... Byla tu, s rabínem, a rabín tu byl s ní. Věděla, co to znamenalo. Bylo to jako obrovská hora, kterou nechala za zády a kterou neviděla, ale o které věděla, že se za ní tyčí, ubírá světlo a vrhá daleký stín.

Čekali na první hvězdu.

„Co jsme, každý z nás?“ zeptal se řečnickou otázkou rabín, velice tiše. A Kůstka mu stejně tichounce odpověděla:

„Jsem jen kus masa.“

Jedla dobře, protože rabín byl zběhlý v kuchyni. Nenechávala skoro nic z toho, co připravil nebo co jí nechal, aby si ukuchtila. Jedla měkký maďarský chleba s propečenou kůrkou, který rabínovi obstarával pekař, a maďarský salám, který mu pro ni nosil řezník. Ze začátku jim platil ještě platnými pönge, pak zlatými prsteny z rodinného dědictví a zlatými hodinkami – nejprve po ženě, potom po dceři; zůstal skoro s prázdnýma rukama a pekař a řezník ho živili na dluh. Měl ještě jedny zlaté hodinky s řetíz-
kem, které hrály maďarskou hymnu. Ty si nechával jako zálohu, to poslední, co by vyměnil nebo čím by se vykoupil.

„Nechtěl bych být na tvém místě,“ opakoval Kústce místo přání dobrého jitra rabín příští den.

„Musel byste,“ řekla mu Kůstka večer. Díval se na ni rabín jako na otrávenou studnu? Myslela na to, jak nemůže člověk stát oběma

nohama na zemi a zároveň být v povětrí, babí léto ve větru, hned tady, hned tam, čestný i nečestný současně. Mohl by to rabín pochopit? Vysvětlil by jí to? Nikdo tomu nemohl rozumět, ale nikdo to nemohl ani vyvrátit.

„Nemohl bych,“ odpověděl rabín nazítří.

„Mohl,“ ujistila ho Kůstka.

Třetí den před ní rabín otevřel velkou skříň. V jedné půlce byly šaty a prádlo po jeho ženě, v druhé prádlo, šaty a doplňky jeho dcery.

„Jmenovala se Eržika,“ řekl rabín Schapiro o dceři.

Mohla se domyslet, že jsou už obě po smrti.

Rabín mlčel, než řekl: „Vezmi si, co potřebuješ. Je to, jako by ti to daly.“

Podívala se na batistovou a flanelovou noční košili. Rabín je vyňal ze štočku prádla a podal jí je. Ještě nevěděla, ve které z nich bude spát, možná že v žádné.

Zvykla si už dávno nosit věci po mrtvých a nemyslet na to. Snad věci a stíny nemají duši.

V noci se jí pak o Eržice zdálo a viděla v duchu Elzu, rabínovu manželku.

Víc se o nich rabín před ní už nezmínil. (Až o několik dní později se na ně zeptala sama. Rabín se na to zřejmě připravil. Stačily jí náznaky. Mohla si domyslet, co se stalo.)

Následující den se rabín zeptal: „Dovolával bych se Boha?“

„Nedovolal byste se,“ řekla Kůstka ke konci dne, už do tmy.

Ani nechtěla vědět, proč se jí nezeptal, je-li si jistá, že by se nedovolal, jako by byla smírčí soudce. Myslela na obersturmführera Stefana Sarazina, který jí před souloží řekl: „Teprve když začneš zabíjet, je to doopravdy.“ A potom, jak spojil svou vášeň ke chtění se svou filozofií, která mu prorostla do masa: „Vraždit je pravda. Vraždit je absolutní pravda.“

Obersturmführer jí líčil, jak funguje einsatzkommando v akci. Co jsou to jagdkommanda, která čistí Evropu od židovské havěti, dětí, žen a mužů do posledního starce, aby příští německá území byla judenrein, Židů prostá. Co je to entjudung, vyhnání Židů do jezer smrti.

„Zacházíš s nimi jako s parazitem, který se vetřel, kam neměl. Zašlápneš ho.“

Pátého dne mlčeli. Kůstka jen odpočívala, jedla. Zůstávala hodiny až po bradu ve vaně, v horké, pak vlašné a nakonec skoro studené vodě, na jakou byla zvyklá. Bylo neuvěřitelné cítit se čistá. Rozdělila si den na dvě poloviny: ta první měla dvanáct částí, do nichž si dosazovala tváře a ruce a nohy, těla, děvčata z Nr. 232 Ost a madam Kulikovou, strážné a důstojníky, ta druhá patřila sprádání představ o tom, jak si uspořádá svůj nový život, zprvu jen v krotkých, postupně v pevnějších obrysech. Program Nr. 232 Ost pro ně byl jen pozadím, jako keř na obraze růží. Ležela ve vodě a klábosila s děvčaty, mýjela strážné, vybavovala si jednotlivé tváře, kabáty uniformy, lekala se Žabáka, jako by za rohem nebyla lékárna a krejčí a hospoda a řeznictví a pekařství s pestrobarevnými štíty a maďarskými nápisy, ale jeho oficína, kde rostla olše s oloupanou kůrou. Pozorovala z vany na stropě koupelny vlky a zametala sněh od brány Nr. 232 Ost s pozlacenou a otlučenou plechovou říšskou orlicí na pravé polovině, aby mohla auta vjíždět do dvora a vyjíždět.

Šestého dne rabín řekl: „Byla jsi v domě, kde nebyl Bůh. V zemi, kde nebyl Bůh. Pod hvězdami, kde chyběl Bůh.“ Znělo jí to jako ozvěna. To přece už říkal. Utvrdil se v tom?

„Mezi lidmi, kteří vystoupili z desatera. Byla jsi v pohanské německé zemi.“

„Byla jsem v Polsku,“ řekla Kůstka.

„Byla jsi v Evropě.“

Točili se v kruhu. Desatero bylo pro mnoho lidí směšné. K ničemu nikoho nezavazuje. Jsou to jen slova. Včera rabín mluvil o pralátce slov, jako by slova držela v jeho světě všechno pohromadě. To podstatné mu řekla a do podrobností nechtěla zacházet. Zdálo se jí to příliš. Myslela na matku, otce, Ramona. Na babičky, strýčky, tety. Auschwitz-Birkenau byl obrovský rezervoár mrtvých. Nechápala, jak se odtamtud mohla dostat živá. Myslela na své číslo dotazníku pro Nr. 232 Ost, třicet šest. Byla třicátá šestá. Být třicátá sedmá, stal se z ní chomáček popela. Zčernalý obláček na nebi. Měla chuť říct rabínovi, že z Auschwitz-Birkenau ji vyvedlo číslo 36.

Sedmého dne se jí rabín Gideon Schapíro otázel, jako by rabínka byla ona, a ne on: „Není snad Bůh všude, neviditelný a všudy přítomný?“

Byli na konci kruhu a znovu na jeho začátku.

„Je bezmocný,“ řekla, jako by to mohla vědět. Tak to bylo pro ni. Komu to mohla svěřit, ne-li rabínovi? Už se jí to nechtělo opakovat.

Devátého dne, když osmý promlčel, se rabín Gideon Schapíro zeptal: „Byl Bůh bezmocný?“

Už to nepotvrdila.

„Máme pro ně větší cenu mrtví než živí.“

„Snad,“ řekla.

„Proč?“

Mysleli oba na to, co Němci ukradli předtím, než je zabili, a potom. Co ukradli ti druzí, kterým poskytl Němci příležitost, podíl na kořisti, kus žvance, kalhoty, obrázek, židli. Jak je snadné udělat z milionů lidí hyeny.

Připomenula mu, že je dítě.

„Jsi nezletilá,“ řekl rabín.

„Nevím,“ odpověděla, jako odpovídala předtím esesákům a vojákům wehrmachtu v kóji číslo 16.

Rabín se ostýchal vyptávat na druhá děvčata. Tvořily pro něho družinu obklopenou mlhou, kterou, jak se mu zdálo, jeho oči nebyly schopny proniknout. Byl v rozpacích, jak rozdělit nestydatost, kterou to v něm vyvolávalo, na hřích a nevinnost. Mohl si domyslet, kdo to byl, jako si směl domýšlet, kdo byli vojáci.

Díval se Kůstce do očí, o kterých Zrzka řekla, že jí připomínají oči jejich siamské kočky doma, toho druhu a rasy, kterým sousedka, co jim darovala kotě, říkala Diamantové oči. Prozradila by ji ostatní děvčata, vědět, že je Židovka? Byla by mu to Kůstka řekla podobně, kdyby se jí dotázal?

„Jak se to mohlo stát?“

„Nevím.“

„Je někdo, kdo to ví?“

Mlčela.

„Přála bych si, abychom to věděli. Když ne dnes, tak zítra. Když ne zítra, aspoň za tisíc let. Abychom byli silnější, čím jsme byli slabší.“

Začalo jí to být směšné. Tím, jak to bylo vážné, a protože v Maďarsku už Němci nebyli. Myslela na jídlo a na teplou vodu ve vaně.

Rabín se styděl pohledět do jejích polodětských, polodospělých zelených očí. Nechtěl v nich vidět jezero smrti zanesené popelem. Neměla jen smutné oči. Měla oči, které viděly, co měla za sebou i co ji čekalo, jestli ji neopustí štěstí. Pořád si myslela, že má o něco více štěstí než ostatní, a snad měla pravdu. Rozeznávala v sobě ještě jiné struny, zatímco rabín ji tišil, až zaslechla tu jedinou, nejvýraznější. To, zač se styděla.

Bylo v ní i to primitivní vědomí, že žije, navzdory všemu. Připadala si jako ostrůvek života v mrtvém moři. Nemohla si přiznat, že toho snad viděla svýma patnáctiletýma očima za jedenadvacet dní víc než rabín Gideon Schapíro za celá léta, co byl rabínem, než rabíni všech pokolení na všech polednících a rovnoběžkách, kde se ocitli před ním za jedenačtyřicet století. Díval se na její dlouhé nohy, hubená stehna a dětská prsa a zdráhal se myslet na cizí chtivost. Váhal připustit si otázku, která se mu bez ustání vtírala. Je-li Bůh milosrdný, co je opak milosrdnosti? Věděl, že by nebyl první, kdo obviňuje Boha.

Už slyšel, i když ne z první ruky, jak panská rasa zalidňovala země od Labe k Uralu vylidňováním původního obyvatelstva. Jak vojska herrenwaffe otevírala prostor na východ, aby z něj udělala domov pro dvě stě nebo pět set miliónů Němců za cenu, že vyhynou desítky milionů druhých, od nemluvňat po starce.

Řekla mu o důstojníkovi, který psal jednou rukou verše a druhou vraždil. Nevěděl, že vrahové píšou básně. Slyšel od ní poprvé, jak se na východě lovily polské děti vhodné k poněmčení, jako se chytají jezevci nebo lasičky, někdy na koni, se psy a bičičky, jako se honí lišky.

Nezapomněla, co jí Vysoká řekla ten první pátek: „Pokud jde o mě osobně, nemám čas trpět.“

Pro Kůstku to byl klíč. Tak přežila předtím Auschwitz-Birkenau. Nemělo smysl držet se toho, co v ní bylo a přálo si zůstat dětské.

Pro rabína Gideona Schapíra to teprve měl být klíč.

Napadlo ho, že má před sebou svědka, který přišel z pekla. Díval se na její tenké dlouhé nohy a vysoké šněrovací boty s pečlivě zavázanými tkaničkami, aby o ně nezakopla. Neodpovídalo to obrázkům z náboženských knih v jeho vitríně, na nichž poslové

z pekla přijíždějí na neosedlaných ohnivých černých koních; přijela ve vagonu s uhlím, nákladním vlakem, vymrzlá, s šmouhami po uhelném prachu, který odolával pár dní mýdлу i horké vodě, než ho smyla. Teď měla čistou tvář, skoro bez vrásek, bez kruhů pod očima, opálené obočí a řasy. Kůže jejích bot, napuštěná tukem, který fasovali železničáři od eráru, měla oranžový nádech. Gideon Schapíro cítil, jak ho naplňuje peklo. Pralátka, z které je stvořen člověk. Noc, kterou pohltilo ticho, a ticho, jež hltalo noc. Komíny, které chrlily kouř a dým, z něhož jako malí ptáci vzlétal popel. Moře popela. Co popsala Kůstka jako ve dne v noci převařovaný klíč z opálených kostí, pach škvařeného masa a tuku v jamách, kde se páčila těla na olšových polenech, v petroleji a ve vlastním tuku, když nestačila krematoria. Přesahovalo to hranice jeho představivosti.

Asi by si nedokázal vybavit Zrzku, která se chlubila svou poševní krví. Mariu z Poznaně, která si vkleče před vojákem nebo poddůstojníkem (madam ji nepřipouštěla k důstojníkům) připadala div ne jako dvorní dáma nebo kurtizána, pohodlně a příjemně vydržovaná. Neměl tušení, proč Kráska cítila, jako by se jí mezi nohama svíjela a syčela zmije.

„Narodili se do noci,“ řekl.

Rabín Gideon Schapíro se díval do Kůstčiných přimhouřených zelených očí. Hledal v jejích panenkách. Naplnila ho pokora, jakou ještě nepocítil. Plakal a styděl se. Kouř ze spálených stoupal k nebi rychle, protože ho tlačil další kouř, ale pak ho bylo tolik, že klesal nezvažitelnou tíží. Ani nejsilnější vítr nebyl dost silný, aby ho rozehnal. Zdálo se mu, že stejně jako lidé na všech rovnoběžkách bude ještě dlouho vdechovat kouř z Auschwitz-Birkenau. Někteří to budou vědět, většina nikoli.

Kůstka se na rabína usmála. Gideonu Schapírovi se zvedly koutky úst, zatímco po tváři mu stékaly slzy a zmáčely mu límeček košile. Rozuměli si, i nerozuměli. (Tak to měla později s mnoha jinými.)

„Když jsi odešla z domova, byla jsi dítě.“

„Už se necítím jako dítě.“

„Dítě neodpovídá za všechno, co musí udělat.“

„Věděla jsem, co dělám. Chtěla jsem to.“

Rabín mlčel. Měla chuť mu povědět, co si tenkrát netroufala vyslovit.

„Udělal bych i víc, kdyby chtěli,“ řekla místo toho.

„Bylo to horší než v Auschwitz-Birkenau?“

„Řekla jsem vám, co bylo v Auschwitz-Birkenau.“

Byla by se ráda dívala na německé vojáky nebo zřízence technických oddílů i vězně, kteří na sebe pokřikovali na rampě, u skladů a v sousedství pěti krematorií a dorozumívali se francouzsky, jidiš a maďarsky nebo slovensky a německy, polsky nebo litevsky, jako na Martany, bytosti z jiné planety, ale rozuměla jim; měli tváře, nohy a ruce a uniformy jako ona vězeňské šaty, které byly jako její tvář, nohy a vlasy a oči a uši nebo boty, košile, šátky a šály. Připadalo jí to jako obrovské, nevídané, nesčetněkrát přehrávané představení, které jí někdo předvádí, aniž by o ni v nejmenším dbal, a znenadání přijde konec, ale jiný, než bývá konec v divadle, a diváci a herci odejdou domů. Nebylo to tak. Byla to skutečnost, nebylo to představení jako v divadle, konci říkali Němci endlösung, konečné řešení. Entjudung. Byla na planetě Zemi.

Neroztahovala se ani nezatahovala opona. Odehrávalo se to bez opony. Nebyly tu rumpály, jejichž otočkou se vymění kulisy, náves za les, les za zámek a slavnostní sál za jezero. Tady už se nikdo před nikým s ničím netajil.

Vybavila si návštěvu dvou lékařů, kteří si odsloužili směnu na rampě hauptsturmführera doktora Kruegera. Měli za sebou selekci pěti tisíc lidí; trvalo to šest hodin. Chtěli si sednout. Doktor Krueger vyndal z ledničky tři lahve piva. Doktor Krueger si nechal přinést sklenice.

„Bitburger pilsner.“

„Nemáte tu paulaner festbier?“ zeptal se první doktor.

„Co byste ještě nechtěl?! Taky bych dal přednost köstritzer schwarze.“

Rozhovořili se o selekci. Mělo by se to urychlit. Vypili půl lahve na jeden zátaħ.

První lékař pak řekl: „Jsme na lodi, která by se potopila, nezba- vit se přebytečného břemene. Naším úkolem je doplout. Nemů- žeme se ptát, co je mravné nebo nemravné. Co je nemravnější? Odvážet do říše polské děti s modrýma očima a plavými vlasy bez ohledu na to, co tomu říkají jejich matky, nebo je nechat v Polsku, aby z nich vyrostli hrdlořezové, kteří nás budou zabíjet? Můžem se pouze tázat, co je nutné. Kdybychom slevili, kdo by z toho měl prospěch?“

„Alles is ja doch scheiße!“ řekl druhý doktor. „Za mimořá- dných okolností přistupujeme k mimořádnému řešení.“

„Co je směšné,“ dodal první doktor, „jsou pobožní. Přijímají všechno. Bůh určuje osud. Jsme mimo oblige.“

Druhý říhnul. „Spousta jich musí věřit, že nic špatného nemůže vést k něčemu dobrému. Snad dokonce už uznávají, že je třeba jednoho zabít, aby druhý žil.“

„Neodříznout je od sebe jako neduživé siamské dvojče by zna- menalo zahynout,“ dodal první lékař. „Nezbavit se nádoru na těle, mozku a na duši.“

Mluvili o prospěchu říše. O směšnosti diplomatických komplikací, která za čas vyšumí doztracena. Doktor Krueger přinesl a otevřel další tři lahve. Byli unaveni. Pivo je zvedlo na nohy, jež jim současně ztěžkly. Děsila ji věcnost tří hauptsturmführerů, kteří byli doktoři.

Zbytek hovoru už neslyšela.

Rabín Schapíro poslouchal a snažil se rozumět. Neskládalo se mu to do obrazu, nechápal.

Snažila se mu to zjednodušit, převést to do pojmů, jakými se lidé dorozumívají. Trochu ji znervózňovalo, že má před sebou rabína, a není s to mu to přiblížit. Jak mu to měla vypovědět? Němci nebyli žádní Spartané, asketi. Jedli nejlepší jídlo, zatímco vedle nich hynuly statisíce hladem, den za dnem. Bydleli ve vilách, i v Auschwitz-Birkenau, v nejtěsnějším sousedství davů nacpaných v někdejších dřevěných barácích rakousko-uherského jezdeckta jako sardinky. Nebyl pro to příměr. Neměla ho. A nebylo to nic přechodného, žádná nouzová situace, kterou by Němci chtěli vyřešit nebo co by mohli svést jako alibi na válečné podmínky. Tak to chtěli. Jak opakoval polním prostitutkám a madam Kulikové v Nr. 232 Ost oberführer Schimmelpfenig, nepozvali sem nikoho do sanatoria.

Neřekla, že snad byli rádi, když se ocitli už na konci mostu, po kterém museli přejít, ale který už nikam nevedl, v plynové komoře, že je konec, po němž už nic není. Dosáhli svého posledního práva nebo výsady – na smrt.

„Nebylo tam nebe.“

„Auschwitz,“ šeptal rabín.

„Za bezvětrí padaly od rána do večera saze.“

„Auschwitz-Birkenau.“

„Nápis na bráně: *Arbeit macht frei.*“

Vysvětlila rabínovi, že to byly tři lágry v jednom, na prostoru osmi zrušených polských vesnic. Jedna z nich, Březinky, bylo Birkenau. Árijští vězňové udávali adresu Arbeitslager Auschwitz bei Neu Berun.

„Auschwitz-Birkenau,“ opakoval rabín.

„Auschwitz-Birkenau,“ potvrdila mu jako ozvěna.

„Feldbordell Nr. 232 Ost.“

„Feldbordell Nr. 232 Ost.“ Pak mlčela.

„Jak jsme se narodili?“

Rabín sklonil hlavu. Byl menší než ona. Neodpověděla mu.

„Zrození dítěte se neřídí jeho přáním. Nikdo neví, co ho čeká.“

Jde to hluboko, daleko, vysoko. Měl v očích moře, které se nerozestupovalo. Potopu, která trvala čtyřicetkrát čtyřicet dnů, čtyřicet nocí. Nemělo smysl počítat dny zkázy.

„Zbavili smrt tajemství,“ řekl rabín. „Hřešili smrtí. Poskvrnili se smrtí. Zůstanou znečištění smrtí.“

Ve ztřeštěné myšlence, kterou od sebe nečekala, pozvala v duchu rabína Gideon Schapíra do kóje. Kdyby si přál, mohla ho vykoupat v bečce. Namazat mu tělo olejem. Splnit každé jeho přání.

„Auschwitz-Birkenau,“ opakoval rabín. V jeho ústech to znělo jako výtka, modlitba a tichoučký výkřik, kterým se jako trychtýřem vše slévalo do místnosti se zataženými záclonami. Písmenka obou slov propadala sítem doztracena.

„Byl to největší tábor ze všech, co měli,“ řekla Kůstka.

„Skladiště lidí a předmětů. Věci odváželi do Německa. Rozdělovali je mezi postižené po náletech, armádě; nahrazovali tím, co už nevyroběli, protože všechno pracovalo pro válku.“ Ještě řekla: „Taky jsme chodili kolem nápisu *Eine Laus dein Tod*. Jedna veš tvá smrt. *Jedem das seine*. Každému, co si zaslouží.“

„Ano, každému, co si zaslouží.“

„Na předválečné mapě Polska to bylo Rajsko.“

„Rajsko?“ zeptal se rabín, jako by to slovo slyšel poprvé.

Myslel zas na peklo. Na představu dábelského místa na zemi, se kterým se nikdy nesrovná. Čím usilovněji si skládal, co mu pověděla, tím méně tomu rozuměl. Ještě nevěděl, že to bude každým uplynulým dnem nebo rokem tísnivější. Dotkl se nepochopitelného a díval se do tváře téměř šestnáctileté dívky, která tam byla.

Líčila rabínovi lovení ryb na Harmenzách, v zemědělském oddělení lágru. Už se tam nepohrřbívало. Vytahovali z bahna a mělčiny staré mrtvé, kteří se prozrazovali páchnoucími bublinami. Zmínila se o vybírání vajíček z hnízd racků. Esesáku Schratzovi připomínaly křepelčí vajíčka.

Rabín během jejího pobytu pobledl. Pukala mu hlava. Nejedl, jen pil vodu. Občas si vzal krajíček chleba. Dusil v sobě hněv a tlumil ho pokorou. Vzdouvaly se v něm plameny hněvu. Hledal v sobě ozvěny ztracené důvěry. Díval se na ni jako do zrcadla. Dobral se něčeho, co ve svatých knihách nestálo. V jeho knihách nebylo nic o Auschwitz-Birkenau, o Nr. 232 Ost.

Na čele, u koutků očí a úst přibyly rabínovi vrásky, které tam, když přišla, nebyly, ačkoli jeho úděl ponorky zdaleka nebyl bezstarostný. Měl hlubší, ochraptělejší a vzrušenější hlas. Díval se na ni se sklopenou hlavou, jako by ji viděl každý den znovu a poprvé. Vzrušení jeho duši neopouštělo, ačkoli věděl, že duše vzrušená bez přestávky je hřích. Jeho klid odcházal úměrně s tím, jak Kůstka zůstávala.

Napadlo ji, že s povytaženým horním rtem a pokleslým dolním se Gideon Schapíro dívá jako výr nebo sova.

Rabín měl jednu místnost s přístěnkem, kde spala.

Mohla se vsadit, že jednu noc vůbec nespál. Převaloval se v posteli. Slyšela každý jeho pohyb. Podlaha byla pokrytá prošlapaným kobercem.

Rabínovi se jen svěřovala, nestěžovala si. Řídila se radami madam Kulikové možná víc, než chtěla. Kdo se haní, dělá chybu, kdo se omlouvá, ten se zároveň obžalovává. Řídila se pudem sebezáchovy, který jí říkal, kde přestat. Nechtěla, aby ji rabín litoval. Líčila mu spíš ty druhé než sebe. Ale byla v tom obsažena. Vyzkoušela si na rabínovi, co potom uplatnila u jiných.

„Byla jsi všechno, co jsme,“ řekl nakonec.

Mlčela, protože nevěděla, co má Gideon Schapiro na mysli. Hledala význam rabínova „my“. S čím ji ztotožnil? S těmi, co přežili potopu? Nebo co se teprve narodí? Mysleli oba v té chvíli na ty, kteří se už nenarodí. Na ty, co měli za to, že se neměli narodit. Byla v ní ozvěna jejího strachu. Měl v očích něco, čemu nerozuměla. Nabízel jí svůj život za něco, co je hlubší než moře, nekonečnější než vesmír. Než tma všech nocí od začátku světa.

„Stalo se ti, co se stalo všem, kteří tam byli.“

„Nestalo se to všem.“

„Udělalas, cos musela udělat.“

„Snad.“

„Jsi jako duha. Jsme jenom půlkruh, kterému chybí ta druhá polovina.“

„Proč?“

„Musíme žít.“

„Můj otec skočil do drátů s elektrickým napětím.“

„A matka?“

„Matku snad zabili.“

„Jako zabili bratra?“

„Možná.“

„Tebe nezabili.“

„To nevím.“

„Pokořili tě.“

„Ponížít je jako zabít,“ řekla.

„Bylas tomu blízko.“

Nakonec rabín řekl: „Nechci se rouhat.“ Oprádal ho odpor. Zavřel na tři vteřiny oči. Snad se modlil. Za patnáctileté, které lhaly, že je jim osmnáct. Za Boha, který mlčel. Za ozvěnu, která neumlká. Osnoval modlitbu, ke které ještě není napsán text.

„Kdybych se tě zeptal, jestli si odtamtud odnášíš něco dobrého, myslela by sis, že jsem zešilel?“

„Řekla bych vám to sama. Nenechám se už ničím překvapit.“ Lekala ho samozřejmost, kterou se obrnila. Připadal si zralý pro ústav choromyslných. Proč ji Bůh vybral na rampě v Auschwitz-Birkenau a poslal na tu správnou stranu? Mezi těch třicet šest polních? To on jí vdechl vzdor, jímž se držela zuby nehty a nedovolila si umřít?

„Snad,“ řekl.

„Co snad?“ Přeslechla něco?

„Je v tobě Bůh,“ řekl.

Dával jí něco, co sám neměl?

Čelo Gideona Schapíra se podobalo shrnutému koberci pod jeho křeslem. Jeho lícní kosti se skoro prořezávaly tenkou kůží, pod kterou nebyl tuk. Z Kůstčinych zelených očí se na něj dívaly hříchy nebo báje staré jako člověk a hlubší než paměť.

Rabín myslel na to, jak se mohlo dobré proměnit ve špatné. Jak se mohla rozplynout hranice mezi lhostejností a nemravností. Mezi ohledem a bezohledností.

Kam se ztratila důstojnost člověka, celého pokolení? Slovo potopa mu hučelo ve spáncích jako řeka rozlitá z břehů a pohřbívající

pod vodami živé. Myslel na to, co bylo, co je, co není a nebude. Na mrtvé moře mrtvých. Bude ještě možné, aby se člověk, na jakémkoli místě tohoto světa, cítil bezpečný? Aby neslyšel ozvěnu ticha, necítil pachut' kouře, nezačernil se popelem?

„Zkáza,“ šeptal.

Zavřel oči.

„Auschwitz-Birkenau, Majdanek, Sobidor.“

Ještě zašeptal: „My - všichni.“

Nakonec vydechl: „Terezín, Buchenwald, Bergen-Belsen.“

Desátý den měla obavu, aby se opravdu nezbláznil. Litovala, že mu vyprávěla, jak ten první pátek na ni rouboval voják svoje tělo.

Desátý den byl dlouhý a skoro celý propršel. Byli sami dva, jako obvykle. Rabín nechtěl, aby vycházela. V noci jen pootevřel okno do dvora a ve dne je zase zajistil. Na okně do ulice nechal zatažený těžký nachový sametový závěs od rámu krámu. Za celou dobu nikdo nepřišel kromě pekaře, řezníka a dvou mužů, s nimiž si rabín vyměnil pár slov maďarsky, takže nerozuměla. Měli domluvený způsob klepání, třikrát krátce rychle za sebou a třikrát s delší přestávkou. Přinesli chleba, pečivo a salámy a maso. Nedívali se vpravo, vlevo, jako by tu nebyla. Koupala se zase několik hodin, než voda vystydla, jedla ráno a v poledne a mezitím se rabín modlil, němými rty, duchem nepřítomnými očima, s roztěkanými, neurovnanými myšlenkami. Měl už několik dní horečku, zrudlé tváře, krví zbarvené bělmo očí. Chystal večeri. Chtěl jí podstrojit sladké, sobě hořké. Už desátý den ležely na míse nedotčeny křen, petržel a kousek opálené a vyschlé jehněčí kosti. Přinesl z kredence svícen a postavil do něj vysokou bílou svíci a vedle na stůl u džbánu s vodou položil zápalky.

„Odpočineš si,“ řekl.

„Už jsem si odpočala.“

„Máš hodně co dohánět.“

„Nevím.“ Nemyslela na odpočinek. Necítila se unavena. Rabín začal zase od začátku, jako minulých devět dní. Přepočítával dny, roky, dovolával se dat, aby dosáhl vysvětlení.

„Zabili duši zákonů, duši práva, duši člověka.“

Pak řekl: „Nikdo nepočítá těla.“

Zmínila se, co říkal oberführer Schimmelpfenig, doktor všeobecného lékařství: „Pro někoho holka jen vypadá jako člověk. Vypadá, ale není. Je to kurva.“

Rabína napadlo, že by se nikdo neměl ptát, co je peklo, ale kde je peklo. Možná ani kde byl Bůh, ale kde nebyl. Jak daleko může být od člověka k člověku. Snad se jen ztotožňovala s rabínem a jeho otázkou, ne tou, kde je peklo, ale kde není.

Připsala rabínu Gideonu Schapírovi k dobru, že u něho prožila první noci, během nichž se nebála, kdo zabuší na dveře. Nelámala si hlavu ani peklem, ani kde nebyl Bůh, jako rabín. Pokukovala za obzor války. Noci byly nevinné, třebaže ne tiché. Naslouchala zvukům z ulice, hučení v potrubí pod koupelnou a ve zdech domu, zvláštní hudbě v rourách, odlehlým hlasům lidí na chodníku nebo na druhé straně ulice. Nahoře v domě hrál někdo na klavír skoro přesně od pěti do šesti a srovnávala melodie s těmi, které se naučila v Nr. 232 Ost. Udivilo ji, že nápěvy, které ji naplňovaly ještě nedávno steskem, zněly veseleji. Postrádaly zlověstnost, kterou mohla připsat spíš tomu, co se dělo.

Naposled drhla podlahu v místnosti strážných a esesman s jizvou od ucha k uchu si zpíval *Mein Mädel hat einen Rosemund*. Díval se jí do výstříhu. Jak klečela, mohl pozorovat, kde jí začínala prsa.

Rabín myslel na egyptské otroctví, o němž si bez ustání opakovali už po celá pokolení – v modlitebních knížkách i ústně a na Svátek

Překročení, že to nebylo včera, dávno, nýbrž že je to nyní, že to není vzpomínka, ale součást života, která přetrvává z nejdávnějších dob až sem. I děti a děti jejich dětí jsou otroky tím, čím byli otroky jejich pradědové a pradědové jejich pradědů, dál než kam sahá kalendář, daleko dozadu; ale i daleko dopředu, aby na to nikdy nezapomněli. Při oslavách Svátku Překročení si to výrazněji připomínali. Byla to pojistka proti zapomenutí. Nedovolili si zapomenout.

„Volnost, nebo smrt,“ šeptal rabín, ale nerozuměla mu. Bylo otroctví jen předehra, zlá pohádka nebo zlý sen s dobrým koncem, jehož posledním aktem prošla Kůstka, Hanka Kaudersová?

„Kdy jsme naposled byli svobodní?“ šeptal rabín. A když se na něho podívala: „Nemám srovnání,“ řekl.

Co to bylo, co je zaskočilo nepřipravené?

„Neměli jsme moc času se připravit,“ řekla potom Kůstka.

Měla povědět rabínovi, že nejprve pokládal tatínek za nehoráznost, když jim nařídili sbalit si své saky paky, padesát kilo z veškerého majetku, pokud se vejdu do jednoho kufru, ani o gram víc, aby si to museli dát desetkrát převážít, a pak se nedivili, že ani šaty, které měli na sobě, už jim neříkaly pane?

Rabín sypal do misky na stole cukr do čaje, dával hrudku másla na talíř. Přinesl ze spíže láhev medu.

Volnost, nebo smrt?

Nacházel rozdíl v tom, když volba zůstala jejich výsadou, anebo když měli volbu ti, kteří je nenáviděli, protože je pokládali za jiné, cizí, nepřátelské a škodlivé. Rabín Gideon Schapiro necítil pýchu krve, pýchu neposkvrněnosti, v jejichž jménu posílaly německé autority do polních nevěstinců děti.

Byli to podivní snoubenci, německá říše a vědomí nadřazenosti krve. Podivné manželství, obrovská armáda a nemocná myšlenka.

Jak mohl žádat od Kůstky vysvětlení?

Nejpodivnější byla píle a důkladnost a vytrvalost, vlastnosti, které rabín Gideon Schapiro pokládal za nejosvědčenější z těch užitečných a jež zapráhly einsatzgruppe D, na něž se Kůstky ptal, do svých služeb. Vedlo to od zavraždění prvního k vyvraždění všech? Mohla se podobat masová vražda, ze které ho jíjala hrůza, čmelákovi, za něž se pokládal Kůstčin oberführer, přelétajícimu ve své sezoně od květu ke květu, od jedné pampelišky nebo okvěť jeteliny ke druhé, od prvního do posledního?

Jen zcela věcně mu oznámila, čím se chlubil. V létě věšel ty, které uštvali, na třešňové stromy, v zimě se vsázeli, jak dlouho trvá, než nahé tělo přestane odolávat mrazu, a jaký je rozdíl mezi tělem muže nebo ženy, dítěte.

Největším nepřítelem morálky einsatzgruppen byla nuda. Obersturmführer myslel stejně jako rabín Gideon Schapiro na to, kolik znamenalo číslo Feldbordell Nr. 232 Ost bran, aniž se dovolával pračísel. Rabínovi stačilo několik písmenek abecedy, aby pro sebe vyjádřil nespočetné množství myšlenek, obrazů, jimiž doplnil to, o čem se zmínila. Oplácela mu svými sděleními jídlo a pobyt? Byl by rád, kdyby mu pomohlo dvaatřicet cest k moudrosti, padesát bran, jako jí pomohlo k opuštění Auschwitz-Birkenau číslo 36.

Nebylo tolik bran, aby jimi došel k znalosti, i kdyby mu řekla desetkrát více, než mu už pověděla. Dovolával se padesáté brány, k níž Mojžíš nedosáhl. Nemohl si představit esesmany z einsatzgruppe D jako čmeláky. Ztotožnil jen Kůstku s číslem 36.

„Smrt,“ šeptal rabín.

A potom, ještě neslyšněji: „Volnost.“

Budou ještě někdy svobodní, on, ona, zbytky roztroušených?

Nabídla se, že mu pomůže s přípravou večeře. Dívala se na čerstvě rozkrojený chléb, vdechovala jeho vůni. Oslňovala ji barva medu. Sladkost a hutnost másla. Pokoj rabína byl klidný. Připomí-

nal jí domov, páteční večery, kdy se tatínek modlil více a hlasitěji než maminka a bratr i ona. To nervózní v ovzduší byli oni dva, rabín a ona, myslela si. Hledala v duchu příslušnou řeč, styděla se za svou nevědomost, zakazovala si falešnou ctižádost odporovat rabínovi, protože nevěděl to, co ji nejvíce zahanbovalo.

Rabín si vytýkal rouhačství a neschopnost zapudit zlé duchy, jako když se Kůstka zmínila o obersturmführerovi. Hledal v jejích zelených očích důvěru a usmíření? Neznamenal to z jeho strany licoměrnost? Bála se mu prozradit víc, než mu prozradila? Bránil se nařčení. Viděla rabínovu nervozitu, ale přivykla si během těch devíti dnů a ten desátý jeho jemnému, klidnému chování, jímž zakrýval napětí, plamen, který v něm hořel. Ale cítila rozrušení jeho duše. Tu nervozitu, jež ho neopouštěla. Tišinu tváře a nesmírný shon a zmatek v jeho hnědých očích. Viděl nicotnost světa, která se proměnila v neomezenou moc. Chytil se oběma rukama za hrdlo, jako by ho někdo zevnitř rdousil. Oprádkovala ho nevolnost, které nedokázal čelit. Uvolnil si dlaně a spustil paže a pronikala jím slabost.

„Tam, kde jsi byla, nebyla pravda, svoboda ani spravedlnost,“ šeptal rabín.

A potom: „Ti, kteří tě odvěkli na východ, byli zrádci, kteří nás dva tisíce roků utiskují.“

A nakonec: „Každé jejich slovo znamená falešné svědectví.“

Sám pro sebe se tázal: Kde byla bezúhonnost, láska k pravdě a důstojnost? Zmužilost, dravost a zbožnost a cudnost? Kůstčin pohled přecházel jako po mostě od chleba a medu a másla na stole k hnědým očím rabína Gideona Schapíra, z nichž čišelo zoufalství.

Přeskakovalo to z jednoho na druhého. Jiná energie, než jakou znala.

Rabín zavrtěl hlavou. Cítil jejich osamění jinak, než je vnímala ona.

„Ne.“

Myslel na to, čím prošla, nejenom na to, co řekla. Chvěl se a nechtěl to na sobě dát znát, jako by to neviděla. Přál si přiblížit si blízkost přítomnosti toho, který, jak se bál, ho opustil, jako opustil ji, článek v řetězu, zrníčko národa, který se modlil a věřil, že k pravému Bohu. Nestačily ani všechny modlitby, které se kdy odmodlil a odříkal, s pravicí na své hrudi, aby s modlitbou slyšel bušení srdce.

„Byla to černá magie,“ dodal rabín. „Ne.“ Vyvrátil si to. „Bylo to víc. Spirála zla.“ Kde byla pravice Boží? Ozvěny žalmů? Moudrost a objevování pravdy tajemství skrytých i zjevných? Selhaly všechny známé světy, velký svět a malý svět? Přeslechl, že mu nabídla pomoc s večeří? Necítila se dobře, když jí sloužil, celých těch devět dní, i ten desátý, co tu byla.

„Nechcete, opravdu?“

Rozhodla se, že ho tentokrát nenechá umývat po večeři nádobí. Nenechal to nikdy na ráno. Slyšela až do postele třesk talířů, jak je otíral a ukládal na sebe a do kredence, příbory do levé zásuvky.

Pak rabín řekl: „Jsem rád, že jsi tady.“

„Jsem taky ráda, že tu jsem.“

„Můžeš tu zůstat, jak dlouho budeš chtít.“

„Nevím, jak dlouho vás můžu obtěžovat.“

Zdálo se jí, že je tu déle, než by mohlo být rabínovi po chuti. „Neobtěžuješ mě.“ Neřekl, že mu připomíná jeho dceru Eržiku. „Je mi tu příjemně,“ řekla. Nebylo to málo, říct jen příjemně? Vztáhl k ní na okamžik ruku, jako by se jí chtěl dotknout. Nedotkl se jí ani jednou. Dotýkal se něčeho jiného. Měla na vteřinu strach, že je to šílenství. Vážila, jak si tu už opravdu odpočinula. Čemu pravděpodobně utekla, co si ušetřila.

„Tři věci jsou příjemné,“ ocitoval rabín ze svého učení.

„Požehnání, chvála a dobrá zpráva. Tři pohledy: cudnost, ušlechtilost a upřímnost.“ Nemluvil o tom, co není tak příjemné.

„Jsi jako vůně klasů,“ dodal. „Vůně koření. Vůně hostiny.“

„To přeháníte,“ řekla, ale co nejzdvořileji, jak dokázala. Pootevřel okno do dvora a vevanula sem vůně pečeného masa, pach ryb, vlhký vzduch. Rabín okno zase zavřel, aby dovnitř nenapršelo.

Občas někde v domě, dole, na schodech nebo nahoře až ve čtvrtém patře zaštěkal pes. Probudilo to v ní celé vějíře představ. Divokých psů kolem statku v Nr. 232 Ost v zasněžené pustině, psů z vypálených a vystřílených vesnic a samot, psince ve statku, cvičených honičích psů-trhačů, které měl obersturmführer na dlouhých řemenech a které pouštěl jen najisto. V Auschwitz-Birkenau byli také psi jen v kotcích Waffen-SS a někdy soukromí vlčáci vyšších oficírů, jako pes komandanta Petera Hanisch-Sachera z Bremerhavenu Fenti a psi, kteří přežili minulé psí zápasy. Nic živého čtyřnohého včetně krysy nemělo v Auschwitz-Birkenau vyhlídku na delší život. Hladoví jedli všechno, někdy i syrové, jen v dlaních tisknuté a oteplené kusy urvaného masa včetně ptáků, kteří spadli do lágru nebo usedli na dráty s vysokým napětím a zabilo je to. Rabín se na ni díval s láskou. Věděla, jak se na ni kdo dívá. Jeho pohled ji hladil, dotýkal se jí jinak než vojáci, rukama, nohama, břichy a podbřišky. Za těch devět dní necítila ani nejmenší nátlak. Rabín jen poslouchal a občas udělal poznámku, kladl své otázky, které pohlcovala marnost, a díval se na ni a do prázdna a děsil se. Díval se zároveň s nejistotou, se záblesky úzkosti, které se bála, jako by to byly jiskry nebo už ohýnky, které ho spalovaly zevnitř. Měl o ni strach? Jakého nebezpečí se ve vztahu k ní obával? Bála se ten desátý večer spíš ona o rabína?

Vybavila si, jak řekl nejprve hauptmann Hentschel, že se na ni hezky kouká. Když už byla svlečená a zakrývala si, co mohla,

rukama a seděla se zkříženýma nohama a pak jí to, celkem mírně, ale přece jen vytkl. Ale nebylo jí příjemné, když se na ni někdo déle díval, jako by ji zkoumal, a měla někde těsně pod povrchem napsáno, co je zač. Přála si to rabínovi odpustit.

Opakovala si, proč se asi na ni dívá právě takhle; a až za chvíli, když už to nemohla unést, sklopila oči nebo hlavu, jako by se zamýšlela nebo nacházela odpověď na podlaze. Kolem sporáku měl rabín zelené linoleum. Měli podobné doma. Styděla se za to, co by jí rabín Schapiro mohl vytknout, a nebylo to jen odevzdání těla, protože tomu se nepoddávala dobrovolně. Byl to všeobjímající stud, který cítila tím silněji, čím déle byla na svobodě, vracející se ozvěna, která přehlušila původní zdroje.

Upíral na ni své tmavohnědé oči, jež se nepřestávaly ptát. Pohled na ni mu krystalizoval v nejpálčivější otázku: Kde byli – když zůstávala Kůstka tam, kam ji zavlekli – učenci, učitelé a mudrci? K čemu ji nutili? Kdo všechno a jak se jí dotýkal? Kam se ztratilo pojetí člověka, které vyznával ještě dlouho po začátku války; člověk jako nebe, člověk jako anděl, člověk coby podobenství boží? Vrátilo se to mžikem k dobám, jež přály stvoření čtvernožců, ptactva, hmyzu a plazů, vzniku nerostů, květin a moří? Byl rád, že myslela na večeri, na to, kdo umyje nádobí. Vdechoval z ní přitažlivost, kterou zneužili vojáci. Inteligenci, která měnila v jemnost i to hrubé, k čemu byla odsouzena. Odhadoval sílu její vůle, která ji k němu přivedla v tendru s uhlím. O tom zase neměla poněti Kůstka. Měla jen představu, o čem rabín uvažuje.

„Jak dlouho jsi sem jela?“

„Osmnáct hodin,“ odpověděla.

„Osmnáct hodin?“

Měla jídlo a vodu v láhvi od mléka. Nevěděla, má-li si přát, aby jela co nejdéle, co nejdál. Už věděla, že přání jí nepřiblíží ani to

nejmenší ani o píd'. Na hodinách jí poslední týdny už nezáleželo. Její čas kromě ní nikdo neodpočítal. Najednou měla na všechno hodně času. Nemusela spěchat. Nevěděla na co a kam.

Neřekl, co znamená pro jejich lidi a víru číslo osmnáct, trojí matka všeho, co existuje. Nejvyšší instanci, souhrn všech živlů. Život. (S významem čísla 18 se setkala později a vzpomněla si na rabína Gideona Schapíra.)

„Osmnáct,“ opakoval. „Vidíš.“

„Uhlí je tvrdá peřina,“ řekla.

Pak řekla: „V noci to bylo skoro pohodlnější. Nebála jsem se vystrčit hlavu z cely.“

„Muselas vymrznout.“

„Jen když vlak jel buď rychle, nebo jsme dlouho stáli. Dřevěněly mi nohy a ruce.“ Schovávala si hlavu pod celtu.

Rabín neřekl, že k němu Kůstka přichází z veliké dálky, z noci a mlhy. Představil si ji, jak leží v uhlí. Jela celou noc, celý den. Přivedli ji večer. Každý jeho pohled znamenal otázku, kterou jí nepoložil a sobě neodpustil. Myslel na podlost světa.

„Nechci, abys pro mne pracovala.“

Pohlédla na vysoké stojací hodiny v pravém koutě. Večeřeli obvykle v tuhle dobu. Zažila modlení minulý pátek. Rabín očekával jen chvíli, že se připojí, pak se domodlil večerní modlitbu pro pátek a začátek soboty po vyjití první hvězdy sám. Nevznesl slovo proti tomu, že se nemodlila.

„Nechci lhát,“ řekla teď, co neřekla už minulý pátek.

„Nemusíš,“ řekl rabín.

Neřekla, že se naučila lhát, jako se děti učí běhat nebo skákat, a že ji to mnohokrát spasilo. Vyměnili si pohledy.

Nechtěl myslet na to, kolikrát nahlédla za stěnu smrti, na tu odvrácenou stranu, jako má luna, a co zahlédla, než se zas vrátila

mezi živé, nebo do jakých dveří už udělala první krok, možná jednou nohou, než zase ucukla.

„Snad už ne,“ řekla.

Pak řekla: „Matka byla první, kdo se přestal modlit.“ A dodala, aby rabína netrápila prodlevou: „Matka nechápala, jak mohl Bůh dopustit, aby esesáci házeli do pece nebo do jam s rozžhavenými dřevy a hořící naftou batolata v peřinkách.“

„Viděla jsi je zblízka?“

„Některé.“

„I ten první byl jako poslední a ten poslední jako první.“

„Byla jsem pro ně ďábel.“

„Ten ďábel jsi nebyla ty.“

„Byla jsem pro ně démon.“

„Démon jsi nebyla ty,“ opakoval rabín.

„Stačila moje přítomnost, abych jim ředila krev a vydýchala vzduch. Byla jsem pro ně kočka, která ve tmě skočí nemluvněti na prsa a zadusí je.“

„Neměli výčitky svědomí?“

„Ne vůči mně.“

„Neměli svědomí.“

„Bylo jich hodně, kteří se obešli bez svědomí. Měli radši vlky, psy, krysy. Začínali ráno ohněm a končili večer plameny. Bylo snadnější být kurva v Nr. 232 Ost, než vězeň v Auschwitz-Birkenau. Cítila jsem ten rozdíl denně.“

Slovo kurva jí vyklouzlo a rabín předstíral, že je přeslechl.

Nepřipadala si v Nr. 232 Ost přesně jako kurva, ale odtud to bylo něco jiného, snad právě proto, že to už nebylo.

Rabín viděl v jejích zelených očích, o čem ani nevěděla. Život, který vedla, nejen těch jednadvacet dnů v Nr. 232 Ost. Měla v pohledu to cizí, co do sebe vstřebávala a na co si nedokázala

zvyknout. Břímě, které by neunesl. Nahotu: servané šaty. Pak drásali její kůži a maso. Čím přežila, za jakou cenu. Otázky, které se neodvážila zeptat: ticho, do kterého se hroužila, když na ni řvali, poroučeli jí nebo když odešli a měla přestávku, aby se mohla umýt, než přijde další. Rabín si dokázal představit patnáct nahých mužů. Jednotlivá já vojáků. Představil si její já s každým z nich. Nemohla být, čím byla předtím; ničím z toho, co bylo: s kýmkoli z nich; kde byla, než skončila směna?

Myslel na svou totožnost. Nebyl, čím si myslel, že je, než k němu Hanka Kaudersová, Kůstka, přišla.

„Jsme všichni už něčím jiní, než jsme byli,“ řekl.

Napadlo ji, že když odcházela z domova, byla opravdu ještě víc dítě. Měla v očích hlad, zimu, opuštěnost. Měla v každém pohledu jako ozvěnu tu bezcennou, bezectnou smrt. To, čím se otužila, čím zeslábla, čím se opotřebovala. (Co teď oslabilo a opotřebovalo až k zešlání i jeho.) To, čemu nikdy nedokázala uvěřit. Čemu nemohl uvěřit ani teď rabín Gideon Schapíro. Hrubou sílu, kterou ji drtili, jako zpracovává kovářské kladivo rozžhavený kov. Rabín si představil šestnáct poslušných děvčat. Psinec se zvířaty, která se podobala dívkám, jak s nimi zacházeli, krmili, bili je a poroučeli jim. Lehnout, sednout, stát, obrátit se, vystrčit jazyk, zmlknout. Poslechnout, nebo vydržet ránu a nezaúpět, aby nedostaly novou. To, čím je uniformovaní ovládali. Čím nad nimi získali naprostou kontrolu. Nemohl do toho vložit svého Boha. Svoje náboženství. Své mravní příkazy. Svůj duchovní svět. Obsah učených svatých knih. Představil si, jak se ztrácí víra, jako písek ve větru, odnášený dál a dál, a topí se v ledovém moři. Hledal v očích Kůstky nevinnost. Mravnost. Zradu. Poslušnost. Ozvěny duchovního světa. Odevzdanost, smíření, souhlas. Nesouhlas, snad vzdor. Lítost, utrpení. Představil si ji ve vagonce, s matkou, než se jí maminka ztratila.

Zápasil s nemožností se jí ptát. Představil si její tělo. Tichoučký zápas s přesilou, kterou nemohla přemoci. Od rána do večera, od prvního do dvanáctého nebo patnáctého vojáka. Co vydržela.

Jak usínala, pokud upadla do spánku, aby si odpočinula na příští směnu. O čem se jí zdálo. Myslela na bolest, kterou si dosazoval do jejího pohledu. Na lstivost a chtivost a surovost a bezohlednost vojáků. Velké madam Leopoldy Kulikové. Na chladnokrevnost a surovost oberführera Helmutha Schimmelpfeniga, na povinnosti, ústupky, triky obersturmführera Stefana Sarazina, na škopek nebo kádě s vodou na chodbě, na čistotu a na rozlehlé sněžné pláň, na nichž se proháněli vlci a v nichž, snad někde za obzorem, tušily svobodu, které se možná nikdy nedožijí. Na obraz, který se rozestřel v jeho duši. Myslel na vlky a v duchu je slyšel houkat a výt, na jejich hlad a na hltavost vojáků. Díval se Kůstce na čelo a měl před sebou její paměť jako obra, který se krčí v lebečních kostech.

Zmínila se o krysách.

„Muselas mít silnou vůli,“ řekl.

„Nevím,“ přiznala.

„Víš už, čím nebudeš.“

„Doufám.“

Rabín se také nezeptal, ačkoli se mu dralo na rty, jakou cenu má přežít, když přežila jen sama. Bude si vyčítat, co si vytýkal on? Navzdory hlukům v domě a na ulici slyšel rabín ticho, které obklopuje svět, jako tma měsíc, den slunce, šplouchnutí vlny moře. Měl hrůzu, že z tohoto ticha ohluchne. Prasknou mu lebeční kosti. Proto se zeptal:

„Jistě bys nedělala, co chtěli, kdyby ti dali na vybranou.“

„Dali na vybranou. Bylo to neviditelné.“

Najednou Kůstka řekla, věčně, jako všichni ostatní:

„Byla jsem slabší nahá než oblečená. Cítila jsem se stejně špinavá oblečená a navoněná, s novým prádlem v lepších střevících.“ Neřekla, že je nahota, která nemá nahotu, stejně jako jsou nicotné nové šaty a boty a prádlo a voňavky.

Věděl rabín o tom, jaký je rozdíl mezi tím stydět se za sebe nebo se stydět před někým? Nebo se nestydět, protože otupěla anebo si už zvykla?

A zase se na sebe podívali a teď viděla Kůstka, jako kdyby naslouchala ozvěně nebo odrazu světla či stínu či hluku nebo ticha, v očích rabína Gideona Schapíra chtění vojáků, zvrhlosti obersturmführera Stefana Sarazina, zrůdnosti těch druhých, které ani neznala jménem, a ani by o jejich jména nestála, sílu, kterou dávali rádi na odív, jako by si u ní museli dokázat ještě něco, čemu ani nerozuměla, a zahrnuje to ponížení. Zahlédla v pohledu rabína strach, bezbrannost, ošklivost a bolest, výčitky svědomí, to, čemu říkala madam Kuliková osud, čím člověka děsí, protože mu předestře nečekané, nemožné, nezvládnutelné. Nerozpletitelná spojení, smrtelnost všeho a všech, ponížení a zároveň vzdechy a sténání všech už dávno mrtvých, komíny v Auschwitz-Birkenau a kouř a popel, hněv, zlo a pravidla, kterým nerozuměl.

„Přeju ti naději,“ řekl rabín. „Hodně naděje.“ Neřekl o polském rabínovi, svém učiteli, pro kterého je v naději svoboda, v beznaději otroctví. Jen člověk s nadějí může být svobodný. Bez naděje svoboda umírá.

„Nechci se zklamat.“

„Jsi něžná.“

„Nejsem. Jsem otužilejší a tvrdší, než si myslíte. Pro něco jsem už ztratila cit. Snad se zas naučím vnímat, jak se to sluší a patří.“

„Máš dobrou povahu.“

„Byla bych ráda.“

„Víš, co tím myslím, ne?“

„Vím, co tím myslíte.“

Hledala v pohledu rabína inspiraci a naději, v které byla i svoboda. Nemohla vědět, co všechno rabín Gideon Schapiro má na mysli. Mohla si jen dosazovat a neříkat mu víc, než chtěla.

„Jsi sirotek.“

„Jsem sirotek.“

„Muselas toho hodně zanedbat.“ (Neřekl, že se také cítí jako sirotek, aby nebyl směšný.)

„Zanedbala jsem toho hodně,“ opakovala.

Pochopila, nač rabín Schapiro myslí, zatímco se jí dívá ostýchavě do očí, aby si snad nemyslela, že se jí vyhýbá pohledem?

„Kdo za to byl zodpovědný?“ chtěl vědět, ale ptal se do prázdna. Nečekal, že by mu Kůstka odpověděla.

„Komu jsem byla zodpovědná já?“ zeptala se Kůstka.

„Vidím kouř, tak černý, jako musí být černé peklo. Dým, který všechno pohltí, zakryje. Vidím oheň, který ještě neuhasnul.“

„Měla jsem volbu.“

„Měla jsi jenom naději,“ opravil ji rabín.

„Nebylo ke komu se dovolat.“

Rabín si vysvětloval její ticho po svém. Kdyby teď, takhle, s někým, stála jeho dcera Eržika, chránila by se také jen mlčením. Vnímal ticho jako obranu proti něčemu, čemu se už nelze bránit, protože se to stalo, a přece. Co udělali s jeho ženou, než ji zabili? Náhle rabín viděl, že smrt nebyla to jediné. Před smrtí ještě využili Němci surovost, ponížení, byli šťastní, když mohli mučit.

„Najde se mezi nimi někdo, kdo by se cítil alespoň vinen?“

„Pochybuj.“

„Byla jsi číslo, neměla jsi svoje šaty, dělila ses o boty, o prádlo, o žínku a mýdlo.“

„Dostávaly jsme voňavku.“

„Jak se dá žít, když ti vezmou veškeré soukromí?“

„S tím se dá žít, jako se dá žít bez svobody,“ řekla, ale rabín neposlouchal.

„Jak si ubráníš víru, když je proti tobě ďábel? Ne jeden ďábel. Tolik ďáblů, kolik je lidí? Co sis musela myslet o desateru, když ho už nikdo nebral v potaz?“

Rabín Gideon Schapíro ji nechtěl trápit a bál se, aby nemučil sám sebe. Byly to otázky, které ho děsily, protože na ně nenacházel odpověď, a pokud ji nacházel, lekal se jí. Jak odolá někdo, koho obroste zlo jako mech a strom, jako voda oblije kámen, jako mohutná armáda vyplení město? Co ještě může mít cenu? Pomohla jí jediná myšlenka na to, co mělo hodnotu ještě včera? Dala přednost vzpomínce na rodiče, na své předky v dalekých zemích, myšlenke před kusem chleba, masa nebo kouskem cukru? Do jakého druhu spánku se směla pohroužit? Vzali jí i svobodu snít? Ubili v ní schopnost, aby se jí něco zdálo? Zardousili v ní i schopnost představ? Udávili touhu?

Na to se rabín neptal, ale byly to otázky, které se mu draly na špičku jazyka, na konečky nervů v čele, do všech komor srdce a do tepen a cév, které k němu vedou, do krve, která ho okysličuje. Cítil, jak mu to užírá rozum.

Bůh, opakoval si v duchu. Bůh, bůh. Může vyprahnout i pouhá představa, pouhá ozvěna slova bůh?

„Vidělas je zblízka.“

„Viděla jsem je zblízka.“

„Viděli tebe.“

„Viděli mě.“

„Už musíš vědět, čím budeš.“

„Nevím, čím budu.“

„Vytrpěla sis svoje.“

Rabín nemyslel jen na muže, kteří od ní chtěli, za co se děvčatům platí, ale co od ní chtěli za cenu jejího života, její krve, jejího masa, jejího svědomí. Jak málo pro ně znamenala její čest? Netroufal si spočítat, kolik mužů přijala během jednadvaceti dnů. Nedalo se to spočítat čísly. Nemluvili o tom, co si zvířata berou, kdykoli to potřebují, od kohokoli, od koho to mohou dostat.

Myslel i na ně a Kústka to vycítila, ačkoli rabín vypjal všechnu svou vůli, aby to na sobě nedal znát. Myslel na uniformy, z kterých se u ní vysvlékali. Na zbraně, jež si odkládali. Na slova, která padla, jako když se svými zvuky domlouvají zvířata. Na to živočišné, co nepotřebuje slova, jen zvuky.

Zvykla si na mnohé, co se dá nebo může předstírat. Na to, kde a u čeho se nikdo nedovolává dorozumění, kromě živočišného dorozumění zvířat. Měla říci rabínovi, že jednou dostala od hauptmanna Hentschela třicet marek a svetr? Nebo co to znamenalo?

Nemusela mu říkat, že přicházeli, pro co si přicházeli, protože mohli. Protože si směli dovolit všechno. Nebylo, co by si zakázali. Ušetřili na tom, i co by jinde obdrželi jen za úplatu. Nepočítal její jednotlivá ponížení.

„Byla to práce, která mě zachránila,“ řekla.

Rabín neřekl, že to byl Bůh.

Myslela na prázdnotu, kterou neměla čím vyplnit a kterou si odnášela z Auschwitz-Birkenau a z Feldbordell Nr. 232 Ost a které bude muset čelit, kdekoli bude.

Nevěděla, co bude její příští stanice.

„Najdeš si práci, která tě bude těšit, kterou budeš užitečná a kterou zaženeš smutek, jenž přináší otroctví. Jsi jako mladý stromek, který teprve roste.“

Neodpověděla.

Zkoušela si na rabínovi něco, s čím počítala do budoucnosti? Měla pocit, jako by šla současně dopředu i dozadu. Měla rabína Gideona Schapíra jako pokusného králíka, krotké a plaché morče?

„Nechtěl jsem už o tom mluvit,“ řekl rabín.

Některá slova mu připadala hříšná a rouhavá, stejně jako přemýšlet tolik o pekle. Stvořil jejich Bůh peklo? Pro koho je stvořil, který den nebo kterou noc z těch sedmi? Mělo to zůstat tajemstvím? Proč jim Bůh současně povolil, aby se pokládali za vyvolené? Byl to jen žert. Tři věci jsou trapné: tupení, rouhání a špatné zprávy. Tři pohledy jsou ošklivé. Pohled cizoložníka, pohled zloděje a pohled lakomce. Tři věci jsou dobré: mlčení, zdrženlivost a upřímnost. Díval se na ni, zatímco hlavou mu vířily myšlenky a dotazy a prázdno pro odpovědi. Propadl zoufalství. Každý dotaz byl pro ni násilí. Každou touhu, chuť nebo chtění poznamenal kal. Shlížel na bílou kůži její tváře a hledal za nazlátlými a brunátnými odstíny větru, mrazu a slunce krutost, která se jí vetřela pod kůži. Byl rád, že nevidí jizvy.

Díval se na ni pokaždé znovu, jako by se právě objevila. „Rád bych s tebou sestoupil až na dno.“

„To radši nedělejte.“

„Abychom vystoupili spolu.“

„Nešlo by nám to.“

Přemýšlel v ozvěně toho, co řekla, o tom, co je lehké jako pád a těžké jako výstup z propasti. Kůstka myslela na to, co je bezedné. Rabín jí připomenul, jak chodila jako malá na náboženství, ale také zatmění na jejím nebi, když jí začali umírat a mizet lidi před očima, jako pohasínají hvězdy a nebe bledne a bledne a Slunce zakryje jiná planeta.

„Čím se lišíme od těch druhých?“ zeptal se rabín. A v duchu se tázal: Kde jsou ti, které jsme milovali a které nikdo, kromě hrstky přeživších, nepostrádá? Kde jsou ti všichni, které to pohltilo?

Viděl v duchu sítě a jámu, do které chytali jeho předkové v Negevské poušti lvy. Kůstka myslela na různé tváře svých nocí. Mohla jim dodatečně dávat jména, podle mrazu, vichru, vlků nebo krys, nočních vran, podle poplachů oberführera Schimmelpfeniga pro mužstvo i polní holky a strážce. Podle vojáků. Podle toho, k čemu ji nutili.

Vyměňovali si s rabínem slova, jako když ještě v Praze, poté co Němci zakázali židovským dětem hřiště, chodili do synagog a hráli ping-pong. Rabínovi to neubíralo na důstojnosti, ale ani mu ji to nepřidalo.

Rabín Gideon Schapíro se přidržel všeho, co měl po ruce, jako se tonoucí chytá stébla. Starých modliteb všech rabínů, jejichž moudrosti si vštípil do paměti; Eleazara, syna rabího Šimona, rabího Abby, Jehudy a rabího Jésa, Maimonida a Jehudy Löwa ben Becalela, a cítil, co drží jeho myšlenky jako obilí na mlatě, už vymláčené do posledního zrníčka. Slyšel ztrácející se ozvěnu: Je jediný pravý Bůh a mimo Něj nejsou žádní bohové... Báł se, že jeho duši poškozují vzrušení, které vedle Kůstky, Hanky Kaudersové, cítil.

Nechtěl pokládat nevinnost nebo bezmocnost za provinění. Nebyla to zásluha ani omluva. Nemohl předstírat ani desátý den, že někdo zná odpovědi na otázky, na které odpovědi nejsou a možná nebudou, jako nebude rozumět nikdy člověk své povaze, jako nebude znát svá zítřka a pozítří, jako možná nezná svá včera nebo je vidí každý den v jiném světle, jako nezná ani sebe, ani ty druhé, ani vlastní matku, otce, své děti. Nemohl se ptát, co by udělal na místě Kůstky, na místě své dcery nebo ženy, na místě Kústčina otce, bratra nebo matky, která se přestala modlit, když se z nemluvnat staly živé pochodně a Bůh ztratil její důvěru a už mu nevěřila, a možná ještě víc, smysl. Co by udělal, nebo neudělal dneska, na rozdíl od včera nebo na rozdíl od zítřka? A zase myslel na podlost, kterou se i dodatečně zalykal.

„Je pro nás ještě jedna a jedna dvě?“ Nebo už neumíme počítat? Jen odečítat? Myslel na zlomky, celá čísla, na tajemství počtů a počtářů.

Pak se zeptal: „Kolik bylo jedna a jedna pro ně?“

Tam přece už byli. K rabínu Gideonu Schapírovi přicházely myšlenky jako choromyslné děti k otci, který se pomínil, jež potom přicházely i k těm, co se s dobou zkázy seznámili dodatečně.

Rabín Gideon Schapíro si přál z hloubi duše dospět k nějakému závěru, než zasednou k večeři, jako když se ohřívá voda a přiblíží se k bodu varu a může ji nalít do čajníku a nechat odstát. Bylo by dobré být to tak jednoduché jako spařit čaj. Chtěl dospět k nějakému prozatím, k něčemu, odkud by mohl vykročit dál nebo jí poradit.

Bylo nedostačující říci, že lidé se vraždili, vraždí a budou vraždit. S vysvětlením že asi byly a budou vždycky dvě poloviny v lidské rodině; jedna, která je proti zabíjení, a ta druhá, která se bez zabíjení neobejde. Nebo že v každém člověku, i kdyby se narodil jako anděl, se objeví stín ďábla. A tak, kdyby někdo rozťal tělo a duši každého jednotlivce, spatřil by polovinu dobrou a tu druhou těhotnou zlem. Zdálo by se mu to vůči ní neslušné.

„Také oni se modlili,“ řekla Kústka. „Vojáci měli na přezce opasku vyryto *Gott mit uns*. Bůh s námi.“

„I ďábel se dovolává Boha.“

Pak řekl: „Modlili se jinak, k jinému bohu.“

Nedovoloval si už přit se s ní. Pokládal by to za hřích. Byla pravda hřích? Dovolil nebo doporučil by jí lhát, kdyby byla jeho dítě? Je to pravda, že nelhat není nikdy hřích? Nechtěl by měnit její pohled na něco, co neznal, někde, kde nebyl. Kústka si vybavila holky v Nr. 232 Ost a napadlo ji, jestli by byl rabín Gideon Schapíro tak na dně, kdyby tu byla některá z nich. Byl to jen zlomek

myšlenky. Nechtěla by rabína osočit, ani podezírat z licoměrnosti. Byla opravdu ráda, že tu byla. Nechtěla být nevděčná. Rabín se poškrábal na uchu, chvěly se mu nosní dírky. Viděla, že byl vzrušen; v očích, které se pohybovaly, aniž se pohnul, měl napětí. Rabín si rozdělil svět na tady a tam. Na odtud a odtamtud. V jakém to bylo vzájemném vztahu? Jaký komentář je mu dovolen, nahlas nebo v duchu, s ohledem na tradice i bez ohledu k nim? Nebylo to už jen rozdělení na nebe a zemi a peklo a ráj, bylo to jen peklo, oddělení pekla, peklo a předpekli, a nakonec jenom peklo.

„Dítě,“ řekl zase, jako ten první den, tu první vteřinu, co přišla.

Svědilo ho něco v očích? Zdálo se jí pouze, že rabín koulí očima? Vybuchne hněvem?

„Snad bych si věděl rady,“ řekl.

„Možná,“ odpověděla, ačkoli si myslela, že sotva.

„Nemyslíš si to,“ řekl rabín.

Nemyslela si to, ale neřekla to. Evakuace jí potvrdila, stejně jako jednadvacet dní v Nr. 232 Ost, že nemá smysl rozdělovat lidi na jiné než ty, kteří vydrží, a ty, o nichž si myslela, že ne.

„Někdy vím, co mě potká, jindy ne,“ řekla. Nejste holka, polní děvka, jste už starý, myslela si. „Jste rabín,“ oslavovala ho. „Obersturmführer by vás nenechal naživu ani vteřinu.“

Nebyl by možná ani rabín, i kdyby ho hned nezastřelili nebo nacpali do komor s cyklonem B, jen vychrtlý, hladový vězeň, jeden z miliónů čekajících na baráku nebo na nástupišti na nákladák, který ho odveze do komína. Odhadoval by s bušícím srdcem nebo už odevzdaný otupělosti nebo smíření, kdy ho přemůže doušek cyklonu B. Sevřel by ruce v pěst, zavřel oči. Ohlušil by ho řev, než komoru zaplní ticho, které už neuslyší. Byli si rovni až tady, jinak než tím, že ženy na tom byly stejně.

Bude ještě někdy mladá, ptal se naopak v duchu rabín Gideon Schapíro. Bude mít v pohledu stařenu, třebaže jí není ještě ani šestnáct? Nemyslel na starce ve svém pohledu. Na oči, jimiž se dívala na svět, který byl, i na svět, který je a jenž bude, bolest, bezmocnost a hněv, který ho zbavoval rovnováhy, pevné země pod nohama. Na vrásky, v nichž se krčil soucit. Na rty, za nimiž se skrýval v koutcích strach. Pohlédl na svícen, na svíčku, dosud nezapálenou. Knot ještě nedotčeně bílý.

„Modlili jsme se špatně? Za nesprávné věci?“

Neměl byste se ptát mě, odpověděla mu v duchu.

Nemodlili se za službu spíš než za osobní úspěch, myslel si rabín Gideon Schapíro, když zvážili, co má tu největší hodnotu?

Nerada by rabína urazila. Těšila se na večeri, zatímco Gideon Schapíro uvažoval o odříkání.

„Musela ses přizpůsobit,“ řekl.

„Nemusela. Chtěla jsem.“

„Nutili tě.“

„Někdy.“

„Škrtili tě strachem. Připoutali tě ke kůlu. Bili tě svým pomateným já, z něhož vytěžil i ten nejničemnější ‚my‘. Tlačili tě, kam jsi nechtěla.“

„Přihlásila jsem se dobrovolně.“

„Dali ti volbu?“

„Dala jsem si ji sama.“

„Do kolika bran jsi vstoupila?“

„Jak to myslíte?“

To rabín nevysvětlil. V rohu pokoje vyzváněly staré vysoké hodiny ve skříni z měkkého dřeva čtvrt, půlhodinu a celou. Rabín vytáhl řetízky závaží, teprve když přišla Kůstka. Kromě dvojportrétu starců s šedivými plnovousy neměl rabín v místnosti obrazy. Byl to jeho

otec a děd? Jeho rabínští učitelé? Nebo jeho bratři? Rabíni, z nichž si bral vzor? Neptala se. Rabín byl s Kůstkou bezradný desátého dne stejně jako ten první. Dává snad Bůh lidem na vybranou? Posílá děti do plamenů, v nichž se promění v popel? Je to výsledek sváru Boha a člověka, kdo přebírá odpovědnost? Bůh za člověka nebo člověk za sebe, bez ohledu na Boha? Výsledek odmítnutí Boha člověkem, aby byl sám sobě bohem? Určil dítěti, které se pootočilo a česalo se před zrcadlem, do něhož se kdysi dívaly jeho dcera Eržika a manželka Elza, aby prošlo dvěma roky tranzitního tábora pevnosti Terezín, osmdesáti dny vyhlazovacího lágru Auschwitz-Birkenau a jednadvaceti dny a nocemi Feldbordellu Nr. 232 Ost? Proč to určil jí? Jak by obstál, nebo neobstál v její kůži on? Nemohli si prohodit úlohy. Cítil, co ho dohání k šílenství, co ho žene do říše strachu. Nebyl to strach ze smrti. Byla to hrůza z ponížení. Zavřel oči. Přemáhala ho závrať.

To byla opakovaná zkušenost rabína Gideona Schapíra ten desátý den, kdy se mu zdála náhle zkušenější, starší, protřelejší světem, do kterého se narodili. Neměl jí to za zlé. Neměla to ani sama sobě za zlé. Věděla víc než rabín, v tom jednom ohledu, ačkoli o to nestála. Stejně jako rabín si s tím nevěděl rady, jen na rozdíl od rabína to nepokládala za tak výjimečné. Nevyhrazovala si svou zkušenost jen pro sebe. Nepokládala ji za výlučnou. Hodně totožného nebo podobného se stalo mnoha známým i neznámým. Nepozvedla to z říše všednosti na žádnou královskou stolicí jako rabín. Nejen proto, že měl horečku. Učesaná, s rovnou pěšinkou v nazrzlých vlasech se připravila k večeři.

Minulé večere rabín většinou mlčel, nechal ji jíst a díval se na své ruce, které se nože a vidličky ani nedotkly. Napadlo ji, jestli by byla ke Gideonu Schapírovi stejně nezištná a pohostinná jako rabín k ní. Nic jí nedlužil. Nemohla svádět na rabína ani zlomeček z toho, co bylo, jen proto, že tam nebyl. Byl tady.

Zasednout k jídlu znamenalo zbavit se otázek, třebaže ne všech. Nechtěla být nezdvořilá. Jako kočka, která pije mléko z misky, ale nepřilne k nikomu. Nechtěla se cítit cizí ani tím, čím si byli cizí. Ocenila rabínovu dobrodušnost. Musel mít dobré srdce, anebo pro něj měly hodnotu jiné věci než střecha a jídlo, vzdal se něčeho, na čem mu záleželo už jen málo nebo vůbec ne, snad by se s ní rozdělil i o stůl a židle a vše, co vlastnil, protože zahlédl marnost a to veliké nic, které za ní začíná a končí.

Nebo začal měřit všechno tím, odkud přicházela.

Neřekl ani jednou, že jí nevěří, ačkoli v jeho hnědých očích byl úžas, který mohla zmírnit jen nedůvěřivost, i kdyby jen částečně. Když vyřkl slovíčko „nevěřím“, bylo to odmítnutí a protest, vzta-hovalo se to k pravdě, jež byla nevyvratitelná, ne k tomu, že by nevěřil jí, tomu, co říkala. Opakoval to třikrát.

„Nevěřím...“

Pak řekl: „Milovat Boha...“

A ještě: „Mravnost.“

Potom řekl: „Byl jsem tam s tebou.“

To mu už nevyvracela.

Rabín se obracel od ní k sobě.

Přestala platit prastará moudrost rabínů, že mravnost je motýl, který letí přes moře a musí nepřetržitě mávat křídly, aby neklesl na hladinu a neutopil se? Bylo špatné spoléhat na civilizaci? Ne-znamená pud sebezáchovy v době války víc než věřit v zákony, kulturní vyspělost, nezadatelná práva člověka? Je celý život – ne-jenom mravnost – let motýla přes oceán? Komu je dáno doletět? Znamená věřit to, co to znamenalo? Nevěřit, klesnout mezi zvířata, zloděje a vrahy? Zapadla i ta nejprostší pravda mezi ta nejnedo-stupnější tajemství? Je pravda vidět? Slyšet? Cítit? Lze ji nahmatat? Vyčarovat?

Jaká byla celá pravda Kůstky, myslel si rabín. Zdálo se mu o ní už devět nocí, ale žádný sen mu nezjevil, co se v ní narodilo, co zemřelo, jen co ji poškodilo. O svých obrazech ze snů jí rabín Gideon Schapíro neřekl slovo. Pochyboval, že by ji jeho sny osvobodily. Kryl se nevědomostí? Díval se na ni jako na trosečníka z potopené lodi. Zmocnili se jí piráti, zapadla mezi otroky. Nechtěl myslet na to, k čemu ji nutili.

Ale to nebylo všechno, připouštěl si rabín. Nic ji nezachránilo proti nepohodě. Byla na východě u řeky San, jako nahá na mrazu, ve větru, v zajetí zlého, a to zlé bylo v uniformách, z nichž se před ní vysvlékalo.

„Vím, jací byli,“ řekl rabín Gideon Schapíro.

„Byli to fanaticové,“ řekla. „Brali na milost jen toho, kdo jim pochleboval. Ale zabíjeli i je. Nic je nedrželo zpátky.“

Rabín věděl, že se v duchu rouhá i tím, co připouští. Obrazy toho, co se stalo. Znovu zalétl pohledem ke svícnu s nezapálenou svící.

„Jsem jako tvoje matka,“ řekl.

„Jako moje matka?“

„Ano.“

„Proč?“

„Nevěřím už všemu, čemu jsem věřil.“

„Ale moje matka byla tam.“

„Ano,“ opakoval rabín. „Tam jsme přestali věřit, čemu se dalo věřit.“

„Snad by maminka zase věřila, kdyby se vrátila. Potřebovala by asi jen čas, odstup, aby se všechno vrátilo, kde to bylo.“

„Odstup?“

„Ano,“ řekla teď ona.

„Čas k odpuštění?“

„Nevím. Čas. Jen čas.“

Nechtěla, aby rabín Gideon Schapíro kvůli ní přestal být rabínem. Aby se zpronevěřil něčemu, co od něj čekala, ale co by ji nepřekvapilo, kdyby to už neměl. Ani ona se nechtěla prohřešit. Jen její rány byly příliš čerstvé. U rabína se nezacelily, ale nedrásala je hladem a zimou a strachem. Hladila je klidem a sytostí, hašením žízně, třebaže přítomnost rabína neznamenal jen klid.

„Co se ještě může vrátit k tomu, co bylo?“

Nezeptal se Kůstky, jestli by šla doprovodit matku do modlitebny, kdyby maminka žila. Záporná odpověď byla pro něho obsažena v otázce samé. Nechtěl si od ní nechat potvrdit, že se mýlí, aby mu vyvracela, pro co se rouhal.

„Už to, že jsem tady, u vás, se počítá.“

„Jsem rád, jestli to tak chceš vidět.“

„Ano,“ odpověděla.

„Jsou to zlomkové počty.“

„Pokud jde o školu, mám hodně co dohánět.“

„Dohoníš všechno, i kdybys nedohonila nic.“

Potom řekl: „Byli hrabiví jako lichváři, zpiti slávou, nesnášenlivostí, nevědomostí, ukrutností.“

„Zbavovali se nepřátel.“

Myslela na obersturmführera. Když s ní v kóji číslo 16 mluvil a zacházel jako spiklenec.

„Jsi bezelstná,“ řekl rabín.

„Pochybuj.“

„Jsi vzdělanější (neřekl zkušenější, protože ten pojem mu připadal nestydatý) než všichni, co chodili do škol před tebou. Nepotřebuješ astronomii a astrologii, jiný zeměpis, přírodopis a počty.“

Ještě řekl: „Musíš mít smělou povahu. To, co tě vysvobozuje od zlého. Co tě ochraňuje. Jsi soudná a zdravá.“

Rabín myslel na to, v čem selhaly školy, když neušetřily ani jediného zavražděného, nezahradily ani jediný kanál, z něhož vyhřezlo zlo, když nikdo nepotrestal jediného zločince za jeho činy. A taky myslel na to, v čem asi nebyla tak docela zdravá, jako se necítil zdravý on sám.

„To jistě ne,“ řekla.

„Nepotřebuješ už školu. Naučila ses, co ses musela naučit.“

„Zakázali nám chodit do školy hned druhý den poté, co první voják vstoupil do Prahy.“

„Ani oni nepotřebovali školy, ačkoli v jejich generálním štábu bylo jen málo lidí bez doktorátu a vysokoškolských diplomů,“ řekl rabín. „Vysloužili si svoje diplomy jinak. Ovládali jiné měřičství.“

„Oberführer Schimmelpfenig opakoval, že nám stačí umět počítat do dvanácti, do patnácti, a kdyby to bylo na něm, do čtyřiceti, pětačtyřiceti.“ Rabín nepostřehl hned, že to oberführer vztahoval k dennímu počtu mužů, „für eine Dirne“, pro jednu polní děvku.

„Jen otrok nepotřebuje počítat víc než do sta.“

Měla na svém počítadle v duchu jiné kuličky, pro jiný součet. Poznala jiné pojetí ženství než rabín, protože i kdyby je znal, bylo by to jen z druhé ruky, z doslechu. Rabín se konečně domyslel. Slyšela zvuky svého břicha.

„Jsi nevinná,“ řekl, jako by to neřekl už několikrát předtím.

„K tomu mám daleko.“

„Jsi nezištná.“

„Byla bych ráda, kdyby to vždycky šlo.“

„Měla bys být trpělivá.“

„Jak kdy,“ odpověděla.

„Bylas v říši živočichů.“

„Snad.“

„Byli v uniformách.“

„Někdy bez.“ Myslela na zřízence technické služby.

„Jsi poučena a musí ti to být ku prospěchu.“

„Jak v čem.“

„Máš dobrou paměť.“

„Ani nevím, jestli to chci.“

„Máš před sebou dlouhý život.“ Ale myslel na pomstu, kterou živí paměť, stejně jako je tomu obráceně.

Nechtěla rabínovi lhát ani se tak tvářit, i kdyby jen tím, že by připouštěla, co tvrdil.

Uhladila si vlasy jako pokaždé, když nevěděla, co odpovědět. Ztrácela jen málo času myšlenkami na nezištnost, zdroje útěchy, na bludy, které jí pomáhaly, než se dostala k rabínovi. Pohlédla na dlaně. Mozolů se za těch devět dní nezbavila. Vnímala v rabínovi duševní zmatek, kterého sama nebyla prostá. Myslela na večeri. Dostávala hlad. Věděla, že jí jídlo neuteče. Napomínala se ke zdvořilosti a trpělivosti.

„Umyju si ještě ruce,“ řekla.

„Umyj si ruce,“ souhlasil rabín.

„Chcete jít první?“

„Mám čisté ruce,“ řekl rabín.

A vzápětí: „Také ty máš čisté ruce.“ Ještě řekl: „Nemáš se za co stydět.“ Prosil ji pohledem o pomoc, za odpuštění, sám sebe o prozíravost? Nevěděla. Otočila se. Rabín Gideon Schapiro si nechtěl ani před svým svědomím, které mělo v jeho představě oči, uši a duši, ne ústa, ne ruce, svaly a nohy, dělat z bezradnosti štít.

Díval se na záda Kůstky, na záda předčasně dospělého dítěte s nevinnými a zároveň v té chvíli pochybujícími, trochu nedůvěřivými, snad zjištěnými nebo hladovými očima a zkušeným tělem, už s pohyby a chůzí ženy, které mu chtělo pomoci náznaky nevy-

líčitelného, aby si udělal obraz, včetně jmen a míst, jenž se před ním zhušťoval i rozplýval, aniž zmizela jeho vůně, jeho pachut', jako se rozpouští kouř.

Myslel na plodnost, plození, marnost. Rozuměl jejímu mlčení, kterým se chránila, jako se brání člověk pravdě i lži nebo zkreslení a jako se on bál jejich slov, která přicházela ze vzdálenosti kroku nebo dvou, tří a zároveň z veliké dálky, z východu od řeky San, z mrazu a mlhy a noci. Z říše skrytých tajemství.

„Jsme v Maďarsku,“ šeptal si pro sebe. „V Evropě.“

Pojem Evropa se mu vracel prázdnou ozvěnou. Slovo znamenalo zklamání. Přecenili svou kolébku? Nedocenili nebezpečí, které jí hrozí, choroby, jež ji ohrožují? Vybavil si obraz, který viděl v jedné galerii: *Únos Evropy*.

Evropa jako masitá žena v nejlepším věku, unášena pravděpodobně někam, kde byla Kústka. Doplnil si obraz o pojmy ponížení, hanba a zloba, rouhání. O pojem nenávisť, obchodování železem. Znamenal obraz i zhroucení říší, ztrátu dobré pověsti, osvědčených ctností? Procedilo se mu to do pojmu vražda. I to byl možná vzhledem k tomu, co slyšel, příliš vznešený pojem. Slova mu za stěnou čela přesakovala a dech mu přinesl vzápětí na jazyk větu, kterou vyšeptal: „Dítě Evropy je vražda.“ Dítě, které nebylo na žádném obraze. Díval se za ní. Byla nemocná a bála se – jako on – ještě jiné nemoci?

Šla do koupelny s lněnými ručníky na šňůrách nad vanou, kde trávila denně tolik času, kolik si mohla dopřát, jako když maďarské ženy jezdí na léto k Balatonu, a zkoumala svoje tělo, udivena i potěšena, že zvnějšku je bez jizev, nepočítají-li se oděrky a jizvičky, škrábance, bez připomínky toho, čeho se v nevěstinci bála, až na tetování na paži a na bříše, jako by tělo, nohy a ruce a hrdlo mohly připomínat rozoranou nebo dělostřeleckými granáty a minami rozervanou zemi, skály, roztržené zemětřesením anebo křik vypl-

něný tichem. Pleť mapovaly malé škrábance, jak sem jela v tendru s uhlím a předtím pracovala v prádelně, které se jí během těch deseti dnů u rabína Gideona Schapíra zahojily. Připadala si čistší, než čekala. Zdráhala se hovořit o neposkvrněnosti. Pořád měla mozoly na dlaních.

Tiše zavřela dveře koupelny, ale nezamkla se. Trochu se styděla, když jí rabín opakoval, že je neposkvrněná. Ale držela se alespoň zvuku těch slov.

Neminul den, aby se rabín nezmínil o paměti. Pokládal paměť za prokletí nebo za požeňování? Dovolával se myšlenkou na paměť zapomenutí? Nebo obráceně?

„Pamatovali jsme si, pamatujeme si a budeme si pamatovat,“ řekl rabín.

„Něco, možná,“ řekla mu, ale v duchu zaměnila pojem možná za tisíc jiných. Možná nikdy, určitě. Paměť jí nevracela, jako v ozvěně nebo v obrazech, celé děje, ale pojmy, do kterých jí to krystalizovalo. To, co si přála zapomenout. Každý pojem byl jako zvonění v divadle, než se roztáhne opona. Jako když teta položila na desku gramofonu na kličku jehlu, a se zaskřípáním vyplula melodie. Byla to signální soustava, které rozumí, kdo prošel podobnou zkušeností. Slova jako bolest, ticho, hlad. Mráz, síla, nevinnost. Zvíře, smrt. Nesla si v paměti signální soustavu, pro kterou teprve hledala znaky, slova, pojmy. Na některé stačilo, co znala; poslušnost, otroctví, totožnost. Otázky, odpovědi. Nahota. Podlost. Zrada. Odvaha, spánek. Čistota, lstivost, svoboda. Pustina, vlci, sníh. Krysy, odevzdanost, hltavost. Vina, snění, beznaděje. Ticho, vítr, led. Bláto. Nerozhodnost a rozhodnutí. Neschopnost věřit. Oheň, kouř a popel. Není to pravda, že i pokořená a zotročena může snít. Z čeho si mohla ještě vybírat? Opakovala si v duchu, že se donutí zapomenout, aby se podobala těm druhým.

Její signální soustava na sebe nabírala, jako lavina, na každý pojem ještě jiné, skryté a pak už neskrývané.

Věděla, jak to souvisí s pamětí. Nevěděla, jak to dokáže jednou zapomenout. Mohla snad spoléhat na čas. Také ji napadlo, že by se mohla zbláznit, a poprvé ji napadlo, že by se mohl zbláznit rabín Schapíro. Byla by ráda, kdyby to rabín nevěděl, nebo alespoň kdyby to nevěděl, dokud tu s ním bude.

Vysílala na pár vteřin signály sobě samé; bezbrannost, zbabělost, strach. (Hrůza, děs.) Výčitky svědomí. Ozvěna hlasů matky a otce a bratra Ramona. Zkušenost, kterou udělala a o kterou se musela opírat i teď, protože jinou neměla. Osud. Smrtelnost všeho a všech. Odpuštění a obvinění. (A obráceně.) Plynová komora, sprchy, selekce. Komíny. Hněv. Naděje. S čím se narodila, aniž o tom věděla. Zklamáná. Co se nedá změnit a proč je lepší to přijmout a nereptat, ani v duchu. (Nebo jen v duchu.) Tváře, které už nežily. Hlasy, které už nezněly. Haldy popela, v nichž viděla lidi.

Kolik úloh jsem hrála, co jsem maskovala? Tisíce rolí, nebo jen tu jednu, různě? S odlišnými lidmi.

Opatrnost, odvaha, vzdor.

Vracelo se to k vlkům a krysám a vranám, psům.

Čistota, nečistota, jídlo, žízeň, křehnutí, mráz za nehty. Strach. Strach. Nemohla to rabínovi věrohodně sdělit. Jen naznačit.

To byl signál, který se z ní ozýval tajně, protože u rabína už strach mít nemusela. Nejsilnější signál, který z ní vycházel, byla neurčitost. Nejistota. Křehkost všeho, vztahů jako kostí, kůže jako pohledu na ni nebo kterým se dívala na jiné a nyní na rabína Gideona Schapíra.

Feldwebel s páskou na horní části rukávu uniformy *Im deinst der Deutschen Wehrmacht* jí dal kapesníček milé, která ho opustila. Ti nejotuzilejší a nejzkušenější si nebrali na frontu nic, kromě

nejnutnějších potřeb. Nechal jí cihlu vojenského komisárku, který měl na řemínku na zádech s polní lahví a našroubovaným šálkem. (V té měl šnaps.) Ich bin nur ein Frontschwein, řekl jí. Myslela na jeho neznámou německou dívku. Pracoval v textilní fabrice ve Švábsku. Poslední dva roky zpracovávali vlasy z Auschwitz-Birkenau na deky, a protože nouze nepolevovala, i na maskovací kazajky, kterou také měl. Na frontě vystačil s ruksakem, přilbou a polní lopatkou a kabátem, kromě kazajky. Znělo jí to v uších dvanáctkrát denně: Ein Frontschwein. Vyprávěl jí, jak postupovali do Ruska, tak bleskově, že se pěchota vozila nahoře na tancích, aby stačili. Ten den k ní přišli waffen-feldwebel, unteroffizier, stabsfeldwebel v Panzer-Granadier Regimentu a Gebirgsjäger, Oberschütze, gefreiter a velitel tanku, do jehož tváře se vryla mapa Ruska, postupu i ústupu. Madam Kuliková toho dne začala nový černý sešit. Frontschwein bojoval u Ladožského jezera, v Sevastopolu na Krymu a dostal se z obklíčení u Volhy. Díval se z okna její kóje zamyšleně na zamrzlou řeku San. Než odešel, ovázal si kolem krku jako železný šátek s bodci extra pás se zlatými nábojnici. „Nemáte tu moc slunce,“ řekl. „Ne,“ přitakala mu. „Kdysi prý věřili, že zlato pochází ze slunce. Slyšelas to?“ „Ne,“ odpověděla. Pomohla mu do kazajky, která byla na jedné straně bílá, aby se na sněhu maskoval, a na rubu zelenošedá. Ten den byla Vysoká s důstojníkem, měl u sebe v zavřeném koženém pouzdru luger, osobní zbraň, kterou důstojníci na strážnici v Nr. 232 Ost neodevzdávali. Měla říci rabínovi, že ten večer myslela na hauptmanna Hentschela?

Co všechno jí bude paměť vracet?

Jaké signály bude přijímat a vysílat?

Pohlédla do zrcadla. Neměla to napsáno na čele. Nechtěla se dívat dvakrát na břicho. Denně se dívala na rozkrok. Položila

si otevřené dlaně na zaoblinu břicha, aby je zakryla. Kručelo jí v žaludku.

Přišlo jí k smíchu, že se teprve učí mluvit. Směla si už nacvičovat řeč pro jiné prostředí?

Mluvila s rabínem jinak, než mluvila s Leopoldou Kulikovou, s Vysokou, Chytrou nebo Estelou, s Kráskou, Němou nebo když si dovolila oslovit oberführera Schimmelpfeniga nebo mu odpovědět na dotaz. Odlišně, než hovořila s hauptmannem Hentschelem nebo obersturmführerem Stefanem Sarazinem. Jinak, než v duchu rozmlouvala s matkou, otcem a bratrem, se sebou. Netázala se do prázdna, jako maminka směrem k ostatním drátům nabitým vysokým napětím, jak může Bůh připustit, aby esesák Schratz místo ranní rozcvičky vytrhával matkám na rampě nemluvňata z náručí a házel je na káru jako disk nebo železnou kouli anebo do jam, kde se páčila na vlastním tuku, jak rád říkal, spolu s mrtvými, které nestačilo všech pět krematorií spálit.

Rabín Gideon Schapíro měl před sebou nedohledno, nekonečnost, stejně jako za zády a kolem.

Nezměřitelné panorama, neprůhledný závěs nebo hustou síť, mozaiku z bezpočtu kamenů. Věděl, co nedokáže vstřebat ani pochopit, co nesouvisí s časem.

„Nerozumím,“ opakoval, když ho neslyšela. Cítil nepřiměřenost slov.

Přestal ukrajovat krajíce chleba a klást je na mísu uprostřed stolu s bílým damaškovým ubrusem s třásněmi. Dolehla na něj ubohost života, které se bránil. Pocítil břímě země a nebe. Nořil se do bahna a tmy. Chápal snad pouze dobro a nerozuměl zlu, protože nechtěl, anebo proto, že bylo nepřijatelné?

Stane se ten, kdo nechápe zlo, součástí zla? Stačí nerozumět zlu, aby mu okoralo svědomí a ztratil duši, jako uvadne kytka suchem,

tělo morem? Je to choroba, neschopnost nebo zbabělost, pohlédnout zlu do očí a odvracet zrak? Je to tichý zločin, odpověděl si pro sebe, dokud byla Kůstka v koupelně. Je to zločin ukrytý do tmy v člověku, aby nebyl zvenku vidět. Je to zločin lhostejnosti, pro který není žádný trest dost velký. Neodsuzuje to zákon, odsuzuje to svědomí. Je to průhledné jako vítr, ale palčivé jako oheň. Zdá se to promlčitelné, protože je to neviditelné, ale není to tak. Lhostejnost je nejtěžší zločin člověka proti člověku. Odmítá člověku vše, čím se doposud polidšťoval, vrací ho to do říše zvířat, k tuposti jalovic, ke špíně, v níž se válí prasata, k jedu, který dští ze svých zubů a jazyka had. K nakažlivosti prudkého bacilu rakoviny. Zničí prazákon prazákonů. Lhostejnost mrzačí člověka, ohýbá mu páteř, aniž by pokřivila jediný obratel. Oslepuje lidi, aby neviděli, i když se dívají, aby neslyšeli, třebaže naslouchají. Aby ztratili ty druhé z obzoru, přesto je zachytily jejich sítnice z největší blízkosti, když bydlí na jedné chodbě, v jednom domě, ulici, městě. I ti nejbystřejší se podobají koním u fiakrů, kterým se dávaly, když byl rabín malý, klapky na oči, aby je nic nerušilo a klusali poslušně jen dopředu, vytčenou a vyšlapanou cestou bez odbočení, a neuhnuli, i kdyby jim hlas puďu napovídal, kde je pohodlí nebo nebezpečí. Lhostejnost mění jedny pro ty druhé v neviditelné, jako by nebyli. Týká se to přátel, nepřátel, známých, neznámých. Postižených i těch, kteří je postihují.

Mohl obvinít svět i sebe. Ty, jež znal i neznal.

V každém je jeho porce lhostejnosti, ne vždycky a ne ke všemu, všem. Bylo by jednoduché, kdyby se svět dělil jen na lhostejné a zúčastněné.

„Ti, kteří byli hlušší a slepí a němí,“ šeptal rabín. Stál před hádankou, jejíž ozvěna v něm sílila, místo aby slábla.

Viděl v duchu splašené koně. Klapky na očích, vatu v uších. Do vlny a hedvábí zabalené srdce.

Jak se bude modlit? Čekal v kuchyni u stolu a tázal se, jak hluboko do tmy mohla vkročit patnáctiletá a z jakých hlubin vykročila nebo z jak hustého síťoví, do kterého se chytají zvířata, se vyprostila.

Měřil stín, jaký vrhá pouhý den, hodina, minulé tři roky, celých šest let.

Do jakého moře vplouvají její jedinou zkušeností všichni ostatní? Představil si každého člověka jako lodičku se dvěma vesly a svět jako oceán. Široké nedohledné vody, na obzoru prázdno a mlha, šedé nic, jemuž se říká naděje. Bylo to víc otázek, než kolik mohl unést. Vrátil se k noži a chlebu. Počítal krajíce. Stačí dvanáct?

Stvořil Bůh peklo, aby do něho nevinní padali jako škvoři do piva? Báł se obrátit otázku naruby: Koho stvořilo peklo?

„Bylas poslední, jsi a budeš první,“ řekl, když se vrátila z koupelny. Přál si, aby to byla pravda. Naskakovaly mu před očima podoby násilníků, cizoložníků, vrahů.

Zarazila ji horečnatá, užaslá a skoro nehybná tvář rabína Gideon Schapíra. Snad se něčeho lekl, než přišla, a ještě se nevzpamatoval? Měla připsat jeho zaraženost sobě? Téměř se nepohnul. Ztuhnul jako ze zchlazeného vosku. Viděla bledost pod horečkou jeho tváří. Jako když Zrzka v Nr. 232 Ost jednu neděli nastavila tváře slunci a stěžovala si, že jí stačí půl hodiny na slunci, aby zrudla jako rak, ale do tří dnů je zase bledá jako předtím. Jako zbledla sama, když jí po prohlídce nařídil oberführer Schimmelpfenig, aby mu vrátila zkumavku s močí, a potom chtěl její moč každé tři dny kromě toho, když třetí den připadl na neděli. Rabín se díval, jako by se na vzdálenost mezi kredencí a stolem a ní náhle rozevřela země. Sledoval, co před ním kroužilo a unikalo mu nahoru,

dolů, do stran. Zahánělo to jeho panenky do koutků. Obnažilo nebo zvětšilo se mu bělmo. Vracel ji, aniž to zamýšlel, k vojákům a souložím, o nichž už nemluvila a věděla, že po deseti dnech s ním o nich už nebude hovořit s nikým, nikde a nikdy. Poprvé si uvědomila, s čím bude i po válce sama. Bude se muset smířit s tím, co je nepřijatelné. Zatají sféru, do které už – kromě rabína – nikoho nepřipustí? Sama zasvěcena, nejenom Velkou Leopoldou Kulikovou, nezasvětí nikoho. Vnímala rabínovu nevolnost. Co mu přitížilo v tu chvíli, kdy byla v koupelně? Co rabín viděl, když se díval do prázdna, jako by tu snad nebyla? Připadal si jako slepec, který hledá světlo? Propadal se do prohlubní šílenství? Díval se na ni, jako by se jí dotýkal nebo se jí štítíl. Udělal si o ní jiný úsudek, nebo si to jen namlouvala?

Všimla si, že její výběr slov, i když je vyslovovala jen v duchu, se podobá výběru rabínovu. Zнала hrubší slova, i pro jemnější city. Bude tajit zmatek, do kterého ji vhnání mír. Mohla už dopředu povědět, že je to snadnější než přijmout svou porci dvanácti vojáků za den.

Rabín se konečně pohnul. Vzal nůž a položil ho vedle chleba, u židle, kde bude sedět. Vzala zavděk jeho přípravám k večeři.

„Zatím ještě každé ráno odešla noc,“ řekl. Zároveň se tázal, zda je tomu tak doopravdy. Nemyslel na šťastnější protinožce, kam se válka nedostala a kde je den, když se v Pětikostelí rozprostře tma a soumrak se sytí, jako svítání, nocí i dnem, tím šerosvitem beze stínu, ve kterém se horní svět odráží od dolního a dolní od horního a v němž nejprve přichází a pak odchází úzkost, která nemá jméno. Sídlo jeho vůle se mu zdálo ochromeno. Sytil se úzkostí a jeho úzkost se sytila strachem a jeho strach se sytil něčím, co jeho mozek téměř neunesl. Dívá se na živou a zjevují se mu mrtví? Sytí se přeludy, aby ochutnal umírání a smrt, jako je ochutnala ona?

Spatřil v jejích očích hlubinu, kterou už nikdo nezapečetí, zůstane otevřená, jako do ní směl nahlédnout během těch deseti dnů on? Pozorovala stůl, chleba, máslo a med; neměla o myšlenkách Gideon Schapíra tušení. Porozuměla možná rabínově horečce.

Přemýšlela o tom, proč do chvíle, než se za nimi zavřely brány lágrů, byli nevinní, ale potom už ne. Pak zase začalo záležet ne na tom, kdo je kdo, čím byl nebo nebyl, ale co dělá, každý den, jako motýl při letu přes moře.

To platí i pro to, co teprve přijde, pro toho, kdo měl štěstí a přežil jako ona. Vztahovala to na sebe a vyjmula z toho rabína. Věděla, kdy nepřítel nikoho neomlouvá.

Překážky, před nimiž stáli, než zasednou k večeři, byly odlišné. Kůstka se těšila na večeři, na kterou se rabín chystal o něco déle než předchozí den; rabín si připadal jako kámen hozený do ohně na dně propasti.

„Než jsi přišla, a je to už deset dnů, myslel jsem si, že modlitba je víc než souhrn všeho, co dělám, na co myslím a co dělají a myslí si ti ostatní.“

„Chcete se modlit?“ podívala se na nezapálenou svíčku. Věděla, že modlitební knihu má rabín na kredenci vedle modré plechovky na chleba. Jako na kredenci, stole a židlích a nábytku zapsalo se i na plechovce na chleba mnoho let. Email oprýskal, vytvářel obrazce hvězd, pečeti, části čísel.

„Chceš, abych se modlil?“ Mohl se modlit z paměti.

„Měl byste se modlit.“

„Ano,“ řekl rabín. „Proč ne?“ řekla.

Ale rabín si obracel, jako když jeho žena pletla Eržice svetr, proč ne na proč ano. Neměla nic proti tomu, aby se rabín modlil, protože byl rabín. Myslela na poznámku Krásky, která zničehonic Kústku vylekala, že v životě ještě žádného rabína neviděla.

Jistě k ní přišli vojáci wehrmachtu, kteří neviděli rabína. Kůstka nepřeceňovala ani nepodceňovala modlitbu. Myslela na tatínka. Co znamenala páteční večerní modlitba pro něho. Vysvětlovala si podobnou zkušenost, jakou udělala maminka, proč ji modlitba mívá. Pokládala modlení za přepych, za něco, v co dříve lidé věřili. Čím vyvažovali své hříchy a podpírali své naděje. Co zmohla modlitba už v chřtánu smrti, sycena a drcena cyklonem B? V souboji modlitby a smrti triumfovala smrt.

„Budu se modlit,“ řekl rabín. „Za sebe i za tebe.“ Myslel na modlitbu proti zármutku, za uzdravení a proti neplodnosti žen a za osvobození zajatců a za statečnost a upřímnost, za ulehčení utlačovaným, za zhroucení říše. Jiné modlitby neznal, leda by si je sestavil. Byla také modlitba proti zklamání?

„Díky,“ řekla.

„Nechci být němý jako voda,“ řekl rabín.

Myslela na pověst, kterou si přináší, na proslulost madam, na to, o čem rabín nevěděl.

V duchu si rabín v tu chvíli řekl: Budeš to ty a já. Břemeno dole, břemeno nahoře, snad úleva dole i nahoře, možná uprostřed. Olízl si jazykem rty, které mu vysychaly horečkou. Cítil suché patro. Opřel si špičku jazyka o hrany zubů a pootevřel rty, ale nic už neřekl. Opouštělo ho, co nestárne ani se nemění, a díval se na Kústku, jako by si přál být lepším prostředníkem. Byla to ona, kdo byl prostředníkem, řekl si pro sebe. Byli oba služebníci, ale Kústka o tom patrně nevěděla. Byla nejvěrohodnějším svědkem; on jenom naslouchal, i kdyby řekl více slov, než by zaplnila propast. To ona jsou kameny, z nichž prýští voda i krev. On je jen ozvěna desatera, která mu připomínala každý den jednoho, do dneška všech deset. Cítil, co tomu chybí. To nedostatečné. Snad i Kústka to cítila. Hlava, břicho a prsa, opakoval si rabín a díval se na ni bez hnutí. To,

co se učil, když dosáhl čtyřicítky a dostal k tomu povolení, aby rozuměl, co citovaly tajné svaté knihy, místo života smrt, místo míru válka, místo vlády otroctví.

„Místo plodnosti neplodnost,“ opakoval. „Sedm bran. Dvě oči, dvě uši, dvě nosní dírký a jedna ústa.“

„Hodně holek věřilo v čísla. Madam Kuliková věřila v osmičku. Kráska ve dvanáctku. Zrzka na čtyřku.“ Už madam Kuliková jí vyvrátila, že soulož znamená plození. „Mám za sebe ráda číslo třicet šest.“ Usmála se na rabína. Nacházela nové rysy ztrhanosti v jeho obličejí, ještě hlubší úzkost v jeho očích, to nejhlubší, co mu pronikalo z duše a usazovalo se na rtech. Rty, když mlčel, se mu chvěly.

„To, co je mimo hněv, mimo smích,“ řekl.

Až o hodně později jí napadlo, na co možná rabín Gideon Schapiro narážel, aniž to pojmenoval, aby se nedopustila hrubosti nebo nestydatosti. Snad jí chtěl připomenout, co vynesla. Co sám pro sebe nevynechal.

O poznání ho to málo, čemu porozuměl, včetně toho, co pozbyl, zmenšilo, jako se zmenšoval, od rána do večera a od večera do rána, každý den, který u něho byla, deset dní. Sklesla mu ramena. Na okamžik nechal bezvládně svěšené paže podél těla. Odmlčel se. Přál si s ní mluvit o zbrojích radosti, ale kdykoli rozevřel rty a pohnul jazykem, vyklouzla mu z nich nezodpovězená otázka a s dotazem bezmocnost. Báł se, že se nemůže ani posílit, ani zvětšit modlitbou, ani se odvolat, k čemu se odvolával. Ztratil se z jeho modliteb za těch deset dní, díky všemu, co předcházelo. Bůh, kus Boha, oči, uši a čelo a rozum a soucit Boha? Její čerstvá paměť a návaly upřímnosti, kterým nerozuměla, v něm otevíraly hloubky, v nichž tonul. Nesbírání se radost v člověku, jako se shromažďuje voda ve studni? Hledal v jejích zelených očích světlo, jako by se díval do širého moře, jehož druhý břeh je nedohledný,

a žádné nenacházel. To, co viděl, bylo kalné zelené moře, přešla bouře. Nacházel v ní život i smrt. Život po smrti. Ubohost i velikost, vratkost i nezničitelnost života. Shledával v sobě drobečky někdejší dychtivosti k životu, k majestátnosti života, a cítil, jak se to ztratilo a jaký to byl oheň, který to spálil a který dosud páli. Byl znechucen, ale nechtěl to dát navenek znát a nedařilo se mu to, a cítil se o to ubozeji.

Byl by si přál, aby začala zpívat, nejen proto, že byl pátek večer a modlitba dovolovala i vyžadovala zpěv. Byl by ji rád nechal zapálit svíčku a odříkat první modlitbu, začátek všech začátků, jako ji odříkávají v páteční večer děti nebo otec rodiny. Myslel na její matku, která se přestala modlit na rampě v Auschwitz-Birkenau, a proč. Netroufal si zpívat pohřební zpěvy, jimiž rabíni doprovázejí zesnulé a pozdvihují ducha pozůstalých. Nechtěl jí připomínat hřbitov, který ona připomínala jemu.

„Nebudeme se dlouho smát, ale měli bychom se zase naučit zpívat,“ řekl.

Cítil se sklíčen a zmaten a zahanben. Styděl se za to. Pochyboval poprvé v životě o účincích modlitby.

Rabín jí ukázal na její dnešní místo u stolu. Na židli s širokým opěradlem, na níž seděl minulý pátek on. Měl pocit člověka, který šel dlouho a nikam nedošel. Dostával se daleko, aniž udělal krok. Díval se do nedohledna a nic neviděl. Naslouchal všemu, co znělo, s okázalou účastí. Mohl otevřít rány, o kterých nevěděl? Co všechno mu řekla? Co si nechala pro sebe? Dílem, aby ho ušetřila, dílem, že to nechtěla vypovědět? Nechtěl ji upamatovat na nic z toho, co si přála zapomenout. Nechtěl s ní rozmlouvat jako s válečně poškozenou, pro niž je úleva v nedohlednu. A nechtěl ji obvinít za nic, co s ním její přítomnost udělala, co v něm zničila, jaké pochybnosti nechala provalit.

Co splaví vody, jež uplynou pod mostem? Platí ještě blahodárnost času?

Už desátý den, co přišla, se skoro nedíval na hodiny. Ale natahoval je každý den. Kromě jejich malého světa musel brát ohled na veliký svět venku, který se nepřestal otáčet. I v nejhlubším zamyšlení potřebovali chleba, máslo a maso, cukr, čočku a hrách. Lusky, rajská jablíčka, med. Objednal hrozinky, olej na vaření. Spočítal si peníze. Shánět proviant mu ulevilo. Patřilo to k záležitostem, jež zvládl.

Rabín Gideon Schapíro mlčel, a Kůstka nevěděla, jestli něco neudělala špatně nebo neřekla něco nevhodného.

Ztráceli najednou oba jistotu, kterou Kůstka pomalu u rabína získávala, a rabín ji vedle ní naopak rychle pozbýval.

Rabín Gideon Schapíro jí nemohl oplatit věcností, držel se toho, co bylo ezoterické, a zněla v něm ozvěna toho, co tak věčně, skoro nezúčastněně, jako by se to netýkalo hlavně jí, vyprávěla odpoledne o osmnáctém baráku v Auschwitz-Birkenau ve frauenkonzentrationslageru, s výhledem na druhé krematorium, nebo o výlovu kaprů na Harmenzách, v zemědělském oddělení lágru, který připomínal město nebo světadíl anebo planetu, jak vybírala pro esesáka Schratze, který bil jejího tatínka bičem na koně do obličeje, vajíčka z hnízd racků a jedla je syrová, když se nedíval. Rabín hltal každé její slovo. Její mlčení. Nosila kameny do automobilky Auto-Union. Připadala si jako otrok v Egyptě? Ne, jako otrok v Německu.

V Terezíně šila maminka uniformy pro wehrmacht.

Potom obě loupaly slídu do kabin německých stíhaček. Vyčítaly si, že pomáhají nepříteli? Ano, ale převážilo to vědomí, že budou žít, dokud jim dovolí pracovat. Ani to neměl nikdo zajištěné. Nebylo to vyznamenání, ale úleva, smět pracovat pro herrenwaffe.

Rabína už odpoledne napadlo jako v nevěstinci ji, jestli manžety na německých uniformách byly ty, jež vyšívala její matka.

Neřekla rabínovi, že při přeletech německých stíhaček v Nr. 232 Ost myslela na to, jestli slída v kabinách prošla jejímá rukama.

Neřekla mu, co jedla a polykala, aniž se ohlížela na chuť, složení nebo vůni toho, čím se krmila. Nemohla si dovolit být kvůli tomu nemocná, vzteklá nebo vzdorovat. Za odmítnutí by dostala přinejmenším výprask. Kdyby zvracela, šla by ke zdi nebo do „Hotelu pro cizince“ ve Festung Breslau a holkám by připadala směšná. Kvůli tomu umřít? Nedělají to všechny?

Rabín si přebíral v duchu to osobní v tom všeobecném a to všeobecné v tom, co měla za sebou, co neslo pečeť její tváře, břicha a nader, očí a těla, jména nebo přezdívky, o níž mu řekla: Krásné zelené oči. Čeho všeho by se na jejím místě štítíl? Různosti vojáků? Doteků cizích rukou, nohou, těl, osobní nečistoty? Slova, která padla, a nadávek, které spolkla? Výtoků ze dny nebo týdny nemytých zadků? Nestydatých zvuků? Kůže, která se masťotou obrní proti nedostatku vody? Věděla, co je čistota. Štítíla se nečistoty, té vlastní i nečistoty cizích.

„Můžu si tě tam představit.“

„Já bych to o vás neřekla.“ Rabín mlčel.

„Asi bych ani nechtěla. Sám byste nechtěl.“

Dovedla si to sama přestavit až s prvním vojákem, ne předtím. Teď věděla, co to zahrnuje mimo představu. Nemohla se dovolávat svatých knih, kde prsa znamenají mírnost nebo horkou hlavu, neděle pravé oko. Bylo to jiné, jinak. Jen Estele přítom rudly uši. Tlustá cítila slezinu, žluč, játra a žaludek, i zadek. Madam Kuliková byla šťastná výsadou se opíjet. Tlustá si kousala v noci nehty. Nikdo se nemohl dovolávat žádné úmluvy. To poslední, na co se mohly odvolávat, byl zdravý rozum; jen Estela věřila, že ji

zachrání zázrak, tak jako Tlustá nevěřila, že jsou to spermie, ze kterých se ve spojení s vajíčkem vytvoří zárodek.

„Je snadnější si to představit než tím projít,“ řekl rabín.

„Ani jedno bych vám neradila.“

Rabín se schovával za slova jako dítě, které si hraje a pokládá za řešení, když zavře oči a nevidí, jako by také nebylo viděno.

„Šlo to daleko.“

„Nešlo to nikam.“

„Nízko?“

„Nevím.“

„Hluboko.“

Vyšeptával to sotva rozevřenými rty. Nemohl si dovolit dětské otázky. Ani hloupé a pošetilé odpovědi. Cítil, co v něm vřelo, ale nevyvřelo, protože si to zakázal, aby jí neublížil.

„Něčemu pomáhá mládí,“ řekl.

„Možná,“ potvrdila mu.

„V něčem by ti stáří nepomohlo.“

Byla radši, že tam, kam ji vzali, byla mladší? V něčem. Starší neměli ani tu nejmenší šanci. Německo chtělo jen ty nejmladší otroky. I tam jim dávali v průměru jen dvaadevadesát dnů. Rabín se jí vyhnul pohledem. Díval se do vitríny na svaté knihy. Je konec světa totéž co jeho začátek? Kdo pokořuje pyšné, povznesen nad všechny řeči, v nejhlubším úkrytu? Je možné ještě se ptát, kolik životů má člověk?

Zmínila se po ránu toho desátého dne rabínu Gideonu Schapírovi už podruhé o dvou důstojnících herrenwaffe, které jí poslala Velká Leopolda Kuliková v rozmezí sedmi dnů. Trochu litovala, že o nich rabínovi řekla. Zápasila s puzením vymluvit se i s naléhavým vnitřním varováním mlčet. Neneslo to už nebezpečí. Zkoušela si, kam až může ve své otevřenosti, kterou vychutnávala, dojít?

„Dostali tě jako trofej,“ řekl rabín.

„Jak se to vezme.“

Myslel na tělo, svatostánek. Co mu řekla o Lebensbornu, jenž měl zaplavit těla německých žen zárodky a tělo Německa záplavou potomků.

„V ten jeden den mně to ulehčilo o jedenáct dalších,“ doplnila.

Rabín mlčel a přivíral oči. Nezeptal se, jestli ji chtěli proto, že byla nejmladší. Vracel se jí stud. Vycítil to.

„Máš všechno teprve před sebou,“ řekl.

„Uvidíme.“

„Budeš zase šťastná.“

„Nejsem nešťastná.“

„Byla jsi odvážná.“

„Byla jsem jako myška.“

„Všichni jsme byli jako myšky.“

„Chtěla bych,“ povzdechla ještě k tomu, co řekl o jejím budoucím štěstí. V tom zmateném okruhu života si už teď mohla vybrat několik světlejších nebo hřejivějších pocitů, počtů či okamžiků z toho, co bylo na její straně. Co ji neohrožovalo. S čím nemusela zápat a co nemusela zakrývat, jako původ. Vracely se jí jen ozvěny, v nichž se chvěla její včerejší méněcennost, které nebylo možné zcela nevěřit. Nedopřávala si čas se tím zatěžovat ještě více a déle, aby se odzbrojila. Už tím, že přežila evakuaci, pochod smrti, že byla příjemcem, aniž musela něco dávat, nabírala sílu a nemusela srovnávat s tím, co bylo, aby nepokládala jízdu v tendru s uhlím za něco mimořádně obtížného. Cítila se menší než krvinka nebo poslední koneček nervů. Ale připustila si, že se u rabína Gideona Schapíra cítila dobře, třebaže zároveň něčím, co nechápala, zahanbena. Snad tím, že přežila, když tolik jiných nepřežilo? Nebo do jakého rozpoložení ho to přiváděla? Bylo to

něco, co ji obeplouvalo jako osvětlený proud nebo kolem ní obtékalo jako stín. S rabínem nemusela zapírat, co je, i když mu neřekla všechno. Nemohla ani říct, že by rabín od ní chtěl všechno vědět. Chtěla jenom vědět. Hledal v ní životní sílu, kterou v sobě nenacházela. Spravily se jí tu nervy. Oddechla si tu od strachu, i když na něj nezapomněla. Chuť k jídlu nepostrádala nikdy. Věděla zhruba, z čeho se skládá člověk, jeho tělo a duše. Nechtěla si připadat vypočítavá.

„Budeš zase šťastná, tak jako dýcháš,“ odpověděl jí rabín Gideon Schapiro.

Domýšlel se z jejích neodpovědí. Z jejího mlčení. Četl z její tváře, zelených očí, z toho, když se bezděčně příkrčila nebo odvrátila pohled. Když šla řeč o něčem jiném, jako třeba že už celý den prší. Co vkládala do slov, jako by to byl vysílací, ale zároveň přijímací přístroj, protože slova obsahovala nebo postrádala fluidum, bez něhož by nezněla, čím zněla.

Hledala, kam bude smět jednou zajít, aby překonala, co si přála překonat.

„Začínáš jiný letopočet,“ řekl rabín. „Rok a den nula.“

„Stačí mi pravda,“ řekla.

„Našlas už svou pravdu.“

„Budu si hlídat tělo,“ řekla.

„Ano, všichni si hlídáme tělo,“ řekl rabín.

„Hlídala jsem si tělo i tam,“ řekla Kůstka.

„Jsme někdy bohatší tím, čím jsme zvláštní,“ řekl rabín. Neodvážil se dodat, že spatřila, co je jiným skryto.

„Snažila jsem se hlídat i duši,“ doplnila.

„Bůh nás trestá jen za zlé činy, odměňuje za ty dobré.“

Pak řekl: „Ne každá špína, která se nás dotkne, je hřích.“

A nakonec: „Myslím na ženy, které se vdávají z rozumu.“

„Je v tom rozdíl,“ řekla Kústka. „Jsou, jako jsme byly my, jen s jedním, snad s dvěma nebo třemi muži.“

„Jsi chytrá.“

„Radši bych byla dobrá.“

„Jsi dobrá.“

Každá jeho otázka vyvolávala dalších deset, z nichž se na devět nezeptal. Každá otázka byla branou, před níž se v pokoře zarazil, protože odpověď mohla bránu rozbít. Rojily se v něm dotazy, jež nemohl svádět na horečku nebo závrať, která se ho zmocňovala, ani na pomatenost, která se o něho pokoušela. Otázky jako brány nebo padací most před nimi, spuštěný pouze napolo, se rojily v jeho duši a hlavě a na jazyku hustěji, než aby na ně mohla odpovědět. Rabín Gideon Schapiro se jí neptal, jako hauptmann Hentschel, proč se narodila žena. Aby se poddávala mužům? Nebo proč se narodili muži. Aby se zmocňovali žen? Měla říci rabínovi, co jí po souloži hauptmann Daniel Auguste Hentschel vyprávěl o své poslední milence Lilo, hnědé vrchní sestře ošetřovatelského sboru Waffen-SS, obersturmführerovi Liselotte? Už ho podruhé neviděla. Možná, že padl. Jeho žena v Německu a chlapec a děvče neměli tušení, co věděla o jejich otci. Kapitán neuznával konvenční lásku vykupovanou požadavky a závazky; dával přednost tomu zvláštnímu v zvláštním. Dojímal ho, čemu nerozuměla. O ošetřovatelce hovořil kapitán Hentschel jedním dechem s pojmem odvaha nebo páření. Pila jeho spermie jako živou vodu. Vypíjela je jako jeho bílou krev. Válka pro hauptmanna krásněla kamarádstvím mezi muži v nebezpečí. Dostupností žen. Odnětím břemen všednosti. Fasoval zimní výstroj pro mužstvo ve skladech Auschwitz-Birkenau. Bojoval ve válce, kterou by nevyhlásil, ale v níž zabíjet znamenalo plnit povinnost k Vaterlandu.

Rabín Gideon Schapíro znal děti, které zaklepaly na dveře maďarského bytu u lidí, jež předtím nespátřily, a byl jim poskytnut útulek. To byli ti neznámí nenápadní, kteří zmírnili tvář křesťanského světa.

„Nikdo není bez tváře,“ řekl.

„Ne,“ přisvědčila.

Měla před sebou v duchu tvář obersturmführera Waffen-SS Stefana Sarazina, služebně staršího příslušníka einsatzgruppe D, na východě od roku 1941, který nerozlišoval, koho stít, ale přednostně zabíjel rabíny. Byla to vášeň, střílet rabíny, jako by jedním rabínem jich zabil deset. Nemělo to proč; jen proto. Mohl. Ukázal jí fotografii jednotky, v níž na začátku sloužil a která připomínala školní třídu chlapců, kterým ještě nerostou vousy, mají mléko na bradě a teprve před pár roky se pustili maminciny sukně, s učitelem v uniformě, ne o mnoho starším než oni. Patřili k jednomu ze čtyř oddílů einsatzgruppe D, které vyvraždily společně s einsatzgruppen A, B a C jen za rok na východě na svém pochodu od řeky Odry až k řece Dněpru a Volze přes milion lidí. Mohl doplnit v duchu fotografií s jámami mrtvých, kteří se museli před popravou svléknout, obrazem nezapomenutelných těl, připomínajících červy a voskové figuríny. Agonií odsouzených. Tím, čemu rabín Gideon Schapíro říkal gan-eden, rajská zahrada nebo „svět božího trůnu“. Fantomy. Neboť rabín Gideon Schapíro nikdy nevypustil přes rty slovo smrt, a když, skoro neslyšně je šeptal. Hauptmann Hentschel spojoval soulož s přeludem smrti, rabín Schapíro vnímal smrt jako přelud barev. Pro obersturmführera Sarazina byla smrt na sebe slepená masa lidí, jejíž přibližný počet dali s účetním šikovatelem na papír společně s množstvím vystřílených nábojů, a písemnost opatřenou razítkem jednotky, s bednami svršků, jež po nich zbyly, poslali vojenskou poštou na nejvyšší místa v Berlíně.

Obersturmführer chtěl, aby si vštípila do paměti jeho jméno, dívala se mu do očí, ohmatala si jeho pistoli a nikdy na něj nezapomněla. V každém člověku byl pro něho zabiják. Bylo jen nutné to dostat na povrch. Vyžadovalo to chtít, energii a odvahu zabít. Měl mlhavé oči jako převařené odstáté mléko, ředěné vlažnou vodou, podobné hrdlům otevřených lahví od piva. Ta mlha se za ním táhla až sem, do Pětikostelí. Díval se na ni jako člověk, který očekává, že se mu bude svět klanět, že jediný dovolený pohyb je úslužnost, pokora a strach. Jeho přání, i ta nevyslovená, měla být pro všechny rozkazem.

Nechtěla ho rabínovi popisovat. (Čekala, kdy ji rabín vyzve, aby si sedla k večeři.) Jeho vojenské kalhoty páchnoucí potem a naftalímem, tričko a opasek, kabátec s Železným křížem a Řádem krve, Blutorden, žilnatou, zvrásnělou mladou tvář s úzkými namodralými rty se svěšenými koutky a nafialovělou jizvou jako živoucí stuhou kolem lebky. Ušel jen o vlas granátu, který před ním vybuchl. Měla v paměti jeho hlas, jako by ho něco škrtilo. Pochvaloval si těsné kamarádství v einsatzgruppe D jako student pyšný na příslušnost k univerzitnímu spolku a současně, také jako student, si jí postěžoval na změkčilost soukmenovců, někdy i těch starších. Zpíjeli se do němoty. Občas neměli žaludek na to svázat muže, ženy a děti a střílet je dvacet čtyři hodin denně, bez přestávky a oddechu, do čela, do zátylku, někdy matku s dítětem v náručí, aby vykážali, kolik ušetřili nábojů, střežit německou krev, aby ji už nikdo nedokázal rozředit a zbavit čistoty, bez které by bylo Německo jen odvarem toho, čím bude. Neposkvřněnost krve pro něho znamenala odolnost. Znal místní hřbitovy, lesy, skalní skrýše. Neměl problémy s morálkou, koho zastřelit dříve z dvojice matka dítě, jestli dítě před očima matky, nebo matku před zrakem děcka. Nelámal si hlavu, pro koho je ta poslední

vteřina horší. Kdo má v tu chvíli, kdy potká svůj osud, víc síly nebo otrlosti anebo dávky odvahy. To ho nezajímalo. Jeho luger svědčil o pevné ruce, spolehlivosti a důslednosti. Musel v každém okamžiku své existence někoho nenávidět, aby žil naplno. Obersturmführer Sarazin zabíjel, jako zkažené dítě rozbíjí okna. Mluvil o vraždění jako o svých verších. Zabíjet bylo krásné, dávalo jeho existenci smysl, ukazovalo, kdo je, odkud přišel a kam jde. Odpovídal jen těm, kterým se mohl odevzdat beze zbytku a jejichž obrázky zdobily dno víka vojenského kufříku a stěny jeho ubikace. Einsatzgruppe D mu byla organizací, kde získal a nikdy neztrácel – jak jí řekl – svou sebeúctu.

„Bylo to místo prokletí,“ řekl rabín Gideon Schapíro.

Měla ho na zlomek vteřiny před sebou. Celá se zachvěla. Slyšela v duchu jeho hlas, pisklavý chrapot, když se konečně vzrušil a bezprostředně potom. Musel se dotknout hranice mezi nebem a peklem. Slasti, které předcházela a po níž následovala bolest; vzepětí, které vystřídal rozčarování. To nejzazší, za čím ani před čím nic není. Měla strach, že ji zabije. Nebo něco zabíjelo jeho. Vteřina, kdy chtěl zařvat jako smrtelně raněné zvíře a pouze chroptěl. V očích měl mrtvo. V koutcích úst sliny. To rozbředlé, čemu se podobaly. Nevěděl, že některého muže nevzrušuje tělo, ale myšlenka, a nemusí to být myšlenka na tělo. Obersturmführera Stefana Sarazina vzrušovaly revolver nebo smrt. Krev, bolest. Shrnulo se jí to v mysl. Viděla, jako by to bylo tady a teď, kostnaté, zpocené tělo s žebry, pokrytými bledě bílou tenkou kůží s vyrážkami a hněvivou tvář, a oči jako kalné mléko, vytékající z jeho bělma, ze zúžené zornice, jako by sto let nespal. Zfialovělý a pokřivený rozkrok. Okrouhlou jizvu kolem lebky, jako fialovou stuhu, přišitou namodralými a načervenalými nitěmi, jako třásněmi šlach, a zkraje zakrytou vlasy, modrými potem a tuhými

masnotou a zaschlou brilantinou už bez vůně. Ucítla v duchu v nose nakyslost obersturmführerova potu.

Nemusel být opilý, aby připustil, že měří sotva minimum, sto sedmdesát centimetrů, vyžadované na elitní Waffen-SS. Jako si něco přeje dítě, snil o tom, že by o několik centimetrů vyrostl. Dal by za to krev matky, moci se vytáhnout. Svěřoval se jí, polní Dirne, jak jim říkal oberführer, na které záleží méně než na loňském sněhu. Co od ní chtěl? Bála se, že ji zastrelí. Věděla, co od ní chtěl. Souviselo to s tím, co nemohl dostat od sebe.

Měla být ráda, že chtěl nakonec jen kus masa, ne ji? Úleva, když na oberführera myslela dodatečně.

Na dovolence v Německu si dal oberführer Sarazin šít uniformu krejčím pro důstojníky. Boty na míru, z černé teletiny, kterou dostal obuvník z Francie. Švec uctíval hrdiny z východní fronty. Nový stejnokroj byl těsný, aby se mu nenaděly faldy. V říši ho nosil bez spodního prádla. Nálety zdržely obersturmführerův vlak o den.

Přišel k ní neoholený, z akce Trest. Potkal se se zástupcem firmy Degussa, který doprovázel k jeho vlaku připojený nákladní vagon s cyklonem B. Stefan Sarazin patřil k veteránům einsatzgruppe D. Ohlásil u madam návštěvu soukmenovce, obersturmführera Richarda Schweina, který mladšímu bratrovi ve rvačce vypíchl oko. Bratr si nechtěl nechat vyčítat, že ještě ve dvaadvaceti pomočuje postel. Měl vyrážku na obličeji a páchl mastí, kterou se jí chtěl zbavit.

Vzdychla si, aniž rabín tušil proč. V očích rabína Gideona Schapíra se podobala zkřehlému ptáčeti. Viděla v duchu krkavce na zasněžené pláni, podobné supům. Četl jí rabín myšlenky?

Obersturmführer Sarazin se na ni obořil, že nepřišel, aby se nudil. Nebo aby se o něco prosil.

Nemyslela ani na svůj hlad víc než na obersturmführera. Prostoupil ji, jako prostupuje člověk hnus, peklo nebo mráz. Byl pro ni živou ozvěnou.

Nepokládal nic z toho, co dělal, za špatné? Jaká to byla síla, která ho zbavila měřítek jejího tatínka, rabína, matky, babičky, všech lidí, kteří ji celé její dětství a dospívání přesvědčovali, že tak jako nepořídí nic bez energie, která jí pomůže udělat, co si předsevzala, je v ní i morální energie, která jí dovolí, aby se rozhodla mezi správným a nesprávným pro to správné. Nebylo to v něm? Nebylo to v žádném z nich? Nebo to bylo tak slabé, že se pokládali za slušné mezi slušnými? Nebo to nebylo už ani v ní?

Zachvěla se. Viděla v duchu čistou mrazivou a mrtvou pláň. Zastřelené vlky. Bylo to zrcadlo její duše?

Chtěl, aby mu z každého hnutí vyčetla, co si přál. Mluvil o selce z Pomořan, která se na něho vrhla, a jak. Padl jí muž. Zůstávalo to v ní, mrazivá ozvěna, zledovatělý čas, který nemůže roztát, aby odkapal nebo uplaval jako krysy a pustina u řeky San.

Soukmenovec Stefana Sarazina obersturmführer Schwein přišel a odcházel se rčením: „Po všem hovno, jen po včelách med.“ Zabořil se jí ústy do klína. Rozuměla pojmu scheiße. I jeho druhé průpovídce: „Jeder schuß, ein Russ. Jeder Stoß, ein Franzos.“ Byl s Tlustou, které řekl: „Drž hubu a roztáhni nohy.“

A potom ještě řekl: „Jsi studená jako ryba.“

O své účasti v akci Trest obersturmführer Sarazin řekl: „Jestli si mysleli, že jim dopřejeme lehkou smrt, byli na omylu.“

O tom před rabínem pomlčela. Klížily se jí oči. Myslela na jeho ženu Elzu a dceru Eržiku. Bude muset už po zbytek života mlčet a lhát? Styděla se v duchu spojovat své zkušenosti se zkušenostmi mrtvých. Svěřit se rabínu Gideonu Schapírovi podrobněji, kromě toho, s čím se mu už svěřila, jí připadlo jako posílat ho do nevidi-

telných plamenů, aby se spálil. Dívala se na rabína a klopila zraky. Nechtěla by, aby se z toho zbláznil, podivila se, že se nepomátla sama. Myslela na své mrtvé, kteří v ní nemohou zemřít, dokud zůstává na živu. Až kam to s ní půjde? Dozní to? Anebo to bude jako naruby obrácená ozvěna sílit až k ohlušení? Naučila se mlčet. Nechávat si myšlenky pro sebe. Nebylo těžké udělat tah nebo dva tři tahy dopředu. Rabín se jí zdál bezelstný. Byla to úleva vychutnávat jeho bezelstnost, ale stoupala v ní hladina studu. Bude se za sebe muset stydět až do konce svého času? Co když není tak bezelstný? Byla ráda, že se naučila mlčet. Co řekne, nebo neřekne, co udělá, či neudělá. Zůstávala ve střehu, aniž na sobě dala něco znát, aby se nedala překvapit, kdyby se náhodou rabín na něco nečekaně zeptal.

Takhle byla ve střehu i s železničáři a s lidmi v Polsku, s děvčaty v Nr. 232 Ost, s vojáky. V lepším případě se podobá lišce, chameleonu, myši, v horším kryse. Nemohla si dovolit dát se zaskočit. Tvářila se klidná, ještě klidnější, nejklidnější. Už hezkých pár dnů příjemně odpočívá. Nebude si to chtít pokazit. Nešlo jí už o dobré nebo zlé. O správné či nesprávné. Pravdu nebo lež. To od sebe odstrčila jako křovisko. (K tomu se jednou vrátí.) Na chvíli ji naplnila odevzdanost nebo vyrovnanost. Byla unavená, třebaže mohla odpočívát. Mohla si dovolit mlčet. S únavou nebo vyčerpaností se hněv ztrácel. Cítila ozvěny touhy se pomstít. Za bezmocnost se přestala stydět. Nevěřila, že někdo může být ještě spravedlivý, aniž z něj ubrala všudypřítomná zkaženost, prolhanost a prohnanost, všeobecná podlost. Bylo možné tím zůstat nedotčený? Byl rabín výjimka? Uvěřil rabín, že ji už nic nedokáže vzrušit?

Položila si dlaň na levou stranu prsou.

„To nejhorší: lidé bez duše, bez srdce, bez svědomí,“ řekl rabín.

Ještě řekl: „Bylo jich hodně. Bojím se, že jich byla většina.“

Odpověděla souhlasným kývnutím hlavy. Může se z ní stát kurva (v duši) teď, když se tomu bránila jednadvacet dní u řeky San? Je tím, jen když to dělá, a ne už proto, že to jednadvacet dní musela dělat? Jednou přisoudí číslu dvanáct jiné vlastnosti. Postel pro ni bude znamenat místo odpočinku a spánku. Věděla už od prvního pátku v nevěstinci, že prostituce není jen tělo. Ruce, nohy, to místo, kde cítila Kráska zmije. To místo v dívce, o němž jí vyprávěla matka. I Velká Leopolda Kuliková oddělila duši a tělo.

„Jsme si daleko i blízko,“ řekl rabín.

„Jsem ráda, že jsem tady,“ odpověděla.

„Jsem také rád,“ ujistil ji Gideon Schapiro. „Odpočala sis?“

Napadlo ji, že rabín možná lže, třebaže v dobrém úmyslu. Nebo obelhává sebe? Snad by to ani nebyla lež, chtěl ji chránit, i před ní samotnou? Usmála se.

Rabín se nepousmál.

„Nemáme hroby svých mrtvých.“

Mlčela.

„Máme jen paměť.“

Byla by ráda pasovala rabíny na pravdomluvné. Věděla už, že každá pravda nebo lež má své pohnutky. Chvillemi měla pocit, že se to v ní shromažďuje, jako pára v kotli, než vybuchne; anebo jako plamínek, který poskakuje po zápalné šňůře k neviditelné náložce dynamitu. Ulevila si vším, co mohla rabínovi svěřit. Ale čím si může u ní ulevit rabín? Nemohla vědět, že rabín už desettisíckrát prožil na sobě, čím prošla v Auschwitz-Birkenau a v Nr. 232 Ost. Co se stalo s lidmi, s nimiž byla i nebyla. Co stírá rozdíly mezi postiženými. Hučelo mu ve spáncích číslo deset tisíc. Deset tisíc voltů v drátech vysokého napětí na každé pídi oplocení obrovského lágru, kde se vraždilo a pájilo v pecích deset tisíc lidí denně a deset tisíc v noci.

Tušil, že mu uniká, co není v číslech. Co se nedá sdělit, vysvětlit. Čemu nikdy nikdo neporozumí.

„A přece,“ zašeptal rabín.

Nevěděla, k čemu se to vztahuje.

Spojoval si ji s jeho ženou Elzou a dcerou Eržikou?

Připomenul jí Estelu, která se naučila dívat se na vojáky, jako by je už čekala, v naději, že nebudou tak hrubí, když jim vyjde vstříc. Vemluvila se do stavu, v němž jí nevadily ani jejich nejvýstřednější požadavky. Počítala do sta, do pěti set, do tisíce. Říkala si v duchu už, už to bude, už, už, už... Někdy se nedopočítala.

Vysoké nechal untersturmführer tančit jazyk v jejích ústech, třebaže se bránila a opakovala mu, že líbat se mají v Nr. 232 Ost zakázáno.

Pak ji nechal zpráskat.

Mihla se jí spánky Maria z Poznaně. Její sen o životě v přepychu. Důstojník vyprávěl Marii z Poznaně o jezeru Alster v Hamburku, o zahradě hotelu, odkud přijel z dovolenky. Žila tím potom, s kým-koli byla. Vtělilo se jí to do každého kousku masa. Namlouvala si, že má rubínové rty. A modrala zlostí. Páchly jí potní žlázy. Při výprasku v Poznani jí rozsekali chodidla. Léčila se v ženské věznici pět měsíců. Jednou se do ní zaklínil voják a nemohl se oddělit, než jí doktor napíchal injekce.

Rabín věděl, kam za Kůstkou, Hankou Kaudersovou, nemůže.

„Světlo nazval Bůh dnem a tmu nazval nocí.“

„Byla to tma,“ řekla Kůstka.

„Bůh oddělil světlo od tmy...,“ a pro sebe dodal: „Nebo ne?“ Pak rabín Gideon Schapiro řekl: „Snad jsme ještě neohluchli, a zaslech-neme to dávné ‚Budiž světlo a bude světlo a bylo to dobré...‘“

A do třetice. „Řekneš to sama. Bude to dobré. Bude světlo. Ty jsi to světlo.“

Znělo jí to směšné a nadnesené a zase sklopila zraky, sklonila hlavu.

„Polykali náš život, jako by byl jejich,“ řekl rabín.

Ještě řekl: „Sklízeli, co nesázeli.“

Představil si, jak povalovali Kústku na záda, a zavřel oči, jako ona. Ostýchal se myslet na její kůži mezi stehny, na muže, kteří se do ní natlačili, když z ní vytékalo nebo na ní osychalo cizí sémě. Měl strach, aby nekřičel, ale mlčel, hlasitěji dýchal. Cítil kolem sebe chlad.

„Byla jsi nahá,“ šeptal jí v duchu.

Pak se tázal sám sebe, co slyší, co znělo jako rojení včel. V pokoji zůstávalo ticho, jeho a její dech.

Myslela na to, co řekla Estela, že má pocit, jako by jí slintali vojáci v klíně. Nebo jí ukradli nohy. Břicho. Ústa, posetá boláky. Dostala výprask, protože si voják stěžoval, že je líná. Myslela na zuby. Měla strach, že mezi stehny hnije vlhkostí. V noci si přála oschnout. Byly to sny. Připadala si omakaná, lepkavá, rozhoupaná jako dětská houpačka, rozsekaná, jako když maminka připravovala maso na fašírku. Převalovala se na lůžku. Rušila ostatní, než ji okřikly. Přála si ve snu teplé punčochy. Někdy v noci, když si myslela, že ji nikdo nevidí a neslyší, plakala. Děvčata chodila na nočník, ale nepůjčila ho nikomu. Jednou se probudila a objala Kústku. V slzách ji ujistila, že není, co o ní řekl poslední voják. Nepověděla, co jí řekl. Prostěradlo pod ní bylo vlhké potem, močí. Vystoupila jí kostnatá žebra.

Ráno vyprávěla rabínovi o madam Kulikové.

Madam si všimla, co pro Němce nesmí být, protože si to zakázali nebo jim to zapověděla autorita, a dodržují to jako svaté, a pokud to někdo poruší, je nezvratné ho odstranit. Velké zabíjení jim nepřipadá tak příšerné. Pouhá nutnost, aby nebylo, co nesmí být: aby

bylo, co je povolené, co nařizuje zákon. Německý zákon připadal Velké Leopoldě Kulikové směšný ve své koženosti, nelogičnosti, nepřirozenosti. Nedovedla to vyjádřit, ale vnímala to celou svou moudrou bytostí. Němci jí připadali jako členové bratrstva, kde jednotlivec ztrácí význam. Někdy jí muži v uniformách připomínali novodobé demony. Vyrážku na kůži.

Naučila se je nepodceňovat. Byli to milenci smrti. Smrt byla jejich sestrou, pokud ne matkou. To jediné, o co se Němci dělili i s jinými než mezi sebou.

Tak viděla Němce. Nebyla na světě duše, která by jí to dokázala vyvrátit.

Vnímala rabína, aniž ho viděla.

Jednou mluvila Estela o svých příbuzných. Měla celý rejstřík, jaké mají rodiny, kde se žení bratrance se sestřenicemi, strýčkové a tety. Estela měla strach ze své únavy.

„Jsem taky po směně jako spráskaná,“ řekla Kústka.

„Myslím na to, jestli budu mít děti,“ řekla Estela.

Myslela na dědečka Estely, hodináře. Byl otcem tří mrtvě narozených dětí. Varovali ji, aby se dědečka nikdy neptala.

Zůstávala stát, se sklopenými zraky.

Poslední prosincové ráno se vrátila „Velká Leopolda Kuliková“ od oberführera. Utrousila i jednu ze svých zásad: „Nikdy neříkej všechno.“ Madam Kuliková vzpomínala, co se zpívalo, když jí bylo sedmnáct. Jaké tance se tančily. Lambeth waltz, pomalý anglický valčík. Polka a mazurka. Jako holka chodila madam Kuliková s maminkou na trh pro zeleninu, ovoce a vejčička a maso. Začala se dívat na muže jinak než očima budoucí nevěsty. Proč se jí přičilo, jak málo má holka co říci při volbě svého přítele, snoubence nebo příštího manžela. Co v ní probudilo rebelii? Mysleli si jen v Polsku, že mezi ženou a zvířetem není tak velký rozdíl? Bud' se

z ní stane manželka, nebo uschne jako větev v parném létě, změní se zakrátko ve starou pannu. Ušla to těsně před tím, než poprvé zazvonila na zvonek na bráně nevěstince. Věděla, komu, kromě sebe, vychází vstříc. Vynechala divoké večírky, kdy se holka podobala lokomotivě, která vleče několik vagonů a přikládá do kotle, aby se do rána nezastavila. Někdy odjížděli do rozednění v kočáře s bílým koněm a vozkou, nebo dokonce s párem, nebo dvěma páry koní, podle toho, u koho v domě se večírek pořádal. Ach, vzdychla si Velká Leopolda Kuliková, to byly časy...! Nikdo není dost chytrý a moudrý, aby postihl, co je žena. Víno teklo proudem, hudba burácela, jako kdyby sousedé neměli co mluvit, k ránu už nepoznali rozdíl mezi podlahou a stropem. Nikdo se nepřetvařoval. K čemu by tu někomu byla důstojnost. Od svých třinácti už zpovědníka neviděla. A pokud jde o hostiny, nebylo nikdy málo hrnců, talířů a ubrousků. Nabádala se, aby nepřeceňovala svobodu. I v nejhlubším míru se musí naučit holka vzdát se kusu nebo kusů své volnosti, aby ji neujídala někomu jinému.

„Světlo, světlo, tma, tma...“ řekl rabín.

Věděl snad rabín o takovém světě?

Jednou se jí Estela zeptala: „Jaké to je, když víš, že umíráš?“

„Nevíš?“ vrátila jí otázku.

„Ne jako ty,“ řekla Estela.

„Skoro stejné,“ řekla Kůstka.

Připadala si jako ve snu, jako by ji někdo omámil. Připadala si jako vytržená, úd, který se vymkl z kloubů.

Nikdy se neprobrala. Měla pocit pírků, které se vznášejí v povětří. Lehkosti, která přichází z tíhy, kterou už člověk neunes. Přišla do nového místa, kde se cítila jako na ztracené vartě. Jaktěživ se to nezměnilo.

Ztotožnila se s pírkem, kterého se zmocnil víchř a unášej ho.

Až tady, u rabína Gideona Schapíra, to bylo jiné, i když nikdy docela bezstarostné. Věděla o sobě. O každém svém hnutí, slovu, ještě než jí přešlo přes rty. Prožívala každou vteřinu, jako by život začínal znovu každým zlomkem vteřiny, jen teď, žádné včera, žádné zítra. Teď.

Jen cítila, jako by to na ni doléhalo, jako studený vzduch nebo tíha, kterou už nenesla sama.

A věděla, všemi svými smysly a pudy, že je zvíře a že byla a možná že ještě je, nejen ozvěna, zvíře, které jen ještě vypadá jako člověk, protože musí; kdyby si popustila, zbili by ji.

Viděl v ní rabín zvíře?

Viděla je v sobě sama? Zakletí člověka ve zvíře, z něhož se chce vyprostit. Vrací se každým vdechnutím, výdechem, i když ji někdo nebije nebo se nechce zmocnit kusu jejího těla a nemá z toho, s kým právě je, ze všeho nejvíc strach.

Netušila, na jak shodné vlně duše teď byli, rabín Gideon Schapíro a ona.

Třeštilo mu v hlavě, bolelo ho u srdce. Pochopil ve zlomku vteřiny, kdy na ni pohlížel, že její ty je pro něho důležitější než jeho já. Připadlo mu ubohé, že je rabín.

„Zlo - dobro,“ řekl rabín, jako děti říkadla.

Slyšel v sobě ozvěnu obou slov. To blízké ve vzdáleném a to vzdálené na dosah.

„Strážní pořádali večírky,“ řekla. „Volali nás po večeři. Tančila jsem. Madam zpívala. Vojáci křičeli.“

Rabín se lekl smrti, která tančila a zpívala. Slyšel v jejím hlase ozvěnu. Místo aby ztišila, sílila.

Než přišla Kústka, trpěl rabín Schapíro bolestmi hlavy, ale ne tolik jako teď. Je mu souzeno zešílet?

„Stín,“ řekl. A v duchu spatřil mlhu, s kterou stín splýval, aniž se prodloužil nebo zkrátil.

„Mlha,“ dodal.

Ty, ty... oslovoval ji v duchu. Ty... ty... krásná a ubohá... Ty... Prostoupilo ho její ponížení, jako prostupuje voda vodou, den šerem a šero tmou.

„Světlo...“

Ještě řekl: „Čas...“

Sevřel rty. Poklesly mu koutky. Díval se na ni, jak si vzala kapesník a otřela si nos. Nemohl se chytit žádného z měřítek, které se učil v rabínském semináři.

„Pak o nás hráli karty,“ řekla. „Měli to místo tanečního pořádku.“

Snažil se zahnat vidiny taneční zábavy v Nr. 232 Ost tím ty... ty... a já... Bylo to neznámo, kterého se jejím prostřednictvím dotkl. Báł se ohlížet se, aby viděl podrobnosti.

„Země, kterou neznám,“ řekl. „Rozvaliny, pod nimiž mizí...“

Přál si ještě něco říct, ale mlčel. Viděl v duchu dvůr v Nr. 232 Ost, kamenné budovy, někdejší polský statek, zasněžené pláně, slyšel vlky. Do toho madam, která zpívala, a Kůstku, která tančila s obersturmführerem, protože si ji vyhrál na tři tance v kartách.

„Místo bolesti. Jiné smrti, než znaly naše matky, naši otcové. Bylo to místo krutosti a místo lži.“ A v duchu připojil ponížení.

Pak se otázel: „Jak byli blízko zvířatům?“

Vzápětí si to vyvracel. Nelze zvíře, až na výjimky, k svému druhu, vlk k vlkovi, had k hadovi, nedrží se pohromadě příbuzná hejna ryb v řece a v moři? Je už snad od narození v lidech odlišnost, odcizení, protivenství? Je zlo neměřitelné? Zmocňovala se ho melancholie i tajná zuřivost, kterou před ní nechtěl dát znát. Když řekl „zvířatům“, měl na mysli dravou zvěř. Dospěli by lidé tam, kam dospěli, i kdyby nebyli jedni z nich Němci? Sám cítil,

jak mu horečka stoupá, otřel si dlaní čelo, zrosené droboučkými krupějemi potu.

Nepopsala rabínovi šedé a černé křesy, velké jako kočky, vždycy hladové, nervózní.

Neřekla mu ani o uniformě obersturmführera, když přišel z operace Trest se skvrnami zaschlé sražené krve. Nebyla to obersturmführerova krev. O jeho otlučené polní lahvi, z které si naléval. Vybavila si koledy, které hrála madam Kuliková z gramofonových desek vojákům v čekárně na Vánoce a na Nový rok, na svátek Tří králů. Kolik dostávaly oleje, kterým oberführer šetřil, a k čemu ji přiměl obersturmführer Sarazin, aby udělala, než si ji vzal, jestliže se chtěla dožít příští směny, dvanácti mužů. Mohla si představit, jak by si obersturmführer Sarazin vyřídil účty s rabínem Schapírem.

„Tolik šarlatánů,“ řekl rabín. „Tolik dobrodruhů. Tolik egoismu.“ Pak řekl: „Jsi jako moře, jako hluboký důl.“

A nakonec. „Všechno, čím jsi prošla, jsi nikdy nebyla.“ Byl by rád řekl, že se jí to nedotklo, ale to si netroufal.

„Je to jako červ ve střevch.“

Myslela na Tlustou.

Rabín měl v horečnatém pohledu otázku.

„Snažila jsem se být dospělá,“ řekla.

Vybavila si brunátnou tvář hauptmanna Daniela Augusta Hentschela. V čem hledal vzrušení, jako by to byla voda v řece, která se nikdy nezastaví, nebo oheň, pod nějž se ustavičně přikládá, aby nevyhasl. Neměl v ní utrápenost, třebaže byl unavený, protože k ní přišel rovnou z boje, se zastávkou ve skladech v Auschwitz-Birkenau, kde se stačil v ubytovně SS oholit a pak u ní vykoupat, jako rabín Schapíro, jemuž se poskládala kůže do vrásek, v každém z těch deseti dnů hlubších, ostřejších a zřetelnějších. Rabín měl

pleť jako rudnoucí pomeranč. Spalovala ho horečka. Naskákala mu na čele vyrážka, utopená v potu. Mohla si domyslet, co rabína trýzní jako nějaká zhoubná nemoc, jejíž příznaky objevil, ale nemohl odstranit. Byl jako nemocný, který tají svou chorobu. Viděla, čím na ni bral ohled. Měl v očích něco jiného než nenávist. Nemohla odhadnout, čím vším se cítil rabín Gideon Schapíro zrazen. V čem ho zbožnost nepodpořila. Nepředstíral falešnou moudrost, falešnou blahosklonnost. Byl bezradný. Měl v pohledu lodě, které narazily na skálu, hlad, který se nedal zahnat chlebem na stole, žízeň, kterou mají soudci, když nenacházejí spravedlnost.

Napadlo ji, že to měl možná v očích tatínek, než skočil na dráty s vysokým napětím.

Ocenila, čím se i desátý den lišil rabín Gideon Schapíro od lidí, s nimiž přicházela do styku a kteří si nebrali servítky.

„Vypěstovala jsem si šestý smysl, jestli se to tak dá říct.“ Odhadla co nejrychleji, jakmile vstoupil voják do kóje, co od ní bude chtít, jak se bude chovat. Nebylo to vždycky spolehlivé, ale držela se toho. Stačil pohled, nadechnutí a postoj, pohyb rukou nebo lousknutí prsty. Držení hlavy, způsob, jak se kdo rozkročil. Věděla, kdy dostane facku. Byly to jednoduché signály; bezpečný, nebezpečný. Divoký, pasivní. Přístupný, nepřístupný. Zaujatý, lhostejný. Pozor – na to či ono. Měla svá srovnání z říše zvířat: had, prase, buldok. Veš, ryba, kohout. Chrt, pijavice, červ. Nepoznala na vojákovi, že udělá, nač nebyla připravena, a vylije se jí do tváře a do vlasů, jako se vylil Tlusté gefreiter na záda. Ušetřila rabína podrobností, jichž sama ušetřena nebyla.

Musela rychle zastavit studenou vodou krvácení z nosu a umýt se, než přijde další.

„Svou anténu,“ dodala.

Potom řekla: „Jedna z děvčat byla Židovka na zapřenou, jako já. Ze začátku jsme se jedna druhé bály. Nevěděla, co se stalo s její matkou, kdysi jí maminka vyprávěla o havranovi, co ztratil bílé peří a za trest zčernal, protože udal nevěrnou, kterou za to ukamenovali. Měla strach z udavaček. Dvě udavačky skončily špatně. Vrány jí tu pohádku připomínaly. Byly u řeky San stálými hosty. Neměla jsem je ráda, ale zároveň jsem si přála proměnit se ve vránu a odletět.“

Talír s jídlem jí připomenul průjmy. Kdy hodlal rabín zapálit svíčku? U rabína poznávala, čím je nebo nač myslí, i podle zabarvení hlasu, kdy skoro ochraptěl. Byl rabín ovce? Jídlo v ní probouzelo ozvěny, očekávání a radost i úzkost, sen o sytosti, vzpomínku na hladovění. Ubohost, dychtivost a dravost člověka.

„Když jsem hladověla, nepomohlo mně, že hladovějí všechny,“ řekla.

Neznamenalo to úlevu. Rabín to nevzal jako pobídku, aby už jedli.

„Obersturmführer potřeboval nepřítel jako kyslík, aby dýchal, vodu, aby uhasil žízeň. Zabíjel lidi, kteří by neublížili mouše. Nikdo proti němu za ty čtyři roky na východě nezvedl malíček.“

„Einsatzgruppe D,“ řekl rabín.

Připadal si zaživa pohřben hlínou světa. Přála si nechat obersturmführerovy požadavky, dávno splněné, za sebou, v říši noci a mlhy, kterou opustila. Rabín tápal v tom, co nedořekla. Tázal se očima, čím jí pomáhal šestý smysl. Chtělo se jí jíst. Rabín myslel na svou mrtvou sestru Ellu.

Připomínal hlas obersturmführera mladou pištící krysou? Neřekla rabínovi, co jí obersturmführer líčil: krysy mezi zastřelenými v jamách, které si sami vykopali. Jak ho zmátly krysy hemžící se mezi těly, jako by ještě žila. Neřekla mu o dojmu, který v ní obersturmführer Sarazin zanechal. Jeho oči, v nichž měl mlhu, vlažné

mléko a mstu a opovržení. Pronikalo to s ní až sem. Tál na něm sních, jinovatka, vločky na brigadýrce. Co dělali, mu připadalo tvrdé a nutné. Jeho jagdkommando čistilo oba břehy Sanu a střežilo Východní dráhu. Ostbahn, železniční tepnu mezi srdcem říše za Odrou a její proměnlivou hranicí. Válka z něho udělala veršotepce. Napsal báseň *Smrt Židům, smrt psům*; četl jí úryvky. Krmil ji svým semenem, svým pohrdáním a svými verši, svým pojetím morálky.

„Brousil si zuby i na pouhé představě nepřítele jako krysa o kameny statku, kde předtím sídlil Lebensborn. Pramen života, chov čistotných. Povzbuzoval se představou nepřítele, jako ostruhy pobízejí koně k trysku.“

„Náš Pramen života je jiný,“ řekl rabín. „Nevědí, co všechno nám vzali. Jednou to hodíš za hlavu.“ Chraptl.

„Hodila jsem to za hlavu,“ lhala.

„Byli všichni stejní?“

„Ne,“ odpověděla zamyšleně. „Nevím dost dobře, co hledali.“

„Vím, co hledali. Hledali sebe.“

Rabín Gideon Schapíro myslel na to, co lze závidět i poraženým a poníženým, kteří o sobě vědí, čím byli, odkud přicházejí a kam jdou a za co jsou odpovědni, jak to učili rabíni už od prvopočátku, snad už čtyři a půl tisíce roků. Není to živá voda, ale je to vědomí totožnosti, silnější než nejtlustší zeď. Ta poslední důstojnost ubohých. Tajné vítězství poražených. Hrdost těch, kteří umírají na kolenou, čelem v prachu.

„Byli nesmiřitelní.“

„Žila jsi na území smrti.“

Bylo to i to podvědomé, co záviděli Němci těm, které zabíjeli? Něco, co sami neměli a snažili se dohnat nebo získat myšlenkou čistoty plemene, rasy, krve? Vážil slova Kůstky a hledal smysl i v tom, do čeho vkládala jiný. To dosud nevyřčené, co se dotklo

pravdy. Závidět majetek je nebezpečné, ale ne to nejnebezpečnější, myslel si rabín Schapiro.

„Obersturmführera zabíjení a štvance vzrušovaly. Pořádal výpravy do lesů, k močálům, které ho přitahovaly, za lom, kde se už nepracovalo, do zledovatělých rašelinišť. Kradli Cikánům koně. Koně nezabýjeli.“

„Kdo ho k tomu přivedl?“

„Narodil se s tím.“

I podruhé přišel v brigádýrce, na tancovačku, kterou uspořádal velitel stráží, než je převeleli, jak říkali ústupu, a nařídili evakuaci polního nevěstince; štíhlý, předkloněný, jako by se lámal v pase, unavený a pyšný tím, co si mohl připsat na vrub.

Měl v mlze pohledu nestálost, mrzkost a ztroskotání. Výstřednost, neřest a neposlušnost a odpor. Své přestupky. Ptal se jí, jestli udělala závěť. Dělal ji v duchu dvanáctkrát, třináctkrát nebo patnáctkrát denně, nesčíslněkrát v noci. Ptal se jí, jestli někdy zamýšlela sebevraždu. Řekl, že Generální gouvernement, Polsko, je prokletá země. Chvástal se válkou v zázemí, jako by vraždy dětí patřily k válce jako prsty do jeho zimní rukavice. Odvolával se na rozkol mezi Spojenci. Jeho výraz říkal: Ještě jsme tady a neskončili jsme. Uvidíme, kdo je kaput: my, nebo oni. Měl za sebou štvance. Povedlo se jim pochytat utečence z lágrů v okolí. Svázali jim ruce za zády. Uměl osm námořnických uzlů. Hodili je do chalupy, kterou zapálili. Einsatzgruppe D. Chtěl, aby si představila, jak se podobá kůže škvarkům bez hrnce. Hodili do plamene i jednoho z německých dezertérů. Poručili mu, na rozdíl od obřezaných, aby si svlékl uniformu.

To byl den, kdy Vysoké přidělila madam Kuliková oberführera, takže nemusela jít s nikým jiným od půl desáté ráno do čtyř odpoledne. Oberführer byl impotentní. Vykládal jí o nesmrtelnosti Hitlera. Dokládal to nezdařenými atentáty. Snažila se mu vyhovět všemi

triky ve své knize, s nevalným výsledkem. Jak se vyjádřila, byli, když odcházel, oba jako suchá hruška, zato poučenější o cestách osudu, jimiž se Hitler ubíral a kterými osud Hitlera podle oberführera zvýhodnil. Předtím neměla tušení o Vlčím doupěti. O plukovníku Staufenbergovi. O bombě, kterou umístil vedle Hitlera v aktovce a již přemístil jeden z důstojníků o dva metry dál za nohu masivního stolu. Stálo to život sedmi tisíc důstojníků. Jedenadvaceti generálů, tři sta třiceti plukovníků a podplukovníků, dvou velvyslanců. Odsouzeným padaly před soudem kalhoty. Stáli u přelíčení neoholení, bez umělých zubů, bez opasků a šlíp, někteří bez spodního prádla. Soudci, a dodatečně i oberführer, mohli popukat smíchy. Ačkoli dělala, co mohla, odešla s nepořízenou. Snažila se ho utěšit, že příště.

Byly v rukou oberführera Schimmelpfeniga. Madam držela nad Vysokou ochrannou ruku, dokud to bylo v jejích silách. Dobro a zlo se setkávalo na jiném kolbišti, než o jakém měl rabín Schapiro tušení.

Bylo to svízelné ho zasvětit. Kůstka se toho vzdávala.

Na okamžik si myslela, že se rabín modlí. Nemodlil se. Propouštěl mezi rty slovíčko proč, třikrát za sebou. V ozvěně rabínova mumlání si připomenula obersturmführera. Rabín ho neslyšel, když jí v kóji poručil, co si přeje. Jak řekl: „Zabíjet je pro mě jako jíst. Dneska mě nenasytí, co jsem snědl včera. Musím jíst znovu. Stejně tak zítra.“ Zabíjel, jako žil. Pro všechna proč měl svá proto. Z opovržení si udělal štít. Jen jednou za dobu, co s ní byl, a byl s ní dvakrát, řekl naplno slovo Žid. Mluvil o obřezaných, o hmyzu, verbeži, o příživnících, o špinavcích a šidičích. O bytostech, na které není radno dívat se bez tmavého sklíčka, aby nedostal oční chorobu a pokud je někdo chce vidět v tom správném odstínu, v němž vyjeví svou pravou povahu. Porovnal je se starci nad hrobem. Neměl žádná proč. Jen proto. Zabít je snadnější než olíznout známku. Viděl Evropu jako provincie s označením Großdeutsches

Reich. Vyznával německé zákony tím, že zabíjel každého, kdo je porušil, stokrát rychleji než soudci v říši. Znal svého nepřítele.

Neříkali už staří Římané, že neznalost zákonů neomlouvá?

„Bude to jiné než před válkou,“ řekl rabín.

Zahrnulo to budoucí zabíjení, kdy se ze zakázaného stane běžné? Netroufal si na to odpovědět. Kolik nenávisti v sobě musí člověk nashromáždit, aby život toho druhého ztratil i tu sebemenší hodnotu? Kolik pokolení za sebou je třeba, aby taková nenávist zahltla a strávila jako oheň všechny ostatní pocity, vášně a sklony? Kolik nenávisti, hrabivosti a nestvůrnosti stačí, aby jako voda uhasily, co plane? Žijeme ve světě postiženém mrtvicí? Do jakých výšin se vzepjala nesnášenlivost, omyly, předsudky, mor?

„Zápasíme s nízkostí,“ řekl rabín.

Přemítal ve zmatku, který cítil jako vír uprostřed hlavy nebo výtrysk horkých pramenů, z jakého semene vyrostlo jedovaté býlí, aby krutost měla podobu nebo povahu obilí, stromů nebo květů a travin. Jaké budou děti dnešních dětí? Co v nich vzklíčí, ještě neviditelné, už zasazené do prsti jejich prvních roků? Jaká bude úroda šesti let války?

A opět jeho rty vydávaly tichoučké pleskavé zvuky, jaké má písmeno pé, jímž začíná slovo proč. Byla to nekonečná řada proč, jako vojáci, kteří se proti němu vydávali na pochod s dopředu vztaženým bodákem.

Jeho rty a jazyk a zuby tvárnily slovíčko proč, než je proměnily ve slovo popel. Rabín si otřel bříšky prstů koutky rtů. Usazovaly se mu na nich bílé sliny.

Zdálo se, že rabín loví očima slova nebo je chce do očí chytit jako do sítě, ale unikají mu. Díval se na chleba na stole a věděl, co je to lichva, když ho měl za desetkrát tolik pönge.

„Mravnost je Bůh,“ zašeptal rabín.

Rabínu Gideonu Schapírovi se to shrnulo v horečce do dvou rozhodujících pojmů, které nic nepřeroste. Planuly mu zraky.

„Jsme svými vlastními proroky,“ šeptal.

„Netroufala bych si.“

„Můžeš.“

„Nechci.“

Rabín k ní vzhlédl.

„Ulehčilo by se ti.“

„Nikommu jsem nic neudělala.“

„Tak jsem to nemyslel.“

Přála si večeřet, avšak rabín na to patrně nemyslel. Domýšlel si, odkud se v Kůstce brala v těch jedenadvaceti dnech energie. Přisuzoval jí mírnou povahu, veliké odhodlání. Stačilo si ji představit, jak osmnáct, devatenáct hodin jela v tendru s uhlím, polykala vítr, chránila si čelo a oči před sršícími jiskrami a zacpávala si nos, aby ji neudusil kouř z lokomotivy.

Nehledala už, čím by rabína popohnala, aby již zasedli k jídlu, ale čím by ho ještě před večeří povzbudila. Ve dnech, kdy měly každá svůj tucet vojáků a nic mimořádného se neudálo, dávala madam k lepšímu, co pokládala za směšné. Kdy Velká Leopolda Kuliková objevila, že je praktičtější nespolehat na Boha? Viděla příliš mnoho rozčarovaných? Stačily jí její zkušenosti? V posteli ji profesor práva poučil, že definice spravedlnosti neexistuje. Je jenom definice nespravedlnosti, případ od případu.

„Naučila jsem se některé věci ignorovat,“ řekla Kůstka. Rabín rozuměl.

Myslela na to, co si ušetřil. Pohlédli si do očí. Rabín vstřebal její pohled jako vyprahlá země kapku rosy. Zacukaly mu svaly po stranách obličeje.

Zdráhala se, co mu ještě poví. Měla to v sobě pohřbít, udělat si z paměti hrob?

Neřekla mu o gefreiterech Musselovi a Broderovi, kterým chtěla plivnout do obličeje. Broder se v kantýně SS svěřil se snem, který se mu v noci ze soboty na neděli zdál. Padal ze stromu ošklivosti a narážel do každé větve ošklivosti a na zemi, když dopadl, ho někdo ošklivě spráskal klackem ošklivosti. Zabalil se do deky ošklivosti. Čekal, že ho někdo vysvobodí, ale nikdo nepřišel.

„Čím se lidi liší?“ zeptal se rabín do prázdna.

Obersturmführer Sarazin jí řekl: „Jste jiná kultura. S tím, co předcházelo, nechceme mít co dělat.“

Sedmnáctiletí z jejich transportu probíhali na rampě, když je vyhnali z vagonů, pod nataženým provazem, aniž věděli, co je to za zkoušku. Ti nižší, jako její sestřenice, co nemuseli skrčit hlavu, proběhli rovnou do komína. Ti nejhladovější mezi nimi sbírali z bláta krysy ubodané osobními dýkami, které tam nechali Hitlerjugend. Nechtělo se jí říkat před večerí rabínu Schapírovi, co jedli.

„Nechci být vzdělanější – za tu cenu,“ řekl rabín.

„Co je ještě dobře, co je špatně?“ zeptal se potom.

A do třetice: „Co jsme neviděli, nebylo.“

Nebylo to poprvé ten desátý den, co jí přišlo na mysl, že rabín mluví z cesty.

„Je lepší občas nevidět,“ řekla.

„Co tě dělá silnější: vidět, nebo nevidět?“ šeptal. Nečekal odpověď. Od sebe ji rovněž nečekal. I tak se cítil vinen. Nemusela mu říkat, že nejpravděpodobnější svědectví by mohli vydat ti mrtví, ne ti, co se vrátili jako ona. Co se ztratili beze stopy.

„Začalo to už dávno,“ řekl rabín.

Takhle rozmlouvali před každou večeří. Neměl jen vysokou horečku. Jeho tváře se nepodobaly pomeranči s vyschlou kůrou, nekoulel očima jako teď. Zdálo se jí, že mu otekly prsty. Napomínala se k trpělivosti, aby konečně zasedli ke stolu. Váhal rabín, než se pomodlí? Nechtěla, aby se zdráhal kvůli ní.

Přistihla se ten desátý večer u rabína Gideona Schapíra, že jí vadí a současně něčím dělá dobře říkat mu, co už ani nečekal. Uvědomila si účinek odstupu, třebaže to bylo vše čerstvé.

„Chci od tebe věci, které mi nikdo nevysvětlí?“

„Nedá se to vysvětlit,“ souhlasila.

„Jak to?“

„Byla to všednost,“ řekla. „Myslíš?“

Nedala si docela za pravdu. Bral ji rabín jako dospělou? Řekl jí „dítě“. Myslel na to nevysvětlitelné, co obsáhlo i to, co mu dokázala popsat.

Nebyla si jista, co chce.

„Nejsou na to slova,“ pomohl jí rabín.

Ano, ještě na to nejsou slova, opakoval si v duchu. Ale kdo to bude, kdo je vyvolá v život? Slova život, slova smrt. Slova z čísel, čísla ze slov?

Zároveň myslel na strašlivou ohebnost slov v protikladu k neohybnosti čísel a na to, že slova může používat a zneužívat kdokoli bez ohledu na svůj špatný charakter a křivé záměry. Znějí vznešeně a nabubřele, pouze když je pronáší hříšník a vyvrhel, anebo ztrácejí soudržnost i svůj původní smysl bez ohledu na to, kdo je použije? Slyšel, jak jeho slova podbarvuje chrapot, v němž hledal svůj původní hlas. Vybavil si ozvěnu maďarského rádia, když opakovalo do omrzení, že nepřítel bude ničen a zničen.

„Strážní měli vojenskou vysílačku. Poslouchali hlášení Oberkommando der Wehrmacht.“ Jeden z nich Vysoké řekl: „Kdybys

nespala s každým, chtěl bych s tebou mít dítě.“ Dodal, že chce mít děti s holkou, která spala poprvé s ním. „Kurva jako ty jde s každým. S tebou chci spát, ne mít dítě.“

Občas něco začala a nedokončila, naznačila nebo uprostřed přerušila. Rabín si to spojil s tím, co řekla během těch minulých devíti dní.

Neřekl ani jednou slovo prostitute. Svět unikal jeho dosahu. Lidé, kteří svět zabydleli, se mu vzdalovali nebo se on vzdálil jim.

„I to nejsvětější...,“ řekl a v duchu dodal: bylo znesvěceno. „I to nejčistší...“ Pokračoval a pro sebe: bylo pošpiněno. Slova, pomyslel si. Podruhé toho desátého dne pocítil ubohost světa, do něhož se narodili. Co zůstane tajemstvím.

„Slova život, slova zánik,“ řekl. „Přitahovalo je to k tobě jako světlo noční můru, rána masařku, past se slaninou myši.“

Zase si uvědomila, že má horečku. Měl výraz člověka, kterého uprostřed noci zaskočilo zemětřesení, zachvěla se a rozestoupila se mu pod nohama země. Propadal se, neměl kam ustoupit, čeho se zachytit. Ztrácel rovnováhu. Točila se mu hlava. Zapomněl na večeri? Přivřel oči. Viděl za spuštěnými víčky lidi jako dobytek utíkat do bezpečí, z něhož se vyklubala propast. Slyšel hluk z ulice? Z nedalekého fotbalového hřiště sem někdy i večer za války pronikal křik fanoušků, nadšení tisíců lidí, kteří se dokázali bavit, protože měli jen jeden život, a pak slyšel, jak táhli ulicemi, oslavovali vítězství svého mužstva nebo zapíjeli porážku.

„Noc, tma, prázdno,“ řekl.

A nakonec, zase hebrejsky, jako by to nešlo vyjádřit maďarsky nebo německy: „Šoa.“

Hodiny odtloukly čtvrt po osmé.

Znala legendu o myši, která ukradla slaninu, ale obvinila díru, ze které si odnesla kořist?

Jako ten první, druhý a třetí den a ty další shledávala Kůstka, Hanka Kaudersová, že si rozumějí jen v tom, v čem si nerozuměli. Nebyla to otázka dobré vůle. Šlo to mimo. Rabínovi se vracela představa dobytka prchajícího v panice do tmy. Doplnily mu to zvuky, které Kůstka neslyšela. Nepohnul se mu ve tváři ani sval. Nehýbal se, jako by zkameněl. Měl v očích lesk, jaký má sklo, když na ně dopadají měsíční paprsky.

„Kamení mi nohy,“ řekl rabín. „Okorává mi srdce.“

„Pochybuj,“ namítla. „Měl byste si sednout.“

„Proseděl jsem roky.“

„Tak jsem to nemyslela.“

„Tak jsem to taky nemyslel.“

„Připozdívá se,“ řekla Kůstka.

„Je život zázrak?“

„Dělala jsem, co se dalo,“ řekla Kůstka.

„Pohroma, trýzeň a smrt,“ řekl rabín. Znělo to jako část modlitby. Stékaly mu krůpěje potu po krku na límec košile. V šeru měly kapky potu nádech krve. V očích měl opar paniky. Zdálo se, že je vyčerpán. V hnědých očích rabína byla tíže strachu a studu. Něco, co řekla, ho mučilo. Zvedl paži a položil si dlaň bezděčně na srdce.

„Máte teplotu?“

Styděla se za to, co mu řekla, protože se styděla i za to, co dělala? Asi jako voják, který k ní přišel do kóje číslo 16 a styděl se za svou umělou nohu.

Rabína Gideona Schapíra jímalo horko, zmocňovala se ho závrať, obraz Kůstky se mu rozmazával před očima, jimiž se díval dovnitř. Nedovolil si, aby mu poklesla kolena. Už se připozdilo, holčičko, pomyslel si.

„Budeme se zase učit mluvit, abychom rozuměli,“ řekl. Vznášel k sobě ještě jinou otázku, ale nevyslovil ji. Obával se, že ztrácí schopnost slov.

Neřekl jí něco podobného hauptmann Hentschel? Že mu neodpovídá a jestli se teprve nehodlá učit mluvit? Je to pravda, že když říkají dva totéž, není to totéž.

„Budeme shrabovat radost jako loňské listí, už vyschlé a lehké, tu minulou, z které se stala vzpomínka, tu, na kterou se lze těšit jako dítě na překvapení a dárek.“

Zněla mu za čelem Píseň písní.

A řekl: „Muka, pochybnost a hnus.“ Opakoval si Šalomounova přísloví, ale ani jedno se nehodilo, aby je pronesl. Žalmy mu připadaly vyčpělé. Šeptal si to jen pro sebe, uzounce rozevřenými rty, suchými žízní nebo horečkou.

„Máš právo je nenávidět,“ řekl rabín.

„Nevím, jestli o to stojím.“

„Okrást člověka o radost je jako znásilnit ho.“

Nepřeslechl, co řekla sama, že ponížít je jako zabít?

„Z podlosti udělali ctnost.“

Neřekla nic.

„Pravdu proměnili v lež a lež v pravdu.“

„Lhali, i když nemuseli,“ potvrdila.

Nemusela říkat, že bez radosti se žije špatně a smutně. Myslela na svůj minulý stesk, který nevyčpěl. Poslouchal ji už deset dní. Vážil každé její slovo, vzdech, pohled. Co vyčetl z jejích zelených očí? Ulevilo by jí, kdyby dovedla nenávidět? Je snad nenávist trychtýř, do něhož se slévají splašky existence, aby se vylilo odpuštění? Nebo ještě jedovatější nenávist? Zpochybnil žalmy, modlitby, někdejší naděje. Vyhýbal se jejím očím. Bála se nebo nechtěla nenávidět, protože se krmila nenávistí tři roky, šest let? Je nenávist pramínek, z něhož se slévá potopa?

Viděl v jejích očích starost. Necítil se dobře. Ten desátý den byl nejhorší. Sčítalo se to v něm? Ramena mu poklesla o poznání níže. Napadlo ji, co jde rabínovi hlavou, když uléhá ke spánku, a co se mu potom zdá?

„Dovolil bych ti nenávidět je,“ řekl.

„Nechce se mi.“

„Nikdo by se ti nesměl divit. Nikdo by tě neobvinil ani neodsoudil.“

„Není to ve mně,“ řekla.

Připadalo jí směšné, že ona chce večereť a rabín si odpověděl na vše, čemu nerozumí. Zároveň postřehla, oč je na tom rabín hůř od chvíle, kdy začal chystat večeri.

„Stála jsi zády ke zdi,“ řekl rabín.

„Zády i čelem,“ opravila ho.

„Jsi spravedlivá.“

„Byla bych radši, kdyby mně byli k smíchu.“

„Budou ti jednou k smíchu.“

Zaslechla v bříše ozvuky průjmu. Snad to rabín neslyšel. Bála se i tady, aby zvuky břicha nebyly trapné. Zároveň se jí zdálo, že jí rabín naslouchá, ale neslyší ji, nýbrž ozvěnu svých otázek a prázdno bez odpovědi. Přála si ho uklidnit a povzbudit, jako si Gideon Schapíro přál uklidnit a povzbudit ji. Měli před očima stůl, slánku a příbory. Rabín měl staré alpaka, které potřebovalo už dávno vyčistit. (Po večeri mu je vyčistila, i se svícnem.) Černavé skvrny na rukojetích nožů a vidliček a lžic jí připomenuly krev na dlaždicích v ordinaci doktora Kruegera, čtveřici vykastrovaných mladíků. Stáli u stěny se svěšenýma rukama, nazí a zastrašení, a doktor je fotografoval.

„Mám z toho všeho v hlavě trochu zmatek,“ řekla.

„Chtěla bys zapálit svíčku?“

Rozmýšlela se vteřinu. Vzala krabičku sirek ze stolu a vyňala jednu, sevřela ji bříšky palce a ukazováku pravičky a opatrně zapálila knot. Plamínek se vzňal, zesílil a vzrostl, na okamžik se rozkomíhal, jak na něj dýchala, a nakonec se ustálil. Rabínovi tekly slzy po tvářích.

Mohlo se stát, že se rabín za těch deset dní pomínul?

„Bylo to horší, než pro co mám ještě slova.“

„Neprobírám všechno,“ řekla.

A pak: „Ani by to nešlo.“

„Jsi skromná,“ řekl rabín.

„Doufám.“

„Neodpadla jsi.“

„Podle toho, co myslíte.“

„Postila ses dlouho.“

„Dlouho,“ řekla.

Snad rabína napadlo, že už by chtěla jíst. Nebo se tiše modlil, jako by se asi modlila ryba, kdyby se uměla modlit. Otřel si dlaněmi oči a ruce o švy kalhot. Zůstával v černém soukenném obleku se zapínáním na jeden knoflík, s vestou. Šaty mu byly velké, snad byl kdysi víc při těle.

„Už je to za mnou,“ řekla.

„Doufám,“ řekl teď rabín.

Měl zrudlé tváře, zarosené čelo, límeček ho škrtil. Už se domodlil? Něco se v něm rozevřelo.

Pozoroval svíčku. Stoupal z ní ke stropu plamen a z jeho špičky kouř. Chléb a sýry na stole vydávaly vůni, která se mísila s vůní svíčky. Plamínek se lehce pohupoval, obnažoval a očišťoval. Vrhal odlesky do stran a odrážel se mu v panenkách očí.

„Měl bych ti zpívat,“ řekl.

„Budeme jíst?“ zeptala se.

„Budeme jíst,“ odpověděl rabín. Už se nenabídl, že bude zpívat.

Pak řekl: „Snad ještě věřím, jako by věřila tvoje maminka, kdyby byla měla možnost.“ Chtěl o něčem přesvědčit sebe, ji?

„Všechno a nic,“ zašeptal. Polkl naprázdno.

„Je to daleko,“ řekla.

„Moře bez břehů, bez vody, bez ryb.“

Ještě řekl: „Byla jsi neviditelná. Byli jsme neviditelní. Vzali život z našich rukou a vložili ho do cizích rukou. Vzali nám, co jsme znali, a nechali o nás rozhodovat lidi, kteří nás neznají.“

Jistě. Tím procházela na pondělních selekcích v Auschwitz-Birkenau. V Nr. 232 Ost za ni výběr, sortierung, prováděla Velká Leopolda Kuliková, doktor Helmuth Schimmelpfenig. Bála se, aby to nepokračovalo i v míru, do něhož vstupovala. Napadlo ji, že u rabína Gideona Schapíra pro ni válka končí.

Pro rabína se stal její život hrncem s proděravělým dnem. Viděl ji jako někoho, kdo nabírá vodu, aby vytekla? Stali se pro svou zkušenost pohany, ona tenkrát, on nyní? Odmítli oba vábení nebes, aby dali přednost zemi, na které stojí? Omotala je oba nová samota, o které svět dosud nevěděl, jako nová tma?

„Vydávala jsem se za jejich člověka, za árijku.“

„Dali tě do svěřací kazajky.“

„Věděla jsem, že můžu žít, dokud budu chtít. Dokud alespoň něco bude záležet na mně.“

Ještě řekla: „Mohlo to být horší.“ Nechtěla, aby rabín plakal. Pak by se vůbec nedostali k jídlu.

„Byli jsme pro ně mravenci, na které můžeš beztrestně šlápnout. Hmyz, který na nich cizopasí. Otrava krve,“ řekl.

„Myslela jsem často na to, jestli ve mně – pro ně i pro mě – není otrava krve. Něco jedovatého, čeho se bojím, protože nevědí, jak se bránit.“

„Bála ses?“

„Neměla jsem jistotu, že to tak není.“

„Není to tak,“ řekl rabín. Zněla z toho ozvěna lepších dnů jeho rabinátu, kdy se zdálo, že slova léčí a vlídnost má uklidňující a čarovnou moc. Býval rabínem se slibnou kariérou. Měl jasný hlas, který jako kokrhání kohouta odděloval dobré od zlého, noc ode dne a den od noci.

„Myšlence na to jsem se neubráníla.“

Pak řekl: „Nevíme nic.“

Její „mohlo to být horší“ se v uších rabína odráželo v tisícero-násobné ozvěně: Zaléhalo mu to lebku, zepředu, zezadu i mezi spánky. Zahrnulo to okamžiky, kdy chtěla i nechtěla žít. Jako její otec. Nebo Kráska, které se svíjela při směně mezi nohama zmije. Zabralo by to dalších deset dní, kdyby to chtěla rabínovi vylíčit. Znovu litovala, že mu toho tolik pověděla. Co kdyby si to opravdu bral příliš k srdci a do hlavy, a přeskočilo mu? Chvillemi se tak tvářil. Nebylo snadnější naslouchat zprávě, než ji prožít a přinést? Přála si nebrat ji do svého příštího života. Nechtěla si toho na sebe pamatovat tolik, aby ji to stahovalo dolů jako kámen na krku plavce. Nechtěla ani dokonce vědět o sobě všechno. Okolnosti, na něž neměla vliv. Náhody, které se někdy dovolávala a jindy bránila. Nebyla si jista, že chce být posel více než jednou, pro rabína. Hledala rovnováhu, kterou vedle ní rabín rychle ztrácel, úlevu, kterou mu neposkytla.

„Je skoro výhoda, když nevím, co mi hrozí,“ řekla.

„Proč,“ opakoval rabín. „Kdy?“

„Když tomu nemůžu zabránit.“

„Ne,“ řekl rabín.

„Proč ne,“ zeptala se teď ona.

„Víš sama, proč ne.“

„Ráda bych věděla.“

Nebylo to tak, že i sebemenší rozhodnutí pro ni vytvořilo neviditelnou stěnu, aby se mohla oprít? Slyšela z rabínova nitra srdcervoucí křik, převlečený za ticho, mlčení, za to, co si zapíral.

„Nemám ráda cihlové zdi.“

„Víme oba, proč nemáš ráda zdi,“ řekl rabín.

„Ani komíny.“

„Nikdo z nás,“ souhlasil rabín.

Přicházel na ni průjem? To by jí zkazilo večeři.

„Chceme žít,“ řekl rabín.

Zajíkla se. Neřekla, kdy nechtěla, jako tatínek. Měřil už ji rabín otcem a otce jí? Tak daleko, vysoko nebo hluboko, kde tušil nebesa, se za ní rabín Gideon Schapíro už neodvažoval.

Neřekl, že v něm smazala za těch deset dní i nocí hranici mezi živými a mrtvými. Smazala ji v sobě? Nebylo to poprvé za těch deset dnů, ani ten desátý večer, co se rouhal. Měřil ji sebou, sebe jí? Jak by se zachoval na jejím místě? Vyměnil by si s ní jediný pátek večer, jedinou sobotu, od chvíle, kdy vyjde první páteční hvězda a první sobotní?

„Ano,“ řekl rabín, ale nevěděla, k čemu se to vztahuje.

„Když jsem sem jela v tendru s uhlím a lokomotiva nás rachotivě táhla do Pětikostelí, zdálo se mně, že je to všechno za mnou. Přála jsem si být stará. Mít život bezpečně za sebou. Něco tak určitého, pevného a zároveň vzdáleného a propojeného s každým kouskem kolejí, jako je vlak, lokomotiva, tendr s uhlím.“ Znělo to směšně? Nebyla si jista. Být stará znamená vyhrát? Být mladá je riskovat? Teprve sbírat jistotu?

Gideon Schapíro se díval do plamene svíčky. Knot už zhněl a černal. Venku řádnul déšť. Ťapkání krůpějí na sklo sláblo.

„Za války tu byla na příděl i elektřina,“ řekl. Do pokoje s hustými sametovými závěsy pronikal večerní vzduch. Také světlo se měnilo a záclony rudly temnějším nachedem. Stíny měnily pokoj a chvílemi ho zmenšily nebo zvětšily.

Byla radši, když s ní zacházel jako hostitel s hostem, ne jako užaslý svědek. Představila si, že by se spolu za pár let zase viděli.

Spojoval si ji v duchu celých deset dní, i když si to chvílemi zakazoval, se svou dcerou Eržikou, kterou odvěkli, když jí bylo čtrnáct, šlo jí na patnáctý. Oslovoval Kůstku v duchu, jako tichý blázen. Ukradli jim oběma ta tvárná léta dospívajících, co se učí, o sobě, o světě, tu slitinu pro zbytek života, co vidí, čeho se dotknou, co slyší, nahmatají, zjevná i tajná pravidla, jimiž se otcové, matky a bratři a sestry snaží usměrnit ty nejmladší jako řeku v bezpečném korytu.

„Ukradli vám dětství,“ řekl polohlasně.

Viděl je obě v duchu v pustinách, kde postavili Němci vyhlazovací otrocké tábory jako jeskyně, kde pracují děti, dokud mají sílu, bez ohledu na nebezpečí, a odpadávají jako odřezky dřeva, zlámaných větví, házené do ohně, proměněny nejprve v piliny jako na pile, pak v popel v peci. Z některých udělali prostitutky.

Na koho měla spoléhat, když byla sama, ne-li na sebe? Byla sama sobě otcem, matkou nebo rabínem, svým vlastním zákonodárcem. Omlouvala Boha, nebo s ním neztrácela čas? Kolikrát se asi ptala, proč je Bůh opustil jako bezpočet bezejmenných? Dusil se Bůh s každým z těch zadušených cyklonem B? Ucpaly se mu srdeční tepny krevními sraženinami jako těm zabíjeným v plynové komoře? Oněměl jako ti, kteří už s cyklonem B v plicích nebyli schopni mluvit?

Onemocněl pro ni Bůh, jako churaví tělo starce, těla znavených a vyčerpaných nebo opotřebovaných. O opotřebování věděla svoje.

To bylo to, co si přinášela z Polska, ze země a doby stínů? Může válka rodit mír, tázal se v duchu rabín, nenávisť lásku, nesvornost soužití nebo zármutek radost, lež pravdu, v těle světa i v hlavě člověka? Kolik zla unese člověk, než ho to strhá jako břemeno dělníka, jako otráví vodu studny mrtvé dobytče?

Co dokáže omýt děvče před ním ze svého dětského polodospělého těla? Rabín Gideon Schapíro se děsil nad svou neschopností pohlédnout zlu do očí. Utíkal se k falešné úlevě, kterou přináší schopnost odvrátit zrak, jako by tím zla ubylo. Nespěchal s večerí. Neměl chuť k jídlu, jako ji neměl těch devět předchozích dnů. Přetáhl to. Namlouval si, že nemusí tolik spát, a nespál. Vnímal horečku, jak prostupuje jeho tělem, údy a hlavou. Otíral si bílým kapesníkem pot. Nebyla to jen zvědavost, co mu pohlíželo z očí. A nemyslel jen na tajemství mladých. Dostávaly horečku i buňky v jeho mozku? Cítil zevnitř hluk, který ho chtěl ukřičet. Pátral v jejích zelených očích po odlesku někdejší naděje, než se z ní vyklubala beznaděj. Čím se vykoupila.

„Ticho,“ šeptal.

Styděl se za své myšlenky. Byl by rád, kdyby je neuhodla. Hledal jiný zvuk než křik v tichu, kterého se dovolával, protože ho ohlušoval, nebo se díval, kde je nějaká škvíra, kterou by unikl ze sevření bolesti hlavy? Obviňoval slova z ochablosti, ztracené energie, úbytku smyslu. Cítil stud. Ptala se, jestli snad slyšel on něco, co ona nezaslechla. Rabín si uvědomoval, že už žije v jiném světě, než do jakého se narodil on a v němž se stal rabínem. Měl pocit, jako by zradil něco, co zradilo jeho. Jako by nemohl dýchat, zavalen hustým mrakem, ve výškách, kde už není dost kyslíku. Něco kolem vydýchalo vzduch. S každým, koho zabili nebo ponížili, se ztratila bublinka. Hledal a nacházel v sobě vinu za to, kde nebyl. S kým nebyl. Snad existuje dvojí, trojí, sterý druh viny i za

to, čím člověk nemůže být vinen. Může být jen soudcem sebe sama. Nechtěl před ní plakat. Tam, kde byla Kústka, se lidé neoplakávali. Odháněl od sebe představu, jak šla z ruky do ruky, dvanáctkrát, třináctkrát nebo patnáctkrát denně. Nebyla to ona, kdo znesvětil páteční večer, den soboty, každý všední den. Být na jejím místě, oněměl by. Viděl v duchu ony vody, které přeletěla. Neměla motýlí křídla, jen ruce, nohy, břicho. Podobala se Luně, která se ztratila na tři roky a dvacet jeden dnů a nocí na tmavomodrém a černém pozadí nebe, než se znovu vynořil z novoluní maličký srpek, jenž ve svém čase doroste v plný měsíc.

Díval se na její hrdlo, čelo a oči, které se podobaly barvou mladému zelenému osení. Na tváře a na hrud'. Cítila vinu i za to, zač nemohla? Měla také štíhlé dlouhé tělo jako mladé zelené obilí.

„Tělo je jen obal,“ řekl. Neptal se, co je hřích. Co dělá duše. Raněná duše rabína Gideona Schapíra neviditelně krvácela a jeho čelo se teď koupalo v potu. Báł se, co mohlo dítě sedící proti němu vyčíst z jeho pohledu. Měl na sobě bílou košili s přešitým límcem. Myslela na to, kdo mu chodí prát, uklízet nebo vařit. Jak přežil těch šest roků on. Co měl společného s jejím otcem.

„Převrácenost,“ šeptal rabín.

Měl na mysli zvrácenost, v níž lze cizí neštěstí pokládat za štěstí někoho jiného. Nebo šťastnější okolnosti za neštěstí, jako v jejím případě. Zahrnulo to zvrácenost těla. Záměnu všeho chtění a tužeb a sklonů nutnosti s choutkami spojenými s tělem.

Kdo byla Maria z Poznaně, zvaná Ropucha, jejíž otec dal všem pěti dcerám jména od M? Monika, Magdalena, Milena a Marta až k Marii a podělil se s nimi o sebe jako její dva starší bratři, a kdo byla Zrzka, druhá z profesionálních prostitutek v Nr. 232 Ost, která utekla z domova ve třinácti, protože měla odmalička strach, že ji matka chce zabít?

Bylo málo vysvětlit si, že mravnost ztratila tvář, jako by mravnost byla žena a zahalila se lacinou škraboškou. Kde je ta sladká víla všech náboženství, spravedlnost? Schopnost rozlišit dobré a zlé? Už se nepokládal za židovského prince jako rabíni jeho mladých let. Byl v koncích s rozumem. Budou se i zítra lidi zabíjet, jako se vraždili včera? Je možné změnit lidskou povahu? Patří to k záležitostem, na něž je lepší se neptat? Jaké prášky jim naordinoval oberführer? Jaké injekce jim píchal? Mohla stát jeho dcera Eržika před jiným rabínem, jako Kůstka před ním, někde, kam zatím ještě ani v nejbujnější fantazii nezabloudil? Mohla potkat, jako Kůstka, svého hauptmanna a svého obersturmführera? Zmocnila se ho horečka, aby spálila takové představy? Báł se až do desátého dne s Kůstkou odpovědět si na otázku, co potkalo jeho ženu a dceru, jeho sestru a bratra. Nechtěl si připustit podrobnosti. Roucho, do něhož je halil, skrývalo, co nechtěl vidět. Kůstka ho přiměla vrátit všem místo, jméno místa, povahu místa. Mumlal si pro sebe, že každý z těch lidí, kteří se ztratili, někdo byl. Matka a otec, dcera nebo syn, dítě, jež zemřelo samotné. Tanula mu na špičce jazyka otázka, již nevypustil z úst, jestli snad Kůstka někde nepotkala jeho dceru nebo ženu.

Chtěl by je tam, co byly, nebo tam, kde je zabili, potkat sám?

„Tak jako byla doba ledová, doba kamenná a doba železná, přibude doba lágrů.“

Napadlo ji, jak jednou řekla maminka, že rabín není kněz, ale učitel. Na dně jeho hlasu zaslechla křik, zuřivost i mrtvolné ticho. Včera se jí zeptal, jak si připadala. Mohla mu dneska odpovědět, že někdy jako veverka běhající v zamřížovaném kole. Dotýkaly se jí hroty včerejší skutečnosti. Vyzařovaly temný lesk, záři černého slunce, představu letu havranů přes půdorys a hradby statku, bílého hada zamrzlé řeky, v níž vyhynuly ryby, lomu, který se podobal bludišti i pevnosti.

„Svoboda, nebo smrt,“ zašeptal rabín. „Nikdy to s námi nebylo jinak.“

Zatmělo se mu před očima. Přimhouřil oči. Zase je otevřel a viděl tmu. Měl dojem, že se mu nedostává vzduchu v hrudi, v srdci, v mozku. Jímaly ho mrákoty. Vnímal, jak krátce a zrychleně dýchá. Měl pocit, že se mu odkrývá mozek.

„Není vám dobře?“

Cítil se odsouzen, aniž něco provedl. Vnímal zlověstnost na pozadí její existence. Zůstane to, co se stalo, jedinečné, nebo se to bude opakovat, v téže nebo v jiné podobě, na témže nebo na jiném místě, najednou, po částech, nebo ještě ve větším měřítku? Je možné potrestat zločin takových rozměrů? Bude neutuchající ozvěna zasahovat živé, aby se jich dotklo to ubohé z těch, kteří umírali bez důstojnosti? Může mít svědomí šedý zákal?

Cítil zmatenost, napětí nervů, úzkost. Narodil se do časů, jimž nebude rozumět. Do stínu, který bude vrhat to, co se stalo. Už věděl, aniž ho kdy viděl, co si prozpěvoval *hauptmann Hentschel: Komm, Herzens Liebchen...* V co věřil a co ho ustavičně vzrušovalo. Co hlásal *Waffen-SS obersturmführer Stefan Sarazin*: že pět je víc než moudrost. Měl dojem, že vstupuje do svého stínu jako do vězení, do zlověstné svatyně zmarněné trpělivosti, jako ho předtím zalévalo světlo, a napříště bude odsouzen k šeru. Nemusela mu říkat, co od ní *obersturmführer* chtěl a co dostal a čím to mohlo být alespoň dodatečně směšné. Nechtěla mu před večeří kazit chuť. Z ulice sem pronikaly zvuky zpěvu a pak se zase ztrácely.

„Budeme žít dvojím životem,“ řekl rabín. „Jako rak, který leze pozpátku.“ Potom řekl: „Až do těch konců.“

„Měla jsi hlad, byla ti zima?“ zeptal se.

„Někdy.“

„Nemohla sis vybrat.“

„Občas snad ano.“

„Měla jsi jedinou kartu.“

Rozmlouval s ní rabín Gideon Schapíro místo modlitby?

„Ze začátku se Němci smáli.“

„Ne my,“ řekl rabín.

„Později se opíjeli.“

„Byli opilejší než opilí.“

„Nosili si ke mně šnaps v polní lahvi.“

„Nejenom šnaps.“

„Vystřízlivěli, myslím.“

„Nelze vystřízlivět.“

Rabín myslel na dceru Eržiku, na manželku Elzu. Na sestru Ellu. Na bratra, otce, matku, lidi, které mu zabili, když se schoval v Maďarsku, na bezmezí, k němuž je možné donutit lidi, vytrhnout je, aby byli sami i uprostřed tisíců ostatních, omotat je ostnatým drátem, aniž se ho dotkli, donutil je k smrti. Myslel na to, jak je možné zabít člověka zevnitř a navenek ho nechat ještě žít, pokud je schopen být otrokem.

„Snad se polidští porážkou,“ řekla Kůstka.

„Možná, doufám. Snad jejich děti.“

Rabín myslel na lidi, kteří se už celá pokolení podobají kočce, a na lidi, jež se podobají myši. Co se podobá pasti. Odkud až kam se to táhne. Myslel na to, co ji dělá dospělejší než dospělou a v čem zůstává dětská i v dospívajícím, zkušeném a zkušném těle. Ostýchal se porovnávat dny Kústky, Hanky Kaudersové, se dny a nocemi své dcery a ženy a sestry. Styděl se poklesnout pohledem níž než k jejímu hrdlu. Už hodnou chvíli nemluvil. Přistoupil ke stolu, na němž hořela svíčka. Opřel si ruce dlaněmi o desku stolu. Měl krásné bílé ruce, vlhké potem, porostlé tmavými chloupky. Měsíčky mu dosahovaly téměř do poloviny nehtů.

„Kde mají rybáři lovit, když řeka vyschne?“ zašeptal rabín. Myslel na novodobé mučedníky. Na zázrak, který přežila. Zakládá to důkaz něčeho, kvůli čemu se rouhal a hřešil?

Už řekla, že místo každého, kdo přežil, zabili někoho jiného. Ti šťastnější, jako ona, nevěděli, kdo to byl. Ti méně šťastní si museli připsat na svůj vrub jména, tváře, oči. Ne, že by je zabili sami. Naplánovaný počet byl dílem Němců. Tak to chtěli. Šťěstí každého, kdo se vrátil, dráždilo neštěstí druhých. To byl odkaz Němců do doby po válce. Rabín se díval do plamínku svíčky, která ubývala, na chleby v talíři. Knot už zčernal. Na dně svícnu tuhly hrudky vosku.

„Co je platná těm, co smetl víchr, oáza v poušti?“ zeptal se rabín.

Měla za to, že jsou to útržky modlitby. Jednou se v Nr. 232 Ost modlila. Vyčítala si, v čem selhala, třebaže se neprozradila a nikdo ji neusvědčil, čím není. Pamatovala si ten pondělek, kdy čekala na čtvrtěk. Nehněvala by se, kdyby šla večer spát a ráno se neprobudila. Nebyla první, komu se nechtělo žít. Stůl s chlebem a máslem jí připomenul bratra.

Slyšela ze sklepa pod koupelnou zvuky potrubí. Přerývané hučení nebo skřípot, které nic neznamenal. Voda v bílé smaltované vaně rabína na litinových muřích nohách jí připomínala ledovou a mastnou krvavou vodu v kádích.

Pohled na stůl jí vrátil obraz, jak jedla v Polsku.

Rabín konečně vytušil, že by chtěla už jíst. Vytkl si nemístnou trpělivost.

„Navečeříme se,“ řekl.

Přikývla. V panenkách jejích očí se odrážel plamínek svíčky, stůl, ubrus a talíře a příbory a džbán s vodou, sklenice, lněné ubrousky a máslo.

„Musím se napít, chraptím,“ řekl rabín.

Připomenul jí hlasem madam, Velkou Leopoldu Kulikovou, než ji zastřelili. Prohrát ještě neznamená být poražen. Měla povědět – za Velkou Kulikovou –, že nebýt poražen ještě neznamená vyhrát?

Mihla se jí myslí představa polní kuchyně v Nr. 232 Ost, kde loupaly v noci brambory pro kuchaře Waffen-SS, než se rozednilo. Jedly syrové slupky. Čekaly, budou-li si smět odnést zmrzlé zemáky.

„Neznali desatero,“ řekl rabín.

„Měli svoje.“

Tam už byli, pomyslela si. Pro rabína to byl pohyb v kruhu, který neměl začátek ani konec. Na okamžik jí byl rabín vzdálenější, než chtěla. Tím, co mu řekla? Něco ji najednou posílilo. Snad to, že tu byla a že už budou jíst?

„Žila jsi s ďáblem,“ řekl rabín.

„Možná.“

Vybavila si malou Estelu s černýma očima.

„Měl denně dvanáct, třináct až patnáct jmen.“ Slova mu těžkla na jazyku. Oblévala je hrůza. Pronikala z nich nevolnost, pomatenost, už skoro šílenství. Z očí rabína Gideona Schapíra se díval strach ze smrti. Strach z opovržení. Strach z ponížení. To, co nemohl překonat, ani vyjádřit, ani tomu porozumět.

„Měl jména.“

Mohla by mu je vyjmenovat i za ten poslední den: Werner Wunderlich. Otto Karl Werckmeister, Julian van der Walde, Andreas Winkler, Barnabas Wassermann, Klaus Lampe, Manfred Zimmermann, Zacharias Sternglanz, Fritz Spellberg, Wolfgang Munziger, Johann Horner a Mathias Lupu, Horst Selit, ten třináctý. Oba důstojníci, dva gefreiteři. „Snad nevěděli, že jsou ďáblové.“

„Velitel této čtvrti se jmenoval Hans Manfred Wunderkind,“ řekl rabín.

„Měli někdy směšná jména.“

„Kroužili kolem tebe jako můra kolem světla. Číhali, když jsi spala.“

„Hodila jsem to za hlavu.“

„Každý ďábel má jméno.“

Pak řekl: „Je zázrak, že tě nedohnali k šílenství.“

„Asi.“

„Byli to ďáblové s doktorátem. S vojenskou hodností, rodným listem a státní příslušností.“

Ještě řekl: „Každý ďábel má tvář.“

„Některé si pamatuju.“

„Některé zapomeneš.“

„Budu se snažit.“

„Některé nezapomeneš.“

„Doufám.“

„Už nikdy tě nesmí nikdo k ničemu nutit.“

„Ne.“

Kůstce přišlo pohodlnější dávat rabínovi za pravdu. Chtěla už opravdu jíst. Konečně si sedli. Rabín jí ukázal na židli. Udělala to rychle, aby si to snad nerozmyslel. Přisunul k ní chléb a mléko a čajovou konvici a nůž, malované prkénko se sýrem a misku s máslem. Nakonec k ní přisunul džbánek s vodou. Ve skle a zvlněné hladině vody se odrazila žlutavá záře plamene, bílý vosk svíce, přeskakující krystaly a nazelenalé paprsky, bílá kůže rabínových prstů a nakonec i rabínova dlaň, pevně sevřená v pěst.

„Vezmi si,“ řekl.

„Až po vás.“

„Jez.“

„Díky.“

Vzala si krajíc chleba a mazala si ho máslem, slaběji, než si rabín přál. Díval se na ni a myslel na bezejmenné, jimiž před jeho očima, jako ohlasy fotbalových utkání na hřišti za koncem bloku, doléhající do jeho pokoje i zavřeným oknem, utlumeny závěsem, skončila civilizace, ve které vyrostl. Deset tisíc let, během nichž dostávali jména a pojmenovávali si věci, živočichy a řeky a hvězdy a hory a údolí a stromy a květiny a traviny a vítr a měsíce roku a čas, až po předměty denní potřeby, a každá jednotlivá bytost, už daleko od zvířete, znamenala neocenitelný poklad, jehož ztrátou je lidstvo chudší, i kdyby o tom nikdo nevěděl.

Jedla a rabín myslel na prolitou krev za těch šest roků a na krev, v níž sídlí duše člověka i duše ryb, ptáků a šelem. Na dynamo války, které se nabíjí tím, co potřebuje, a na oheň, který se stravuje sám sebou.

Myslel na lidi, kteří už nepotřebovali Boha, srdce a duši, upsali se novému náboženství, a na to, jaké otázky čekají na lidi, kteří se ještě nenarodili. Co budou muset vědět, o čem nechtěli otcové slyšet.

Kůstka si zvykla na rabínovy večerní litanie, třebaže ten desátý večer byla ta nejdelší. Přijímala je jako ozvěnu toho, co mu sama pověděla, nebo jako daň za to, že jí útulek poskytl rabín. Nechtěla se srovnávat s jedním ze dvou psů, kteří se honí v kruhu, oba připraveni chytit a kousnout i pustit. Byla spokojena, konečně jedla.

Oči rabína Gideona Schapíra prozrazovaly nemocnou duši, která tápe jako ruce slepce, hmatající kolem sebe do prázdna.

Rabín myslel na vinu a nevinu, paměť a zapomnění. Na to, co je mezi tím. Těšilo ho, jak jedla. Zarazila tu nevolnost, které se bránil.

„Vzpomínám si, jaké to bylo, když mně bylo patnáct a šlo mi na šestnáct.“

„Už je mi skoro šestnáct,“ řekla.

„Jsi mladá,“ řekl.

„Je mně tisíc,“ řekla.

„Také mně je tisíc.“

„Stačí mi mých šestnáct,“ vzala to zpátky a usmála se.

„Kdo ví, jaký věk je nejlepší pro to, když se musí někdo přizpůsobit. Čím jsi mladší, tím víc toho stihneš.“

„Každý,“ odpověděla na první polovinu rabínovy věty.

„Budu si to pamatovat,“ řekl rabín.

Rabínovi bylo čtyřicet, vypadal na osmdesát, až na krásné bílé ruce.

Vyzval ji, aby se opřela celými zády do opěradla židle, jako když skončí modlitbu, kterou ani nezačal, a slaví svátek princezny Sabbath. Opřela se. Rabín se neopřel. Snad se modlil sevřenými rty, v duchu, protože zavřel oči. Nebo si opakoval, co řekl, i to, co řekla či neřekla ona. Co chtěla říct, co směla, co nechtěla, nebo chtěla, ale nesměla. Pila čaj s mlékem a zapíjela tím sousta, která okusovala postupně menší. Mohla si vzít a namazat máslem, kolik krajíců chtěla. Byla ráda, že dostali, jako minulý pátek, od pekaře se zrzavou bradkou čerstvý chléb. Brala si vždycky víc, než si myslela, že by měla. Rabín ji ponoukal, aby si přidala. Snažila se jíst a pít pomalu, nevydávat při tom zvuky. Nechtěla mlaskat jako Zrzka a Maria z Poznaně. Rabín si nevzal ani sousto. Díval se na ni a plamínek svíčky se mu odrážel v očích. Nepil čaj ani mléko, jen si nalil se džbánku vodu do vysoké rabínské sklenice.

„Měli jsme veliké srdce, zůstalo nám malé srdce,“ řekl.

Připustil, že je možné přišlápnout člověku srdce a tělo zůstane nedotčeno, jako se zašlapuje oharek cigarety, jedovatý brouk nebo stéblo trávy.

Na to mlčela a jedla a polykala se zavřenými ústy. Nepřipadala si zkroušená, snad ani přišlápnutá, kdyby jí to rabín nepřipomínal. Zarážel ji klid rabínova pokoje, plný stůl s jídlem, docela slušně zásobená spíž. Rabínovy velké hnědé oči, lesklé horečkou. Přemáhal nemoc, snad nastuzení, snad nevyspání nebo vyčerpání. Děsila ho ozvěna? Podlost, která je v každém donucení, v každém znásilnění? Viděl v duchu na jejím hrdle ruce, které ji škrtily? Semeno, jímž ji oblévali? Pach vášní a surovost chtění?

„Není lepší na to nemyslet?“ zeptala se.

„Nevím,“ odpověděl rabín jejím slovem.

„Dala bych za to já nevím co, kdybych se takhle pořádně najedla alespoň jednou za těch osmdesát nebo jednadvacet dní, i potom.“

„Dala jsi za to hodně už dopředu.“

„Škoda, že se nejde najíst, napít ani vyspat do zásoby.“

„Jsi pořád ještě dítě.“

„To nevím.“

„Bude se ti zdát o jídle, i když nebudeš mít hlad.“

„Doufám, že ne. Nebudu se bránit snům o jídle.“

„Sny nezapomínají,“ řekl rabín.

„Dala bych za to hodně, kdybych zapomněla.“

„Jsi pořád ještě nevinná,“ řekl zase rabín.

Dělalo mu potíže mluvit. Protahoval slova, jako by je nemohl seřadit najednou, jak chtěl.

Spolkla další sousto chleba s máslem. „Když mám co jíst a střechu nad hlavou, třikrát denně otevřenou spíž a talíř na stole a plnou vanu teplé vody mezitím a nehrozí mi, že to zítra ztratím nebo to bude horší, už tolik nikomu nezávidím.“

„Jsi dospělé dítě,“ řekl rabín.

„Je to dobře?“

„Není to špatně.“

„Nevím, opravdu nevím,“ řekla znovu.

„Zůstaneš nevinná,“ řekl rabín.

„Nechci na to pořád myslet.“

„Dokážeš odpustit?“ zeptal se rabín.

„Možná, něco. Je lepší nedívat se dozadu.“

„Dokážeš to?“

„Musím,“ řekla. „Snad. Byli hrabiví, krutí a bezohlední, viděli jen sebe. Měli velké oči. Záviděli i nejchudším, jako můj obersturmführer.“

Rabín Gideon Schapiro měl v očích něco, čemu nerozuměla. Nestáčílo mu vysvětlení, že byli jako utržení ze řetězu. Odpovídala mu částečně na to, co chtěl slyšet. Nechápal, proč silní vyhlazovali bezbranné. Aby si připadali ramenatější, jako pravěcí němečtí obři z jinovatky? Ztratil s nimi duši i svět kolem, užíralo to i z její duše? Díval se do sklenice s vodou, jejímiž stěnami prosvítal plamínek svíce.

„Byla jsi bezbranná.“

„Ne, dokud jsem byla naživu.“

„Ach,“ vzdychl rabín.

Nechtěl sečitat, čím se bránila. Nedíval se jí ani do tváře, na hrud' nebo na nohy, jak se opírala. Zastavil se očima na bílém stropě se skvrnami kouře. Obracel nevědomky oči v sloup.

„Život,“ zašeptal. „Začneš zas znovu. Máš všechno před sebou.“

Cítil, jak mu drhla slova na jazyku. Sucho na patře. Nebyl schopen vyjádřit ani v duchu, čím se změnil obsah, třebaže ne podoba všeho. To nedovedla ani Kůstka, Hanka Kaudersová. Ti, co to způsobili, nebudou chtít, oběti zůstanou neschopné. Rabínovo poznání se dotýkalo věcí vnitřních i vnějších, toho, co mohl ohmatat, i nedotknutelných záležitostí ducha. Nebyl to svět svatých knih, které zastaraly nejenom proto, že to byly staré svazky. Nebyl to svět, který stvořil Bůh za šest dní a sedmý odpočíval.

Pořádala své chleby s máslem a zapíjela to sladkým čajem s mlékem. Rabín otevřel sklenici s medem. Byla ráda, že si vzal čistou bílou košili jako minulý pátek. Snad měl dvě nebo tři. Rozhodla se, že mu ještě dnes večer vypere, ale zarazila se, protože přicházela sobota. V očích rabína Gideona Schapíra se před její tváří měnil neklid v bezradnost a bezradnost v to pomatené, co sídlí kdesi na dně každého člověka a vyvře jako sopka, když se ve středu Země, v nedostupných hlubinách času, nashromáždí výheň žhavého křemene a neudržitelný tlak nerostů, které jsou bez rozumu jak hlína, oheň, povodeň.

Díval se na ni upřeně, jak horlivě jedla, s chutí a vytrvalostí, kterou jí přál a záviděl. Bylo jí to skoro trapné, i když cítila, že ji rabín svým horečnatým pohledem laská.

„Život,“ opakoval šeptem. „Všechno zas dohoníš.“

Chtěl jí povědět, že je krásná, když jí, jako jeho dcera Eržika, kdyby ji nezabili, ale spolkl to. Jeho žena Elza zkrásněla páteční modlitbou, protože pátek večer, v noci na sobotu, byl hodinami lásky, která je dílem dar, dílem povinnost, boží vzkaz, než se změní v odevzdání. Ta prapůvodní kolébka dětí, ještě před tou vyřezanou ze dřeva a vystlanou peřinkami v nejjasnějších barvách. To, co je mezi požehnáním a tělem. Vracela mu pohledy, aniž věděla, kudy se rabín ubírá v duchu, v souvislosti s myšlenkami na její ústa, tvář a tělo. Měla výmluvu, dokud jedla, držet rty zavřené. Zvykla si, že se rabín opakuje. Byla vysoká, jak shledával Gideon Schapíro, urostlá, třebaže hubená. Ještě vyroste, je tak mladá, říkal si pro sebe rabín. A za kadlubem čela se mu nakupilo, že je zároveň zubožená – nad to, co je viditelné – a zkažená, bezpočtukrát znásilněná a ponížena, s pamětí výprasků, jako si je pamatuje kočka nebo pes.

Nenacházel v duchu taková slova, jež by to vyjádřila, taková čísla, která by to spočítala. Řídil se kabalou, v níž součet jedna a jedna

dával výsledek tři. Jedenadvacet dní. Dvanáct, třináct, čtrnáct a patnáct. Ani kabala neměla rozřešení takových čísel. Zůstane to tajemstvím. Ano i ne. Co se sečítalo světskými čísly, násobilo a dělilo, co jedno naznačovalo druhé a druhé třetí, do nekonečna, co bylo stručné a zároveň dovršené, v čem jedno skrývalo druhé a co potvrzovalo i zapíralo to první.

Nebylo jí ještě ani šestnáct. Na první pohled jí bylo patnáct. Měla opravdu život teprve před sebou, jak to prve tvrdil?

„Bylo by dobré smět si myslet jenom to nejlepších,“ šeptal.

„Musí vám být horko,“ řekla Kůstka.

„Rozepnu si sako.“

„Kdybychom zhasli, můžete otevřít okno,“ řekla.

„Až v noci.“

„Už se nebojím.“

„Je dobře, že se nebojíš. Nemáš se čeho bát.“

Věděli oba, v čem to není pravda.

Má krásné zelené oči, myslel si rabín Gideon Schapíro, ne proto, že je tak ocenil už hauptmann Hentschel, který jí dal svetr a třicet marek, ale že takové měla jeho manželka Elza a dcera Eržika. Připomenul si jejíma očima, že lidi, kteří umírají, zahlédnou na zlomek vteřiny, než vypustí duši, zelené moře jako zelené světlo, anebo bílý oceán a bílé světlo. Měl v té chvíli dojem, že vidí to zelené i to bílé, ale umíral pouze jeho duch, ne jeho tělo, které se bránilo horečkou.

„Jez,“ pobídl ji, aby se přesvědčil, že ještě dokáže mluvit.

„Díky, už skoro nemůžu.“

„Vezmi si ještě med.“

„Vzala jsem si.“

„Máš co dohánět.“

„Trochu.“

„Tři nebo šest let?“

A potom: „Sněž, kolik můžeš, kolik se do tebe vejde.“

A pak dodal: „Zítra je pro tebe další den.“

Zatmívalo se mu před očima, černé světlo jako moře v noci, snad proto, že ještě žil. Bylo mu těžko od žaludku, ačkoli nic nejedl, nebo právě proto. Tížilo ho napětí, jež neodcházelo. Nicotnost, která ho skoro omráčila. Poznaná smrt, která se odrážela ve tváři a očích dívky. Druh poznání, bez něhož by se obešla. Úkony, o něž nestála.

Usmála se na něj jako dítě na dospělého nebo dospělý na dítě.

Už by se do ní nevešlo ani sousto.

„Náš koráb se potopil,“ řekl rabín.

Potom řekl: „Nikdo už nenajde nezvěstné.“

A nakonec: „Máme jen roztroušené.“

Díval se na její pečlivě učesané nazrzlé vlasy, rozdělené uprostřed pěšinkou, ještě zvlhlé předvečerní koupelí. Vypadala jako způsobné dítě, které se chystá do školy.

„Náš vlak vykolejil,“ řekl rabín. „Brzdy, které kdysi fungovaly, selhaly.“

Potom řekl: „Byla to dlouhá noc.“

„Byla to noc,“ potvrdila mu. Měla příjemný pocit s plným žaludkem, vědomím, že bude spát a probudí se, až jí slunce otevře oči.

„Čekáme na úsvit,“ řekl rabín.

„Půjdu pomalu spát,“ řekla. Teď umyje nádobí, pak ještě jednou sebe. Koupelemi se přesvědčovala, že žije jiný život než včera. Ujišťovala se, že to malé je velké, spojí-li to s mírem.

Rabín věděl, že neusne, protože počítal ztráty. Byly to jiné počty, než když ještě dostával noviny, jak padesát sedm německých bombardovacích letadel s kříži na boku a na křídlech shodilo sto tun zápalných bomb na Rotterdam anebo jak ve čtyřicátém a jed-

načtyřicátém pohřbily bomby z německých bombardérů zaživa v Londýně padesát dva tisíc lidí a srovnaly Coventry se zemí, jak předtím podpálily jako do země zatknutou pochodeň Varšavu a ještě dříve španělskou Guerniku. Její ztráty se nedaly spočítat, jako se nedají spočítat plameny a oheň, zvážít plyn nebo větrem rozevlátý popel. Je to buď malý a uhasitelný oheň, nebo je velký a nikdo ho neuhasí, dokud sám nedohoří. Stopy, podle kterých se řídí pozůstalí.

V rabínových tmavohnědých očích bylo stále výrazněji to horečné, nevýrazné a zmatené, čemu nerozuměl. Díval se na ni, jak umývala talíř. Jeho pohled se nořil dovnitř jeho bytosti jako do tajemství hlubšího než nejhlubší oceán, než krátery po bombách, tak temného, že nebylo vidět na dno. Hledal a nenacházel kompas, na němž by střelka ukazovala směr, jímž může vykročit z bludiště duše a mysli a srdce. Jeho oči se proměnily ve velkou, nezodpověditelnou otázku. Jeho pohled bloudil, ale tvář zůstávala zmrtvělá. Na okamžik se nehýbal, zdál se přilepený k židli, odvrácen od opěradla, s hlavou předkloněnou nad stůl a strnul a snad nedýchal. Téměř se dotkl čelem vysoké sklenice s vodou a vlhkost okraje sklenice a jeho čela se slévaly jednotlivými kapkami. Znovu se opřel dlaněmi o stůl, tentokrát vsedě, a jeho bílé ruce se chvěly. Znehybnělo ho něco, co zůstalo skryto a kam nikdo, ani on sám, ani Kůstka, Hanka Kaudersová, už neviděl. Vysálo to z něj všechny životodárné šťávy, nenahraditelné jídlem a vodou, jichž se netknul. Naplnil ho všeprostopující stud, od jádra duše až do poslední cévičky v mozku a pak kolem, až po strop, skrz celý vesmír. Připadal si jako Kůstka, v té chvíli křehký jako stéblo trávy spálené ohněm a vyprahlé i tam, kde kořínek kryla hlína. Vítr, který by ho osvěžil, jako vánek občerstvuje a zvedá a narovnává trávu, nepřicházel.

„Měl byste si vzít něco k jídlu, než půjdete spát,“ řekla Kůstka. Napadlo ji, že se rabín tváří jako někdo, kdo by chtěl vyskočit ze své kůže, ale nemůže. Nebo jako by chtěl vstoupit do jejího těla, do její mysli, do její duše, kam se nikdy nedostane. Díval se na ni jako na hádanku, kterou nemůže rozluštit? Nebo jako na Noemovu archu, kterou vystavěli z jejího života a z toho všechno, co v ní umrtvili, a do které se buď dostane, nebo utone? Bála se o jeho zdravý rozum, protože jí to připomínalo lidi v Auschwitz-Birkenau, když nevěděli co dál a čišely z nich bludiště a pochybnosti na mezi šílenství, plíživé a nesrozumitelné zmatení, strach a osamění, obavy z ponížení a smrti, o něž se nemohli s nikým podělit a které nemohl nikdo rozptýlit. Díval se na ni, jako by se jí chtěl přidržet jako nějakého záchraného kruhu, ztracen na bezbarvém oceánu, kde se nevlily vody, nýbrž krev, a kde byl opuštěn jako pustý ostrov nebo jeho jediný obyvatel.

„Není dobře nejíst, jen pít.“ Neřekl, jak dlouho nepožil ani sousta.

„Viděla jsem v lágru lidi, kteří přestali jíst i to málo, co mohli.“ Nezeptal se proč, ale neřekla by mu, že proto, že už nechtěli nebo nemohli dál. Jíst pro ně ztratilo smysl, protože jídlo, i bez chuti, to něco mezi životem a vyhladověním, je drželo mezi živými. To byli ti, kteří – moci přestat dýchat – už nedýchali.

Plamínek svíčky začal skomírat. Na podstavci alpakového svícnu se nachytaly hrudky vosku, které vytvářely hrozny. Vosk byl stejně bílý jako svíčka, když byla ještě hladká a vysoká. Připomínalo jí to zasněžený lom. Kůly, které zbyly z ojínělých stromů.

„Nechtěla bych být ráno jako věchýtek,“ řekla.

Myslela na noc, jak se vyspí, s hřejivým pocitem spokojené naplněnosti břicha, na otce, než naběhl na dráty s vysokým napětím, na hauptmanna Hentschela, jemuž radost ze soulože (i s ní, s jeho ošetřovatelkou, s kýmkoli) vracela radost a dravost zvířete. Také

pro ni ti druzí představovali svět, do něhož se nikdy nedostala, jakkoli blízko jim byla. Snad ji tak vidí i rabín Gideon Schapíro.

Měl rabín strach, že snad válka ještě neskončila nebo že se něco z ní vrátí? Myslela na to, s kým se Gideon Schapíro stýká kromě pekaře, ševce a řezníka, hrstky lidí, kterých se nemusel bát. S kým se stýkal před ní, protože s ní byl jen sám, a s kým se bude stýkat potom. Myslela na to, co má za sebou a z čeho už je venku a od čeho ji oddělí každý příští den, týden a měsíc nebo roky. Jaký byl kdysi svět jeho doteků. Co vše se v něm pokroutilo nebo odumřelo.

„Před potopou jsme žili,“ řekl rabín.

Těšila se, jak se za chvíli vysouká z šatů, prádla a vlněných punčoch po Eržice. Počká, až svíčka dohoří docela? Vychutnávala pocit sytosti.

Tu rabín řekl jasnějším hlasem, ale velice tiše: „Jsme ještě zdraví, abychom viděli, že jsme dospěli k okraji šílenství, a už příliš pomatení, abychom se ještě uzdravili.“

Téměř ho nebylo slyšet.

„Skoro vás neslyším,“ přiznala se. V duši rabína se náhle rozhostilo ticho, jaké ještě nepoznal. Slyšel o takovém nebývalém tichu od své babičky, která nikdy nepromluvila maďarské slovo, ačkoli v Maďarsku žila od narození, a mluvila jen jidiš a hebrejsky. Popisovala ticho, které se rozhostilo před zemětřesením, všechno umlklo, neozvalo se ani pípnutí ptáčka na stromech, kvokání slepic na dvoře, ztichli i kohouti. Stejně ticho slyšela potom ze sebe, když zemětřesení přešlo. A takové ticho v sobě slyšel teď rabín Gideon Schapíro. Za chvíli zase řekl:

„Pro Němce to nebyla válka jako pro ty ostatní. Byla to neviditelná válka uprostřed té viditelné. Tajná válka vedle té vyhlášené, do které vytáhli s pýchou a vlajícími prapory. To jejich druhé, úspěšné kolbiště byl masakr. Nechci tomu říkat válka.“

Bylo to zase mimo slova.

„Život jde dál,“ šeptal. „Zítřka zas vyjde slunce. Bude pršet. Povane vítr.“

„Je to ještě dobře,“ řekla.

„Budou zpívat ptáci, kokrhát kohouti.“

„Ano,“ řekla, aby ho povzbudila.

„Vím už, co nezávisí na modlitbách, na přáních, i kdyby byla sebezbožnější.“

Už se neodvažoval přát si, aby přestalo pršet, odlehlou myšlenkou na ty, kteří jsou někde na cestě, ustrašení a vyčerpaní, aniž by našli útulek, jaký našla Kůstka u něho. Co řekla o evakuaci a pochodu smrti od řeky San, se do něj zarazilo jako železná koule s ostrými hroty. Slyšel v duchu psy, které za nimi u Katovic poslaly německé hlídky.

„Víš, na co myslím,“ šeptal.

Myslel na lidi, ze kterých udělali ti civilizovaní divochy zahnané nazpět do jeskyň, do lesů a kopců a propastí a skal, jako byl opuštěný lom, o kterém mu vyprávěla. Německé nápisy: *Bandengefahr. Achtung! Eintritt ohne Begleitung verboten! Kampfgruppe* a podpis velícího generála nebo plukovníka.

Představil si v zasněženém lomu svého otce a bratra, oba už mrtvé. Svou matku a sestru. Svou ženu nebo dceru někde v lesích, kdyby měly štěstí a podařilo se jim přežít a uniknout, jak se živí kořínky, houbami, zrníčky z jedlových šišek, bez ohně, bez světla, ani na zlomek vteřiny v klidu, než je najdou jagdkommando einsatzgruppen A, B, C nebo D, štvané a uštvané jako zvěř.

Jaké budou příští zprávy v novinách, až se objeví celá pravda? Až zruší vojenská tajemství strengstens geheim und vertraulich, přísně tajná a důvěrná? Tajemství Třetí říše, která už přestanou být neverejná.

Nebude se už pro příště oddělovat čest od podlosti? Zpětně se zdálo ubohé, jak se oháněli němečtí generálové rytířskostí, které jejich vojáci uvěřili.

„Bylo to nedorozumění.“

„Žiju,“ řekla. „Žijeme,“ doplnila.

Rabín šeptal. V očích měl horečku. Myšlenky se mu mátly. Polylkal slova.

„Udělal z Německa zemi bez svědomí. Chtěli vyrvat svědomí z těla světa, zabít duši světa. Dělat, co chtějí. Ty z nich, kteří si nechali svědomí, zabili.“

Nechtěla mluvit o zabíjení. Byla unavena. Hlídala si, aby to k ní neproniklo. Představovala si svědomí jako mrak, kterým proplová Země, odnikud nikam. To nehmatatelné, čeho se držela jen podvědomě. Co mělo ozvěnu, podobnou hlasu, kterým šeptal rabín Schapíro, a co mu bralo rozum. Vracelo jí to myšlenky na matku, otce, Ramona a babičky a strýce. Letmo si připomenula sen, v němž zradila otce. Neměl už sílu jí to vytknout. Byl mrtev, i dokud ještě žil.

Zahlédla se v zrcadle. Nevypadala uplakaná dobře. Zrcadlo mělo ozdoby při krajích. Nevěděla, že je to benátské zrcadlo. Zahlédla v zrcadle profil rabínovy tváře. Připadalo jí, že stárnul po vteřinách. Vypadal ochable. Co kdyby se zbláznil? Dala si práci, aby to na sobě nedala znát.

Připomenulo jí to, aniž věděla proč, hauptmanna Hentschela, který jí přidržel matné zrcátko z kóje číslo 16 dole, aby se viděla, jak o to nestála. Pak si je přidržel, aby viděl sebe dole, její tvář. Zavřela oči, tenkrát i teď. Rabín to nepostřehl. Musel v duchu slyšet vřavu, v které si kapitán Hentschel, zmatený bojem, broukal písničku *Komm, Herzens Liebchen, laß uns gehn...* zalévanou krví. Je nám souzeno oběma se pomátnout?

„Podlost má jméno Němec. Německo. Nacisté. Vím, že nejdřív ze všech zabíjeli děti.“

Připomenul jí nepřipravenost obětí. Hadovitost všeho, co dělal oberführer Schimmelpfenig. Podlost všeho, co se dělo v Auschwitz-Birkenau.

„Slyšel jsem jméno von Sommern,“ šeptal rabín. „Během noci dal rozestavět vrahy kolem zdí ghetta a ráno dal povel k útoku.“

Myslela na lidi, kteří zmizeli pod troskami ghetta, srovnaného se zemí. Zahanbili velkoněmeckou říši, jako ji zahanbili předtím vojáci na Volze. Myslela na porážku, která znamenala židovské vítězství.

„Von Sommern, Jürgen Strupp,“ šeptal rabín jména dvou generálů.

Nechtělo se jí vrývat si do paměti další německá jména.

Díval se na ni. Na prázdné židle u stolu, jednu proti němu a druhou vedle ní, kde seděla kdysi jeho dcera Eržika, manželka Elza. Jímala ho závrať, nejsilnější za těch deset dní; točila se mu hlava a couval i spěl kupředu. Otáčel jím vír, jaký je v hluboké ponorné řece nebo který roztočí tornádo, než sebere, co mu stojí v cestě, bouře na Slunci. Vrazilo se mu to do očí. Jak dlouho čekal na takový den? Jeho duše se měnila ve velké bludiště. Mizelo v něm nezměrné množství lidí, známých, neznámých, blízkých, vzdálených, jako by se člověk také podobal propasti. Pochodujícímu hřbitovu. S kolika lidmi by se musel podělit o to, co mu řekla Kůstka, Hanka Kaudersová, aby se z toho sám nepominul? Všechno se změnilo. Zůstaly příbory, židle, stůl. Seděl za stolem s dítětem, které vidělo ďábla, jenž si bral její tělo jako drak, který žere lidské maso, dotýkala se jeho těla, nabírala do sebe jeho sémě a ďábel ji laskal a znásilňoval, obtěžkával a zneužíval a znala ho po jménu, v jeho dvanácti, třinácti nebo patnácti podobách každý den, i na ty nejsvětější svátky.

Rabín Gideon Schapíro si tváří v tvář Kústce připadal starší než svět, hvězdy a nekonečno, z něhož svítily a hasly i ty už mrtvé. Starší než kabala a všechny svaté knihy. Starší než smysl všech věcí. Starší než Bůh.

„Zapomeneš na to nejhorší. S takovou povahou jsme se narodili.“
Lhal rabín.

„Nevím,“ odpověděla. „Snad.“ Nechtěla mu to vymlouvat.

Věděla, že nezapomene na ostnaté dráty, na Feldbordell Nr. 232 Ost, bílou zasněženou pustinu, skály lomu, jejichž špice prodlužoval led, na zamrzlou řeku San a vykácené vrby podél břehů, až kam se dalo dohlédnout, na vlky, krkavce a krysy, na to, co u ní vojáci hledali. Čím za to platila. Bála se, že každý kousek masa na jejím těle, až do morku kostí, je prosáklý studem. Věděla, že nezapomene na hanbu a ponížení, které jsou mimo hranice zapomnění. Viděla se v duchu na kolenou nebo vleže, přitlačena ke zdi kóje se zmodralými stehny, byli ji mezi nohama, s odřenou a okoralou a zčernalou a otláčenou kůží. Viděla v duchu vojáka, který se rozložil na lůžku a přál si, aby se k němu přišourala vkleče. Nechtěla si to připomínat. Nechtěla tím rabína děsit nebo snad ohromit, nebo dokonce zahanbit. Slyšela zvuky, jak se k vojákovu šourá na kolenou a říká jí schneller, rychleji, schneller. Ty druhé zvuky. Věděla, že vyslovit, pokud by bylo možné to vyslovit, by ji neuspokojilo.

Vzpomněla si na středu v prosinci, kdy jim přidělila Velká Leopolda Kuliková pudr, aby u některých zakryla chorobnou bledost nebo zkrěhlost, a vypadaly jako nabělená strašidla, pomoučené, vojákům k smíchu. Připomenula si pach pudru, jako zkažené ztuchlé mouky. Někteří se nechávali i vleže a nazí nebo v podvlékačkách oslovovat hodnostmi.

„Fašisti,“ řekl rabín.

Slyšel ozvěnu.

„Nevěděli jsme, co už víme.“

„Ne.“

„Co přijde, musí být lepší.“

„Jistě.“

„Najdeš si práci.“

„Přemýšlím o tom.“

„Vyplníš, co se v tobě vyprázdnilo.“

„Nevím.“

„Najdeš zas sebevědomí. Ztratíš nejistotu, budeš zas na sebe pyšná. Máš všechno před sebou. Je ti teprve šestnáct.“

Rabín se na ni usmál. Usmála se nazpět. Věděla, jak snadné je zamaskovat nejistotu, to prázdné v sobě, to němé, co skličuje, i když se zdá, že k tomu už nemá důvod.

Nevěděla, jak těžké, skoro nemožné bylo pro rabína Gideona Schapíra se přimět k tomu, aby se usmál. Musel v tom být zárodek opravdového pousmání.

Věděla, že rabín je s ní a zároveň někde mimo.

Bál se vrátit k vyčpělému smyslu zákonů, norem a zvyků a ceremonií. K řídicímu principu jeho náboženského a občanského a niterného života. K výkladům velkých proroků, k tomu, o čem nebylo nic tištěno a čím prošla dívka u stolu proti němu, usazená v jeho veliké židli.

Bože, říkal si rabín Gideon Schapíro, proč jsi nám odebral hrdost, odňal pýchu, vydal nás opovržení? Proč jsi nás zahnal ze světla do tmy, svou vyvolenou rasu, proč jsi ze vznešeného udělal nízké, z ušlechtilého prohnilé, proč jsi odebral rozum moudrým, sílu slabým, naději zoufalým?

Proč jsi nás z dobrého hnízda vyhnal do větru, zimy a nepohody?

Proč jsi dovolil nepříteli, kterého jsme neznali, aby nás potlačil jako poslední otroky? Proč jsi nás raději nenechal spát tu první noc, kdy nás ponížili a zneuctili, abychom se už neprobudili, proč jsi nám nechal duši v mrtvém těle?

To bylo poslední rozumné, co v sobě posbíral rabín Gideon Schapíro ten desátý den, kdy se mu ztrácela duše před očima, jako by to byl otisk jeho samého nebo jako by se díval sám na sebe, dovnitř.

„Je to pryč,“ šeptal rabín.

Znělo jí to pomateně. Co bylo pryč? Mluvil o válce, o mrtvých, o svých příbuzných, o sobě? Neměla tušení, že rabín má na mysli svou duši. Opakovala si, že takových lidí, v takovém stavu, viděla už hodně, nic neřekla, ani se nepohnula, nechala rabína, aby se vymluvil. Dívala se na obrazy obou starců s šedivými plnovousy. Byli to jeho otec a děd? Slyšela legendu o Věčném Židovi, vymyšlenou zlovolnými? Zarytými? Zrádci a spiklenci? Kdo věděl o bloudících, kteří čekají na vykoupení?

„Možná,“ řekla. „Je to dávno, co jsem byla naposled na hodině náboženství.“ Chtěla mu udělat radost.

„Dávno? Je ti patnáct, jde ti na šestnáctý.“

„Snad když mně bylo devět, deset.“

„Pamatuješ si?“

„Doufám.“

„Kéž by,“ řekl rabín.

„Vzpomínám si na to.“

„Tenkrát byl s námi Bůh.“

Něco rabína Gideona Schapíra povzbudilo. Upřel na ni pohled a nevyhnul se jejímu. Pila z jejich hrnků, míchala si čaj jejich lžičkou. Mazala si chléb máslem a medem nožem, který braly do rukou Elza a Eržika. Podávaly si v ní ruce smrt a stvoření? Pohlížel

skrz ni na něho Bůh? Otírala si dlaně, ústa do jejich ubrousků. Spala v jejich posteli pod stejným krovem, pod nímž kdysi usínaly. Umývala jejich nádobí. Vlhly mu zase koutky očí. Také rabín Gideon Schapíro čekal, až svíčka dohoří a plamínek zhasne.

Urovnával bříšky prstů svůj okraj vyšívaného ubrusu s bílými trásněmi. Pokaždé myslel na to, kdy ho prala Elza a učila práť Eržiku.

„Žijeme,“ opakoval po ní.

Znělo to i teď, jako by zároveň pochyboval. Nebo se přesvědčoval. Planuly mu oči. Co hledal, když se obracel ke stropu? Co viděl hned tady, hned na druhé straně místnosti, dole, nahoře, nikde? Uvažovala chvíličku, kde sehnal rabín tlučené domácí máslo. Naučila se už v Nr. 232 Ost neodpovídat, když nemusela. Spatřila v hnědých očích rabína Gideona Schapíra šílenství, které nemá hlas ani slova, snad ani myšlenky, jen obrazy, bludiště. Měl pocit, že se mu zatemňuje rozum, ale ne do té míry, aby to nepostřehl, jako sleduje nemocný, jak se ho zmocňuje choroba, postupně, stejně jako se stmívalo a nakonec setmělo za oknem, zacloněným tím těžkým závěsem, o němž si myslela, že by si z něho v Nr. 232 Ost ušila teplé šaty.

„Rád bych řekl, že vstáváme z popela,“ šeptal rabín horečnatě. „Topíme se v něm, ty a já.“ Je to tak nezměrné množství popela, že zasypalo i jejich Boha? Je Bůh i v každíčkém plátku popela? Teď se bolest zavrtávala do jeho hlavy jako nebozez. Jako pneumatická vrtačka, kterou drtí kámen dělníci na dráze.

„Jsem z toho venku,“ ujistila rabína.

„Nejsi.“

„Jsem,“ opakovala.

„Myslíš?“

„Jsem s vámi.“

„Snad budeš, jednou,“ řekl.

„Určitě,“ řekla.

„Jako že je nade mnou nebe?“

„Když to tak chcete slyšet.“

Teď napadlo i ji, že každý den, který tu byla, vyvrátil rabínu Gideonu Schapírovi jedno z deseti přikázání, která si znovu vnucoval, jako se drží člověk země, když se nemůže přidržet nebe. Připojila by k nim to svoje.

Rabínův byt byl nedaleko nemocnice a fotbalového hřiště. Občas slyšeli houkat a projíždět ambulanci a předtím křik diváků, když jedno z mužstev dalo nebo dostalo branku.

Staré stojací hodiny odbily devátou. Doba, kdy chodili spát. Rabín sfoukl svíčku. Knot byl už maličký.

„Neprší,“ řekl rabín.

„Ne,“ přisvědčila. „Přestalo.“

„Pršelo dlouho.“

„Jo, ale už ne,“ řekla znovu. Byla ráda, že nebude muset vstávat ve čtyři třicet a bude moct spát dlouho, než jí světlo otevře oči a žádný oberführer nevyhlásí poplach.

„Dobrou noc,“ popřál jí rabín, jako by se za sebe i za ni modlil. Nevyslovila, jaké by mělo být to jedenácté – nebo to jediné – přikázání. Snad: Nikoho neponížit.

„Dobrou noc,“ odpověděla.

Počkala, až povstane rabín, a pak vstala také. Rabínovi se třásly nohy. Děkala, že si toho nevšímá. Ten desátý den u rabína Gideona Schapíra se stala svědkem, jak někoho opouští rozum, jímá ho šílenství jako vyprahlost nějakého neviditelného deště, než pronikne postiženého skrz naskrz.

Nechtěl se nechat uzavřít do světa, do něhož ho svíralo, co se stalo, a zároveň se nemohl dostat do světa, jemuž nerozuměl. Ty světy se

valily jeho hlavou jako dva tanky nebo jako dvě válečné lodě plující proti sobě temnou nocí. Rabínu Gideonu Schapírovi se na čele prohloubila vráska, do které se chystal pot jako do země, jež se najednou rozestoupila a nikdy už se nezacelí. Úrodné roviny, z nichž se stala poušť. Pustina, přes kterou se vylilo moře. V jeho očích, tmavých jako přicházející noc, se usadilo šílenství, vyplavované slzami, s kterými se dá žít. Rabín Gideon Schapíro zase plakal.

Opustila ho jedenáctý den, když se jí zdálo, že by měla odejít a že už je to bezpečné. Rabín se na ni díval jako na Mount Everest, který nelze zlézt, jako na Tichý oceán, který se nedá přeplavat do propasti všech dob. Pojíkala ho závrať. Snad z toho, že se deset dní pořádně nenajedl. Jedla skoro sama. Uložil si půst. Chtěl hladovět jako ona. Přibrála u něj, zakulatila se. Její hedvábné nazrzlé vlasy dorůstaly. Její pleť zvláčněla. Smyla z rukou tu hluboko zažranou mastnou špínu, kterou její ruce a prsty a nehty připomínaly kováře. Nemohla ho potěšit ani povzbudit; to nemohl ani rabín ji.

Rabín z Pětikostelí ještě stáhl z postele, kde spala, prošívanou přikrývku, kterou udělala jeho žena pro jeho dceru, se žlutými, modrými a růžovými výšivkami květů, a zaroloval ji, převázal řemínkem, podal jí ji a řekl, že se jí může hodit.

Dal jí s sebou zlaté hodinky s řetízkem, které hrály maďarskou hymnu. Neřekl, že jedny po ženě Elze a druhé po dceři Eržice vyměnil s pekařem za chleba. Doprovodil ji ze dveří. Nebyli deset dní na ulici.

Šla na vlak, k těm dvěma železničářům, kteří ji dovedli k rabínovi. Jeden jí věnoval vysoké šněrovací boty s okovanou podrážkou. Měly by jí vydržet.

„Ano, je v tobě Bůh,“ řekl.

Bůh bylo to poslední slovo, které Kůstka, Hanka Kaudersová, od rabína Gideona Schapíra slyšela.

„Podruhé ses narodila,“ řekl jsem jí po válce.

„Jako ty, ne?“

„Kolikrát se člověk narodí? A potom, že prý umřeš jen jednou.“

„Už nejsem vyvrhel,“ usmála se.

V Praze, po rabínu Gideonu Schapírovi, nedovolila už nikomu, aby se vyptával, na co nehodlala odpovídat. Naučila se nevnímat nebo neodpovídat na otázky kde, kdy, co, jak, kdo nebo prve. Byly to otázky jako vichr, který strhával šaty. Člověk se schoulí do sebe. Záleželo na okamžitém rozpoložení, kolik měla síly. Doufala, že časem se ledacos z její paměti ztratí. Cítila, co ji omezuje. Jaké šrámy na duši se jí připomínají. Kolovalo to její myslí jako tepnami krev, opakovala si, že zapomenout je žít, otevřít se tomu, co teprve bude, je mi teprve šestnáct, opakovala si. Svou sdílnost a upřímnost vyčerpala v Pětikostelí. Byl to pocit úlevy, který musí mít had, když se na jaře vysvlékne z kůže. Měla ještě jinou hadí kůži, zevnitř. Snad to mrtvé, co v ní bylo, nechala u rabína. Ale ne nechala u něho všechno. Byla to bohatá výslužka. Byl to její starý život, který ještě neudělal místo tomu novému. Neříkala zrovna ráda, kde všude byla mezi Pětikostelím a Prahou, jako si nechala pro sebe většinu toho, co se seběhlo mezi evakuací Nr. 232 Ost a Katovicemi. Odvracela od sebe dotazy, i když se za nimi neskrýval záměr něco z ní vymámit, nebo ji dokonce z něčeho usvědčit. Nepokládala se za ztělesnění svého lidu, za jaké ji považoval rabín Gideon Schapíro. Toho se naopak lekala. Nemyslela si, že je v ní Bůh. Nechtěla ztělesňovat nikoho než sebe. U rabína objevila, že snaha přežít neskončila okamžikem, kdy skončila válka.

„Jak umřela tvoje maminka?“

Roztrhli je od sebe při selekci, mimořádně v úterý. Už věděla, že matku zastřelili na mostě tři dny před koncem války. Pracovala na statku blízko Norimberku u nějakého barona. Na útěku se dostala až k branám Čech. Mne se na matku ptát nemusela, neměl jsem ji už před válkou.

„Jsi hezká,“ řekl jsem najednou.

„Krásná,“ zavtipkovala.

„Nebudu se ptát na lágry, když nechceš.“

„Nechci.“

Dostala ze mě, co jsem jí chtěl říct dřív než všechno ostatní, že ji mám rád. A že bychom mohli zkusit žít dohromady. Nebylo to laciné vábení. Nemohl jsem ji lákat svody těla. Báł jsem se na ni tlačit. Neprosazoval jsem své chtění, které se rozplývalo v touze, z níž vzešlo, v tom nejněžnějším, co jsem jí v duchu vzkazoval. Mohl jsem se odvolávat nepřímou jen k její samotě, z níž čelila novému světu, zahalena ještě tím starým. Něco ve mně škrtilo slova. Proplétaly se ve mně strach a vášeň, ohled a nátlak a ticho.

Pak řekla: „Když mi přikázali, že musím zpívat, zpívala jsem. Když chtěli, abych tančila, tančila jsem. Nechtěj ani vědět, co všechno jsem ještě dělala. Sama sebe se radši neptám. Nebylo, co bych neudělala.“

Měla unavené oči. Připomínala siamskou kočku, ke které ji přirovnala Zrzka. Bělmo trochu načervenalé, jako by nespala.

V Polsku nebyl nejhorsí první den v Nr. 232 Ost, ale ten druhý, kdy si říkala: „Proboha, teď to začne znovu.“

Dvanáct: Gustav Habenicht, Sepp Bartels, Rolf Baltrus, Fritz Pusche-Frankenstolz, Heinrich Rinsfeld, Otto Scholtz, Heini Baumgarten, Fridrich Heindl, Wilhelm Kube, Johann Kurfürst, Hans Bergel a Rudolf Weinmann.

Madam upíjela ze dna nahnědlé bachraté láhve šnaps. Vykládala si v rukavicích bez prstů Zigeuner Wahrsagenkarten. Vyšla jí mrzutost. Cikánské tábořiště na okraji močálů, odkud jí přinesl karty obersturmführer Stefan Sarazin, zlikvidovaly einsatzgruppen na koních. Močály jim ušetřily cyklon B. Jeden hřebec se v bahně utopil.

Bouřka vyvrátila stromy u řeky. Vichr se přehnal rychlostí sto padesát kilometrů za hodinu. Vyrvané stromy ležely s obnaženými kořeny a zpřelámanými větvemi ve směru vichřice jako pražce. Madam jim nařídila, aby kmeny odtáhly na dvůr statku. Strážný, který ji doprovázel, nevěřil armádním meteorologům.

Dvanáct: Horst Hofrfe, Jürgen Strasser, Hermann Bock, Granz Klang, Hans Rössel, Amanfred Kaas, Ernst Toppelkirsch, Gregor Schleichner, Uwe Hugenberg, Boris Fricke, Hans Besitz a Harry Höppner.

Strážný s jizvou přes celý obličej obcházel dvůr odměřenými kroky, metr od tlusté zdi, na jejíž koruně vítr otřásal chuchvalci ostnatých drátů. Kameny byly čistě vymetyeny. Oberführer na to vyhnal s košťaty a škrabkami všech šestnáct holek, na dvoře nesměla zůstat ani vložka. Strážný se chránil vyhrnutým límcem. Šálu nesměli nosit. Jeho kroky se dal měřit čas. Po půlhodině se - zmrzlí a zkřehlí - střídali.

Madam Kuliková je odehnala od okna. Po umrzlém sněhu, křídlem téměř u zdi, kodrcal heinkel a zastavil. Trup letounu byl samá díra. Strážní doběhli ke stroji. Pomohli pilotovi z pásů. Měl rozbité spánky, podlitiny, mokvající ránu v rameni. Pilotovi se podlomila kolena. Sedl si do dřepu. Vydechl, jako by dodýchal. Chabé slunce se odrazilo od plechového zlata orlice na bráně a vrhlo prasátko na letce. Přimhouřil oči. Vypadal jako karikatura herce z filmu *Quax, pilot bez bázně a hany*, který tu madam viděla. Strážní ho opatrně zdvihli. Škubala jí bolest. Měl v očích paniku, údiv a únavu. V očích mu zapadalo slunce. Jeho život pomalu, ale jistě odcházel. Z přimhouřených očí letce už vyhlížela smrt.

„Kde jsem? Mein Gott...“

„Feldbordell Nr. 232 Ost, Herr Hauptmann,“ hlásil strážný.

K budce u brány dobíhal oberführer Schimmelpfenig. Představil se hodností i titulem. „Do ordinace,“ rozkázal.

Krev zbarvila letci i koženou přilbu. Obestíraly ho mrákoty. V polozavřených očích měl pocit viny nebo studu, malátnost a vyčerpání. Život z něj utíkal rychle.

„Bude to dobré, Herr Hauptmann,“ řekl Žabák. V hlase mu zněla vážnost, ne účast. V jeho očích byla rutina. Už viděl těžce raněné, bezmocné. Zvykl si dávno. Nemohlo ho to zaskočit. Přejel pohledem stroj. Narodili jsme se, abychom zahynuli. Strážní odnášeli mrtvého letce. Zakrváčeli si rukavice i bílé sněžné úbory.

Nákladák z wehrkreis, který odvážel aeroplán, přivezl bedny s prádlem. Troje válenky s tlustými podešvemi.

Madam masírovala ve své místnosti s klenutým stropem majoru von Kalckreuthovi záda. Statek, chodby a kóje mu páchly v chřípí vlhkým hnědým uhlím, které se nespalovalo. Udělala se mu na pravé straně tuková bulka. Madam mu řekla, že se jí zdálo v noci o Auschwitz-Birkenau. Snad ne proto, že je to tak blízko.

Zdůraznila pro jistotu pokaždé, když se zmínila o Auschwitz, že byla na árijském oddělení. Měla vylekané šedé oči s vybledlými prořídlými řasami, kdysi matně hnědými, skoro do zrzava jako měla Kústka.

„Víš, jak se dětátko v lůně rodičky obrátí do správné polohy hlavou dolů? Když ji píchnou jehlou do palce a u bodnutí pálí svíčkou čínskou bylinku.“

Major se zajímal o nekonvenční druhy medicíny. Oberführer tomu nehodoval.

„Číňani vyléčí píchnutím jehlou do nejrůznějších částí těla, o čem se zdejšími doktorům ani nesní.“ Vypravilo se mu, co věděl o japonském útoku na Nanking, kdy si Japonci nacvičovali útok na bodák na čínských zajatcích a civilním obyvatelstvu. Taky se dočetl v brožurce o čínské policii v Šanghaji, že byli první, které vybavili už v roce 1920 pistolemi se zásobníkem na šest nábojů. „Všichni máme na hodinkách za minutu dvanáct,“ řekl. „Jak to, že tu nemáš portrét Adolfa Hitlera?“

Major von Kalckreuth opakoval svá obvyklá prohlášení. „Nikdo nic neví.“ A to druhé: „Nemá se vyloučit, že se ani nevzpamatujeme a vypukne další válka. Jestli ji zase rozpoutají Němci, budeš mi muset něco o mé povaze vysvětlit.“

Estela jen o vlas ušla výprasku.

„Dělám si čárky,“ řekla. „Zatím mi to vycházelo.“

Čekaly na chodbě, než se uvolní třetí kád' zleva na tlustých dřevěných rohožích. Estela měla černé nestříhané vlasy, které si na konečcích upalovala, v malých ouškách perletové náušnice. Říhala a kloktala, aby neměla zkažený dech. Voják jí řekl, že má zadeček jako beruška. Byla to lichotka, výtka? Měl podrápanou tvář od drátěných překážek. V mrazu se mu to pomalu hojilo. Byl ten den už druhý s poškozenu tváří. Ten první měl obličej podobaný od neštovic.

Už byla nahá. Celá se trásla zimou. Vlezla do kádě. Za ní Kůstka.

Madam Kuliková učila Kurvu zpívat Kokotu. Budou mít večírek. Zná *Hlubší než moře, žhavější než Sahara?* Mohly nacvičit kabaretní výstup o setkání Lucifera s Belzebubem. Zná španělský šlágr se slovy *Radost je krátká, smutek bez konce?*

Noční oblohou létaly vrány. Nebylo je vidět, jen slyšet, jako krysy a vlky. Krákání, vytí a pištění prosakovalo nocí. Podobalo se nesrozumitelným zprávám. Nejasným proroctvím.

Ráno cvičili na dvoře ve sněhu strážní jen v zelených soukenných kalhotách, bez triček. Tělocvičnu právě rozšiřovali údržbáři Waffen-SS probouráním zdi mezi někdejšími kravínem a stájemi. Kvůli mrazu to šlo pomalu. Budovy byly z kamene a částečně ze dřeva. Komandant Trillhaase nechal vydláždit dvůr ode zdi ke zdi. Kameny, když z nich holky odmetly sníh, vypadaly jako popsané hieroglyfy. Na inspekci se o nich vyjádřil oberführer Brandenburg-Luttich, že vypadají jako popsané od Židů, dokud ještě pracovali v lomu. Některé mu připomínaly hebrejské písmo, jiné staroněmecké runy. Oberführer pokládal Nr. 232 Ost za ideální místo; spojené s frontou, zázemím a s wehrkreisem, jako stvořené k obraně i k útoku. Shodli se s Žabákem, že látkou, z níž je stvořena německá duše, je hrdost, a ne soucit. Ti, kdo budou číst z kamenů, budou číst německy.

Dvanáct: Kurt Wegener, Gerd Wolf, Alexander Penske, Albert Heller-Kaiser, Max Gunthe Friedenthal, Martin Schwitzer, Hans Peter Krume, Kleo Hahn, Fritz Mani, Hans Lage-Hegern, Helmut Ninder a Hans Anglia Jürgensohn.

Polák, který přicházel tetovat děvčata, vytrhnul Velké Leopoldě bolavou stoličku. Nechtěla se prosit oberführera, potřebovala od něj prášek proti bolesti. Nerada se klaněla u vrbiček. Vyplivla na chodbě krev. „Sama se z ničeho nedostaneš. Jen výjimečně. Je lepší s těmi druhými držet. Nemusíš je mít ráda.“

Vysoká je zavolala k oknu. Vlk tančil, točil se kolem své osy, snažil se chytit svůj ocas a vrtěl se a najednou odběhl. Slyšela, jak madam Kuliková říká Tlusté: „Chtít můžeš, dostat nemusíš.“

A potom: „Chtít něco moc dobře – pro sebe – je nakonec špatně.“

Dvanáct: Reiner Dressler, Rafael Habe, Paul Hoffmann, Klaus Ruhe, Christian Schulte, Fritz Adler, Seigried Knappe, Uwe Welt, Damian Schuhmacher, Volker Werner Blind-Zednick, Willi Limp a Heinrich Burke.

Před večerkou se krysy srotily mezi latrínami. Nehybné připomínaly hromádku vlčích chlupů. Najednou se rozprchly. Na sněhu zůstalo havraní peří.

V noci přivezl nákladák z wehrkreisu tři sudy nasoleného hovězího masa.

Z radiostanice zpívala Lile Andersová. V přímém přenosu z Paříže vystoupil pro frontové vojáky, vdovy a oběti leteckých náletů na Německo Maurice Chevalier. Podejte mi ručku, Mam'zelle. Komentátor se zmínil o duši Evropy a plném břichu. „Jedné mamince v Drážďanech,“ řekl, „se narodilo dítětko během náletu. Manžel, lékař, podal oknem nemluvně lidem z protiletecké obrany, aby je donesli do krytu. Dítě se jmenuje Adolf. Na počest děcka zazpívá pan Maurice Chevalier...“ Radiostanice ztratila signál.

Holky vyšetřil vojenský psycholog oberführer Michael Blatter-Spirit. Habilitoval na práci o Oswaldu Spenglerovi. O zániku života, o povinnosti umřít. Žabák si o Blatter-Spiritovi myslel své. Blatter-Spirit měl za sebou řadu úctyhodných výzkumů. Prostudoval psychologické rysy plavovlasých a modrookých, vyšších než 170 centimetrů, kteří srovnali se zemí vesnici Lidice v Čechách a Oradour nedaleko Limoges. Účastníky masakru u Malméd. Jeden esesák si pamatoval konec Oradouru. Slunný den tenkrát připomínal poklid německých vesnic. Pobili v Oradouru víc žen a dětí

než mužů (190 mužů, 207 dětí, 245 žen). Blatter-Spirit studoval poněmčování cizinců. Čím je Waffen-SS přitahuje. Proč je to magnet pro estonské, litevské a lotyšské nebo ukrajinské, slovenské a rumunské či francouzské SS. Nosil maličké kulaté brýle, oči se mu leskly jako opálové sklo. Tvář měl zjizvenou po neštovicích a pořezanou v soubojích na pražské německé univerzitě. Měl v rodokmenu italského pradědečka, Massima Canellu Spirita. Olivovou pleť má po něm. Bral svůj předmět vážně. Je třeba přimět polní prostitutky, aby se při práci usmívaly.

„Usměj se na mě,“ přikázal Kůstce. Usmála se na něho. „Je to mrtvé,“ řekl. „Znovu.“ Změřil jí tlak. Musela se na něj zašklebit dvacetkrát. Slíbil jí za to čokoládu, dvě vejce natvrdo a chleba se šunkou.

Od úst, která se smějí, vedou signály do mozku a vyvolávají energii, která – i když je úsměv falešný – má kladný účinek. Opíral se o objevy francouzského neurologa DuChenna de Boulognea, podle něhož srdečný úsměv (ne pouhé pousmání) a souhra svalů kolem očí a úst podnítl „hru sladkých pocitů duše“. Chce se dopracovat výsledků, které budou všeobecným návodem. Nahlížel do jejích papírů. Hleďme, hleďme! Krysa – králík? Vůl – kohout? Prase a kůň?

Oberführer zůstal zdrženlivý. Bud' má doktor Blatter-Spirit pravdu, nebo je zaujatý, anebo je blbec. Už si vybral. Uznával jen zdravý a opak zdraví. Nic mezi tím. Michael Blatter-Spirit citoval oberführeru Schimmelpfenigovi Hegela, „absolutní ideu“, aby ji zaměnil slovem „nacismus“.

Na některé pojmy oberführer neslyšel. Co už přímo nenáviděl, byla lidská práva. Za slovem vlastnictví slyšel židárnu, podobně jako za pojmy rovnost, spravedlnost, rozum.

„Ani před Bohem, ani po Bohu,“ řekl. „Jen přes mou mrtvolu.“

Mohli se bavit o lékařské literatuře. Oberführer měl na polici spisy Ernsta Rüdina, Ernsta Hackela a Alfreda Ploetze, a mnichovského hygienika Max von Grubera.

„Jde o vytlačení těch málo zdatných,“ řekl Blatter-Spirit. „Těch nezdravých, hnusných. Jde o mou rasu, tak to cítím.“ Díval se na dráty. Někdo mu včera u vlaku říkal, že elektrický proud do drátů o deseti tisících voltech podobně jako v Auschwitz-Birkenau dodává říši neutrální Švýcarsko. Usmál se, aniž druhý oberführer věděl proč.

„Vláčet s sebou rasově méněcenné rasová hygiena vylučuje,“ řekl oberführer Schimmelpfenig. Snad ho ten idiot Spirit nechce utlouci rasovou hygienou. Někteří soukmenovci jsou hnusní. Chtělo se mu vrazit Blatter-Spiritovi facku.

Mluvili o zemích, které se za pár let nenajdou na mapě. Blatter-Spirit měl kratičký vojenský stříh vlasů, čerstvě provedený holičem na třídě Unter den Linden v Berlíně, odkud přijel. U čaje tvrdil, že Kolumbus byl Žid. Zavlekl do Evropy syfilis. Bavili se o pokusech japonských lékařů s transfuzí koňské krve. O tlakové komoře a o hranici, za kterou puknou člověku oční bulvy.

V neděli za úsvitu dorazily k ocelovému mostu čtyři opravářů a vězňů z Auschwitz-Birkenau a Monowitz, kde byly opravný vagonů. Pod vedením vojenských inženýrů zpevňovali pilíře, vyměňovali koleje. V ostrém větru rozbíjeli ručními granáty led. Obehnali pilíře bedněním. Ozývala se odtamtud střelba, křik, nárazy železa na železo. Strážní se ohřívali u železných košíků s rozžhaveným koksem. Někteří vězňové se v ledové vodě utopili.

Třetí den zkoušela zátěž ocelového mostu lokomotiva. Rachot tlumila vánice. Vzápětí projel ze západu na východ vlak, padesát pět vagonů, lokomotiva vpředu, vzadu. Oba stroje měly na bříše bílé „V“, Victoria.

Nocí až do rána se řítily vlaky s vojskem a vojenským materiálem a v protisměru vezly dlouhé soupravy raněné, dovolence a zbytky kořisti a porouchané zbraně. Probíjely se sněhem, vichrem a dělostřelbou. Kolejnice se prohýbaly. Do tmy a sněhu sršely rubínové jiskry.

V úterý přivezl mercedes s eskortou novou holku z Festung Breslau. (Nazpět vzali Hubenou. Žabák jí amputoval tři omrzlé prsty.) Ta nová oslovila strážného v bráně obstojnou němčinou.

„Mé jméno je Debília. Mrdám jako tygr.“ Strážnému se líbilo její tvrdé „er“. Byla od jedenácti do čtrnácti v ústavu. Měla za to, že je kočka. Po propuštění ji nikde nevzali ani do školy, ani do učení. Prvnímu vojákovi v kóji po Němé si sedla na klín, prskala, mňoukala a předla a olizovala mu nos. U večere řekla, že jí chutná všechno; pak vyjmenovala, co nejlí. Na apelu dostala první tři rány holí.

„V Číně,“ řekl oberführer, „vypláceli mandaríni třicet ran a nikdo se tomu nedivil.“

Debília vřískala: nechal jí přidat. Při páté ráně poručil, aby dostala pětadvacet. U osmé rány přestala ječet. Po dvacáté první ji odnesli. Oberführer nařídil prostitutkám zpívat. Místo ní si vyžádá na wehrkreisu náhradu. Neškodilo by, kdyby mu sem začali posílat Němky.

Tichá dostala lišej. Vyrozumí její příbuzné?

„To řeknou, že mě ranila mrtvice?“ zeptala se Vysoké.

„Nikdo nikomu nic neřekne, nedělej si starosti.“

Madam Kuliková vystříkovala levou stranu kóji voňavkou. Řekla: „Záleží na vás, aby slovo žena neznělo špinavě. Je dvojí druh děvčat: první se do správné postele narodí, druhá si do ní lehne. Není to tak, že co je špatné pro Němce, je dobré pro vás. Zítřka vám napíchá oberführer injekce proti choleře. Kurvy poskytují společ-

nost, aniž by zbavovaly samoty, kterou muž zaměňuje za volnost. K večeři bude čočka. Kuchař v polní kuchyni přidal láhev octa.“

Vánice trvala už třetí den.

„To je možná ono,“ podotkla madam Kuliková. Zažila tu podzimní povodně. Voda se vylila z koryta a odnášela mrtvé krávy, koně a ovce z vesnic, které nikdy neviděla, utopené slepice, pár volů se zapletenými postroji. Tmou madam malomyslněla. Lidi zde v kraji dostali před tisíci lety strach, že nastává konec světa. Na jaře už nezorali a nezasili. Ke tmě se přidal hladomor, kraj se vylidnil.

Neměly by se chovat jako špatná hostinská, která odhání hosty, místo aby je vítala. Nebo jen kouká, aby host položil na stůl prachy a vypadl. Mají co ukázat. Mládí, vlasy, prsa. Hodokvas pro vojsko. Vidí vojáky v jejich nejchoulostivější chvílce. V něčem je holka jako lékař. To nejlepší musí na každém teprve objevit. Holka je mravenec. Unese víc, než váží. Vytrhnout si trn z paty je taky umění. (Kradla jim margarín a dělala si z něj noční krém.)

Po zátahu na prostitutky v Krakově ji nechali uležet na árijském oddělení v Auschwitz I. Kdyby se jí někdo zeptal, jestli by si to vyměnila s některým z uchazečů o komín a dávku cyklonu B, i kdyby to byl Syn Boží, dala by přednost pudu sebezáchovy.

Byla Kůstka Židovička? Obrátit se karty, chovali by se Židé jako Němci a Němci jako Židé? V klíně holky se nic nepozná. Co mají společného s vojáky, kteří si sem přicházejí jako pro zálohu na domov? Každý muž je člun obtížený jediným veslařem. Kurvy jsou moře. Veslař má tvrdé ruce a díry v srdci. Holka je pro něj terasa stoupající do vrcholu, z něhož nesejde jako ona dolů, ale zřítí se jako do propasti. Holka je strmost, voják je pád. Je to společné vítězství, společná porážka. Vojáci? K hřbitovu mají blíž.

Po večeři přivezl ordonanc na motocyklu s přívěsným vozíkem balíček pro Kústku. Kilo cukru, kilo čočky, špalíček slaniny a vep-

řové škvarky v půllitrové sklenici od marmelády. Pytlík s prosem. Vizitka hauptmanna Daniela Augusta Hentschela.

„Němci jsou pořád ještě kavalíři,“ usoudila madam Kuliková. „Rytíři bez bázně a hany. Dovedou se rozdělit i o to, co nakradou.“

Kůstka dala balíček k lepšímu. Madam si vzala slaninu.

Ten pátek, kdy sem nastoupila, jí madam Kuliková udělila obli-gátní lekci. Jsou dvě věci, o které se musí starat: boty a postel. Ty taky používá nejčastěji. Když se zuje, vleze si do postele. Každou neděli je stříhání vlasů a nehtů. Nic krásného dlouho netrvá. To horší taky ne.

„Když zavřeš oči, dosáhneš splynutí. Je lepší chtít. Je to jako jídlo. Vychutnej, co se dá. Znechutit se ti může i to, že musíš dýchat, chodit na záchod. Co děláš v kóji, dělej dobře. Jsi tu od toho. Mysli si, že tvoje tělo je květ lotosu, který se rozevívá. Každému květu nařizuje příroda, aby se rozevřel. I to, k čemu tě nutí, můžeš dělat nenuceně, dobře, špatně, se zaťatými zuby, s úsměvem, lhostejně. Ještě nikdo odtud neutekl. Roztrhali by tě vlci. Zastřelila by tě einsatzkommanda, než bys stačila zmrznout.“

Nemohou – pokud jde o vojáky – stát k nim zády. Zády k sobě to nejde.

Jen hlupák váhá s odpovědí, pro co se narodila žena. Zdrsnělý hlas madam Kulikové zněl tím, čím byla. Krakov, kde se narodila, pokládala za nejvýznamnější místo světa. Mělo pro ni majestát staletí a mnohovrstevné civilizace. Vnímala je, jako lidé vnímají vzdělání, i když jsou beze škol. Měla neokázalé porozumění pro dějiny, aniž znala jména králů, letopočty bitev a hladomorů; měla je hluboko pod kůží. Dožít se, vnímala by tak i budoucnost. Pro-nikalo jí jako spodní vody. Stačilo jí spatřit světlo světa a žít v Krakově.

O čem byla přesvědčená: V době kamenné, asi před osmi tisíci lety, vládly v Evropě ženy. Války nebyly. Muži uznávali bohyně a modlili se k nim. Bůžkové mužů přišli později. Kdyby žena, jako rodí, určovala, i kdo zemře, byla by celá bohyně. Takhle někteří soudí, že je jen napůl člověk, napůl zvíře.

Co hlásala: Klín je hřivna, srdce holky. Její tajemství. Zbytek je záminka, dekorace a výmluva, ztráta času. Nic tě nedostane ze srabu než tvoje nohy. Nohy jsou pravopis ženy. Musíš vědět, kde se píše tvrdé a měkké i. Kdy se dělá vykřičník, pomlčka, otazník.

Je přece výhoda stýkat se výhradně s cizinci, z nichž bez výjimky – každý přijde a odejde. Pro muže je ženin klín lůžko z vřesu a mechu, tělo muže je kladivo a sekera. V obou proudí teplá krev, v ženě červená, v muži bílá.

„Když krvácíš,“ pokračovala Velká Leopolda, „většinou tě chlap nechce. Zakrvácená jsi pro něho míň než prašivá fena. Ničeho se neštítí víc než zakrváceného klína. I nejmenší stopa krve, nepatrná jako střípek, rudá hvězdička v kukátku pro děti, může chlapa zhnusit. Zakrvácený rozkrok je pro něj díra do pekla.“

Někdy stačí žlábek mezi ňadry. Pootevřené rty. Maličko roztažená stehna. Krajka, hedvábné kalhotky, podprsenka. Potká tu ledaskoho. Blouznivce, kteří se nechají zmrzačit na bojišti se stejným zanícením, s jakým zabíjejí druhé. Jiní jsou na tom hůř. Jsou ochotni na pětadvacet třicet minut zapomenout na válečnou slávu. Vracejí se, aniž o tom věděli, k bájím, ve kterých jejich předkové lámali kosti mrtvým, aby v případě, že by obživli, kulhali.

Tady se jim plní chlapecké sny, kdy toužili a ještě se báli. Po čistotě, kterou nepošpiní ani to nejšpinavější; z čeho vyjdou jak lilie. Utopí tu úzkost, které nerozumí, jako by ji ženské snad neměly. Nejsou si tak cizí jako venku. Nemusí se bát nedůvěry, s kterou se narodili a kterou v nich znásobilo dospívání. Nemají tu co ztratit,

kromě pár kapek potu a semene. Vedle vás nezestárnou. Nemusí si klást otázku, jestli je má ten, s kým spí, rád, jako je měli nebo neměli rádi rodiče.

Každá kurva je tady královna, princezna, víla z pohádky. Toho se přidrž, když se toho drží voják. (Věděla, že přehání.) Když se ti to nezdá, zavři oči.

Někdy přijdou, protože je popichují kamarádi. Bude ti chtít dokázat, že se nenudí a chce, aby ses ani ty s ním nenudila. Hodlá se ti předvést, většinou. Kdyby tě bil nebo kopal, můžeš si stěžovat. Jsi pro ně ledacos, maličká i velká, široká i úzká. Ber to, jak to přijde. Odpovídají si na něco, co by je jinde ponížilo. Můžeš mi věřit. Je mi už dvaatřicet.

„Mám vás tu jako sourozence v rodině,“ dodala.

„V Krakově, v tvých letech za mnou chodil mládenec, který stokrát častěji než jiní opakoval slovo matka. Se vším běžel k matce. Řeknu to matce, zeptám se matky. V tom je bezmocnost mužů, chápeš? Otrkáš se tu.“

„Doufám,“ odpověděla Kůstka. Nevěřila, že to řekla. Dívala se na slavník v publikávající petrolejce. Venku fičel vítr. Rozednívalo se tu stejně pomalu, jako se rychle stmívalo. Stíny chodby byly tmavé a chladné. Kůstka už věděla, co je jiné než dřív.

„Vidíš,“ řekla Velká Leopolda Kuliková. Mohly by si rozumět.

Madam Kuliková si nehrála na rasovou ani mravnostní policii. Lidi nesedí jeden na druhém, aby se svářeli, ale poněvadž jsou stejní.

„Bili tě? Kulháš.“

„Švihli mě bičem. Spěchalo to, když nás vagonovali.“

Madam věděla dopředu, že Kůstka udělá, co od ní bude žádat.

Jako Estela. Jsou jako z vosku. Uhněte se z nich, co tu potřebují. Kůstka neměla ten unikavý výraz jako Estela, když se ukázala

před třemi týdny a lágru se vyhnula, zatímco Kůstka odtamtud přišla.

Zasněženou pustinou protékala korytem krev. Děvčata se bavila, kolik která měla potratů. Ze Zrzky vytáhl doktor čtvrté dítě s mongoloidní hlavičkou. Šťastný otec byl u námořnictva. Byl víc na chlapy, což je v říši lepší tajit. Jako holce se Zrzce opakovaně zdálo, že leží v lese a čeká, kdo půjde kolem a vezme si ji. Nikdo si jí nevšímal. Věřila, že když se češe při úplňku, budou se jí lesknout vlasy. Vadilo jí, že má tlusté nohy. Mít je o deset centimetrů delší, šla by na dračku. Byla s gefreiterem, strhl si z chodidla obvaz. Krvácel mu palec na pravé noze. Utrhl si podolek košile. Chtěl, aby mu palec obvázála. Přisunula se, vsedě, s hlavou zvrácenou dozadu. Namířila tělo proti palci a strčila si ten palec do sebe.

Tlusté vytkl gefreiter Lu Vatzek, že má ňadra jako dva selské pacholky. Chtěl, aby si klekla a opřela se o lokty. Kouřil. Zkroutil jí ruce za záda. Prosila, aby přestal. Nebralo to konce. Příští voják jí zajel pod košili. Co jí osahával, nebyla prsa, ale faldy špeku. Věřila, že když se nedává z lásky, je stále panna. Měla bílou kulatou tvář, světle modré oči a namodralé bělmo a dívala se, jako by viděla všechno zblízka, a nikdy se ani neusmála.

Doma chodila s bratrem na dostihy. Jednou si spletli sobotu s nedělí. Dostihová dráha byla po ránu tichá, ochozy prázdné, sázkové budky zavřené. Hlídač obcházel stále pomalu jako duch. Nad lukami se vznášela řídnoucí mlha. Bylo slunné jitro. Strříbrná luna svítila na nebi jako zavěšená mince. Koně podupávali ve stájích a ržáli. Najednou se ozval dusot. Zprvu vzdálený, přicházel blíž, tlumený měkkou prstí. Koně bez jezdců se blížili tryskem, mohutní, štíhlí a silní. Natažené krky, vlající hřívky, boky lesklé jako hedvábí. Vedl je širokoplecí černý hřebec. Na poslední osedlané hnědce jel trenér. Rozplakala se.

Na rtech Tlusté seděla výtka, v jejích očích váhání. Měla světle hnědé vlasy a nechávala si na hlavě sítku i ve dne. Vojáci ji pokládali za hloupou. Máloco v ní vyvolalo odezvu.

Strážný na cestě ze služby si ve středu dvora mezi latrínami držel nos a potom u brány zpíval:

*Od jezera žene vítr chlad
z pustin vlky
mají hlad.
Od jezera žene vítr vlky
z lomu chlad.
Kdo je tu rád?*

Velká Leopolda Kuliková řekla: „Komu se zdá o vlastní svatbě, se nikdy nevdá.“ Nechala se slyšet: „Těhotenství kazí figuru, manželství iluze, které si holka do manželství přináší. Muž s ní začne zacházet jako s matkou, aby se všemu vyhnul. V bytě zavládne nepořádek. Deky, šaty a záclony samá blecha. Nevystačí s penězi.“

Jeden z milenců madam Kulikové, mladý řeznický silák, se snažil o jednotu těla a duše. Vstával z postele s nepořízenou. Sháněl se po chytrých ženách. Přelouskal kdejakou knížku. Věřil ve vnuknutí.

„Rozpoltilo ho to,“ řekla madam. „Mezi zemitostí, skoro polozvířecí, kterou měl po otci, řezníkovi už v třetím pokolení (pradědeček prodával nebo kradl koně), a jemností po matce. Byl urostlý, s širokými rameny, chasník. Mohl si hodit na rameno vola. Dobře se strojil. Nosil černé polobotky se stříbrnou sponou, v hedvábných košilích šátečky všech barev, zavázané na dvojité uzly, z čistého hedvábí. Věděl, že Sokrates měl zvířecí tvář a lidi se mu za to po-

smívali, protože byl učitel, nebudil obličejem důvěru. Kromě toho rád chodil v hadrech.“

Měla ráda jeho hlas. Objal ji jemně a zároveň silně. Stejně ráda měla jeho velké ruce. Cítila jeho svaly v ramenou, na hrudi, ve stehnech. Počítala mu žíly. Kdykoli a kdekoli se jí dotkl, měla pocit bezpečí. Jeho doteky jí připomínaly dělníky a zároveň maminku. V dotecích, hlase a pohybech matky byl domov. Stýskalo se jí vedle něho po matce. Neměl o tom tušení. Dokud maminka žila, ten pocit neznala.

Zatímco utěšovala jejich těla, myslela na to, co jim chybí, aby utěšili duši.

„Mladá kurva se stydí,“ řekla. „Starou unavuje někomu radit.“

Byla někde mezi.

„Život je zrada,“ dodala. „Jak říkala moje krakovská babička: Když chceš vědět, kdo jsi, musíš vědět, čím jsi byla. To ti řekne, kdo budeš.“

„Němci,“ řekla doztracena. „Jsme všichni prasata.“

Pak řekla: „To nejlepší vychování je to, které si poskytneme samy.“

I dodatečně byla Velká Leopolda Kuliková znalec povah, jako je někdo znalec obrazů, rukopisů, známek nebo mincí. Věděla, že v každém je něco, co se nedá předvídat, dokud se to nestane, vypočítat, jako jedna a jedna. To často nezvažitelné, nezměřitelné. Naučila se koukat a vidět, pátrat a nacházet. To choulostivé, nemravné, nevkusné. V každém byl zárodek zločinu, myšlenka na zločin. Schopnost nebo nutkání někoho podvést, ošidit, obelhat, zneužít, vykořistit. Narodit se jako muž, jinde, v jiných dobách, byla by soudce, který se nesvěřuje s nejtajnějšími myšlenkami, jak snadný, vzrušující a neodhalitelný může být zločin. Byla skoro ráda, co se z ní stalo. Zнала příslušníky Totenkopf, v černých uniformách

a s umrlčí lebkou na čapce, kteří ji hlídali v Auschwitz. Objevovale v nich, co neznali sami. Čmouchala jako pes žrádlo, krysa jed. Souviselo to s tím, do jaké třídy se někdo narodil? Nebo ho teprve ovlivnilo, čím se stal, jaké funkce zastával, co měl v kapse a v bance? Jak dlouho? Její úsměv znamenal pro hosty mnoho věcí.

Potvrdila si to na majorovi. Na okamžik dokázal vidět ženu v lepším světle. Škoda, že to netrvalo. Pár chlapů se jí svěřilo, čím dokáže být žena krutá. Věděla, kdy je žena silná. Čím je slabší než klas třtiny. Od vteřiny k vteřině, od roku k roku.

Nad statkem přeletěli havrani. Ztratili několik černých pírek, která zvedla Divná. Měla za úkol smést od brány, do které vcházeli z černého mercedesu tři esesmani, čerstvý sníh. Na bělobě vloček zářilo tmavé havraní peří jako poselství ze světa ptáků, a tím volnosti. Divnou to téměř omráčilo. Vracel se k ní svět, v němž byla osmnáct let svobodná.

Divná se vyjadřovala mrkáním jako hluchoněmí posunky. Četli to jako morseovku. Ano, ne, mám, nemám. Vojáci se dovtípili. Dostala facku, až když se chtěla ještě víc ozvláštnit a dala si přes oko černou pásku.

Dvanáct: Felix Zoller, Erich Hassel, Ullrych Kunden, Fritz Konrad, Eugen Tirrack, Hannes Engel, Reinecke Rittenberger, Georg Lautenbacker, George Lammers, Dietrich Zents, Ludvig Spiess a Erich Schenk.

Estela odklízela sníh z nádvoří. Bylo dvacet pod nulou. Slzela. Zalézal jí mráz za nehty i pod rukavicemi. Zmodrala, na čele fialová, rty skoro bezbarvé. Umrzaly jí kapky pláče pod očními důlky. Nemohla mrknout, aby se nepořezala o led na víčkách.

Kůstka jí vzala škrabku. Doporučila jí běžet na latríny a zpátky, aby se jí rozproudila krev.

Estela sotva vnímala.

„Neplač, nebo tě zabijou,“ řekla Kůstka.

Estela jí dala škrabku a vyběhla; připomínala klisnu se zlomenýma předníma nohama. Podlamovala se jí kolena. Doběhla na latrínu a pak – o něco rychleji – nazpět a vzala si rychle zase škrabku. Strážný to viděl; byla mu zima, aby se obtěžoval. Lépe neotevírat pusy, když nemusel. Estela se modlila, by už uběhla půlhodina, kterou odklízely sněh.

Chvílemi se zvedal ledový vítr: mráz se větrem násobil. Nr. 232 Ost, stejně jako Auschwitz-Birkenau, nebyla místa pro slabé. Snažila se soustředit na škrabku; jak se za chvíli ohřeje. Nezmenšilo to mráz. Nikoho nezajímají důvody, proč je holka slabá. Párkrát vyklouzla o vlas. Tu chvíličku, kdy se postavila ke zdi a obelhala hauptsturmführera Schneidhubera, aby mohla sloužit herrenwaffe v Nr. 232 Ost. Nechtěla ztrácet čas přemýšlením nazpět. Bude to lepší v kóji. Nemyslela na číslo dvanáct, které znamenalo, že za sebou bude mít další den. Musela přestat mráz. Nerozplakat se, jako Estela. Nechtěla uvažovat, jestli se v mrazech dočká jara; nebo dokonce léta.

Uprostřed noci se Estela posadila na lůžku.

„Je ti zima?“

„Ne.“

Estela mlčela.

„Doufám, že nemám tu nemoc.“

„Jakou nemoc?“ zeptala se Kůstka.

„Tu, kterou měla babička i babička její babičky.“

Kůstka nic neřekla.

„Máš průjem a nic z tebe nejde. Je to křeč ve střevech. I kdybys byla prázdná. Mám to jako babička. Porodní bolesti. Mají to nejenom holky.“

„Měli jste to v rodině?“

„Měly to i děti ve škole. Babičce to dalo zabrat.“

„Snad máš jen průjem.“

„Doufám.“

Velká Leopolda Kuliková přišla z prohlídky doktora Schimmelpfena. Přinesla zprávu, že strážný Horst Fessleben se na strážnici, už mimo službu, opřel o pušku a vpálil si kuli do úst.

Vysoká vykládala o svých čtyřech bratrech. Týrali kočku. Přivázali ji za všechny čtyři. Vodili k ní kocoury a dívali se, jak se páří a křičí. Jí dávali bráškové válečky. Jeden jí klečel na pažích, dva jiní drželi nohy, a kdo zrovna měl větry, si jí sedl na obličej. Z nejstaršího se stal farář, z druhého dozorce v žaláři, třetí prodává životní pojistky. Čtvrtý pracuje jako zřízenec u Waffen-SS.

Vysoké řekl gefreiter jezdeckta, že má rty jako z hedvábí. O jejich mozolnatých rukou to říct nemohl. Zavíral oči.

Velká Kuliková si nemusela dlouho domýšlet.

„Ve Vídni, v Prátru,“ řekla, „šidily holky klienta hedvábným šátkem, takže většinou nepoznal, co jsou ruce, rty nebo hedvábí.“

Nenáviděla semenem slepené vlasy.

Strážný si zpíval: *So viel Sterne am Himmel stehen.*

Včera byla s důstojníkem, který se vyjádřil, že přišel na východ, aby vpálil kuli do hlavy nebo podřezal hrdlo každému obřezanému, kterého ještě nenakrmili cyklonem.

„Nikdo nás nezastaví,“ řekl důstojník madam. „A kdyby, později, chtěl někdo něco namítat, můžeme se vždycky odvolat na válku. Ještě nikdo neustanovil míru, jak a koho se smí nebo nesmí ve válce zabíjet. Zabím rád,“ šeptal, když ho měla pod kontrolou a chtěla to s ním ukončit co nejrychleji. „Je to jako zabíjet v mlze. Pod hustou svatební rouškou, jaké nosí nevěsty.“

Madam se vyhýbala jeho pohledu.

Major nabídl madam tlusté francouzské cigarety, které mu poslal kamarád major z Paříže.

„Gauloises,“ řekl. „Měl jsem se narodit jako Francouz, myslím... i poražení dovedou vychutnat víc než...“ Spolkl slovo. „Hosté...“ dodal. „Ani maršál... ani Maginotova linie se nepoložila.“

„Merci,“ řekla, jako ve svém prvním bordelu, kde je tamní madam naučila pár francouzských slovíček, většinou slovesa. „O lala.“

Po apelu vybafl oberführer na madam, jak to dělala v Krakově. Pohlédla na oberführera. Jak to myslí? Zajímá ho provoz? Číslo? Všechno, odsekl. Nedomlouvat si schůzky, řekla. Nežádat o peníze. Zbytečně nemluvit. Nepít. Myslet na čistotu. (Omývaly zásadně zákazníka od pasu dolů éterem.) Nedělat ze setkání milostnou aféru.

„Hm,“ zamumlal oberführer. „Richtig, richtig,“ opakoval.

„Všemu se říkalo masáž,“ dodala madam.

„Schön gut,“ skončil oberführer a odcházel. Vychutnával klapání svých okovaných bot.

Tlusté dávala madam klystýr.

„Na něco se umřít musí,“ žertovala.

Dvanáct: Karl Meissner, Hans Bellow, Anton Bruckner, Franc Epp, Hermann Fegelein, Fritz Albert Klausen, Gustav Kriebel, Rainer Maria Hilger, Donar Götz Hörbiger, Alex Neurath Le Breux, Uwe Schmidt a Kurt Witzig.

9

Obloha se plnila hvězdami, mrazivá, tmavomodrá a jasná. Madam ohlásila Štědrý den. Za týden bude Nový rok. Se studnou se daleko nedostaly. Země zamrzla do hloubky. Na vodu nenarazily.

Estela držela Kůstku za ruku. „Předtím jsem s nikým nebyla. Neměla jsem to s ním, měl to se mnou. Říkal mi, že jsem hezká, a nebýt kurva, že by si mě vzal. Čekal, až budu sténat. Sténala jsem. Chtěl, abych roztáhla nohy. Abych mu je dala přes ramena. Slyšela jsem, jak chrochtám. Lapala jsem po dechu. Šeptal, že je mu dobře. Bolelo mě to. Polil mě studený pot. Plácl mě za odměnu po zadku. Ze strachu jsem se na něj usmála. Usnul. Měla jsem mokro mezi stehny. Vytékalo to. Už nikdy pak o mě nestál.“

„Taky si představuješ Boha jako leklou rybu?“ zeptala se Estela. „Bylas opravdu v lágru? Jako madam? Byla v árijském oddělení.“

Za oknem houkali vlci.

Za slovy se skrývalo sebezapření, ten tajný život, o kterém nikdo neví, za sebezapřením to, co je znetvořilo, za znetvořením zbytek naděje, kterou si podstrkovaly jako to ze všeho nejtajnější. Z naděje se provalila lež. Ze lži se na ně usmívala smrt. Vzdálené západy slunce, přítmí. Estela měla v černých očích strach, něco, co bloudilo.

„Vrací se mi to vedle tebe,“ řekla Estela. „Jdu na procházku se svou černovlasou maminkou do parku. Předběhnu ji, zastavím se před ní a otočím se k ní čelem, aby musela taky zastavit, a říkám jí: ‚Mami, jdeš pořád moc rychle.‘ A pak si to zopakuju: ‚Mami, třesou se ti moc prsa.‘ Maminka upírá oči doztracena, pohroužena do vlastních myšlenek. Mám všech pět pohromadě? ‚Mami, proč se tak hloupě divíš?‘“

Pak řekla: „Utekla jsem, abych nemusela do lágru jako ty. Je to tam jako tady?“

„Ne, stejné je jenom to, že nemůžeš ven.“ Kůstka cítila, čím lágr Estelu přitahuje. Proč tolik myslela na lágr? Neřekla, že lágr připomíná obrovský mlýn na lidské maso. Kosti drtí na prášek do hnojiva, které odvázejí vlaky v režných žocích. Neřekla jí o ženách, které v ledu a sněhu nebo na dešti čekají nahé, než na ně přijde řada; už je ani do komor nevozí nákladními opely, aby ušetřili benzin. O hromadných vraždách, které zevšedněly. Co si Němci vymysleli, aby zbavili planetu Zemi méněcenných. O zabíjení dětí, nemocných i zdravých, za trest nebo aby udělali místo maďarským transportům. Co esesákům připadá normální; čím slouží Německu a co by se i jí za pár týdnů nezдалo šílené, protože se to denně opakuje. Před čím sem utekla po osmdesáti dnech, kdy ji opustilo štěstí. O nemocničním bloku, kde ji sterilizovali a kde se dělají pokusy na lidech.

Nebylo to poprvé, co ji napadlo, že by jí Estela nevěřila. Sama by nevěřila, kdyby tam nebyla a někdo jí to chtěl líčit. Zná jenom zlomek, povšechný obraz, chuť vlhkého popelu, pachut' pražených kostí, podobnou pachu klihu.

„Cos tam dělala?“

„Pomáhala jsem doktorovi.“

„Sterilizovali by mě?“

„Sterilizujou každou.“

„Mělas tam někoho?“

„A ty?“

„Dědečka.“

Estela pustila Kůstčinu ruku. Kousala si nehty.

Chvíli mlčely.

„Je to hřích, chtít umřít?“

„Nevím,“ řekla Kůstka. „Proč se ptáš?“

„Hřích to nechít?“ zeptala se Estela.

„Někdo se odhodlá ve cti zemřít, když nemohl ve cti žít. To udělal můj otec. Šel do drátů.“

„Vím, proč mi to říkáš. Asi víš, proč se tě ptám.“

„Ty taky...?“ vydechla Kůstka.

Bylo to venku. Prozradily se obě najednou. Estela se kousla do rtů. Vytryskla jí kapička krve. Slízla ji ve tmě. Co s tím udělají zítra? Co to udělá s nimi? V očích Estely bylo vzdálené pobřeží, k němuž se nikdy nedostala. Její tvář budila strach, něco naléhavého jí bralo sílu. Zachvěla se, aniž pronesla slovo.

Měsíc byl nejvyš, kam v noci dosáhne. Byl třeskutý mráz. Za chvíli začne luna klesat. Z polní kuchyně sem nesl vítr kouř a chuť hrachové polévky s uzeným a slaninou.

Vysoká dala u kádě Kústce deset marek.

„Kdyby tě chytili...,“ řekla Kůstka.

„Na to musí být dva. Nejde o to, že kradeš, ale nenechat se čapnout.“

Vzala při škrábání brambor v polní kuchyni slovenskou masovou konzervu kapouna. Rozdělí se o ni s Kráskou. Maso už je vařené. Stačí nechat konzervu rozmrznout. Slyšela je v noci s Estelou? Spala hned vedle.

Vysoká utopila v latríně Mutterkreuz, který Hitler osobně udílel matkám, jež daly herrenwaffe víc než deset dětí. Mutterkreuz vzala vojákově z náprsní kapsy kazajky. Nelámala si hlavu, jak se k němu dostal. Snila o osudu, který plní dobro, smysl a krása, to trvalé, k čemu se nikdy nedostala. Přidržela si lem osušky nad ňadry, pak si otřela své vysoké kotníky a zahřívala se třením osušky o kůži, jak nejsilněji mohla.

Velká Leopolda Kuliková k ní byla důvěrnější než obvykle. Vyprávěla jí o hostu v Koperníkově 19, mluvil jidiš. Řekla mu, že nemá ráda smutek. Proč ne? O minulých strastech se vypráví nejlíp.

Cítil jsem v Kůstce stud. Byly to ozvěny, dodatečně silnější než jejich zdroj. Měl jsem pocit, že ji mlčení bolí, ale slova by bolela víc. Asi i moje slova nebo vzpomínky nebo co by jí to něco připomínalo. Byla to spirála, která se vymrštila do sfér, které by nezvládla. Neviděl jsem ji brečet.

Cítila vinu za to, co udělala, třebaže neudělat to by ji zahubilo? Možná i za to, co neudělala? Bylo to v ní hluboko, že za ní nikdo nemohl. Ani to jí nepřinášelo úlevu.

Bála se, že potká někoho, kdo ji tenkrát znal? Nebo kdo měl podobné zkušenosti?

Po válce se o sebe uměla postarat. Věděl jsem z vlastní zkušenosti, že každé sobectví není tak zlé, jak by se mohlo zdát. Ulevilo to druhým, aby se o nás nemuseli starat. Bylo toho málo, co mohla dostat, a musela si to uhlídat. Málokdy se to dotklo zájmu druhých.

Kůstko, říkal jsem jí v duchu. Kůstečko. Rozumím ti. Nahlas jsem to neřekl. V těch chvílích zápasila se svou minulostí, kterou znala v podrobnostech a kterou jsem si jen domýšlel. Nebyla kápo, nikoho nebila, myslel jsem si, nikoho neudala, nezabila, to by mělo stačit. Jistě, bili ji. Mohla jíst, jen co dostala, jako všichni s výjimkami, ale stačilo mi, že nic nikomu neukradla. Hladové, kteří nekradli, by měli prohlásit za svaté, myslel jsem si, ale to možná až později.

Ještě jsem nevěděl o protikladu touhy a strachu, její snahy se svěřit a současně úsilí zatajit co nejvíc z toho, co se stalo nebo co se týkalo jí, a potom snahy se dorozumět, sdělit a úsilí nic neříct, nic nikomu ani nenaznačit, a do třetice možnosti se svěřit, jako

se svěřila rabínovi Gideonu Schapírovi, a zároveň nemožnosti se svěřit. O zápasu paměti a zapomnění. O nemožnosti, možnosti soužití lži s pravdou.

Vyvracela si moudrost návštěvníka madam Kulikové v Koperníkově 19, že o minulých strastech se vypráví lépe. V mém případě a u Ervína Adlera to sedělo.

Adler už si dokázal utahovat z dějů, které patřily tam. Šel tím pár lidem na nervy.

Dvanáct: Jürgen Hennig, Werner Schlosberg, Erhardt Kessel-Mahdun, Heinz Fesl, Noel Schulte, Gerd Siemens, Franz Otto Schröder, Oskar Herder-Altman, Helmuth Krantz, Otmar Bartelsman, Kurt Biedenkopf a Reinhard Eich-Ochmanek.

ČÁST TŘETÍ

Byla sobota. Padal sníh. Dvorem zněly motory, němčina a smích. Na hnojišti v koutě se povalovaly zbytky hrnců, kusy zrezivělého plechu a na hromadu smetené prázdné nábojnice. To se odklidí a odveze, než přijede inspekce z wehrkreisu. U polní kuchyně se popelili v ohrádce s břevnem a dřevěnou stříškou čtyři slepice a kohout. Slepice mrzly a kdákaly, kohoutek kokrhal, bez ohledu na denní nebo noční dobu. Mráz škrtil jeho hlas. Do horkého popela vkládal kuchař vejce pro oberführera. Chtěl si pro polní kuchyni držet ještě prase. Byla otázka času, kdy slepice a jejich pernatý král skončí v polní kuchyni. Pěšáci před bordelem si hvízдали, pokřikovali na sebe. Tady německá armáda neustupovala, jen postupovala k vytčeným cílům. Strážníci na věžích slyšeli už posté oplzlé vtipy.

Jedni vcházel, druzí odcházeli. Ti druzí se tvářili, jako kdyby dostali almužnu, vstupující čekali, že uvnitř najdou poklad.

„Troška prostopášnosti neškodí, žádná hodně,“ křičel přes dvůr plavovlasý čahoun; zpod čapky mu vykukovala čupřina vybledlých vlasů. Bylo mu nanejvýš osmnáct. Ještě se neholil. V nevěstinci byl poprvé. Křest ohněm v poli už měl za sebou. Na kabátě mu držela čerstvá medaile.

„Všeho s mírou,“ mumlal oberführer Schimmelpfenig. Od úst mu šla pára. Nemělo smysl klít kvůli mrazu. Zimu jim tu nadělují plnými hrstmi.

Budova nevěstince byla nízká a dlouhá. Ti, co z ní odcházeli, se spíš ploužili, některým se podlamovala kolena. Na dvoře je vítali posměchem.

Esesman křičel: „Tady jsem už jednou byl. Dočteš se o tom v knize potomků SS.“

Vojáci u aut postávali s rukama v kapsách dlouhých zelených kabátů.

Oberführer zachmuřeně shledával, že pohled na armádu je odtud groteskní. Dostal ráno zprávy o ústupu. Jestli si tahle várka vojska myslí, že Nr. 232 Ost je Lusthaus někde ve Francii, je na omylu. Ostatně stačilo poslouchat, jak se blíží kanony. Bylo nepříjemné mít Rusy v patách. Měl představu ďábla s vyplazeným jazykem, s obnaženým chlupatým zadkem a ohambím, jak běží velikými skoky. Nebylo to tu tak pohodlné, jak se soukmenovcům v Berlíně zdálo. Oberführer by uvítal, kdyby ho přeložili. Nebyl si jist, zda by si polepšil. O krk šlo všude. Tady, i když za to platil nudou, byl za větrem.

Měl pocit, že se od rána do večera krmí hnusem. Hnusil se mu statek, živočišnost vojáků, kteří přicházeli s horlivostí hodnou lepší věci, společnost prostitutek, spolupráce s madam Kulikovou. Ohrnoval nos nad strážnými, ačkoli byli příslušníky elitní organizace Waffen-SS stejně jako on. Pozoroval je, jako dřív pozoroval jen ptáky, vlky a krysy. Hnusila se mu i madam, když se tvářila jako virtuos. O její sóla a její recitály nestál. (Nebyl na koncertu dva a půl roku, ani na dovolence v Berlíně.) Měl pokládat za vrchol kariéry vojenského lékaře, že klesl mezi kurvy? Pokládal je za mrtvoly, které se páří, bohužel s herrenwaffe. Za služby pohlaví, tím vším, čím a čemu dokázaly sloužit. Hnusila se mu i ohambí vojáků, která musel ošetřit. Zájem o medicínu v něm tedy pohasl. Posílali mu sem podezřelá, neprověřená individua. Kdyby s tím nebylo tolik administrativní nudy, zjistil by si v Auschwitz-Birkenau u gestapa, kdo je ta nejmladší Dirne, Kaudersová. Je to německé, možná židovské jméno. Napomenul se, že jeho bdělost

a ostražitost mu ukládá nesplnitelné úkoly, které si příliš bere. Už dávno neměl tu starou služební horlivost. Pokroutilo a obnažilo mu to tu nervy. Nehýřil tady žádným příjemným vzrušením. Vytržením z nudy byla hlášení *Das Oberkommando der Wehrmacht gibt's bekannt...*, tajné oběžníky z wehrkreisů. Dal si podmínku, že nad dvacet nikoho nechce; tu wehrkreis plnil. Tak to má být? Chtěl věřit, že mašina pořád ještě dobře funguje?

Vycházel z nezlomného přesvědčení, že člověk je ve své prapodstatě zlý, jako jsou zlá a podlá zvířata, a všechno lepší nebo dobré považoval za vypočítavost a bylo mu podezřelé.

Podíval se na pozlacenou říšskou orlici z tlustého plechu na vrátech dvora. Vystrkovala zoban z bílého nákrčníku, hrubý široký krk, obrovská křídla. Bude muset v kójičkách vyměnit ztrouchnivělé slamníky. Kavalce vržou. Ne, nemohl si stěžovat. Nr. 232 Ost šlapal jako hodinky. Jen on tu, vzhledem ke své vojenské kariéře, šlape vodu. Mohl právem vítat inspekce z wehrkreisů nebo z Berlína svým oblíbeným přirovnáním Nr. 232 Ost k nádraží o šestnácti kolejích a s dochvilným jízdním řádem. Alespoň něco, když už ne všechno. Prostitutky mu připomínaly vlak, koleje, parní kotle, pod nimiž se musí nepřetržitě přikládat.

Na zdech, nad nimiž se kroutily kolotoče ostnatého drátu, seděli havrani. Připomínali mu supy. Šel si ke kuchaři do polní kuchyně pro svá vejčička.

Zelený daimler důstojníka einsatzgruppe D Stefana Sarazina pozorovali strážníci u strojních pušek dalekohledy. Jel opatrně, dostával smyky. Obersturmführer einsatzkommando einsatzgruppe D Waffen-SS Stefan Sarazin zaparkoval u zdi, na stejném místě, kde minule přivázal koně.

S pomocí dvou strážných přikryl přední a zadní sklo celtou, aby nenamrzlo. Bylo vidět, že se tu vyzná. Pohyboval se samozřejmě,

jako by přijel posnídat. Přijížděl rovnou z akce Trest. Jako hrál vášnivě fotbal a řídil auto, byl považován za platného příslušníka jagdkommanda. Byla to třetí štvanice tento týden. Čemukoli sloužil, dával své síly bez zábran a se zanícením. Potvrzoval to výsledek. Vycítil, že se zlepšuje. Byla to alchymie východu, věku a zkušeností, které šly ruku v ruce. Kromě toho se v něm utužovalo vědomí příslušnosti. Stal se součástí einsatzgruppe D, jako se einsatzgruppe D stala součástí jeho. Jak říkal jeho starý velitel Třetího einsatzkommanda Karl Jäger, co jíš ty, to jí tebe. Bylo to bytostné; oduševňovalo ho to a stalo se to tmelem jeho sebevědomí. Vnímal, jak se tím napřimuje a roste. Jeho vojenství nebylo co vytýkat. Armádní profil, jméno a pověst nezadávaly důvodu k pochybám. Bylo to ideální, kdyby byl jenom voják. Pouze einsatzgruppe D. Zakryl si tváře vyhrnutým límcem pláště. Výraz se mu uvolnil. Mrzl, ale nestěžoval si. Na mráz si tady zvykl. Svěšené koutky úst nemluvily o trpělivosti. Byl nositelem tajemství, které by nesvěřil ani své tváři v zrcadle. V einsatzgruppen se přetaví každý. Je z něho nový člověk.

Cosí vzbudilo jeho nevoli. Vyrval někdo ze zdi hák a kruh, kam přivazoval koně? Věnoval železo jako ocel a bronz nebo cín na děla? Na jeho úkor? Nebo ho chtěl někdo popudit? Zapochyboval o administrativním vedení Nr. 232 Ost. Zaměstnalo ho to pouhých pár vteřin. Armáda se byrokratizuje. Ne einsatzgruppe D. Provoz i osobní záležitosti trpí. Pro hodně soukmenovců už není organizace, čím by měla být. Éra soudržnosti mezi wehrmachtem a Waffen-SS polevila. Slyší trávu růst? Stačí, aby někdo vyrval hák na koně ze zdi a pokazilo mu to náladu? Proto sem nepřijel. O regulaci věcí měl svou představu. Ale k čemu přiváže příště koně? Pohrdal organizacemi a lidmi, kde našlo i sebechybnější rozhodnutí a počin logické zdůvodnění. Za výmluvy by střílel. Byl o to

radši, že přísluší k einsatzgruppe D, pro niž žádné armádní regule a zákony nejsou závazné, o to méně neoblomné nebo nezvratné a neotřesitelné. Vadilo by mu, kdyby se herrenwaffe měla změnit ze společenství udatných v byrokracii. Za dalších pár vteřin byl v myšlenkách jinde.

Citoval v duchu do padajících vloček Adalberta von Chamissa, jednoho ze svých učitelů:

*Die Sonne bringt es an den Tag.
Du weißt nun meine Heimlichkeit,
So halte den Mund und sei gescheit.*

Škoda, že takový skvost nenapsal sám.

Pozdravil se zdviženou pravicí s oberführerem, který sledoval, jak zasněžení vojáci vykládají bedny s knihami. Není to k popukání? Armáda ustupuje a jim sem z Berlína přes Krakov posílají literaturu. Oberführer držel svazek von Kleista. Obersturmführer a oberführer patřili k veteránům teritoria. Znali se dobře, ale nepřátelili se. Obersturmführer Sarazin věděl, že před nevěstincem sídlila ve statku organizace Lebensbornu, Pramen života, pro upevnění německosti a utužení rasy. Poslouchali při tom hudbu Richarda Wagnera a dívali se na portrét Hitlera a výjevy z germánských dějin a mocné teutonské válečnický. Obnažené ženy bojovníků a jejich baculaté děti si hrály na balvanech s velkými psy a vlky. Děti narozené z tohoto styku měly v papírech: Vater – Deutschland, Mutter – Deutschland, a čekalo se, že z nich vyrostou vzorní nadlidé. Na tom se podílel. Později bylo ve statku muniční skladiště, alespoň do doby, než jedno křídlo vyletělo do povětří a druhé zničil požár.

Lebensborn a polní nevěstinec – přirozené propojení dvou sesterských organizací, z nichž první přerostla do druhé střídavými

a doplňujícími se potřebami herrenwaffe. Měl pocit otcovství ze strany armádního vedení, vděčnost dospělého syna, silnější než někdejší pocit sounáležitosti k vlastnímu otci. Plnily ho téměř vřelé vzpomínky na Lebensborn. Sedm dní tady mu dodávalo den za dnem a noc za nocí nejhlubší sebevědomí, jaké má muž, který oplodní ženu. To hluboké, pudové a nepotlačitelné. Vítězoslávu muže, který dobude ženu nebo jemuž se poddá žena dobrovolně a on jí pomůže k tomu, aby měla dítě, jeho dítě. Pocit nesmrtelnosti, který má člověk, když se dívá na hvězdy. Rozpomenu se na některá ženská jména, většinou pouze na to první. Nebyl si nikdy jist, že je to ono pravé. Jistě některé zaměnil. Nezáleželo mu na tom. Patřilo k pravidlům hry zbytečně se neptat, komu dělá dítě, jako se netázaly ženy. Stačily sympatie, vyšší rozkaz. Vědomí, jakému účelu obě strany slouží. O ostatní se postaraly armádní autority. Tady se zadělávalo na budoucnost říše - z toho nejlepšího těsta. Jaké budou německé děti, takový bude národ. Jak se povedou od peřinky a dudlíku, od mateřské školky přes obecnou, vyšší a odbornou nebo univerzitu a armádu, taková bude země, její zákony, řízení. Postačilo to k inspiraci a vzrušení, k věčné chladnokrevnosti záměru i k pocitu zadostiučinění. Vznášelo se nad tím tajemství, spojené s tajnostmi noci a semene muže, lákáním těla, v kóji se staženými záclonami na okně, aby spojení šera i světla podnítilo zúčastněné. Bylo krásné nevědět, kdo je kdo. Lebensborn, Pramen života, byl ostrov v bílém sněžném moři. Stříbrná luna s neviditelnou odvrácenou stranou v tmavomodré kolébce. Tma beze jména, bez tváře, bez začátku. Za oknem jinovatka, vytí vlků.

Vracelo se mu, co mohly připomenout zdi, chodby a kóje. Vše-rejšek, barevné bublinky, než puknou a naplní komory paměti dalšími. Neměl rád přítmí; dával přednost buď úplné tmě, nebo

jasnému světlu. Neslo to mysterium daru a oběti, mysterium vzkříšení a mrhání a marnění. Nevěřil, že muž je poloostrov, jehož druhým poloostrovem je žena. Muž byl pro něho moře, žena kapka v něm. Žena se narodila, aby rodila děti a sloužila muži ve všem, co potřebuje.

Obersturmführer znal tehdejšího lékaře zdejší odbočky Lebensborn, oberführera Hanse-Klause Neumana von Tottlebena z Garmisch-Partenkirchenu. Slyšel, že padl. Zdobila ho hrdinská smrt. Zastřelili ho banditi z někdejšího lomu střelou z dalekonosné pušky, zákeřně. Oba asistující lékaře, oberführera Ivo Brudera a doktora oberführera Valeria Frensche, a vrchní sestru ober-scharführera Gerdu Ferenczesovou znal také osobně.

Naslouchal zvuku vlastních kroků, podrážkám pobitým osmatřiceti železnými cvočky a železem podkovaným podpatkům. Na zlomek vteřiny se mu slily počítky, v nichž Lebensborn, první krok k Německu v Evropě bez hranic, a představa nekonečného prostoru od Rýna až k Uralu i vyhlídka na mladou neznámou kurvičku, kterou si objednal, vytvořily jednotu. Madam mu dala její jméno. Vypadlo mu z hlavy.

Láskou k Velké Leopoldě Kulikové obersturmführer Stefan Sarazin nehořel. Zapsal se u ní a pomyslel si, že musela ležet na lůžku jako nadmutá kráva. Tělnatější ženy mu připomínaly krávy i způsobem, kolik vyvrhly dětí. Přineslo mu to na jazyk pojem nevole. Majoru von Kalckreuthovi nezáviděl. Nerad se smířoval se skutečností, že nemůže zlikvidovat všechny lidi, kteří se mu pro něco nelíbí. Měl svou představu ideálního světa. Být na něm, vypadal už dnes svět jinak, něco na způsob nepřelidněného ráje. Pouhá noc, část noci ho oddělovala od operace Trest, vypalování domácností banditů, kteří shořeli i s došky a trámy, v domech, kde je nechali svázané, jako když za inkvizice za všeobecného

souhlasu upalovali kacíře. Vše, co se dočetl o Velkém inkvizitoru Torquemadovi, ho plnilo uspokojením. Vybíral si ty správné dějinné vzory.

V tuto chvíli ho dějiny a jeho účast na nich zprostily povinnosti, které se jinak nevyhýbal. Potřeboval se rozptýlit. Zahnat únavu, nepřetržitě napětí štvanic. Uspokojit ty nejintimnější potřeby.

Myslel na jednoho ze svých strýců, matčina bratra Alfreda, lodivoda na Sprévě, který pro něho jako dítě znamenal zjevení. Teta si nejednou stěžovala, že strýc není jaktěživ doma, aby vychovával a umravňoval děti a pomáhal jí v domácnosti, a nepochybovala, jaké vykřičené podniky znal v přístavech, kde kotvili. Tak trochu, alespoň tady a nyní, kráčel v jeho šlépějích. Teta se dala slyšet, že strýc je ničema. Byla katolička a manželský svazek pokládala za posvěcený, na rozdíl od strýce Alfreda. Strýc posílal jejich rodině pohlednice z odlehlých končin. Když se vrátil do Garmisch-Partenkirchenu, začal zvracet, bylo mu špatně od žaludku, protestoval, že mu doktor předepsal šafrán, jako by snad opravdu už nebylo v říši dost léků, a v padesáti umřel na prasklý žaludeční vřed. Byl to jen zákmit myšlenky na strýce Alfreda, na tetu Ofélii. Byl připraven se o sebe rozdělit. To veřejné bude na pár hodin jeho osobní. To vojenské částečně soukromé.

Obersturmführer Sarazin vešel do chodby s kójemi. Bylo tu bezvětrí, přítmí, se třemi blikajícími petrolejkami na zdi. Cítil blahosklonnost, která z něj vyvěrala, když byl mimo službu, v místě jako Nr. 232 Ost. Hledal na zdech plíseň.

Zavětril, aby mu jeho nos řekl, jestli to tu madam v horlivosti získat si jeho přízeň příliš nenavoněla. Na to si nepotrpěl. Upozornil na to Kulikovou předem. Z voňavek dostává migrénu. Jsou mu protivné, jako třeba nesnese houby v bramborové polévce. Spíš než vůni tu ucítil krysy. Ohavné pižmo. Pach jedu na krysy. Co-

pak na to od posledně zapomněl? Nesnášel ani voňavku, kterou se vystříkávaly plynové komory v Auschwitz-Birkenau, v Treblince a Majdanku nebo v Sobiboru, aby čerstvé transporty nezpanikařily nebo se nezpěchovaly a nechaly se zaplynovat bez odporu. Škoda každé kulky. Uvědomil si, že je nositelem říšského tajemství. Jeden ze zasvěcených. Podvědomě se narovnal. Neodmítl by, kdyby byl o pět, deset centimetrů vyšší. Probíral v duchu sám sebe. K tomu se mohl kdykoli utéct, aniž se v sobě zklamal. Připadal si jako strom, připravený zbavit se svého ovoce. Vyvolalo to v něm vnitřní úsměv a zároveň tajnou přísnost. Musel by být bůh, aby si rozuměl beze zbytku. Až tam, kam a k čemu dosáhl, ho to uspokojovalo. Být žena, stačilo by mu dívat se do zrcadla.

Měl pověst, na které si zakládal. Ženy ho neměly zcela v moci, i když se bez nich nedokázal obejít. Jeho kroky neřídila Venuše, spíš Mars. U totenkopfverbände a Waffen-SS se vědělo, kolik jejich lidí je - mírně řečeno - nešťastných, pokud jde o výkony, jimiž se obyčejně měří mužnost. Vydávali se ze své mužnosti v boji. Vojenské posudky se zmiňovaly o jejich prudkosti, vzdorovitosti a bojovnosti, kterými vyrovnával, co ztratil po vážném zranění hlavy. Málokdo mohl říct, že mu oheň z granátu ožehl hlavu a jeho kamarádi tu živou fakuli uhasili, třebaže se to neobešlo bez následků, už se alespoň nebál, že mu neporostou vlasy, ale jeho skalp z toho bez úhony nevyšel. Die Sonne bringt es an den Tag. Pokud šlo o onu jistou slabost, řekl vojenský lékař, že jeho život neohrožuje ani v nejmenším. Pohrdl vlastním erbem a cítil nadřazenost, která by odpovídala spíš dvojnásobku jeho věku. Nevyučovala, spíš násobila nutnou krutost, bez které by asi nebyl v einsatzkommandu. Jestli někde znamená opravdu obstát, pak není přísnější zkoušky než einsatzgruppe. V Treblince donutil profesora matematiky, aby mu poděkoval předtím, než ho pošle na

onen svět. Když ho náležitě vyděsil pistolí u hlavy, dal profesorovi možnost utéct ke svým lidem. Na svůj věk běžel celkem čile. Přidal se na poslední chvílku k průvodu do plynové komory. Dlouho se ze svého povedeného úniku neradoval. Die Sonne bringt es an den Tag. Nic nového pod sluncem.

Obersturmführer Sarazin nevylučoval, že jednou v sobě slije jako trychtýřem nesčetné děje v jeden. Sepsal by to tak, aby v tom jednom byli obsaženi všichni a všechno. Není to hezké říct Danke schön někomu, kdo jej zbaví bolestí, trápení a krátké nemoci? Ten obřezanec byl údajně odborník v diferenciálním počtu. Měl něco společného s nekonečným číslem. Mluvil plyně německy, anglicky a francouzsky, dorozuměl se španělsky, italsky a portugalsky. Hrál na klavír Bacha. Byl dvakrát ženatý. Přijel se dvěma sestrami a třemi dětmi a pěti vnoučaty. Vrcholem bylo, že se jmenoval Faust a učil v Heidelbergu. To už bylo chucpe, jak oni říkají. Co ví takový Židák o krvi, němectví, o hrdosti a půdě?

Obersturmführer Sarazin si byl jist, že je víc lidí, kteří v einsatzgruppen uvažují stejně jako on. Život je šňůra perel nestejně velikosti. Jako se klene nebe, má každý, kdo se narodí z dobrého plemene, právo dosáhnout vyšší úrovně. Lidi jeho druhu pozdvihne štěstí sloužit v einsatzgruppe. Chválil se, že má fantazii, schopnost jasnozřivosti a rychlého úsudku, dar vidět, co ještě možná není, ale může být nebo bude, a dát to na papír a prorokovat a ověřit si, že se nemýlil. Měřítkem všeho je krev. Schopnost zabít.

Procházel chodbou a zdálo se mu, že vidí na druhém konci pod visací petrolejovou lampou panáčkovat krysou. Nezpomalil ani nezrychlil. Kdyby vytáhl pistolí a vystřelil, vyhnal by vojáky z kavalců, vyděsil holky. Trochu legrace by jim neškodilo. Měl jen pár kroků do kóje číslo 16. Míjel třináctku na levé straně. Šestnáctka bude naproti. Jako ve špatném hotelu. Postřehl, že se mu zpotily

ruce a čelo. Asi změnou, jak vyšel z mrazu, pomyslel si. Někdy se zpotil myšlenkou, bez zřetele, o čem byla, jestli se pokoušel o verše nebo uvažoval o cíli za muškou pistole. Těšilo ho představovat si zlomek vteřiny, v němž k jeho nepřátelům, jeho zásluhou, aniž to věděli, přichází matka smrt. Poslední milenka. Slyšel v duchu ozvěnu výstřelů, které si dopřál. Zastřelil vlastníma rukama tisíc osm set devadesát čtyři lidí, o kterých věděl, a přinejmenším trojnásobek těch, kterým neviděl do tváře. Nevzdával se výsady vědět, koho střelí. Čela, nosy, oči. Vnímal to jako obraz.

V posledních hodinách se obersturmführer Stefan Sarazin zabýval čísly. Tentokráte dvojkou a trojkou. Hledal a nacházel souvislosti. Měl pátý den (dvě a tři) sen, který se mu zdál už v Treblince. Tam získal domovské právo; byl nejprve příslušníkem a pak velitelem strážního oddílu. Posílali tam novopečené příslušníky einsatzgruppen na zkušenou; otužil se a zakalil.

Výhoda snu je, že se může zdát o obřezaných, i když už nejsou. I jeho zásluhou se přiblížil čas, kdy Evropa bude judenrein, Židů prostá. Připustil si, že jedna z jeho posedlostí byli Židé. Nehledal proč. Tak to bylo.

Zabíjel v nejrůznějších krajích. Rozhrnoval zralé vysoké obilí jako ženci, černou zemi pod nohama a bílá, větrem načechraná oblaka na průzračné syté modři, když vztáhl paže k nebi. Podél břehů řeky San se napříště budou krmit krávy trávou a lucinkou sycenou zespoda nespočtem mrtvých, Židů, Cikánů a Poláků. Každá žížala, červ a brouk budou nažranější krví, ryby nakynou. Krev mu připomínala karmín a všechny druhy anilinové červeně. Zažil v létě řeku, když se zbarvila do ruda. Bubliny růžové jako panská krev. Není to směšné, že tráva zezelená nejsytějšími odstíny, napije-li se hlína červenou krví? Má na účtu nepopiratelný podíl na historických mapách, které se už tisknou. Entjudung. Vyhnání

Židů. Měl proti obřezaným přednost. Viděl, co oni už nespatriili. Rozhlédl se šerem.

Vstoupil do kóje číslo 16. Zavřel dveře. Kóje mu připadala nízká. Prostitutka, kterou si objednal na celou směnu, stála pod oknem proti dveřím. Viděl ji poprvé. Odhadl, k čemu ji přinutí. Měl svá období, kdy měl chuť, anebo naopak mu dělalo potíže se někoho dotknout. Bylo to niterné, ale projevovalo se to navenek. Škrtilo ho to zevnitř, omotávalo ho to bezmocí, kterou zahnal tím, čím donutil – k čemu chtěl – ty druhé. Přišel, aby překonal nevolnost, kterou ho to postihovalo. Kazilo mu to spánek, někdy i dny. S nikým o tom nemluvil. A bránil se, aby ho to snad nedohnalo k trvalé nevolnosti.

Za oknem vířily vločky. Nepochyboval, že na něj už čekala, to poznal okamžitě. Trochu mu připomínala zkroušené Židovky, asi opatrnýma zelenýma očima, jak bezděčně svésila ramena, když vešel, a nakonec sklopila pohled. Dívala se na něj, jako by ho viděla zdálky. Přeshlápla si, dala špičky a paty k sobě, jako žákyně páté třídy. Přehlédl její tvář, šaty, nohy i boty. Umytá, s olejem po ruce, o to ochotnější udělat, co od ní bude chtít, oč sebevědoměji vešel. Byla vyšší než on? Měl by ji přimět silou vůle, aby svésila ramena ještě víc? Byla nazrzlá. Snížily se tu snad od poslední stropy? Nebo se mu zdála kóje při jeho minulé návštěvě větší? Postřehl, že je lépe oblečená, než dokonce čekal. To může připsat k dobru ochotě a vstřícnosti té obstárlé a sulcovité bordelmamá. Zaznamenal zapálenou svíčku a stín, který vrhala prostitutka hlavou na zeď. Vypadal jako stín zraněného ptáka, jemuž klesla hlava.

„Jsem tady.“ Neodpověděla. „Dávám se rád rozmazlovat,“ řekl. „Nepozdravíš mě?“ A pak: „Příští německé děti se budou rodit jako obři.“

Nemohla vědět, proč to říká. K výroku ho přiměl nízký strop s třemi příčnými trámy. Poměrně nízko zastřešené krovy. Slyšel,

že se major dělostřelectva von Kalckreuth třikrát, asi v opilství, praštil o horní veřej dveří do čela. Rozbil si monokl. On při svém vzrůstu se shýbat rozhodně nemusel. Přesto to udělal. Neměl rád pocit nicotnosti. V těch jiných oblastech si věděl vždycky rady.

„Nerad se krčím,“ řekl.

Byl to její druhý důstojník. Snažila se číst v jeho pohledu, v jeho pohybech, v tom, co řekl. Připravila se pro něho. Narovnal se. Vešel, jako by za sebou čekal sluhu s provizí. Neotáčel se. Rozkročil se. Ačkoli dvorem, chodbou, až ke dveřím kóje prošel s rukama v kapsách, teď ruce vytáhl. Nechal je svěšené podél těla. Výraz nadřazenosti, který měl, když mu strážní před chvílí pomáhali s celtou, si ponechal.

„Obersturmführer SS, einsatzkommando einsatzgruppe D Stefan Sarazin,“ řekl sám místo pozdravu. Všiml si, že zkratka jeho hodnosti oberst (urmführer) předznamenává, kam by to mohl ještě za války dotáhnout.

Čekal, že se mu Kůstka představí jménem nebo přezdívkou? Už týden - od návštěvy hauptmanna Daniela Augusta Hentschela - jí říkali Krásné zelené oči. Rozhlédl se po kóji; zkoumal, jak se tu zařídila. Je mladá, zdravá, přesně jak mu říkali. Dá se těžko odhadnout, jaké má zkušenosti. Uvidíme. S její zrzavou předchůdkyní minule moc nepořídil a ani s tou druhou kurvou, jejíž vysoké kotníky mu připomínaly klisnu. Měli by jí pro výšku říkat Bidlo. Ani ho nenapadlo, aby si na tom připisoval vinu. Úlohy jsou tady rozděleny jasně. Ví se od začátku do konce, kdo je prostitutka, kdo klient. Vojenský charakter bordelu na tom nejen nic nemění, naopak. Není to zásluha, spíš výsada sloužit vojákům, armádě, einsatzgruppe D.

Zhruba si ji už prohlédl.

„Nekřídím se s černovlasými, hnědookými a méněcennými, kratšími, než jsem sám,“ řekl.

Dodal: „Nikdy jsem nespál s Židovkou. Mám své mouchy. Ocenil bych, kdybys mi řekla, že ani ty ses nespustila s žádným obřezaným.“

I kdyby se byl usmál, sotva by to zmírnilo tísnivý pocit, který ji sevřel.

„Neodpovíš mi?“ zeptal se obersturmführer Sarazin. „Mluv!“

„Ne,“ odpověděla roztržitě. „Ano,“ opravila se okamžitě. „Odpovím. Jawohl.“

„Vzpamatuj se. Jsi tu?“

„Jsem tady...“

„Spát můžeš, až odejdu. Všechno v pravý čas.“

„Jawohl.“

„Poslyš, co kdybych chtěl, abys přísahala?“

„Na co?“

„Když přijde na rasu.“

„Přísahala bych.“

„To rád slyším,“ řekl obersturmführer Stefan Sarazin. „Správně.“

Rychle se vzpamatovala. Věděla, že už udělala chybu. Váhání si nemohla dovolit. Znamená návštěva obersturmführera to, co minule znamenala návštěva hauptmanna? Úbytek dalších těl pro dnešek? Tušila, že obersturmführera něco ruší. Hauptmannu Hentschelovi vadila raněná noha. Měla tu už bezruké, kteří si odkládali protézu do kouta k nočníku, bezzubé, nejrůzněji poškozeneé.

Znervózňovalo ji, že je důstojník. Neznamenalo to, že by vítala vojáky a poddůstojníky, ale stupeň strachu, právě proto, že byl důstojník, byl vyšší. Záleželo jí málo na křivé přísaze, obávala se jiného hříchu – kdyby se prohřešila na opatrnosti.

S roztopenými kamínky, jak viděla, byl spokojen.

„Nechci žádnou malou zavšivenou kurvu.“

V odrazu jejích zelených očí nepostřehl návratnou otázku, jakou kurvu by si tedy přál. Nebo co by mu z jeho představ mohla splnit. Pro co si sem vlastně přišel. Přistihl se, že se vrací ke svým nejbujnějším a zároveň nejtajnějším představám o prostitutce, pro niž je její první mužský protějšek. Měl by na to madam upozornit a zajistit si někoho příště. Ve fantazii ho provázela beztrestnost, které byl ve skutečnosti nejblíže zde.

Problémy, které mohl mít venku, tady odpadly. Bylo těžké chtít čistotu, neposkvrněnost i zkušenost. V duchu zaskřípal zuby. Polkl slinu. Píchlo ho v hlavě. Bylo svízelné najít uspokojení. Leda by střílel. Ano, to jediné absolutní uspokojení je smrt. Možná ani ne nepřítel. Mazlil se okamžik v duchu se slovem smrt. Byl znechucen. Nebylo pro ni těžké si to domyslet. Mohla jen čekat, co přijde.

„Nemám rád děti,“ řekl. „Nesnáším nemluvnata, všechno, co mi je připomíná.“

Nevěděla, proč to řekl. Čím mu připomínala dítě nebo nemluvně?

Nerad se vracel k létům, v nichž vyrůstal z dětských střevíčků. Ničilo ho, co mu matka v dobrém úmyslu vyprávěla, jak vypadal jako nemluvně, jako děťátko, kterému žmoulala lalůčky uší, jak se strachoval, kdy se první tři roky ani neusmál. Jako nemluvně se podle matky dávil, dokonce i jejím mateřským mlékem. Vytlačil někdy jazykem jídlo, které mu dávala po lžičkách a které nespokl, ale držel je v dutinách tváříček. Brečel asi víc než ostatní děti. Plazil se v postýlce, ale jen pomocí rukou.

Už si zvykla, že si ji prohlíželi. Zнала pohledy, jak ji mapovali, to vnější, co dělá holku, vlasy, obrys brady a oči, prsa, boky, pokud možno zadek, alespoň ze strany, nohy, klín; jejich pohled byl hřeben, kterým ji pročešou ve vteřině anebo naopak na ni civí neomaleně dlouho. Asi jako se na trhu oceňuje dobytek. Kousek

pestrě oblečeného masa. V lepším případě jim někoho připomínala. Manželku, milenku, sestru, nebo jinou kurvu. Napadlo ji – a lekla se –, že v ní poznává tu, kterou byla, nebo že přišel z Prahy. Mohl ji zahlédnout ve vagonce anebo na Harmenzách?

V pohledu obersturmführera si připadala jako falešná mince, kterou zkoumá, než na ni sáhne. Hodlá ji hodit do vzduchu, aby se převracela rubem a lícem, než si ji prohlédne?

Naslouchal dunění bouře. Oddělil je od hučení ohně v kamnech. Rozžhavené koleno roury u kamen sálalo vedrem. Líbila se mu rozžhavená rudá barva plechu. Chvilí bělal, modral a rudl, na okamžik hrál všemi barvami. Teplo se šířilo a stoupalo ke stropu. Neviditelné vlny tepla se dotýkaly jeho tváře a rukou.

„Doufám, že nejsi jako kočka mé bývalé susedky,“ řekl, když už se ohřál. „Čím jsem k ní byl přátelštější, tím víc se odtahovala.“

„Neodtahuju se,“ řekla.

Byl zvyklý, že se ho lidé bojí. Nic proti tomu. Bylo lepší počítat se strachem těch, s nimiž jednal, než s pokorou a krotkostí, které se dokážou v nestřežené chvíli neuvěřitelně proměnit. Viděl, co se stane z uprchlých vězňů v lesích a skalách. Zběsilost bylo slabé slovo. Kromě toho to dělalo dobře jeho sebevědomí.

„Holka jako ty je jako nebeské těleso,“ zažertoval. „Ukazuje jen jednu stranu.“

Bylo v něm vědomí nadřazenosti, výjimečnosti a nepostradatelnosti. Už věděl, že neškodí zpracovat prostitutku, zvláště takhle mladou, dřív slovy než rukama a tělem. Mohl si dovolit dát si na čas. Vytkl si v duchu, že se tu necítí doma, ve své kůži, jak by chtěl. Vracela se mu zdejší minulá zkušenost, v pořadí, jak si ji odnesl, se Zrzkou, pak s Vysokou. Jeho paměť je bystrá. Jeho mstivost neúprosná. Svět prostitutek se mu zdál mělký. Jako den, když skončil v poledne, noc před půlnocí. Jako potrava, kterou ne-

dokázal strávit. Je to louže? Močál? Odvaha a jí odpovídající riziko? Z nouze ctnost? V nejlepším slepé rameno, a kdyby snil, jezero. Je tu nizoučké pohoří, kde nenajde přemíru pokladů. Měl vždycky pocit, že toho víc přináší, než si odnese. Nevěřil ve vyvolené ženy. Předpokládal, že také ony věděly, proč se narodily.

„Doufám, že v sobě nemáš židovskou krev.“

„Ne.“

„Ani kapku?“

„Ani kapku.“

Pátral v její tváři. Mohla mluvit pravdu. Nebyla tak stará a z okolí všichni obřezaní až na řídké výjimky zmizeli. Zrudla? Byl přesvědčen, že se Židi nečervenají. Je to otázka kvality krve. Už ani nevěděl, kde to slyšel. V jeho rodině bude pro jistotu zakázáno křížit se s někým pod vojenskou míru. Zatím byla jeho velká i užší rodina einsatzgruppe D. Mužstvo, důstojníci a velitelé. Včetně toho nejvyššího vůdce. Nacionálně socialistická partaj. NSDAP. Elita, ti jediní, s nimiž se mohl a chtěl pokládat za rovného mezi rovnými.

Pokládal za šťastnou náhodu, že iniciály jeho jména byly Stefan Sarazin, obersturmführer Waffen-SS, a patřičně při tom zdůraznil sykavky. Slova mají být jako jedovatý had, tesák tygra, plechovka cyklonu B, kterou otevře a vysype popravčí technik.

„Ty ses začervenala?“

„Nečervenám se.“

„Člověk nikdy neví.“

Ještě řekl: „To bych prosil. Ale nebylo by to proti tobě, kdyby ses červenala. Víš, jak se spolehlivě pozná neárijec? Nemá dost krve, aby zrudl.“

Neodkázala odhadnout barvu jeho očí. Připomínaly hrdla dvou prázdných lahví od piva. Špatně vyfouknuté sklo. Sražené vlašné

mléko. Vložil do svého pohledu vůli, kterou by ji rád odzbrojil. Měl s oberführerem podobnou schopnost číst lidem myšlenky, Věděla dopředu, že ji donutí k tomu, pro co si přišel.

„Před vámi tady sídlila organizace Lebensborn. Pozvali mě na týden. Obtěžkal jsem tu s kamarády svou kvótu. Moje plemeno. Amalgam, z něhož je uhněten nacista. Byl nás tucet vybraných mužů Waffen-SS pod pětadvacet. Bez nejmenší stopy židovské krve, panská rasa, výška nad sto sedmdesát centimetrů. Průbojní jedinci s prokázaným rodokmenem od roku 1775.“

Vtahoval ji do svého světa. V duchu počítala, jak je starý. Pěta šestadvacet? Bála se, aby jí neukazoval fotografie.

Byl menší než ona. Přirovnala v duchu Stefana Sarazina k hauptmannu Hentschelovi. Opakovala si, oč je lepší, že už kapitán nepřišel, stejně často, jako že přijít mohl. (V noci na dnešek spala v jeho zeleném svetru.) Byla na tom už jako Estela, která snila o vztahu k dvěma vojákům, s nimiž už byla a kteří zatím ještě znovu nepřišli?

Obersturmführer už okřál. Našli si vždycky místo nejprve u kamen. V tom mezi nimi nebyl rozdíl. Jak dlouho tu obersturmführer zůstane? Půl dne? Celou šichtu? Ušetří si tím zase zbytek vojáků? Kdo obstará ostatních jedenáct? Bude jí Estela důstojníka závidět?

„Máš malou hrud',“ obhlížel ji obersturmführer. „Víc uvidíme, až si odložíš.“

„Mám malou hrud'.“ Chtěl, aby se už svlékla?

„Malou panimandu.“

„Nevidím dozadu.“

„Máš všechno menší?“

„Nevím.“

„Měla bys. Kdy tě sem nasadili?“

„Jsem tu už čtrnáct dní.“

„Dávají ti dost jíst?“

„Jistě,“ řekla rychle.

„Jsi třeba mlsná.“

„Nejsem mlsná.“

„Možná, že bys měla.“

Bála se jeho dvojsmyslnosti. Hledala v tom, co nevyslovil, v jeho očích.

Rozhodl se ještě chvíli hrát. Měla hezkou tvářičku. Dlouhé štíhlé nohy, snad až příliš hubené. Vnímal teplo, jak sálalo z roury a z litinového válce kamínek. Roštem propadlo pár žhavých uhlíků. Zatím se vánice neutišila. Snad mu to nezavane auto. Vločkami se dalo dohlédnout asi na dvacet metrů. Znovu se podíval na svou prostitutku. Trochu zružověla ve tvářích, ale celkový dojem překryla bledost. Oberführer je na dnešek nechal spát od 20.20 do 3.40. Taky se zpotila, nebo se mu to jen zdálo? Dívala se na jeho pistoli.

„Bojíš se umřít?“

„Proč?“

„Ptáš se ty mě, nebo já tebe?“

„Nevím...“ řekla.

„Spíš ano, nebo spíš ne?“

„Nevím,“ opakovala.

„Jsi, doufám, správně poslušná. Nestačí být dobře rostlá. Musíš mít a dát něco navíc.“

Mlčela.

„Za chvíli o tobě budu vědět víc, než o sobě víš sama.“

Ještě uvidí, jestli ji odmění, nebo potrestá. Byla podvyživená? Ve srovnání s ní jeho vlastní tváře kypí zdravím. Vybavily se mu ponarské Židovky. Byly černovlasé, jiné nazrzlé jako hlava před ním. Udělali si z nich terče pro střelce u strojních pušek. Není

v tom takový rozdíl, střílet nebo nutit děvky k lásce. Vrátila se mu představa nejrůznějších doteků. Otuká si ji. Za chvíli jí ukáže, pro co si přišel.

„Dá se říct, že jsem obřezanými posedlý,“ řekl. „Dědí se to z pokolení na pokolení. Vyvřelo to jako sopka, která se věky připravovala. Vlévá mi to sebevědomí, jako bych pil živou vodu.“ Ještě řekl: „Nejde o myšlenku, jak se jich zbavit, ale udělat to.“ Už věděl, v čem je základ: v likvidaci všech, kteří nesouhlasí; pak dvě možnosti: s námi, nebo proti nám. Nesouhlasíš, zabiju tě; nezabiju-li tě, zabiješ ty mě. Dříve či později. Za svou filozofii vděčil východu. Vymycováním všeho a všech, co bylo nedostatečné.

Také myslel na svých sto jednášedesát centimetrů. Výšku měl jen knap. Byl dobrý syn, vděčný otci a matce, a zároveň jim tohle nemohl vytknout. Otec měřil sto šedesát pět centimetrů a zakazoval matce, aby si v neděli brala do kostela vyšší podpatky. Obersturmführer se ve svém vnitřním zrcadle malý neviděl. Svou menší výšku dokázal vyvážit: pohrdal lidmi a smrtí. Když farář hlásal rovnou hodnotu každého lidského života (Takový blábol! Jakou cenu má kripl, slaboch, blbec?), pohádal se s otcem a vystoupil z církve. Ostatně proč ctít podle desatera otce svého a matku svou? Umět je udat za zradu znamená víc. Důraz vlastní vůle. Mít svůj úsudek. Nenechal se donutit nátlakem většiny ani menšiny. Nepřejímal, co předpokládají ostatní, že by si měl myslet a cítit. Celé to slavné desatero bylo podvod. Zaslouží si, aby se s ním jako s podvodem zacházelo. Stačí každé přikázání obrátit vzhůru nohama, aby vypadly skutečné pohnutky. Křivě nesvědčit; nezabíjet a nekrást? Nebylo to jediné, co obřezaní postavili na hlavu. Einsatzgruppen to staví zpět na nohy. Nechtělo se mu, zrovna tady, myslet na otce, na matku. Zdál se mu sen. Jel s rodiči žlutým autem. Otec řídil, matka seděla vzadu. Najednou cesta končila.

Po obou stranách propast, dole dvě slepá říční ramena. Vystoupil z vozu, aby otce navigoval. Otec manévroval na malém prostoru. Vůz se převážil a zřítíl se. Otec měl couvat, ne se obracet. Původně měli jet vlakem. Proč mu to ksakru neohlásili?

Nemělo to s tou malou kurvičkou nic společného.

Nebylo směšné, jaké jim věšel bulíky na nos katecheta už ve třetí třídě, kdy mu všichni chtěli věřit, že ten nejlítější trest pro obřezané za to, že v hodině zkoušky zradili, promluvili a spílali Spasiteli, je postihl ve Věčném Židovi, který nemůže umřít a musí se brát širou zemí, přes moře, hory a doly, až do Soudného dne? Jejich Soudný den udeřil, alespoň v Evropě, tady. Možná, že je jeden z jeho bratrů ještě někde v Andách nebo se plaví na širém moři na voru nebo je na opuštěném ostrově, na plovoucích troskách lodi, ale už není v Německu, na Rýně, ve vlámských krajích, v Nizozemsku, v Bruselu. Tam, kde je pevně usazena herenwaffe. Evropa je skoro judenrein. I kdyby se káli, jak uváděl katecheta, a došli odpuštění, v době katechetova Spasitele byli všichni obřezaní, příznivci i odpůrci. Pryč s nimi! Místo pro herenwaffe, rytíře moderních dějin, k nimž příslušela einsatzgruppe D. (Jako einsatzgruppen A, B a C.)

Bylo to k smíchu, nebýt to současně k pláči, pomyslel si. Rozhodl se dát jí závdavkem ještě jedno ponaučení o obřezaných, než se ohřeje.

„Ber je jako vyžilou stařenu. Žila už dlouho. Udělá místo zasloužilejším.“

„Překročíš hranici mezi hrozným a normálním a už se nevrátíš,“ řekl. „Přetavilo se to v tobě. Nepleteš si levou ruku s pravou, noc se dnem, ptáka s rybou. Víš, co je otázka, odpověď. Kdyby ses mě zeptala, kdo ze mě udělal zabijáka, odpověděl bych ti: Oni! Za každou tvář, i kdyby se tvářili sebesvatěji, vidím červa v panenském

jablku, komára, který usedá na krev. Zabíjíš, jako dýcháš, piješ a jíš a vyměšuješ se. Die Sonne bringt es an den Tag. Nic nového pod sluncem.“

Nesměla hnout brvou. Viděl by ji jako stařenu, kdyby nezapírala, kdo je? Neměla v krvi zabíjení. Z ní strach mít nemuseli; bála se, že zabijou ji. Snažila se nedat na sobě nic znát. Co v ní hledal? Zdála se mu vyzáblá? Nehezká?

„Naučíš se tu odolávat nástrahám,“ řekl.

„Doufám,“ vyklouzlo z ní.

„Chápeš mě, předpokládám.“

Nutila se přikývnout. „Jawohl.“

„Je to magnetická síla – zabíjet.“

Hauptmann Hentschel mluvil o magnetismu těla, obersturmführer bude rozkládat o magnetismu zabíjení? Už nahlédla, jak je to v nich hluboko.

Bleskla jí spánky myšlenka na Polku Beatu Kowalskou na osmáctém baráku ve frauenkonzentrationslageru, která dostala výprask, dvacet osm ran býkovcem, protože jí už druhý den nesouhlasily počty stavu Židovek. Beata Kowalská se nedivila. Zlo nemá logiku. Je. V někom se rodí. Někoho uhnětou, jako se hněte formela. Není v tom ani zbla nadpozemskosti. Neznámé síly. Skoro ji ubili. Nevěřila v ďábla. Stačili jí lidi v uniformách i bez nich. Zachránily ji židovské doktorky na marodce. Poučila se, že někdo vypadá jako vrah, a není, a naopak. O kanibalech si také Beata Kowalská myslela svoje. Tvrdila, že Polky si zvykly dřív než židovská děvčata. Člověk je to, co vydrží. I s naklepaným zadkem po osmadvaceti ranách. Nemá to rasu, náboženství, národní nebo stranickou příslušnost.

„Mluvím bez vytáček, jak vidíš,“ řekl obersturmführer. Přisvědčila kývnutím. Spolkla druhou část odpovědi, ještě než řekla jawohl.

Měla v duchu před sebou obraz doktora Kruegera, když přijímal dvanáct mladíků rovnou z rampy, protože přišel o tučet pokusných králíků z Cikánského tábora. Vybavila si rottenführera Schratze z Auschwitz-Birkenau, který bil tatínka klackem do hlavy.

Schratz rád střílel na vzdálenost tří kroků muselmany, ty nejvyčerpanější z vězňů, když odmítli na cestě do nákladáků z krematoria zpívat a tančit. Někdo nechce zpívat? První mrtvý. Další. Už zpívali a lezli do korby. Schratz nebyl tak důvěrný s vězni jako obersturmführer Sarazin, který nabodával slova hlasem jako dítě na špici klacku spadlé syrové kaštany. Jakmile vytáhl rottenführer Schratz z pouzdra pistoli, věděli, že někoho zastřelí. Nepromarnil ani pohyb, slovo, dech. „Svět nás bere, jaké jsme,“ říkal. „Ne, jak jste nás chtěli předělat vy.“

Obersturmführer se dotkl opasku s pistolí. Vytušil, že se tam dívala. Byl tenký v pase.

„Mám nejlepšního kamaráda, kterého můžeš v Německu mít, luger,“ řekl.

„Měli jsme dobrý den od rána do večera.“ Vrátil se do kasáren až k ránu. Hladil bříškem dlaně pažbu pistole. „Musíš vědět, co je to nejspolehlivější,“ řekl.

Něco si v duchu potvrzoval. Jeho tvář byla strnulá a napjatá. „Musíš být jako letoun, když v noci přistává na polním letišti, světla jako rozsvícené oči. Vidět i ve tmě. V šeru, v mlze, ve stínu, v poslední skrýši, kam před námi zalézají. Asi víš, co myslím.“

„Přibližně,“ odpověděla.

Opravil ji: „Jako většina děvčat myslíš na to, aby ti nekručelo v žaludku a abys nedostala průjem, ne? Pak přijde starost o to, co budeš jíst, až to budeš mít se mnou za sebou, a co dostaneš do žaludku zítra.“ Laskal se s pistolí.

Potom řekl: „Jestli máš ráda romány, nesmíš si nechat ujít závěr. Je umění správně zakončit.“

O čem jí to vykládal? Nepřišel si pro soulož? Co měla napsáno na čele? Neznělo to, že by se obersturmführer obtěžoval důkazy pro svá tvrzení. Z jeho tváře hleděla otrlost. Měla ho brát jako opilce, než vystřízliví? Nepochoybovala, že důstojník nelže.

„Asi už víš, odkud jsem přišel.“

„Nevím,“ řekla. „Ich weiß nicht.“ Snažila se to vyslovit zdvořile, ne podlízavě. Dala si záležet, aby nic neznělo jako nesouhlas. Pro sívala každé slovo. Odvolávala se k pohledu na jeho tvář, pohyby, zvuk slov. Na odmlky. Na tvar brady, rtů a rýh kolem úst. Nesměla si dovolit udělat druhou chybu. Stála pokaždé na straně, která nemůže vyhrát, ale nechtěla prohrát. Nepřiměla se k vděčnosti jako Maria z Poznaně, která – i kdyby dostala facku – dávala najevo zvrácenou náklonnost poraženého k vítězi; mohli s ní zacházet jako řeznický pes s kusem masa.

Obersturmführer Sarazin vrhal stín, z kterého si četla.

„Odkud umíš německy?“ zeptal se.

„Naučila jsem se.“

„To rád slyším. Řekli ti, že mám rád zrzky?“

„Ne.“

„Holky s dlouhýma nohama, s bílou pletí, jako máš ty. Co ti o mně řekli?“

„To, že přijdete.“

„Teď už tedy víš, že jsem tu oplodnil pár německých krasavic s růžovou kůží, modrýma očima s plavými copy. Chtěly otěhotnět s výběrovým mužem. Nechat se oplodnit vybranou rasou, čistou krví. Některé byly ještě panny, jiné mladé vdovy nebo soukmenovkyně se zmrzačenými manžely. Šest měsíců před tím, než sem přivezli vás, tu bylo muniční skladiště.“

Připomínal jí očima studnu, v níž není voda. Nebo louži, když vyschne a její dno popraská. Vybavila si bahnitý břeh na Harmen-zách. Ještě jí lidské oči nepřipomínaly bláto.

„To bylo předtím, než mě zranili. Dostal jsem to ze zálohy. Granát, oheň, ohromující rachot, shořely mi vlasy, prohořela mi kůže. (Neřekl, že dostal novou.) Zbabělce nepředěláš. Polští bandité, mezi nimi uprchlí obřezaní. Potulují se tu, prašiví psi, v noci. Schovávají se v jeskyních a pod zemí jako krysy. Lom je pro ně příhodné bludiště, přímo ráj. Přišli z varšavských kanálů.“

Koleno roury kamen zase začalo sálat, obersturmführer ukročil. Do strany posazené oči v úzké snědé tváři mu propůjčovaly jestřábí vzezření. Kamarádi říkali, že má tvář jako Reinhard Heydrich, trochu vyzáblou. Ráno, když se holil, mu to potvrzovalo zrcadlo. Měl dva mentory, válečníka a básníka. Stratéga a vtipálka. Když Češi ve dvaadvacátém zabili Heydricha, plakal. Tehdy se ještě museli maskovat. Dnes se hraje s vyloženými kartami. Heslo zní: Vyhubit. Osídlí se to tady nově. Rasově cenná část obyvatel bude poněmčena, část sterilizována, zbytek se postaví ke zdi. Češi s Poláky půjdou k ledovému moři, pokud vůbec ještě někam půjdou. Trhl hlavou, protože mu za košili stékal rozteklý sníh. Ohříval se jeho tělem.

Zkoumala jeho pleť zhrublou mrazy. Zvrásnily ji rýhy, pro které vypadal starší. Madam Kuliková překroutila obersturmführerovo jméno na Sarasén. Vypadal ztrhaně. Měl propadlé tváře.

Vybral si Kůstku, protože Zrzka minule selhala. So ein Luder. Dostala výprask. Potřetí půjde do Festung Breslau. Po třech ranách na nohou mu líbala boty. Vysoká pro něho byla velká. Kolik toho asi taková veliká holka sní? Zároveň ho napadlo, kolik toho spolyká takhle hubená. Kolik přebytečných žaludků Německo živí?

„Rozlišuju dobře smýšlející horší rasu a špatně smýšlející lepší rasu, což zahrnuje i Němky. Ty to nejsi?“

„Ne.“

„Ani částečně? Někteří z vašeho kmene dosáhli až do Berlína.“

Z vedlejších kójí slyšela hlasy. Madam Kuliková jim otloukala o hlavu, oč je lepší být v Nr. 232 Ost než ve vězení. Prostitutka, se kterou seděla v cele ve Spandau, porodila dítě. Pak ji stáli za Hochverrat des Großdeutschen Reiches. Z jejího dítěte bude německé dítě. Kuliková věřila, že občas musí být krutá. Nedá se svítit. K těm druhým i k sobě. Není lepší nechat holku vědět, na čem je, než ji tahat za nos?

„Moc jsi mi toho o sobě neřekla.“

„Nevím, co chcete slyšet.“

*„... mit Schmeicheln ihn und Hadern plagt,
mit süß und bitter Wort
sie fragt und plagt ihn fort und fort...“*

„Holka jako ty je sebestředná. Nestará se o druhé, dokud nepozná, kdo a co je sama.“

Obersturmführer se podupnutím zbavoval posledních zbytků sněhu na botách. Sundal si čapku. Spatřila poprvé jizvu na jeho čele, až nahoře, u vlasů.

V šestnácti letech vstoupil Stefan Sarazin do Hitlerjugend. Původně sloužil v oddílech verfüngungsgruppen, ze kterých se později vyvinuly jednotky zvláštního ražení určené k vyhlazení rasově méněcenných na východ od Odry. Zahrnuly Sipo a SDD, Sicherheitspolizei a Sicherheitsdienst. Jednotka, kde sloužil teď, se skládala ze šesti rovněž kázeňsky potrestaných příslušníků Waffen-SS. Směli v ní odčinit svá provinění a vysloužit si nové

ostruhy. Stefana Sarazina stihl trest za to, že se vyspal se služkou kapitána wehrmachtu.

Po anšlusu byl při tom, když verfüngungsgruppen zničily synagogu, kterou Hitler nenáviděl, jako nesnášel celou Vídeň, hnízdo židovské, české a maďarské a balkánské verbeže. Než synagogu podpálili, dali k oltáři pod královskou korunu z olivového dřeva a velkou jako koňský zadek tři svazky ručních granátů. Oslavili to pochodem s hudbou, píšťalou, flétnou, bubny a zvonečky. Dlažba pod jejich kroky duněla a každý třetí zkraje a první a poslední řada drželi v ruce hořící pochodně.

„Jsi vyspalá?“

„Spala jsem.“

„Dobře, přikázal jsem, aby tě nechali odpočinout. Můžeš mi poděkovat.“

„Děkuji.“

„Správně, richtig.“

Důkladně si prohlížel lůžko. Slamník. Polštáře naplněné droboučkým pískem. Zadní nohy postele byly obtočené lýčím, aby nevrzaly. Svíčka stála na malovaném dřevěném polském talířku vedle džbánu s vodou. Dokázal si představit, jak jí vystupují žebra, ještě než se svlékla. Oberführer nedovolí, aby se přejídaly. Richtig. Vzpomněl si na německé polní prostitutky Adelheid a Almuth, ty byl také hubené jako lunt. Almuth měla obrovské poprsí. (Proto si vybral Vysokou.) S takovou ženskou je člověku alespoň teplo.

Stoupl si zády ke kamínkům, aby se ohřál i odtud, a držel jí přednášku, aby věděla dopředu, s kým má tu čest. Jeho einsatzgruppe D vyvrátí svět, kde jedni si skvěle žili na úkor druhých. Klíčové slovo je endlösung, konečné řešení. Entjudung. Po tom, co skončilo, už nic nenásleduje. Politoval by spíš červa než dítě, z kterého by vyrostl židovský upír.

„Až na pár výjimek bys tu v okolí obřezané už nenašla.“ Po-
kládal to i za svoji zásluhu. „Došel jim dech. Už je neposíláme do
lágřů. I kdyby jen každý šestý ze sta zabil jednoho obřezaného,
vyhladíme je. Místní je chrání. To, že Židovky neumějí číst, ještě
neznamená, že nejsou prohnané. Všude zrada. Studna, místnost,
sklep. Hustým hřebenem jsme pročesali Rusko, Ukrajinu a Polsko
jako zavšivenou hlavu padlého obra.“

Pak řekl, aniž věděla proč: „Všude jsou dveře. A všude je něco
za dveřmi.“

Nevěděla, co s rukama.

„Nic není důležitější než krev, která ti proudí žilami,“ řekl.
„Nejde jenom o to, aby ti rozpumpovala srdce, prokrvila mozek,
osladila cévy. Je to pradávné, tajuplné poselství krve.“

Cítil se chráněn štítem rasy, nad kterou nebylo.

Myslela na to, v čem měl pravdu. Lidi se nenarodili stejní, naro-
dili se různí, ale nepřipomínají jí vši, i když si dovedla sama sebe
představit jako veš. Neměla nic proti tomu, aby se ohřívá, třeba
donekonečna.

Vstřebával do sebe teplo, svá slova. Viděl, co ona neviděla. Lou-
žička rozpuštěného sněhu kolem jeho vysokých bot se rozlila až
k truhlíku. Bude to muset utřít. Má ho požádat, aby ustoupil?

Zaklonil hlavu.

„V létě je věšíme v třešňových sadech.“ Zasmál se. Znělo mu to
jako báseň. Mělo to téměř majestátnost osudu. Smrt se dotýkala
života a život smrti. Zachvěla se a připomenula mu mladé osení.
Byl rád, že mu nepřipadá odpudivá, jen postrašená, ostýchavá
a nesoustředěná. Stále jako by váhala. Každá kurva hledá zadní
vrátka, když je v úzkých, pomyslel si.

Slyšeli vlak. Ostbahn. Východní dráha. Znal všechny hlavní
stanice a překladové rampy. Ani by nespočítala, v kolika lágrech

sloužil, kolik jich služebně navštívil. Jetzt geht es los. Začal si hvízdát. Zpotilo se mu čelo, poměrně nízké. Nebo to byl rozteklý sníh. To, co se mu na čele lesklo, byla okrouhlá jizva. Připomněla jí, co vykládal šikovatel, kterého odveleli z Francie, jak se vinula u hranic Maginotova linie, než jí prošli jako nůž máslem.

„Když dohořela moje první synagoga, zůstaly ležet na kame-
nech v popelu směšné posmrtné masky. Zůstavil jsem je s důvěrou
jejich jedinému bohu. Čiré zlo – v podobě zuhelnatělých ksichtů.
Nechat stát ty špinavé svatostánky s pachem cibule a naftalínu by
byla trestuhodná nedůslednost.“

Pak řekl: „Když víš, kdo je nepřítel, máš napolo vyhráno. V sou-
boji s tím pravým nepřítelem se zakalíš. Rozumíš?“

„Rozumím,“ odpověděla poslušně.

Zmínil se o německých manželkách, kterým udělali obřezaní
děti, jež musí v této chvíli jako německé matky nenávidět. Daly ži-
vot jedu, který je otráví. Pro hanbu rodu, poskvrrnu Německa.

Kdo nezná nepřítele, tápe. Jako slepec, kterého poslali do ulic
bez bílé hole a psa.

„Nejenom, že jsem nikdy nespal s Židovkou, ale poznal bych ji,
kdyby se ke mně chtěla přiblížit. Musí to být celá signální sousta-
va, která mě varuje.“

Kromě viditelných nepřátel měl na mysli i ty neviditelné, kteří
znali a ohrožovali choulostivá místa, z nichž železnice, prodlou-
žené ruce herenwaffe, byla ta nejzranitelnější.

Usmál se. Dovedl si představit novodobé zkameněliny: Židy.
Dovršili svých třicet šest hříchů, po nichž následuje vyhlazení,
jak strašili rabíni. Pro rabíny měl notorickou slabost, střílel je
přednostně, zásadně ranou do srdce. Aby mu žádný neušel, střílel
všechny vousaté, ale byla to opravdu jen otázka, kdo přijde na řadu
dřív. Nechtěl mluvit o tom, že z některých lidí nelze po dobrém

vytlouct, čeho se drží: smysl pro minulost. Donutit je, aby se vzdali smyslu pro jejich tak zvanou pospolitost. Považovali obce, vesnice a městečka a čtvrti ve městech za svou rodinu. Nestačilo jim, že staletí otravovali vzduch, kdekoli žili, jako by jim patřil svět a už nikdy to nemělo být jinak. Na jedné straně luftmenschen, odchodní agenti s teplou vodou, na druhé pijavice a klíšťata, co se zuby nehty drží kousku kůže, k němuž se přisály, jako ševcovské smůly. Nechápal taky dost dobře rozkaz z Berlína pro všechny einsatzgruppen A, B, C a D shromažďovat archivy, majetkové listiny i rodné a oddací listy a průkazy státního občanství a domovského práva, bankovní dokumenty. Být to na něm, spálil by je i s nimi. Měl představu rozšlápnutého hovnivála na blátivé cestě. Rozhodovat to on, stačilo by brát jim snubní prsteny, spořitelní knížky a nakřečkové peníze, zhusta zlaté mince, rodinné šperky. Kožichy, horské boty, vlněné svetry. Domy – pokud se nehodily pro lepší plemeno – vypálit jako loňskou trávu, aby na jejím místě vyrostla nová. Pro něj a za něj mohli zmizet jako pšouk. Jako se ztratí a ztichne v pustině krákání vran, vytí vlků, pištění krys.

Bylo směšné, co si uvědomil tváří v tvář malé neznámé a bezvýznamné prostitutce, která měla chvílemi v očích strach a ve výrazu prázdno. Nevěděla, koho má před sebou? Tušil důvod: věděl, kdo je jeho nejlítější nepřítel, kdo je on a s kým je. Taková holka ví jen zlomek toho, co se jí neřekne. Usmál se myšlenice, že tyhle holky do žádných zbytečných kurzů neposílají. V žádném chrámu tu nejsou, a kurvy mají ke kněžkám lásky daleko. Pro nějakou citlivost by si sem nešel. Její stěžejní výhoda je, že je mladá. Žádný neporušený květ. Její mušle už byla otevřena. Nepřišel sem hledat perly.

Sbírají své zkušenosti na pochodu, s každým, kdo přijde, jako teď s ním. Ve srovnání s ní na tom byl nesrovnatelně líp. Bude po

jeho odchodu poučenější, než když přišel, pomyslel si. Může to uplatnit na dalších. Napadlo ho, že kdyby se ho zeptala, kdo je, mohl by jí odpovědět. Četl středověký příběh, v němž se kurvy táhly za vojáky a vařily jim, praly a souložily. Tady to má civilizovanější, pod lékařským dozorem oberführera Schimmelpfeniga.

Dostal myšlenku pro příští verše: Žhář i ten, který hasí (co zažehl). Nepřítel je druhé já každého z einsatzgruppen. To, které ze sebe vyhladí. Má na své straně zákony přírody, zákony přežití silnějšího. Vše mu straní. A vše před ním utíká. To bylo to, co měla v očích? Utíkala před ním? Daleko by neutekla, řekl si pro sebe. Usmál se tenkými rty. Držel se zásady: Neodpouštět. Cítil, že ho posiluje schopnost nenávidět, jako dynamo, které shromažďuje nenávisť více energie, než spotřebuje. Srovnávala ho s vlky, kteří jsou silní, odvážní a libují si v nočním lovu?

I ten poslední z vlků, který v hierarchii vlků stahuje ocas mezi nohy v přítomnosti vlka-vůdce, ví, kdo je jeho nepřítel. Některé myšlenky a zkušenosti hřejí skoro jako kamínka v rohu s rozpálenou rourou až ke stropu.

Prošel strážní službou v Treblince. To byla jeho škola. Aby nikdo nemohl říct, že nemá smysl pro humor, vyprávěl obersturmführer Sarazin svým podřízeným vtip o kočce, kterou si k němu někdo dal a dlouho si ji nešel vyzvednout. Konečně přišel a viděl, jak jeho kočku drží za ocas a kroutí s ní jako lasem. Jak zacházíte s mou kočkou, děsil se majitel. Víte, jak je ráda, když přestanu?

Nemusel říkat, jak se s touto anekdotou ztotožnil. Až na to, že obřezaní v Treblince nebyli kočky.

Obersturmführer vycenil zuby. Čekal, že se tomu bude Kůstka smát? Zkusila to.

„Taky nenávisť ti pomáhá,“ řekl. „Ještě jako kluk jsem nenáviděl učitele a faráře, spolužákova otce, matku, domovnici. Mobilizova-

lo to ve mně to nejbystřejší. Byl jsem začátečník. Nenáviděl jsem jen jednoho ze sta. V Hitlerjugend jsem poznal, co to je nenávidět ne jednoho, ale deset, potom devadesát devět ze sta. To je einsatzgruppe D. Nenávidět devadesát devět ze sta. Nenávist je jako oheň, ve kterém se kuje železo, a voda, kterou se zakalí.“

Dodal: „Už bych se bez nenávisti neobešel. Vzít mi nenávist je jako odejmout mi kyslík. Odstranit půdu pod nohama. Chodit s jednou nohou. Dokud nenávidím, jsem. Dokud nenávidíš, jsi.“

Chtěl vědět, koho nenávidí ona. Musel chvíliček čekat na odpověď. Už se hezky ohřál.

„Nevím,“ řekla. „Bojím se nenávidět.“

„Děláš chybu. Až se to naučíš, uvidíš, o cos přišla.“

„Snad,“ řekla a vyhnula se jeho pohledu.

„Měla by ses na mě podívat.“ Čekal, že se zeptá proč, aby mohl odpovědět, že uvidí, ale chápal, že se netázala. Lidi, kteří neumějí nenávidět, jsou jako hadr na podlahu. Lze jimi vytrít špínu, vyždímat je, ale na víc to není.

Obersturmführer si odepjal opasek. Vyňal pistoli. Styděla se pomyslet, co přijde.

Šel k oknu. Dalo mu práci rozrazit okenice. Utěsnil je led a sníh. Přimrzaly k rámu. Od podzimu okno nikdo neotvíral. Vzápětí vnikl do místnosti víchr. Obersturmführer si přistavil pod okno židli a stoupl si na ni. Ve sněhu, jako za clonou mlhy, se míhali vlci. Odjistil pistoli, zamířil, počkal a vystřelil.

„Posledně jsem tu dostal vlčici. Šlápl jsem jí na spodní čelist a roztrhl jí tlamu, aby vykrvácela. Měla bys vědět, co to znamená.“ Připustil, že tomu nemohla rozumět, jestliže jí nikdo nevyprávěl teutonské legendy.

Za dvě minuty vystřelil znovu. Do kóje proudil ostrý ledový vzduch. Stála v průvanu u postele, bylo jí zima. Vystřílel zásobník.

„To bych neměl – vystřelit i poslední náboj. Ten si má voják schovat v komoře pro sebe. Co myslíš?“

Pochopila až později, proč to řekl. Nebyl tak jednoduchý, jak se tvářil, i když některé jeho věty zněly jako složené z dětské stavebnice.

Stejně pracně, jako je předtím otevřel, teď okno zavřel. Byla ráda, že se nevysypalo sklo.

Viděl, jak rychle zkřehla. „Přilož,“ poručil. „Odnes židli ke kamínkům.“

Pochválil se: „Jsem dobrý střelec.“ Nemusel dlouho lícit, že je to jeho živel. Takhle stříleli v Litvě, v Kovnu. Prodělal si křest v Třetím batalionu einsatzgruppen pod velením oberführera Jägera. „Za rok 1941 byla matička Země lehčí...“ Zadíval se na ni zpříma. „Schválně, hádej, o kolik Židáků?“ Co by řekla zaokrouhlenému číslu sto třicet šest tisíc? Na každého muže připadla přibližně tisícovka. Pár čísel nahoru nebo dolů.

„Nejsme malicherní ani skoupí,“ řekl.

Pak prohlásil: „Tady, má milá, jsme pány nejen svého času. Předčily to jen dožínky v Majdanku u Lublinu. To byl dvoudenní festival einsatzgruppen, který se ještě nikomu nepodařilo překonat. Prostí maníci byli povýšeni. Ti, co se nehodili pro vyšší hodnost, dostali vyznamenání a medaile. Nikdo nepřišel zkrátka. Obřezanci nikdy nebyli národ chytrých. Snad chytráků. Dokázali jsme jim, že jsou méně než prostácci. Devět z deseti raději zdechne, než by se zřekli třeba své rituální šály. V Auschwitz-Birkenau jim z těch svatých šál dáváme jejich krejčími a švadlenkami šít spodky. Ničím se u nás neplýtvá. Ti další je mohou odkázat zase dalším, jestli víš, co myslím. Až k tomu poslednímu. Blížíme se.“

Šla přiložit. Byla ráda, že se tak dostane ke kamnům. Na březové polínko přidala tři lopatky uhlí. Bylo vlhké. Připravila

obersturmführera na to, že to bude chvíli kouřit. Zavřela dvířka. Dávala pozor, aby si neumazala nové šaty.

„Měli by ti sem dát antracit.“

„Beru to z hromady u polní kuchyně.“

„Je to scheiße z šachet nahoru po řece. Doufám, že lepší uhlí vozí do říše.“

„Špatně se to větrá.“

„Mělas prve přiložit pořádně.“

„Přiložila jsem dvě lopatky.“

Vzala hadr a utřela loužičky, které se udělaly, když prve obersturmführer otevřel okno a do kóje napadaly vložky. Zasunul pistoli do pouzdra a pověsil ho i s opaskem na lenoch židle. Umyla si ruce od uhlí a od hadru a zapálila svíčku. Den za oknem dostával nafialovělý nádech.

Viděla zase jizvu na jeho hlavě. Táhla se u kořínků vlasů po čele a obcházela lebku kolem dokola.

„Mám vlky radši než lidi. V noci pronásledují měsíc. Je to jejich svět, který jsme ještě nepoznali.“

Sníh a krev, řekl, jsou pro něj ryzí barva. Poznamenaly území, ryzost myšlenky, která ho inspiruje. Německo od Berlína k Uralu. S přáteli říše od Biskajského zálivu až do Litvy. Dobyta území jako německý dům, v němž bude – jednou – žít ne dvě stě, ale pět set milionů Němců. Hodinový stroj, v němž každé kolečko zapadá do druhého. Nacistická stavba, podobná soustavě přehrad. Řeky, které se slévají do německého moře. Oceán, který ještě není na žádné mapě. Jako se Německo kdysi téměř ztrácelo na mapě Evropy, budou se tu ohlížet pokořené země, jak se ztratily ve Velkém Německu. Už žádné zpuchřelé dřevěné boudy zdejších synagog, které hoří rychleji než nabubřelé vídeňské kamenné barabizny z mramoru a žuly s falešnou orientální patinou, jako by snad stá-

ly v Jeruzalémě. „Nechat obřezaným volné ruce, bude Jeruzalém všude. Slyšíš mě?“

„Slyším.“

„Neříkáš ani ano, ani ne.“

„Říkám ano. Jawohl.“

„Jawohl. To rád slyším. Schön gut...“

Dívala se na jeho pouzdro s pistolí. Jistě měl víc zásobníků a vyměnit je nedá takovou práci. Snad už nebude chtít střílet, aby zase vymrzla. Jak dlouho jí chce přednášet? Jen tím jí připomínal hauptmanna Hentschela. Lekla se, že jeho řečnost znamená něco zlověstného, nebo jen odpočíval po neprosпанé noci?

„Roztop, jak nejvíc můžeš,“ řekl.

„Jak chcete.“

Naložila vrchovatě, prohrábla zesponu rošt. Horko jí dýchalo do tváře, na ruce, hrud'. I kdyby chtěla, mokré hnědé uhlí prohoří pomalu.

„Kouří to,“ řekla opatrně.

Nemohla si být jista významem žádného výrazu.

„Ráda se popelíš na podlaze?“

„Nevím, co myslíte.“

„Není to pohodlnější v posteli?“

Ještě se nestalo, aby někdo přišel a nechtěl, co chtěli všichni. Skoro si oddechla. Za to už se skoro styděla. Mohlo to být to poslední, co si užili. Nesměla si slibovat od jeho žvanění víc, než čím bylo. Nechtěla myslet na záda, břicho, klouby. Nemělo smysl mučit se myšlenkami na hřích. Kdykoli se svlékala, mohla si namlouvat, že si navléká záchranný kruh. Nebo že se drží voru nebo kmene na rozvodněné řece.

Na okraji čela jí naskákaly kapičky potu. Otřela se. Soustředila se na kamínka, na truhlík s uhlím a na zbytky dřeva. Protáhla si

prsty, ve kterých svírala lopatku. Mléčná mlha v obersturmführově pohledu se upřela k ní. Věděla, co to znamená.

Pak bylo v kóji ticho. Knot s plamínkem prskal. „Smísím tě s kapičkou své krve,“ řekl. „Vzájemně se dotkneme.“

Na uniformě měl několik stužek a vyznamenání, o kterých nemusel mluvit, byla vidět. Železný kříž, Blutorden – Řád krve. Z kapsy soukenného kabátu se stříbrnými knoflíky vytáhl provazy.

„Neboj se, nechci tě oběsit. Bojíš se?“

„Ne,“ lhala.

„Kdybys měla sestru, potřeboval bych vás obě.“

Lehl si, oblečený, v kalhotách. Roztáhl ruce a nohy. Poručí jí, aby ho svlékla?

„Půjdeme na výlet. Někam, kdes ještě nebyla,“ řekl.

Zdálo se jí, že má v koutcích úst bílou pěnu. Něco neznámého se valilo jeho očima a v hrdle mu škublo, jako by mu je zevnitř cosi propíchlo, ale krvácelo mu bělmo.

Nařídil jí, aby ho přivázala k hlavám a nohám postele. Za zápěstí a kotníky. Jak nejpevněji umí. Obě ruce a obě nohy zvlášť. Provaz má přezky. Doufala, že si ušetří údiv.

„Zastavíme čas,“ řekl ještě.

Ano, takhle za zápěstí. A jeden kotník a druhý. Utáhnout. Ještě víc, silněji, jak nejvíc dokáže. Nemá snad sílu? To by pro ni nebylo dobré. Nerad by si na ni stěžoval. Tři výprasky a zeď nebo „Hotel pro cizince“ ve Festung Breslau. Odtamtud by už žádným chytřáctvím nevyklouzla. Nepřeje si, aby teď odmlouvala nebo aby se jí musel prosit. Na druhé straně neprodělá, když udělá, co chce. Chraptl. Jistě věděla, že nejsou všichni stejní.

„Už jsi někoho svazovala? Se mnou se to můžeš naučit. Jsem rád, že jsem první. Taky ty budeš první, po dlouhé době.“

Mluvil trhaně, už ne tak povýšeně. Na čele se mu nadělaly vrásky. Přetínaly jizvu. Byla v něm netrpělivost. Skoro úzkost, že snad neudělala dobře, co na ní chtěl, ale co chtěl, neodpovídalo ničemu, co čekala.

Přivázala ho, jak si přál. Naskočily jí na čele prohlubně, dětské vrásky. Vyhýbala se jeho pohledu. Soustředila se, protože musela, a zároveň se v duchu snažila odpoutat.

„Volnost,“ šeptal svázaný obersturmführer. „Slyšíš mě?“

V koutcích úst mu naskočil výraz vzrušení i úzkosti nebo nejistoty, že se něco nepodaří či zmaří. Svázaný na posteli vypadal obersturmführer jako ulovené zvíře. Takhle ještě žádného esesáka neviděla. Stále se mu držela v koutcích úst ta bílá pěna.

„U holky oceňuju vojenské vlastnosti,“ šeptal. „Ochotu, poslušnost... čistotu...“

Odkášlal si a polkl. Hledal si pohodlnější polohu. Postel se zatřásla. Nestál o lásku nebo blízkost, jak ji hledali ostatní.

Čekala, co jí nařídí teď. Chtěl, aby si odložila. „Všechno.“

Mezitím říkal: „Umím zavázat a rozvázat osm druhů uzlů. Naučil mě to kamarád z válečného loďstva. Dostal třikrát kasárníka na křižníku Tirpitz. Spal s černoškami.“

Chvástal se i svázaný.

Složila si šaty a prádlo na židli u kamen. Zula si boty, stáhla ponožky a punčochy. Stála bosýma nohama na dřevěné podlaze. Bylo tu teplo, podlaha studila. Vybavila si na zlomek vteřiny Vysokou, která si stěžovala na studené nohy.

„Jsi moc daleko. Pojď sem, k posteli, nade mne.“

A když to udělala: „Rozepni mě.“

Věděla, že to, co chce rozepnout, není košile. Přimhouřila oči; snažila se, aby se jí netřáslly ruce a prsty. Trvalo jí to déle, než asi mělo. Slyšela pisklavý hlas. Mluvil z hlav lůžka, s hlavou zvráče-

nou dozadu. Měla potíže rozumět. Třeba měla madam Kuliková pravdu, že existují horší věci. Nechala své ruce dělat, co musely. Neviděl na sebe, jen jí dával pokyny, jako by jí radil, jak zavést koně do stodoly, opřít jízdní kolo o zeď. Navléknout nit do jehly. Jeho tělo se zachvělo. Zazmítaly se mu svaly na břicho. Do očí se mu provalila krev. Vypadal, jako by oslepl. Zbytek těla znetečněl. Pak ochabl.

„Díváš se na mě?“

Zvedla víčka. „Vidím vás,“ řekla. Hledala jeho vlhkost, ale to jí chybělo.

„Nic neumíš!“

„Dělám, co můžu,“ řekla.

Byl podrážděný. Zase jednou byla svědkem něčeho, co mělo zůstat beze svědků. Cítila, jak se v něm sbírá hněv. Připadala si jako herec, který zapomněl slova nebo se na svou úlohu nepřipravil.

Byla by radši, kdyby svíčka zhasla, ačkoli obersturmführer na ni neviděl. Díval se do šerého stropu za hlavou, jako by měl oči v sloup, na trámy, na zeď. Stála nad ním jako zdravotní sestra nad připoutaným pacientem. Myslela na zranění Stefana Sarazina, na jeho jméno, původ a následky jeho jizvy.

Neměla tušení, že se vzrušoval představou, jak nabízí matce, aby se hmatem přesvědčila o ztopoření jeho přirození, a děkoval jí. Trvalo chvíli, než se ho matka dotkla. Vyslovila mu výrazem své stárnoucí, starostlivé a dobromyslné tváře a maličko zvednutými koutky úst uznání. Matka ho znervózňovala, protože mu připomenula: „Viděla jsem tě tak už tisíckrát, synáčku.“ Nenáviděl to hořkosladké, čím matka poznamenala všechno. Pak šla matka připravit večeři a zanechala ho v lůžku polonahého. Přál si, aby se přes něho valila voda.

Kůstka viděla jeho vytržení, k němuž se přiváděl a v němž hrála menší úlohu, než si mohla myslet. Sotva vytušila, co v něm vřelo snad ještě hlouběji, než kam dohlédl.

Zavírala oči, aby to neviděl. „Jawohl,“ šeptal a naváděl ji, jak si přál, aby ho osahávala. Jeho jawohl znělo mocně, uboze, bezmocně a vztekle i prosebně současně.

„Jawohl, jawohl...“

Plamínek svíčky se prodlužoval. Měnil tvar. Cítila, co obersturmführera zaslepilo a co se podobalo víc nemoci než vášni. Madam Kuliková věděla, co říká, když se jí jen tak mimochodem zmínila o hostu v Koperníkově 19, který požádal, aby ho přivázala za zápěstí k trámu a bila ho. Doporučila také, aby se nabídly, že vyčistí stejnokroj, vyleští medaile, brýle, přišijí třeba uvolněný knoflík. V téhle chvíli jí tyhle rady nebyly k ničemu. Přijít s nimi, byl by to špatný vtip.

„Nevíš co s rukama?“ napomínal ji obersturmführer.

Oči se mu propadly do mlhy. Cítila, čím mučil sebe sama. Oprostil se u ní od toho, čím se musel přizpůsobovat druhým. V koutcích úst měl svůj bolavý, trpičský posunek. Venku túroval motor. Jeden z nízkých autobusů čekajících, až osádka, padesát dva mužů, bude hotova.

„Jsem bílý jako dřevo jasanu?“

Obersturmführerovi ztuhla v křeči tvář. Začal se opět zmítat. Postel pod ním sténala, vrzala, lýčí vydávalo pisklavé zvuky, které provázelo jeho funění.

Venku odjížděla kolona nákladních aut. Nešetřila klaksony. Přijížděl pěší oddíl dobrovolných SS. Zdravili se s Waffen-SS houkáním.

Maďaři zpívali nějakou nesrozumitelnou píseň. Zdálo se jí, že slyšela slovenské slovo, ale nebyla si jista.

Vyprostil se z pout snadno, ačkoli ho přivázala poctivě. Toto malé vítězství mu aspoň zčásti vrátilo sebevědomí. Na okamžik skoro zazářily jeho mléčné kalné oči.

„Myslel jsem, že jsi šikovnější,“ řekl. Tvář mu po tom zápase s pouty jakoby pohubla. „Jsem možná trochu výjimečný. To ale chci. Se mnou není nikdy nuda.“

Bylo to poprvé, co od ní chtěl někdo to, co obersturmführer.

„Jsi jako vyschlá houba,“ řekl. „Kdyby ti uřízli nohy, nikdo to na tobě nepozná.“

Co od ní čekal, kromě toho, co chtěl, aby udělala, a co i udělala?

A potom: „Jestliže chceš být herečka, musíš hrát ve hře, kterou ti napíšu.“ Nevěděla, co na to odpovědět. Čekala, co řekne nebo udělá obersturmführer dál.

„Dá se říct, že jsi tu nová,“ řekl obersturmführer. „Možná, že bys tu radši měla beznohé a bezruké.“

Pak řekl: „Soudit tě podle toho, co umíš, řekl bych, že jsi tu první den. Možná první dva dny.“

„Víte už, jak dlouho tu jsem.“ Nevěděla, co je lepší nebo horší, být tu déle? Ty první dva dny snad ani nevěřila, že se to s ní děje. Připadala si jako ve snu. Teď nechápala, co se děje s obersturmführerem. Měl ve výrazu střídavě sebevědomí a zmatek, nějakou vnitřní paniku, za kterou přišlo pochichtávání, nebo skrýval trapnost, rozpak a nejistotu, již mohla jen odhadovat.

„Měla by ses odstřelit,“ řekl obersturmführer.

Byla zvyklá na stížnosti toho druhu. Nechtěli, aby byla netečná, ale nedovedla si představit opak. Nebral si pro své výtky ubrousek. I když se stavěl sebevědomý, byla to jiná jistota, než s kterou přišel.

Už se jí přece ptal, jak dlouho tu je, a odpověděla mu, že čtrnáct dní. Jak to myslel, s tím, že by se měla odstřelit? Ušklíbl se, jako

se prve usmál, těmi tenkými rty, z kterých si chtěla domyslet, co chystá.

„Nestačila ses otrkat?“

Bylo to něco ještě mimo krutost. Měl zase v očích to, co viděla tu první vteřinu, co vešel, tu mlhu, v níž se skrývala výhrůžka a pohrdání a msta. Vědomí, že může žádat všechno, bez ohledu na ni. Kdo byla či nebyla. Co prozrazovala jeho uniforma, jeho pistole. Jeho chování. Přišel sem, jako by vykoppl dveře. Jak byl zvyklý vstupovat do cizích příbytků, nezvaný host, aniž se obtěžoval myšlenkou na chování. Střed světa, do něhož se narodil, aby mu ti druzí sloužili nebo aby je zbavil života. Přinesl si zlověstnou aureolu, kterou měli všichni, a stačilo jí zahlédnout uniformu, aby věděla svoje. Bylo v něm od prvního okamžiku něco, čeho se bála. Nevěděla přesně, co to je. Jen že jí to hrozí. Spokojí se jen se stížností? Spráská ji vlastníma rukama? V duchu odhadla, kolik facek by mohla vydržet. To nejpodstatnější nebo nejbytostnější v něm jí bylo záhadou.

Měla si zvyknout, že slouží vrahům v tom nejintimnějším? Jak se měla přimět, aby na to nemyslela každým zlomečkem vteřiny? Přála si, aby otupěla do té míry, která by ji zbavila myšlenek, ale ne schopnost udělat, co musela, když chtěla přežít.

Myslela na holku, která řekla, že je tu v botách, co jí ušil dědeček, švec, kterého Němci popravili, a jeho boty byly to jediné, co po něm zbylo. Jak jí dědeček prorokoval, že v těch botách přežije válku, a že do nich musela dorůst. Čistila si denně ty boty s myšlenkou, že možná vydrží déle než ona, že v nich na konec války ani nedojde. A kdo je dostane po ní.

Snažila se uhodnout, co bude obersturmführer žádat, z toho, co říkal a jak se při tom tvářil. Bála se jeho přímočarosti a současně na ni čekala. Měl v sobě oheň, z něhož sršely jiskry, jimiž

se nechtěla spálit. Byla smířena s tím, že je mu vydána na milost a nemilost. Snad o to víc, že to byl obersturmführer, důstojník. Naježila se v duchu k sebeobraně. Nevěděla nikdy dost dobře, jak se bránit, aby to nevypadalo jako odpor. Připadala si jako hmyz, který zašlápne bota; jako zvíře, jež čeká na pánův rozmar.

Nemusela si opakovat, že i to nejmenší má nejdalekosáhlejší důsledky. Držela se rady madam brát všechno jako normální, i to sebeabnormálnější. Byla na tom líp než Tlustá, které šla včera ze zadku krev jako předtím Vysoké? Nebo než Vysoká, která si rozčesávala v kádi semenem spleené pramínky vlasů? Od Vysoké chtěl ženista, aby ho pomočila. To prý žádal od hereček Hitler. Pocítila otupělost, které se dovolávala. Nechtěla mít ustavičně vzrušenou (v jejím případě ustrašenou) duši jako hauptmann Hentschel. Přála si uhodnout míru otupělosti, aby nepolevila. Byla opatrná. Číhala na každé slovo, každičkový pohyb obersturmführera, jako do kouta zahnané zvíře. Neodpovídala. Co bude žádat teď? Už o tom přece mluvila, jak dlouho je tady.

Řekl: „Kdo si myslíš, že jsi?“

Nemohla říct, co si myslí, že je.

„Nejsi taky zrovna jako ze slonoviny.“

Dívala se na jeho mrtvé tělo.

A nakonec: „Jak dlouho mám čekat?“

Díval se na ni, jako by sešla z cesty.

Blesklo jí hlavou, co řekla ráno Velká Leopolda Kuliková. Zásada holky v nevěstinci nemůže být dostat co nejvíc a dát za to co nejmíň jako v nějakém manželství. Nejsou tu manželky ani milenky, ale jako cukrátko. Každý voják ji ponížil, ale necítila se ještě natolik ponížena jako obersturmführerem. Obersturmführer ji nebral ani jako moučník po obědě, něco, co chutná a spolkně, nebo odmítne. Co je navíc, až po hlavním chodu. Už to nebylo jen to, že to bude mít

za sebou nebo že půjde spát a ráno začne znovu, tak dlouho, jak vydrží nebo se opotřebuje. Brala své tělo, tu část těla, jako něco, s čím musí vystačit, jestli chce žít; a šetřila si, co se dalo ušetřit, když nic víc, že ze sebe udělala robota, někoho, kdo je i není. Musela šetřit olejem. Olej byl v Nr. 232 Ost hodnotnější než její tělo. Mohla by být motocykl. Opancéřované auto, jako horch hauptmanna Hentschela. Autobusy, které přijížděly a odjížděly. Zápas, aby nedala víc, než musí, protože měla omezenou míru něčeho, čemu se říká tělo, ale co není tělo, jako když běhá nebo se shýbá anebo šplhá.

Duši, jak si myslela, musela mít z gumy, aby se dala natahovat, donekonečna. Vybavila si most, jeho spodek, po jehož žebroví ručkovala, aby se dostala na druhou stranu. To byla každá soulož. Ručkovala, než přeručkovala, a pak, s malou přestávkou a opláchnutím rozkroku, znovu, dvanáctkrát denně. Jednou třináctkrát, podruhé patnáctkrát.

To obersturmführer nevěděl. Nezajímalo ho to. Zajímalo ho jen to, co se týkalo jeho.

„Kdo si myslíš, že jsi?“ opakoval.

Víc už jí nemusel vytýkat.

Když jí řekl, aby si lehli do postele „jako manželé“, nepřišlo jí to ani tak směšné. Bylo to lepší, než kdyby ji zbil. Cítila zase prázdnotu všech pustin, znovu to zvrácené, neznámé a sprosté i tajemné, čemu nerozuměla. Propad někam, kde se hloubka neměří dnem, protože už žádná není. Přála si být dospělejší. Otrlejší. Mohla to předstírat stejně, jako že se narodila do árijské rodiny. Nechtěla uznávat, že ten nejukrutnější má vždycky navrch, když ne pravdu? Kdyby to uznala, musela by se zařadit mezi ty kruté? Přála si to mít za sebou. Cítila bolest. Nemusela si vyčítat, že zůstává pozadu. Dohonila i Zrzku a Mariu z Poznaně, Vysokou nebo Estelu, snad i Krásku a Chytrou.

Skončí jako Krikri, Velké břicho a holka s přezdívkou Šťastný hlas u zdi? Ve Festung Breslau? Na to nemusela být Židovka.

Chytrá měla za to, že jí projde víc než druhým, a zaplatila za to prvním výpraskem. Ještě má dva. Šikovateli luftwaffe tvrdila, že mají rády zvířata. Vlky, krysy, vši? I lidská zvířata, odpověděla Chytrá, ne zrovna moudře. Svatoušek to nahlásil. Nemohla si týden sednout.

Velká Leopolda Kuliková nemusela číst Platóna, aby směla prohlásit, že ještě nepotkala ošklivého člověka, muže či ženu, aby byl dobrý. „Oškliví jsou zlí.“ Oškliví vidí všechno ošklivé. Nebo si oškliví, co je hezčí než oni. Mstí se. Nenávidí sebe i ty druhé: Musela ve svých dvaatřiceti vědět, o čem mluví. Kůstka se snažila odvést myšlenky od svého těla ve spojení s kostnatým tělem obersturmführera Stefana Sarazina. Viděla v duchu před sebou Mariu z Poznaně, která se naučila koulet očima, kdykoli slyšela, co jí nesedlo. Podle Zrzky takhle vyvalovala oči jako nějaký kolotoč v kóji před vojákem, který to omylem pokládal za výraz vášně, vyvrcholení. Tlustá vypadala při souloži i umytá jako upatlaná od povidel.

Měla tvář Stefana Sarazina tak těsně nad sebou, že slyšela a cítila jeho dech. Neznamenal to, že ti hezčí byli dobří. Oberführer to shrnul: Lidi jsou svině. Rozdíl je v tom, že někdo je větší svině než ten druhý.

Otloukal se jí o spánky zevnitř pisklavý hlas obersturmführera. Šeptal a chroptěl slovíčko Liebchen? Vybavila si pražského strýčka, který si od tatínka půjčoval peníze a nenavštívil je, aby něco nechtěl. Tetička Hedvika, jeho žena a mamínčina sestra, se styděla do hloubi duše, ale bez výpůjček by neměli ani na světlo, plyn, jak svěřila mamince.

Bylo toho málo, co věděla o svých příbuzných, kteří skončili tam, odkud přišla. Jedna pražská sestřenice, Běta, dostala chrlení krve den před nástupem do transportu, na shromaždišti v Rádiovém

trhu Veletržního paláce. Co se s ní stalo v židovské nemocnici ve Věžešské? Tatínek si v Praze stěžoval na doktora. Zrychloval kolem zastavárny. Měl rád stáje pro poštovní koně, vedle nichž byly textilní sklady. V Rybné byla nová čistírna. Majitelé přinášeli rance špinavého prádla a šatů, které nazítrí roznášeli čisté. Snad nikdy nespali. Vedle čistírny byla cukrárna, kde tatínek kupoval bezé a červenou limonádu.

Stefan Sarazin na ní pracoval, aniž snad vnímal, kdo je pod ním. To, co opakoval, nebylo slovíčko Liebchen. Byl zaměstnán sám sebou, napjaté žíly na krku, cukalo mu ve svalech na tvářích mezi lícními kostmi a bradou, snad ho bolely dásně. Nebo jizva kolem čela? Snažila se zahnat neklid, jako by to ještě dávno nebylo se Stefanem Sarazinem všechno. Viděla za pravým uchem obersturmführera zaschlé holicí mýdlo. Hlava mu ztěžkla. Opřel se jí hlavou o hrud' a rameno.

Byla ráda, že skončil uprostřed. Vzpamatoval se asi za dvacet minut. Vdechla pach hnědého uhlí z truhlíku, dusivý čmoud z padajících popílků a jisker.

„Lepší je uškvařit se ve vybuchujícím granátu než spát s Židovkou,“ řekl.

Proč to řekl? Ztuhla v ní krev.

Pak řekl: „A lepší je v nich shořet než podlehnout ďábelským svodům těch, které einsatzgruppen hubí. Můžem o sobě hrdě říct: Každá einsatzgruppe je válka. Námi se stane Německo velikým, tak jako bez nás skomíralo. Něco ti řeknu: Byl bych schopen zabít vlastního otce, matku, kdyby se postavili proti říši. Bratra, kdybych nějakého měl.“

Cítil základní rozdíl, kterým se od otce odstříhl. Okupaci dobytých území pokládal otec za demoralizaci armády. Jemu přinášela okupace oduševnění, poctu, výsadu vítěze. Ponížení okupovaných ho

povzneslo. Držet je na kolenou, nechat je o všechno se prosit. Vyždímat je znamenalo blahobyť pro Německo, včetně otce. Ty druhé by obsazení tak obrovského území vyčerpalo. Německo se tím upevnilo.

Viděl v duchu velkogermánskou říši od Atlantského oceánu k pohoří Uralu. Nový kalendář, kde rok nula začíná rokem 1933. Denn heute gehört uns Deutschland, und morgen die Ganze Welt. Cítil, jaký v něm zůstal snílek, co vyrostl z dětských Lederhosen. Okupace znamenala romantiku, o které otec neměl potuchy. Otec nechápal, že ještě živý obřezaný znamená selhání. Někdo někde pochybil. Lojalita může být jen bez výhrad. Jak řekl Reinhard Heydrich, neexistují slušní obřezaní. Žid je Žid. To otcově krvetoku chybělo. Nepumpovalo mu to srdce do cév. Jablko, které podala Eva Adamovi, potřásl jedem had. Ten jed jsou obřezaní.

Otec, stejně jako katecheta, si jen loudili o převýchovu někde v Buchenwaldu nebo Dachau. Otec nechápe, že smrt je začátkem života, ne slepé zrození. Zabíjet je v povaze člověka. Má-li lidská povaha leckteré tajemství, tohle tajemství není. Člověk se narodil, aby zabíjel. Proto jsou války, jako je den a noc, slunce a měsíc, červené a bílé krvinky. Jistý Francouz, Condorcet, snil o dlouhém životě a krátké smrti. Zajisté, znamená to zabíjet rychleji. Nelze vymýtit smrt, jen život. Co nestihne příroda, dohoní olovo, nože, cyklon B. Kultura doplňuje přírodu. Takový otec nikdy nebude.

„Doufám, že mi rozumíš,“ řekl obersturmführer, který rovněž nerad viděl, když ho otec oslovoval jakožto nadporučíka. Nechápal ten rozdíl?

„Jawohl,“ odpověděla.

Prolétla mu čelem myšlenka zbásnit *Mein Kampf* a věnovat to Vůdci.

„Vymýtili jsme to, čemu obřezaní říkali láska, soucit, mír. To falešné. Prolhané. Ve válce vítězí tvrdost, podlost, prohnalost.“

Měla kývnout? Opakovat své „Jawohl“?

Pokračoval ve svém žvanění, takže se jí ulevilo. Měla radši, když mluvil, než to, co od ní chtěl.

„Válka jsou jatka. Bud' jsi dobytek, nebo řezník. Bud' chytrá. Nemáš na vybranou.“

„Jawohl,“ řekla.

Maličko se usmál. Viděla na jeho rtech sebevědomí člověka na vrcholu světa. Neměl ve výrazu ani stín výčitky. Byl arogantní od začátku do konce. Pán všeho, co znala. Měla pocit, jako by klesala do temna, kterého se zatím jen bála, kde nic neznamena, co pociťuje. Poprvé, co tu byla, měla nezvratný dojem, že by pro ni bylo lepší nebýt. Poddávala se letargii, v které se ztrácela sama sobě. Dosahovala stavu otupělosti. Pudem sebezáchovy věděla, že tak dokáže přestát, co přijde. Bylo to podobné nespavosti už v jitřních hodinách.

„Holka jako ty má vědět co a jak,“ řekl.

Chtěla odpovědět, že ví co a jak, ale temno v ní houstlo a nepropustilo z ní ani slovo kromě pojmu jawohl. Odcházela od sebe samé, sestupem do nejhlubší tmy své duše.

„Neuznávám kompromis,“ dodal.

Viděla na jeho tváři a v jeho očích pýchu, kterou získal schopností a neomezenou možností zabíjet. Něco, co nechápala. Nemusel jí už opakovat, že čím víc lidí zabije, o to povýšeněji se cítí. Nechtěla přemýšlet o trestu, který by si zasloužil. Vzdávala se naděje odpovědět na otázku, jak je možné zabíjet, ponižovat, bez trestu. Jen vteřinu odháněla myšlenku, že je s ním něco v nepořádku, popletlo se mu v mozku, o čem snad ani neví, co dělá a s jakými následky. Věděl o každé své myšlence, každém svém pohybu. Odpovídal za první a poslední počín. Cítila v sobě tmou a ticho. Věděla, že nesmí plakat. Tma v místnosti se spojila s tmou v ní.

„Bojíš se mě? Jako by ses bála východu slunce.“ Se svou uniformou přes židli, s pistolí v otevřeném koženém pouzdře a každým rozkazem, který – jak byl zvyklý – byl okamžitě splněn, pod pohružkou smrti, se cítil jako bůh. Bůh-Đábel.

Poslouchala ho na půl ucha. Byl opilý? Byl možná opilý jen slovy. Představou. Bylo by to směšné, kdyby to nebyla pravda. Tím, že to myslel smrtelně vážně, to znamenalo hrozbu.

„Napadlo tě někdy utéct?“

„Ne,“ řekla. Nemusela dodávat, že by neměla kam.

„Mám o tobě představy. Chceš je znát?“

Mlčela.

„Nejsi zvědavá, jak vypadá zabitý divočák?“

Pak řekl: „Připadáš si slabá?“

Netrpěl by jí zpupnost nebo drzost. Ani slabost. Vypadal by tím sám před sebou ochabljší.

„Potkal jsem tu pár sviní.“

Nedodal, které střílel.

Zatočila se jí hlava. Měla pocit, jako by přepadla přes roubení záchranného člunu. Cítila, čím je obersturmführer nebezpečnější.

„Myslíš, že holka jako ty musí být svině?“

„Dělám, co chcete,“ řekla.

„Jsi ta malá kurva,“ souhlasil. „Ve starém polním nevěstinci potrestal komandant holku tím, že jí dal na tělo dva visací zámky. Na pusu a dolů. Dostala se jí do rukou kyselina sírová a vchrstla ji komandantovi do očí.“ Utíkala se k mlčení.

„Všichni lidi jsou svině,“ řekl obersturmführer. Neměl by jí dávat návod. Kyselinu tu neměli. „Napadlo tě, že byste mohly být v klecích? V tom druhém nevěstinci polévali za trest holky ledovou vodou. Máte na růžích ustláno.“

„Jawohl,“ odpověděla.

Vrátil se k svému oblíbenému tématu.

„Německá krev se nezapře,“ mluvil o sobě.

Pro něco si vzpomněl na utečence, které chytili, už vyčerpané, že by je ani nemuseli dobíjet. Einsatzgruppen nesluší slabost. Váhání. Podobali se vyvrhnutým kancům. Představil si její tělo, trup, břicho a vyvrácená žebra s odříznutou hlavou.

Bude si muset počkat, než najde holku, která by vypadala jako děvčata na obrázcích ilustrovaných časopisů, ke kterým se pokoutně dostával. Na fotografiích byly ty nejkrásnější. Měly výhodu, že byly němé. Nebyly živé, jako ta mladá, dlouhonohá a zelenooká kurvička vedle. Vybavil si rčení Karla Jägera, když si někdo pochvaloval zdraví a sílu: To taky přijde, bez starosti. Prohlížel si zblízka její tělo. Byla bílá, dětsky štíhlá, měla pevná mladá ňadra, ještě malá a v rozkroku připomínala kuře. Na zádech jí šel sotva znatelný pruh mezi svaly. Na žebrech neměla gram tuku. Její pleť působila jako hedvábí. Zadeček jí ještě nestačil ztučnět. Měla trochu zadek jako chlapec, pomyslel si obersturmführer. Nebyla zrovna zarostlá. Její pupek shledával dětským, stejně jako bradavky. Ani na bříšku neměla tuk. Pěkně vy-chrtlá, shrnul to obersturmführer. Znovu mu připomenula kuře.

Pořád mu nebylo teplo. Nadporučík od wehrmachtu se v nevěstinci nachladil a odnesl to zápalem plic, který ho vyřadil z boje. To si dovolit nesmí.

Nakonec řekl: „I ty bys byla bez války jen stín. Švadlena někde ve fabrice. Služka u nějakých pánů. Měla bys být pyšná na to, co z tebe udělali, komu sloužíš. Herrenwaffe, kdo je víc?“

Nebo méně, níže, hlouběji, doplnila ho v duchu. Vyhýbala se jeho zkalnělým očím. Měla by být šťastná, že nevěděl, s kým spal. Čemu se zpronevěřil, k čemu se propůjčil, ale k čemu se propůjčila i ona. Myslela na to, jak se večer uloží ke spánku. Málokdy si v Nr. 232 Ost nepřála, aby se už neprobudila.

„Válka nás naučila porvat se, denně, bez přestávky. Zasloužíme si vzduch, který dýcháme, slunce, které na nás svítí, holky, s kterými spíme.“

Spřádal si v duchu verše a to, co říkal, byla jejich ozvěna? Zval ji do temnot, kde byl pánem jako Satan, o kterém mluvila Maria z Poznaně? Měl v pohledu chlad jako vystydlé mléko nebo kalná voda z jezer smrti. Opovržení ke všemu, co podezíral z rasové nečistoty. Bezdůvodnou nenávist, která se živila na tom, co nepochopil a nepoznal. Čím uvolnil všechno, co předtím v sobě musel potlačit. Kde se v ní brala odvaha pokračovat? Ještě žít? Na vteřinu měla dojem, že z její duše odešel život. Už nebyla. Vyvrátil jí to pisklavý hlas obersturmführera Stefana Sarazina.

„Je ti zima?“

„Ne.“

„Vypadáš zmrzlá.“

„Nejsem zmrzlá.“

„Jsi jako z ledu,“ řekl obersturmführer.

Pak řekl: „Vzpamatuj se, nejsem rád s mrtvolou. Jsi s každým jako led?“

Mezi lomem a statkem se přehnala lokomotiva, padesát vagonů. Vybavila si v duchu obličej topiče umazaný od uhlí, jemuž je i v třeskutém mraze teplo. Představila si, že si ji vyzvedl u oberführera hauptmann Hentschel. Vzal si ji jako pokojskou. Nosila zástěrku jako služka druhého pražského strýčka Ludvíka. Hauptmann od ní chtěl, aby mu zpívala oblíbenou píseň *Lilo. Komm, Herzens Liebchen laß uns gehn... auf Wiedersehen, auf Wiedersehen... mein Lieb... Pamatovala si nápěv. To sladké, co muselo hauptmannovi zhořknout. Liebchen denk an mich...* Přistihla se, že navzdory všemu hledá ve vojácích to, čeho by se mohla přidržet. Podobá se holka citronu, z kterého ostatní i ona sama vymačkávají poslední kapičku? V duchu se zachvěla.

Měl v živé paměti trestnou akci v Ponarech, kterou dostal od velitele batalionu einsatzgruppen Karl Jäger na povel. Protáhlo se to do noci, než si shromáždění, muži, ženy, děti a staří, vykopali jámy pro přibližně pět tisíc lidí. Dostali rozkaz svléknout se do naha. Bylo to na mýtině v hustém borovém lese. Vanul svěží vítr, svítil plný měsíc, nebe bylo bez mráčku. Nikdy nezapomněl na tu noc, na vůni pryskyřice, na ticho těch, které stříleli, jednoho po druhém nebo ve skupinách. Nikdy nezapomněl, jak padali nebo klouzali do jam, předklonění nebo vkleče na pokraji, podle příkazů střelců, aby nepřepadali na druhou stranu. Měl v uších třesk nejrůznějších druhů zbraní. Ani na to nikdy nezapomněl. Pistole a revolvery zněly jak prskavky. Nezapomněl na směs dětského zvuku a smrtelného svistu kulek. Vystupovali z okraje lesa v řadách nebo chomáčích z lesních stanovišť, řada za řadou, shluk přibližně po padesáti nebo stovkách. Střelba skončila dvacet minut po půlnoci. Nechtěli umožnit zraněným někde na dně jámy, aby se vyškrábali skrz vrstvy postřílených, tlačenicí chladnoucích těl navrch, znovu se nadechli a vyplížili a unikli pod rouškou šera a potom do noci. Dal rozkaz postavit stany, aby nemuseli spát pod širým nebem. Nechal složit do beden svršky zastřelených. Zvláštní stan postavili pro zástupce místního obyvatelstva, starostu, aby muži, dobrovolníci i ti najatí příležitostně jako sezonní dělníci, ale ne o to méně ochotní, už s prvním světlem začali zasypávat jámy hlínou. Díval se na ně jako na příští otroky. Už tušili, že obsazení zjevně není přechodné, ale trvalé. Pracovali ochotně, aby dostali nažrat. To byla jejich cena, dostat nažrat. Pro jistotu dal rozkaz prostřílet obsah jam opakovanými dávkami, aby měl klidný krátký spánek. V tom šel svým mužům příkladem a vystřílel několik zásobníků, až se mu rozžhavila hlaveň automatu. Nebylo ani nutné stavět početnější stráž; stačili dva muži po každé straně

jam. Neměl o sebe strach. Jen jednou nechal hlídat tři strážné stanoviště, kde přespal v pustině, uprostřed opuštěného lomu, protože by nevsadil pravou ruku za to, že ve skalních doupatech nejsou polští nebo židovští banditi. Nezapomněl na zákeřnou ránu, kterou padl oberführer Hans-Klaus Neuman von Tottleben z Garmisch-Partenkirchenu. Cenil svůj život výš než životy banditů a nemrkl oknem, když mu v Auschwitz-Birkenau vedoucí gestapa naznačil, kolik mrtvol zpracují krematoria za jedinou noc, za jeden den. Plus pálení přebytečných mrtvých v jamách na jejich vlastním tuku, ovšem s přispěním drahocenného petroleje. Kdyby se ho někdo zeptal, jak hodnotí život vojáka einsatzgruppe D a těch druhých, odkázal by ho na lágry a ukázal prstem na směr, kde leží Auschwitz-Birkenau. Tam je odpověď výmluvnější než všechna slova.

Už přivykl pohledu na žlutavou směsici naháčů odlišnou jen barvou vlasů, většinou tmavých, kteří ztuhli a lnuli k sobě spleteni jako housky nebo vánočky od jedné stěny jámy ke druhé, na šířku i na délku, rukama, nohama a vytaženými krky s bezvládnou hlavou.

Představoval si v noci, než usnul krátkým, vydatným spánkem, jak to proběhlo; neustále to před sebou viděl. V uších mu zněla střelba. Dávky, jednotlivé výstřely, shoda strojních pušek, vzájemně se doplňující ratatata. Ale to, co spatřil ráno, se vymykalo všemu, co viděl doposud, a spatřil toho pozhnaně. Byl to obraz hodný velkého básníka, hrozný a krásný, protože výjimečný. Věděl, že je to něco, co málokdo, jestli vůbec někdo, z jeho známých v zázemí kdy viděl. Vytřeštil oči, ztratil na chvíli dech. Ti mrtví, nalepení k sobě bez ladu a skladu, a přece tak těsně, že mezi nimi téměř nebyla škvíra, všichni v odstínu slabě nažloutlé svíce nebo tělísek vosku, se začali hýbat. Skoro ani jeden nezůstal v klidu. Vytvářeli

vlny, trhali se jako větve čerené větrem. Věděl, že nežili. Sepsal už ve stanu ve světle baterky začátek hlášení. Byli spolehlivě mrtví. I kdyby někdo unikl životem, musel tam vespod podlehnout zranění nebo se udusit nebo udávit. Měl přesně spočítaný počet nábojů, které spotřebovali. Jeho šikovatel vyplnil listiny týkající se střeliva, pohonných hmot, stravy, počtu přistavených nákladních aut. Ta neživá masa hýbala pažemi, nohama, prsty u rukou a u nohou, pohybovali údy, hlavami, cuchaly se jim vlasy, některým škubala ústa, trhali obočím nebo jim něco zvedalo víčka. Ani jejich pohlavní orgány nezůstaly v klidu, u mužů i žen, v ochlupení. Co se tu dělo? Promnul si oči. Mezi mrtvými se hemžily krysy. Ožíraly mrtvé, lezly jim do úst, do všech škvír, do podpaží, mezi nohy, ohryzávaly jim střed zadků. Bylo tu skoro víc krys než mrtvých. Udělalo se mu špatně. Chtělo se mu zvracet.

Chytil si dlaní ústa a cítil křeč ve střevech. Nahrnula se mu krev do hlavy, do stuhly jeho okrouhlé jizvy, rozbušilo se mu srdce, zrychlil dech. Opřel se o strom, ale za pár vteřin se vzpamatoval. Krysy se nedaly rušit. Měly hostinu. Totéž viděli strážní a potom místní muži, kteří to možná zažili už předtím, a byli jediní, kdo se nedivili. Chopili se lopat a začali zasypávat jámy. Byli placeni od hodiny a měli v kapse zadávku na zasypání dalších jam. Sledoval, jak rychle ubývá hlína z navršených hromad a zakrývá jámy.

Vzpomněl si na legendu o krysaři z Hammelnu. Urazila dlouhou cestu, až sem, do ponarských lesů. Neodolal puzení, které mu řeklo, aby to vylíčil té malé prostitutce. Vyzkouší si na ní, jak to působí, nakolik jí to zaujme.

Jednou o tom napíše báseň, skladbu, jakou pokolení před nimi nezažilo.

„Vylouplo se to přede mnou v noci, v jitřním chladu, s prvními paprsky světla, s voňavým pryskyřičným větrem, kterým dýchal

borový les, a bylo to hnusné, ne, nejenom hnusné, bylo to odporné, štítla by ses, ale bylo to zároveň velkolepé, nádherné, jiné než všechno, co jsem dosud zažil. Ta noc stejně jako jiné noci, a přece odlišná. Tou nocí jsem vstoupil oběma nohama do nové doby. Překročil jsem hranici, kterou má každý v sobě. Byla to krutost a ničemu se nevyhýbající samozřejmost přírody, pro kterou nic není výjimečné. Ti zastřelení a národ krysy. Nemůžu na to zapomenout. Jestliže napíšu jednou o něčem velikou báseň, která zůstane po mně, po nás, jako to největší, co potkalo moje pokolení, obrazy, které vytrvají déle než náš čas, budou to ti zastřelení a mezi nimi krysy, jimiž opovrhujeme, živí a mrtví, to živé, co se sytí zhynulým, jestli víš, co chci říct, věčný koloběh života, jemuž vtiskujeme svou vůli. Čím pro nás začala válka, která nikdy neskončí. Ty krysy znamenaly život. Rozhýbaly ty mrtvé, jako se vzdouvají vlny v moři, jako se vlní obilí, v prudkém větru ubíhají ke svému neznámému cíli mraky. Ve srovnání s šedočernočerným odstínem krysích kožíšek vypadala pleť těch zastřelených jako nažloutlá kůže prasat. Ano, to byl můj nejsilnější dojem, že vidím prasečí kůže, jako by někdo naházel do jam tisíce mrtvých sviní. Nařídil jsem strážím do jam znovu střílet, aby nic, doslova nic nevylezlo živé, ale krysy to nezastrašilo. Nevím, nakolik se mi podařilo krysy vyhnat. Byly jako doma ve všech vrstvách těl, odspoda až na povrch a od povrchu až dolů. Kdykoli teď vidím krysu, a viděl jsem je prve na chodbě a když jsem šel před statkem na sněhu, napadá mě, že jsem nedostal svému předsevzetí pohřbít v těch jamách všechno, co se hýbe.“

Ještě řekl: „Nad jámami se vznášel pach, který vydechují mrtví. Kdo to nezažil, neví. Z lesa přivál vítr rajskou vůni borových šišek, hluboké ticho, které připomínalo věky.“

Vzpomínal na to časně ráno, kdy ho jímala hrůza, ten pohyb mrtvých, který měl svou vlastní vůli, včetně vůle krysy, řídil se nějakým jiným zákonem, než jaký připisoval zastřeleným. Ještě to nezažil; neměl se o co opřít; zíral na hemžení mrtvých těl i ve chvílích, kdy vítr z lesa ustal a mezi nebem a zemí se rozestřelo ticho, v němž nebylo slyšet než tření kůže o kůži, nárazy lebky na lebku, tleskání mrtvých rukou. Najednou les, obloha a jámy a mrtví měli jinou tvář než ještě včera. Cítil, jak mu řídne krev v žilách. Nechtěl na sobě nechat znát, jak jím to otrásl; nebyl by to příklad pro řadové muže a nováčky einsatzgruppe D, kdyby ho viděli být na zlomek vteřiny bezradného, zastrašeného pohybem mrtvých. Sebral v sobě všechnu vůli a sílu. Jsou mrtví, říkal si, je po všem. Slyšel praskání v kloubech? To jediné živé jsou krysy a my, opakoval si. Nemusel se štípat do tváře, aby se přesvědčil, že je vzhůru. Krysy mu předváděly svou životnost.

„Jsou věci, na které nezapomeneš,“ řekl.

Vrylo se jí do paměti jeho „nemůžu na to nikdy zapomenout“ a co pak řekl: „Nezapomenu na tu noc. Na ty stromy. Tu jámu a těla a krysy.“

Střádal si obrazy, z nichž zamýšlel napsat báseň, ale tenhle výjev pro něho znamenal sílu, kterou ještě v její celistvosti nepochopil. Nechtěl, aby to byl šrám, který by se v jeho mysli nezhojil. Snažil se odvést svou pozornost k číslům. To mu dělalo dobře. Měl rád osmičku. To nekonečné a zároveň uzavřené. Zweimal acht. Osmé písmeno v abecedě. H, Hitler. Heil Hitler, ano. „O inspiraci se nám už život postará jako málokomu před námi,“ řekl.

Když střílel lidi, ženy, muže, chtěl, aby se mu dívali do očí. „Rovnou do očí,“ napomínal je. Teprve pak je zastřelil, pokud je nemusel, pro množství, aby mu to šlo snadněji od ruky, střílet zezadu do zátylku.

Viděla v jeho kalných očích zuřivost, vášeň, s jakou se ještě nesetkala.

„Ráno mi zkazil Žid, který smrděl, zastřelil jsem ho na dva kroky. Mají zakázáno přiblížit se blíže než na tři metry. Kdo má dýchat vzduch, který kazí?“ Teprve když od rána do večera zastřelil své penzum, mohl si s čistým svědomím říct: To pro dnešek stačí, Herr Sarazin. Měla pocit, že žije ve snu. Všechno, co se s ní dělo, se odehrávalo s ní a zároveň v zákulisí, do kterého neviděla, dokud ji všechno, co ji mělo potkat, nepotkalo.

Také dívat se do budoucnosti, pokud na to měla sílu, se podobalo hledění do snu, v němž se všechno ztrácelo.

Pak řekl: „Je skoro nemožné vyhubit krysy.“

Nad malicherností existence se cítil povznesen. Hněte je možná do ještě neukončené podoby něco většího než oni sami. Obersturmführer se neobohacoval, kromě toho, že sbíral hodinky. Za léto služby měl úctyhodnou sbírku značek, o kterých předtím ani nevěděl. Od Longines, Movado a Omega až k Patek Philippe, Vacheron Constantin a Breguet a Doxa nebo Hoyer anebo Tiffany a Eberhard. Nejraději nosil na zápěstí své Patek Philippe s ukazatelem měsíce a dvěma vteřinovými ručičkami, jejichž hodnota v markách měla být přímo astronomická. Nepochyboval, že takové hodinky našly svého správného nositele. Jedny Patek Philippe poslal komandantu Karl Jägerovi; podobné stopky, jako měl sám, ve zlatě.

Jinak se všeho, co měli obřezaní na sobě nebo čeho se dotkli, štít. Pohrdal soukmenovci, kteří křečkovali zlato a peníze a drahé kamení, a byl při popravě soukmenovce SS, v jehož osobních věcech našlo gestapo dvě kila zlata, zlatých mincí a prstenů. To, co se odesílalo do ústředny účetního oddělení Waffen-SS na válečný poklad. Takovou popravu schvaloval z plna srdce. Obersturmführer

Stefan Sarazin měl básnickou představu světového židovstva jako stárnoucího koně, na jehož hřbetě sedí mrtvola jejich evropských bratrů. Kůň ještě klopýtá, daleko od bujného cvalu minulých století, či dokonce dvou tisíciletí, kdy procválal od takzvané Zaslíbené země podél afrických břehů a přeplaval úžinami kolem Gibraltaru do Evropy a odtamtud do celého širého světa ve své vychytralosti rozptýlit se, aby ztráta někde jinde neznamenal ztrátu všude a zároveň aby se propojili neviditelnými kanály. To bude německý odkaz budoucnosti, vyříditi si účty s koněm, na jehož hřbetě sedí mrtvola. Usmál se. A ještě mu naskočila mezi spánky myšlenka na verše. Pokusí se o sonety. Nebyla to jen válka vojáka proti vojáku. Einsatzgruppen A, B, C a D zahrnuly vojenské i policejní prvky.

Měl instinkt psů nebo včel, kteří cítí tělesný pach zvířat, jaký vyvolává strach. Nevěděl o tom, že je to zvířecí pozůstatek, který si odnesli lidé ze svého pravěku. Pokládal to za mimořádnou inteligenci, jíž převyšuje oběť. Proti ustrašeným zasahoval okamžitě a tvrdě. Díval se postiženým přímo do očí, pohledem, který říkal: Mně neutečeš! Za nejnebezpečnější zvíře pokládal člověka. Nevěděl, že i to je biologie.

Stefanu Sarazinovi proběhla myslí vidina poprav jednoho proti jednomu, třebaže převaha na jeho straně tkvěla v tom, že protivník byl v tisíci a jednom případě a bez výjimky neozbrojen. Kdykoli zastřelil dalšího muže, ženu nebo dítě – nebo víc dětí najednou – starěnu, starce nebo mrzáka, jeho obvyklá reakce vyzněla ve slovech: „Měls (mělas) pech.“ Říkal to německy. („So ein Pechvogel.“)

Cítil nenapodobitelné mrazení, vzrušení, nepřekonatelnou potřebu, která mu jitřila duši, jako by zažehl oheň v domě matky a otce nebo se prudkým řezem ostrým nožem zbavil něčeho, co všichni pokládali za normální, z živého masa. Zabíjel tváří v tvář. Z očí do očí (někdy oběti zavíraly nebo sklápěly zrak), zprostředkovalo mu to

odliv nesnesitelného napětí, které trvalo zlomek vteřiny, než stiskl spoušť. Pak cítil úlevu. Blaho. Mrtví v něm vyvolávali naprosté uspokojení. Snad jimi už tolik neopovrhoval, ale v tom si nebyl jist.

Ze začátku se musel pobízet. Dodávat si kuráže myšlenkou: Ukaž, co umíš. Dokaž si, co jsi. Pomáhalo mu (také zpočátku) i to, s kým byl. Vzrušovaly i pohněvaly ho sebevraždy matek s dětmi, když shledaly, že se k nim blíží uniformy SS, na náměstí nebo na nějakém hřbitově, kde einsatzgruppen popravovaly. Židovská rasa změnila jeho život. Tolik byl ochoten připustit. Nebyl jim vděčen za to, že mu umožnili cítit se jako bůh, rozhodovat mezi životem a smrtí. Jeho volba byla jednostranná. Ne kdo bude žít, leda kdo přijde na řadu až druhý nebo třetí. Zároveň se cítil jako dítě, které vezme do ruky klacek a stačí říci ratata, aby postřílelo všechny.

Napadlo ho, že holce vedle něj by také mohlo být dvanáct. Vyvolalo to v něm vztek. Nestrpěl nikomu ránu pod pás. Zradu. Aby ho obelhal.

Začal recitovat.

*Wir wollen keine Christen sein,
Denn Christ war nur ein Judenschwein.
(Být křesťany, o to nestojíme,
nebyl snad Kristus jen židovská svině?)*

To nenapsal on. Tohle jsou verše:

*Nikdy bohužel
A nikdy bohudík
Mein Ehre heißt Treue
Ein Volk, ein Reich, ein Führer
To by nakreslil jen Dürer...*

„Víš, proč jsem se tě ptal, jestli se bojíš smrti?“

„Ne.“

„Byla to zkouška, abych se dověděl, s kým jsem.“ Pak řekl: „Měkčnost je slabost, holčičko.“

Vleže, polonahý se natáhl a vzal si k ruce opasek s pouzdrem na pistoli. Pán si nezdává, pomyslel si.

„Strach strhne masku i mistrovi převleku,“ řekl. „Málokdo předstírá tváří v tvář poslední hrozbě. Viděl jsem to nesčetněkrát.“ Něco smazalo jeho nevoli. Pochválil její tělo. Hlavu, tvář, árijské rysy. Nastražila uši. Místo aby ji to uklidnilo, mělo to opačný výsledek. Poznává dobrou rasu na sto honů. Snad se s tím plemenně čistí už rodí. Je to nadání, jako má proutkař, který vytuší vodu v hlubině. Rasové učení je jako chemická čistírna, do které svěrujeme špinavé šaty načichlé pachy a plné skvrn a dostaneme nazpět čisté.

Ještě řekl, že na včerejší akci se cítil jako vlk. Kdyby si měl vybrat vlastnosti z říše zvířat, jež by si rád osvojil, byl by to levhart.

Dalo se říct, že v sobě cítil dějiny, jako by jimi promlouval a ony jím. Sahalo to daleko: k tomu zvířecímu, co přejímal od starých Řeků, co je dovedlo k Spartě a spartánství, protože pohrdali čistým rozumem a vzývali tělo, to tělesné, syrové, surové, silné. Smyslnost a rozkošnictví, téměř dekadenci starého Říma, co s tím mělo – s obojím – nové Německo společné: mohli všechno, doslova všechno, co si umanuli. Lebensborn byl jen jedním z dokladů. Nejlepší mozky říše si vymyslely Lebensborn a od myšlenky k činu bylo pár kroků. Moci všechno, v tom vězel klíč k Německu, k rase, k nadlidství, ve srovnání s kterým byl Nietzsche školáček. Německo nepostrádalo ani mystiku středověku. To všechno, co vedlo k návratu k pohanství, k tomu ryzímu, co mělo pohanství. Nejlepší mozky Třetí říše nemohly být daleko od pravdy, když ob-

vinily bibli, Starý zákon, za prapříčinu všeho zla na Zemi. Myslel na hříchy starého Říma, na nespoutanost starých Řeků, na hříchy doby, která si říkala Renesance.

Něco ho napadlo.

„Víš, proč je nutné je zabít, co nejvíc z nich, co nejdřív? Z pánů by udělali otroky, místo aby páni zotročili je. Nechceš, aby nadřazená rasa sloužila té podřadné a méněcenné?“

„Jawohl.“ Nevěděla, co odpovědět. Měla snad raději říci Nein, ne? Jaké ponaučení jí ještě hodlal poskytnout. Podíval se na ni. Opakovala: „Jawohl.“

To bylo, co chtěl slyšet.

Nechtěla se dívat na jizvy na jeho čele.

„To byla jejich slabost. Porážku vydávali dva tisíce let za vítězství. Nepochopili dějiny. Buď porazíš nepřítel, nebo porazí nepřítel tebe. Vítězství, nebo smrt. Tak se to počítá.“

„Jsi vždycky unavená, ještě než začneš?“ ptal se s pistolí v ruce. Bylo to stejně zlověstné jako prve. K čemu ji bude nutit teď? Přepadl ji znovu její prapůvodní strach, nepřemáhala nevolnost. Jeho slova a doteky jí připadaly podlé.

„Nezmítáš se zrovna slastí. Nejsi motýlek, za jakého se vydáváš.“

Pořád sněžilo, vlci přibíhali až ke statku. Oplakávali zastřešenou vlčici? Kdykoli se odvážila pohlédnout nad sebe, narazila na jeho podivnou okrouhlou jizvu mezi čelem a kořínky vlasů. Podobala se proužku vyrytému barevně do masa, jinde nudli přilepené k čelu, která se scvrkla a zvrásnila. Jeho oči se do ní zavrtávaly. Připomínaly oči slepce.

Druhou rukou se obersturmführer opíral o postel. Pohnul paží, v níž držel pistoli.

„Dokážu zabít každého, kdo by mě urazil,“ šeptal.

Pak řekl: „Měla bys mi říkat slova...“

Nevěděla, co má na mysli. Chtěl, aby pojmenovala u sebe a u něj, co pojmenoval on. „Naplno...“ a zase: „Jako já... Slyšíš?“

„Slyším.“

„Mluv... říkej to...“

Slyšela, co označil. U sebe, u ní, znovu. Vyříkal si to sám. Křičel. Nemusela to opakovat. Jen otvírala rty jako poloněmá. Už nepochybovala, že dostane výprask. Měla navíc strach z výslechu. Za jak dlouho se přizná holka na dřevěné koze? Kolik ran snesla Debília? Bude chtít, jako oberführer od Debílie, aby při tom zpívala?

Zhasla v sobě, jako když hauptmann Hentschel před šesti dny sfoukl svíčku. Byla připravena udělat, co bude chtít, aby nedostala výprask, za jehož třetí opakování by šla do Festung Breslau. Prosila své tělo, své ruce, nazrzlé vlasy, nohy o pomoc. Správné není to, co je pravdivé. Správné je dostat se z toho se zdravou kůží. Prosila své břicho, aby se pohnulo a současně zkrotilo hrozící průjem. Cítila na čele kapku potu, který si musela setřít. Mohla to být krev. Přála si být vzdálena světlené roky, sama od sebe.

„Můžeš se laskavě rozhodnout pro ano, nebo ne?“ Jeho tvář byla zase tak napjatá a strnulá.

Nevím bylo pokorné, skromné a dvojsmyslné slůvko. Schovávala se za něj často jako za štít odpovídající jejímu stáří. Stavělo před ní most k dalšímu nevím. Doufám bylo neutrální, mezi nevím a snad, arogantní i neokázalé, vycházející vstříc i couvajících. Obersturmführer jí zahákl nohy, aby se nemohla pohnout. Strop se jí zdál nižší. Chovej se jako kurva, napovídal jí druhý hlas, udělej, co chce. Nevěděla, co chtěl. Chápala by, kdyby ji zfackoval nebo zastřelil. Proč držel v ruce pistoli, jestliže to nechtěl?

Nohy jí ztuhly jako provazce. Obersturmführer se dral svým změkklým tělem mezi ně. Narážel na její vystouplé pánevní kosti.

Měnila se v hlínu, kterou hnětou cizí ruce, v jíl, jímž vymazávají kamnáři pec. Přijímala a opouštěla tělo obersturmführera Stefana Sarazina, neschopné toho, co chtěl, jako zvíře uchvácené a držené zaháknutýma nohama jiného zvířete. Svět se jí smrskl na bolest břicha, na pachy a zvuky, nárazy podbřišku na podbřišek. Svíral jí obě ramena najednou svojí levicí, protože v pravé držel pistoli. Měl větší sílu v jediné ruce než ona v celém svém vyzáblém a ztrhaném těle. Musel vycítit, jestliže byl schopen vnímat, že vyhovět mu nebyla věc dobré vůle. Tlačil ji ke stromu, z něhož neproudila míza. Myslela na lepkavou pryskyřici zdravých stromů, když na kmeni popukala kůra. Na kmeny, o které si drbali na podzim paroží jeleni, a sloupali kůru, a stromy zahynuly. Lapala po dechu. V duchu se od něj odtahovala, ale cítila, jak se ve skutečnosti přitahuje.

„Dělám, co chcete,“ řekla.

„To si myslíš ty. Je ti všechno scheißegal. Neumíš nic.“ Ve vzduchu bylo slovo kurva.

Nechtěla myslet na to, je-li neslušné žít. Proč se narodila. Kdyby se jí někdo zeptal, už věděla, co je člověk. Čím není. Co znamená narodit se jako holka. Slyšela v sobě ozvěnu, která nemohla utichnout. Nechtěla se vymlouvat, že ji sem poslal tatínkův Bůh, když měla příští ráno umřít v Auschwitz-Birkenau. Přihlásila se sama. Obersturmführer jí nedovolil pohnout, aby si ulevila změnou polohy. Vyvedl ji z omylu, že její tělo je její nejvýhodnější bitevní pole. Bylo nanejvýš hromosvodem. Okapem, kterým stéká dešťová voda. Močálem, do něhož se vylévají výkaly. Schránkou, do které se ukrývá. Tunelem, jímž prochází dvanáctkrát denně. V očích lidí jako obersturmführer asi platila už neplatnými penězi. Nabízela, co nechtěli? Brali si, co měla?

„Bolí tě břicho?“

„Ne,“ zalhala.

„Proč se za něj chytáš?“

„Nemám kam dát ruku.“

„Mám ti říct, kam si máš dát ruku?“

Zůstalo to trčet ve vzduchu.

„Lehni si blíž.“

„Jak blíž?“

„Roztáhni nohy a drž hubu.“

Připadala si jako jícen. Myslela na pokusné dvounohé králíky doktora Kruegera. Jeho dcera Hannelore sloužila v Alsasku. V den, kdy obersturmbannführera povýšili, dostal dva telegramy. První mu oznamoval, že jí mina urvala obě nohy. Druhý byla gratulace k povýšení od vedoucího organizace Kraft durch Freude.

Ulevil jí olej. Měla nad sebou udýchanou, vyžilou šestadvacetiletou tvář, do níž se vepsaly noci beze spánku, kárné akce, sterá nebezpečí spojená s vraždami. Zranění, která přežil, po nichž mu zůstaly jizvy jako ta na čele. Chtěl vědět, jak přišla k omrzlinám na tváři.

Byla ústy blízko jeho úst.

„Cestou od vlaku, když mě sem vedla eskorta.“

„Máš dobré boty?“

„Mám.“

„Mělas někomu vzít lepší.“

„Nikommu jsem je nevzala.“

„Nejsi snad kurva? Nikdo nejde večer do postele jako panna a ráno se probudí jako kurva.“

Byla ráda, že se vyčerpá a odmlčel. Tvář se mu na vteřinu proměnila. Hleděl na svoje břicho. Na její klín, stehna. Díval se s odporem na svoje semeno. Ošklivil si všechno živočišné. Štítíl se těhotných žen. Připadaly mu nečisté. Hnusil si lůno ženy, zrudlou sliznici, podobnou zduřelé, krvácející ráně. Propadal se jí žaludek,

nejedla od rána. Setřel – aniž se podíval podruhé – okrajem prostěradla zbytek slizu. Za to ji v ten zlomek myšlenky nenáviděl: opovrhoval jí. Bylo mu odporné i pomyšlení, jak – a odkud – ho porodila jeho matka. Ty neotěhotníš, pomyslel si. O to se postará doktor nebo kulka.

„Nedá se říci, že by ses udýchala,“ řekl potom.

Je studená, jak bývají kurvy. Kdyby byl patnáctý, jako řadoví vojáci, na jejím dechu by se to nepoznalo. Pobouřilo ho, že se zadýchchal víc než ona. Nemá smysl jí to dávat znát. Ulevil si polohla-sem, téměř sykavě, protože to vyšeptával pro sebe. Potřeboval se přesvědčit, oč si stojí výš.

Tohle příroda hezky nezařídila, pomyslel si.

Už se vzpamatoval. Uvědomil si škleb na svých ústech.

„Nesnesu to na tobě,“ řekl. Mohl říct, že hyne nečistotou, tak jako ona jí žije. Dokáže pohrdat životem, jako ona na něm lpí. V tom je rozdíl mezi vyšší a nižší rasou, mezi zavrženíhodnými a těmi skutečně vyvolenými. To, co ti méněcenní nikdy nepochopí. „Umíráme vášnivě, jako vy chcete vášnivě žít.“

Nechápala. Pokryl se potem, pod kterým jeho pleť připomínala řídnoucí sýr. Uvažoval o tom, co je mu na ženách odporné. Proč se nezprostil hnusu, který v něm vyvolávala myšlenka na menstruu-jící matku, tety. Čeho se štítí. Myslel na odpornou neužitečnost babiček z obou stran. Vysvětlil si, proč střílel těhotné ženy. Maří čas snahou o to, aby to pochopila. To jediné, co chtěla, bylo prokurvit se svými tenkýma dlouhýma nohama do konce války, jako by to pro ni mohlo něco vyřešit.

Vysvětlil si pohledem na její nahé polodětské tělo, proč ho natolik uspokojuje zabíjet rasově méněcenné, neužitečné, zbytečně narozené. Cítil, jak mu stoupá krev do hlavy.

Zapálil si cigaretu z krabičky s obrázkem mešity a továrny v Drážďanech. Chtěl od ní, co dostal od své první snoubenky, než přišel na to, že mu ji přebral kamarád z Hitlerjugend, se kterým uspořádal vedoucí čestný soud. Nabíral zhluboka dým a vyfukoval ho na ni. Její otec měl v Lipsku pohřební ústav. Vyspala se s polovinou třídy, s učitelem, ředitelem, s otcovými společníky, s farářem, se třemi ženami, s jednou za peníze. Má její fotku v plavkách.

Svírala rty jako spinadlo.

„Proč si nesundáš tu náplast na zadku?“

„Nebylo by to hezké.“

„Viděl jsem horší věci.“

Pak na ni naléhal.

„Nemyslíš, že bys mi to měla udělat?“

„Co asi chcete, je přísně zakázáno. Je to na vyhlášece na dveřích.“

„Chceš, abych se já držel vyhlášek?“ V jeho pisklavém hlase znělo vědomí, že dostane, cokoli si zamane.

Přejížděl jí bříškem ukazováku po hřbetu nosu.

Na okenní římsu si sedl obrovský havran. Vzápětí odletěl.

„Chvěješ se?“ Cítla jeho prst.

„Nevím.“

„Bojíš se?“

„Ne.“

Je možné, aby podle jejího nosu poznal, že je Židovka?

„Myslíš, že máš árijský nos?“

„Doufám,“ vyhrkla.

„Skoro,“ řekl. Bříško jeho prstu cestovalo po hřbetu jejího nosu odshora dolů a zastavilo se na chrupavce.

„Würde bringt Bürde.“ Když šeptal, neznělo to tak pisklavě. „Die Sonne bringt es an den Tag.“ Vyzkouší si ji, za chvíli uvidí jak. Řeknou si o sobě, kdo je kdo. Prostě jí to nařídí.

„Nesvěřujete se jedna druhé s tím, která je která?“

Jistě mají mezi sebou práskačky. O tom měl své informace od oberführera. Zapráhli chytře i podlost a poslušnost a proradnost do svých služeb, protože z nich udělali zkoušku loajality a oddanosti, a povýšili nicotnost a malost na nástroj ctižádosti a aby nátlak vypadal jako dobrovolnost.

Věděla od Vysoké, co se dá udělat, aby se nedávila. Myslela na chuťové pupínky, které jsou na špičce jazyka a nejsou vzadu, kde je hltan. Bylo jí už chvíli špatně od žaludku. Musela zavřít oči, aby nebylo vidět, jak je jí to odporné. Pokoušel se o ni průjem. Bála se, aby nekrvácela.

„Dostal jsem to ze zálohy, na druhé straně lomu, kam ses pravděpodobně nedostala.“

„Nedostala jsem se tam,“ potvrdila mu.

„V Německu se najde doktor, který mě zase slepí,“ řekl. Objel svou jizvu bříškem prstu. Jel po ní kolem hlavy, použil zas jen levičku, protože v pravé držel pistoli.

Takhle jako s ní selhal s učitelkou Bund Deutscher Mädel Hilde Schlegelovou, která byla o pět let starší. Zůstali spolu po uzavírací hodině v planetáriu. Chtěla mu ukázat střešním oknem kabinetu souhvězdí Orion. Chlubila se švem, jímž je spojena i rozdělena žena; věděla, že tak zblízka nic takového neviděl. Mládenci větší ani neměli tušení, jak žena čurá. Voněla jako exotické koření. Nepomohla mu ani hnutím prstu. Chtěla ho oslnit tím, čím ho zastrašila. Po zranění se to ještě zvýraznilo. Dostane se do ženské, jen když je to ano, ano, chci, protože chceš i ty, chceme to oba. Neurčitost, podmínky, třeba, možná nebo později ho už předem vyřídí. Málokdo věděl jako on, co je to migréna. Hilde Schlegelová ho mučila, jak umějí týrat některé ženské. Šla s ním až do sedmdesátí stupňů a na jedenasedmdesátém si to rozmyslela a z ano

udělala ne. Byl schopen ji zastřelit. Nevadilo mu, že byla Němka. Je pouze jediné, co překračuje a přesahuje národnost, náboženství, odkaz starých národů. Ten jedenasedmdesátý stupeň, který z něj udělal příznivce kurev a bordelů. Ty podivné stíny v duši, s nimiž by mu žádný lékař neporadil. Ta hluboká tma, která hltá světlo, i kdyby to už byl lesk poslední dešťové kapky. Ta vodní tříšť, jež v něm splachuje chuť, kterou mají ti zdraví. Mohl donutit ty druhé, nemohl donutit sebe. Připadal si jako člun ve slepé zátocce. Byl na to sám.

„Není to vlastně směšné,“ položil řečnickou otázku, „že takoví dva jednotlivci jako ty a já si mohou udělat život na chvíli příjemnější, nebo trpčí?“

Vyprostil se z pokrývek. Stáhl deku i z ní. Měla slabounce nalíčené rty, ochablé paže, nohy a ve tváři strach, jako když dítě něco provede a bojí se trestu. Selhání kurvy se ještě nerovná velezradě, ale je to příbuzné. Obstát, odolat je árijská ctnost. Musí splňovat tři základní podmínky: první je poslušnost, druhá oddanost, třetí ochota vyjít vstříc.

„Měla bys být ráda, že jsem si tě vybral. Musíte se tu střídat častěji než konvoje s palivem.“

„Jsem ráda,“ lhala.

Vyhnula se mu pohledem.

„Zajímá mě smrt. Je jako kočka. Ke komu nechce, nepřilne. Je i jako pes. Věrný bojový druh. Musíš si za tuhle znalost zaplatit. Dřív mi stačilo přísahat věrnost a poslušnost velitelům a hymně oddílu: Smrt ať je druhem v boji naší černé kolony. Slyšelas někdy zpívat muže z einsatzgruppe D? Slova, nápěv a kroky okovaných bot burácejí jako severák. Náš bojový pokřik je bujný i pochmurný, zlověstný i radostný. Jsme kalená ocel. To z nás udělal východ. Taky mně můžeš věřit, že se nechlubím.“

„Ano,“ přisvědčila hluše.

„Narodili jsme se pro smrt, tu velkou bublinu. Každý z nás může hrdě prohlásit: Jsem jasan i dub.“

Měl by jí přečíst, co napsal Nietzsche. Dravci s nezkaleným svědomím. Netvoří naplnění jásosem. „To říkal možná o nás, ještě než jsme se narodili.“

Byla to předzvěst revoluce, která znamenala krev. Oko za oko. Včera odřezal sedlák mrtvému scharführerovi Meinhoferovi nohu i s botou. Neměla by se divit, až uvidí na německé noze válenky odřezané válečným zajatcům. Jsou tu chráněné jako v rajské zahradě. Měly by důstojníkům lízat paty. Mají tu velkolepé podmínky. Mohou být ve své pracovní době v teple. Jsou obehnány zdí statku jako v pevnosti. Široko daleko je jen bílé moře. Neznají strach ze smrti, který jde o krok před vojákem a jako stín v jeho patách. Stráže jsou jejich skála.

„Viděl jsem v Rusku domky s udusanou hlínou místo podlahy. Uprostřed, u kůlu podpírajícího střechu, přivázaná koza nebo tele. Vesnice bez mužů, s hejny černých masařek v létě, s mrtvolami prolezlými červy v zimě.“

„Nařídili v jedné vesnici, aby nanosili dříví a mrtvé spálili. Sběhly se ženské, děti, přehrabovaly se v popelu a hledaly na ohořelých prstech snubní prsteny.“

Odložil pistoli na židli ke svrškům. Potom si vlezl do bečky a poručil, aby ho umyla vodou, která se na kamnech ohřála. Skrčil nohy, opřel se zády o ztrouchnivělé dřevo pokryté slizem. Dal se vydrhnout kartáčem, pak se od ní dal utřít. Jak olivově snědý měl obličej, tak bílé měl tělo. Dotýkala se jeho hladké kůže. Bála se mu kvůli jizvě utřít vlasy.

„Nun rappelt nicht im Sacke.“

Poručil jí, aby se ve vodě po něm opláchla. Pak aby se vrátila do postele, kam si vlezl. Znovu si vzal pistoli. Teď jí jeho jizva připomínala stonek bodláčí. Pod židlí viděla jeho boty, pobité na podrážkách řadami cvočků.

Nechal si od ní ještě přinést z kapsy kabátu polní láhev. Odšrouboval kalíšek. Poručil, aby mu z náprsní kapsy přinesla blok. Zapisoval si myšlenky. Nová dogmata jeho náboženství, které pro sebe objevoval na pochodu. Nedat se zmást dočasným ústupem. Krok dozadu, tři kroky kupředu, zapsal si. Dějiny Židů jsou historií mazanosti, podvodu a klamu bez nápravy. Všichni lžou. Nejprohnanější zločin obřezaných spočívá v tvrzení, že jsme si všichni rovni. Jsou jen dvě řešení, slévající se vjedno: entjudung, endlösung. Také: Nepřítele udržuj v nejistotě, nedopřej mu vteřinu oddechu. I pouhý zlomek jistoty ti preroste přes hlavu. Zapisoval si verše, zárodky příštích básní. Všechny řeky umírají v moři. Lidí je jako vší. A potom: Nic, co postihuje méněcenné, není hrozné. Je to nutné. Buď oni, nebo my. Buď já, nebo oni. Had, jemuž se musí šlápnout na hlavu, na ocas a z obou konců tnout. Židé jsou klíšřtata. Zápal mozkových blan árijského plemene. Cizorodý živel. A: setřít hranice ohněm. Vstoupit okovanou botou mezi povolené a nežádoucí: příkaz doby. Pocit, který měl ve svalech paží, nohou a duši Atlas, pro něhož břímě tohoto světa znamenalo všednost. Ještě si zapsal, co té kurvičce poví, aby ji osvítil: Jsme světlo, před kterým ustupuje stín.

Podobný blok, šest listů, zaplnil podrobným líčením o Ponarech. Opěvoval zvuk, který vydává konečný výstřel, takzvaný genickschuss. O hrobech, o kterých nebude nikdo vědět kromě einsatzgruppen.

Přišlo mu smutné, že někteří z příslušníků oddílu už začali myslet na to, jak se vrátí do Německa dožít svůj život (snad se slušnou penzí, na rozdíl od vojáků, kteří dezertovali a které einsatzgruppen popravovaly jako předtím méněcenné).

Tělo a tělesnost je hodně, ale není to všechno, vzkazoval kurvičce před sebou silou myšlenky. Žena je zaklínadlo a otrok, bílé maso a zrudlý zduřelý klín, růžový ostrov, který vydává jediný poklad. Žena je výkřik a spasená osamělost. Součást noci a hloubky. Zimní paprsek Slunce. Tmavé moře. Kapka krve. Je opuštěna, nepřipustí-li k sobě správce. Je vratký stonek a lodyha tam, kde je muž kůl, jenž drží střechu. Měl představu muže jako litého bronzu, ale to byla pouhá představa. Žena je hrdlička, krásná a hloupá.

Odložil tužku. Měl ještě záměr v rukávu.

„Je tu těžké větrat, jak vidím. Když, tak spíš dveřmi než oknem,“ řekl. Neměl rád hnědé uhlí, které nehořelo dobře, ani když nebylo vlhké. „Víno musí být mladé, uhlí staré.“

Cítil pod jizvou bolest, o které neříkal ani lékařům. Hučelo mu v hlavě. Jako by jednu píseň zpíval a slyšel jinou. Šumělo mu v uších a píchalo v nose, jako když se topil, než ho kamarádi vytáhli. Znal chuť umírání. Vynahradil si to bohatě na obřezaných. Dával jim ochutnat, co si zakusil. Nemusel si vyčítat, že by hrůzu ze smrti nevrátil nespočetněkrát více, než kolikrát se ta dáma ohlásila jemu. Kdyby se dalo vyjednávat s osudem, řekl by si o jiné zranění, když už to muselo být, že se granát a jeho kroky zkrřížily. Co ví tahle holka o bolesti, pomyslel si. Jak říkával otec: Co člověk dostane, vrátí. Oplatil to, co sám vystál, těm, kteří to už nikomu vrátit nemohou. Touto myšlenkou trochu zahnal nebo utišil to šumění v uších a píchání v nose. Pocit, že má v hlavě kámen větší než jeho hlava a těžší než skála. Nalil si ještě kalíšek a napil se.

Uvažoval o lekcí einsatzkommanda einsatzgruppen: Síla je víc než pravda. Moc je nevěsta odvážných. Sevřená pěst, hotová uhodit soupeře do brady, do nosu nebo do žaludku, je přesvědčivější než výtvary všech krasoduchů, knihy sepsané nosatými od začátku času. To je pravda, se kterou se dá počítat tak dlouho, jak

dlouho se budou používat římské číslice nebo psát latinkou. Setřeli hranice mezi povoleným a nežádoucím. Od veřejného přešli k dočasnému tajnému, než za čas rozevřou knihu slávy. Nebyla to nikdy jen pouhá oprátka na špinavém krku, olovená kulka do břicha nebo tři doušky cyklonu B proti hmyzu nebo pětadvacet býkovcem na holou zadnici. Má to vyšší smysl, nejenom okamžitý účel. Síla je krása. Moc je pěst dějin.

Při těchto myšlenkách cítil, jak se mu vrací do tváří barva. Mohl se dovolávat štěstí v neštěstí, že se nenarodil nějakému obřezanci. Rasa byla jeho pilíř. To nesporné, nezvratné, inspirující. Obrátil se k ní.

„Poslouchej. Tohle jsem napsal teď, tady:

*Mrtvé oči vidí
Mrtvé uši slyší
Mrtvý dýchá v živých
Mrtví poslouchají.“*

To byla taky píseň, kterou slyšel ve dvojím, sterém a zase jediném znění. Die Sonne bring es an den Tag. A ještě: Znovu se napil a odložil kalíšek na okraj židle.

„Vyzkouším si tě. Jinak, než jsi zvyklá.“

Poručil jí, aby si sedla proti němu a opřela se o zadní stěnu postele. Opřel se v hlavách postele zády, čelo s jizvou nahoru, pistoli v ruce, paži s blokem pokleslou.

Napil se na kuráž? Nenabídl jí jako hauptmann Hentschel.

V kamínkách hořelo, roura měla tah. Hučela, dokud do ní šlehaly plameny. Nemohla teď předstírat, že jde přiložit znovu. Přiložila prve vrchovatě.

„Představ si zrcadlo potřísněné krví těch, které jsem zabil. Ty tři roky, každý den, každou noc. Můžu se na sebe dívat, aniž bych se umazal. Na západní Ukrajině jsme zabili kurvu, ze které se vyklubala Židovka. Vrazili jsme jí mezi nohy ruční granát.“

Za chvíli řekl: „Ještě jsi mi neodpověděla.“

„Nevím, co chcete vědět...“

„Bojíš se umřít?“

Odepjal si náramkové hodinky. Položil je na židli vedle kalíšku a pouzdra pistole. Židli přitáhl blíž. Měla dojem, že zaslechla hodinky tikat. Všimla si, že má krásné hodinky, ale neviděla drobnou značku Patek Philippe, jen platinový plášť. Byly mu na úzkém zápěstí velké. Nosil je číselníkem na tepně.

„Umíš zacházet s pistolí?“

„Neumím.“

„Jak to?“

„Nikdo mě to neučil.“

„Strílet se učíme sami. Je to jako jezdit na kole. Nasedneš, šplápneš a jedeš. Víš, co je to za pistolí?“

„Ne.“

„Steyr? Bergmann? Luger?“

Neodvážila se na tu zbraň podívat. Zároveň hledala v jeho mlhavých očích odpověď. Madam by asi věděla co a jak. Na tohle ji nepřipravila. Knot prskal, svíčka za chvíličku dohoří. Plamínek se živil už jenom rozteklým voskem v misce.

Potěžkal pistoli v dlani, jako by se s ní seznamoval; jako by to snad nebyla jeho důvěrná známá zbraň.

„Máš ráda peníze?“

Mlčela.

„Jsi šťastná?“

„Nevím.“

„Měla bys.“

„Ano,“ odpověděla.

„Nemáš peníze, neumíš střílet z pistole, nevíš, jestli jsi šťastná. Máš jistě vrtochy. To se počítá.“

„Proč mě chcete zkoušet?“

„Abych se dozvěděl, co nevím,“ řekl. „Co možná nevíš sama. Co ví o sobě málokdo. Než se na sebe podívá, jako by se na něj díval jiný.“

Stále ji mátl. „Víš, kolik součástí má pistole? Kolik váží?“

„Ne.“

Věděl o třiceti markách, které měla pod matrací a které jí dal hauptmann Hentschel ve třech bankovkách?

„Co jsem vám udělala?“ zeptala se najednou.

Zamyšleně se jí zadíval do očí.

„Špatně se ptáš. Co jsi neudělala?“

„Udělala jsem, co jste chtěl.“

Nebylo to poprvé, co se styděla. Ani teď z jeho tváře nic nevyčetla.

„Nebylas v žádné mládežnické organizaci, než tě šoupli sem?“

„Ne.“

„Pořád ne. Ne, ne, ne. Zametáš stopy? Nikam to nepovede.“

„Nebyla jsem v žádné organizaci.“

Každé slovo, které vyslovil, se vzápětí v její hlavě rozštěpilo v několik významů.

„Myslíš, že by tě vzali do Bund Deutscher Mädel?“

„Nevím. Nikomu sem neposlali přihlášku.“

„V tom asi nelžeš. Nejsi Němka.“

Na zlomek vteřiny se jí ulevilo. Nevolnost cestovala z žaludku do střev. Co myslel tím, že zametá stopy? Polil ji studený pot. Myslela na tatínkovy svaté knihy. Obersturmführer možná nevěděl, jak blízko je pravdě. Už se svým „pokusem“ skončil?

„No, pověz strýčkovi Sarazinovi, co si myslíš. Chci tě zastřelit?“

„To víte spíš vy.“

„Mýlíš se. Ještě ne.“

Pak řekl: „Škoda, že tě nevzali mezi naši mládež. Mohla ses naučit střílet z pistole. Nebo zacházet s ručním granátem. To se nemá odkládat.“

A nakonec: „Byla jsi v nějakém svazu mládeže, myslím, když jsi ještě byla doma?“

Nemohla říct, že si nepamatuje. Nechtěla se zaplést. To už se přece ptal. Čeho se chtěl dopátrat?

„Chodila jsem na výlety se školou.“

Byla od desíti let v dívčím oddílu Židovských skautů. Jezdili na výlety podél břehů Vltavy, do Davle. Na vteřinu spatřila skálu, pod kterou si v neděli postavili stany, rozdělali oheň. Zpívali české a sionistické písně. Nikdo z nich ještě nebyl v Zaslíbené zemi. Večer se učili poznávat hvězdy, přes den vyráželi do lesů a četli značky, řídili se střílkou kompasu. Plavali, běhali a závodili a jednou byla v běhu na čtyři sta metrů první. (Když doběhla, tlouklo jí srdce jako teď.) Dělili se o to, co kdo přinesl; říkalo se tomu komuna. Všechno bylo teprve před nimi. Existence se zdála srozumitelná, budoucnost nedohledně dlouhá. Pamatovala si každou minutu. Žili, aby na to mohli vzpomínat. Nebylo to tak dávno, jak se to zdálo odsud. Měli právo na život, až kam dohlédli. Znali nebo odhadovali směr, kterým se vydají.

„Naše mládež ví už od nejranějšího dětství, co je dýka, pistole, granát. Zodpovídají za to rodiče. Kluci už v osmnácti oblékají uniformu, vstupují do Waffen nebo dobrovolných SS. Učí se obsluhovat flak. Někteří v šestnácti. Opovrhují smrtí. To je ta zkouška. Hlídkují u protiletectvých krytů, střeží továrny, kanalizaci, aby ji nezneužili záškodníci. Pohrdají smrtí, protože milují Německo.“

Zabíjet patří k základní výchově, k základní morálce. Máš nejvyšší čas dohonit, cos zameškala.“

Mlčela.

„Dvě věci, s kterými vystačíš: oheň a pistole,“ dodal. „Ta třetí je věrnost. Co kdyby ses musela bránit? Bránit mě?“

„Jsou tu strážníci. Věže s kulomety. Psi,“ řekla opatrně. „Jsme chráněni zdí. Jsme tu na vašem území.“

Pohlédl do jejích zelených očí. Pořád ji poléval studený pot. Malé krupičky. Cítila už podruhé pot jako krev. Potila krev? Měla pocit, jako by skládala své tělo po kouskách dohromady.

Udělalo se vedro. Roura se rozžhavila do ruda.

„Jsem jako ostatní,“ řekla chabě.

Díval se na svůj luger s obdivem, vděčností, asi i s tím, čemu říkal láska a věrnost, něčím, čemu nerozuměla a co si směla vysvětlit jen mocí, kterou mu zbraň dávala, převahou, kterou mu zajistila vůči neozbrojeným. Měl to ve svých mlhavých očích, v tom mléčném světle, které v nich tonulo, jako by se díval z dálky a zároveň dovnitř. Měl v očích své demony, s nimiž se dorozumíval, kteří mu našeptávali a jimž poslušně odpovídal, ale které znal jen on sám a které si nemohla nebo neuměla domýšlet. Něco jí říkalo, aby nespěchala, aby postupovala pomalu, ale obersturmführer měl v hlase naléhavost, hněv a sebevědomí, že mu nestojí v cestě nic, aby jí vnutil svou neoblomnou vůli. Bušilo jí srdce, měla sevržené hrdlo. Chybělo jí něco, co měly ty ostatní?

Nechtěla myslet na to, čím to má každý zlomek vteřiny těžší než ostatní holky, protože žádná to neměla jen lehké, snad ani Zrzka a Maria z Poznaně. Myslela na radu Velké Leopoldy Kulikové, aby brala i to nejneočekávanější, nejmystřednější jako normální, jako všechno, co se děje. Neříkala Kuliková, že lidi se ukájejí, jak dokážou, i kdyby to měly být slepice, ovce nebo feny? Nedá se ani

vymyslet, co všechno lidi inspiruje. Byla hotova se přidržet všeho, čeho by se mohla přidržet.

Upírala pohled do jeho očí, do těch dvou hrdel prázdných lahví, do toho mléčného světa, které se v nich vlévalo na ni i dovnitř. Nevěděla, co bude dál. Napolo si lehl na bok, opřel se o loket. Teď držel pistoli s ukazovákem na spoušti. Měla před očima tu běl, která přicházela k odsouzeným, aby jim ulehčila cestu. Nebylo náhle jedno, jestli ji zastřelí jako Židovku nebo jako kurvu, se kterou selhal, anebo obojí? Zápasila v duchu o ten neviditelný rozdíl.

Zároveň na tom byla jako ta holčička, kterou viděla na rampě v Auschwitz-Birkenau, hned jak tam přijeli. Ve světle obloukových lamp se ztratila matce a otci a bratrovi. Míjely ji davy lidí. Cizí žena ji vyzvala, aby šla s ní. Holčička se ani nehнула. Ta cizí žena ji vzala za ruku a připojila ji ke své rodině. Dostali se až před doktora, který všechny čtyři poslal do komína. Snad by se obersturmführer méně vztekal, kdyby věděl, že selhal s patnáctiletou. Přála si vypadat, jako by se nic nedělo. Nezáleželo jen na ní, co se stane. Couvala v duchu, aniž věděla kam, sama sobě tunelem, kde se může ukrýt, kudy lze uniknout. Měla před sebou běl, rozprostřenou jako mlha, bělostné květy na neznámých keřích, nějaký hřejivý, hustý, lehoučký sníh. Obersturmführer ji zmátl. Nedokázala si poskládat, co řekl o zkoušce zbabělosti. Byla dezorientovaná jako lidi na rampě, když přijeli po dlouhé cestě v zapečetěných vagonech do Auschwitz-Birkenau. Držel v ruce pistoli s prstem na spoušti, mířil na její hrud'. Jestli si hrál, pro ni to hra nebyla. Jestli ji strašil, už ji vystrašil. Vracela se na rampu v Auschwitz-Birkenau, ke kolegům, k té holčičce. Bylo zbytečné nutit tělo a duši a vůli k tomu, z čeho ji nechuť zrazovala dvanáctkrát denně, jednou čtrnáctkrát a podruhé patnáctkrát.

„Hlavu nahoru,“ řekl. „Narovnej se. Chci, abys seděla. Opři se o postel. Nehrb se. Jsi mladá, hezká. Skrč nohy, abys je měla u sebe, ne u špiček mých nohou. Abys mě celého viděla.“

Udělal to.

„Tak je to lepší,“ řekl obersturmführer.

Byli teď jako dva obrázky na kartách proti sobě, jeden nahoře, druhý dole naležato, i kdyby se karta obrátila. Snažila se bezděčně sklonit hlavu, aby nebyla vyšší. Dívala se mu na hrud', ne na tvář. Prve strílel na vlky a vybral si samici. Zastřelil teď ji? Koutkem oka zahlédla okno.

„Vidíš mě?“

„Vidím vás.“

„Proč klopíš oči?“

Už je neklopila.

Vzal pistoli do druhé ruky, položil si ji na dlaň pravičky a natáhl ji k ní.

„Vem si ji.“

„Proč...“

„Udělej, co ti říkám. Je to jen kus železa.“

„Neumím s ní zacházet.“

„Not kennt kein Gebot.“

Proč chtěl, aby si vzala jeho pistoli? Aby ucukl a vzápětí ji obvinil z něčeho, čeho se nedopustila?

„Mám tě snad prosit?“

Natáhne-li ruku, uchopí obersturmführer pistoli jinak, prostrčí ukazovák kovovým obloukem, stiskne spoušť... Musí nejprve splnit, co jí nařizuje, aby ji za to mohl zastřelit? Až vztáhne ruku, jako by pistoli chtěla opravdu uchopit? Rottenführer Schratz strílel vězně, kterým strhl čapku, hodil ji k drátům, a když si pro ni na jeho rozkaz běželi, zastřelil je za pokus o útěk.

Podával jí pistoli. Věděla, že je to past, že to nedohraje. Mnohobarevná jizva na čele obersturmführera se zbarvila krví. Soustředil se na něco, co mu zrychlovalo oběh krve. Budou o ní vědět stejně málo jako o Krikri: Nikdo nevěděl, kdo byla Velké břicho. Šťastný hlas. Byla jim najednou blízko. Kdo - v její kůži - může v Německu přežít? Myslela na zelený svetr hauptmanna Hentschela. Na jeho - teď jejích, už na ne dlouho - třicet marek. Ti, kdo by ji oplakali, už nežili. Bolelo ji břicho.

„Máme oba studenou krev,“ řekl. „Jste oba studenokrevná zvířata. Víme o své krvi, ne?“

Rozmyslel si své hříčky s pistolí? Nebo to jen protahoval?

„Slyšíš? Vem si pistoli!“ Pak řekl: „Nevíš snad, na čem stojí svět?“

Už si otláčila záda o dřevo postele. Vlhly mu oči? V jeho pisklavém hlase byla beztrestnost, která mu dávala převahu a pocit výjimečnosti. Ocitla se zase za hranicí světa, ve kterém se ještě držela naživu, a překračovala meze toho druhého světa, kde byli otec, Ramon a všichni, jež znala. Klesla na dno svého vědomí. Dál to už neznala.

„Udělej, co ti říkám...“

„Udělám, co mi říkáte...“

„Nejsem zvyklý, aby mi někdo odmlouval. Ber...!“

Řekl to, jako by poroučel psovi ze strážního oddílu, kterého si ze zdejšího psince půjčoval. Sevřela stehna, přivřela oči. Ruce si tiskla na hrud'. Nechtěla mít roztažené nohy. Snad ji střelí do hlavy, ne tam. Cítila ve svalech, pod žebry otcovu únavu. Vnímala, co v ní ustupuje někam, čemu byla už dlouho blízko, co jí pomůže překročit bytí, jehož se chtěla tak křečovitě držet.

Natáhla ruku a vzala si pistoli. Neucukl rukou, ani nevyhodil nečekaně zbraň do vzduchu, aby ji zase chytil, mimo její dosah.

Nevystřelil. Paže mu klesla na prostěradlo. I jemu jejím otálením ta zbraň ztěžkla. Jizva na čele mu naběhla, zfialověla.

„Dobře,“ řekl. Zahleděl se do zeleného moře jejích vystrašených a smířených očí. Mohl si pro sebe říct, že se dívaly jako dva povadlé květy, jako dva ohlazené zelené kameny, a bázeň a nevraživost v nich prozradily. Nenáviděla ho. „Bylo by horší, kdybys to neudělala. Teď z tebe udělám zabijáka.“ Usmál se: „Jsem ti odporný?“

Měla v ruce pistoli. Kus povědomě vytvarovaného kovu. Poprvé jí napadlo, že by ho mohla zastřelit. A vzápětí, jestli to náhodou nechtěl. A za třetí, jsou-li v pistoli náboje. Vystřelil předtím na vlky i poslední patronu?

„Poslouchej.“

„Poslouchám.“

Pak zašeptala „ano“, ačkoli nic neřekl. Přenechával obersturmführer jejímu rozhodnutí, co jí nepřísluší? Zacházel s ní jako s árijkou? Má ho zastřelit? Co bude potom?

Viděla ležícího muže a nemohla věřit, že by chtěl, aby ho zastřelila, ale nevylučovala to.

„Už víš, co myslím?“ Kladl teď důraz na každé slovo, ne tak ledabyly nebo věčně jako dosud. Snažila se nepohnout ve tváři ani svalem. Die Sonne bringt es an den Tag. Vytušila vážnost, která podbarvila slova důstojníka nějakým vnitřním pláčem. Něčím temnějším než tma a ještě jinou vážností, která byla niterná a hluboká. Poprvé si všimla na čele obersturmführera rysů nebo tahů, jež působí utrpení. To nehybné, co zvýraznilo jeho ztrhanost, tu vyzáblou tvář, na zlomek vteřiny uštvanejší než ti nescetní, jež uštval a zabil. Hleděla do jeho tváře, v níž byl téměř spánek a zároveň vytržení, ta kalná mléčná malátnost v jeho pohledu. Byla vystrašená a znechucená.

Četl jí myšlenky? Jsou v pistoli náboje?

„Bojíš se mě? Pohrdáš sebou?“

Věděla, že nesmí odpovědět. Chtěl se dát zastřelit, nebo věděl, že úderník cvakne naprázdno? Cukaly mu údy.

„Nepohrdám...“

„Lžeš.“

„Nelžu,“ lhal tiše.

Měl oči jako ryba s jizvou na čele. Nelhala, když řekla, že neumí střílet, zněla jí v hlavě ozvěna jeho Die Sonne bringt es an den Tag. Stisknout spoušť nebylo těžké. Myslela na zastřelené, které zabili před ní.

„Můžeš udělat, co chceš,“ řekl. „Máš karty v ruce.“

Vychutnával zvuk a význam slov. Připojoval k nim obrazy, o nichž neměla tušení. Některá slova, jejichž shluk ho fascinoval, ho přenášela do končin, kam se nikdo před ním neodvážil, kde směli být jen lidé jako on.

„Nic nechci,“ odpověděla.

„Ty nevíš, co chceš?“

„Ne.“

„Máš v hrudi srdce? Led?“

Vážila jeho slova.

„Vezmi pistoli za pažbu. Takhle...“ Naklonil se a zbraň v její ruce obrátil. K tomu, aby ji udržela, potřebovala obě.

„Dobře,“ řekl potom. „Odjisti ji.“

„Nevím, jak se to dělá.“

„Tvoje chyba. Jestli sis myslela, že se se mnou budeš nudit, bylas na omylu. Potřebuješ mít jednu ruku volnou. Můžeš být alespoň lepší střelec než polní děvka.“

Prohlížela si černý povrch pistole jako neznámého brouka. Pažba byla hrubá, hrbolatá a studená. Cítil se obersturmführer i bez pistole silnější než ona s ní? Čelenka jeho jizvy, nalitá krví, zduřela.

„Počítám do pěti,“ řekl.

Bála se, že jizva praskne a z čela se mu vyřine krev. Držela zbraň podvědomě hlavní dolů. Kohoutku se nedotkla. Ohledávala tuhé mechanismy, aby našla, kde pistoli odjistit, zrnitou strukturu, mělké rytiny, černý kov, ohmataný a ohlazený mnoha rukama.

Cukly jí svaly na tvářích. Skoro nedýchala. Bříškem ukazováčku přešla páčku. Zatlačila nahoru, nehnula se. Zatlačila dolů, páčka se pohnula. Cvaklo to, jako když otočí vypínačem.

Chce, aby ho zastřelila, nebo aby zastřelila sebe? Nebo chtěl, aby zastřelila jeho i sebe?

„Zaklesni ukazováček na spoušť.“

Všechno by to mělo smysl, kdyby byly v pistoli náboje. Dávalo to smysl, i kdyby byl zásobník prázdný.

„Prst, spoušť,“ opakoval. „Ja.“

Prostrčila ukazovák. Cítila zařízení zbraně, ocel spouště. Neodvažovala se pohnout prstem. Dostala do něj křeč?

„Namiř na mě.“

Byla bledá. Takhle bledá jako upír byla Estela, když měla měsíčky.

„Co chcete, abych udělala?“

„Namiř na mě,“ opakoval.

Pisklavý hlas to chtěl bez odmluv, okamžitě: „Neumíš namířit?“

Poděprela si zápěstí dlaní druhé ruky. Neodvážila se mu pohlednout do očí. „Prst, spoušť, zamířit. Oko, hlaveň, muška.“

Pak řekl: „Výš! Na srdce!“

Vypjal hrud'. Byla to hra? A co když to hra nebyla?

„Sem,“ ukázal místo, kde měl srdce.

Vyrovнала hlaveň do vodorovné polohy. Natáhla ruku, stále opřenou druhou dlaní v zápěstí. Očima měřila vzdálenost mezi hlavní a obersturmführerovým srdcem. Poklesla pohledem na

mušku. Už to nevypadalo, že neví, co a jak. Točila se jí hlava. Cítila se opilá. Zmocňovala se jí závrať. Čas se buď zastavil, nebo se hnál dál, ztřeštěnou rychlostí.

„Střílej...“

Zvedla víčka. Vnímala jeho kalný pohled, zředěné mléko. Hrdla dvou prázdných lahví od piva. Krvavé nitky v koutcích jeho očí. Propadlé tváře. Pohubl za tu chvíli, co tu s ní byl?

„Dívej se na mě.“

A pak: „Pal! Zmáčkni to...!“

Nakonec řekl: „Tohle je německá ruleta.“ Věřil, že musí být ten nejnebezpečnější, nejbrutálnější a vzít si k ruce podlost, jako potřebuje kyslík, aby dýchal. To jediné, co by ho mohlo ohrozit nebo oslabit, byl soucit. Jeho tížádost se měřila naprostou bezcitností.

Viděl, že jí zrudlo bělmo. Popraskaly jí žilky v očích. Vlhké zelené duhovky proplouly úzkým zrudlým mořem. Cvakaly jí zuby, jako když u brány přes půl hodiny na mraze odklízela sních. Zbrotila se potem. Připadala si nemocná, chorobou, kterou nikdo nezná. Bála se, že ji přemůže průjem. Nemá dost silné svaly, aby to udržela. Polilo ji vedro, zima.

S jeho pisklavým hlasem si spojila, co jí nažvanil. Zkušenosti einsatzgruppen. Dožínky v Majdanku. Třetí batalion, kde prodělal svůj křest ohněm. Vousy a pejzy pobitých v Ponarech. Chtěl, aby ho zastřelila, nebo aby jen stiskla spoušť pistole, v níž nejsou náboje?

Obersturmführerovi zachrčelo v hrdle. Bezděčně se dotkla jeho nohy. Snad ani v Auschwitz-Birkenau nevěřila, že všichni Němci jsou jako rottenführer Schratz. Oddělila se od hluků na dvoře statku, hučení v rouře, od uhlíků propadávajících na roštu. Byla ve světě obersturmführera Stefana Sarazina. Byl to náhle, bezezbytku, i její svět. Pocítila mrazení v zádech.

„Nenarodila jsem se, abych zabíjela,“ řekla. „Nikdy jsem nikoho nezabila.“

„Pal!“

„Proč?“

„Protože ti to přikazuju. Nemáš sílu zmáčkнуть spoušť?“

„Vy to chcete...?“

„Je to rozkaz.“

„Ale proč? Nechcete žít?“

„Nemůžeš?“

„Nemůžu.“

Také obersturmführerovo čelo a vlasy se zbrotily potem. Chtěl jí i o sobě dokázat, že opovrhne smrtí? Nebo ji potrestat za to, co se mu nepovedlo v posteli? Pot mu stékal nad horním rtem do úst, po bradě, do důlku mezi hrdlem a hrudí. Tmělo se jí před očima. Pot vytékající z vlasů se mu zachytil v korýtku jizvy. Mířila na srdce obersturmführera Stefana Sarazina, který to od ní chtěl.

„Máš pět vteřin... Počítám...“ začal.

Mohla v duchu počítat s ním.

„Jedna...“ Čekala, až řekne pět. Nemohla vědět, co udělá pak.

„Jsi z pilin? Kdo určuje, co bude, jsem já... Nemůžeš mě minout. Jsem tvůj nepřítel... německá krev... Strěl!“

Vycítila bolest v jeho hlase, maskovanou vůlí. Bleskem jí připomněl poddůstojníka, který si přinesl do kóje k Němé břitvu. Vyholil ji v rozkroku a smál se, že vypadá jako nemluvně. Pak... nechtěla myslet na to, co bylo potom. Tak se spojí osud všech, které Němci odsoudili k smrti, jako by je obrovská neviditelná ruka protlačila trychtýřem do mlýnku na maso a rozemlela, aby se všichni spojili krůpějemi krvavé kaše, krmí budoucnosti.

Nespouštěl z ní zrak. Měla strach, že ji hypnotizuje. Cítila z jeho očí krev všech, které zabil. Poklesla rukou, takže hlaveň

mířila na břicho. Pak ještě níž. Nakonec mířila stranou, vedle něj. Zavřela oči. Ochabla. Nechala ruce s pistolí klesnout hlavní na postel, opřela ji o hrot mušky a ústí hlavně.

„Vidíš,“ řekl za chvíli obersturmführer pisklavě, bez té původní vůle nebo naléhavosti. „Nebyla bys jedna z nás. Je vidět, žes nebyla v Bund Deutscher Mädel.“ Pak řekl: „Jestliže se chceš přidržet něčeho, co doopravdy trvá, nemusíš se bát smrti. Smrt je to nejtrvalejší, co v životě máš.“ Myslel si: Nenarodili jsme se, abychom zahynuli?

Díval se, kam směřuje hlaveň pistole. Neznatelně se usmál. Die Sonne bringt es an den Tag. Rozkaz v jeho hlase ustoupil, vystřídala ho blahosklonnost a v ní pohrdání.

„Věděl jsem, že nevystřelíš...“

„Sama jsem to nevěděla,“ zasípala.

„Teď o tobě vím už všechno.“

Viděl to neviditelné, kde už nikdo neměl tajemství?

„Takhle by sis Rytířský kříž nevysloužila.“

Nevěděl o ní nic. Vzal si pistoli zpátky. Ani ona nic nevěděla. Zůstala v pistoli poslední kulka, nebo byla prázdná? Riskoval opravdu, nebo to jen předstíral? Jakou úlohu v tom hrál ústup německých vojsk a ústup einsatzkommanda D ze slávy, který si přiznával a nepřipouštěl současně?

Smířila se s tím, že nebude nikdy vědět, jestli by mu prostřelila srdce, kdyby stiskla spoušť. Vdechla pach obersturmführerovy ruky. Viděla na jeho Patek Philippe, že je jedenáct dvacet. Skoro poledne. Jak už tu byl dlouho?

„Snad by z tebe byla hnědá sestra,“ řekl. „Musela by ses přihlásit k markytánkám. Jsi z jiného těsta.“

Hlas mu prostupovalo opovržením. Zacházel s pistolí mazlivě. Nepřekvapilo by ji, kdyby si otřel hlaveň a pažbu, lepkavé jejím potem, do prostěradla. Bylo zmuchlané a ne už zrovna nejčistší.

Vylezlo z postranic kavalce. Ložní prádlo jim madam dovolí vyměnit až po směně.

Jestli měl v pistoli patronu, ještě pořád ji mohl zastřelit. Strach ji neopustil, jen se k němu přidal stud. Styděla se nejen proto, že byla nahá.

„Musím přiložit, aby to nevyhaslo.“

Vstala. Úleva v ní rozproudila krev. Naložila do kamínek zbytek dřeva a uhlí. Prohrábla rošt. V rouře hučel víchr stejně jako venku. Nedívala se na obersturmführera. Mohl ji střelit do zad.

Skloněna nad truhlíkem odhadovala, jak dlouho tu ještě důstojník zůstane. Jeho oči mohly být očima slepce. Byl vrah, který básnil, veršotepec, který vraždil. Nikdy nespal s Židovkou ani s černoškou. Byl asi s každou ženou nemohoucí.

Proto opovrhoval smrtí a chtěl to dokázat i každému, s kým byl?

„Vítěze nikdo nekárá,“ řekl.

Narovnala se nad truhlíkem, aby nebyla nezdvornilá, když k ní hovoří. Přibouchla litinová dvířka úderem rozevřené dlaně. Dvířka se zazvoněním zapadla. Šla si umýt ruce do bečky.

„Příště ti přinesu mýdlo. Pojď ke mně. Sedni si.“

Když vedle něj seděla a dotýkala se nechtěně jeho zpoceně ruky, ve svých očích podobná strašáku na poli, zbabělá a ubohá, nehybná, s nohama před sebou a rukama na prsou, řekl: „Nejsem ještě ten nejhorší.“ A když viděl její přepadlou tvář, jako by ji snad podřezal, dodal: „Nechci ti ublížit. Jsi ještě jehně. Potřebuješ čas, než z tebe vyroste ovce.“

Nevěřila jeho blahosklonnosti.

„Ty se třeseš, nebo se mi to zdá?“

„Je mi zima,“ řekla.

„Myslíš, že by ses už měla obléknout?“

„Snad.“

„Die Sonne bring es an den Tag.“

Držela kolena u sebe, jako by seděla ve školní lavici, ruce stále složené přes prsa, rudá strachem a studem.

„Třeba mi chceš říct něco, cos mi ještě neřekla?“

„Nic nemám...“

Ještě s ní neskončil. Dovolí jí konečně, aby se oblékla?

„Pořád mě něčím udivuješ,“ řekl obersturmführer.

Zase ho napadlo, že se krčí, jako se do sebe stahují šneci. Jako Židovky v Ponarech, než je zastřelil. Zaujaly ho její opatrné, chvílemi vystrašené zelené oči. Nepotěšila ho, ale ani neznepokojila jejich důvěřivost. Nemůže chtít od polní kurvičky, aby ho vnímala jako Nietzsche. „Mám si tím lámat hlavu?“

Ani tomu nerozuměla. Měla strach z průjmu. Věděla, že to nezávisí na stupni nebezpečí. Bázeň v ní rozežrala zábrany, schopnost úsudku. Zase jí bylo zle od žaludku. Nechtěla se pozvracet, aby nepozvracela obersturmführera.

„Nejsi ani růže, ani trní,“ řekl. Škoda, že ho tady nikdo neviděl, myslel si. Je z materiálu na Rytířský kříž s dubovou ratolestí s meči a diamanty. Vsadil by na to pravou ruku.

Mám to za sebou, řekl si.

Pohrávat si se smrtí, dotýkat se jí, obcovat s ní jako s kurvou nebo matkou, bylo pro obersturmführera něco, čemu se nevyrovnala žádná tělesnost. Kdyby k tomu přišlo, přihlásil by se pyšně k pověsti masového vraha. Pojem mesiáš, v něhož věřili otec s matkou, k němu přicházel z nejhlubších útrob jeho bytosti.

Hovořil s ní monotónním hlasem, stejně jako se slyšel mluvit k sobě v duchu. Jako by odvíjel provaz, na kterém se věší odsouzení. Nebo ho svíjel. Téměř unaveně, s myšlenkou, že se zbytečně opakuje. Cítil se nad ní, nad davem, od kterého se nedá nic čekat a který lze, jak říká Hitler, snadno ošálit.

Kůstce se zdála na chvíli jeho tvář kožená, s povadlými rty a vyčerpanýma, přimhouřenýma studenýma očima. Snad mu vadilo světlo, pronikající slabě zledovatělým oknem. Obersturmführer myslel na to, jak nepostradatelnou součástí jeho života se stala smrt. Všechny projevy smrti.

Bolelo a unavovalo ho se na ni dívat. Rušila ho. Věděl, proč ji nezabil. Polní nevěstinec Nr. 232 bylo vojenské zařízení. Proto. Byl to jeho svět, který si uhnětl na základě myšlenek vůdců a pro pohnutky, po jejichž zdrojích už ani nepátral. Nevyrovnalo se tomu nic předtím a předpokládaného potom.

Neměla ponětí o jeho vnitřním světě. Čím mu byla cizí, vzdálená nezměřitelně.

„Víš, proč mám vysoký tlak?“ zeptal se.

„Ne.“

V hlase, očích i výrazu kolem úst měl opovržení. Byla pro něho šváb, škvor, hovnivál. Kus masa. Nejsprostší podoba živočišnosti, kterou protéká bledá nebo studená krev. Představil si na podlaze pod jejíma nohama kaluž krve. Svě semeno. Světlem, jež vnímal, pronikalo to ledové, bledé, nesrozumitelné. V duchu šlápl do té krvavé lepkavé kaluže, aniž ještě udělal krok. Měnila barvu z rudé v zelenou.

Chtěl říci, že se mu hnusí živočišnost prostitutek a jeho vlastní živočišnost, pro kterou je vyhledával. Měl důvod je nenávidět za to, že je potřeboval.

Mluvil dovnitř, k sobě. Zbrocen potem, s povislou tváří, vnímal možnou vraždu jako projev zdraví a síly. Moc, posilu, jež z toho vyplývaly. Žiju, protože zabírám, řekl si.

Měla dojem, který se opíral o instinkt, strach a zkušenosti, že nenáviděl sám sebe. Nevěděla proč. Jeho uniforma, zbraně, šarže obersturmführera, jeho příslušnost k einsatzgruppen, kteří si

mohli dovolit všechno, nad všemi zákony, včetně říšských, a soudy, jimž by se zodpovídali, jako nějací pozemští polobozi, a jeho zásluhy za několikaletou službu na východě jí to vyvracely. Muselo ho to ničit. Proto ničil ty druhé?

Neměla čas na dlouhé myšlenky. Cítila, že jí jde o krk od okamžiku, kdy vstoupil, a než odejde. Nemohla vědět, co cítil obersturmführer poslední tři dny, když se probudil, to první, a než zavřel oči, aby zápasil s nespavostí, než konečně usnul a několikrát za krátkou noc se probouzel. Jak sebou opovrhoval, když se na sebe po ránu podíval do zrcadla. Nenašel na sobě nic, co by se mu líbilo. Mohl jen zabíjet ty druhé, bez omezení. Bez ohledu na to, jestli se něčím provinili nebo byli nevinní. Dělal to, aby snad nezabil sebe?

Bylo toho víc, v čem si obersturmführer nerozuměl. Měl ve svých bezbarvých očích prázdno. Neměl rád svou tvář. Neostýchal se ukazovat ji kurvě. Neměl rád svůj nos, oči, obočí, bradu. Jizvu kolem lebky. Vlasy. Nerad se díval na svůj klín, když se myl. Nestál o to vidět a nestál ani o to, jak se na něho asi dívají ostatní. Nechápal, proč tráví tolik času u kurev. Pohrdal vším, co mohl obdivovat. Zároveň se měl za příklad poctivosti.

Měl někdy lepší náladu, ptala se v duchu Kústka? Kdyby ho znala, věděla by, že toho bylo málo, z čeho dovedl mít obersturmführer radost. Žil ve světě bez radosti. Obersturmführer Stefan Sarazin se nenáviděl a zakrýval to nenávistí k celému světu, před kterým ho kryly einsatzgruppen. Jako když někdo nenávidí, protože zavřel nebo si zavázal oči, ale není slepý. Zabíjel a ponižoval a strašil, jako když někdo vyvrhuje nestravitelné jídlo, aby zahlušil, odstranil kyselost v žaludku a na patře. Co pro něj znamenalo heslo einsatzgruppen: Narodili jsme se, abychom zahynuli.

Schovala se do svého ponížení jako pavouček do pavučiny. Mohla jen hádat, co příští vteřinu obersturmführer udělá nebo co jí poručí. Připadala si jako moucha.

Vstal. Musela mu udělat místo. Začal se oblékat. Postěžoval si, že možná přijede jakási komise Mezinárodního Červeného kříže. Nelíbí se jim zabíjení obřezaných? Čmuchalové, kteří strkají nos, kam nemají. Natahoval si těsné rukavice s vatovou podšívku. Když si jednu natáhl, připadalo jí, jako by měl protézu.

Obersturmführer Stefan Sarazin, s iniciálami Waffen-SS, odcházel ve svých okovaných botách. Dveře kóje číslo 16 za sebou přibouchl.

Deset vteřin nato vykročila k bečce s použitou ledovou vodou, s mydlinkami a špínou po důstojníkovi, ještě neoblečená, jen v černém spodním prádle, které si navlékla, s husí kůží po celém těle, s tlakem v žaludku a ve střevech.

Byla sobota, zítra bude neděle. Stále padal sníh.

Dvanáct: Rudolf Kellner, Elf Eisner, Waldemar Ulf Brunner, Herbert Kurtz, Dieter Schindler, Rudi Schlaff, Klaus Gerald Klaus, Hans-Joseph Heiden, Adolf Schuman, Hans Peter Grün, Siegfried Kronen a Wilhelm Ladner-Nienmayer.

Zdalo se jí, že je na latríně. Vedle seděla Vysoká. Vstala ve snu z otvoru ve dřevě a užírala se, maličko předkloněná. Dovnitř najednou vrazil obersturmführer Stefan Sarazin. Posmíval se jí vysokým pisklavým hlasem a volal ostatní.

„Pojď se podívat,“ zavolala Velká Leopolda Kuliková od okna své místnosti s klenutým stropem. Kůstka u ní drhla podlahu. Na sněhu asi padesát metrů od okna seděl stříbrný vlk a vyl na Měsíc.

„Cítím Měsíc až tady,“ položila si madam Kuliková dlaň na břicho a posouvala ji k srdci, než ji zas vrátila na žaludek a níž.

„Měsíc má sílu, kterou sotva tušíme. Nedělá jen mořský příliv a odliv. Za dávných časů naše babičky věřily, že je to Měsíc, kdo je oplodňuje, ne chlap, co je obskáče. Ten si jen tak hraje. Dovedeš si představit, co cítí vlci, když se domlouvají s Lunou?“

Vytí znělo jako nářek, modlitba nebo výzva, snad prosba. Jako zpěv nebo křik. Vlka zasypával sněh. Konečně se zvedl na všechny čtyři. Tančil kolem svého ohonu.

„Musíme mít něco společného,“ řekla madam Kuliková. „Vlci, lidi a Měsíc.“

Co o ní madam Kuliková ví, co ještě včera nevěděla? Co věděla o Estele? Proč tenkrát mluvila o hotelu Bristol ve Varšavě, kde sloužilo pro wehrmacht čtyřiačtyřicet židovských děvčat? Dovedla by ji Estela udat? Madam hlasitě zívala.

Teploměr na okně oficíny oberführera zmrzl, sklíčko prasklo, rtuť se vylila. Doktor Schimmelpfenig povolil ve středu protopit v každé kóji truhlík zvlhlého hnědého uhlí navíc. Ve čtvrtek to zakázal. Z wehrkreisu oznámili, že zásoby uhlí došly. Nařídil inventuru nábytku.

Major Karl Maximilian von Kalckreuth si třel prsty a vnitřkem dlaně otlý zátylek. Obtočil si býčí šíjí šálou.

„Cítím se líp, než se mi daří,“ uvtípla se Leopolda Kuliková. Obdivoval u ní víc maso mohutných bílých stehen než její pokleslý smysl pro humor.

„Ke kráse máme oba daleko,“ utrousil.

Pustinou se neslo vlčí vytí. Major, než odešel, řekl madam Kulikové: „Z války se stal kýč. Ze statečnosti opatrnost, z postupu ústup. Z tvých kurev, se vši svěžestí, s jakou je sem dovezli, se stala špína, odřená sliznice, taky kýč. Všechno je kýč, i ty a já.“

Naslouchala vlkům. Slyšel je zřetelně. Nejsm ještě tak hluchý, řekl si. V mládí pozoroval ptáky. Nelitoval vstát ve tři z půlnoci.

Vlci ho fascinovali, ačkoli by se nechtěl dostat na blízko jejich tesákům. Útočná, inteligentní hlava. Obranná hrozba, kterou vlk prozradí ohonem vzhůru.

Nenáviděl bílou pustinu, kde byli vlci doma.

Kdo chce s vlky být, musí s nimi výt, řekl si v duchu. Mluvil sám k sobě, pevně sevřenými ústy. Mrzlo.

Naslouchal dělům. Bubínky mu už nefungovaly jako dřív. Blížkost dělostřelby se mu nelíbila.

„Ta lepší část války je za námi,“ řekl. Slyšel víc sebe. Ztratil sluch. Nebylo to něco, co by bolelo. Jen ho to oddělilo od světa, který viděl, ale neslyšel.

„Krysám se ve spánku zdá, že žerou ementál. Nebo se honí v bludišti. Všem se v noci zdá o tom, co dělají nebo nemůžou dělat ve dne.“

Vysoká si otírala nos rukávem.

„Unterscharführerovi se zdá, že vraždí,“ dodala.

„Vaše starosti,“ řekla Kůstka. Cítila, co do ní přecházelo z Vysoké. Záviděla krysám? Nedaly se chytit. Jen zabít. Přítomnost Vysoké v ní zaháněla, co přijde za minutu, večer nebo v noci, zítra. Nevěřila, že by v minulosti mohla být bezstarostná, jak se zdála Vysoká.

„Máš hezký krk,“ řekla Kráska Vysoké.

Ozvala se píšťalka madam: Nástup na chodbu.

„Labutí krk,“ řekla Vysoká. Na apelu v pondělí oberführer Schimmelpfenig utrousil, že dlouhý krk je nepraktický. Leda by ji věšeli. Vysokou bolelo druhý den v zádech. Třeštila jí hlava. Sjela pohledem Kůstku, očima říkala, že dostatek jídla je až druhý. Zima až za hladem. A hlad za tím, co dnes, včera, zítra: dvanáct, patnáct, někdy osmnáct nebo devatenáct.

Madam už na ně čekala na chodbě. Cítila, že ji chce oberführer spráskat. Cítila to už ráno.

Měl snad důvod, o němž madam nic netušila?

Řekla si, že by ho chtěla vidět na svém místě. Ztichla: přicházel oberführer.

Oberführerovy holinky na vlhkých kamenech připomínaly vepře. Musel se čvachtat blátem. Držel v pravičce rákosku. Připadaly mu – jako všechno – vadné a hnusné. Jeho rty kroužily výraz: Odporné. Abscheulich. Přehlédl chodbu. Kurvy jsou pralátka člověka. Je mu z nich k blití. Měl v očích pohrdání. Uplivl si na podlahu.

„Dokážeš ty děvky naučit jak stát s rukama u těla?“ obrátil se k madam.

Díval se jim na nohy, k rozkroku.

„Mlčet!“ štěkl, ačkoli nikdo nedutal.

Zbaví ho rozumu. Připažily.

„Kolosální...“ řekl.

Oberführer měl sinalé oči. Nervózní ruku s rákoskou.

Cítil, jak všechno – doslova všechno a všichni – sklouzává po neviditelném svahu do nepojmenovatelného nikam, do nicoty, kterou nedokázal pojmenovat. Nebylo mu tolik, aby se cítil jako starci, kterým už všechno uniká a opouští je paměť, smysly, jako by dřevěněli, už zaživa mrtvi, jako prohnilé pařezy v lese. Kde se to v něm bralo? Mohl si v duchu odplivnout i sám před sebou. Scheiße. Švihl madam Kulikovou, aniž věděl, že je to do její hrudi, podruhé do boku, aniž vnímal víc, než jak se rákoska zabořila do masa. Scheiße, scheiße, scheiße, opakoval si.

Odcházel. Lekla se odmlčení oberführera, ale udělal si jen pár písemných poznámek. Madam pro jistotu nedávala rozchod, dokud oberführer nebude venku.

„Slyšela jsem,“ řekla Vysoká, „že vlci ve smečce jsou všichni příbuzní. Beru si z nich příklad: nastavuju břicho. Jen si nejsem jista, že mě někdo z nich do nechráněného pupku nekousne.“

Přišlo jí to k smíchu, ale jen na vteřinu, než zase zvažněla. Myslela na falešnou pokoru, na podřízenost, která čím déle tu byla, se zdála skutečnější. Připadala si jako holka, proměněná ve vlka, anebo obráceně, vlk proměněný v děvče. Chtějí ji uštvat a zabít. Věděla, že oberführer házel mrtvá děvčata napospas vlkům, kteří je obrali do poslední kostičky. Nemusel si s mrtvými dělat starosti.

Vytí zesílilo. Vlci jsou drzejší a drzejší, pomyslela si Vysoká.

„Víš, co je směšné?“ zeptala se. „Nemám z vlků strach. Potkat se s nimi, asi bych se jich nebála. Nedovedu si to vysvětlit.“

A pomyslela si: Závidím jim? Žárlím na ně? Chtěla bych narodit se ještě jednou, být vlčicí? Nastavovat břicho? Nebo si nechat nastavit břicho jiným vlkem?

Konečně madam nařídila rozchod.

Po apelu se madam opila. Nechala si od Kůstky vylíčit, co obersturmführer Sarazin chtěl. Pokyvovala hlavou. Nic nového pod sluncem. S kým bude obersturmführer příště, jestliže ho nenajde kulka?

„Moje matka měla pravdu: Pro všechno si lidi najdou důvod, i k tomu tě zabít. A když nenajdou, zabijou tě bez důvodu. Kdybys nebyla tak mladá, dala bych ti napít.“ Pak řekla: „V cirkusu Zemansky v Krakově jsem viděla, jak kastrovali devítiletá mláďata šimpanzů a vytrhali jim zuby.“ A dorazila, co bylo na dně láhve.

Ve čtyři odpoledne začalo zapadat slunce. Kůstka šla z prohlídky od doktora Schimmelpfeniga. Měřil jí tlak, prohlédl jí rodidla. Druhou injekci proti nemocem, které roznášejí krysy, dostala včera. Nastavila tvář posledním paprskům. Byl mráz a zároveň cítila, jak jí slunce hřeje. Mohla sledovat u zdi statku dlouhý stín, houstl skoro rychleji, než klesalo na obzoru slunce. A stejně náhle, jako se začal klást stín v rozšiřujícím se pruhu přesahujícím výšku zdi, přebíhaly krysy ze slunečné strany do šera. V okamžiku, kdy první útvary krys dosáhly chládku a unikly slabé záři slunce, začaly tancovat. Stavěly se na zadní, vytahovaly hlavu vzhůru a pištěly a pak utíkaly do hlubšího objetí stínu. Vytvořily tmavý kruh, který se přesunul ze světla a potom z řidšího stínu do toho, který už zhoustl. Zavřela oči. Nechala na sebe dopadnout poslední paprsek slunce. Měla z injekce horečku. Udělala pět kroků po paměti a minula latrínu. Krysy v ní probouzely úzkost.

V noci probudila Kůstka mluvením Estelu.

„Říkala jsi: Něčeho si musím vážít. Před něčím musím mít úctu.“

Pak řekla: „Kdybys nemluvila tak nahlas, zaspala bych to.“ Nakonec šeptala: „Čekám, kdy zas budeš říkat, že to už zítra skon-

čí.“ Estela mluvila do polštáře s pískem, aby neprobudila Zrzku a Mariu z Poznaně nebo Chytrou a Vysokou z druhé strany. Spaly v prádle, zachumlané do kabátů, pod dekami. Tulily se k sobě dvě a dvě.

„Už to skončilo?“ šeptala Kůstka.

„Co: Ty a já? Oni? Kdyby existovala spravedlnost, šli by si rovnou ode mě pro kulku. Nenašli by sem cestu. Sežrali by je vlci.“

(Včera mluvila Kůstka ze snu s bratrem. „Když nemáš odvalu skočit, musí tě někdo strčit.“ Ramon se zeptal: „Ty bys to chtěla?“ Řekla mu: „Tys ještě neudělal nic, čeho bys vzápětí litoval?“)

„Spi,“ řekla Estele.

„Nemluv, a budu spát,“ šeptala Estela.

Objala Kůstku oběma rukama. Přitiskla se k ní břichem, hrudí a tváří.

„Paměť?“ zeptala se mě po válce Kůstka.

„Nemá smysl to svádět na paměť,“ odpověděl jsem.

„Kdyby paměť byla člověk, nechtěl bys ji potkávat v noci.“

Měl jsem ten večer skoro neodolatelnou chuť položit jí ruku na srdce. Neudělal jsem to jen proto, že by si to vyložila jinak.

Přál jsem si, aby paměť byla slepá nebo už stará a pokulhávala. Aby ji, kdo chce, odehnal jako zlou stařenu. „Je to čarodějnice,“ řekl jsem. Nemyslel jsem si, že ztratit paměť je jenom na škodu. Nechtěl jsem závidět těm, kteří už si nepamatovali, co bylo včera, a zítra nebudou vědět, co se stalo dneska. Adler se chlubil, že je jako beduín a pamatuje si do poslední podrobnosti, co se sběhlo od chvíle, kdy se narodil, nebo přinejmenším, kdy začal brát rozum. Ale i jemu se začaly věci zkreslovat. Byli jsme šťastná trojice. Z patnácti tisíc terezínských dětí se vrátila stovka. Vrhalo to stín dětí, které ztratily nejdřív dětství, pak život.

Asi mi četla myšlenky: „Škoda, že to pro nás není všechno stejné.“

Třináct: Martin Reichl, Gert Weil, Robert Egert, Gert Himmel-farb, Albert Haas, Wim König, Karl Eissler, Kurt Blitzer, Hermann Freud, Anatol Lipset, Otomar Albrecht-Holz, Robert Beer a Franz Mrazek.

Jakmile major von Kalckreuth usnul, chrápal. Špatně slyšel a neprobouzelo ho to. Madam se ani nesnažila ho utiřit mlaskáním, syčením nebo mírnějším štulcem. Ani si už nelámala hlavu, co ho znepokojuje.

Když se probudil, zamručel: „Vsadil bych se, že za sto roků budou umírat lidi stejně jako teď nebo před sto lety. Světlo! Nevidím.“

Dvanáct: William André Nord, Marian Debray, Christian Jatko, Bert Eugen Rosenkrantz, Edmond Paul Pfeffermayer, Thomas Swindler, Ernest-Joseph Zagradnick, Jan Pogoda, Michael Welt-Flack, Otto Axel West, Ferenc Spitzer a Richard Womacka.

Dvanáct: Karl Knackbusch, Richard Haber, Johann Presser, Hans Gotschalk, Hans Gerlach, Andreas Krantz, Artur Bäck, Florian Gelb, Heinz Gross, Lucas Reiner, Ralf Bert Falkenhorst a Reinhold Knebenbach.

V noci se Kústce zdálo o matce.

„Bud' jako myška,“ řekla maminka. „Jen tak můžeš přežít.“

„Nechci být malá myš,“ odpověděla matce. „Chci být krysa.“
Přišly tři sudičky. Smůla, Hanba a Ponížení.

„Budeš krysa.“

Matka s otcem ji drželi za ruce. Co ztratí, získává. Nyní jsou její nejlepší roky. Otec jí dal hádanku.

„Víš, co je pro děvče nejdůležitější? Co má jen jednu?“

Věděla, jakou odpověď čekali. „Bránit se,“ řekla.

„Jsou dva důvody, kdy smíš zabít,“ řekla matka. „V sebeobraně, anebo abys byla svobodná.“

Snědla krajíček chleba.

Vyprávěla na přeskáčku, v útržcích.

Měla noci, kdy nemohla spát a představovala si, jak se zpomalil čas pro lidi v plynové komoře, když už nemohli dýchat a každý zlomeček vteřiny se zdál nekonečný. V duchu se ptala, má-li vůbec právo žít, když všichni, které znala, včetně matky, otce a bratra a strýců a babiček a tet nebo dědečků, už nejsou. Zůstalo to s ní i později, jako výkřik, jehož ozvěna neutichá. Měla kruhy pod očima jako ne tak dávno ve Feldbordellu Nr. 232 Ost. Ochromovaly ji stíny, které vrhalo to, co měla za sebou i před sebou. Slyšela hlasy, Vysokou, Krásku, Estelu. Velkou Leopoldu Kulikovou. Matka jí jednou ráno odvrátila hlavu od uličky mezi kavalci: „Utloukli ji k smrti,“ řekla.

Po válce se vmísila do malého davu těch, kteří přežili, protože místo nich zabili někoho jiného. Dcer bez matek a matek bez dcer,

otců bez synů a synů bez otců, vdov a mladých stařen, starců, hrstky dětí. Zvykla si na svět bez uniforem. Minulost se v ní zvedala jako raněné zvíře. Měla lepší paměť, než chtěla. Smála se, když Adler předstíral, že on má naštěstí paměť jako ementálský sýr. Rojily se v ní ohlasy, ozvěny a obrazy, slova a křik, místa, barvy, hlasy. Výřezy z toho, co se stalo, kde, jak, komu. Selekce to jedno pondělí, kdy přšelo a říkala si, že když ji vyberou, cestou na nákladák zmokne, a než dojedou do plynové komory, budou skrz naskrz.

„Jak si dneska připadáš?“ oceňoval ji Adler.

„Jak si připadáš ty?“

„Není to špatné,“ odpověděl. „A ty?“

„Jako stěhovavé zvíře,“ usmála se.

Pro Adlera byla minulost kočkou s devíti životy. Pro mě strom chráněný botaniky, zasazený už dávno. „Bojíš se toho, co bylo?“ zeptala se Adlera.

„Nechci se trápit,“ odpověděl.

„Byli páni od hlavy až k patě,“ řekl. Adler se tvářil jako tygr s vylámanými zuby, schopen si urvat kus žrádla dásněmi, jak se to za ty tři roky naučil, a zhltat ho rychleji, než měl, takže ho jaktěživ pořádně nestrávil.

Teprve si dělal úsudek. Byly to nepřekonatelné vzdálenosti. Má se dívat na Kůstku, Hanku Kaudersovou, jako na oběť, nebo hrdinku? Ještě nezačal psát svou knížečku o lidech v lágru. Oškli-vost a hnus nemají dno. Pochopil, že je snadnější se soustředit na světlejší stránky, těch tmavých byla většina. Zlo je těžké, to dobré píрко. Nejsou na to váhy, bohužel ani míry.

„Zabijeme minulost,“ řekl Adler. „Nebo si z ní uděláme kouli na nohu.“ Nechtěl – pokud jde o mučící stroje – zacházet do podrobností. Minulost pokládal za past. Odmítal nechat se připoutat neviditelným řetězem k uplynulým třem letům. Zapomínat by bylo špatné. Všeho

moc škodí. Je rozdíl mezi tím, projít peklem a vracet se do něj. Když už má hlavu na krku a nohy, aby chodil, půjde radši dopředu než jako rak pozpátku, ne? Kládl si tajně otázku, lze-li zabít paměť. Jde ji umlčet? Ošidit? Všechno je možné, řekl si. Nebyli bychom první.

Když přišla řeč na to, co jsme se v lágru naučili, co by se přece jen dalo zužitkovat, podotkla Kůstka rychleji, než jsme s Adlerem čekali: „Myslím, že jsem se nenaučila nic. Měla jsem se snad učit od doktora Kreugera kastrovat židovské kluky? Vybírat z holek prostitutky pro polní nevěstince?“

Adler se jí naštěstí víc neptal.

„Podívej, co všechno se tam naučil tady Jindra Kraus,“ ukázal na mě.

Při pohledu na lidi v zeleném loveckém klobouku se štětkou trnula. V Praze musely být sklady uniforem Afrika Korpsu, spousta výrostků je nosila jako trofeje. Hlásila se na sociálním oddělení Židovské náboženské obce. Lidi hledali své roztroušené, adresy, denně se vylepovaly seznamy navrátilců. Dostala americkou vojenskou deku, z níž si dala ušít kabát. Strídavě přibývala a hubla. Bot železničáře z Pětikostelí se držela. Počítala, kolikrát už se dala ostříhat. V noci si už neulevovala do hrnců, škopíku a beček, aby nemusela ven do deště, aby ve dne, když se na ni dostalo, do nich nafasovala polévku, jednou za dvacet čtyři hodin. (Občas rozdávali polévku tak horkou, že ti, co si ji brali do dlaní, ji museli pustit na zem, aby se neopařili. Tak se museli spokojit s jednou polévkou za osmačtyřicet hodin. Bylo lepší jíst polévku z nočníku než žádnou.) Nemusela si zacpávat nos u necek s výkaly jako ve frauenkonzentrationslageru. Bydlela v Belgické 25, v Židovském sirotčinci, spala na čisté posteli s polštářem naplněným husím peřím, už ne na trojposchodovém kavalci. Nemusela být buď zdravá, nebo mrtvá. Nedívala se na komíny krematorií číslo 2 a 3.

„Jsi hezká,“ uznal Ervín Adler.

„Jo, říkali mi die Schöne.“ Pak řekla: „Vždycky se našel někdo, kdo mně prozradil, že mám zelené oči.“

„Jako klas rákosu,“ řekl Adler.

„Jsem ráda, že se Němcům nepovedlo měnit lidem barvu očí. Je divné, že proti zeleným nic neměli.“

„Dorůstají ti vlasy. Víš, co by to bylo materiálu do matrací a polštářů: Do futra zimníků nebo izolací do baráků? Neříkej, že nemáme z pekla štěstí.“

„Proč z pekla?“

„Na nebe tolik nespolehám,“ culil se Adler. „Každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb.“

Nebe bylo modré. Počasí se povedlo. Už týden bylo hezky. Adler řekl, že má tři lístky na fotbal, na Viktorii Žižkov. Napadlo ji, jaké by to bylo, kdyby s sebou vzali Ramona.

Adler byl druhý po Hance Kaudersové, kdo pochopil, že jeho zkušenosti jsou nesdělitelné. Někdy mu to přišlo líto, jindy na to kašlal. Obrátil se k psanému slovu. Nekladlo odpor. Přemlouval nás, abychom to taky zkusili. Nenamáhal se popisy tělesného strádání, hledal jedenácté přikázání k těm notorickým desíti. Nikoho neponížíš. Němci nestavěli koncentrační tábory, aby v nich lidi koncentrovali, i když to možná taky. Zabíjeli na běžícím pásu jako nikdo předtím. Na materiální věci Němci nezapomínali. V tom byla jejich důkladnost obdivuhodná a jejich píle příkladná. Zužitkovali všechno, co vězňové měli. Nechtěl by z toho udělat svěrací kazajku. Nepřipadal si jako oběť. Jen to nedokázal hodit za hlavu.

Na Adlerovi bylo asi pár rysů, které se Kůstce zamlouvaly. Zajímaly ho lidské rezervy. Zápas, který podstupuje sám v sobě. Němce ignoroval, jako by Německo už tak docela nebylo na mapě Evropy. Zajímala ho ta druhá možnost: V čem může být člověk

lepší. Neformuloval to jako „co může udělat člověk člověku“. Díval se na obrázky nadšených davů v Berlíně nebo v Norimberku, když se rasa nadlidí chystala do války. Nejdřív své protivníky ponížili; chtěli, aby každý příslušník „nižší rasy“ uznal, že mu to patří, a byl za to svým vrahům vděčný. Šla mu na nervy německá slova jako endlesung, konečné řešení, übersiedlung, přesídlení, sonderbehandlung, zvláštní zacházení. Trochu ho zneklidnilo, že si přečetl v různých časopisech úvahy odkazující na lepší stránky válečného Německa, přesnost vlaků, zlepšené silnice, to, že Hitler měl rád psy a děti. Někdo házel do jednoho pytle Hitlera a Churchilla. Posílali bez mrknutí brvou na smrt. Ale šlo to snad jinak? Možná Hitler o všech zvěrstvech nevěděl. Smazával čas rozdíl mezi pravdou a lží, vinou a nevinou? Mezi spravedlností a křivdou? Brala to voda a odnášela to do moře zapomnění? Přijde to k tomu „co jsme si, to jsme si“?

U pohárku zmrzliny se dalo uvažovat, jak bychom se chovali narodit se jako Němci. Adler nehlídal informace, co Němci svým obětem ukradli, spíš ho zajímalo, co nabízeli svým obětem, aby jim pomáhaly v zabijáckém řemesle.

Z Kůstky si utahoval, i když jí současně nadbíhal. Mohl by s ní žít, jak se vyjádřil.

„Nechybí ti ctižádost?“

„Co to je?“ Zatvářila se, jako by jí praskl žaludeční vřed. V polním bordelu musela tajit, že je Židovka, a teď bude muset skrývat, že byla polní kurvou? Dokázala si představit, co by jí hodně lidí vmetlo do tváře, kdyby to věděli. Kurvila se s Němci? To neměla jiné východisko? Jaký je rozdíl mezi ní a panem Slámou z jejich domu, holičem, který byl za války pyšný, že holí německé brady? Kdekdo z těch, kterým se za války nic nedělo, by usoudil, že se radši měla dát zabít.

Naštěstí vypadala nevinně. S největší pravděpodobností přežila ze všech děvčat z Nr. 232 Ost jediná. Z její mladičké tváře vycházelo cosi hlubokého, neodpovídajícího jejím necelým šestnácti rokům, snad zkušenost nebo klid, přehled, ticho po bouři, to spící nebo dřímající v duši. Ale to vyzorovali jen ti nejlepší. Byla příliš mladá a hezká, aby podezírali nepřízeň osudu; byla dosud mladá na to, aby v ní někdo hledal válečnou veteránku. Ve skutečnosti byla přesně to: válečný veterán. V očích měla vězení i volnost. Byla zároveň uvnitř i venku. Měla ve svých zelených očích, co v nich mají lidi, kteří se podruhé narodili. Ti, které v nějakém smyslu vzkřísili z mrtvých. Uměla se dívat krátce a bystře. Dráždila ji tupost, omezenost a malost, ale nevěděla to. Nízkost a příliš zjevně projevené choutky. Byla současně daleko i blízko.

Flirtovala s myšlenkou emigrovat. Do Ameriky, do Austrálie. Zapsala se na kurzy angličtiny. Přidala si španělštinu. Po třech týdnech toho nechala.

Toulali jsme se s Kůstkou kolem dřevěného mostu na vltavském nábřeží. Už po něm nejezdily tramvaje ani auta. Most byl hezký, byla to škoda, že zmizí, jako by tu nikdy nestál.

Zeptal jsem se jí, proč je tak mrzutá.

„Zdám se ti mrzutá?“

„Tváříš se, jako by tě líbal Adolf Hitler.“

„Líbá mě Adolf Hitler.“

Neutěšovaly ji snad žurnály před každým filmem, kde Hitler v ošumělém vojenském kabátě, bledý a roztřesený, škube hlavou a visí mu bezvládně levička? Nebylo daleko od jedenačtyřicátého, kdy si myslel, že má vyhráno, nechal demobilizovat čtyřicet divizí a spotřebnímu průmyslu dal pokyn vyrábět zboží pro denní potřebu. Mohlo to ale vyvážit Auschwitz-Birkenau, osmnáctý barák ve frauenkonzentrationslageru a Nr. 232 Ost?

„Něco tě trápí?“ zeptal jsem se.

„Ne teď. Ne s tebou. Proč?“

„Máš hlas, jako bys zapadávala sněhem.“

Nebylo dne, aby se nevracela do Nr. 232 Ost nebo k rampě v Auschwitz-Birkenau. Tehdejší příjezd: čtyři ráno, mrazivá noc, jasné hvězdy. Poláci jim poradili, aby se děti dělaly starší a starší mladší. Jeden z nich zpíval:

*V komíně je teplo
Za komínem saze
Zahod' svých pět švestek
Bude ti blaze...*

Lidi z komanda odervali mladým matkám nemluvnata a házeli je na káru ke kufrům, berlám a k poztráceným chlebníkům. Ženy řvaly, chtěly své děti zpátky. Některé se zachránily jen proto, že děti v tlačenici ztratily. Jiné se vracely davem proti proudu a ječely, že chtějí děti nazpět. Za půl hodiny skončily ve sprchách. Káповé, blokoví a esesáci bili bez přestání holemi, bejkovci, rákoskami a holýma rukama.

„Každý člověk je ostrov,“ řekla.

Něco se v lágru naučila. Dělat všechno rychle. Jíst, chodit, běhat. Netlačit se do popředí, nezůstávat vzadu. Nedívat se vlevo, vpravo. Jít, jít, jít. Nevidět se jako souostroví. Každá na vlastní pěst. Zachraň se, kdo můžeš. Člověk se vrátil rychle k tomu, z čeho vzešel, to zvířecí bylo to přirozené. Byla jedna z nich, proto žila. Nebyla to zásluha. Byla to náhoda. Snad ani přírodní výběr. Němci a Auschwitz-Birkenau.

Dívala se z dřevěného mostu na hladinu Vltavy. U břehu stoupaly z bahna bubliny. Občas sebou plácla ryba, po proudu vyplula kachna.

Přišlo jí k smíchu, když ji nepustili do kina Kotva na *Extázi*, protože jí nebylo osmnáct. (Samozřejmě jsme se tam prošvindlovali.) Kvůli jedné nahé scéně, zamlžené keři, tolik drahoty? Rottenführer Erik Schratz viděl jiné přehlídky. Tisíc holek pět hodin v dešti, vedru, sněhu.

Připadal si lidumilnější. Poníženým, bolavým, unaveným se jim bude líp umírat. Měly by mu za takovou přípravu poděkovat. Nařídil jim, aby až zvedne pravici a vztyčí ukazováček, řekly třikrát za sebou děkuju. Pěkně nahlas. Volaly děkuju. Nerozuměly mu.

Voda pod námi šuměla, leskla se. Dál na jezu se řeka tříštila a pěnila do tmy. Na kopci svítila okna, nad střechami hvězdy. Voda plula pod námi, pod most a dál. U břehu kotvily tři staré parníky, jeden z nich předělávali na restauraci a druhý na hotel.

To, co bylo, se k ní vracelo jako dotěrná moucha na sklo okna zvenku, která se připomene, než zas odletí, aby přiletěla znovu. Tak se jí na zlomek vteřiny připomínal zřízenec, který sbíral z kolejíště na rampě ten první den, co přijeli, v Auschwitz-Birkenau batolata. Chlap jako hora, s židovskou hvězdou na štráfovaném obleku. Pobral do jedné ruky pět nemluvnat a házel je na káru jako slepice. Viděl, jak ho esesáci pozorují. Narovnal se, shýbl se pro další. Umět a dělat něco dobře znamenalo možnost odložit svou porci plynu určenou pro všechny. Zřízenec měl kapsy plné chleba, kelímků s máslem, sádlem a karamellem, slaniny. Vypadal jako Herkules. Tlačil káru jako metař někde ve velkém městě. Němcům pomáhali v lágru všichni: Židé, Češi a Francouzi, Norové, Rusové a Italové, těžko by je všechny vyjmenovala. Dívala se na ně z okna nemocnice doktora Kruegera. (Jedno odpoledne je navštívil doktor Mengele, a doktor Krueger se mohl přetrhnout ochotou.)

Vyvolávala v ní vzpomínky voda? Záviděla jí, že odtéká do neznáma? Vyvolávala v ní touhu podílet se s ní na tom, nebo do ní hodit to, co nebylo příjemné?

Díval jsem se na ni, aby o tom nevěděla. Byla urostlá, štíhlá, s protáhlou tváří, která už se mnou zůstávala i v noci, když u toho Kůstka nebyla. Její štíhlé tělo ve mně vyvolávalo touhu nepostrádající chtění. Všechno, po čem jsem u ní tenkrát toužil, bylo čisté; vzít její dlaň do své, obejmout ji kolem ramen, nechat spočinout její hlavu na mém rameni, to nevyslovitelné, z čeho vyrůstá láska. Byla tak hezká, tak normální, tak zdravá...

„Voda mi dělá dobře.“

„Mně taky,“ řekl jsem.

„Něco ti nebudu moct vysvětlit,“ řekla Kůstka. „Možná nikomu, ani sobě.“

„Proč bys mi vůbec měla co vysvětlovat?“ řekl jsem. „Už je po válce. Co to děláš?“

„Plivu a proud to odnáší do Německa,“ usmála se.

Myslela na Stefana Sarazina, pro kterého všechny pudy ženy, včetně mateřského, byly zvířecí, mimo krásu, protože i to, čím se mu ženy líbily, byla jen nutnost, která se převlékala do mlhy a odkrvení mozku na pár vteřin.

Z řeky stoupal chlad, pachut' rybiny. Znenadání se zachvěla, přeběhl jí mráz po zádech, než se zasmála. Procházeli jí myslí muži, mnoho mužů všech věkových skupin, aniž si mohla určit stupnici, jestli je snadnější být s těmi mladými a nejmladšími, nebo starými a nejstaršími, z nichž se o ni pokoušel major Karl Maximilian von Kalckreuth. Byli krutí ve své otevřenosti nebo upřímní ve své surovosti. Dali jí na vědomí, proč se rodí ženy.

„Je ti chladno? Chceš už jít?“

„Můžeme.“

Viděla se ráno s doktorem, který se vrátil z Buchenwaldu. Přivezl si na památku štráfový mundúr. V roce 1942 předepisoval židovským známým máslo, vepřové sádlo, vejce, krupici a rýži, když už na to nedostávali potravinové lístky. Nabídl se, že ji prohlédne.

U doktora jsme byli všichni tři. Kůstku si nechal naposled. Adler byl nejzdravější, jen podvyživený. U mě našel zvápenatěné stopy po rachitis. Kůstku znervózněl rentgen. Chvíli se zdráhala svléknout. Uviděl její tetování na břicho. Neobešlo se to bez otázek. Feldhure? Nechá si to doktor pro sebe? Mohla si představit, jak, kdo a kde se o ní baví. V duchu si připravovala, jak se vykroutí. Ale nemusela se vykrucovat. Od doktora si odnášela důvěru, se kterou nepřišla. Potřebovala lékařské potvrzení a doktor byl tam, kde viděl, co vyzobovala sama. Měl holou hlavu, seschlou pleť, ale podobné zelené oči jako ona a četla z nich bolest, o které nemluvil. Prohlížel ji, aniž ji nutil mluvit, pokud nemusel, neptal se. Díval se jí na břicho a viděl slunce a hvězdy a černé paprsky, které pohlcuje propast. Nechal si roztáhnout nohy, co nejširě, a řekl: „V pořádku.“ A usmál se na ni. Kdyby potrebovala, může kdykoli přijít. Dal by jí potravinové lístky, kdyby chtěla.

Všichni tři jsme se po válce cítili trochu jako boxer musí váhy, který má za sebou třináct kol v té nejtěžší.

Kůstka dělila lidi na tři druhy. První si vymysleli koncentrační tábory a pak je provozovali. To byli Němci a jejich lokajčkové. Dál byla většina, které to přišlo šumafuk, chtěli žít a pracovali, drželi pusy a krok. Víc než život, a to měli pravdu, člověk nemá. Nakonec přišli ti třetí. Drtivá menšina. Ti měli odvahu říct ne a nést za to kůži na trh.

Neměla chuť potkat se s domovníkem, který když spatřil ve dvaadvacátém někoho z jejich rodiny, přecházel na druhou

stranu. Domovnice upírala pohled na kousky nábytku, kobereček nebo květináč, obrázek, které by z jejich bytu mohla vynést, než si pro to přijdou z Zentralstelle für jüdische Auswanderung. Němci hlídali, aby jim nějaký Čecháček nevypálil rybník.

Byla se podívat v Rybné na jejich barák. U holiče visela miska z pozlaceného plechu, jako když odcházeli. Slavomír Sláma, holič a kadeřník, měl za oficínou byt. Vítal ji, jednou nohou v krámě, druhou na chodníku. Srdečně ji zval, aby šla dál. Přistřihne jí ofinu. Bude vypadat líp než Adina Mandlová ve filmu *Holka nebo kluk*. Místo cedule *Židům a psům nepřístupno* měl teď ve výloze sádrové busty prezidenta Beneše a maršála Stalina. Co maminka a tatínek? A co Ramonek? Měli by už být nazpět všichni tři, není-liž pravda? Milerád všechny ostrříhá, oholí. Počítá, že Ramonovi už asi taky raší vousiska. Poprvé to bude zdarma na počest osvobození. Kůstku ofiká za krkem novým strojkem. Švédskými nůžkami. Švédsko nedodávalo nacistům jen děla. Nebude tomu možná věřit, ale po atentátu na Heydricha strříhal policejního ředitele, generála Horsta Böhmeho. Před krámem hlídali dva důstojníci SS. Potil se... nebude radši uvádět kde. Usmíval se. Už je to za námi. Všichni jsme si vytrpěli svoje.

Ve třetím poschodí v Rybné 8 bydlel herec. Každého zdravil. Na balkonu Národního divadla ho vyznamenali Svatováclavskou orlicí. Sousedka se ho po válce ptala: „Musel jste to vzít?“

Myslel si, že je sousedka chytřejší. Kdyby vyznamenání nepřijal, šel by ještě tu noc na střelnici do Kobylis. Sousedka věděla svoje. Herci přijela z Anglie po válce židovská přítelkyně. Nastěhovala se k němu. Přítelkyně se už sousedka neptala, jak s takovým člověkem může žít. Mohla.

Pod střechou bydlel v garsonce s kuchyňským koutem student. Schovával s kamarády čtyři židovské holky, které utekly z pochodů

smrti. Jednu měl v kuchyňském koutě za závěsem z cely. Přidělal ke kuchyni dveře. Nezasvěcení kamarádi z mokré čtvrti nechápali, proč je tam nepouští. Po válce se ptali, jestli se nebál. Co bylo nejnebezpečnější? Jak byly pěkné, odpověděl. Němci nemučili nikoho hůř než takzvané bílé Židy. Bylo mu málo přes dvacet. Rudolící, švarný, rád si přihnul. Přála si, aby to byl její bratr. Všechno se dalo omluvit a vysvětlit. Student, který schovával mladou Židovku, nevysvětloval nic.

Potkala na ulici jednoho ze svých terezínských učitelů. Navázal na přerušená studia. Vzal ji do Demínky na kávu a obložené chlebíčky. Vyptával se, jak přežila. Koupil jí punčový dort. Zapisoval si její odpovědi. Napřed Terezín. Za největší přednost „města, které daroval Hitler Židům“ (jako by bylo jeho) pokládala, že v něm rodina byla ještě pohromadě. Jednou nařídili lichtsperru, aby ušetřili proud, a padesát tisíc lidí v městě, vystavěném pro pět, drželo černou hodinku. Svůj ruksáček do Auschwitz-Birkenau si spakovala v L 410 a Domově dívek, jako na výlet.

Kůstce bylo příjemnější se vyptávat. Měl árijskou snoubenku, které se zdálo dlouho na něj čekat. Dostala hrůzu, že by mu rodila děti, které by mohli odvléct. Vdala se. Už potkal známé z lágru, kteří se rozhodli popřít svou minulost, změnit jméno a začít znovu. Nechtěla mu lhát; pravdu mu ale také nepověděla.

Učitel čekal s tužkou v ruce nad blokem. Co si pamatuje z doby před válkou? Čím chtěla být, než odešla do Terezína? Který zákaz se jí dotkl nejcitelněji? Zákaz nakupovat ovoce a zeleninu včetně česneku a cibule? Zákaz být po osmé večer na ulici. Trvalé židovské stanné právo? Nedávalo se to písemně. Zřízenec obce chodil od bytu k bytu. Někde dostal večeři.

„Jako by ta šaškárna mohla ještě dneska někoho zajímat,“ řekl jsem. „Na co to všechno potřebuje?“

„Píše o tom doktorskou práci.“

Ptal se jí, bojí-li se víc minulosti nebo budoucnosti. Pak přišla otázka: Udělala jsi v Terezíně, v Auschwitz-Birkenau a v lágrech, kde jsi byla potom, něco, za co se musíš dneska stydět?

Něco se v ní ozvalo na poplach. Zároveň měla zlost, že to jde pořád za ní jako stín. Trochu se dokonce urazila. Dala si pozor, aby to na sobě nedala najevo. Doba, o které psal svou doktorskou práci, byla v mnohém jedinečná. Ale nevzala se ze vzduchoprázdna. Něco jí předcházelo, co by mohlo mít podobné důsledky. Věřil, že se to už nebude opakovat, ale že by se to nemělo zapomenout.

Udělala mu slušnou útratu. Učitel za poslední tři roky zestárl. Byla v něm laskavost i ironie a v očích důvěra smíšená s nedůvěrou. Něco v něm zemřelo, ačkoli se tvářil vyrovnaně. Měl něco pohaslého v očích, ve způsobu, jakým se jí ptal. Usmíval se a někde na dně duše každou otázkou a odpovědí trpěl. V Terezíně je učil ruskou a francouzskou literaturu, Turgeněva a Čechova, Maupassanta a Flauberta. Znal Jarní vody i Salambo nazpaměť. Převyprávěl jim Batualu, milostný román černého autora vyznamenaného v roce 1922 francouzskou Goncourtovou cenou, který si přivezl v ruksku mezi padesáti povolenými kilogramy osobního majetku, pokud se vejdou do jednoho kufříku.

„Máš noční můry?“ zeptal se.

„Ani ne.“

„Nebojíš se duchů?“

„Spím jako dřevo,“ řekla.

„Rád bych ti věřil,“ řekl učitel pomalu. Na okamžik se jí zdálo, že o ní všechno ví. Od koho? Napadlo ji, že to mohl prozradit lékař. Každá domovnice tu ví stejně tolik jako prezident nebo kardinál. Kdo kromě doktora viděl už její tetování? Napadlo ji, že když se ve spaní odkope, může se jí vyhrnout noční košile.

Sepjala prsty. Za chvíli se omluvila, že musí na záchod. Cítila se ucpána bahnem, jako v Nr. 232 Ost.

„Svět pořád ještě za moc nestojí, ale už je to lepší, ne?“ řekl učitel, když se vrátila. Ještě řekl: „Všechno začíná znovu. Naštěstí, nebo naneštěstí?“

„Jak kdy nebo jak s kým,“ odpověděla neurčitě a poprvé po válce se cítila vyrovnanější. Myslela na rabína Gideona Schapíra a jeho otázky a její odpovědi. Učitel ji přiměl, aby udělala svou první poválečnou inventuru. Tři válečné roky v Praze od opuštění bytu v Rybné 8 po Veletržní palác a transport do Terezína, pak tři roky lágrů, osmdesát dní ve frauenkonzentrationslageru v Auschwitz-Birkenau v opravných vagonů a na Harmežách v zemědělském lágru.

Průměrná životnost těch, co nešli do komína, činila 92 dnů. Jednadvacet dní a nocí ve Feldbordellu Nr. 232 Ost u řeky San. Potom evakuace, pochod smrti, útěk a Maďarsko a rabín Gideon Schapíro; jeden z bezradných zástupců Boha na této zemi. Nakonec Praha, někdejší sirotčinec v Belgické 25 a učitel a jeho otázky, na které nedovedla odpovědět ani sobě. Základ, na kterém bude stavět. Její kompas, barometr a spořitelní knížka, kde místo hotovosti měla zkušenost. Měřítka sebe a druhých. Neodvolávala se na nezletilost, nedospělost, nevinnost. Jako Adler se nechtěla vidět jako oběť, aby byla po zbytek existence v očích těch druhých chudinka. Lítost byla dvojsečná zbraň. Bylo lepší se bránit, i proti sobě.

„Dospělas,“ řekl učitel.

„Myslíte?“

„Vidím, slyším a vnímám.“

Pak řekl: „Je to otázka přístřeší.“

Zabydlela se v nejnižším poschodí duše. Kdyby se jí učitel zeptal, čemu dává přednost, zahrnula by do toho pondělky v Auschwitz-

-Birkenau, selekce do plynu, kdy si člověk musel v sobě udělat pořádek, protože nevěděl, jestli se dožije rána. V Nr. 232 Ost středy a pátky a soboty a neděle, jednou pondělí, kdy dostala první výprask po návštěvě obersturmführera Stefana Sarazina. Neutekla druhému výprasku v úterý.

Měla učiteli líčit, jak ji zfackovala potřetí radši madam, aby předešla formálnímu bití, po kterém by následovala zadní zeď nebo Festung Breslau?

Byla Velké Leopoldě vděčná za každou ránu, třebaže byly slabé, protože si na ni stěžoval šikovatel, že byla studenější než východní fronta. Jako by spal s drátěnou překážkou.

Popsala skoro dopodrobna lom, kde se v létě střílelo a v zimě tam měli doupatata vlci a utečenci z lágrů. O krysách pomlčela. Vy-měňovali si zkušenosti. Podobalo se to líčení navrátilců z cest.

Učitel byl také v Auschwitz-Birkenau. Slyšel křičet rottenführe-ra Schratze na blokového: „Denně chci mít nahlášenou tisícovku mrtvých, nebo jdete do komína všichni.“

Učitel jí řekl: „Člověk je všechno, co prožil, co ví.“

„I to, co neví,“ doplnila ho. „Nebo co jsou ti druzí.“

Dál nešla. Nehodlala se svěřovat, udělat si z učitele zpovědníka, jako to nechtěla od nikoho. Myslela na to, čím se podobá každé já kyvadlu.

„Myslím, že tě znám,“ řekl učitel.

Učitel si přečetl její pochybnosti. Usmál se.

Nemohla mu povědět, že ani nestojí o to znát své já do posledního stínu. Učitel se usmíval, jako před několika lety. Přála si připsat mu k dobru, co nevěděl. Obalila to úlevou i nejistotou. Napadlo ji častěji, že není, co v ní lidi vidí. Nechtěla se očerňovat. Byla, čím nebyla, a nebyla, čím byla? Někdy – a obviňovala se za to – byla skoro ráda, že je sama. Těžko by nesla, kdyby se podobné otázky, na jaké se

ptala sebe, tázala maminka, tatínek a bratr, babičky, tety, známí. Připadalo jí postavené na hlavu těšit se tím, co postrádala.

Nechtěla se poddat ani učiteli. Snažila se nedat na sobě nic znát. Připomenul se jí Nr. 232 Ost. Bylo to čerstvé. Čas jí odděloval od něčeho, s čím by raději nic neměla společného, ale měla. Byl to její prodloužený stín, který vrhala její duše dovnitř. Spoléhala na čas, jako nemocný na lék.

Dívala se na učitele, jako by zestárla v lágrech víc, než zestárl on. Vyměnili si pohledy. Nechtěla uhýbat očima, aby to nebylo nápadné. Učitel by si musel klást otázku, za co se stydí. Ne možná hned, tady na ulici, ale až přijde domů, zítra, za měsíc, za rok. Doufala, že učitel nevěděl, na co myslela.

Vrátit učiteli jeho pousmání nedokázala. Naučila se, že když neví, co má dělat, je nejlepší nedělat nic. Tak čekala, na co se ještě učitel zeptá. Neotázal se už na nic. Brala zavděk jeho chováním. Udivovala ji jeho zvědavost, byla v ní nevinnost. „Čistému vše čisté,“ řekla. Vzpomněla si na hauptmanna Hentschela. Na jeho přísloví: Zdvořilost těší i kočku. Vypuštěné slovo, rozlitá voda.

„Je hezky,“ řekl učitel.

„Jsem ráda, když svítí slunce.“

„Jsem rád, i když prší,“ usmál se zas učitel.

Konečně se na něho také usmála.

„Máme jednu výhodu, za to všechno. Bolest je neviditelná.“

V Terezíně s nimi zacházel učitel, jako by jim bylo o deset roků víc. Člověk by neměl být sám se sebou spokojen. Klid duše, čisté svědomí je víc než prospěch na něčí úkor. To se snadno řekne, myslela si teď. Neřekl jim, jak se vyrovnat s tím, co ruší každou vědomou chvíličku, aby se nemusela oběsit. Nebo spolknout, co spolkla Kráska. Učitel byl první, kdo nesváděl všechno na Němce. Rozeznával dvojí druh džungle: tu venku i tu zevnitř.

V roce 1943 měl učitel na starosti pěti až třináctileté. Věděl, co dělá zima, prázdný žaludek a podvýživa. Čím zamořuje jako plíseň dětskou mysl nejistota, transporty na východ, strach z roztržení rodiny. Jak se hlad mění v netečnost a netečnost ve strnulost a strnulost v zapomnětlivost. Dokázaly se těžko soustředit. Z lhostejnosti se stávala otupělost. Mluvil o lhaní. „Had nelže,“ řeklo mu jedno dítě. „Němci lžou.“ Chtěl, aby bylo dobré vědět, kdo je kdo, vracel jejich já smysl, a vracel jej i sobě. Dávat hodiny počtů, čtení a dějin se mu zdálo to nejlepší, co kdy dělal. Odpověděl tomu dítěti: „Němci mají záměr, my naději. Jsme v kleci svobodnější než nacisté.“

Kůstce to nepřípadlo rovnocenné. K jeho třicátým narozeninám se naučily píseň Felixe Mendelsohna *Poslyš mou modlitbu*. Učitele dojalo sólo *Na křídlech holubice*. Za vyučování dětí vyhlásili Němci nejtěžší tresty.

Učitel se usmál: „V řecké mytologii měli řeku Lethé, a kdo se z ní napil, vymazal vzpomínky na minulost. Jistě hodně z nás, co to přežili, by se rádi napili. Ale napadá mě opak: Jestli pro nás nebude lepší si pamatovat – všechno. Nezapomenout nic. I v zájmu těch druhých. Kdyby pro nic jiného, aby se tomu propříště vyhnuli.“

„Nevím,“ řekla.

Kůstku napadlo: Kterých druhých? Těch, kterým bylo všechno šumafuk, pokud se to netýkalo jich, jejich zájmů a zájmečků. Adler by je tam naopak na pár dnů poslal, aby věděli, oč jde. Už jim to snad ani nezazlívala. Unavilo ji myslet na ty lhostejné, kteří vyváděli, že přežijí všechno. Rozhodla se už, že se bude držet těch, s nimiž ji – alespoň něco – z minulosti spojuje.

Na forhontě jsme byli my dva s Adlerem.

„Máš taky dojem, že jsi sestoupila z Mount Everestu?“ zeptal se učitel. „Spousta lidí, co s námi byli, to nedokázalo. Víš, co mě napadá? Že jsem na ně myslel jen zlomkem, v porovnání s tím, jak jsem se musel soustředit na sebe.“

„Nerozebírám to tak,“ řekla Kůstka. Chtěl ji učitel chytit?

Učitel se na ni usmál jako na někoho, o kom víme, že si lže, ale je to nevinná nepravda. Zároveň ho napadlo, že by to nemusela být lež. Záleží na povaze. Vlastně o ní zase tolik nevěděl, přiznal si. Kdo už ví o tom druhém hodně?

„Máme to za sebou,“ řekl povzbudivě. Snad se o tom současně přesvědčoval.

„To je pravda,“ lhala Kůstka.

Nemyslela si to. Líbilo se jí, co řekl o pití vody z řeky zapomnění. Skoro by dala napít jen těm druhým. Aby se jí učitel – a vůbec už nikdo – nikdy na nic neptal. Vzpomněla si na rabína, který ji posílal do školy, snad aby zase začala od první třídy. Tomu všechno řekla: Proč? Byla by hrůza, kdyby musel žít člověk s tajemstvím, které je horší než on.

A usmála se na učitele. Možná, že učitel také začíná od první třídy, jen v odbornější škole. Sbíral vytáčky, kličky, náhody, které vyvedly ty, co přežili? Učitel viděl, že je to nervózní úsměv. Kdoví, jaké byly její zkušenosti, pomyslel si. Byli ve stejných lágrech, ale každý si odnášel svou zkušenost, nepoměřitelnou se zkušeností jiného. Byl by se jí rád zeptal nebo rozpředl rozhovor i o tom, ale neudělal to.

Mohl se ptát, proč a na jak dlouho a v čem lidé, s nimiž byli, oněměli. Na co se jim nechce odpovídat.

„Byla jsi už u doktora?“

„Byla.“

„Vypadá to dobře?“

„Líp, než jsem čekala.“

„Skvělé,“ řekl učitel.

Chvíli pak vedle sebe stáli na ulici. Čekala, až se s ní rozloučí. Domů do Belgické šla zamyšleně. Hleděla na dlažbu, na kanály při kraji silnice a v duchu se před ní otvíraly propasti, se kterými ještě ráno nepočítala.

Sestupovala nazpět do jeskyň, průrvami v duši, na nohou sandálky, v blůze s dlouhými rukávy. Podávala zprávu sama sobě. Dívala se na lidi proti sobě. Necítila svou duši jako svatyni. Vychutnávala den, protože se nic mimořádného nestalo. Chodci do ní strkali a ona narážela do nich. Vychutnávala doteky, které nic neznamenal. Nikdo – ani učitel, ten snad trochu – ji k ničemu nenutil.

Zbytek cesty probírala, kam by se mohla vystěhovat. Všude se může setkat s lidmi, kteří přežili a chtěli co nejdál z Evropy. Asi by je potkala i v Ohňové zemi? Už slyšela, že se do Uruguaye, Brazílie a do Argentiny dostávají nacisti, Vatikán jim prý sehnal přes pět tisíc víz. Nebyla by to legrace setkat se s šikovatelem Wernerem Heinzem Zieglerem někde v německé čtvrti v Sao Paulu? Mohli by si vyměnit stesky, jak daleko je Praha nebo Bismarckplatz v Heidelbergu. Napadlo ji, jestli do Demínky chodil taky tatínek. Učitel chtěl její adresu, ale zamluvila to.

Adler našel v novinách článek o Japoncích, kteří pro armádu vytvářeli blízko fronty nevěstince a používali čínská a korejská děvčata, mezi dvanácti a dvaceti. Nechávali je obsloužit až dvacet vojáků denně, než se opotřebovaly. Hájili se tím, že to dělala každá vojska, aby uchránila své vojáky před nemocemi. Zajatí generálové mlčeli. Vláška o tom věděla. Pokládali to za součást válečných operací.

Adler to vykládal Kůstce. Bavilo ho mluvit o tom, jak to mezi muži a ženami chodí. Kůstka maličko zrudla. To připsal její plachosti.

V článku se uvádělo, že je mezi používanými ženami málo svědků. Nechtějí s tím nikomu na oči. Hodně jich pomřelo. Japonci nemají svým Němcům co vyčítat. Usoudil také, že holky to nemají ve válce lehčí. Pokud jde o něj, je na straně těch holek.

Kústka si přála, aby s tím přestal.

„Jak bys je potrestal?“ zeptala se.

Nečekala ani odpověď.

„Záleží na tom,“ řekl Adler.

Pro Hanku Kaudersovou to bylo, naštěstí i naneštěstí, neviditelné.

Být holka, nikdy by jim neodpustil. Představoval si, jak by mu bylo. Dočetl se o brutalitách v Hong Kongu. Tři mladíci rozčtvrtili prostitutku. Přišlo se na to, když se chtěli zbavit hlavy. Fúj tajfl.

„Jdu domů,“ řekla Kústka.

„Doprovodím tě,“ nabídl jsem se.

Slyšela o čínských a japonských děvčatech poprvé? Jak dlouho může trvat, než se začne psát v novinách o německých nevěstičích? O dobrovolných a nedobrovolných pracovnících.

„Tvoje starosti na mou hlavu,“ řekl jsem.

Na rozdíl od nás četl denně noviny. Zarazil ho článek o Sing Singu, kde prý měli svého rabína a kaplana.

Byl jsem s ní svázán stále víc. Zajímalo mě o ní doslova všechno a bylo to čím dál silnější. Než jsem si znovu uvědomil, že něco v ní spustí hráz, za kterou nesmím.

Dostali jsme jednorázovou peněžní výpomoc. Užívali jsme si pět jídel denně. Obcházeli jsme bezplatné stravovny. Někdy se Kústka dívala jako madam Kuliková. Zavírala oči, aby z hlasu vyčítala, jestli jí ten, s kým mluví, nelže. Na Adlerovi se jí líbilo, jak je kamarádský a nezištný, ale asi to tak neviděla. Hltal jsem ji očima. Pečlivě upravenou, zvažující každý výraz. Když se dobře vyspala, měla velké, jasně zelené oči.

Jeli jsme na týden do ozdravovny Obce v Ostravici na Moravě. Cesta trvala osm hodin. Dívala se oknem na ubíhající krajinu. Míjeli jsme lesy, pole a továrny s komíny jako v Auschwitz-Birkenau. Byli jsme na tom stejně. Vlak, koleje, sloupy podél trati. Vesnice, kde si lidi žijí po svém a nestarají se o to, co se děje. Lidi, kterým jsme záviděli, když nás převáželi z lágru do lágru. Pro repatrianty dráhy zrušily rozdíl mezi druhou a třetí třídou. Seděli jsme na ošoupaných zelených polstrovaných sedadlech, v kupé sami pro sebe. Konduktér přišel jen jednou, vezli jsme se jako panstvo. Věděli jsme kam – a že na konci cesty se nám nic nestane. Žádná konečná kolej a brána s nápisem *Arbeit macht frei*.

Začalo se stmívat. Pokoušel jsem se jí dotknout, jinak než jako kamarád, i když také jako kamarád. Snil jsem o tom, že ji držím důvěrněji než kdykoli předtím. Byla to povědomá touha, která na sebe nabírala nejrůznější podoby. Přál jsem si ji políbit. Toužil jsem po doteku, který oživuje a znásobuje.

„Jste tu sami,“ řekl jsem.

„Ještě ne,“ řekla.

„Proč ne?“

„Nešlo by mi to.“

Díval jsem se na ni zblízka. To bylo jediné, co mi dovolila. Bála se doteku. Dotek neznamenal to živoucí, ale to mrtvé, ubíjející. Dotek neznamenal osvobození nebo uvolnění, nýbrž otrockou, nízkou a hnusnou službu. Dotek by ji vrátil, kam nechtěla. (V tom smyslu byla pro Adlera mrtvola.) Její oči na mě pohlížely jako dvě zelené brány do pevnosti, kterou nezteču. Díval jsem se jí do očí, sklouzl jsem pohledem po tváři, dolů na její ruce, které měla složené na klíně. Bylo najednou skoro nemožné uchopit její dlaně do svých.

Tak se ve mně spojilo to dvojí, touha dotknout se jejího břicha a to, že se mě bojí. Utopilo se to ve zmatku, který je v zamilovaných.

Přání dosáhnout svého co nejněžněji. Vnuknout jí, co je ve mně lepší, abych dostal, co je v ní to nejlepší. Přání dotknout se jejího bříška. Prostupovalo mě volání toho prázdného místa v jejím těle nebo v její duši, o kterém mluvila její maminka.

Sebral jsem v sobě všechnu sílu a odvalu mluvit. Najednou mně bylo jedno, co se stane a co pokazím.

„Mám tě rád,“ řekl jsem. „Kdybych to měl říct jako Ervín Adler,“ pokračoval jsem, asi ne tak plynně, jak jsem chtěl, „řekl bych to ještě jinak a byla by to pravda.“

„Nevím, co mi měl říct Ervín Adler. Napovídal toho hodně.“

„Vědět bys mohla,“ dodal jsem.

„Nevím,“ schovala se za své slovíčko.

„Dokázal bych s tebou žít nejen na tuhle chvíli, ale napořád,“ řekl jsem.

Chvíli mlčela. Něco ji uklidnilo.

„To už jste dva,“ usmála se.

Podívala se na mě, pak sklopila oči. Vlak ujížděl, už byla skoro tma a byl jsem rád, že konduktér nerozsvěcel. Topili jsme se v šeru. A pak se na mě podívala z té polotmy a musela za mnou uvidět ztemnělou krajinu, sloupy a tmavou oblohu, které ji vracely, kam nechtěla, protože se jí zachmuřilo čelo. Přímou jsem ucítil, jak se chvěla, aniž jsem se jí dotkl.

„Co se stalo?“ zeptal jsem se.

„Co by se mělo stát?“

„Že se na mě tak díváš.“

„Jak bych se na tebe měla dívat?“

„Bojíš se mě?“

Mlčela.

„Bojíš se... něčeho?“

„Čeho?“

Bylo jí necelých šestnáct, mně osmnáct.

„Vím, čeho se bojíš.“

Nevím, jestli zbledla nebo zrudla, protože byla tma. Neřekla nic. Nezeptala se mě, co vím. Bylo v ní moře studu.

„Nechci spěchat. Jsem šťastná takhle, jak to je.“

„Nemáš se čeho bát.“

„Není to strach,“ lhala. Myslel na to, kdy každý dotek znamenal špínu?

„Můžeme udělat čáru za vším, co bylo, a začít znovu, spolu,“ řekl jsem. „Budu vždycky na tvojí straně. Můžu s tebou žít, zblízka, ve všem. Nechci to jedno od tebe a to druhé od někoho jiného. Mám představu, jak by to šlo.“

„Ještě počkej.“

„Můžu čekat třeba sto let. Počkám,“ obelhával jsem ji a zároveň to byla svatá pravda.

To bylo, co chtěla slyšet. Měla v očích tmou, která padala venku. Bílou pustinu a zasněžený kamenolom. Poprvé, co jsem ji znal, vystřídala strach v jejím pohledu vlídnost.

„Miluju tě,“ řekl jsem. Bylo to poprvé, co jsem to ze sebe dostal. Věděl jsem, že je to pravda, víc než pravda, a že slova jsou slabá, aby to vyjádřila. Ale řekl jsem to, protože jiná slova na to nejsou, a z mých očí musela poznat, že je to pravda. Slyšel jsem chvění svého hlasu, jak jsem je ještě neslyšel. Téměř kovový tón, jako rozeznělá struna. Nepoznával jsem vlastní hlas, jeho náhlou zastřenost, barvu těch dvou slovíček. Byl jsem skoro vděčen rachotu vlaku, do kterého jsem to říkal, jako bych s tím nebyl sám.

„Nejsem tak zralá, jak si myslíš.“

Asi jsem jí přesně nerozuměl.

„Udělal bych pro to všechno,“ řekl jsem.

„Třeba se to stane, když nebudeš spěchat.“

„Myslíš, že spěchám?“ zeptal jsem se.

„Potřebuju, abys měl trpělivost.“

„Mám trpělivost.“

„Ne, kolik si myslíš a kolik potřebuju.“

Nevěděl jsem, co říct. Nestačilo jí, že ji miluju?

„Jsem ti blízko,“ řekl jsem do tmy před očima.

Stále jsem nevěděl, co říct.

Nebyla v tom lež, přetvářka, vypočítavost, ani snad jen chuť nebo touha někoho milovat, protože jsme byli v tom věku, kdy nikdo nechce být sám a mít někoho znamená tolik věcí, že je nelze spočítat na prstech obou rukou. Jestli je láska i úcta, uctíval jsem ji, a jestli je láska úzkost, cítil jsem, jak se mi rozbušilo srdce a zrychlil dech. Ve skutečnosti jsem na okamžik nedýchal. Cítil jsem, čím se i nedostatek lásky nebo vrácené lásky podobá propasti se strmými stěnami a že – pokud se někdo zřítí – už se nedokáže vyškrábat nahoru.

„Už jsem to nikdy nebyla já,“ řekla a zavřela oči.

Věděl jsem, co má na mysli.

„Není to pravda,“ dodala, stále se zavřenýma očima.

Radši jsem mlčel i nyní. Nechtěl jsem, aby se styděla.

„Byla jsem to já. Každou vteřinu.“ Neřekla nic o pohledech vojáků, když vstoupili a odhadovali ji, jako odhaduje zvíře: půl člověk, půl zvíře, jak říkal obersturmführer Sarazin, ein Menschentier.

„Člověk se vždycky netrefí, když něco chce,“ řekla. Otevřela oči. Měla pocit, kterým se v duchu vracela nazpět. Asi jako člověk, který někam jde a stále zrychluje, jako by se mu snad cíl vzdaloval, místo aby se přiblížil. Měla strach, že cokoli udělá, kamkoli se obrátí, bude středem nechtěné pozornosti těch druhých? Přála si mít ulitu, do které by se utekla, aby odolala pohledům, v kterých četla, co možná ani nebyla pravda, ale co by nechtěla? Záviděla

Adlerovi, který bral svět, jako by mu nesešlo na nikom, s kým se mohl nepohodnout, a staral se jen o to svoje?

Trochu záviděla i mně, ačkoli jsem jí byl blíží, než si myslela. Nedokázala si připustit, že tolika lidem na ní záleží méně, než se obává, nikoho tolik nezajímá, co byla, co je nebo co bude zač.

„Soukromí,“ vydechla. Podívala se na mě.

Nemusel jsem odpovídat, nevyžadovala odpověď. Bylo to slovo, kterého se možná dovolávala a které vyslovila, aby se přesvědčila, že alespoň existuje. Vracel jsem ji tam, kde z ní mizelo její já a kde byla našťestí jen dvacet jedna dní.

„Jsem ti blízko,“ řekl jsem do tmy před očima.

„Chtěla bych, aby se to ze mne ztratilo.“

„Ztratí se to.“

„Doufám.“

„Chci taky, aby se to z tebe ztratilo.“

Myslela na to, jak si vytrídít v paměti, co si hodlala zachovat a čeho by se ráda zbavila.

„Někdy se ve mně něco ztrácí, jako když zavřeš oči a nevidíš, jestli víš, co myslím.“

„Rád bych,“ přiznal jsem.

Přál jsem si, aby láska byla nejenom dar, který vyrovná to, co tomu druhému chybí, ale i druh ujištění, které, jednou vysloveno, nepřestane nikdy platit. Nechápala, co mě to stálo, než jsem to ze sebe dostal? „Je to vždycky nejprve ve slovech,“ dodal jsem. Cítil jsem nedostatečnost slov. Nepřijato může každé ujištění znít směšně. Vlák s námi uháněl, byla v tom pravidelnost a mír, vytrvalost nebo spolehlivost i lhostejnost, neúčastný vnější svět, v němž žijeme.

Mohl jsem se jí ptát v duchu, jestli rozezná, co nelze předstírat. Měl jsem za sebou nespočet rozmluv, kdy jsem ji v duchu pře-

svědčoval, o čem se mi zdálo nemožné mluvit nahlas. Přál jsem si cítit jako Adler, že se jen vznáším, všechno je světlejší a chce se mi zpívat, křičet, protože jsem naopak šeptal i to, co jsem říkal jen sobě. Vyvolávala ve mně světlo. Touhu ji hladit, rozumět tomu, do čeho mě nezasvětila. Ale vycítil jsem v ní i tmu. Báł jsem se, že moje vnitřní volání neslyšela. Nemohl jsem ji slibovat nebo dokazovat nic, čím bych ji zastrašil. Věděl jsem instinktem milujících, že nevyslyšená nebo neopětovaná láska je peklo.

Bál jsem se rozčarování. Cítil jsem v hrudi žhavé uhlí. Položil bych si její dlaň na srdce, aby slyšela.

„To, co ti říkám, je pravda.“

„Měl bys mi dát čas,“ řekla zas.

„Něco přece nemusíš vysvětlovat,“ řekl jsem.

Myslím, že nerozuměla, jak to míním, naopak se lekla, co by mně neměla nebo nemusela vysvětlovat.

„Nejsem rabín,“ řekl jsem. „Rabína bych jen potřeboval k tomu, co chci.“

„Nepřeháněj,“ řekla, jako to předtím řekla rabínovi.

„Tak to je,“ řekl jsem chabě.

Asi pět minut mlčela. Mohl jsem si jen stokrát v duchu opakovat, že ji miluju, že jsou věci, které nelze předstírat, protože jsou pravdivější než pravda. Hledal jsem srovnání, která by mě podpořila. Žádné nevystihovalo, jaká v tom byla její účast či neúčast, jako kdyby měl někdo dříví na oheň, ale ne zápalku, kterou ho podpálí, nebo chtěl pomoci někomu na dně propasti, ale neměl provaz, který by k němu spustil. Vnímal jsem ji jako půl svojí bytosti, ale nešlo to napravit, když se tak necítila i ona.

„Ztrácíš se mi v šeru.“

„Je tu šero,“ odpověděla.

Vidím zase v duchu statek, z ledové výšky. Vedle obou mostů přes San kruh kamenolomu, zelenavé postavy v dlouhých vojenských pláštích a kožešinách, nákladní auta na dvoře. Protáhlou budovu nevěstince. Polní kuchyni a parkoviště. Psinec, kde krmili zvířata vepřovým masem a vařenými hovězími vnitřnostmi. Jsem s Kůstkou, Hankou Kaudersovou, ten první den, kdy si připadala jako syrová dužina neznámého ovoce, z něhož rvou dvanáctkrát nebo čtrnáctkrát i patnáctkrát denně cizí ruce pecku. Slyším hlas oberführera Schimmelpfeniga, že v jiných nevěstincích přijímají holky i padesát chlapů denně, než se opotřebujou. Mám její kruhy pod očima. Stojím bez šatů hodiny před esesáky, kteří se nudí. Závidím koni hauptsturmführera Wolfganga Troppa, na kterém vozí z wehrkreisu oberführerovi tajnou vojenskou poštu. Jsem v Terezině s jejími rodiči, ještě jsou naživu. Matka loupala slídu pro kabiny messerschmitů, heinkelů a fokkerů na Baště III neboli na Jižním vrchu. Potom s Kůstkou pracovaly v krejčovně, přešívaly uniformy určené pro východní tažení, stříkaly na záda bílou maskovací barvu. Kůstčin otec montoval v K Produkci (Kistenproduktion) motory do naftových ponorek ve velkém cirkusovém stanu na náměstí před katolickým kostelem s věžními hodinami, jež přicházel jednou týdně natáhnout esesák z komandatury. Ramon se učil v takzvané náhradní škole a vypomáhal v truhlárně. V září 1943 povolila dienststelle dětem cvičit prostná na Makabiádě na Baště III. Přijela to nafilmovat protektorátní Aktualita. Po prostných, která dojímal duši, odjely děti do Auschwitz-Birkenau transportem DL.

Znovu ji vidím: její přivřené zelené oči. Rampu v Auschwitz-Birkenau. Krematorium, kde za chvíli shoří její bratr. Tatínka zarazilo, že tohle všechno musel někdo vymyslet, naplánovat, dát na papír, proměnit to v tisíce rozpisůch v příkaz a instruktáže propracované do poslední podrobnosti.

Kdo z nich tušil, že stejným husím pochodem jako oni tu před doktory prošlo na rampě jeden a půl milionu lidí? Příchozím hrála vězeňská kapela. Šlágr byl francouzský, znal jsem jeho německá slova. *Komm zurück, ich warte auf dich, denn du bist mein Glück. J'attendrai.* Hrávali to uprchlíkům, když je věšeli. Nikdo nemůže říct, že by v Auschwitz-Birkenau neměli smysl pro humor. Vraťte se ke mně dřív, než celý svět prohledám.

Tři z nich prošli selekcí mezi živé. Poprvé v životě potkala sílu, pro kterou neměla jméno. Silnější než jakýkoli jednotlivec. Ničemu nerozuměla. Do té doby zlo bylo třeba cukroví od neznámého člověka, které mohlo být otrávené. Ocitla se na rozhraní, mezi mrtvými, třebaže ještě žili. Náhle bylo štěstí stát se otrokem, kurvou. Krematoria vypadala jako pražírny, cihelny nebo pekárny. Kde byla ta dosud nezoraná panenská země, kterou údajně přijeli osídlit? Slibovali jim, že rodiny se trhat nebudou.

Podívala se na svoje dívčí hodinky, o které za chvíli přijde; starší esesman jí je sebere a hodí do košíku se slovy, že jí je zítra vrátí. Přijeli ve čtyři ráno. V osm to většina z nich měla za sebou. V devět už byla s matkou na baráku číslo 18 ve frauenkonzentrationslageru, na horním lůžku třípatrového kavalce, pod rozbitým a pak už nikdy nezaskleným průzorem někdejší konírny.

Vidím tu noc, kdy esesáci hnali bičem k vlaku árijská děvčata vybraná do polních bordelů. Kůstka už ví, že jsou horší věci než rána bičem, kterou právě dostala. Šplhá se přede mnou co nejrychleji do vagonu, aby nedostala víc. Esesák zasouvá vrata. Doprovází je eskorta, šedesátiletý scharführer Franz Ordentlich, který celou cestu neřekne slovo, jen si otevře termosku s kafem.

Stojím v duchu jako Kůstka před madam Kulikovou na apelu v přítomnosti oberführer Helmutha Gustava Schimmelpfeniga. Madam Kuliková připravuje děvčata na zítřejší dávku vojáků

zmožených ústupovými boji. Přicházejí poznamenáni výprasky, zmatení porážkami, na něž je kromě vlastní zkušenosti nikdo nepřipravil. Už nevypadají jako výkvět Německa, bleskové porážky Polska a Francie jsou daleko, už dávno nejsou hotovi nezastavit se, leda na úpatí Uralu. Panská rasa s opruzenými zadnicemi, zanícenými předkožkami a oteklýma nohama, s napučenými kotníky a vodou v kolenou, s vystupujícími křečovými žilami. Z únavy mají krví podlité oči. Přicházejí do nevěstince jako do polního špitálu. Příslušníci Waffen-SS se ústupem tak zmoženi nezdají. Mají uniformy jako wehrmacht, polní šed', jen na pravé straně přílby bílý štítek s označením SS a na levé černý hákový kříž v bílém kruhu na červeném pozadí.

Vidím Kůstku, jak si při první souloži připadá jako kousek zrůžovělého masa v řeznickém krámě. Dvanáctkrát denně se s ní dívám, jak zákazníci překračují práh. Tváře, těla. Boty. Kalhoty. Onuce. Denně, kromě neděle, a někdy i v neděli. Uvězněná v tom, v čem může být jen sama, nemá a soustředěná jen na to, aby přežila. Neměla to s čím měřit.

Vidím Estelu, druhou Židovku v Nr. 232 Ost. Představuje si Žabáka - oberführera, kterému ukazuje major von Kalckreuth obrázek Maxe Schmellinga, mistra světa v těžké váze. Hluboko posazené oči s hustým obočím, bambulovitý nos, oteklá tvář, opuchlá víčka. Na fotografii už nemá moc vlasů. Nevypadají jako bratři? Žabák se usměje, trochu kysele.

Major a mistr světa vypadají jako dvojčata.

Představuju si Krikri, Tlusté břicho a Šťastný hlas. Vysokou, která prý plivla vojákovu na penis a řekla: „Můžeš odejít.“ Na zbytek něčeho, co mluvilo v houbovitém tělesu vojáka. Nebo co vypadalo jako opuchlé, promodralé sraženou krví. Zeď na severní straně statku. Bránu s plechovou říšskou orlicí.

Vrány na pozadí bílé pláně. Volnost, kterou mají jen ptáci, krysy a vlci. Stříbřité mlhy, ledovou řeku.

Potkala holku, která ve fabrice v Německu zpracovávala vlasy v Auschwitz-Birkenau. Vyráběly z nich zápalné šňůry k dynamovým náložím a obložení do ponorek. Z konopí měly šňůry bělavou barvu, z vlasů nazrzlou, jak se změnila cyklonem B.

„Všechny vlasy měly to jediné zbarvení: černé, světlé, zrzavé, jakékoli.“

„V Auschwitz-Birkenau jsem opravovala bočnice vagonů. Předtím jsme v Terezíně s maminkou v dřevěných barácích na Baště III loupaly slídu do kabin messerschmitů.“

„Tos na tom byla dobře. Ani se neptej, co dělala některá děvčata.“

„Jen ty vyvolené,“ zamumlala Kůstka.

„Přežil ti někdo?“

„A tobě?“

„Taky nikdo, jsem asi ta vyvolená.“

Před večeří – každá tři brambory vařené ve slupce a sušené jablko – Velká Leopolda Kuliková řekla: „Dneska si připadám jako mrož. Jako velryba vyvržená na břeh.“ Nikdo si netroufal jí to vymlouvat. Pukla jí kůže na patách. Nelekla se, že to krvácelo. Vyměnila si boty. Při apelu, než přišel oberführer, rozdělila madam úkoly na noc a následující ráno. Udělal se jí uprostřed čela nežit. Stáhla si klobouk do čela.

Kůstka se kousla v noci do rtu. Nevěděla, co se jí zdálo.

Vysoká řekla. „Střídání dne a noci, sedmi dnů týdne nebo jaro, léto a podzim a zima? Mně se mezi stehny vystřídalo víc nacistů, než na sjezdu v Berlíně. Mám proč být sebevědomá.“

Jaké ozvěny k ní doléhaly po válce? Mohl jsem se jen domýšlet a dovolávat se přiblížnosti. Jak daleko dosahoval tenhle stín? Bude Kůstka jednou vyprávět svým dětem, jako vyprávěla její

matka jí, o tom prázdném místě někde v podbřišku, s kterým se rodí děti počaté ze vzájemné lásky tatínka a maminky a které lze vyplnit potom, co dívka dospěje, zase jen láskou někoho, kdo bude dost silný, aby do ní vešel, a dost dobrý, aby si ji zasloužil? O tom, že je v člověku ještě jiné prázdné místo, z něhož k němu doléhá ozvěna všeho, co bylo lepší, když je na tom špatně, aby ho povzbudila a připomenula mu i v těch nejhorších časech, že se má čeho dovolávat? To místo ozvěny, jemuž může naslouchat, když už nic nezní?

Přidržovala se zatvrzele svého soukromí, i když to skrývala. Měla v duchu před sebou zanedbanou uniformu a kabát až po kotníky doktora Schimmelpfeniga, který se postaral o to, aby i to nejmenší soukromí z jejich existence vymazal. Byly ve veřejném domě pod vojenskou správou a všechno, co si směly dovolit, muselo být oberführerovi na očích.

Tak se pro ni, aniž to snad chtěla, stala z polního nevěstince Nr. 232 Ost škola, jejímiž třídami prošla.

„Někdy ti skoro pomáhá, když jsi hluchý a slepý,“ řekla mi. Dodala: „Co by měla holka dělat, kdyby přestala věřit, že člověk může být dobrý?“

A nakonec: „Taky se ti někdy zdá, že někdo dokáže přečíst každou tvou myšlenku?“

Mohl jsem si jen domýšlet, co všechno tím chtěla říct, co tím zároveň neřekla. Byla v ní, jako v každém z nás, touha po harmonii, jíž by vyvážila svůj zmatek, to malé něčím velkolepějším, to špinavé čistotou, to upatlané důstojností. Hřálo ji, že přežila? Ano i ne, ale víc ano. V tom si byli s Adlerem podobní; Ervínek už si vymyslel aspoň název pro svou knížku: *Už nikdy válka*. (Jako by se toho dalo docílit silou myšlenky, vášně nebo vůle.) Lámala si hlavu, jak zůstat čistá, když prošla takovou špínou. Snila o tom,

že se jednoho dne probudí a uvědomí si, že to všechno byl jenom zlý sen? Nebo že se osprchuje a smyje ze sebe, co se jí hnusilo?

Adler jí fotografoval. Vypůjčil si přístroj. „Podívej, vyletí ptáček,“ a čekal, až se Kústka usměje.

Nikdy nezapomněla tu větu: Dejte děti babičkám.

Něco jí to asi připomenulo, když se po válce Adler zmínil, že Mussoliniho pověsili za řeznické háky. To měl Hitler štěstí; otrávil se jako krysa a ještě se nechal zarolovat do vzácného perského koberce a pro jistotu zapálit, aby z něj našli nanejvýš umělé zuby.

Dva měsíce po válce se Hance Kaudersové zdálo, že šla navštívit hauptmanna Daniela Augusta Hentschela. Přijel do Prahy, ubytoval se v hotelu Evropa. Pod lipkami, které lemovaly Václavské náměstí, parkoval opancéřovaný černý horch. Nechal pro ni na židli pár věcí. Natáhla se pro ně přes desku stolu. Zezadu k ní přistoupil hotelový správce v zelené uniformě s kostěnými knoflíky a v polobotkách se střapečky. Přiložil jí hlaveň pistole ke spánku a vystřelil. Padla na podlahu, vyhřezl jí mozek, ale ještě žila. Vtom přišel její důstojník. Správce mu řekl, že chtěla krást. Důstojník potvrdil, že to jsou věci pro ni. Správce hotelu pokrčil rameny. Zapředl s důstojníkem rozhovor, kterou část mozku výstřel poškodil. Asi schopnost pohybu. Otráslu jí, jak málo je oba zajímala.

Šli jsme oklikou do parku na Petřín, Melantrichovou ulicí přes Staroměstské k Vltavě a pak po nábřeží k Národnímu divadlu a přes most a Újezd nahoru k rozhledně, kde je nejlepší pohled na Prahu.

„Takhle to tady vypadalo celou válku,“ řekl jsem Kústce.

„Snad si to vyvzdorovali.“

„Nebo vysloužili,“ řekl jsem.

„Myslela jsem, že to byla mrtvola. Nebyli mrtvola.“

Neříkal jsem jí, jak tady utloukali lidi – během revoluce a první den míru – stačilo, aby někdo promluvil německy. Na ulicích, v průchodech, v domácnostech, jako v Auschwitz-Birkenau nebo v Buchenwaldu nebo v berlínských a drážďanských věznicích. To nebylo pro její uši, jako to nebylo pro moje nebo Adlerovy oči. Němci dláždili ulice, s bílými klikyháky pomalovanými šaty a ka-

báty. Hněv přerostl v zuřivost a zuřivost v šílenství. Viděl jsem Rusy střílet vlastní lidi – zloděje hodinek. Na Židovské obci už věděli o navrátilcích, které zabili na ulici, protože neuměli jinak než německy. Šli jsme Resslerovou ulicí. Po zastřelení Heydricha ukázali v létě 1942 klukovi rodičů, kteří se otrávil, než přišlo do bytu gestapu, useknutou matčinu hlavu. Měli za to, že mohou všechno. Byli v Praze na odstřel. Praha si hojila rány za to, že padla v devětatřicátém bez jediného výstřelu. Viděl jsem německé maminky a děti. Na ulicích se proměnily v lovnou zvěř. V Rytířské věšeli gestapáka na lampu za nohy, hlavou dolů, polili ho petrolejem a zapálili mu vlasy. Ženské řvaly, vyhrnuly si sukně a močily na něj. Byli jsme s Adlerem na skok v Tereziňě a viděli naše lidi, víc mrtvé než živé. Svázali je sem do nedostavěných plynových komor. Umírali – po válce, kůží povlečené kostry, tkáň v rozkladu. Nezatěžoval jsem Kůstku ničím, čeho jsem ji mohl ušetřit.

S oblibou jsme jezdili tramvají, většinou bez lístku. Tramvaj kodrcala přes most u Národního divadla, házelo to, drželi jsme se kožených poutek, už jsme znali některé řidiče a konduktéry s koženou brašnou: stáli rozkročmo, aby neupadli, když sebou tramvaj hodila, čepici s kšiltem, tahali za šňůru, zvoněním dávali řidiči signál jet dál. Skákali jsme, pokud to Kůstka zvládla, z otevřené plošiny. Adler byl šampion. Kromě obchůzek po bezplatných vývařovnách to mělo kouzlo, pro něž jsme ještě neměli pojmenování.

Obsáhlo to radost a zadostiučinění, obojí hraničící se zázrakem, že jsme přežili. Byla to výhra v loterii, jejíž rozměry jsme teprve tušili. Dočkali jsme se na troskách. Bylo to úžasné. Jen nejhluběji ozvěny neutichaly. Dalo se to potlačit. Později to bylo horší. Čím dál tím horší.

Nechtěla vidět své město zhanobené. Chodila obden do Charity kolem pravoslavného kostela v Resslerce, kde se skrývali

parašutisti, kteří zabili Heydricha, a viděla věnce u tabulek se jmény popravených a kněží. Parašutisty, než je Němci mohli vytopit vodou a pochytat živé, zrazené za odměnu deset milionů protektorátních korun jedním z nich. Myslela na tatínka. Patřil k těm nespočetným, kteří neměli hrob. Neměla nikoho, kdo by dal tatínkovo a mamínčino a Ramonovo jméno připsat na babiččin hrob. Bylo jí necelých šestnáct. Potřebovala ještě dva měsíce.

Domovnice jí nevrátila fotografie rodičů, vyňala je z pozlacených rámečků. Řekla pisklavým hlasem, který připomínal obersturmführera Stefana Sarazina: „Máš celý život teprv před sebou, holčičko. Tady jsme se s nima těch posledních pět dnů nemazlili. To mi můžeš věřit, děvčátko. Oko za oko, zub za zub a krev za krev. Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.“ Ukazovala jí v Rytířské lampu, na kterou pověsili za nohy gestapáka.

„Nevím, jestli by se mi to líbilo,“ řekla Kůstka.

„Tobě by se to mělo líbit v první řadě. Víš, proč ho pověsili za nohy? Lezl po střechách v Rytířské ještě osmého května a střílel děti.“

Věděla něco, co jsme sdíleli s Adlerem a co věděli skoro všichni, kdo přežili. Narodili jsme se do světa, kde se zabíjí. Nevybrali jsme si to. Nezáviselo to na nás. Byl to svět, kde nám dali na vybranou: Zabít, nebo se nechat zabít.

Neptali se nás, jak se nám to líbí. Mně se to nelíbilo a Adlerovi a Kůstce taky ne. Být to na nás, byl by to asi jiný svět. Ale jestliže nemáme na vybranou a je to pořád nechat se zabít, tak pro příště – po všem, co jsem viděl, zažil a prožil – chci být pro změnu na straně těch, kteří zabíjejí, aby nezabili je.

Není to hezké? Není. Ne to, co bych si přál. Je ve mně pořád ještě naděje, že je možné žít jinak než volbou zabít, nebo se nechat zabít.

Jiný svět, bohužel, zatím neexistuje.

Američtí vojáci, i ve srovnání s Angličany a Francouzi, byli slušně oblečení, dobře živeni. Dostali se až do Plzně, dále nesměli. Tomu jsme ještě nerozuměli. Nezajídal se nám nikdo, kdo vyhnal Němce. Měli za sebou krvavé operace, nesporné vítězství. Za chybu nebo podcenění Němců (jako u mostu u Remagenu) zaplatili. Měli na své straně pravdu, čest a vtip či lehkost, kterou si lidi spojovali s Amerikou, a teď byli v Praze na dovolence. Lidi jim trochu záviděli; snad, že je Amerika bohatá a také že je dál. Po šesti letech, kdy Prahou zněla němčina a nacisti se netajili tím, že Češi v tomto prostoru nemají co pohledávat, se angličtina líbila. Američani se od všech lišili. Netápali v nejistotě. Byli v Normandii, v Alsasku a v Berlíně, na své straně Labe. Vypadali sebevědomí, i když hledali jen taxík nebo se ptali na číslo tramvaje.

Pátrala ve tvářích, které mýjela. Co kdyby Ramon nezahynul, ale ztratil se? Co když se někde otec s poškozenou pamětí snaží zjistit, kdo a co je? Snad ztratili pojem času a místa. Co kdyby nebyla pravda, že se tatínek vrhl v Auschwitz-Birkenau do drátů? Lidi, kteří ho viděli, se možná spletli, a nějakým zázrakem přežil. Skoro zapomněla, že ho sama viděla. Klame ji paměť? Totéž si mohla myslet o mamince. Jestliže žila ještě tři dny před koncem války, třeba ji tenkrát na tom mostě jen postřelili a někde tady chodí a hledá jako tolik ostatních. Jednu noc se jí zdálo, že stáli s tatínkem na selekci a zradila ho. Vybrali místo ní jeho. Probudila se zbrocena potem. Zradila vlastního otce. Byl to jen sen?

Měli jsme mezi sebou velkou výhodu: nelitovali jsme se navzájem. Všechno bylo teprve před námi. Všem zabili skoro všechny. Devět z každých deseti. Lítost nad osudy druhých přišla až o hodně později. V tuhle chvíli hudba v kavárně, slušné jídlo a čistá postel vydaly za milion.

„Tabula rasa,“ řekla jednou Adlerovi.

„Co to je?“ chtěl vědět Adler.

„Nepopsaný list.“

„To já nejsem,“ řekl Adler. „Ty jo?“

Přečetl si pak v naučném slovníku na Obci, že je to prvotní stav mysli, bez dojmů a představ.

Jednoho amerického vojáka jsme potkali v košer jídelně v Maiselově 18.

„Mám na osmnáctku štěstí,“ řekla Kůstka vrátnému.

„Proč?“

„Bydlela jsem v Auschwitz-Birkenau na osmnáctém baráku.“

„Osmnáct je židovské číslo života,“ poučil ji vrátný.

„Co to znamená?“

„Že ještě žiješ,“ řekl vrátný. „Běž se najíst, osmnáctko.“ Vrátný ztratil svou dceru.

„Jednou jsem byla šestatřicátá,“ dodala.

„Máš víc štěstí než rozumu.“

Tu se objevil Američan. U vedlejšího stolu bylo obsazeno, ptal se, jestli nemáme nic proti tomu, aby si přisedl.

„Zatím ještě ne,“ zavtipkoval Adler.

Do Maiselovy 18 jsme chodili jíst zadarmo. Američan byl z Podkarpatské Rusi. Pátral po svých příbuzných. Viděl Německo na kolenou. Kdo si chce v Berlíně koupit kabát, kalhoty a svetr, musí mít zvláštní povolení. Většinou mu to zamítnou. Chesterfieldka stojí sto marek, třetinu průměrné mzdy dělníka. Za čokoládu se nabízejí slečny a matky. Vybírají z popelnic nedojedené americké, anglické nebo novozélandské konzervy. Všechno je v troskách. Černý trh kvete. Hledal otcova bratra, jeho tři sestry, dědečka z otcovy strany, nositele německého Železného kříže první třídy za hrdinství v první světové válce, tedy i jejich děti. Nenašel živou duši. Ani jednoho člověka z rozvětvené rodiny.

Kůstka pro něj vypadala jako navrátilce z tajné německo-židovské války, v níž byla ozbrojena jen jedna strana. V té velké druhé byla skrytá ještě jedna, větší.

Američan z Podkarpatské Rusi soudil, že Evropa potřebuje převychovat. Kůstka se smála. Hodlal Evropu poslat do školy? Adler podržel polévkovou lžící ve vzduchu jako ukazovátka. Byl na převýchově v táboře Buchenwald u Výmaru.

Snažil se Američanovi vyložit, že už v první třídě – kašičce téhle školy – jsme se rozloučili se starou morálkou a osvojili si novou. Skladnější, přenosnější a určitě pružnější. Výš bylo níž, blíž bylo dál, černé bylo bílé a správné nesprávné. Nezměněné zůstaly jen noc a den, protože se těžko daly prohodit. Naše pokračovací škola byla na východě. Tam už člověk zbytečně nevzdychal, a když chtěl jíst, jako lidi v Lodži, chytil si krysu, dokud ještě byly. Když mu ji v kanálech někdo jiný, možná ještě hladovější, polapil před nosem, urval si kus trávy. Lidi tam hryzali stromovou kůru. Vařili si kopřivy, pampelišky. Většinou nebylo nic. Jen ti nejlepší nekradli druhým. Někteří pro pevnost charakteru, druzí proto, aby je okradený nezabil.

Američan z Podkarpatské Rusi mlčel. Byla v něm slušnost, smutek a všechno, co nechápal, a asi k nám také hledal a nenacházel klíč. Kůstce připomínal rabína Gideonu Schapíra. Jmenoval se Rex Weiner. Snad to bylo jeho nové poameričtělé jméno. Byl ženatý, měl u Chicaga se svou americkou manželkou holčičku. Byl plukovníkem letectva. Mohli jsme si domyslet, že plukovníckou hodnost v americké armádě nerozdávají jako karty u hráčského stolu. Díval se, jak nám chutná polévka, a najednou jsme si uvědomili, že nepozřel ani lžící, úplně mu vystydla. Taky tím jí připomenul rabína. Všichni tři jsme mu hleděli do talíře. Naše byly vzorně vyjedené. Směl by nám objednat, kdybychom se neurazili? Všechny chody,

předkrm, příkrm, moučník. Ovoce, limonádu. Dovolili jsme to panu Weinerovi, každý za sebe i všichni dohromady.

Kůstka byla znenadání samý úsměv. Rozhovor s Rexem Weinerem jí vyhovoval. Vyptával se z osobních důvodů, nevyzvídal. Byla by mu ráda pomohla. Není nic horšího než falešné představy. Měl v očích touhu po spravedlnosti, kterou prostupovala pomsta, a pomstu, kterou prosakovala spravedlnost. Plukovník Weiner měl filozofii války v malíčku: Zabít toho, kdo chce zabít tebe. Adler se s tím ztotožnil téměř nadšeně. Neřekl, že je skoro rád, že zatím nemusel. Podruhé by už nečekal. Do žádného transportu by tak poslušně nenastoupil.

Za okamžik úsměv z Kůstčiných rtů zmizel.

Na jednom z japonských ostrovů se chlapec, kterého plukovník znal, pokusil o útěk. Japonští strážníci ho nutili, aby pil vodu, jednu sklenici za druhou, až mu zduřelo břicho, že už do sebe nemohl dostat kapku. Nařídili ostatním zajatcům kopat chlapce do žaludku, s vytaženými meči, jimiž by jim odřízli hlavy, kdyby neposlechli. Směli přestat kopat, až když se chlapec roztrhl žaludek a zemřel.

Rex Weiner skoro šeptal. Přes naše hlavy u čistě prostřeného stolu si podávaly ruce německé a japonské lágry. Zvrhlost, pro kterou není jméno, zdá se nepochopitelná, ale existuje. Nebyli jsme sami? Je směšné, že si lidi vymyslí peklo, kde oheň nikdy nepřestává, aby se hříšníci opékali až do Soudného dne. Nikdo se nemusí koukat. Stačí představa.

Američan toho mohl povědět víc. Měl kamaráda Roberta Sch., který bojoval na ostrově Corregidor, a rozdělili se, když ho převeleli na poloostrov Bataan na Filipínách v roce 1942.

Přežil, ale nerad o tom vypráví. Do japonského zajetí padlo sedmdesát tisíc Američanů. Pochodovali míle do zajateckého tábora

bez jídla, bez vody. Tisíce zahynuly i cestou vyčerpáním nebo je pro pomalost nabodli strážní na bajonet. Stovky vojáků byly pohřbeny zaživa. Zůstal v zajetí tři roky. Modlili se, aby nikoho nenapadlo pokoušet se uprchnout. Šikovatel stráže trestal i zdání pokusu o útěk mečem; jedním seknutím oddělil hlavu klečícího zajatce od krku. Deset náhodně vybraných zajatců za každého zoufalce, který chtěl utéct. Měl před očima bílé myšky. Komandant lágru jim nařídil, aby se do týdne naučili počítat japonsky do padesáti. Sedmáct mužů stáli, protože se to nenaučili. V Japonsku pracoval v uhelných dolech čtrnáctihodinové směny. Ztratil čtyřicet kilo. Pravděpodobně japonštinu nezapomene, co bude živ.

Adler to se svou knížečkou o lágrech, kterou chystal, nebude mít lehké. Jistě mu ti druzí vytknou, co tam není. Kolem nás cinkaly vidličky, lžíce a nádoby, šuměla slova, útržky rozhovorů u ostatních stolů. Byl jasný, slunný den, po válce.

Kůstka Američanovi řekla: „O chleba, boty nebo cigarety se můžete rozdělit.“

Plukovník Weiner se zarazil. Porozuměl jí, jako by tam s ní byl. „Dělíme se o hrůzu ze smrti,“ odpověděl.

„Pochybuj,“ řekla.

„Nepochybuj,“ řekl.

„Nevím, jak bych to vysvětlila.“

„Je to matka nás všech.“

Nechtěla, aby jí to připomínalo mlhavě mléčné, lahvové oči obersturmführera Stefana Sarazina. Taky pro něho byla smrt matkou. Nechtěla by se srovnávat s představou smrti jeho matky. Byla pořád ještě neschopná přizpůsobit se světu, v němž žije? Bude ona tím, co svět od ní chce, nebo přiměje ty druhé, aby ji brali, jaká je, a měla zároveň pocit, že tak je to v pořádku? Smířila se s tím, že mají každý svá tajemství. Byla ráda, že myšlenky podobné vnitřním hlasům,

které slyšela jen sama, jsou neviditelné. Snažila se nedat na sobě nic znát.

Myslela na tatínka a na maminku, na bratra, který v její představě zůstane malý, nikdy nevyroste, nedospěje, nezestárne. O co se dělila s nimi?

Jako bychom se znali odedávna, plukovník Weiner řekl: „O strach zároveň s nadějí.“

„O něco je těžké se rozdělit,“ řekla.

Asi do toho nezahrnoval peníze. Zavolal číšníka a zaplatil. Nechal na stole spropitné. Byli jsme si s ním blíž a zároveň daleko, aniž někdo mohl vyslovit proč, asi jako je z Ameriky do Prahy a z Prahy do Ameriky. Zvedl se, zdvořile se rozloučil a odešel. Už jsme ho neviděli.

Kůstku lekalo, že lidi a úřady a škola se budou tak dlouho pít po její minulosti, až vyštárají, co nehodlala sdělovat. Šla v tom ještě dál. Snažila se na to buď zapomenout, nebo si to pro sebe aspoň zkreslit. Vytvářela si svůj svět, do něhož se nemusela bát někoho pozvat. Slyšela svůj vnitřní hlas, ty tiché, naléhavé a zvučné hlasy, které přicházely z podzimu 1942 a září a října 1944 a kusu prosince 1944 a ledna 1945, hlasy vojáků a obou důstojníků a hlasy matky, otce a bratra a babiček a zněly v ní živé a nesmrtelné, navzdory smrtelnosti těl. Snažila se těch hlasů zbavit, umlčovala je, ale nedokázala a nakonec je ani nechtěla umlčet. Bylo v ní všechno, čím a kým byla kdy oslovena, co slyšela, co jí říkali a co říkala jim.

Svěřil jsem se jí, jak často jsem v Auschwitz-Birkenau myslel na Samsona, jako by to byl můj bratr nebo jako bychom si mohli prohodit role. Nic se mi ale nezdálo v Auschwitz-Birkenau častěji, než že to uprostřed dne nehučí komíny, ale přilétá sto padesát bombardérů, aby nás vymazaly z povrchu země. Bylo to silnější

než strach o život, silnější než pud sebezáchovy. Proč? Domyslel jsem si, že Kůstka je asi první, kdo ví proč.

„Na něco jsme mohli být hrdí i v tom nejhorším,“ řekl jsem.

„Možná,“ odpověděla.

Jednou letěly americké svazky z Itálie nad Buna-Werke a nad Auto-Union, později Audi, kde se vyráběla syntetická guma a automobily. Oblaka se postříbřila tečkami letadel, která shazovala proužky staniolu, aby zmátla flak. V tu dobu se už v Auschwitz-Birkenau neplynovalo: Vedení Waffen-SS v Berlíně nařídilo vyhodit plynové komory a krematoria do povětří, zmást stopy.

Měla sen, že ji už po válce přivázali tlustým provazem k posteli za ruce a za nohy. Zavolali k ní všechny, kteří měli proč si na ni stěžovat. Přicházeli jednotlivci, na které už zapomněla. Obvinili ji z toho, čeho se báli nebo štítili. Poznávala lidi, které škrábla, kousla nebo jí zůstalo v ruce pár jejich vytrhaných vlasů anebo jim pověděla něco, co nechtěli slyšet? Viděla na stropě stíny, které ji obvinily z toho, o čem nikdo nevěděl.

Obersturmführer Sarazin ji učil střílet z lugu. Rozestavěl plechovky od konzerv zeleného hrášku se znakem města Hannoveru na koruně zdi mezi kotouče ostnatých drátů a střepů. Vrátil se na čáru střelby, sejmul čapku, takže mu lebku nad čelem vroubila okrouhlá jizva jako stuha pod zrudlým pruhem kůže, nad nímž mu zas rostly vlasy. Napadlo ji, že dostal kůži nějakého židovského vězně, jako se dopustil chyby, při které ho přistihli, doktor Krueger. Žil v židovské kůži, jako ten člověk, kterého v pohádce zašili do kůže medvěda. Mohl žít jen tak dlouho, dokud bude v židovské kůži, ale zabilo by ho, kdyby mu to někdo řekl. Chvástal se pevností své ruky. Neminul jedinou plechovku. Dívala se na něj, na jeho hlavu obšitou židovskou kůží. Chlubil se, jak se dokáže soustředit, když dojde ke střelbě, bez ohledu na to, je-li střízlivý nebo opilý.

Neměl tušení, že ho zachránila židovská kůže někoho, kdo byl díky němu spolehlivě mrtvý. Zabíjet je pravda, říkal. Vraždit je právo.

Ostatní jsou žvásty, předstírání a lež. Nedovařená židovská polévka. Podal jí pistoli. Chce vidět, co se naučila. Obersturmführer byl stále s ní, už ne ve skutečnosti, ve snech.

Proč ho zašil její sen do židovské kůže? Nakonec nevěděla, je-li to pravda, nebo jen sen. Měla před sebou zamlžený pohled člověka, který beztravně svým sebevědomím odstranil hranice mezi dobrým a zlým.

Budila se zbrocena studeným potem. Bylo jí vedro. Byla v Belgické 25. Už nebyla válka. Do okna svítilo slunce. Na dvoře štěbetali vrabci.

Dívala se na orloj na Staroměstském náměstí, na dřevěné loutky světců. Dělníci odstraňovali trosky radnice, zasažené z Pařížské německým tankem u Právnické fakulty. Ulice byla široká, zalitá odpoledním sluncem. Holky, které s ní bydlely v Belgické, řekly Adlerovi, že ji baví splachovat na záchodě. Natřikrát, takže musí čekat na vodu. Taky, že není dobrá lhářka, ačkoli se na to neptal a nevěděl, proč mu to řekly. Někdy spala v punčochách a ve svetru. V noci ji slyšely zpívat. O zasněžené pláni, německy. *Sona, deine schwarze Haare*. Měla strach, že by mohla zapomenout spláchnout? Hledal jsem v jejím neurčitěm pohledu. To nepojmenovatelné, mezi ztrátou a nadějí. Odtlouklo pět. Zakokrhal kohout, ukázala se smrtka. Mohli jsme jít o štaci dál. Proti nám šla tři děvčata. Jedna v růžových letních šatičkách, ty druhé dvě v modré a bílé sukni s průsvitnými blůzkami bez rukávů, v sandálech, všechny v bílých ponožkách ke kotníkům. Vláčnou kůži všude, kde zůstaly odkryté. Jedna špulila rty. Tam, kde měly ramínka, svítila bílá plet na osmahlých tělech. Měly veselé oči, dvě zelené a jedna ocelově

modré. Co by dělaly na Kůstčině místě? Co bych dělal na jejím místě sám? Ervín Adler? Jak říkala Kůstčina Velká Leopolda Kuliková: Osud je silnější než moudrost, zkušenost, všechna pravidla a zvyky.

„Cos všechno řekla tomu svému rabínovi?“ zeptal jsem se.

„Všechno jsem mu neřekla.“

„Neunesl by to?“

„Neunesl by co?“ zeptala se opatrně.

„Víme oba, co by neunesl.“

„Nevím.“

Rabín se stával stále mohutnějším pilířem, na němž si stavěla svůj přechod od Nr. 232 Ost, čím víc se od něj vzdalovala; ozvěnou, z které čerpala, jako moře přijímá řeky, jednu za druhou. Ale nikdy mu nenapsala a nikdy se mu už neozvala. Byl tím, který věděl. V duchu si slibovala, že mu jednou napíše, ale věděla, že to není pravda.

Na ulici odhadovala ženské, jak by se asi chovaly ve frauenkonzentrationslageru nebo v Nr. 232 Ost. Dávala nic netušícím kolemjdoucím na vybranou. Přestavěný dobytčí vagon stál na rampě.

Buď půjdou do komína, nebo si nastoupí do stanice u řeky San, před pontonovým a ocelovým železničním mostem. Úsměv, který jí zničehonic vyplul na rty, byl pro mě jako začátek po konci světa. Byl to úsměv z bezmoci, z rozpaků nebo ze studu, ale zároveň z naděje, odhodlání, zárodek nebo výsledek rozhodnutí žít, snad už ne jako včera, za každou cenu. Útěk z říše duševní chudoby a tělesné bídy a špíny. Vytržená stránka z Knihy zkázy, o které mluvil rabín Gideon Schapiro v Pětikostelí. Rabín byl nový tajný milník její osobní historie, a proto i mé: Na rozdíl od Knihy dobrých skutků, která se píše sama, se Kniha zkázy píše mnoha rukama.

Měla v paměti trojúhelník, kdy se jí rabín ptal, ona odpovídala a on se zase do třetice obracel k Bohu, který mlčel.

„Pořád si lámou hlavu, že jsme byli tak poslušní. Maminka, tatínek, Ramon a já. Jen křikli a už jsme poslechli. Seřadit! Seřadili jsme se. Pochodem vchod! A hned jsme se pohnuli příkázaným směrem – a šli jsme do komína. Děti, ženy, muži. Úředníci, hodnostáři, důstojníci i profesoři, siláci, řemeslníci. Předpokládala jsem, že když splním, co chtějí, nechají mě na pokoji. Většina lidí snad ani ve sprše nevěřila, že se svléknou a za pět minut nebudou. Jistě měla naše poslušnost tisíce důvodů.“

Potřebovala to ze sebe dostat.

„Víš, co mě zaráží? Samozřejmost, s jakou jsem brala zkázu tolika lidí, i těch nejbližších. Zahyne ti bratr a bereš to, jako když po pátku přijde sobota. Snad to byl strach, aby tě nezlomil zármutek. Odkládáš ho do pozadí. Sliboval sis, že budeš truchlit později, až k tomu bude příhodnější čas a budeš mít víc síly. Kde se v tobě vzala taková tvrdost, lhostejnost a otrlost, nebo co to je sobectví, krutost, když jsi zároveň věděl, že se s tím nikdy nesvedeš vyrovnat? Mám strach, že jsem schopná sledovat, jak jeden po druhém umírá. Jsem nemocná? Bezcitná? Nakažená? Už do smrti poznamenaná? Zmrzačilo mi to duši? Je ve mně neschopnost zarazit se, zůstat stát, držet alespoň chvíli v duchu smutek? Nechci si namlouvat, že je to síla. Snad jsme se narodili do takové doby. Zkáza jednoho, dvou, statisíců nebo milionů lidí už neznamená co kdysi. Je pro mě důležitější jen to, že sama ještě žiju. A tak někdo umře, i ten nejbližší, a jdeš dál. Pořád dál. A tak jsem došla až sem.“

„Amen,“ zkusil jsem. Jak říkal Adler: „Snad už je na světě příliš velká tlačnice.“ Příroda si to řeší po svém. Ale věděli jsme, že to nemůžeme svádět na přírodu ani na přelidnění, jako Němci. Jak taky říkal Adler: „V každém z nás je maličký fašista.“

„Jo, amen,“ řekla.

„Amen, kámen.“

„Taky jsem došel až sem.“

Myslel jsem na lidi, kteří vyhrabali někde staré přísloví, že co neudělá rozum, udělá čas.

Byli jsme skoro každý večer tančit, v kině nebo v kabaretu. Hráli válečné šlágry: *Večer pod starou lucernou, Vel-Vary, Ciribiribin*. Kůstka se zarazila, když konferenciérka uvedla, že aranžmá poslal z ghetta v Terezíně v roce 1944 Fricek Weiss z Ghetto Swingers. Zprostředkoval to přátelský četník. Bylo to ve čtyřiačtyřicátém a v Praze se tenkrát už tancovat nesmělo. Fricka Weisse spolkla plynová komora, protože měl na nose brýle, řekla konferenciérka.

Pamatovala se na bubeníka Ghetto Swingers Coco Schumanna, cvalíka, který se držel paliček a bez ustání se usmíval. Kdoví, kde je mu konec?

14

Dvanáct: Herrmann Ritter, Tobias Zluwa, Ebergardt Massner, Dieter Schramm, Edward Petzina, Uwe Deutsch, Joachim Arnheim, Oswald Funcke, Ernst Jensen Bessel, Otmar Strasser, Kundar Jäckel a Petr Heiden.

Dvanáct: Norbert Grün, Bruno Jechmann, Edmund Baumgartner, Martin Klause, Franz Gregor, Hannes Bäck, Ewald Herder, Quido Haase, August Keitel, Ernst Traurig, Mathias Dofleben a Lothar Kemnitz.

Dvanáct: Rudi Schlaff, Wolf Köhler, Fritz Dimmel, Heinrich Fresser, Hans Dorpmüller, Wilhelm Kleinmann, Gund Kleimer, Fritz Seidel, Albert Steinfuß, Marian Schulte, Hans-Peter Schullmann a Walter Pechvogel.

„Mojí matku zabilo před rokem auto,“ řekla Kráska. „Třiačtyřicet dní na to zemřela babička. Čtyřicet tři dní po ní teta, matčina sestra. Brzy tu budu třiačtyřicet dní.“

Kůstka nevěděla, co jí odpovědět. Určuje se osud člověka dřív, než se narodí? Vyjadřuje se v číslech, v čarách na dlani, je napsaný ve hvězdách? Seděly na latríně. Kráska se viděla jinak, než jak ji viděli vojáci, madam Kuliková nebo ostatní děvčata, která na ni žárlila a hlídala, s kým ji madam posílá. Měla v modrých očích nejistotu.

„Mám střevní katar a je mi zima,“ řekla Kůstka. „Nechci tu sedět déle, než musíme.“

Jedly už třetí den zmrzlé brambory. Vytékaly z nich.

„Mám zase svůj den,“ prohlásila Kráska. „Nechci se v jednom kuse obviňovat, že jsem se narodila.“

„Můj den to taky není,“ řekla Kůstka.

„Dřív mi to přišlo všechno jednoduché.“

Kůstka mlčela. Cítila, z čeho je Kráska nervózní.

„Už dlouho to není jednoduché. Asi to už nikdy nebude jednoduché.“

Voják jí řekl: „Vymačkej ze sebe kapku šťávy, nebo tě roztrhnu jako slanečka.“ – „Jako slanečka,“ opakovala Kráska.

Strážný obcházel prkennou boudu latríny v příslušné vzdálenosti. Slyšely jeho kroky v okovaných botách. Když nasněžilo

a ještě to neodhrnuly, chodili strážní tiše. Počkaly, až přejde. Vojenská cenzura pozastavila Krásce korespondenční lístek, protože na známce s Adolfem Hitlerem byl mastný flek.

„Nebyla jsem nikdy panna,“ řekla Kráska.

Naslouchaly poryvům větru. Přicházel ze severu, nesněžilo už druhý den.

Nakonec Kráska řekl: „Nechci, aby ses mě bála.“

„Na co myslíš?“

„Na stromy, ze kterých vytéká míza. Připadám si jako kámen, ze kterého chtějí vymačkat krev. Jsem zahrada, kde nikdo nesází, jen trhá ovoce. Není to ten strom v ráji. Myslím na zahradníky, kteří nekyprí půdu. Na matku, než umřela.“ Podala Kůstce pečlivě složený čtvereček novinového papíru.

„Nevysyp to. Zabíjejí tím Židy. Bud' je to takhle v prášku, nebo v krystalkách. Vysvětlil mi to scharführer, který mi to dal. Směs hydrogenu s kyanovodíkem. Říkají tomu cyklon B.“

„Proč ti to dal?“

„Nic jiného neměl. Asi to taky u sebe nechtěl nosit.“

„Co s tím mám dělat?“

„Mám pro sebe taky. Nosím to v ohrnuté ponožce.“

„Myslíš, že se chci zabít?“ vyhrkla Kůstka.

„Kdo občas nechce?“ usmála se Kráska plaše.

Latrína páchla nehašeným vápnem. Ústy mluvily i vdechova-ly, aby smrad nebyl tak pronikavý. Od mostu rachotil vojenský transport.

„Připomíná mi to vždycky vagon, kterým jsem přijela,“ řekla Kráska.

Kůstka čtvereček zarolovala do ponožky jako Kráska. Také jí rachot na kolejích připomněl vlak, jímž přijela.

Z čekárny vyplouvala hudba. Skladby rodiny Straussů. Kůstce se zdály krvavé i valčíky *Vídeňská krev* a *Kaiserwalzer* a nakonec i *Na krásném modrém Dunaji*. *Vídeňskou krev* hrála madam Kuliková pětkrát denně.

„Mívala jsem tělo jako asistentka vrhače nožů v cirkusu Zeman-sky,“ řekla madam Kuliková. Třela si prsty v rukavicích bez prstů. Zapisovala do knihy jména inkoustem a vymazávala ta napsaná tužkou. „Chodila jsem se na ni dívat. Patnáctileté tělo v úboru ze stříbrných šupin, obsekané během pár vteřin pětadvaceti rychle za sebou vrhanými dýkami. Nakonec vrcholný trik. Vrhač nožů s černou páskou přes oči si ke krasavici stoupl zády. Bubínky přestaly vířit. Vrhač zůstal vážný. Když zasvištěla poslední dýka a zabodla se do korkového obrysu tři milimetry od jejího bělostného těla, sňal rychle pásku. Partnerka se usmívala a oči se jí zalily slzami.“

Vystupovali Italové, Číňané, Němci a Američané, s africkou kapelou. Hudebníci a uvaděči měli stejnokroje v oslnivě zelené, fialové a oranžové, tříslivé vestičky, purpurové kamaše a kabátky s osmi zlatými knoflíky ve dvou řadách, ve velikosti meruňky. Emanuel Zacchini se dal vystřelit ohlušující ranou z tlustého kanonu. Proplul pod visutými hrazdami rychlostí padesáti kilometrů za hodinu. S pažemi roztaženými jako červená křídla prolétl v zářivých rudých plavkách s ramínky obloukem nad manéží. V rozkroku měl jako taneční mistr zastrčenou zaječí packu. Přistál u zamřížovaných výpustí velkých koček, lvů a tygrů, kteří řvali.

„Odjel do Ameriky, k cirkusu bratří Ringlingů,“ dodala chraptivě a snivě.

Její šedesátiletý miláček, když jí bylo čtrnáct, měl malé ruce. Pomilovat se s někým proti jeho vůli bylo jako ho zabít. Nedovolil, aby si stříhala vlasy. „Miláčku, Leopoldičko, má láska. Srdce mého srdce. Duše mé duše. Lvice. Propast nebo příkop se přeskočí jed-

ním, ne dvěma skoky.“ Prorokoval Německu zlé časy. Kdo zneuctívá hroby, nad tím se budou vznášet duchové zla do konce času.

Pak madam řekla: „Připadám si jako ta patnáctiletá. Denně riskovala, že se do ní zabodne nůž jejího chlebedárce, tatínka nebo bratra; kdoví, kdo to byl.“

Strážní zpívali *Heimat, deine Sterne* z filmu *Quax, pilot bez bázně a hany*. Pochodovaly v něm okované boty.

V důstojnické koupelně pro komandanta strážního oddílu hauptsturmführera Hanische stála kameninová vana na litinových lvích tlapách, ukořistěná na počátku kampaně v jednom z bohatých polských domů. Topilo se dubovými poleny, březová došla. Strážní vykácely stromy široko daleko. Končil jim turnus. Chystali se na frontu. Zazáplatují jimi trhlínu v německé zástěře. Byli přiopilí. Teď hulákali *Alte Kameraden. Waffen-SS*, nejárijštější plemeno pod hvězdami. Budou zářit na lidském nebi i dávno po tom, co pohasnou. Vystrojili v každé místnosti vánoční stromek.

San světélkovala ledem ve svitu nízkého měsíce, jako do dálky se ztrácející sled. Vítr měnil sílu. Meluzína jí připomínala ztracené. Vítr matka, vítr tatínek, vítr Ramon.

Strážní zpívali *Muß i'denn... muß i'denn...*

Krkavci před branou zaútočili. Psa, který držel v hubě žrádlo ukořistěné v polní kuchyni, štípl největší z krkavců do ocasu. Druhý mu vyrval zmrzlé maso z tlamy.

Vojáci v čekárně pozorovali zimní blesky. První zkraje lavice řekl: „Počítáš vteřiny od blesku do hromu. Výsledek vydělíš třemi a vyjde ti, kolik kilometrů odtud je bouřka.“

Jeden byl dělostřelec. Druhý ošetřovatel. Teď je přeložili k plamenometům.

Z wehrkreisu přivezl nákladní opel herynky a plechovou bednu s gramofonovými deskami, opožděný dárek pro Nr. 232 Ost k Vá-

nocům. *Still wie die Nacht, tief wie das Meer. Die Leibe kommt, die Leibe geht... Behalten Sie mich in Erinnerung, schöne Frau, a také Darf ich um der Nächsten Tango bitten...?* Na jedné z desek bylo *Wandern, ach, wandern a Noch sind die Tage der Rosen.*

Dvanáct: Uwe Biheller, George von Zucker-Kreiss, Robert Albert Altmann, Gustav Leibnitz, Franz Kraft, Hannes Czech, Andreas Heismeyer, Konrad Engelbert Schiese, Jennings Hörbiger, Jochen Hütter, Hugo Hensckel a Karl Haasse.

Dvanáct: Huben Schiller, Theo Zander, Udo Wulff, Schank Kraut, Gerry Schödl, Axel Alfred Röhm, Wolfi Wolf, Henning Wegeberger, Adolf Winter, George Sonnenglass, Rudolf Remnitz a Hans-Jochen Hauser.

Zima nepolevila ani na Tři krále. Esesman s koženou brašnou hauptsturmführer Wolfgang Tropp mířil k bráně. Kůň se náhle sesul do vysokého sněhu. Hauptsturmführer stěží stačil vytáhnout nohy z třmenů. Chvilí se rozmýšlel. „... wohl... Theo...“ Třeskla rána. Hauptsturmführer vzal koženou brašnu, pušku, odepjal sedlo, přehodil si je přes druhé rameno, přidal celtu, kterou měl kůň přes sebe, a aniž na zvíře pohlédl, vykročil k bráně.

Od lomu se vynořili vlci. Esesman shodil svůj náklad. Rozkročil se. Vystřílel na vlky zásobník, aby je od koně odehnal. To bylo zbytečné. Zbytek nábojů si nechá, kdyby vlci zaútočili na něj. Začali rvát z koně maso. Sníh pod trupem a dlouhým krkem se barvil krví. Ze sněhu stoupala pára.

Křídla vrat se rozevřela. Ukázal se strážný s jizvou od ucha k uchu, zahalený do kožichu. Hauptsturmführer Tropp vešel s puškou, sedlem a brašnou a celtou přes ramena. Heil Hitler. Brána se zase zavřela.

Po půl druhé z půlnoci probudily nevěstinec sirény, houkání lokomotivy, skřípot, nárazy železa na železo, zvuky ohýbané oceli, drceného plechu, roztráštěného skla. Přední lokomotiva se převrátila, zadní vykolejila. Vagony se vzpřičily, vyjely z kolejiště a ležely teď na boku. Parní píšťala neutichla, ani když zadní parostroj stál jako raněné zvíře, zaražené všemi čtyřmi do země. Vlak vypadal jako pohozená hračka. Některá okna svítila, jiná se propadla do noci. Ze stroje vpředu syčivě unikala do noci pára.

Strážníci vyběhli z brány do tmy, s puškami, nosítky, na řemelech psy. Za nimi přibíhali údržbáři. Do křiku, vojenských rozkazů a štěkotu psů explodovala nálož, která nevybuchla při první explozi. Oheň, kouř a křik odnášel vítr za řeku.

Na všech čtyřech strážních věžích se rozsvítily reflektory.

Ozářily vlak. Bylo vidět daleko do pustiny. Kolejiště se prosvětlo jako obrovský terč.

Žabák, oberführer Schimmelpfenig, hvízdal na píšťalku. Mísila se s houkáním lokomotivy. Kuchař bil do železné tyče u polní kuchyně. Jakmile píšťala utichla, bylo slyšet křik, mužské a ženské hlasy, pláč a dohady, volání.

„Banditi,“ řekla chraptivě Zrzka.

„Musíš být hodně pitomá,“ řekla Vysoká, ještě s natlučeným nosem a monoklem pod oknem.

Noc byla hluboká, na nebi hvězdy. Vykolejilo osm vagonů. Zastavovaly se jeden o druhý. Teď znehybněly, studené, obnažené a mrtvé. Byly zelené, červené a modré. Rozdrtilo to lůžkový vůz s obergruppenführerem Waffen-SS Walterem Rudi von Kammersem. Vracel

se z porady ve vůdcově hlavním stanu. Vezl v zamčené aktovce směrnice vrchního velitele východní fronty Heinze Guderiana a v hlavě ozvěnu poznámek o jalových obavách, že Německo vykrvácí, nebudou-li vojenské síly přesunuty ze západu na východ. Jeho tělo vynesly důstojnické strážce, pokud byly schopné pohybu.

Oberführer Schimmelpfenig rozdělával úkoly. Dirnen, plní děvky, se promění v ošetřovatelky pod vedením hnědých sester, které jely v modrém belgickém vagonu. Během tří minut byly oblečené.

Obě nálože vybuchly dřív, než lokomotiva vjela na most. Most z toho vyšel bez úhony.

„Nevylučuju nic,“ křičel Žabák.

Vojákům, raněným i ošetřovatelkám, jejichž vagon z Bruselu připojili ve Festung Breslau, velela důstojnice, obersturmbannführer zdravotní služby Mathilde Kemnitzová. Vypadala jako matrona.

Kromě vojáků wehrmachtu a Waffen-SS a nemocničních sester jeli ve vlaku příslušníci polovojenských oddílů.

Do tmy pronikalo úpění raněných. Z některých zůstaly jen zbytky. Ruka, hlava, nohavice, na níž mokvala krev. Ošetřovatelky nebyly jediné ženy, které jely na východ. Z cisterny stoupal do noci kouř a plameny ho osvětlovaly. Hnědé sestry spolu s vojáky, strážnými a údržbáři vynášely raněné a klady je na lůžka a deky. Lehčeji ranění se vybelhali z vagonů sami. Chvilími se plameny vzepjaly a pak bylo všechno na okamžik osvětlené jiným odstínem světla, než jaký vrhaly reflektory.

Kůstka ještě nic takového neviděla. Pláň dostala odlišnou podobu.

Smrt Němců nemohla srovnávat se smrtí svých lidí. Bolest snad ano. Chyběl spojovací článek. Ohromilo ji to. Bylo to dílo války, osudu, dvou sester. Vykojený vlak jel na frontu. Uvědomila si,

že se musí pohybovat, aby nezmrzla. Bylo to velkolepé, hrozné i ubohé. Vníkala kolem sebe veliké úsilí, k němuž se připojí jen do té míry, jak bude muset. Měla pocit, jako by se Žabák nějakým způsobem, tváří v tvář výzvě a neštěstí, sám sobě líbil. Snad si chtěl vysloužit slávu. Zabít pocit nicotnosti. Strach, jemuž nerozuměl. To, co mu ukrádalo spánek. To škrtící, co ho nutilo k tomu, co nechtěl, včetně služby v Nr. 232 Ost. Byl v jednom pohybu, na vteřinu se nezastavil.

Pohybovat se znamenalo pomáhat těm, kterým by raději pomohla do hrobu, mužům v uniformách. Trvalo to, než se raněným podívala do tváře.

Strážníci a údržbáři přinášeli kyslíkové bomby, hořáky a novou várku dek. Reflektory zaostřily kužely světla na dostupnou stranu vlaku. Hořící cisternu nebylo možné uhasit. Naštěstí nesněžilo. Foukal severák. Pršelo hvězdné světlo, které připomínalo déšť nebo krupobití.

„Heil Hitler!“ zdravil Žabák Schimmelpfenig důstojníky. „Heil Hitler, Heil Hitler!“ Jeden zabručel: „Slyším vás, plukovníku.“

Schimmelpfenig přeorganizoval kolejiště v lazaret pod širým nebem, než přijedou rádiem přivolané ambulance s personálem. Věřil, že se zakalí každou zkouškou. Vlévalo mu to zběsilou energii. Přál si, aby se všichni chvěli před zraněným majestátem říše. V ruce měl sekýru. Myslel na příležitost, kterou dostal, aby vystoupil z příšeří Nr. 232 Ost a získal očitě svědky svých akcí.

Vzadu za vlakem se rozkládala pustina, řeka a lom, plné zrady a dosud nezakrocené nepřátelské síly, která na něj zaútočila osobně.

„Plevel bude vykořeněn,“ zadeklamoval, ale nebyl si jist, kdo ho slyšel.

Vše pokrývala červená barva. Noc se zkraje u kolejí zalévala pachem. Záclonky na oknech, z nichž se vysypalo sklo, se ve vě-

tru vzdouvaly. To nejvýraznější byl mráz. Dvacet pět pod nulou. Do toho šlehaly plameny. Nad troskami vlaku se převaloval opar kouře a strachu a hrůzy a bezmocnosti a vzteku, který se dotýkal šílenství.

Uviděl mrtvého s trudovitou tváří, v uniformě, která musela být dokonalá. Tak se má umřít, pomyslel si. Se vší poctou i bez pocty. Pak spatřil plukovníka s otlým břichem. Na jeho prstech zaznamenal prsteny, zásnubní, snubní a jeden s velkým kamenem.

„Poctili nás návštěvou. Válcíme s neviditelnou armádou,“ řekl důstojník, jeden z těch, které prve zdravil oberführer slovy Heil Hitler.

„Banditů,“ doplnil ho oberführer.

Někdo z důstojnického sboru se zeptal, co se to tu pohybuje za děvčata. Žabák se podíval, jako by nechápal.

„Souložnice ve svazku armády,“ řekl. „Feldhuren.“

„Je to ohavné,“ řekl důstojník do mrazu.

„Nepochybuji,“ dodal oberführer.

Oberführer si letmo pomyslel, že slabost některých německých důstojníků sahá snad až do vůdcova bunkru. Je nejenom tělesná a duševní, i morální. Přál si vtisknout neštěstí patinu vznešenosti. Zmateně prosazoval své místem, funkcí a okolnostmi potlačované já, kde panoval toliko kurvám. Znovu ho přepadla dávná neukojená tížádost předvést se a vykonávat nátlak, který prokáže jeho důležitost, schopnost a velikost v protikladu k nicotnosti vojenského úkolu. Odmítal paniku, poraženectví. Mohlo to znamenat konec nevěstince. Tomu by zbytečně nebránil.

Mrštnost stráží se dala přičítat snaze nepoddat se mrazu. Žabáka napadlo, kolik omrzlin bude muset ošetřit zítra, až se rozední. Rozděлил svou pozornost na akce podél vlaku, z obou stran soupravy. Strašná byla myšlenka, že stačí dva nebo tři banditi,

a herrenwaffe se zarazí na cestě do bitvy. Padne generál, vynesou ho jako poleno. U nejbližšího vagonu z osvětlené strany se vztyčil důstojník, vzápětí mu však podklesla kolena, zhroutil se a udeřil temenem hlavy o schůdky vagonu. Vypadal na vteřinu jako kejklíč. Sestry šveholily, tišil je mráz. Jejich hlasy mu připomínaly děvky. Třeba mezi ošetřovatelkami a polními prostitutkami ani není takový rozdíl.

Žabák rozděloval úkoly a dohlížel na jejich plnění. Určoval akutní amputace rukou, nohou a prstů ve stanech, které vztyčili strážníci u vnější zdi. Jeden z nich vypadal jako turecký stánek osvěžení: stříška na čtyřech aluminiových tyčích. Na nemocné foukalo, s tím se nedalo nic dělat. Ošetřovatelé pracovali pohotově. Věděli potmě a popaměti, co musejí udělat. Oberführer uvolnil kóje holek, pokoje strážných, a dokonce svoje místnosti. Dal postavit víc stanů.

„Za rabování se střelí,“ křičel na madam Kulikovou. Ať to dá laskavě dál.

Vysoká přihrála Kůstce v pěti minutách dvě teplé flanelové košile z kufu s odtrženým víkem. Vedle kufu ležela žena s rozbitou hlavou. Vysokou to nehnulo. Byla příliš těžká, aby ji uzvedla. Bílou tvář jako posypanou pískem potřísnila krev. Krev okamžitě mrzla a sedala. Žena měla zavřená víčka.

Košile nechala Kůstka pod vagonem.

Za dvě hodiny přijela z wehrkreisu drezína s vyprošťovací četou, s doktory a gestapem. Za drezínou táhla elektrická lokomotiva plná nemocníci. Zastavily co nejbliž u rozbitého vlaku, kde byly koleje ještě nepoškozené.

Muži z gestapa obešli vlak ráznými kroky. Přijel s nimi i generál Waffen-SS. Žabák se přihříval blízkosti nejvyšších vojenských šarží a gestapa a věděl proč. Taková blízkost a povýšení jsou

dvojčata. Zatvrzoval se každou vteřinou, každým vdechnutím zakouřeného mrazivého vzduchu. Nemohl pochybit ani nejvyššími nároky. Připomenul si, že ustupují. Chystal se, co řekne, pokud se na něj generál obrátí. Nebyli dost tvrdí. To je pradůvod všech strastí. Nebyl si jist, že mu nevytknou reflektory, které vytvořily obrovský terč pro nepřátelské letouny. V dálce duněla děla.

„Je to šílenství,“ řekla Vysoká. Pak řekla: „Nemůžou se už vzpamatovat. Dobře jim tak.“

„Mlč,“ řekla Kůstka.

„Proč?“ zeptala se Vysoká. „Nemůžu se vynadávat.“

V kolejisti se řadili ranění k raněným, mrtví k mrtvým. Vyproštění se mátožili mezi zachránci. Stan pro amputace byl plný. Amputovat v tomhle mrazu nebyla pro doktory, mediky a hnědé sestry legrace, i když byli zvyklí pracovat osmnáct, někdy dvacet čtyři hodin bez přestávky. Jeden z lékařů z nemocničního vagonu vypadal jako Klaus Schneeberg, asistent doktora Kruegera. Oberführer myslel na svého přítele z Mauthausenu, odborníka na amputace, a jeho budoucí ženu, lékařku v Buchenwaldu.

Kůstku lekala krev. Mátla ji. Při pohledu na ni přivírala nebo zavírala oči. Cítila však vzrušení. Tajnou, ne sice vítěznou, snad zlomyslnou a jistě malou, pokoutní nebo škodolibou, ale přece jen radost. Madam Kuliková ji přidělila k matroně, obersturmbannführerovi Mathildě Kemnitzové, která je nechala namáčet obklady. Umyvadlo s octanem hlinitým rychle zamrzalo. Kůstka upravovala deky raněným, které přinášeli do statku nebo do nemocničního vlaku. Chvílemi zpomalovala a obracela se k ohni z cisterny, aby se zahřála. Mihotal se nesčíslnými plameny a plamínky, měnil barvy a zároveň zůstával, čím byl. Připadala si už slabá jako moucha.

„Vydrž,“ řekla Vysoká.

„Jo,“ odpověděla.

Nebylo možné být s krví těch druhých, a nevstřebat do sebe ani zlomek jejich bolesti. Míjela lůžka potlučených žen. Dívaly se na ni jako na jednu z nich. Pohledem žadonily o účast.

Matrona si ji dlouze prohlédla. Měla unavené, vodnaté oči. Byla asi ve stáří Kůstčiny matky. V okamžiku, kdy vlak vykolejil, část hnědých sester spala nebo dřímala a druhé zpívaly, jak vůdce miluje Berlín. Píseň oslovovala Hitlera jako modlitba. Mein Führer. Slovo, které nesmí být a nebude porušeno. Duchovní záře. Krvává operace, ze které vzejde věčný mír. Píseň mluvila o potupení. O políčcích, které ještě pálí. O znovuzískání německé cti. Pak náraz, výbuch...

K ránu byly vyčerpané. V dálce duněla děla; neměla účast na tom, co se stalo na kolejích. Oheň na konci vlaku dohořival. Kraj, jak řekl obergruppenführer oberführerovi, pročesávala v té chvíli einsatzkommando einsatzgruppen, jagdkommando, která jsou k dispozici. V kamenném lomu nenechají neobrácený ani kamínek. Počasí jim přeje. Je jasno. Meteorologové neočekávají v příštích dvaceti čtyřech hodinách změnu. Je jen hnusný víchr. S tím generálové gestapa odjeli, současně s nemocničním vlakem a drezínou.

Z hlášení Žabáka se dozvěděly, že je sedmdesát osm mrtvých, tři sta dvacet sedm těžce raněných, osmdesát tři lehce. Vlak a lokomotivy byly zničeny z devadesáti pěti procent. Zahynuli oba strojvůdci a tři topiči. Většina škod napravena nebo odstraněna v šesti hodinách. Předpokládá se, že za dalších šest hodin bude trať v provozu.

Opravné práce vedl obersturmführer Xaver Kinkel, střízlík v plukovnícké uniformě, v níž vypadal s kožešinovými holinkami a vlněnou maskou na tváři jako zelený permoník. Měl nezdolnou energii, organizační talent a několik nacistických vyznamenání.

Vypadal jako z filmu *Kabinet doktora Caligariho*. Koukaly mu jen obrýlené oči.

Kolikrát se na Ostbahn, trati, která mu byla svěřena k opravě a údržbě, ne k ostraze, setkal s podobnými katastrofami, věděl jen on. Ani jediná nebyla nehoda. Ani jedna nebyla náhoda. Samá sabotáž. Nepřikládal si o Ostbahn větší zásluhy, než jaké má hodinář o rozbitý hodinový stroj, který spraví, aby zas ukazoval čas – do příští poruchy. Kdo ohrožuje Ostbahn, ohrožuje majetek a ducha říše. Německo na železnici mu připadalo jako pobodané, krvácející zvíře, silnější, než katastrofa naznačila. Železnice byla obrovská pavučina, jejíž jednotlivé nitě byly důležité, ale ne nenahraditelné jedna druhou. A opravy byly rychlé a poměrně snadné.

Matrona organizovala odběr krve. Hnědé sestry se přihlásily. Také se hlásili vojáci a ženy, kteří a které z nehody vyšli se zdravou kůží, a lehce ranění. Bez oděrek, boulí a modřin nevyvázl nikdo. Matrona nechala Kústku přinést židle. Kdo zná svou krevní skupinu?

Zrzka. Maria z Poznaně a Chytrá se už přihlásily. Matrona si všimla tetování na Kústčině předpaží. Číslo? Feldhure? Ohromilo ji to. Teprve teď obersturmbannführer Mathilda Kemnitzová pochopila, kde to jsou. To byl tedy statek, u kterého vyhodili vlak do povětří. Přestala být neosobní.

„Schämst du dich nicht...? Nestydíš se?“ Zavrtěla odmítavě hlavou na silném krku na sestru, která odebírala krev. „Není naše,“ řekla.

„Prošla mou prohlídkou,“ řekl Žabák. „Má árijskou krev.“ Doufám, doplnil v duchu. Copak v té schweinerer v Auschwitz-Birkenau a ve Festung Breslau ví levice, co dělá pravice?

„Zum Befehl, Herr Oberführer,“ řekla plukovnice plukovníkovi.

„Jawohl.“

Oberführer šel a zavěsil u brány acetylenovou lampu. Komu všemu musí prokazovat, kdo je tu pánem v domě? Jeho obličej byl strnulý, v očích měl napětí. Týrala ho jeho vlastní povaha. Nebavilo ho hrát před druhými svou roli vojáka a omrzelo ho hrát to na zkoušku nejprve před sebou. Jen letmo, koutkem oka zaznamenal nazlátlou plechovou říšskou orlici. Nákladák se ženisty, kteří se přijeli pomilovat, nevjel ani do brány. Provoz zrušen. Vojáci si vysednou, nákladní auto tu zůstane. Mohou počkat v čekárně. Je tam teplo? Jistě, roztopená kamna a muzika.

Přítuhovalo. Už bylo osmadvacet pod nulou. Oberführer provedl matronu po statku a ukázal jí latríny, kuchyň, ubytovny stráží a kde je pitná voda. Kůstka jí pomáhala do devíti ráno. Sotva stála na nohou. Konečně jí obersturmbannführer Kemnitzová dovolila, aby si šla lehnout. Nocležna byla plná vojska. Natáhla se ve své kóji číslo 17 a okamžitě usnula. Měla sny o tom, že je hnědá sestra a že její vlak vykolejil. Když někdo z Hitlerjugend uviděl její krev, vykřikl, že je Židovka; její krev se měnila ve vodu. Kolem se sbíhaly krysy. Vykřikla ve chvíli, kdy jí vedro z ohně hořící cisterny proniklo pod sukně. Pálily ji paty, bála se, že přijde o nohy. Bolelo ji břicho: Chránila se rukama, ale měla jen dvě.

Přišla ji probudit matrona, slyšela ji křičet. Měla pruské modré oči, vysoké lícní kosti, dopředu vystupující bradu. Vlasy měla sčesané do drdolu. Podávala jí polévkový talíř krupicové kaše posypané cukrem a čokoládou a polité malinovou šťávou. Postavila před ni džbáněk mléka. V tu chvíli Kůstka necítila, že má zas průjem. Jedla rychleji, než před matronou chtěla.

„Čeho se bojíš? Máš střevní katar?“

„Někdy.“

„Z jídla, ze zimy?“

„Nevím.“

„V takových podmínkách? To není divu. Máme to na východě všechny.“

Pak řekla: „Stalo se to během vteřiny. Obrovská rána. Hrůza. Začaly padat kufry. Lidi křičeli. Vyhodilo nás to ze sedadel a lůžek. Narážela jsem do těl. Lidi do sebe strkali, klopýtali, šlapali po sobě. Sklo se tříštilo. Konečně vlak zastavil. Měli jsme štěstí, že se to nestalo na mostě. Snad jsme jeli moc rychle. Explodovat to na mostě, utopili jsme se v ledové vodě.“

Ještě řekla: „Přijeli jsme na východ dát jim civilizaci. Naučit je německému jazyku, navyknout na německé zákony.“ Hlas se jí lámal. Cítila, co zůstalo nevysloveno, nesla si v sobě náraz, výbuch, kdy se začalo všechno třást, než se jí zatmělo před očima. Dívala se, jak Kůstka jí. Kůstka vylízala talíř a vypila mléko velkými doušky. To neměla už déle než tři roky.

„Nikdo ti to nevezme,“ řekla matrona. „Podívej, co spáchali. Jedeme na frontu. Měli by postřílet každého, kdo se přiblíží ke kolejím. Copak není Ostbahn naše? Kdo nám to všechno nahradí? Koleje nikdo nehlídá? Kde jsou naše aeroplány?“ Myslela na obrázek JU-88 v novinách na letišti v Rüsselsheimu s pyšným jménem Wunderbomber, do kterého nastupoval usměvavý Adolf Hitler. Odtud byl jeho úsměv daleko. Pokládala to za útok na německou čest. Na sebe samu. Jako kdyby z ní někdo na ulici strhal šaty a nechal ji stát na větru všem na očích. Zavřela oči. Podbradek se jí třásl. Sen o německé armádě, herrenwaffe, schopné nahradit jakékoli ztráty, se rozplýval. Je něco jiného číst o ústupu a doufat, že se zastaví dřív, než dospěje až k Festung Breslau, k řece Ohře, a něco jiného u toho být. Na rtech nesla křivku zahořklosti, pohoršení a něhy. Nemohla si zvyknout na to, že se Štěstěna válčících stran k Německu obrátila zády. Jak to všechno dopadne? Co s nimi bude? Může být osud silnější než Adolf Hitler, Waffen-SS

a strana? Nikdy nepochybovala. Alespoň nechtěla. Nedovolila si to. Zakázala si pochybovat. Silný krk s podbradkem způsobil, že se jí hlas chvěl a bortil. Přistihla se, že není schopna, jako donedávna, skrývat i sama před sebou, co nejenom nedělali dobře, ale co asi dělali a provedli špatně. Navlékalo si to armádní šaty a boty do bláta a blůzu s dlouhým rukávem a označenou hákovým a červeným křížem. Připomínalo jí to bezděky šaškovský háv, pod kterým skutečnost vyvracela sebevědomí, sebeuspokojení a aroganci, jež měly krátké nohy. Měla smíšené pocity už ve vlaku, ještě než došlo k nehodě, jako by vnímala sebe samu dvojmo, jako předtím a současně už jinak.

„Jsem plná nevole.“ Zvedla oči ke Kůstce. „Málokdo nás má rád,“ řekla. „Ne všichni jsou naší krve.“

Kůstce se chtělo říhnout.

„Sudba Německa,“ doplnila matrona. „Jsme taková nešťastná země. Přišlo to najednou. Nebo se mně to alespoň zdá.“

Myslela na to, že je sestra a je v nevěstinci a že je manželka a že většina vojáků, kteří se přijdou do nevěstince přesvědčit, že jsou v tom směru ještě muži, jsou manželé a mají manželky, a přepadla jí nevolnost, od jaké pomáhala jiným. Krk se jí skládal do záhybů, na čele vystoupily vrásky. Byla i při své korpulentnosti pěkná. Bílé maso tvořilo náhrdelník, několikrát obtočený kolem dokola.

Prohlásila: „Většina z nás spala.“

Ještě řekla: „Chtěla bys, aby se to stalo znovu, když nejsi Němka?“

Po chvíli se zeptala s očima sklopenýma k podlaze: „Kolik?“

Kůstka nerozuměla. Nazrzlé vlasy, ještě zpocené spánkem, se jí lepily na krk. Připadala si jako nepozvaná na cizí hostině nebo na cizí smuteční slavnosti. Cítila v sobě kaši a mléko. Jejich chuť jí stoupala nazpět do úst. Bylo to příjemné; zapomenutý pocit sytosti.

„Kolik vojáků denně?“ doplnila matrona svou otázkou. „Našich ubohých chlapců. Jmenuju se Mathilde. Schwester Mathilde. Frau Mathilde. Ve službě mi říkají obersturmbannführer Mathilde.“ V hlase i pohledu měla bezpočet nemocných, raněných a umírajících. A dávné nadšení, které poznenáhlu vyprchávalo.

„Dvanáct,“ řekla Kůstka.

„Dvanáct?“ opakovala Schwester Mathilde.

„Někdy víc.“

„Každý den?“

„Kromě neděle. Někdy i v neděli. Dnešek odpadá.“

„Viděla jsem přijet vojáky. Budete to muset dohonit?“

„Nevím. Asi.“

„Nemusíš mi nic říkat,“ řekla matrona.

Neměla tušení, co by matronu mohlo zajímat. To, co se týkalo jí, bylo nepřenositelné. Nehodlala nic líčit. Až ve třetím týdnu se naučila rozlišovat to, co mimo vojenský nevěstinec zdejší hosté tajili. Příznaky, které se vtělily v úzkost, potlačený zájem o to, pro co si přicházeli, nejistotu, zakrývanou slovy, hrubostí nebo spěchem anebo naopak liknavostí, aby ti nejotevřenější nakonec shledali svou návštěvu přebytečnou. To, čím jí připadali nemocní, ačkoli možná nebyli. Někteří měli potíže už od začátku, nedokázali se vzrušit a pozorovali oknem sněh, vlky a nízké nebe. Netvářili se nadšeně. Nebyla to její vina. Snad, jako ona, cítili bolest místo radosti. Rychlost (nebo pomalost), s kterou nepočítali, jak zareaguje jejich tělo po dlouhém půstu. To tělesné, co jim nahlodá duši, nebo to duševní, co ochromí tělo. Možná by jim v tom mohla poradit nebo pomoci vrchní sestra obersturmbannführer Schwester Mathilde Kemnitzová.

„Pro hodně lidí se to smrškló na to, co mají mezi nohama,“ řekla matrona. Proti své vůli pocítila sblížení s mladičkou prostitutkou, se kterou se dělila o pacienty, na nichž se zapsala válka.

Tělesnost znamená pro válčící muže krev a semeno, pomyslela si. Mělo to v jejích očích daleko k extázi, ještě dál k blaženosti. Tělesnost v polním nevěstinci nemohla než zařadit mimo dostupné prostředky medicíny. Bylo by užitečné, kdyby se dal lékařsky najít klíč k tomu, co vypadalo primitivně a bylo složitější než funkce buněk v šedé kůře mozkové.

V protikladu k tomu si matrona současně vytýkala, že by připravila vojáky o něco, k čemu se už možná nedostanou.

„Jedem das seine,“ řekla. „Každému, co si zaslouží.“

V Kústce hrklo. Vyhnula se přivřenýma zelenýma očima tváří matrony. Doufala, že se teď na ni obersturmbannführer schwester Mathilde Kemnitzová nedívá.

Matroně blesklo hlavou, jak rozdílně se lidé rodí, jak se jejich osudy liší. Také její matka byla vrchní sestra, stejně jako matka její maminky. Vrchní sestry Kemnitzové. Měla to v rodu. Dynastie vrchních sester. Babička se narodila v roce 1877. Ošetřovatelkou se stala v patnácti. Vrchní sestrou ve třiceti. Odkazovaly si malebným švabachem tištěný návod pro ošetřovatelky, vázaný v černých plátěných deskách s tkanicemi a s podpisy několika pokolení doktorů. Každá z nich měla na starosti až padesát nemocných. Tolik zraněných a churavých ošetřovaly až teď. Babička i matka měly na starosti kromě ošetřování nemocných mytí podlah, oken a chodeb, otírání prachu z nočních stolků a rámců oken. Nosily uhlí a udržovaly oheň v kamnech na přibližně stejnou teplotu. Staraly se o petrolejky, čistily cylindry a přistřihovaly knot. Pomáhaly doktorům. Měly jednou týdně půl dne volno, na schůzku nebo návštěvu kostela. Dávaly si polovinu odměny stranou na stará kolena. Nesměly kouřit, pít likéry nebo pivo, chodit do lokálů nebo tančíren. Každá činnost kromě péče o nemocné byla podezřelá. Babičku ani nenapadlo nechat si obarvit vlasy, když jí zešedivěly. Pokládali by ji za povětrnou.

Podívala se na Kůstku. Narodit se 1877 – pomyslela si – stala by se z ní ošetřovatelka? Nechtěla si klást otázku, jak se z patnáctiletých stávají v Německu kurvy.

„Neměla bych na to, co děláš, žaludek.“

Pak řekla: „Nebyla tu dřív organizace Lebensborn?“

„Říká se to.“

Zdálo se jí, že ze sytého hlasu matrony slyší nechuť. O padlých dívkách a manželské věrnosti měla sestra Kemnitzová své měšťanské mínění, o kterém Kůstka neměla tušení. Odepřela by každému muži, kromě svého manžela, všechno tělesné.

„Muselas začít brzy. Vypadáš mladě. Patnáct?“

„Osmnáct,“ řekla Kůstka. „Jde mi na devatenáct.“

„Pracovala jsi dobře,“ řekla matrona. Když Kůstka jedla, hltala jako choré zvíře, které se bojí, aby mu nikdo kus žrádla neuzmul. V obersturmbannführerovi Mathildě Kemnitzové to vzbudilo podezření i soucit. Jak se Kůstka prve v neklidných snech odkopala a křičela, všimla si, že má na zadku hnisavou ránu. Na chvíli pomyslela naverbovat tu holku k hnědým sestrám. Byla v bordelu za trest?

„Lehni si na břicho,“ řekla.

Ohmatala bříšky prstů okolí rány.

„Viděl to doktor?“

„Dal mi náplast.“

„Nehojí se to v zimě zrovna rychle, jak vidím. Jak dlouho to máš?“

„Pár dní.“

„Dva týdny?“

„Přibližně.“

„Bijou vás?“

„Za trest.“

„Za co se trestá?“

„Za stížnost.“

Matrona jí z rány vymačkala hnis. Obvázala ji zkušenými pohyby kusem sterilní gázy. Poznamenala něco o pomoci prostitutek, která jí v noci přišla vhod. Chvíli se Kůstce dívala do očí. Napadlo ji, že má ta mladá polní kurvička zelené oči, jaké mívala zamlada ona sama.

Třináct: Kurt Fischel, Norbert Peltz, Ullrich Pauler, Helmuth Brünnich, Max Joachim Klein, Bruno Bartels, Ottofeld Bader, Fritz Urban, Hans Markvart, Hans Feldmann, Johannes Schulhof, Anton Mahler a Alex Rouhal.

Dvanáct: Fritz Knoll, Raymond Stoll, Gerd Hartmann, Adalbert Neustadt, Hugo Brill, Karl Rek Neuman-Zaneski, Igor Vogel, Paul Scheer, Wolf Neugebauer, Siegfried Sessendheim, Marcel Seebauer a Jens Lindauer.

Vstaly ve 4.30. Odklízely sníh. S nimi měli budíček strážní. Kuchař tloukl do železné tyče ve 3.30. Strážní měli nástup, rozcvičku a snídani a pak službu, první směna až do 20.00 a druhá od 20.00 do osmi ráno. Večer měli stranické školení: rasovou hygienu. Každý den nacvičovali letecký poplach. Za nejmenší kázeňský přestupek dostávali strážní tři dny zostřeného vězení. Zákonem Waffen-SS je disciplína. Stačilo vzít si ve fujavici šálu a nechat se s ní přistihnout, a esesman šel do lapáku. Naučili se přecházet kolem statku s bradou skloněnou ke krku, aby jim nefoukalo za límec. Přestupek znamenal potupu všech Waffen-SS. Za druhý kázeňský trest šel postižený na frontu. Ně kterým strážným žádost o přeložení na frontu zamítli.

Zrzka se dala slyšet, že kdyby přišlo na věc, může si vzít od hodiny na starost zbytek vojáků. Žádnou horní mez si nestanoví.

Vysoká snědla na posezení cukr, který dostaly za darovanou krev. Fasovaly tlačenkou, která už byla cítit, a salát ze zmrzlých brambor. Druhý den eintopf z minulého týdne, zbytky z kuchyně.

Hnědá latrína dívek byla obehnána prkennou stěnou, pobitou térovým papírem. Držel jen na pár hřebíkách. Strážného napadlo nakouknout dovnitř. Holky seděly vedle sebe zabalené do šál, v kabátech, šátky kolem hlavy s mezírkou pro oči. V rukou měly hole, kterými odháněly krysy. V pětadvaceti pod nulou bylo těžké zachovávat osobní hygienu. Vojáci měli zanícené zadnice, nahnědlý výtok a vyrážky, strupy a opary a puchýře, od děvčat ovšem vyžadovali reinlichkeit.

„Už jsem si všiml,“ řekl major, „že každá v sobě máte ještě jednu.“

Pověděl to jen do větru. Odvolávala se v duchu k té druhé v sobě. Shledávala, že žádná druhá v ní už není. Byla tou, kterou viděl.

Usmála se.

„Jsem rád, že je ti ještě něco k smíchu,“ řekl von Kalckreuth. A pak spíš k sobě:

„Co to znamená Němec? Tři miliony padlých. Tři miliony civilních obětí. Milion devětkrát sto tisíc padlých na hřbitovech v třiačtyřiceti zemích. Bude těžké je exhumovat a převážet do Vaterlandu. Hodně se změní, má milá,“ řekl major. „Něco k lepšímu. Ale předtím nám ještě ukážou, zač je toho loket. Sveze se v tom hodně nevinných.“

„Bylo to někdy jinak?“ zeptala se madam.

„Kdyby ses chtěla propříště vdát, už nebudeš muset prokazovat svůj árijský původ.“

„Se všemi mě dneska bolelo břicho,“ řekla Vysoká. Odkopávala od sebe krysy. Vysoko postavenými kotníky připomínala klisnu. Když neměla vojákům co šlohnout, ukrucovala jim alespoň knoflíky.

„Jde ze mne krev,“ řekla Kůstka.

„Je to třeba jen průjem,“ řekla Vysoká.

„Možná je to z rozpuštěného sněhu.“

„Něco pít musíš. Ten generál z vlaku mi nejde z hlavy. Rozmačkaly ho boční stěny. Zašel v kupé vyloženém fialovým plyšem, s okny s temně rudými záclonkami a zlatými štrapečky. Těm banditům musel pomáhat Bůh. Možná ten židovský. Než ze mě udělali kurvu, měla jsem židovskou známost. Otec, matka a bratři nebyli nadšením bez sebe, ale byla bych utekla z domova, než se ho vzdát. Židi jsou tvrdohlavci. Radši si dají rozbít lebku jako vlašský ořech, než by slevili.“

Pamatovala si, jak se její miláček modlil, asi i za ni: Baruch, ata, Adonai... Buď požehnán, náš Bože, králi světa... a tak dál. Oceňovala, že nespěchal, aby byl na vrcholu kopce dřív. Počkal na ni. Nechtěla vědět, co s ním je. Nebo není...

Kráska nalévala vodu do bečky.

„Nestydím se za nic, co dělám. Neudělala jsem ještě nic, co bych nemohla přiznat matce, i když už nežije. Jeptišky mi říkaly, že hodné děvče čeká. Můžeš čekat, jak dlouho chceš. Neutečeš tváří nad sebou.“

Usmála se úsměvem, ve kterém se taky svíjely zmije. Co to bylo, co mohla mamince přiznat?

Kráska měla hlas, který nemátl jen vojáky. Slova a věty vyzpěvovala tiše, jako by se nechtěla probudit, a zároveň je podbarvovala zdánlivou dychtivostí. A s vyhrnutými rukávy svetru, aby se nezamokřila, přilávala vodu. V pohledu měla malátnost. Bezbrannost, která volala po ochraně, aniž o tom věděla, nějaký druh cudnosti. Vypouštěla ze rtů slova jako ozvěnu, s jejímž zdrojem neměla co dělat. Madam Kuliková jí dávala voňavku a skleněné náušničky. Poradila jí, aby se navoněla mezi nohama.

„Máš hlas jako balzám,“ řekla Kůstka.

Kráska mluvila, jako by tlumočila. Hroužila se do svého zmrtvýchvstání, někde mezi vědomím a bezvědomím, bludná duše, skoro unylá, spojená s matkou. Měla maličko nalíčené rty.

„Pořád mě k něčemu nutí,“ řekla. Pak řekla: „Omotali mě a olepili jako mouchu. Nedá se to omýt.“

„Na prohlídku bys neměla být pobledlá.“

„Řeknu mu, že menstruuju jedenatřicetkrát do měsíce.“

„Dneska se hrbíš,“ řekla Kůstka.

„Ještě jsem se tu nesetkala s nikým, komu bych mohla věřit.“
Ňadra jí nevynikala. Na zádech jí vystupovaly lopatky. Jeden voják jí řekl, že má prsa jako vysychající mořské vlny. Bečka už byla do tří čtvrtin plná.

„Napadlo tě, že bys mohla vedle vojáka umřít?“ zeptala se.

„Snad.“ Někdo jí řekl, že Ňadra se jí plně vyvinou, teprve až bude mít a kojit dítě.

„Nebo on vedle tebe?“

Dvanáct: Fritz Rattenhuber, Rudolph Mansfeld, Karl Kersten, Hans Lammers, Heinrich Zeitler, Kurt Wunderbar, Julius Scheller, Karl-Ludwig Woos, Dietrich Stahl, Arthur Mengerhausen, Erich Kruger a Hermann Junge.

Dvanáct: Markus Frotzinger, Joseph Gruss, Bertram Hahn, Franz Prochaska, Willi Titzel, Rolloff Frankenberger, Kurt Boskowski, Juppe Schwartz, Nicolaus Ebner, Jürgen Pazzeller, Bruno Rahm a Ferdl Kratz.

Dvanáct: Peter Drier, Dutrow Tello, Franz Hase, Egon Stolzfuß, Benedikt Bergmeyer, Bartolomeo-Franz Stein, Martin Luther, Edmund Bernard, Franz Dietel, Dietrich Blumenbauer, Siegfried Ripke a Sepp Springer.

„Nesmyju ze sebe mýdlo,“ řekla Estela. „Je to mastnější než olej. Nebo než sádlo.“

„Tři se ručníkem,“ poradila jí Kůstka.

„V mrazu se mi přesušuje kůže,“ řekla Estela. „V zimě mi to pomalu myslí. Trochu mě hřejou vzpomínky, ale ne zase tak moc.“

Po chvíli řekla. „Vzpomínám si na dědečka.“

„Čím byl?“

„Hodinářem. Nevzpomínám si, že by se o hodinách někdy zmínil. Ale možná, že to není pravda. Snad se jen z nějakých důvodů doma o hodinách nemluvilo, když u toho byl dědeček. Pamatuju si na jeho ruce. Říkal, že všechno se dá koupit, jenom čas ne. Bylo mu šestaosmdesát. Chyběl mu palec na pravé ruce. Nevím, jak o něj přišel. Měl divné prsty, jako pahýly. Udivovalo mě, jak může být s takovými prsty hodinářem, brát pinzetou nejmenší šroubky, pérka a kolečka. Měl to z první války. Bojoval na italské frontě u Piavy.“

Nocí pronikalo ticho. Zvuky přehlušil, pohltit a odnesl vítr. Občas tmu prořízl reflektor. Zase jel vlak.

„Je mi divné, že se už nenávidím skoro tolik, jako mě nenávidí oni,“ řekla Estela. „Chtějí mít svět bez tebe, beze mě. Aby zůstali jen oni. Ušlechtilá rasa. Pět set milionů Němců. Slabí si podle nich nezaslouží žít. Líbilo by se jim, kdyby neněmecká polovina spáchala sebevraždu. Mezitím ji páchají sami. Ráno ode mě chtěl overschütze, abych mu řekla, jak se rodí trpaslíci. Vykládal mi, že se v kůlně s uhlím u depa schovávaly dvě uprchlé judenweiber. Přistihl je, když se chtěly zbavit tetovaných čísílek na vnitřním předloktí. Jedna si odřezávala kůži nožem, druhá to opalovala svíčkou. Pověsili je, protože v muničce plivaly do nábojnic, které vyráběly.“

Pak řekla: „První den jsem si myslela, že to nejsem já. Druhý den už ze mě byli dva lidi. Ta první mě oddělovala od té druhé.“

„Není to tu tak se všemi?“

„Třetí den už jsem se oprostila od všeho.“

„Musíš vzdát díky nejenom za to, co nemáš a co není, ale i za to málo, co máš.“

Madam Kuliková vypadala opilá, ale nebyla. Držela si oběma rukama ňadra. Šedé oči s krvavými nitkami od koutků přes celé bělmo měla podmalované temnými kruhy. Oberführer s ní nejednal v rukavičkách. Mrzla v dlouhém kožichu s potrhanými švy i na rukávech.

Kůstka se nabídla, že jí to večer po apelu spraví. Madam zaznamenala, jak rychle se Kůstka naučila polsky.

Velká Leopolda Kuliková dodala: „Vím, co říkám. A vím, bohužel, i komu. Můžeš mi věřit, že to stokrát denně opakuju i sobě.“

Vyplivla zub. „Bránit se není vždycky tak vznešené, jak bych chtěla.“

Na apelu oberführer hřímal: „Sliboval vám snad někdo, že tu budete mít slavnost?“

Kůstka se opřela ze všech sil do ztuhlých vrat. Bylo 3.40 ráno. Naolejované železné panty s vrzáním povolily. Vymetala sních na příjezdu do statku. Včera tu dostal nákladák smyk a rozbil si přední světla, pravou stranu blatníku a promáčkl dveře.

Zvedla oči. Mlha se rozestupovala až nízko při zemi. Udělala místo štíhlému zvířecímu tělu.

Asi dvacet metrů od vrat stálo vlčí mládě. Mělo vysoké, tenké nohy, nazrzlou srst skoro doběla. Sních před úsvitem zmodral. Zvedla rýžové koště. Vlk sebou škubl. Otočil se a odbíhal. Dvakrát se v běhu ohlédl.

V prvním okamžiku se na sebe jen dívali. Podruhé v jeho očích zahlédla pohled bratra. Potřetí spatřila sebe.

Vlče přicházelo mezi svítáním, kdy končila noc a prolínala se v mlhách s rozedněním. Poprvé to bylo v den, kdy přišel důstojník wehrmachtu hauptmann Daniel Auguste Hentschel, naposledy před evakuací Feldbordellu Nr. 232 Ost, když se znovu ukázal obersturmführer einsatzkommanda einsatzgruppe D Stefan Sarazin. Už na prahu kóje jí sdělil, že sabotéry, kteří vykolejili vlak, chytili. Popravili je na místě. Litoval, že je nemohl popravít dvakrát, stokrát, stotisíckrát. Mrtvý nenese mrtvého, jak praví německé přísloví. Die Sonne bringt es an den Tag. Kárné akce se zřídka míjejí účinkem. Každé místo, kde zabijí nepřítele, bude jednou prohlášeno za pamětihodné. Blázni, kteří si umanuli zkázu říše! V hlase obersturmführera znělo pisklavé a nezvratné přesvědčení.

V duchu běžela s vlčetem podél řečiště k zasněženému lomu a pak dál. Běželo tam, kde jsou si vlci a lidé rovni, neboť směji dýchat stejný vzduch.

Kráska spolkla svůj gram kyanidu s hydrogenem v okamžiku, kdy na ní ležel gefreiter dělostřelectva Fritz Möhlen. (Jeden z maníků majora von Kalckreutha.) Řádila sněhová vichřice. Nepromluvili od začátku do konce slovo. Svlékla se, roztáhla nohy, mezi nimiž cítila zmiji, a čekala, až si gefreiter odloží a přijde k ní.

Bušil pak na dveře madam Kulikové.

„Stalo se něco?“ zeptala se madam.

„Mně nic,“ odpověděl.

Velká Leopolda Kuliková našla Krásku v kóji číslo 7 s hlavou zvrácenou nazad, s pokrčenýma nohama, vleže seděla, s pootevřenými ztuhlými rty a skelnýma očima. Jako leklá ryba, pomyslela si madam. Měla špatně nalíčené rty malinovou rtěnkou, kterou jí ráno dala, navoněla si klín. Přes tvář jí padal stín, který na sobě mají mrtví. Měla doširoka rozpřažené paže, vlasy trochu rozčuchané. Obnažené Krásčino hrdlo bylo hladké a připomínalo hoblíci. Její výraz se hroužil do zapomnění a do neznáma. Cíp prostěradla, které se při milování shrnulo, se dotýkal jejího ramene. Rty jí zkrivil vzdech, bolest či hrůza. Vycházela z ní ledová touha, umrzlá na rtech. Co vypadalo živé, byly oblouky nad očima, malé bílé uši bez náušnic a nehybnost spících. Rozkrok zůstal odhalený. Připomínal tmavnoucí květinu.

Kdyby byl gefreiter zavolal doktora a ten jí vypumpoval žaludek, dalo se snad ještě něco udělat. Kdoví, co by rozhodl Žabák – oberführer? Konečně (cítila to jako povinnost) vzala madam Kuliková Krásku za bezvládnou ruku. Poprvé v životě měla s děvčetem, které si vzalo život, pocit, jako by ztratila kus sebe. Ve výrazu zemřelé bylo něco nezodpovězeného. I kdyby Krásku zachránili, čekalo ji,

do čeho sama odcházela. Šla by ke zdi. Žabák by jí vypumpoval žaludek jen proto, aby ji dal popravit.

Madam Kuliková se nemohla odtrhnout od Krásčiny tváře. Připomínala utopenou, kterou právě vytáhli z jezera. Byla hezká. Zahrnovalo to ctnosti, schopnost nenechat se udolat, tu zvláštní ženskou sílu, jež není ve svalech.

Už se jí nebude svíjet zmije mezi nohama.

Kráska dvakrát dostala vyrážku, když si převlékala šaty, a třikrát, když se jí dotkl voják s kůží, jejíž vůně jí byla protivná. Vyrážka zmizela během pár hodin a málem omdlela, když na večerním nástupu zahlédl oberführer zrudlou kůží pod jejím krkem, zastavil se očima na pár vteřin, ale naštěstí nic neřekl a soustředil se k nařízení ohledně koupání v kádích. Neodpustil si poznámku, jak pohodlný vedou život a co všechno jim chybí k dokonalosti.

Madam Kuliková si uvědomila, jak málo o Krásce věděla. Čím méně toho o sobě lidi vědí, tím možná líp pro ně. Všechno ví jen bůh nebo špatní romanopisci. Tohles mně neměla dělat, holčičko, prošlo jí hlavou.

Pro Krásku byla válka najednou dál než daleko. Nr. 232 Ost, který ji připoutal k válce, jako za sebou vláčí těžcí zločinci zelenou kouli, už byl mimo ni.

Madam Kuliková nabrala zhluboka dech. Sípavě vydechla. Co za tenhle malér vyfasuju já, tázala se v duchu. S hlášením u oberführera nemohla dlouho otálet.

„Provoz nesmí být narušen, idiotko!“ zařval oberführer. „Poslyš, ty nevíš, co se ti v kójích děje?“

Vyslechl gefreitera Möhlena. Dělal si poznámky. První ho napadlo všechno ututlat. Nechal si podepsat předtištěný formulář o slibu mlčenlivosti. Gefreiter se podepsal, aniž text přečetl. Pak se šel Žabák s madam Kulikovou podívat na Krásku.

Měla jednu ruku na břicho a druhou rozhozenou k okraji slamníku. Nespínala je prve na hrudi? Madam Kuliková si nebyla jista. Byly to dlouhé dívčí paže, ještě prokrvené, trochu zmodralé, s tenkým zápěstím. Po dlouhé době byla madam rozčilená.

Podívala se na dívčin tetovaný podbřišek, jako by jej viděla poprvé. Na místo, kde Kráska cítila zmije. Cítila voňavku. Tutéž voňavku, kterou si oberführer ošklivil.

„Kde vzala jed?“

„Nemáme přístup ani k jedu na krysy.“

Velká Leopolda Kuliková měla v očích, k čemu dospěla. Nebyli už vinní a nevinní. Hranice se smazaly. Každé štěstí je krátké. Nelze vyjít z brány, aby ji neudeřil do tváře mráz, jako ji za chvíli zfackuje oberführer, neovanul vichr, jako si vymyslí Schimmelpfenig trest, a neumokřila se sněhem, jako jí zapíše oberführer do papírů i to, čeho se nedopustila. Němci zmapují člověka po svém. Narodila se, aby měla oberführera v patách, i kdyby nakrásně chtěla žít tělem tady, duchem v Krakově. Nástrah je bezpočet. Smrt je jmenovatel všem společný. Z jejího pohledu se díval osud. Už třetí den rozdělovala děvčatům margarín. Po Krásce jí margarín zbude. Co z toho má, že dává víc, než musí nebo než se od ní čeká? Co oberführer věděl?

Neměla vysvětlení, proč si to Kráska udělala.

Oberführer v tom slyšel zatvrzelost, odraz lhostejnosti Poláků k osudu Německa nebo Evropy. Nezájem vrchní kurvy o cokoli, co přesahuje špičku jejího kyprého nosu. Jen když se nažere a vychrápe. Když dostane tabulku čokolády, cigára a laciný obdiv sviňáka od dělostřelectva.

Nedala si včerejší hádanku, proč nevrhl osud její kostky rychleji nebo pomaleji, dál nebo blíž nebo čím a kde by teď byla. Nevěděla ráno, co přinese večer, a večer, co bude ráno. Na jejím životě se

podíleli jiní, ne jako šedesátiletý milenec, když jí bylo čtrnáct. Postaví ji ke zdi? Představila si třesk, svist kulí. Co se zrychlí, nezpomalitelně. Život je krátký zázrak. Vždycky do toho něco přijde. Budou jí cvakat zuby? Spadne jí paruka? Zaleze jí mráz za nehty? Zaslechla v duchu hlas oberführera, německé slovo Feuer. Představila si dovnitř staženou kůži se zarudlým okrajem po krvi uprostřed hrudi, do které vnikla kulka, s ňadry podobnými vyschlým dýním. Kdy si začal oberführer myslet, že podle jeho píšťalky bude skákat celý svět? Tvářil se jako pán Země, nebe i vod. Jako nějaký německý polobůh. Chtěl učit slavíky zpívat, orly létat? Nezvykla si, že jde po okraji útesu?

„Mám tě přečtenou,“ sykl oberführer.

Taková schweineri. Jestliže měl Feldbordell Nr. 232 Ost mimořádné postavení mezi nevěstinci, aniž se o to oberführer Schimelpfenig zvláště zasloužil, tušil, že soulož gefreitera Fritze Möhle na s mrtvou mu na oblibě u představených nepřidá. Bylo pro zlost, že by hodnota mrtvoly měla znevážit, co si už vysloužil. V duchu se viděl ustupovat, jako ve velkém obraze ustupovala herrenwaffe.

„Je to sabotáž,“ zavrčel.

Chystal se vytnout madam Kulikové facku. „Nikommu ani muk. Je to vojenské a policejní tajemství. Postarám se, abyste tu nezeštárlý. Při apelu vyhlásíš trest. Každá bez výjimky tři rány holí. Den a noc půst. Kdyby se ptaly zač, nevíš. Zákaz topit trvá další tři dny. Ani lopatku uhlí, ani polínko dřeva. Slyšelas?“

„Slyším. Zítra každá tři rány.“

„Ne, dneska!“

Pak, jako by ostrá čepel sjela po její tváři a každou chvíli jí musela vytrysknout krev, zkřivila se jí tvář bolestí a vzápětí křečovitým šklebem nemocného malárií. Takovou facku jí žabák ještě nikdy nedal. Skoro přitom ztratila rovnováhu. Madam Kuliková zavřela

oči. Koutky úst jí poklesly. Poprvé, co byla v nevěstinci, měla chuť facku oberführerovi vrátit.

Rozevřela oči pomalu. Bolelo ji i zšeřelé světlo. Uzounkými mezerami upřela na oberführera šedé zřítelnice. Viděla před sebou kata.

„Zamkneš to tu. Jak jsi mohla prve nechat nezamčeno? To si ještě vypiješ. Odnese me ji v noci. Postarej se o provoz.“

Druhou facku si oberführer odpustil. Mohla dát ruku do ohně, že jí to nezapomene.

Gefreiter Fritz Möhlen poslouchal v čekárně střídavě valčíky rodiny Straussů a desku s přednáškou o rasové hygieně. Na gestapo čekal tři hodiny. Prohlížel si plakáty vylepené v čekárně. I ten s velkým uchem *Der Feind hört mit...* Mlč, nepřítel naslouchá... Vojáci, čekající, až přijdou na řadu, neměli o ničem tušení. Zrzka, Vysoká, Chytrá a Ropucha, Maria z Poznaně dostaly každá dva vojáky navíc. Kurva onemocněla. Gefreiter Fritz Möhlen šel s osmnáctiletou.

V noci Estela šeptala Kůstce: „Proč to udělala?“

Slyšela kanonádu. Výstřely už nesplývaly, jako když někde daleko září bouře. Bylo to blízko.

„Nemůžu spát,“ šeptala Estela. „Mám těžká víčka... a ta dělostřelba.“

„Za chvíličku usneš.“

„Taky tě bolí kořínky vlasů?“

„Ne, mám jich málo, učeš se snadno.“

„Mluvila jsem s ní ráno. Jsme tu obě stejně dlouho. Čtyřicet tři dní.“

Netopilo se. Byla tu zima. Ležely přikryté až po krk, navrchu kabáty. Estela věděla sama, že beze spánku se bude na vojáky dívat vyhaslýma očima. Okusovala si ve tmě nehty.

„Bylas někdy v Haliči?“

„Ne.“

„Připadám si tu za každý z těch čtyřicet tří dnů, co tu jsem, menší.“

„Radši se už nezmenšuj,“ zkusila to Kůstka.

„Už jsou tři. Bude mlha,“ řekla Estela.

Madam Kuliková dala věci po Krásce do pytle a zavázala provazem. Zlatou minci s obrázkem ruského cara si strčila do kapsy. Jaké s nimi mají záměry?

Dvanáct: Robert Kaiserhof, Günther Bomber, Friedrich Ochse, Sigfried Jawornick, Kamil Ficke, Johannes Bonner, Fred Spirit, Hans-Fritz Beyer, Jeremias Archer, Adalbert Schönfeld, Klaus Landmann a Jürgen Mihalek.

V noci Estela položila hlavu blízko hlavy Kústky.

„Co je?“ zeptala se Kústka, aby nerušila. „Nemůžeš spát?“

„Už mi bylo čtrnáct a nesměla jsem chodit ven: rodiče mě hlídali; zakazovali mně skoro všechno, co bylo mimo školu a domov. Nelíbilo se jim, co směly ostatní holky, ačkoli na tom nic nebylo. Chodily do kina, i večer, a stačilo, když se vrátily do desíti. Nesměla jsem na večírky nebo zůstat pět minut přes osmou. Přespat u přítelkyně. Musela jsem mamince povědět všechny podrobnosti návštěvy předem, adresu kamarádky, co dělá její tatínek, kolik má bratrů, jak jsou staří. Buď si pro mě přišla, nebo jsem musela na minutu zpátky. Záviděla jsem děvčatům. Styděla jsem se. Báli se o mě.“

Kústka poslouchala se zavřenýma očima.

„Říkali mi, že mají na mysli moje dobro.“

V příští vteřině Estela spala. Kústka usnula vzápětí.

Dvanáct: Jochen Teitmann, Hans Deutermann, Maurice Snagenberg, Willy Steyer, Heinrich Streber-Munte, George Bittner,

Hannes Schlafrock, Helmut Winkler, Frederick Gaube, Karl Sachsenberger, Arthur Rotha a Thomas Binder.

Doktor zvýšil příděl oleje. Odložil očkování proti choleře. Sérum nepřišlo.

Vysokou zastřelila popravčí četa tři dny poté, co se otrávila Kráska. Při popravě asistoval komandant strážního oddílu a lékař a madam Kuliková. Ještě na mraze sepsal oberführer protokol.

Stěžoval si na ni untersturmführer Waffen-SS Inn Browder, starší o 37 let. Při nepovedené souloži mu volnou rukou ukradla ze zadní kapsy u kalhot na židli desetimarkovku, zabalenou do kapesníku. Vytvořila nepřátelské prostředí. Nahlas se uvolnila a zapáchala. Dělal nevhodné vtipy. Zneuctila jeho uniformu, hodnost, vojenské sebevědomí, čest. Bojuje už od roku 1939. Tvrdil, že byl v civilu umělecký fotograf. Má příbuzné v Sao Paulu. V Brazílii fotografoval prales. Ptal se jí, kam tečou polské řeky San a Visla. Chtěl slyšet, že do německého moře. Odpověděla mu, že je jí to jedno. Není tady v hodině zeměpisu. Řekl jí, že vypadá jako hubená kobyla; vrátila mu to, že má tváře jako naklepaný, strouhankou neobalený vepřový řízek. „So eine Seesau, mořská svině.“ Vrazil jí facku.

Vysoká se u zadní zdi svlékla, směla si nechat jen boty. Měla mladistvější vzhled, projasnila se jí pleť. Všechny barvy její tváře, čela a hrdla a hrudi se sladily.

Kdyby ji rozčtvrtili, našli by čtvrtinu nenávisti, čtvrtinu rozlité žluči, třetí pelyňku a čtvrtou pohrdání.

Stála na svých dlouhých nohách s vysokými kotníky jako závodní kůň. Třesk výstřelů, které slyšela, a blesk, jež zahlédla, do ní pronikly jako démoni strasti. Salva jí roztránila zuby. Nakonec přišel třesk oberführerova lugeru.

„Jsi kurva, když jim dáš, a kurva, když ne,“ řekla Chytrá. „Ten zloprcek. Ten kratinožka. Pamatoval bitvu u Flander v první válce.“

Přesvědčili ji, že smrt je Němka. Slyšela od vojáka, že na ústupu Němci hladoví. Zabíjejí a jedí koně. Brzy budou jíst psy. Ráno jí poddůstojník zákopníků řekl, že mít nohy o pět centimetrů kratší a ruce slabší v zápěstích, mohla být herečka. Viděl Ženu mých snů. Měla by znát šlágr z toho filmu: *V noci není nikdo rád sám...*

Zrzku téhož rána odvezlo gestapo. Měla na sobě svoje nejlepší hedvábné šaty, které vrhaly měňavé paprsky z klína a na řadrech, byla na ně pyšná, třebaže jí v nich nebylo zrovna nejtepleji. Nechtěla zkazit fazonu dvojím nebo trojím prádlem. U mrtvého sturmmanna Manfreda Bormanna se našel její dopis. Stačila po něm poslat ven 632 marek. Chlubila se, že ji majori Dufving a Uhle-Wetter a hauptmann Bengt-Zedlick měli ve třech. Svlékla se pro ně z korzetu pošitého korálky, který si vyrobila podle italských novin. Na druhé straně výstřihu se zubila zduřelá tvář Mussoliniho. V kousku frontových novin měla uschlé semeno hauptmanna Bengt-Zedlicka. Věřila, že ho to přivede zpátky. Všechno to vyžvanila Marii z Poznaně.

Ropucha, Maria z Poznaně, se dala slyšet, jaké honičky na uprchlíky z lágrů pořádají venkované. Gauleiter vypsál odměny, které vyplácí obecní úřad. Na důkaz stačí předložit uši, nos nebo... Lidi si přijdou na pěkné penízky. Vyvolávalo to představu zakrvácených nožů, zčernalé scvrklé kůžičky.

Vyprávěla, jak přišla domů a otec ji uvítal: „Vypadáš hrozně. Bude z tebe kurva?“ Poprvé za to dostala peníze. Otec ji prošacoval a vzal poslední pětník.

Proč si Židi nenarovnají nosy kladivem? V sobotu by Židovka neumyla děcko, i kdyby se pokadilo až za uši. Hořet jim o šábesu střecha nad hlavou, nevytili by do ohně ani škopíček. Co mají za svaté, na tom jí nezáleží ani za mák. Větší paličáky v Polsku nenašla. Začali se vydávat za Poláky. Ze Sáry byla najednou Naďa, z Ráchel a Rebeky Nataša nebo Alžběta. Z Kohena Medzurecki. Někteří Poláci jim poskytují doupata a tváří se, že prší, když jim plivnou do obličeje. Sousedé schovávali hluchoněmé židovské dítě a přišli i o pět vlastních. Odvezli je do říše, pět blondatých kloučků s modrýma očima. Budou z nich Němci. Až vyrostou, nebudou nic vědět. Věšeli je veřejně na Chopinově náměstí. Židi už se nebudou ploužit všemi desíti polskými vojvodstvími jako nedonošená zvířata.

Dvanáct: Gert Harlan, Heini Rothmund, Max Huber, Kurt Prestell, Richard Knoll, Fritz Salzburg, Volken Horn, Hanspeter Jasper, Vlantin Heinzle, Balder Spert, Hansi Weizmann a Rudolf Hasenfratz.

Jedenáct: Berndt Junhans, Ludwig Wagner, Hannes Kerl, Frotz Lochner, Karl Jorg Owerger, Horst Beckenbauer, Karl-Dietrich

Dolfuss, Sepp Gruber, Heiden Heyst, Julius Stack a Gerhard Streicher.

Před odchodem strážního oddílu hauptsturmführera Petera Hanische uspořádali strážní večírek. O účasti prostitutek nechtěl oberführer Schimmelpfenig slyšet. Hauptsturmführer Peter Hanisch-Sacher ho u karet přemluvil. Odepsal mu čestný dluh, prohraných sto patnáct marek. Inspektory odvezly dva junkersy z wehrkreisu už včera. Jak slyšel, teklo tam do rána, než se roztočily vrtule, šampaňské proudem.

Nevěstky dostaly nástup v tělocvičně strážných, která vznikla probouráním stěn mezi někdejšími stájemi a kravínem. Radista natáhl do tělocvičny dráty. Hudbu chytal z Festung Breslau a z rádia Flensburg. Hrály orchestry Petera Kreudera a Eugena Wolfa. Na latrínu se chodilo do mlhy.

Kůstku si odvedl obersturmführer Stefan Sarazin. Tančila s ním valčík. Ukázalo se, že to obersturmführer neumí, ona nebyla lepší. Vyprávěl, když jí šlapal na nohy a pletl se v rytmu, že v Brémách viděl bratříčkovat se s námořníky ponorkového loďstva české, italské a francouzské zpěvačky a tanečnice. Také Vídeňáčky.

Díval se, jak byla oblečená. Madam Kuliková je dnes vystrojila do toho lepšího, co v bednách našla. Včetně pestrobarevných hedvábných šátků, které sama denně střídala, aby jí nebyly vidět vrásky na hrdle. Obersturmführer odpočíval. Líbilo se mu Kůstčino prádlo. Odchlipující se živůtek nahoře, když se nad něj naklonila. Polodětská, polodospělá ňadra.

Obersturmführer Sarazin byl z Garmisch-Partenkirchenu. Ukázal jí fotografii, na které stál před hospodou u dřevěného kříže s písmeny I. N. R. I. na místě, kde někdo někoho zabil. Bylo mu sedmnáct. Byl na fotce v Lederhosen s výšivkami a v ručně pletených punčochách.

Na sabotéry, kteří vyhodili vlak, nasadil psy. Jagdkommando mělo z wehrkreisu pozorovací letoun, storcha. Držel se se svým zvířetem stopy, sníh nesníh, led neled. Byli tři dny na nohou. Vydržel víc a déle než jeho pes. Živil se suchým salámem, chlebem, kousky svatojánského chleba, který dostali k Vánocům. Zapíjel to šnapsem z jedné polní láhve, vodou z druhé. Na každou akci si nacpe postranní kapsu proviantem, železnou rezervou. Je ubohé vidět ty lidi zblízka. Nemytí, nečesaní, v propocených hadrech.

Musel být ještě opilý. Zdálo se mu, že kóje nevypadá jako minule.

Obersturmführer jí líčil, jak loví od jara do podzimu ryby v polských řekách. Úhořům se daří v řekách s mrtvolami. Tloustnou i po koních. Pokud jde o cejny, okouny a kapry (kamarád jim říká „krysy řek“), je ruční granát účinnější než udice. Jizva na hlavě mu zduřela, zbarvila se karmínem. Měl v očích stíny. U úst výraz lidí, pro něž jsou ti druzí pouhými otroky, nástroji, prostředkem.

Mluvil o kamenech. Kdo jim umí naslouchat, k tomu promlouvají. Měl bílou pěnu v koutcích úst. Vyprávěl o transportu francouzských Židovek z Drancy u Paříže. Pochytala je francouzská policie. Dvěma tisícům z nich bylo pod patnáct. Nevěřila by, kolik je ve Francii Moriců. Byly slabé na práci. Šly do tmy, vedeny světlem reflektorů. Dostředivou silou je to natlačilo do podzemních svlékáren. Vypadaly jako nestvůrně velký květ leknínu s dvěma tisíci okvětimi. Přijely ráno a přišly na řadu až příští den v noci. Omdlévaly. Některé se pomočily. Zvracely... Židovský moloch našťestí požívá i sám sebe.

„Dostaneme je, do toho posledního,“ řekl. „I kdyby se schovávali na jiné planetě.“ Měl ve svých mlhavých očích posedlost, která jí už byla povědomá.

Mohla si představovat, kde byl.

Pak řekl: „Tři věci, jako tři pruty: odvaha, povinnost, charakter. V tuhle chvíli už jsou mrtví i ti, které jsme tam nechali živé.“

Neodvážila se neodpovědět, rozžvaněný obersturmführer se jí díval na rty.

„Jawohl, Herr Obersturmführer.“

„Sarazin,“ napověděl jí blahovlnně, opilý alkoholem i sám sebou. „Schön gut, schön gut... Jsme oba stramm und bereit.“ Měl zase v mlze svých očí tu bolest, kterou mučil ty druhé i sebe. To nevyzpytatelné, měnící jeho tvář v grimasu. Opovrhoval tělesností. Cítila tu nepřekonatelnou vzdálenost mezi nimi. Požádal ji, aby mu vyčistila uniformu. Mohla by mu přišít knoflík na kapsu, ve které si nosí proviant? Pořádek musí být. Počká v posteli.

„Svět se dělí na čistou a nečistou rasu,“ řekl. „Jediné hranice, které rozlišuje historie. O čem bude příští antropologie, filozofie i astronomie.“

Oheň se konečně rozhořel, roura se rozžhavila. Šla si pro jehlu a nit. Sedla si na židli, kde měla prádlo, šaty a punčochy. Obersturmführer zůstal na posteli a hvízdal si. Cítila bolest v tríslech, zkoušených a namáhaných dvanáctkrát denně.

Neměla tušení, co je moloch, fénický bůh zosobňující plodivou a ničivou sílu Slunce. Mluvil o akcích, na které bude do smrti pyšný. Akce Hrbáč, akce Vřídlo a akce Pavouk. Přicházel z akce Čištění. Začal akcí Registrace. Minule navazoval na operaci Trest.

Uměla přišívat knoflíky už z domova, s krčkem, aby se daly dobře zapínat a netrhalý se. Zahlédla na obersturmführerově tváři kolmé rýhy a příčné vedle vyzáblých úst. Chtělo se mu spát. Kolébala ho hudba z kravína a ze stáje. Hráli Straussův valčík, ten, co začínal tiše a trval dlouho. Housle, citera a klarinety. *Povídky z Vídeňského lesa*. Vyčistila uniformu. Přišívala knoflík. Valčík se houpal deset, dvanáct minut, snad ještě déle. Obersturmführer

chrápal. Ujistila se, že spí. Vyrolovala z ponožky čtvereček z novin. Věděla, že tu už dlouho nebudou. Nenechali by je bez strážných. Dívala se na obersturmführerovy zavřené oči, nafialovělá víčka, vyžilou tvář, na to mělké, co odkryl spánek. Přála si, aby zemřel. Viděla jeho holé končetiny, vykukující zpod pokrývky na shrnutém prostěradle. Světlé ochlupení nohou a těla, záhyby kůže. Věřil, že mu nemůže nikdo bránit, v ničem. Bylo tu pološero. Svatyně? Dům hříchu? Část prášku vysypala do polní láhve od šnapsu, zbytek do kapsy uniformy. Dávala pozor, aby se kyanidu s hydrogenem, cyklonu B, nedotkla. Představila si obersturmführera einsatzkommanda einsatzgruppe D Stefana Sarazina z Garmisch-Partenkirchenu v sousedství hospody na kopci s dřevěným křížem. Za víčky se jí mihla Kráska a Vysoká, Ramon, otec. Valčík se chýlil ke konci. Bubínky vířily. Představila si obersturmführera uprostřed kárné akce, jak vytahuje z kapsy chleba a salám a zapíjí to šnapsen, na kuráž. V lágru, jak se dívá na ty francouzské holčičky. Ležel teď na boku, zády k ní.

Přiložila. Papír vzplanul. Nejprve shořela písmenka. Zavřela dvířka. Náráz litiny na litinu obersturmführera probudil.

„Kolik je hodin?“

„Nevím.“

„Slyším hudbu, nemůže být tak pozdě.“

„Ne.“

„Už jsi s tím hotová?“

„Už chvíli.“

„Šlo ti to rychle. Ukaž.“

Podala mu kabátek. Byl spokojen. Pohlédl na kamna a rozžhavenou rouru. Záře ohně a plechu mu rozšířila zorničky.

„Proč jsi mě nezbudila?“

„Neřekl jste mi.“

„Máš uhodnout, co chci a co ne. Pracuješ pro Německo.“

Neodvážila se mu odporovat. Měla jiný pocit než kdykoli předtím. Proniklo jí to stejně silně jako strach z průjmů. Spojovalo ji to s rozžhavenou rourou kamínek, se sálajícím ohněm. Věděla, co se s obersturmführerem změnilo, třebaže to sám ještě nevěděl. Sama si připadala změněná, jiná, než jak ji ocejchoval. Napadlo ji, jaký je rozdíl mezi věčným strachem ze smrti a smrtí beze strachu.

Potom si šněroval boty s osmatřiceti cvočky na každé podrážce. Učesal si mastné vlasy. Nasadil si čapku, aby zakryl obrubu jizvy.

„Vstoupili jsme do války plemen,“ řekl.

Pozorovala ho, jak se obléká.

„Něco ti povím a zapiš si to za ty svoje malé růžové a heboučké uši,“ prohodil obersturmführer. „Nevěděl jsem, co je to krása, dokud jsem nepřišel na východ. Smět všecko. Nemít na mysli nic, co by sis nemohla dovolit.“

Krása je mimo mravnost, dodal. Mimo dobro a zlo. „Německo. Waffen-SS. Einsatzgruppen A, B, C a D. Jagdkommanda. Bomba, která spadne na obytné stavení. Město strávené ohněm. Všechno, které se rozpustí v nic. Zajatá nepřátelská divize, z jejíchž příslušníků je popel jako z havěti v Auschwitz-Birkenau, v Treblince, Majdanku. Ruční granát, který jsme té židovské prostitutce, o které jsem ti minule říkal, vrazili mezi nohy, a zatáhli očko a dívali se na ni zpovzdálí, jak leží se svázanýma rukama a vřeští už předem, než se proměnila v ohňostroj.“

Pamatoval si vůně, střelný prach, pálené maso, seškvařenou kůži a kosti. Vlasy, poletující ve větru jako babí léto.

„Měli by u toho být pisálkové, jejichž knihy jsme spálili na hranici i s nimi. Krásné je, co rozpouští to ošklivé, zbytečné a podvrtné. Co se nepřizpůsobí.“

Domyslela si, že od ní nečeká odpověď.

„Krása vyvrací, na co jsme si už zvykli. Před čím nic, co jsme znali, neobstojí. Co otřese naším vnímáním, jako bys právě pročitla. Probudíš se ze snu, který se ti zdál ve tmě.“

Nevěděla, jestli rozumí. Krása pro obersturmführera Sarazina svlékala mravnost z obnošených hadrů a převlékla ji do nových, ještě neobnošených. Odhrnul oponu. Je to všemohoucí nic. „Nemůžeš ji vzít do ruky, ohmatat jako tvoje prsíčka nebo zadek, moje tělo. Je to vůně, kterou vdechneš a která vdechne tebe.“ Byla to pro něj sopka, z níž vyvřelo, co svět nezakusil. Matka, která rodí nevidané dítě, zralé už od narození. Co je krásné, je zároveň zvrhlé. Je to zakázané. Mlčela.

Co je užitečné pro Německo, je dobré. Co není dobré pro Německo, je špatné.

Zazíval nudou. „Takhle bude zívát svět, až ti, kteří náhodou přežili, budou chtít vyprávět, co se stalo.“ Ještě řekl: „Třikrát škoda všeho, co jsme tentokrát nestihli.“

„Krása je smrt,“ řekl obersturmführer Sarazin. „Kdybych nevěděl, co je to smrt, neznal bych, co je krásné.“

Věřil tomu, co říkal? Měla pocit, že se propadá do mlhy, na jejíž konec nedohlédne. Zdálo se jí, že mluví řečí, kterou nikdy neslyšela, jíž nerozumí a nikdy neporozumí.

Některé holky byly v kójkách.

Vrátila se na zábavu. Stačilo několik kroků dvorem, aby zkřehla. Rozhlédla se. Nikdo ji nepostrádal. Chyběla i Estela. Bylo jedenáct; *Kaiserwalzer* byl dlouhý. Vyskakovaly jí perličky potu na čele.

Komandant Peter Hanisch-Sacher říkal Žabákovi: „Konec dobrý, všechno dobré...“

„Vrátíme se na své místo...“, řekl oberführer Schimmelpfenig.

Oberführera navštívil ještě v noci styčný důstojník HSSPF, vyšší vedoucí SS a policie, Himmlerův osobní zástupce v oblasti. Předal mu plány evakuace.

Ráno pozorovala Kůstka strážného s jizvou od ucha k uchu, jak na zelené dece na sněhu rozebírá pušku. Vyčistil každou součástku, naolejoval a pušku poskládal. Schmeißfliege. Masařka. Puška už byla pohromadě. Věnoval jí láskyplný pohled.

Dvanáct: Hjalmar Steinbruch, Hubert Donnerstag, Harakl Trinkiewitz, Jürgen Heck, Horst Geuss, Dieter Fritzen, Ulrich Kohl-Swarovski, Manfred Kollman, Hannes Lurke, Bragi Kleist, Otto Fest a Adolf Eiermann.

Ke třetí odpoledne se vyjasnilo. Slunce zapadalo krvavé, než ho zakryly protrhané mraky. Na obzoru vyrostly tmavé vysoké hory, na nichž jako by hořelo a požár se šířil do obou stran. Ještě tu neviděla takhle zapadat slunce.

Oberführer se nenamáhal oznamovat důvody, proč snižuje přiděly. Prodloužil zákaz topení. Mělo by je hřát pomyšlení, že je nepostavil od první do poslední ke zdi. Nemusel mluvit o zatarasovaných cestách, vybombardovaných skladech, přepadených vojenských autech. Třetí říše mlela z posledního. Jestliže neměli skoro nic do pusy v mateřské zemi, kdo by krmil parazity, za které polní prostitutky pokládal, ještě než překročil práh nevěstince?

„Je to jenom otázka dnů, kdy se válečné štěstí obrátí,“ řekl na apelu. „Hitler má zázračnou zbraň.“

Jedenadvacátý den služby Hanky Kaudersové, než zákopníci vyhodili oba mosty do vzduchu, postavil komandant Feldbordellu Nr. 232 Ost Žabák, oberführer doktor Helmuth Gustav Schimmelpfenig, velkou Leopoldu Kulikovou ke zdi.

Nařídil jí svléknout se, protože zkřehlá se nemohla zpěčovat. Věděl, co dělá mráz s nahým tělem. Odsouzená si to už přeje mít za sebou. Znal lágry. Věděl, proč se vězňové zřídka bouří. Vyhladovělí, zmrzlí a bezmocní se příliš na zadní nestaví. Kolektivní tresty zasadí imbecilům s takzvanou morálkou do mozku rozkolné myšlenky viny. Stačí je nechat hladovět pár týdnů, nedovolit jim spát, ukládat jim těžkou práci, 242 kalorií denně, ani o sousto víc jako v Auschwitz-Birkenau. Houkl na velkou Leopoldu Kulikovou: „Boty si nech.“

Podívala se na boty. Vyhnula se jeho očím. To prase. Mohla si myslet, že ji nakonec vyřadí ranou pod pás.

Přistupoval k ní s vytaženým lugerem. Kdyby se na něj vrhla, odkrouhne ji. Nenechá se sebou žertovat. Odříkal jí věčně, za co se odsuzuje. Nepřátelský postoj k říši, prokázaný řadou sabotáží. Kousla gefreitera Mussela do ruky, když měl za to, že mu ji políbí. Odstrihla gefreiterovi Broderovi čupřinu vlasů, ačkoli ji požádal, aby mu oholila chloupky na zátylku. Nemohla ani říct, že to byl nejošklivější důstojník, jaký překročil práh její místnosti. Tenčí než Goebbels, asi stejně vysoký, s předkusem, takže vypadal, jako by ji chtěl sežrat. Snažil se o laskavý hlas a znělo to jako rozvrzaný zámek od kufru. Měla smůlu na ošklivé lidi. Nikdy z nich nic dobrého nekoukalo, i kdyby se pro ně mohla roztrhat. Nestáli

o slitování. Chtěli být alespoň tak pohlední jako většina ostatních. Kdo byl gefreiter Kurt Mussel, v civilu korektor v zeměpisném časopise, v němž nebyla ani slza původnosti, jen opravoval, co jiní napsali? Co jí přivádělo do cesty takové lidi? Jeho žena neměla žádná prsa a zuby měla jako veverka. Měli prý stejně šerednou dceru. Nebyli to první lidé, kteří pro ni neměli soucit, spíš ti poslední. V tu chvíli madam Kuliková pocítila, co cítilo už mnoho jiných před ní. Tak se cítí Židi, myslela si. Když už není kam jít, k čemu se odvolat. Ke každému trestu jim vždycky ještě naložili navíc, aby je ani nenapadlo si snad stěžovat. S jakými námitkami je ani nenapadlo se vypořádat. Věděla něco, co jí předtím ani nepřišlo na mysl.

Ráno bylo jasné. Nejlepší střelec stráže Horst Witzleben zastřelil z věže už za úsvitu stříbrného vlka. Ještě nic nevrhalo stín. Oberführer se podíval na hodinky. Za dvě minuty pět.

Madam Kuliková si cestou kolem latríny vzpomněla na kartárku v Krakově, která jí prorokovala, že všechno, co je pro její život důležité, se rozhodne za světla. Utěšila ji, že se neutopí ani neshoří v ohni.

Slunce už madam Kuliková neviděla. Vypadala unavenější než unavená. Co prohrála, nebyl zápas s vadnutím a stárnutím. Tušila už pár dní, že ze statku neodejde. Někdy se toho bála, aniž jí něco nebo někdo bezprostředně ohrozil. Při nacvičování leteckého poplachu jí podklesávala kolena, ohýbala se jí šíje, jako by na ni nakládali balvany. Myslela na to, že měla mít dítě. Zdechne jako čubka, ráda, že to svému děcku ušetřila. Když jí bylo čtrnáct, snila o bílém svatebním obřadu a hostině a o ženichovi, kterého si sama vybere. Jak velké hrnce si koupí do výbavy, aby mohla navařit dost pro všechny. Bude potrestána za to, kolik ukradla děvčatům chleba, salámu a margarínu. Cítila na patře sůl. Oberführer se jí podíval

do očí. Měla duhovky prozářené ženskou touhou, učarovaly už mnoha mužům. Měla v nich sílu jako mezi stehny. To si teď může strčit za klobouk. Nic z toho, co bylo, už neplatí. Žabák ji odepsal už při poplachu. V noci holkám rozdělila cukr, margarín, chleba. Nechala je svázat košťata k sobě. Nesměla jim nic říct. Tady už sníh odklízet nebudou. Došlo jim, že si vezmou svázaná košťata na cestu?

Dívala se rozevřenou branou na bílou pláň. „Zrada,“ řekla. „Němci.“

Nebo možná jen otevřela ústa. Podlost v Německu nikde nekončí, myslela si.

Nebe do dálky zatažené se setkávalo s pustinou a zamrzlá řeka s nedohlednem. Daleko vzadu pobíhali vlci. Strážní už se shromažďovali k odjezdu. Třem ještě zbývala popravčí povinnost, pak se připojí ke zbytku mužstva nebo k doprovodu polních prostitutek, které půjdou pěšky, směrem na Festung Breslau. Zpívali *Die Fahne hoch*. Nastoupili k nápisu *Narodili jsme se, abychom zahynuli*. Jeden z nich to fotografoval. Statek Nr. 232 Ost vyletí do povětří i s pozlacenou plechovou říšskou orlicí na bráně a se strážními věžemi.

Velká Leopolda Kuliková si nepřipadala ani jako lvice, ani jako chameleon. Jak se říká v Krakově: „V tvůj poslední den tě už nic nezachrání.“ Měla na hlavě paruku jako Ludvík XIV. A plstěný klobouk přes uši. Předešlou Bordellmutter taky zastřelili. Nikdo, ani major Karl Maximilian von Kalckreuth, jí nemohl pomoci. Při poslední návštěvě byl major nervózní; mluvil o kanibalech a z kapsičky mu vypadl cvikr, který měl vedle řetízku s lorňonem. Mluvil o tom, jak blízko se všechno zdálo před pěti lety. A čím ho to zmátlo. Zatočila se jim hlava. Řekl, že nejhorší jsou ti neporazitelní. Žádnou armádu ještě nevyvedly z porážky vojenské marše. Řev vůdce. To, že mu davy lížou zadek.

Kůstka, Hanka Kaudersová, byla poslední, s kým Velká Leopolda Kuliková ztratila pár slov.

„Věděla jsem od začátku, kdo jsi. Držela jsem ti palce. Nejdřív se snažíme přežít důstojně. Pak jenom přežít. Někdo by měl těm tam venku povědět co a jak. Málokdo ti uvěří. Dávej pozor na Estelu. Vyměnila jsem jí písmenko ve jménu, je to Estera. Nedostaneme nikdy, co chceme. Můžeš to hrát dobře a dlouho, ale vždycky se najde někdo, kdo hraje líp.“

Spakovaný kufr měla převázaný řemenem a opatřený jmenovkou a adresou Krakov, Koperníkova 19.

„Za tím, co je poslední, už nic není.“

V potrubí, které bylo pak to jediné, co vyletělo do vzduchu, mrzl už jen rez.

„Ke každému přijde jeho den. Mám pořád Krakov.“ Její krakovská babička říkala: Když jsi nemocná a stará, zbývá ti už jen to třetí. Ona sama byla ve dvanácti žena, ve dvaadvaceti nevěsta, ve dvaatřiceti se obejde bez hrobníka. „Mně to už odpískali.“

Malíř, který si ji vydržoval v sedmnácti, jí ukázal Severku. Ostatní hvězdy krouží kolem ní. Nekonečnost noci začala ustupovat, nesmiřitelnost tmy se rozplakala. Obsáhlo to pomíjivost všeho, co odchází. Malíř jí namaloval mezi ňadra růžového vzduchoplavce s blankytně modrou přilbou, s krystalem na přilbici a chocholem. Vznášel se na její mohutné bílé hrudi, která už vyschla. Pomyslela znovu na severní hvězdu. Na divoké husy, které vede let k bodu naprostého bezpečí.

Blesklo jí hlavou, jak stávala jako mladá v Koperníkově 19 v někdejší kláštere se schodištěm a zábradlím. Výzdobu obstarala hra světél a stínů. Šero, úsvit a stmívání, jasné slunce a měsíc a přšící hvězdy. Čekala na svého šedesátiletého milence. Byla by si ho vzala už ve čtrnácti bez ohledu na to, o kolik byl starší a ona

mladší. Když jí bylo patnáct, řekl jí, že vypadá mezi nohama jako údolí, kde je pořád večer. Slyšela v duchu jeho vyznání. Lásko mého těla, lásko mé duše.

„Co mě mrzí, že umřu a neznám ani jména kytek. Snad některých stromů.“

Pohladila Kústku po nazrzlých vlasech. Za jedenadvacet dnů jí trochu dorostly.

Kdy to je, že člověk začne prohrávat a kolo štěstěny už se mu neotočí nazpět? Cítila se jako stoletá, které je souzeno odejít. Na tom není pro nikoho nic výjimečného. Najednou měla neklamný dojem, že tam, kam půjde, už byla. Kústka jí připadala hezká se svými nazrzlými vlasy, udivenýma zelenýma očima a rovným nosem, s dlouhýma nohama, i ve svém studu a hrůze. Jednou ji musela vyplatit, protože to oberführer chtěl a protože obersturmführer nebyl takové terno, jak se Leopoldě Kulikové v té chvíli v souvislosti s Kústkou zdálo. Zvírátko, chycené do pasti, zabíjené pomalu. Madam doufala, že ji nezabijou dřív, než se otevřou brány lágrů a nevěstinců jako Nr. 232 Ost. Netušila, že přijde na řadu před nimi.

„Co o sobě víme,“ řekla. „Co nevíme.“

Předsevzala si už dávno, že když to nastane, přijme to důstojně, jako ženské, o kterých se zpívaly v Krakově šlágry. Bála se, aby v tu poslední chvíli neselhala.

Zeď, ke které ji postaví, není nic výjimečného. Ani to, co přijde. Bylo to něco neomylného; vědomí, že je připravena; tím, co jí pronikalo, oč se mohla rozdělit, mírnost, podobná tiché vodě, do široka rozlité hladině nesmírného zelenavého jezera.

Oči jí změkly. Pak ztvrdly. Nepadne na kolena. Dívala se na Kústku. Viděla ještě něco nebo někoho jiného. Bála se, aby neplakala. Přála si to mít už za sebou.

„Ten sviňák oberführer má pravdu. Musíš mít Arschaugen. Oči vpředu i vzadu.“

Po koruně zdi se procházeli havrani. Byli černí, až se leskli. Zobáky obraceli dovnitř. Najednou vzlétli nad statek. Zlomek vteřiny nato vybuchly dynamitové nálože. Havrani zakroužili třikrát nad místem, které zahalila mračna prachu. Vznášeli se nad tělem mrtvého vlka, kterého ohryzávaly krysy. Letěli vstříc pustině, něčemu, s čím lidi nemají co dělat.

Evakuace probíhala rychle. Měly poplach, oblékly se a šly. Kůstka, Hanka Kaudersová, utekla noc po tom, co esesáci zastřelili Chytrou, protože se smála. Mumlala si, že mraky jsou vysoko, hory výš. Ještě výš je nebe. Byla z městečka Ub s říčkou Tamnavou. Ropuchu, Mariu z Poznaně, zastřelil sturmmann Friedrich Zeitler, s jizvou od ucha k uchu. Jednou spolu něco měli. Dostaly nařízeno pochodovat rázným krokem. Kdo nestačil, dostal kulku do týla. Maria se zpozdlila. Sturmmann Zeitler ji pobídl, aby přidala. Po druhé už ne.

Zapadávaly do sněhu, vysílené, už když vyšly. Nedostaly nic k jídlu, k pití. Kolona na nikoho nečekala. Esesáci spěchali. Cítily v patách Rusy. Hrůzu a strach žít vystřídala únava, hlad a žízeň, vítr a tma. Bázeň prolnula touha si odpočinout, zastavit se na chvíli, lehnout si do sněhu, mít to za sebou. Lhostejnost k smrti vyrovnala bezcennost života. Byl to nejhorší den Hanky Kaudersové. Nastávala noc, pořád šly. Zmizel čas předtím, čas potom. Tu a tam se ozval výstřel. Neměla sílu se otočit, kdo to byl.

Použily s Estelou v noci řemeny z kufru Velké Leopoldy Kulikové, která jim odkázala teplé prádlo, přes dva tisíce marek, deset tisíc polských zlotých a zlatou minci s carovou podobiznou. Přivázaly se řemenem k sobě. Brodily se sněhem, ledem, blátem. Šly v kolejišti, zakopávaly o pražce. Byly jako sestry. Neměly sílu

mluvit. Mlely z posledního. Kůstce probleskla hlavou myšlenka na einsatzkommanda. Byla netečná. Co udělala, udělala. Jedna táhla druhou. Spaly v chůzi. Střídaly se po půl hodině. Šly jako v hypnóze, někde uprostřed kolony, než se oddělily. Esesáci byli otužilí, otrlí, nenapadlo je zastavit, hledat útulek ke spánku. Jediní měli co jíst.

U Katovic roztrhali Estelu dobrmani. Kůstka se pak ukryla na malém nádraží ve vagonu s uhlím. Vzala si celtu z železničářské budky. Zahrabala se pod uhlí. Nevěděla, co bude. Nevěstinec byl za ní.

To byl příběh Kůstky, Hanky Kaudersové, nebo jeho část, jak jsem ho měl před očima, jako by se stal mně. V Praze měla po válce na rtech úsměv, který se napájel rozpaky, neuvěřitelností toho, co se stalo, pocity trapnosti, viny a nevin. Nebylo snadné to vysvětlit. Snad člověk žije s určitým zpožděním, jako když se opožďují hodinky. Nebo ozvěna. Dá se říct. Že tělesné já někam dospěje, dozraje nebo zestárne, zatímco duševní já se zastaví na svém včerejšku, předvčerejšku. Nadále si ponechávala oči vpředu a vzadu. Arschaugen – krásný německý výraz. Co měla za sebou, připomínalo krajinu ubíhající za vlakem. Někdy viděla ve spánku bezbarvé, mlhavé oči. Nebyl to jen obersturmführer Stefan Sarazin, který ji nutil přijmout morálku doby. Formulí zabít, nebo se nechat zabít. Přinesli si to z první války vojáci jako tatínek. Při útoku na bodák platilo vždycky buď on, nebo já.

Smrt Stefana Sarazina jí nikdo nepotvrdil ani nevyvrátil. Nepátrala po tom. Pohřbila ho válka jako tolik jiného a jiných? Občas se v duchu viděla, jak sedí zády k bubínku a přišívá knoflík. Vysypává prášek, teď už jí to bylo jedno. Nebo ne?

Vracela lidem na ulici úsměv, jako když člověk zdraví sousedy, dobré jitro, dobrý den. Podobala se lodičce plavící se v neznámém moři, z temnot, které znala jen sama, do světla, které je všem společné.

Chtěla si myslet, že přichází ze světa, který už zanikl. Z bezjmenné krajiny, jíž teprve dávala jména. Byla jediná, která spatřovala svůj obraz v zrcadle z druhé strany času?

Vídala v něm kapitána wehrmachtu Daniela Augusta Hentschela. Odcházel z kóje číslo 16, vzdaloval se dlouhou kamennou chodbou, která páchla po kryších. Neslíbil jí, co nemohl splnit. Ze zpětného pohledu, když si hodně věcí odmyslela, se jí alespoň v něčem jevil lepší než dřív. Nechtěla být nespravedlivá a vděčnost do toho spadala. Styděla se za to.

Chodila pečlivě oblečená a upravená, s rukávy blůzky až k zápěstí, rozhodnutá nikomu už neukázat břicho.

Bylo jednoduché říct, že přežila, protože jí pomohlo tělo, že dosáhla až na dno svých sil a přemohla sebe samu. Měla štěstí, byla mladá, zdravá a odolná, hodila se na každou práci včetně těch nejtěžších. Dost duchapřítomná, lze-li to tak říct, aby udělala v příhodnou chvíli to poslední, co mohla. Nic jiného nebylo. Tělo. Není samo o sobě, jako není sama o sobě duše. Co má člověk dělat, když chce žít a narodit se do takového světa? I v životě těch nejšťastnějších je nádech zoufalství. I z toho nejhoršího může vyklíčit semínko. Je sporné čeho. V každém z nás jsou protikladné sklony, k sebezničení i k přežití. Věděla, že se každý šťastný může přeradit ze dne na den k těm, kteří jsou v neštěstí. Z mravnosti se může stát bludiště. Měla toho dost za sebou a byla mladá. Zdálo se, že celý život na ni čeká, jak ji ujišťoval rabín Gideon Schapiro v Pětikostelí. Byla ještě včera sama proti veliké říši, která pro lidi jako ona neměla místo. Čelila světu, který vymazal stvoření, a ty, co se omylem už narodili, vyhladil. Pro Kústku, Hanku Kauderovou, to mělo svou podobu od vteřiny k vteřině – tváře, jména, charaktery.

Měla potíže, aby ozvěna slova Němec, Německo nebylo jenom obrovské panorama vypálených vesnic, zbořených měst, rozbitých rodin, nespočet zavražděných nebo mučených a zmrzačených ve jménu rasové čistoty, nevěstince na východě a ve Festung

Breslau a kdoví kde jinde, kam vstoupila herrenwaffe. Věděla, stejně jako rabín, že odsoudit to slovy by bylo málo. Vstřebala to do sebe, jako ledviny a játra vstřebávají látky, a snažila se to ze sebe vypumpovat, jako srdce pumpuje krev do žil a cév. Byli jsme oba na rozpacích, jestli má smysl o tom mluvit, přivolávat nazpět ozvěny, podrobnosti, protože stejně neuvážené a trestuhodné by bylo i na to nejmenší zapomenout.

Když kapitán Hentschel docházel ke svému horchu, stála v kóji za zamrzlým oknem. Šel k autu opatrnými, těžkými kroky, po námraze na zametených kamenech. Než udělal poslední krok, otočil se. Nemohl ji vidět. Nebo se mýlila a spatřil ji? Snad kdyby se neotočil, vytlačila by ho z paměti. Zmizel by z jejího života, jako se ztratil v šeru vánice jeho horch. Stála tenkrát za zamrzlým okénkem, skoro neviditelná, a jeho pohled se v ní zachytil. Proč?

Plastičtější podobu obersturmführera Stefana Sarazina jsem si neposkládal. Asi jsem nechtěl. Adler věděl, proč chtěl být soudcem, když se jich nedostávalo. Kůstka měla právo být svědek, žalobce a soudce i popravčí.

Nemohla by popsat jeho oči. Neměly barvu? Měly, odpověděla. Nepamatovala si ji. Nechtěl asi vyčítat, že lhala lhářům. Lež byla jako šaty, do kterých se oblékla, voda, kterou zhasila žízeň, zabra-dlí, kterého se držela. Nezapomněla na strach, jako nezapomněla na svůj průjem. Na tu napjatou, strnulou tvář.

Bála se ho? Ano, bála. Ztělesnil pro ni kus Německa její doby, jak ho předtím neznala. V Terezíně vypadali Němci v uniformách SS ještě poměrně civilizovaně. Měli od začátku dvě tváře. Tu druhou pak rychle ukázali v Auschwitz-Birkenau, na rampě, hned tu první vteřinu. Tam byl svět bez masek.

Když jsem se zamiloval, soudil Adler, že jsem ztratil rozum, třebaže mou volbu neodsuzoval. Kládl jsem si za Kústku otázku,

jak to, že tolik lidí žilo v bezpečí, za větrem, když se na ni upíraly bezbarvé mléčné oči.

„Když to sečteš, měli jsme štěstí,“ řekla.

„Kdo by to sčítal?“ předstíral jsem.

„Máme to za sebou,“ řekl jsem.

„Za sebou?“ zeptala se Kůstka.

Pochopil jsem. Měla to před sebou. Nevěděl jsem, že se tím rozdělíme na ty, pro které je včera opravdu už včera a odplouvá jako člun času na řece, která nezačíná a nekončí, a na ty, kteří vidí vše před sebou, jako by to bylo dnes, tady, teď.

Čemu říkáme štěstí, má tisíce tváří. Kdoví, kolik v tom bylo cizího neštěstí. Vytvořila si krunýř, těsně při hrudi, jako hazardní hráči drží karty, aby jim do nich nikdo neviděl.

Podle Adlera byla unavená. Byla silná, ale znavená. Byla jako my všichni: nemocná nevyléčitelnou chorobou, se kterou se dá žít. Ti, co ji měli rádi, byli mrtví. Bála se hledat za ně náhradu, nechtěla být sama, cizí k sobě samé. Nechtěla myslet jen na to, co ztratila.

Zněla jí mezi spánky ozvěna věty toho Poláka na rampě v Auschwitz-Birkenau: „Dejte děti babičkám.“ A ozvěny, které znějí pro každého jen jeho nápěvem.

Smrt člověk potká, když jsou mu tři, a vědomí smrti už z něj neodejde. Kústce, Hance Kaudersové, bylo patnáct a půl, když se dostala do polního nevěstince Nr. 232 Ost, bez dvou měsíců šestnáct, když skončila válka. Nemohla odpustit, co se nedá odpustit. Zapomenout, co se nedá zapomenout. Nevyprostila se ze sítí, do nichž ji chytily.

Zpětně se pokoušela vytrídit světlejší chvílky ve Feldbordellu Nr. 232 Ost. Přišla a odešla nepřipravená. Neotužila se. Prosila své tělo, aby vydrželo. Svou duši a svědomí, aby ji neodsuzovaly. Jak

mohla mluvit, ležet a dýchat stejný vzduch se svými vrahy, s vrahy rodičů a bratra?

Záhy objevila, že život patří živým. Mrtvým jen úcta, všechno, co jim mohla dát. Také duše je prázdné místo, jako to prázdné místo v podbříšku, o kterém jí před třemi roky řekla matka. Nedostane se tam nikdo, koho tam nepustí. Komu nedá klíč. Nezáleží na tom, kolik se na ni natlačilo těl.

Byly dny, kdy se mi zdálo, že klíč dostanu já, i když jsem o tom tenkrát ve vlaku na Moravu pochyboval. Chvillemi mi připadala němá.

„Víš,“ řekla mi, „když Velká Leopolda Kuliková umírala, křikla prý na popravčí četou: ‚Můj pasák je Bůh.‘“

Celou dobu předtím i potom byla Kůstka, Hanka Kaudersová, později moje žena, z masa a krve. Duše, ve které soutěží paměť a zapomnění. Oči, jimiž se dívala na ďábla tak jako ostatní dvánáctkrát nebo vícekrát denně, každý den, mimo neděli, někdy i v neděli. To dobré i horší. Strach, hněv a vzdor byly tělo. Tělo byla křtitelnice a voda v ní i prsty, které se do ní namáčejí, jak řekla madam Kuliková, dokud ještě žila.

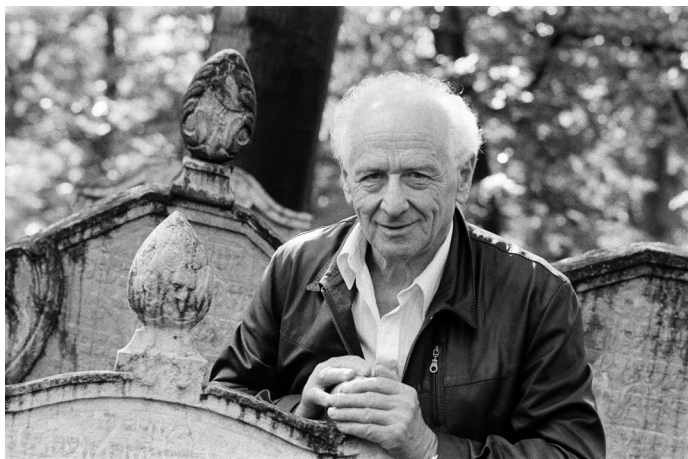
Když bylo Kůstce, Hance Kaudersové, patnáct a šlo jí na šestnáctý rok, měla čistou pleť, lesklé, učesané a dorůstající vlasy a krásné zelené oči.

Ediční poznámka

Román *Krásné zelené oči* vyšel nejprve v zahraničí, pro české vydání jej autor revidoval a doplnil o nové pasáže. Tato e-kniha přejímá text díla z jeho třetího českého vydání (2007, Mladá fronta), tedy posledního vydání, které měl autor ještě možnost korigovat. Při přípravě našeho elektronického vydání jsme opravili zjevné překlepy, většinu pravopisných jevů zachováváme. Respektujeme autorovo užívání velkých/malých písmen u německých výrazů a u pojmů odrážejících též mimojazykový postoj k reáliím (*Žid*, *Židovka*, *Cikán*, *říše* a *Třetí říše* apod.). Zároveň však nemáme jistotu, jestli v některých případech nedošlo ve zdrojovém vydání k redakční úpravě.

Redakce MKP

Arnošt Lustig (21. 12. 1926, Praha - 26. 2. 2011, Praha)

„Fascinuje mě židovská mravnost, podle které musí člověk dodržet dané slovo, i kdyby měl prodělat, protože to znamená, že má duši. Staří Židé věřili, že mravnost je jako pták letící nad mořem. V okamžiku, kdy přestane mávat křídly, spadne a utopí se. Slušnost si člověk nemůže našetřit ze včerejška. Musí být slušný teď, zítra, napořád, znovu a znovu.“

Arnošt Lustig

Prozaik, scenárista, novinář, pedagog, který věnoval podstatnou část své tvorby holocaustu. Patří k nejvýznamnějším světovým autorům zabývajícím se tímto tématem.

Věnovat se především leitmotivu židovské masové vraždy se rozhodl po zkušenostech z koncentračních táborů Terezín, Osvětim-Birkenau a Buchenwald. V dubnu 1945 se mu povedlo utéct z transportu smrti, který mířil z Buchenwaldu do Dachau nebo

Terezína. V Praze se zúčastnil Květnového povstání. Z rodiny přežily pouze matka, sestra a sestřenice.

Po osvobození začal v Praze studovat obchodní akademii, na podzim 1945 přešel na Vysokou školu politickou a sociální, kde vystudoval novinářství. Profesionální dráhu započal v Československém rozhlasu v roce 1948 jako válečný dopisovatel z arabsko-izraelského konfliktu. V šedesátých letech patřil v Československu k nejprodávanějším autorům, jeho knížky vycházely ve více než půlmilionovém nákladu. Mezi lety 1961 a 1968 pracoval jako scenárista Filmového studia Barrandov. Filmy natočené podle jeho předloh a scénářů obdržely řadu trofejí na festivalech v Amsterdamu, Locarnu, Benátkách, Pesaru, Monte Carlu, Mannheimu, San Sebastianu. Do filmu *Obchod na korze* (1965), vůbec prvního československého filmu oceněného Oscarem (1966), napsal dialogy.

Pak strávil coby zakázaný spisovatel a scenárista přes dvacet let v emigraci, především ve Spojených státech, a za opuštění republiky ho československý komunistický režim odsoudil k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. V USA se mu dostalo cti číst vlastní tvorbu v Bílém domě i v Kongresu. Na The American University ve Washingtonu, D. C., se stal profesorem literatury, tvůrčího psaní a filmu.

Po listopadu 1989 pracoval a žil střídavě ve Washingtonu, D. C., a v Praze. Doma v Čechách postupně publikoval 23 beletristických knih a řadu knih esejů, filozofických úvah, projevů a novinových článků. Dostalo se mu mnoha poct a významných funkcí – mimo jiné byl čestným předsedou Společnosti Franze Kafky a společnosti Česká hlava, členem filmové poroty Mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech. Stal se nositelem mezinárodní literární Ceny Franze Kafky, ceny Emmy za televizní scénář, laureátem Americké akademie umění a věd za celoživotní literární

přínos, dvojnásobným nositelem Národní židovské ceny ve Spojených státech, nositelem Ceny B'nai B'rith, byl pasován rytířem Řádu Marka Twaina. Za novelu *Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou* byl navržen na nejprestižnější americkou Národní knižní cenu, kterou však nezískal, protože tou dobou ještě nebyl americkým občanem. Opakovaně byl v užším seznamu spisovatelů nominovaných na Nobelovu cenu, za celoživotní dílo byl nominován na Mezinárodní Man Bookerovu cenu i na Pulitzerovu cenu. V roce 2018 byl digitálně zrestaurovaný film *Démanty noci* uveden na Filmovém festivalu v Cannes.

V srpnu 2020 byl v Praze založen Nadační fond Arnošta Lustiga za účelem šíření a rozvíjení humanistického odkazu jeho celoživotního díla.

Lustigův mimořádný globální dopad potvrzuje i skutečnost, že sté výročí jeho narození bylo organizací UNESCO zařazeno na prestižní seznam významných jubileí připomínaných v letech 2026–2027.

Eva Lustigová
Nadační fond Arnošta Lustiga,
www.lustigfoundation.cz

19. 1. 2026

unesco

Oslavy 100. výročí narození
Arnošta Lustiga,
spisovatele (1926-2011)
ve spolupráci s UNESCO

Autoři nesou odpovědnost za výběr, prezentaci názorů a vyjádřené postoje obsažené v projektu
Festivál100, které nemusí nutně odrážet stanoviska UNESCO a nezavazují UNESCO.

Arnošt Lustig **Krásné zelené oči**

Jubilejní edice k 100. výročí narození Arnošta Lustiga

Úvodní slovo a medailon autora Eva Lustigová

Ex Libris Renáta Fučíková

Fotografie Petra T. Růžičková, Muzeum fotografie a moderních
obrazových médií v Jindřichově Hradci

Fotografie na obálce KRIACHKO OLEKSII / Shutterstock.com

Korektura Jaroslava Bednářová

Technická redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání

Verze 1.0 z 10. 4. 2026

ISBN 978-80-274-4971-2 (epub)

ISBN 978-80-274-4972-9 (pdf)

ISBN 978-80-274-4973-6 (prc)

KNIHOVNA? KNIHOVNA!

Využijte **prostor**
pro studium, setkání,
kulturu i relax.

Stahujte **e-knihy zdarma**
z e-knihovna.cz, prohlížejte
digitalizované tituly na
digitalizovane.cz.

Sledujte **videocasty**
a přednášky na
youtube.com/@knihovnaPraha.

Půjčte si obraz v Artotéce,
audioknihy, CD, film
nebo deskovou hru.

Tvořte se dřevem, papírem,
barvami, kůží i látkami.
Otevřený ateliér DOK16,
Atelier Jezerka a Kreativní
centrUM v Ústřední knihovně.

Navštivte přednášky,
koncerty, autorská čtení,
filmové projekce, akce
pro děti. Sledujte
mlp.cz/akce.

Vyzkoušejte svět
virtuální reality.
Více na mlp.cz/vr.